

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

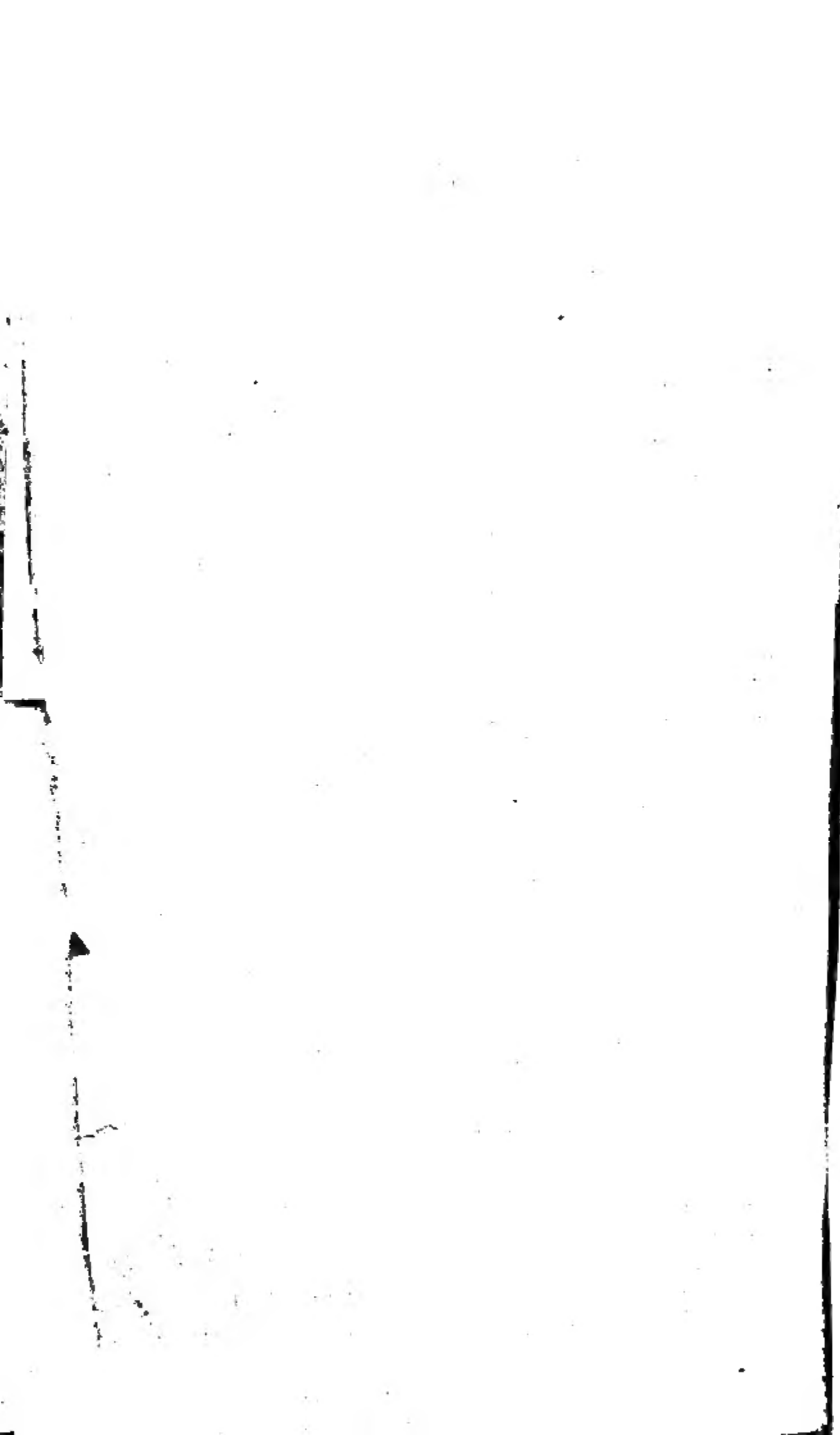
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

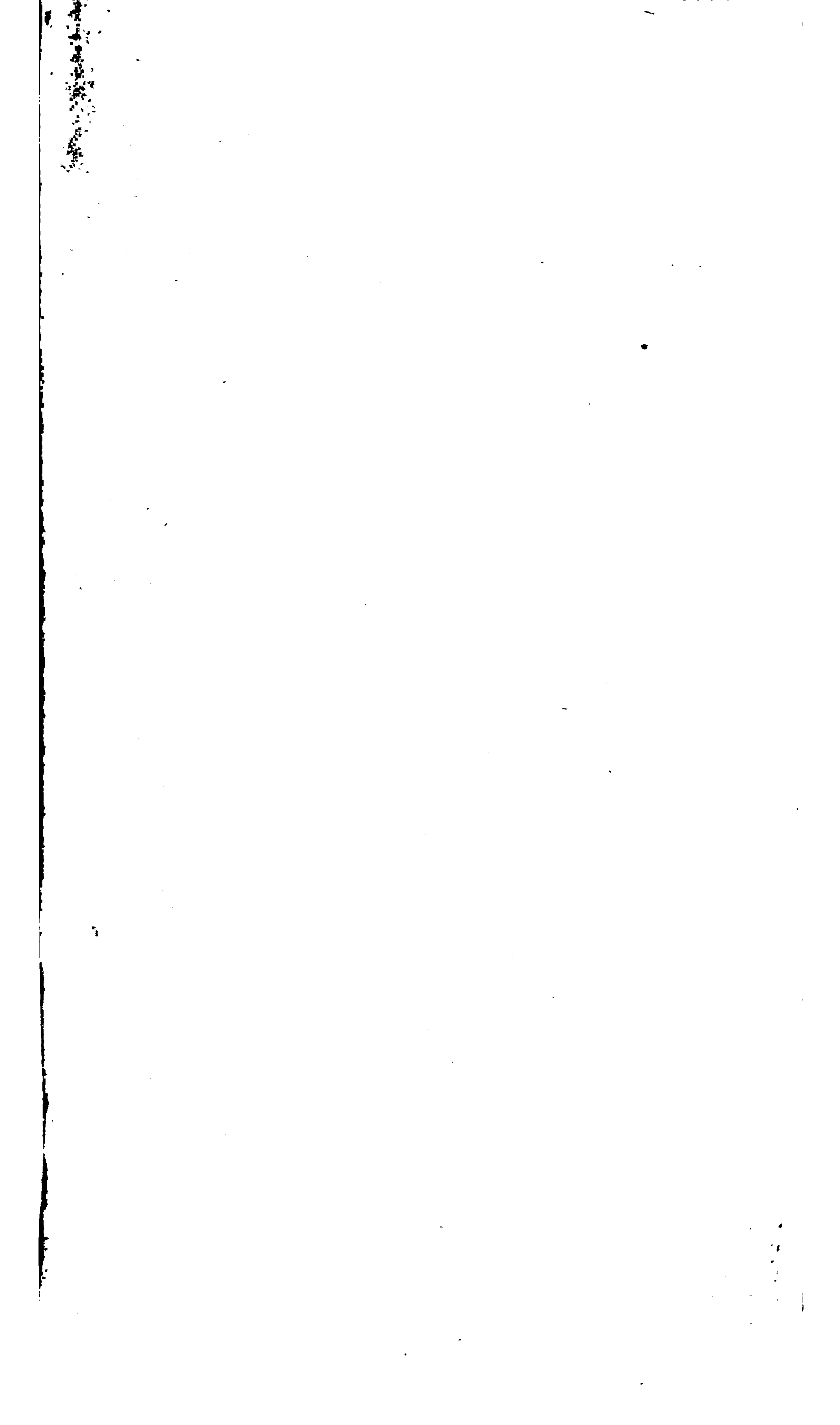
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

L. ANNAEI SENECAE
T R A G O E D I A E

RECENSUIT ET EMENDAVIT

FRIDERICVS LEO

VOLVMEN PRIVS

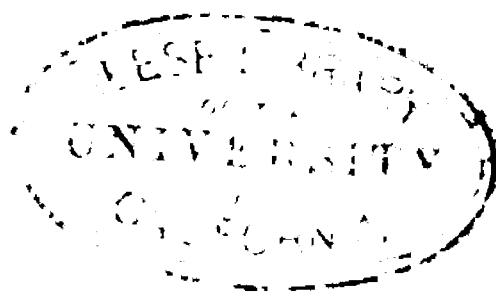
OBSERVATIONES CRITICAS CONTINENS

BEROLINI
A P V D W E I D M A N N O S
A. MDCCCLXXVIII.

DE SENECAE TRAGOEDIIS
OBSERVATIONES CRITICAE

SCRIPSIT

FRIDERICVS LEO

BEROLINI
A P V D W E I D M A N N O S
A. MDCCCLXXVIII.

39699

PA

6664

A 2

1878

V. 1-2

MA, N

GEORGIO KAIBEL

CAROLO ROBERT

VDALRICO DE WILAMOWITZ-MOELLENDORFF

AMICIS

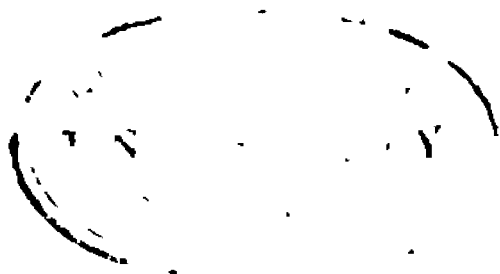
D. D.

ADDENDA ET CORRIGENDA

(pensabo his notulis socordiam meam qua in prioribus capitibus corrigendis locorum quos attuli numeros cum poetarum exemplaribus iterum conferre neglexi).

p. 1 adn. 2. non satis certum videtur num Lactantius scripserit quod in editionibus (Stat. Theb. IV, 530) circumfertur. fragmenta Ambrosiana comiter Studemundus mecum communicavit se excussisse et mox publici iuris facturum; quare de illis nihil dicere praestabat. **p. 8 v. 1** *resonares*] *resonare*. **p. 11 v. 7** sic: *vultus — obtutu M vultu — obtutus EAN* cf. **p. 27.** **p. 12 adn. 10** non Sil. XV, 157 sed 187. **p. 21 v. 5** non 1815. 16 sed 815. 16. **p. 24 v. 7** non 372 sed 362. **p. 26 v. 3** non Med. sed Phaed. **ib. v. 6 sq.** cf. **p. 108 adn. 10** ubi ante dicta fere repetii in plagulis corrigendis immemor prioris loci. magis pudet quod ne ibi quidem intellexi *nocte relicta* necessarium esse propter *nitidum diem*. recte **p. 108 Aen. IX, 346** non 348. **ibid. adn. 9 v. 3** non Med. 931 sed 941. **p. 27 adn. 12** non 1079 sed 1179. **p. 32 ad Tro. 942:** adquiescendum in Gronovii emendatione: *Σίγην* Quint. Smyrn. VII, 562. XIV, 649. **p. 35 ad Tro. 889:** et necessaria est Thetidis mentio et consulto componuntur Peleus et Nereus cum Thetide et Tethye. **p. 38 v. 10** non 733 (qui est vulgaris numerus), sed 770. **p. 39** adde *Iuv. 8, 72 (iuvenem) inflatum plenumque Nerone propinquo*. **p. 39 med. Achill. II, 183** non 182. Sil. XII, 81 non X, 81. **p. 40 v. 6** non 430 sed 420. **p. 45 med. Oct. 174** *se manu*] *legend. ne manu*. **p. 45 adn. 3** de Nicolao Trevetho praeterea cf. Peiper. praef. ad Boeth. consol. **p. 44.** **p. 50 adn. 1** omisi locum qui et Senecae et Lucano et Statio exemplum praebuit Verg. Aen. VI, 412 *simul accipit alveo ingentem Aenean; gemit sub pondere cumba subtilis e. q. s.* **p. 51 med. Hf. 1080** *nec torva prius pectora linguas lege linquas*. **p. 54 adn. 4** non I, 93 sed 91. **p. 55 adn. 5** adferre poteram Thy. 681 *laxantur adyto fata et inmugit specus vocem deo solvente*. **p. 56 adn. 6** Sil. II, 367, non 366. **p. 59 ad HO 907 (sibi, non furori)** cf. e. g. Med. 425 *recipe turbatum malis, | era, pectus, animum mitiga*. **ib. ext.** nullo modo excusari potest quod versum Hf. 1162 a Schmidtio l. s. adlatum hoc loco neglexi: explicatur eo quod versum post v. 1161 non tolerabilem dudum obelo notaram: *quis Lycus regnum obtinet* quis tanta Thebis scelera moliri ausus est *Hercule reverso*? **p. 60 ad solvite superi, fingite superi** cf. Buecheler. Mus. Rhen. XXXIII p. 36. **p. 62 ad v. 1245** adferre debui Phoen. 140 *quid perdis ultra verba?* Hf. 380 *quid ultra est?* **p. 63 med. fast. II, 97** non 93. **ib. ext. Stat. Theb. I, 557** non 554. **p. 64 med. Theb. IV, 207** non 204. **ib. adn. Aen. IX, 229** non 231. **p. 66 eheu:** Cat. 30, 4 non 30, 6. **adn. 14** lege: Acc. Eurys. **p. 67 v. 1** adde: *heu heu Ciris 264* et *eheu* **ibid. 469.** **ib. v. 14 art. am. I, 176** non 166. **adn. 15 ext. lege:** Acc. Eurys. **p. 68 v. 10** adde: *Ciris 237 (ei mihi)*. **ib. v. 25 sq.** non quadrat computatio; addere scilicet omisi: sedecim in epistulis. quam culpam ut redimam, adscribam locos: her. 2, 106; 3, 14; 5, 60; 9, 145; 11, 112; 12, 7; 13, 48; 15, 233; 16, 90. 246; 17, 125; 19, 107; 21, 45. 108. 203; am. I,

6, 52; 14, 54; II, 3, 1; 5, 4; 18, 20; 19, 34. art. I, 672. 741; II, 274; III, 737. met. I, 523; VI, 227; VII, 842; VIII, 491; IX, 520. fast. III, 506. 618. trist. I, 1, 2; 2, 45; 6, 29; 9, 36; II, 243; III, 2, 23; 8, 24; 12, 51; IV, 3, 11; V, 1, 20. ex Pont. II, 2, 5. IV, 6, 4; 8, 13. cf. epic. Drus. 9. 88. 176. p. 78 v. 8 dele 66, 29. p. 79 v. 17 lege: v. 347—49 non 247. p. 81 v. 3 serm. II, 3, 303. adn. 5 ext. 423 Dindorfii numerus est, Nauckii 432. p. 88 in Quintiliani loco *an 'gradus* pro *'an gradus*. p. 90 v. 11 XIV, 561 non 461. p. 91 v. 21 non 55 sed 555. p. 93 v. 10 met. X, 637 non 673. lb. v. 21 Tib. II, 1, 25 non II, 125. p. 97 v. 35 non 784 sed 794. p. 100 Phaed. 79 sq.: v. 81 *fave* codd. omnes (*s* eras. post *e* quae in ras. 2 m. scripta est *N*). p. 104 v. 8 Aen. IX, 587 non 590. lb. v. 21 Ach. II, 407 non 406. v. 22 *Ossaëa* non *Onaea*. p. 107 v. 13 Richtero substitue Peiperum: quamquam coniecisse talia et recepisse perinde est. lb. adn. 9 v. 3 II, 546 non 544. p. 108 adn. 10 v. s. ad p. 26 v. 3. p. 113 adn. v. 7 *introrsus* (non *introrsum*) legitur Phoen. 173. Thy. 108. HO 1674. lb. v. 15 met. III, 387 non 383. p. 123 adn. 25 v. 3 I, 276 non 283. p. 141 adn. 11 ext. ad Phaed. 799 cf. Copae v. 34 *a pereat cui sunt prisca supercilia*. deinde Hor. I, 19, 6 (non 5). p. 145 adn. 13 nunc in Analectis Plautinis indicem scholarum Gryphiswaldensem auspicantibus Adolfus Kiessling comprobare studuit iam Plautum dimetros iambicos praeter Graecorum consuetudinem conseruisse. p. 153 adn. 6 fast. III, 638 non 637. p. 154 adn. 9 addendum erat Troad. 353 *tu qui Pelasgae vincla solvisti rati morasque bellis* ut v. 813 *classis Argolicae moram*. 1126 *classis moram hac morte solvi rentur*. cf. Ag. 160. p. 155 ext. addere potui Med. 630 *Thracios sparsus iacuit per agros*. HO 979 *alias in urbes sparge*. p. 156 med. non Luc. IV, 454 sed VII, 454 (*mortalia nulli sunt curata deo*). p. 157 v. 14 contr. IX, 5, 17 non IX, 6, 17. *ibid.* sq. accuratius Ovidius adolescens art. I, 337 *flevit Amyntorides per inania lumina Phoenix*. lb. sq. Hf. 547 non 552. p. 165 adn. 7 addere potui Culic. 246 *ite quibus taedas accendens tristis Erinys sicut Hymen — pro fata — dedit conubia mortis*. et p. 166 ad v. 38 Med. 970 *victima manes tuos placamus ista*. denique *ibid.* pro *Megaram* scribe *Megaram*. p. 167 adn. locutionem in interpretis ministerium placuit si exemplo comprobare opus est vide Ag. 99 *placet in vulnus maxima cervix*. *ibid.* v. 10 ext. X, 676 non XI, 676. p. 168 adn. 9 legendum *aures pepulit*. p. 171 v. 15 967. 68. non 567. 68. p. 181 v. 6 *functas* prout libet corrige. p. 192 adn. 22 499 Richteri numerus est. scribe 487. p. 198 adn. 9 adde hamulum: *'aut*.

I.

Novem ¹⁾ Senecae tragoedias ante extinctas Romanorum litteras ²⁾ data opera homo aliquis non indoctus interpolavit. idem Octaviam praetextatam, primis Flaviorum temporibus scriptam, novem tragoediarum corpori iniunxit mutatique ordinis locum tenere iussit nonum ³⁾. qui cum ita opera sua functus esset, ut sanis ad arbitrium commutatis, corruptelis temeraria manu oblitteratis limate tandem et polite decurrentem versuum contextum lectoribus proponeret, factum est ut, quod fatum inter scriptores veteres non Seneca tulit unus, interpolata editio obtineret, genuina tantum non periret. quare grates de servata poetae manu habendae sunt viro erudito, quisquis fuit, qui unum saltem novem tragoediarum exemplar genuinum a communi exitio vindicavit. e quo codex Laurentianus 37, 13, quem Etruscum appellare post Gronovium consuevimus (*E*), librique pendent duo quos ipse repperi et excussi Ambrosianus *D* 276 inf. (*M*) et Vaticanus lat. 1769 (*N*). reliqui tragoediarum codices cuncti interpolatae editionis (*A*) exemplaria sunt.

Atque ut primum vulgarium librorum fidem strictim — nam vix eget causa verbis — ad Etrusci fidem exigamus, non ubique in librorum turba veteris interpolatoris lectionem integram apparere consentaneum est; illorum enim magna pars aut novicias passim Italorum correcturas aut singulas Etrusci scripturas quacumque via derivatas in se receperunt, cum interea vetusta interpolatio subinde temporum iniuria in peius abiret. at perraro accidit ut difficile sit veteris interpolatoris a recentibus discernendi negotium. ille igitur plerumque artis leges Senecaeque morem tam perite secutus est, ut, nisi fons purus pateret, nobis non minus quam Lipsiis et Scaligeris versus solidi dimidiive ab

¹⁾ de recensendis Senecae tragoediis disserui in *Hermes* vol. X p. 423 sq. ubi quae recte disputata sunt ea praeter minutiora quaedam hic repetere visum est.

²⁾ cf. Richter et Peiperi praef. p. IV. Usener. in *Mus. Rhen.* XXVIII p. 391. Habrucker. *quaest. Annaean.* p. 7.

³⁾ eundem qui novem tragoedias interpolavit Octaviam illis inseruisse probabiliter coniecisse mihi videor. nec minus verisimile est ut reliquas Octaviam quoque ab illo pertractatam et politam esse (cf. *Herm.* l. s. p. 439); quamquam argumenta quae ad persuasionem sufficiant non attuli.

illo confecti probati plerique forent; nec refutare, quod exemplo sit, valeremus *caerulum gregem Nereidum* quem ille *pervio regi Nereidum*, *pervio* scilicet imis in undis Amoris spiculis, substituit (Phaed. 336⁴). sed iam in talibus una valet Etrusci auctoritas nec immorari attinet in eis quibus nemo se decipi patitur. saepius fraudem adhuc ille criticorum industriae facit ubi locos re vera corruptos inventis suis oblimavit. qualia aut neglexerunt viri docti, ut Etrusci scripturas, quas pravas esse recte ille intellexisset, reciperent; aut prae apertis Etrusci vitiis in interpolatoris correcturis adquieverunt. rei gravissimae exempla dabo pauca sed ad persuadendum ut puto apposita. Phoen. v. 106 Oedipus mori cupiens ensem postulat filiam:

*ensem parenti trade, sed notum nece
ensem paterna. tradis? an nati tenent
cum regno et illum? faciet, ubicumque est, opus.
ibi sit, relinquo. natus hunc habeat meus,
sed uterque.*

in hac Etrusci scriptura *opus facere* (v. 108) idem significare posse quod *suum opus facere* non probavit Gronovius; quod cum latinum non esse interpolator sensisset, male corrigebat: *faciet ubicumque est scelus*. intactum reliquit *ibi sit*. quod sic stare non posse vidit Peiperus, sed infeliciter tentavit *illis relinquo*. in propatulo sita erit emendatio cum intellexeris *ibi sit* arte coniungendum esse cum eo quod praecedit *ubicumque est opus*. scribendum erat nimirum:

*facinore ubicumque est opus,
ibi sit : relinquo⁵).*

Troad. 503 quod antiquitus inepte traditum est:

*succede tumulo, nate. quid retro fugis
turrisque latebras spernis?*

inmutavit interpolator scribendo: *turpesque latebras*. quod non minus inepte Andromacha dicit antequam cognovit cur fugiat filiulus latebras. veram poetae manum Ambrosianus praebet: *tutasque latebras spernis⁶)?*

⁴) versus numeris notamus ante Peiperum et Richterum usitatis.

⁵) cf. Petron. p. 94, 12 B. (c. 80) *inter hanc miserorum dementiam infelicissimus puer tangebatur utriusque genua cum fletu petebatque suppliciter, ne Thebanum par humilis taberna spectaret neve sanguine mutuo pollueremus familiaritatis clarissimae sacra. quod si utique, exclamabat, facinore opus est, nudo ecce iugulum, convertite huc manus, imprimate mucrones.*

⁶) cf. Lucan. V, 743 *quorum tibi tuta latebra Lesbos erit*. VIII, 13 *tutis fatum celare latebris*. Sil. IV, 332 *tutas petit* — *latebras*. XVII, 617 *inde petit retro montes tutasque latebras*.

Herc. Oet. 318 haec in interpolatis libris leguntur nutricis verba Deianiram a scelere deterrentis:

*rogos in istos terra consurget parens,
domusque soceri prima et Aetolum genus
sternetur omne; saxa iam dudum et faces
in te ferentur. vindicem tellus suum
defendet omnis e. q. s.*

nescio quid hic sibi velit terrae parentis consurrectio; sed scio illam, si quando consurrexerit, non singulas gentes domus mulierculas aggressuram, sed omnia susque deque habituram esse. iam vide unde parentem sibi suam interpolator edolaverit:

Angor. in istos terra consurget lares

sic Etruscus. quae verba adhuc sensu cassa ita emendanda esse patet ut comperiamus qualis terra fuerit quam *in istos lares* incessuram esse nutrix nuntiat. quae cum statim adiciat: *vindicem tellus suum defendet omnis*, priore loco tantum Herculis patriam nominare potuit. scribendum igitur:

Graiorum in istos terra consurget lares.

in eodem conloquio nutrix Deianiram consolatur praedicando in omnes puellas praeter ipsam brevi amore Herculem caluisse. v. 366:

*Arcadia nempe virgo Palladios choros
dum nectit, Auge, vim stupri passa excidit
nullamque amoris retinet Herculei notam.*

at Telephi matrem nullam amoris Herculei notam retinuisse audacter dictum est; nec sane ad rem: agitur enim de Herculis animo amicarum immemore. ad quam sententiam propius accedit Etrusci scriptura: *retinet Herculis notam*. quam vitio metrico purgaturus sensum, ut solebat, pessumdedit interpolator et invertit; reddere autem poetae debuit:

nullamque amoris Hercules retinet notam.

atque his quidem locis satis modeste officio suo corrector functus est; proterviorem eiusdem manum et saepe deprehendas et e. g. Phaed. 641; ubi cum scripserit Seneca, quod vidit Gronovius:

intimis saevit ferus

visceribus ignis mersus,

in Etrusco legitur: *intimis ferit ferus*. quod ulcus ut sanaret ille versum Phaedrae orationi solidum ex eiusdem tragoediae v. 279 sq. confictum intrusit scripsitque:

intimas saevus vorat

*penitus medullas atque per venas meat
visceribus ignis mersus.*

haec ostendunt, ne in eis quidem quae corrupte Etruscus praebet ullam esse vulgaris lectionis auctoritatem; Etrusci igitur corruptelas utique emendandas, nusquam recipiendas esse interpolatoris coniecturas, nisi aut verum ab illo inventum esse — id quod et perraro accidit nec saepe contingere potuit ei qui veritatis simulacrum quoddam, non veritatem sectaretur — aut Etrusci scripturam post interpolatoris operam vitium traxisse certa ratione constiterit. atque in universum quidem novem tragoediarum corpus, quale interpolatae editionis auctori ad manus fuit, non magis purum et integrum fuisse quam quale nostrae aetati servatum est, exemplis modo adlatis comperimus. easdem enim ille corruptelas tollere studebat quibus Etruscum inquinatum esse videmus. confirmatur illud vetustis codicis Parisini 8071 fragmentis (v. Richteri et Peiperi praef. p. xxiv sq.) in quibus vix quicquam rectius quam in Etrusco traditum est. at fieri non potuit quin per multas librariorum manus propagatus verborum contextus passim depravaretur; sic e. g. in nominibus propriis exarandis vel Etrusci librarium vel eius praecessores neglegentiores fuisse observamus. legimus enim in Etrusco, ut pauca adferam, Thy. 115 *terra (Lerna)*. Oed. 112 *phoebe (Thebe)* 233 *phoebis (Thebis)*. Troad. 247 *patriamque (Priamique)*. 923 *mille navium (Menelaum)*. Ag. 173 *alio (Aulis)*. praecipue et hoc et omne depravationis genus in Hercule Oetaeo grassatum est, quam in Etrusco non modo multo magis quam ceteras corruptam, sed etiam singulis versibus non paucis et duobus maioris ambitus locis mancam legimus. ac propriam quandam in hac tragoedia transcribenda oscitantiae et socordiae methodum librarius secutus est. nempe persaepe genuinas voces eliminavit aliis ex eodem versu sive ex antecedentibus sequentibusve in illarum locum inductis. sic 1174 *superique quondam dexteræ testes meae A dexteræ quondam meae E*. 1228 *nec ossa durant ipsa A durant ossa E*. 1473 *lux ista summa est: quercus hanc sortem mihi e. q. s. A hanc summam mihi E*. 1776 *quem parere rursus Herculem possum Iovi A quem parere possum E*. 1148 *spolium tibi pro tui ex 1147, deinde 1149 faciat pro fiat ex 1148 et multa eius generis*.

praeterea autem in hac ceterisque tragoediis quaedam ad arbitrium immutata videntur. ut Herc. fur. 1238 (*saepe error ingens sceleris obtinuit locum*) in *E* legimus *semper furor ingens*: qualia videlicet librario aliud agenti exciderunt. item cum in vetustiore quodam libro singulis vocibus hic illic aliae superscriptae essent idem vel simile quid significantes, postea illae sive cum genuinis coniunctae sive illarum loco verborum contextum inva-

serunt; ut Phoen. 47 *mortemque totam recipe admitte*. Hf. 684 *Maeander undis errat ludit*. Tro. 1166 *maria* — *repetat secura classis pro secet* contra numeros. accidit etiam ut alius generis interpretamenta versibus adscriberentur, ut Ag. 932 *etsi timendum caesus Agamemnon docet A timendum quid sit Ag. docet E* 970 *iustae parenti satis A dixi p. s. E* Thy. 907 *miserum (virum) videre nolo*. Tro. 135 *bis pulsari (vidit) Dardana Graio moenia ferro*. qualia cum in interpolationum numero vix habenda videantur, quaedam tamen inveniuntur quae releganda sunt unde malam pedem intulerunt. sic Phaed. 264 *haud quisquam ad vitam facile revocari potest* versus interpolatus exulat in plerisque interpolati generis codicibus; nec Thy. 389 (*rex est qui cupiet nihil*) ab *A* alienus video qua ratione cum antecedente (*rex est qui metuit nihil*) conciliari possit. denique uno saltem loco accidit, ut varia lectio ex interpolata editione sumpta et in Etrusco archetypo adnotata genuinae vocis locum insederit. Agam. 741 haec sunt furentis Cassandrae verba ut in editionibus circumferuntur:

*quid me vocatis sospitem solam e meis,
umbrae meorum? te sequor, tota pater*

Troia sepulta. frater auxilium Phrygum e. q. s.

sic codices vulgares, praeterquam quod nonnulli cum Etrusco *Troia sepulte* legunt. neque esset cur scripturam istam reprehenderemus, nisi ita haec in *E* scripta essent:

— *umbrae meorum. testis vel tota pater
Troia sepulte.*

statim apparet *vel tota* variam lectionem esse ad *testis* adscriptam et in verborum contextum falso inlatam, unde expulit, quod genuinum est, *te sequor*. interpolator cum haec verba: *te sequor testis pater Troia sepulte* corrupta esse videret, suam versui melam adhibuit. at debuit hoc poetae restituere:

*te sequor testis, pater,
Troiae sepultae.*

Haec fere sunt in quibus Etruscum ab illo novem tragoediarum exemplari quale interpolatae editionis auctori ante oculos fuit degenerasse cognoscimus; in quibus cum interpolatorum codicum ope non possit careri, utique sequitur interpolatam lectionem cum Etrusco conferendam, nusquam vero ab Etrusci corruptelis ad scripturas vulgares confugiendum esse, nisi veram in eis poetae manum certa ratione agnoveris. itaque in recipienda ea novem tragoediarum forma, quae interpolatori veteri praesto erat, harum tragoediarum recensio absolvitur; ulterius progressuro emendatoris opera suscipienda est.

In hoc recensoris officio profecisse aliquid mihi videbar, cum duorum codicum genuinam lectionem prae se ferentium auxilio fidem eius librarii qui Etruscum codicem exaravit aestimari posse mihi persuasissem. Ambrosianum enim et Vaticanum ex Etrusci gemello pendere, illorum igitur et Etrusci lectione inter se comparata communem archetypum restitui pro certo habui et explorato. qua de re quamquam aliter statuendum video postquam ipse Etruscum codicem excussi, tamen libris illis accurate describendis et cum Etrusco conferendis supersedere nec volo nec debeo.

Mediolani in bibliotheca Ambrosiana tragoediarum codex asservatur saeculi XIV membranaceus oblongae formae duodequingenta foliorum (quinionum quattuor, octo unius senionis foliorum) binarum columnarum sexagenorum quaternorum versuum, manibus tribus aetate aequalibus exaratus (1. quin. I ad IV med. [HO. 38]; 2. ad sen. fol. 4 [Oct. 43]; 3. ad finem), quem recentis aevi neminem legisse foliorum margines docebant partim situ pridem cohaerentes. mihi *M* audit, catalogo bibliothecae *D 276 inf.* continet Etrusci ordine et nominibus novem tragoedias, Octavia in fine adiecta, cuius nomen *Ottaviā* scriptum codicem in Italia compositum esse docet. septem tragoediarum versus verbaque cum genuina editione consentiunt: cum interpolata Phoenissae et Medae prior pars.

et hunc codicem ipse excussi et tertium genuinae editionis exemplar (*N*), quod continetur foliis 197^r ad finem codicis Vaticani 1769; leguntur in eo una manu scripta Quintiliani declamationes (f. 1—48^r), Senecae opera philosophica, insertis inter libros de providentia et de ira Senecae 'de civilibus causis ad Novatum' libris X (f. 66^r—80^r), sententiae metricae et pedestres (f. 192^r—195^r), minora quaedam, tragoediae. membranaceus est saeculi XIV formae oblongae foliorum 246 binarum columnarum sexagenorum binorum versuum. in tragoediarum ordine nominibus specie cum Ambrosiano conspirat, praeterquam quod Phoenissas et *Oedipi* nomine inscribit et post Oedipum collocat. interpolatae lectionis Phoenissas et Medeam, in fine adhaerentem habet Octaviam. sed dubitandi spatium non concedit tragoediarum titulus:

Marcj Iutii annei senece tragedie novem. hercules.

*troades. phenissa medea. phaedra. oedipus. agamenon
thiestes. hercules. octavia. feliciter incipiunt.*

Iuno.

non computavit librarius nomina: nam decem sunt. genuinus igitur numerus est, non mutatus adiecta Octavia. adscribam

item quod in tragoediarum calce legitur praemissis Senecae vita metrorumque conspectu, non tam belli tituli⁷⁾ quam notae temporis gratia; quamquam haec ex alio codice transcripta esse verisimile est.

M. ccciii. mense Ianuario Ego rolandus de plazola (r. d. p. i. ras. 2 m.) dum Romae essem legatus civitatis Paduae (P. i. ras. 2 m.) apud ecclesiam S. Pauli forte inveni et vidi marmoreum saxum cum his litteris:

M. A.
LVCANO · CORDVBENSI
POETE · BENEFICIO
NERONIS CAESARIS
FAMA SERVATA.

Atque omnium primum constat, *M* et *N* communis archetypi (Σ) apographa esse; hoc et vitiorum consensu efficitur (cf. Hf. 688 *stigis* (*strigis*); 1277 *virtute tibi agendum* (*virtute agendum*); 1312 *letede* (*letale*) — nam cumulare talia non attinet) et magis etiam scripturis diversis quidem sed in unum coeuntibus. cuius generis sume Hf. 1303 sq.:

*natum potes servare tu solus mihi,
eripere nec tu: maximum evasi metum.*

v. 1304 sic vulgo interpolatus legitur :

Theseu ipse necdum maximum evasi metum.

in *M* vero hoc scriptum est post v. 1303:

*Theseu ipse necdum maximum evasi metum.
eripere nec tu maximum evasi metum.*

in *N* hoc :

*Theseu ipse necdum maximum.
eripere nec tu maximum evasi metum.*

in Σ igitur genuino versui interpolatus adscriptus erat.

et hoc et innumeris eiusdem generis exemplis edocemur, Σ exemplar fuisse genuinae editionis collatum cum interpolatae exemplari e quo variam lectionem corrector adnotavit. quam vel alter vel uterque in verborum contextum recepit marginive variae lectionis loco adpinxit, vel denique utramque scripturam coniungere variaeve partem tantum recepere. cuius generis unum exemplum proposui. pauca addam.

Troad. 1009 *dulce maerenti populus dolentum*
dulce lamentis resonare gentes.

¹⁾ De titulo olim famosissimo cf. O. Jahn. in prolegomenis Persii p. XXXIII.

sic libri vulgares recte cum *M*; *dulce maerentes resonares gentes E dulce lamentis et maerentes resonare gentes N*.

Agam. 173 *Aulis AM alio EM v. l. Aulis alio N*.

507 *ars cessit malis EM in magnis malis AM v. l. ars in magnis malis N*.

551 *pepulerunt gradu E (ex 549) mitti dextera A mitti dextera gradu MN*.

HO 636 *donet A ponit EM podonet N*.

his exemplis satis constare credo, comparanda duorum apographorum lectione codicem archetypum ita restitui, ut ne intricatioribus quidem locis dubitari possit, quid in communi fonte extiterit. codicem Σ autem olim comprobare studui ex Etrusci archetypo et ipsum pendere. qua de re primam mihi dubitationem iniecit Etrusci cum illo in minutissimis quoque rebus consensus multo frequentior quam ex Peiperi et Richteri editione cognosci poterat ac fere constans. quem tamen ad communem quoque originem plerumque referri posse patet, quamquam restituendo exemplari eisdem quibus Etruscus vitiis scatente nihil iuvamur. omnino autem de tam subtilibus nec raro ambiguis in hac quaestione momentis agitur, ut explicatius exponendum videatur qua ratione Etrusci gemellus ab eiusdem progenie discerni queat.

atque universas codicis Σ , sive mavis codicum *M* et *N* inter se comparatorum scripturas, veras falsasque, ita disponere possumus, ut primum de codicis Σ cum *E* contra *A*, deinde de eiusdem cum *A* contra *E* consensu, denique de propriis codicis Σ scripturis agamus. primum igitur quae cum *E* communia habet fere omnia ad communem fontem referri posse diximus, etiam minutissima quaeque, ut Med. 853 *caecatus* pro *citatus*, 865 *gan-ticicum* pro *gangeticum*, 969 *relinquere* pro *relinque et*, vel quam maxime propria, ut in versibus distribuendis errores Oed. 474 sq. Tro. 492 et similia. idem de eis quoque contendere potest quae ex corruptelis in Etrusco comparentibus magis depravata esse constat; ut Tro. 167 *edoce E et doce M (reduces)*. 1011 *lenius E levius Σ (lentius)*. 1121 *tumultum E tumutum N (tumulum)*. Phaed. 28 *fluis E fluis N filius M (Phlyeus)*. Oed. 829 *perituro E perituro M (petitur)*. Med. 913 *exitum E exitum N (exitium)*. HO 1098 *parcat E pareat Σ (Parcas)*. 1443 *afflauat E afflauit N affluit M (afflabat)*. 1448 *ille E illa Σ (Hylle)*. 1975 *discet EN discedet M (decet)*. alia vero eundem explicatum non admittunt. nam certo quodam corruptelarum genere Etrusci archetypum discimus et maiusculis litteris et verbis inter se nondum

segregatis exaratum fuisse. alterum corruptelae docent quales sunt Tro. 1160 *egeus* (*coetus*). Oed. 1038 *fligere* (*eligere*). Thy. 810 *feruitur* (*struitur*). Agam. 538 *magis* (*Aiacis*). Med. 655 *morsus* (*Mopsus*); alterum innumeri errores verbis male diiunctis orti, ut Phoen. 341 *frigiamque flammam et eterias tali soli* (*frugemque flamma metite natalis soli*). Hf. 18 *mundus puellas fert. anobis lac egent* (*mundus puellae sarta gnosiaca gerit*). iam si librarii maiusculas litteras non recte transferentis errores Etrusco cum Σ communes esse videas, ut HO 379 *galatam EM* (*gnatam*). Med. 977 *perpenda EN* (*perdenda*). Tro. 533 *caecas EΣ* (*Calchas, Calcas*). Hf. 1123 *vili EΣ* (*ulti*). Agam. 81 *faciunt EM v. l.* (*fugiunt*), hunc consensum e communi fonte repetere dubitabis; magis etiam cum eius generis menda in peius abiisse cognoveris, ut Phaed. 505 ex *Alphei* (*ALFEI*) in *E* factum est *ale* et ⁸⁾, in *N* post *Alphei* erasum est *et*. eodem refero Tro. 607 *Danai dic EM Danaydie N* (*Danaidae*) et 633 *sicre E scire NM v. l.* (*sero A*, sed scribendum *saepe* ⁹⁾). item si in Σ non aliter quam in Etrusco coniungenda male diremta esse, secernenda male cohaerere animadvertas, haec uni Etrusci librario imputanda esse iudicabis. cf. Hf. 916 *nobilis dircenaq; EN* (*Dircen aquae*). 963 *recipi sed EΣ* (*recipis et*). Agam. 298 *sub rupe reductus EM* (*subripere doctus*). Phaed. 148 *perpetua in EΣ* (*perpetuam*). Oed. 433 *eden ope depulsavit EΣ* (*Edoni pede pulsavit*). Med. 899 *haustu citatum EN* (*haud usitatum*). HO 1180 *turpe scelus EM* (*turpes colus*). 1866 *quid amplius EΣ* (*quidam plus*). 1954 *Pluto niger EM* (*Pluton iter*). addam alias Etrusci scripturas in Σ magis etiam a pristina specie deflexas. Phaed. 1068 *freni sequi E frenis sequi N* (*frenis equi*). Oed. 351 *terrore scient E terrores scient N* (*terrores cient*). 773 *explicet rores E explicet rores N* (*explica errores*). 1034 *socer e stuprum E socer est stuprum Σ* (*socer est utrum*). HO 1230 *pestis at est E pestis adest Σ* (*pesti sat est*). 589 recte in archetypo scriptum erat *gracilisque gradu serperet aequo*; in Etrusco legitur *gradusēper et aequo* compendio litterae *r* alias non usitato; *N* vero praebet *gracilisque gradus semper et aequo*; *M*: *g. gradu aequo semper* et in margine: *gratilique gradu serperet aequo*, quod correctori deberi apertum est, nisi quis cum Peipero mare fluere opinetur.

⁸⁾ sic Tro. 817 ex *Phthis* (*FTHIE*) factum est *et hie*.

⁹⁾ *utinam timerem; solitus ex longo est metus. dediscit animus saepe quod didicit diu* i. e. ita saepe ad aliquam rem animus insuescit, ut eiusdem conscius sibi esse desinat: tam diu timere didici, ut didicerim.

deinceps quae Σ cum *A* communia habet ab Etrusco diversa, ea omnia correctori tribui possunt, dummodo illum non temere officio functum esse sumas. haud raro enim in eisdem versibus Etrusci corruptelas eliminavit in quibus quae ab illo recte contra *A* tradita essent reliquit. pertinent autem huc lacunae quoque, quas in Hercule Oetaeo potissimum Etruscus passus est, omnes praeter versum 1750 merito omissum in Σ expletae, in eis quadraginta duorum versuum locus alterque triginta trium; quo certissime comprobari videbatur codicem Σ non ex Etrusco pendere. at in versibus amplius centum ex archetypo nondum decurtato transcriptis in corruptissima et istis quoque in versibus satis corrupta fabula multa deberent rectius vel saltem aliter tradita esse quam in vulgaribus libris circumferuntur. sed tantum abest ut interpolatorum codicum corruptelae tollantur, ut cum deterioribus libris loci isti plerumque consentiant, cum talibus scilicet quale in Phoenissis Medaeque parte priori codicis Σ exemplar est. v. 407 — 439 omnino cum interpolatis facit praeter v. 431: *si coniuges expellit* (*sic coniuges A*); sed v. 411 *viva* 415 *concepto* 422 *etholia*. in altero maioris ambitus loco 1564 — 1606 (nam in vv. 182 — 224, quos primo omissos proprio folio postea scriptos Etrusci librarius servavit omnino Σ cum *E* consentit) cum nonnulla ab Italis correctata sint, nihil proprium Σ habet praeter omissos vv. 1578. 79, iure quidem omissos illos sed non ex auctoritate vetusta, cuius praeterea nulla extant vestigia: 1570 *recepti* cum Gothano et Moguntiaco (*recepto*); 1572 *tamen M* cum Rehdigerano (*tantum*); 1576 *veniunt* cum Gothano (*venient*); 1584 *discedet* (*descendet*); 1590 *habeatne ulla* (*habeat nec ulla A habeat nulla Mogunt.*; *horreat nulla* recte Lipsius); 1591 *potest* (*putet Mogunt. recte*); 1595 *heu* cum Melisseo omissio in fine verbo (ut Rehdig. et Goth.); 1604 *humilisque* cum Gothano (*humerisque*). praeterea v. 1438 (*video nitentem regiam*) cum Gothano Σ *intentam* praebet (*intensam* Melisseus); 1469 cum aliis (e. g. Laurent. 37, 6) *extulit*, ubi ceteri *expulit* legunt et *expuit* recte a Delrio emendatum est. haec satis mihi comprobare videntur versus istos non ex optimo fonte fluxisse sed ex interpolato codice a correctore suppletos esse; nec impedit quod versum 1755 ab Etrusco iure omissum et ipse omittit, cum v. 1753 iniuria omissum reduxerit; nec denique quod v. 1809 fortasse recte praebet *quis memor vivi tui* (*vivet A*) et 1810 rectissime *omne iam ingratum est genus* (nam *A*): nam talia ipsi correctoris ingenio tribui posse statim intellegemus.

postremo enim de scripturis codici Σ propriis disserendum

est; quae si corruptelae merae sunt, verbo non egent. at non pauca solus ille recte tradidit: Thy. 100 *sequor*. Fur. *hunc furem*, ut iam in Aldina correctum est. Phaed. 560 *huius incestae stupris* (*cuius incestae A huius incesti E*). Tro. 394 *ut nubes gravidas* — *Arctoi Boreae dissicit impetus* (*dissicat E dissipat A* cf. Ovid. met. I 328 *nubila disiecit*). Oed. 1007 *sensitque raptum* (*censitque E sensimve A*). Agam. 238 *iacensque vultus languido obtutu stupet* (*obtutus EA* idem quod Σ ex Melisseo dedisse videtur Lipsius, non ipse invenisse). HO 546 *gravioze prome M* i. mg. (*gravi deprome E gravioze profer A*). 568 *ne pateant doli* (*pateat E ne pateant mala A*). 1223 *sanguinem vexat vapor* (*sanguine E sanguinem avexit A*). 1738 *nunc es N* (*est*). 1749 *minima M* (*nimia*). 1751 *repetit* (*repedit E recipit A*). plurima sic vides comparata esse ut tribui alicui possint qui Etrusci scripturas cum vulgaribus contulerit. minus facilis est correctio quam HO 1738 invenimus, ubi *es* quidem in *N* recte scriptum esse monuimus (*nunc es parens Herculea, sic stare ad rogam te, mater, inquit; sic decet fletu Herculem*); sed in eodem versu cum *Herculem* pro *Herculea* in *E* legatur, *N* hoc praebet: *nunc es parens, sic Herculis stare ad rogam e. q. s., M: sic Herculem st. a. r.*; atque illud cum primo saltem obtutu adrideat itemque v. 1739 quod in *E* et Σ legimus *stare*, ut legendum cuiuspiam videri possit:

*nunc es parens: sic Herculis stare ad rogam
te, mater, inquit; sic decet stare Herculem,*

tamen in utroque versu Etruscum corruptum — in altero autem solito more quem supra tetigimus (p. 4) — in Σ vero corruptam Etrusci scripturam interpolatam esse intellet qui acius oculos intenderit. non aliter iudicari potest de Agamemnonis versu 746 nondum emendato; qui cum sic vulgo legatur: *sed lacera membra et saucios vinclo gravi fortes lacertos*, in *E* haec extant numeris sensuque cassa: *sed lacera membra connectens vinculo gravi illos lacerto*, in Σ vero: *s. l. m. vinculo nectens gravi illos lacerto*, ut facile in suspicionem adducaris scribendum esse *et vinculo nexos gravi*. ut ut est quod in Σ legitur interpolationem sapit sarciorum numerorum causa factam. dubitationem eximit Thyestis v. 488 (*unum genitor hoc testor tamen EM u. g. h. hortamen est A*) sic in *N* scriptus: *unum genitor hoc ortamen est et male*. aenigma solvitur codicis *M* margine, in quo plane idem legitur praemissa variae lectionis nota. *et male* patet pro *sed male* positum esse, correctorem codicis Σ igitur suum iudicium enotatae variae lectioni adiecisse: quod qui fecit, ei omnis generis interpolationes imputari posse sciunt qui veterum scriptorum codices in manibus habuere. idem apertius etiam nota ad Thy. 778 (*lancinat natos pater*)

in *M* adscripta prae se fert: *al' laniat*, sed putatur quod male quia versus non staret. Agam. 133 Statii versus (Theb. I, 379 *dat stimulos animo vis maesta timoris*) in Σ margini inlatus in *N* amissi versus locum occupavit; item Tro. 492 in *N* Statii versus (Theb. VIII, 283) in margine legitur. iam vero magnum numerum variarum lectionum marginem potissimum in *M* obtinentium ad correctoris eiusdem coniecturas referemus; ut Hf. 1157 *al' victor* (ad *exurge virtus*). Thy. 676 *al' tertio* (ad *trino*; debuit *al' terno*¹⁰); 1004 *al' obsequuntur* (ad *oblocuntur*). Phaed. 174 *al' furiis* (ad *patris*) et multa eius generis. itaque quaecumque codicis Σ propria sunt non ut genuinae lectionis reliquias suspiciemus sed aut in mendorum aut in emendationum numero recensebimus.

confirmabit terminabitque hanc disputationem Troadum locus quo uno omnem quaestionem profligare poteram; at explicatius haec exponendi officium mihi iniunctum putabam. Troad. 635 (*sacrum antecessit nec potest uatem sequi*) Peterus adnotavit *uxtem* in *E* legi. nempe librarius cum primum verbis male discerptis scripsisset *nec potes tua tem sequi*, dein ipse coniungenda coniunxit, dirimenda diremit in hunc modum: *nec potes t'ua-tem sequi*. iam lineola inter *a* et *t* ducta deceptus Peterus *xt* legere sibi visus est; quae est in Etrusco litterae *x* forma. nec Petero soli correctio ista fraudi fuit; nam cum in *M* versus recte scriptus sit, in *N* hoc legimus: *nec potest uatem t'uxtem sequi*. vides Etrusci scripturae in Σ fideliter depictae correctorem *uatem* superscripsisse, Vaticani librarium correcturam inter *potest* et *ua-tem*, quod et ipse *uxtem* esse putavit, inseruisse, in super autem litteram *t'* ante *ua-tem* retinuisse.

itaque prorsus abicienda essent ista Etrusci germina — nam

¹⁰) saepe latratu nemus trino remugit; probe callebat poetarum usum qui *terno* versui inferre voluit. Hf. 62 *terna monstri colla*. 784 *trina vasto capita concutiens sono E* (*terna A*). 796 *per ora missus terna*. Phaed. 943 *ut vota prono terna concipiam deo* (*trina A*). cf. d. benef. VII, 9, 4 *bina ac terna* legitime in distributione. Vergilius et Horatius *trina* ignorare videntur (*terna* aen. I. 266. V, 120. 247. 560. 580. ecl. VIII, 73. 77. Hor. III, 19, 14; serm. II, 4, 76); Ovidius ubique *terna* (met. VII, 190 *ternisque ululatibus ora solvit*; 414 *ternis latratibus*. X, 22. her. IX, 38 *et haesuros terna per ora canes*. fast. VI, 216. trist. II, 481. III, 12, 24); sed fast. IV, 480 *cornua trina* Ianus Ulitius (*prima codd.*); V, 146 *numina trina* (*terna codd. aliquot Burmanni*). Manilius ubique *terna* (II, 295. 313. III, 368. 457. IV, 302. 484) praeter II, 334 (*trinis*). Prop. V, 10, 2 *trina* Tib. I, 3, 12 *trinis*, sed IV, 1, 50 et 112 *terna*. Stat. silv. IV, 9, 15 *trino*. V, 3, 253 *trinis* (*terna* Theb. V, 509). Silius *trinis* XV, 157. XVI, 628. XVII, 332. *terna* I, 279. X, 93. 122. XIV, 574. pedestrium scriptorum locos et grammaticorum testimonia conlegit Neue II, p. 165 sq. (ed. II.).

corrigendis quae in illis correcta vidimus et ipsi sufficimus —, nisi Etruscus quoque, et ille quidem postquam apographum Σ confectum est, correctorem passus esset, qui volgares scripturas hic illic margini intulit, genuinas non nullas erasit. ubicumque igitur prima Etrusci manus deleta est, codices *M* et *N* certos habemus pristinae lectionis testes. quod ut exemplo comprobem, ex Herculis prioris initio, in quo impudenter versati sunt correctores duo, eliminatas ab illis Etrusci scripturas secundum Σ ante oculos ponam: v. 8 *recenti*. 12 *ferro minax*. 21 *escendat*. 34 *fruimur*. 36 *patrem probavi gloriae feci locum*. 38 *Aethiopas*. 43 *iura*. 56 *durae*. 62 *et terna monstri colla devicta intuens*. 63 *minimum*. 90 *feros*. 110 *delecta(t)*. 183 *flatur*. 184 *suis*. 188 *tempore*. 213 *a primo*. 219 *lumine*. 236 *qua*. 257 *capiti*. 259 *tremet*. 302 *Eleusin*. 316 *timoris*. 321 *adit*. 324 *super habuit*. 368 *reducere e. q. s.* hac igitur in re de qua in sequenti capite copiosius dicendum erit, Vaticani et Ambrosiani auxilio uti non dedignabimur.

quae de Etrusci apographo disputavi non pertinent ad Phoenissas Medaeque illam excipientis partem priorem; quae ex Σ nescio quo casu ablatae, cum Medae posterior pars fere inde a v. 700 ex Etrusco pendeat, alio de codice ab eodem puto quem in reliquis tragoediis corrigendis occupatum deprehendimus, suppletæ sunt; deinde in *M* suis locis transcriptæ in *N* immutato ordine leguntur, ut recto loco Medea, post Oedipum Phoenissae extet et ipsa Oedipi nomine inscripta. codicem illum interpolatae sectae fuisse consentaneum est. quare harum tragoediarum in apographis duobus lectio vix cognitu digna foret, nisi in eo certe momenti aliquid inesset, quod eadem fere erat Melissei libri lectio, amissi post Lipsii operam, sed laudato multum et desiderato. qui cuius generis fuerit iam intellegi poterit.

de Melisseo quae sciri possunt e Lipsii commentariis repetenda sunt, qui quae ad emendationem aliquid conferre possent enotavit. ea igitur quae sine codicis ope emendare studet, in codice non melius tradita fuisse certum est. sed ne forte fallamur, nunc ea tantum respiciemus quae in Melisseo extitisse disertis verbis testatur. ea vero, ut de Phoenissis primum agamus, cum *MN* omnia consentiunt praeter hos locos: v. 4 *in recta MN* (*in rectum Mel. alii*). 64 *utere* (*vertere*, quod idem est). 181 *coepit* (*coepi*). 182 *magnanime miseranda* (*mis. magn.*). 257 *tractas* (*tinctas*). 320 *om. exemplum ingens*, sed legitur in margine *M*. quibus de locis iudicium certum erit, ubi communia quaedam composuerimus: 178 *audies verum Oedipe* (*Oedipum AE*). 328 *sceptra* (*scelera AE*). 331 *exempla facinorum* (*fac. ex. A*).

463 *nunc alter aberit ergo iam numquam duos AE*
ergo numquam duos Mel. NM

qui versus praecipue nativum arguit consensum. magis etiam v. 62

regam abnuentem, dirigam invitum, gradum A

inviti gradum E

invitum patrem Mel.

invitum patrem vel gradum MN

quam scripturam sic natam esse patet, ut in Σ *gradum* adscriptum esset ad id quod in verborum contextu extabat *patrem*.

ad Medeam accedamus. in qua dissentiunt a Melisseo v. 92 *vir longe superet viros* (v. l. *ut superat* v. Mel.). 669 *iusso N* (*vivo* Mel. sed *divo*, quod Lipsius coniecerat, *M* habet i. ras.). quibus vitia quaedam communia opposuisse satis erit: v. 30 *curvi* Mel. *M* l. m. *N* (*puri*)¹¹). 198 *vox* Mel. *M*. 204 *caput* (*putet*). 214 *exercet* Mel. *M* i. ras. 236 *flamina* (*flagitia*). 345 *pergeret* (*spargeret*). 393 *induit scelus* (*medium* sc.). eius generis corruptelis, quas nemo umquam corrector in codicem intulit, communis origo extra dubitationem ponitur. cf. praeterea Med. 55 *quae scelere parta est scelere linquenda est domus E* *linquatur domus AN* *rumpatur fides* Mel. *rumpatur domus M* (*quae scelere pacta est* Mel. *M* l. m.): correctionem recepit totam *N*, partem tantum *M*. discrepantiis igitur quas attulimus id unum efficitur, non ex Melisseo ipso has tragoedias pendere, sed ex codice eius gemello qui aut correctoris manum aliqua ex parte passus erat aut archetypi correcturas non omnes adsumpserat. Melisseum vero cum praeter scripturas cum Etrusco communes proprii nihil habere videris nisi vitiosa et interpolata, ceterum pessimis non meliorem esse, certe et gaudebis testibus, quibus istius libri fides aestimari possit et mecum nullam in posterum eius mentionem faciendam esse censebis¹²). ortus enim est Melisseus ex libro interpolatae sectae, quem nescio quis ex Etrusco aut eius cognato ita passim correxit, ut quae adscriberet ad libidinem conformaret. illius libri duo saltem apographa iam novimus: Melisseum alterum, alterum codicum *M* et *N* in Phoenissis Medae v. 1—700 et Octavia archetypum. nam ad Octaviam quoque

¹¹) v. 171 *te ipsam vide* (Mel.) quod non extat in *MN*, in Melissei archetypo ad *Medea* (v. 171) sive ad *cui sim vides* in eodem versu adscriptum erat a lectore quodam. v. 388 *oculos uberi fletu rigat E* Mel. *o superi oculos f. r. A*, *o superi* om. *NM*. fortasse *uberi* in archetypo erasum erat et vulgatum in margine adscriptum. quod accidit certe Phoen. 393 *hinc atque hinc ruit E* Mel. *hinc atque illinc ruit M* (*illinc* ex interpolatis). erasum erat alterum *hinc*. itaque *N*: *hinc atque ruit*.

¹²) iam conferas quaeso Phoen. 193—198 quales cum libro suo conlatos transcripsit Lipsius.

quae ex Melisseo Lipsius enotavit, ea omnia in *MN* leguntur praeter v. 249 (*nisi duo Mel. insidiosus NM v. l. insidivo M*) et 269 (*perdidit—prodidit*). praeterea v. 853 (*abstrahere nostris coniugem caram toris*) *coniugem tantam* in Melisseo et *M*, c. *fata* in *N* legitur. interpolata sunt v. 37 *uno latentis MN* (om. *sub*), v. 376 *animam—fudit (reddit)* et fortasse alia.

itaque in futurum quoque unicum recensitionis fundamentum Etruscus habebitur, cui ubique interpolatae editionis lectio adhibenda est et, si quando prima Etrusci manus periit, eius apographum Ambrosiano codice et Vaticano inter se comparatis restitutum. reliqua emendatoris sunt.

II.¹⁾

Ne cui de ratione inter Etruscum meorumque librorum bigam intercedente turpiter errasse videar — quamquam ne turpiter quidem errasse tam aegre umquam laturus quam intellecto errore gavisus sum — eis effectum iri spero quae de Etrusco codice nova docere possum. quem totum ita excussi ut si quis eundem rursus adire volet non multa quae neglexerim inventurus sit. hoc ut spondere possim certe eo potissimum effectum est quod lectionem a Gronovio Petero aliisque ex eodem codice enotatam operae meae adhibere potui. at si mireris me affirmantem post tot virorum doctorum curas nunc demum certa me de optimo libro prolaturum, Gronovium credas cum levitate incredibili in promulgandis Etrusci scripturis versatum esse; Peterus autem nec ipse satis diligentem huic libro operam navavit et schedis eius editores perquam incuriose usi sunt.

atque non una quam primo loco posui ratione inducor ut quae ad corrigendas de Etrusco falsas opiniones in primis necessaria videantur non reservem ipsi tragoediarum editioni; ab illa nempe superfluum qualemcumque et inertem molem arcere certum est. scio autem, nisi de gravioribus saltem viros doctos certiores fecerim, sescentiens eventurum ut diserte fidem profiteri, testium dissensum diiudicare, constantem denique et inutilem Teubneriani exemplaris rationem habere cogar. itaque non plura de codice optimo monebo quam ut in editione quaecumque nude posuero non dubitaturus sis quin re vera in Etrusco legantur, nec magis quin a prioribus oculorum iudicii culpa illi iniuria tributa sint quae omiserunt.

primum igitur quod ad fata codicis post renata litterarum studia attinet, eum in eorum numero fuisse qui ex testamento Nicolai Niccoli in monasterium S. Marci inlati inde per multas vicissitudines tandem in publicam S. Laurentii bibliothecam pervenerunt, in primae paginae summo margine scriptum nunc

¹⁾ in hoc capite cedendum est necessitati utendumque Richteri et Peiperi numeris, quandoquidem ad editionem eorum spectabunt quaecumque de Etrusci scripturis referam.

aegre legitur. tam diligenter enim verba ista erasa sunt, ut ex depictis eorum vestigiis non possessoris tantum alicuius nomen, sed et 'diras in libri raptorem' editores enucleaverint ²⁾. nempe si oculos attenderis apparent haec:

*iste liber est conventus S. Marcj de Florentia
ordinis praedicatorum, habitus de hereditate
Nicolai [Niccoli
civis doctissimi et florent[issimi*

quibus superscriptum fuit:

iste liber de (XVIII?) bancho ex parte occide[ntali
ac si Bandinium evolvas, ab illo ut saepe disci potuisse intelleges quod de codice a viris doctis bis terve pervolutato et descripto in editionibus nusquam narratur.

codex igitur Marcianus — *πολὺς γὰρ ἐν βροτοῖσι κοῦκ ἀνώνυμος* — totus una manu exaratus est, mutatis tantum subinde et calamo et atramento. correctorum opera nec continua fuit et plerumque modesta, vel potius correctoris; nam praeter secundam manum quamquam tres diversae deprehenduntur, eae parcissima reliquere industriae vestigia. secunda autem manus atramento usa nigriore quam prima hic illic litteras mutavit, lineolas addidit, haud frequenter verba integra versusve adiecit, pauca ita erasit ut quid subfuerit dispici nequeat. ab hac manu diversa est alia quae e. g. vulgatam lectionem Hf. 37 restituit et praeterea non multis locis occurrit, Herculem priorem vix excedit. diversa rursum manus scholiis margines complevit, in scaenarum plerumque initiis; quae postea omnia spongiis deterasa sunt, non ita tamen ut nihil erui possit: satis certe superque ut de pretio eorum securus degas. eadem vero manus in singularum paginarum summis marginibus fabulae nomen pinxit et non nusquam versibus quaedam ipsis adscripsit. a quibus omnibus diversa est manus quae in Phaedrae loco 634 sq. et aliis paucissimis glossas inter lineas addidit. denique manus recentis aevi pauca correxit. huc cum accedat ut prima manus post scriptum librum ipsa non nulla antea omissa suppleverit, vides discernendis manibus quantumvis magnam diligentiam impendendam esse. id quod nec in hoc libro ante nos factum est nec in aliis vulgo fieri solet. idem valet de litteris vocibusque erasis scriptisve in rasura, de quibus ut recte iudicetur operae pars longe difficillima est necdum sane in Etrusco dextere administrata. itaque primum locos de quorum correcturis liturisque parum recte a prioribus relatum est paucos

²⁾ praef. p. XXVIII.

Leo de Senecae tragoediis.

quidem componam, sed e quibus poetae verbis emolumenti aliquid eveniat.

Hf. 8 *hinc qua tepenti vere laxatur dies*
tepent interpolatum epitheton scriptum quidem est secunda manu, sed correctum, ut certe dignoscitur, ex *recenti*. et sic Σ (cf. p. 13 ubi quaedam tetigi hic explicatius tractanda).

v. 12 *fera coma hinc exterret Orion deos*
 sic A et E secunda manu; sed non ex *ferro minaci* prima verba correcta sunt, sed pristinum erat

*ferro minax hinc terret Orion deos*³⁾
 id quod totidem literis in Σ legitur. accedit ut corrector ipse in margine adscripserit *ferro minax*, ne ignoraretur qualem scripturam lima sua oblitterasset.

in transcurso moneo, quod ad v. 89 adscriptum referunt *eat* vel *cat* (v. Addenda), id vocis *vacat* alteram syllabam esse, priorem autem ad v. 83 margini sinistro adpictam esse, tertia manu, non secunda utramque: scimus enim, esse libros quosdam uno scilicet exemplari oriundos, in quibus vv. 83 — 89 omittuntur.

v. 185 *fertur* in foeda rasura 6 litterarum scriptum est tertia, non secunda manu, item *ordine* v. 190 in rasura 7 litterarum 3. manu. itaque in E scriptum erat, id quod in Σ legitur:

185 *at gens hominum flatur rapidis (fertur A)*
obvia fati incerta suis (sui A)

et 190 *certo veniunt tempore Parcae (ordine A)*.

v. 223 nunc quidem legitur
oculos remisso vultu ac placido intuens
 sed *vultu* tertia manu (non 2 m.) in rasura vocis quam dispicitur fuisse *lumine*. sic et Σ , *pectore A*.

v. 323 *quam tunc habebat, cum per arentem plagam*
et fluctuantes more turbati maris
abiit harenas bisque discedens fretum
et bis recurrens.

v. 325 *abiit* 2. m. correctum est ex *adit*, cum Σ *adiit* habeat, quod rectum est: formam contractam hoc loco non admitti Lachmannus docebit Lucr. p. 208. reponendum autem esse *adiit* inde patet quod primum ad mare viam sibi aperuisse praedicatur, per ipsum mare pedes migrasse sequenti versu

³⁾ Stat. silv. I, 1, 44 *magnus quanto mucrone minatur noctibus hibernis et sidera terret Orion*. ceterum mirum est quod Iunonis querelis Orionem intulit in quo de paelice certe querendi locus non erat.

traditur.⁴⁾ haec igitur iungenda sunt: *adiit bisque discedens fretum et bis recurrens*, verborum structura poetis non inusitata; de Seneca vide Oed. 268 *per regna iuro quaeque nunc hospes gero et quae reliqui* et Phaed. 553 *saxaque et ramos rudes vertere in arma*.

Hf. 715 *a fonte discors manat hinc uno latex*. nihil hic correctum est, sed errore in c littera lineola addita, qua similis facta est litterae s. error Gronovii est; moneo ideo quia et hic haesitare quispiam possit et aliis locis solemnis fere est vocum quae sunt *discors* et *dissors* inter se permutatio. nec recte hoc loco epitheton interpretati sunt viri docti de diversa rivulorum natura, quieti scilicet alterius, alterius impetuosius; immo nihil significat nisi ex uno fonte duplicem manare rivum, ut de flamma duplici Oed. 325

*sed ecce pugnax ignis in partes duas
discedit et se scindit unius sacri
discors favilla*⁵⁾.

de Typhoeo ex homine anguique mixto Med. 776 *Typhoeus membra quae discors tulit*. et plane eodem sensu Horatius (III 29, 28) Tanain discordem appellavit, quippe qui duobus ostiis in mare ingeratur⁶⁾; ubi Bentleius *dissors* scribere voluit, 'quia Tanais nec ad Europam nec ad Asiam pertineat'. idem vero serm. II, 3, 174 *vesaniam discordem* defendit contra N. Heinsium, qui illam quoque *dissortem* praeferibat.

v. 804 obiter moneo nihil post *victrice* erasum esse nisi distinctionis signum; nam cum accuratissime in hoc libro sententiae distinguantur, superflua signa permultis locis recentiore manu erasa sunt: quod saepe Petero fraudi fuit, e. g. HO 127.

Tro. 25 *victamque quamvis videat haut credit sibi
potuisse vinci*

^{nc}
aut E (ñc 2 m) Peiperus. ac verum est secundam manum aliquid particulae negativae superscripsisse; quod non esse *nunc* sed non (*nō*) vel coniectura assecutus eris. v. 395 autem (quo

⁴⁾ quae quantum sciam singularis est huius rei memoria: *cumque deserta rate deprensus haesit Syrtium brevibus vadis et puppe fixa maria superavit pedes*. item nescio num alibi inveniatur quod HO 911 de Hercule narratur: *fonte Cinyphio scelus sub axe Libyco tersit et dextram abluit*. quod ad Iovis Ammonis fontem referendum est.

⁵⁾ cf. Lucan. I, 551 *scinditur in partes gemitque cacumine surgit, Thebanos imitata rogos*. idem Stat. Theb. X, 599. XII, 431. Sil. II. XVI, 546 sq.

⁶⁾ Senecae vero septem: Tro. 9 *septena Tanain ora pandentem bibit*.

bis sena volant sidera turbine) non tertia manus est quae correxisse priorem scripturam (*bis quos sena vocant s. t.*) dicitur, sed recens; nec correxit, sed ex coniectura hoc substituit: *bis quo sena rotant sidera turbine*. adde Med. 255 *afflictum et gravi*: ‘*afflictā*’ correctum ex *afflictet*’ Peiperus. error proclivis erat. sed non *afflictet* scripserat librarius, sed *afflicte*, ex *e* fecerat *u*, deinde lineolam tam infabre addidit, ut summam litteram tangeret; quod cum non satis clarum videretur, *v̄* supra versum repetiit. atque haec pro multis eius generis exemplis sufficiant.

Tro. 603 *invita, Ulixē, gaudium Danaīs dabo*
‘*Ulixē* erasa s?’ Peiperus. nihil erasum est.

Phoen. 123 *obscura nostrae verba fortunae loquar*. sic AΣ; idem dicunt ‘*E*² in rasura’ legi, quod nec omni ex parte verum est et plus dignoscitur; scriptum enim est *verba* prima manu et in rasura quidem 4—5 litterarum, quarum prima *f* erat. opineris igitur egregie confirmari Richteri malam coniecturam qua scripsit *fata*. at acrius oculos intendenti apparet scripsisse librarium sequentis vocabuli (*fortunae*) priores litteras, dein errorem vidisse et correxisse.

v. 435 *iamque* correctum esse ‘3 m. ex *omniaque*’ falsum est; correctura enim facta est prima manu, correctum autem *ia* ex *n*: nempe scripturus *namque* errorem ipse correxit. simile accidit v. 507; transcribam Iocastae verba 505 sq.:

*non te duxit in thalamos parens
comitata primos nec sua festas manu
507 ornavit aedes nec sacra laetas faces
vitta revinxit, dona non auro graves
galeas socer, non arva non urbes dedit:
dotale bellum est.*

506 *festā E*. 507 *nec sua* codices, quod correxisse mihi videor. deinde *laetas faces* non ‘*E*² i. ras.’, sed prima manu in rasura correctum ex *festas manus*: quo constat haec non tentanda esse. 509 *gazas A arma E*. cf. Eur. Phoen. 336 sq.

Phaed. 673 *duas* non ex *rivas* correctum est sed ex *imas*.

v. 846 *Eleusin*: *in* non 2., sed 1. m. in rasura; scripserat *Eleusis*.

v. 1064 *continet*: non ‘*t* i. ras. a 2 m.’; rasura nulla est, sed membrana pridem laesa erat. omnia prima manu, nisi quod *t* secunda manu renovatum videtur.

Ag. 817 *obvios*: ‘*obvias* ut videtur *E*’. *obvios* correctum est 1. m. ex *obvius*.

Thy. 597 et 865 non secunda manus in margine adscripsit, sed prima, id quod non nullius est momenti. scripsit autem atramento nigriore, additis litteris initialibus, post scriptum videlicet librum. idem Peteri error Phaed. 1090; 1123. HO 919. 20; 1795; ~~1815~~. 16 (recte HO 1729).

HO 160 *vicino Nabatae vulnera dirigit*

'ultima vocis littera quae videtur o fuisse lineolis deleta supra scriptum o m. tertia E'. etenim ex *vicino* (quod certum est) secunda ut videtur manus fecit *vicinus*, adiecto compendioso supra inductam litteram, quod putavit o esse qui codicem contulit.

v. 639 *vel mille secent arva coloni*

'se centaraia, sed statim correxit E¹'. librarius aliud agens — quod innocens interpolandi genus (cf. p. 5) deprehenditur etiam v. 895, ubi scripsit *thiestem titan fugit* pro *ipse me titan fugit*; contra v. 907 non scripsit *ophiniam* sed *conphiniam* (*confixam*): ex prima syllaba per compendium scripta 2. manus fecit o — pro m. *secent arva coloni* scripsit m. *se centauraia c.*, de Centauris scilicet somnians; nec correxit errorem, sed super i posuit u.

atque haec satis erunt superque; in editione vero adornanda ea tantum adferentur quae ad constituendam primae manus lectionem necessaria erunt: pleraque ac praecipue quaecumque secunda aliisve manibus ex diversis interpolati generis exemplaribus adscripta sunt omnino abicientur.

Iam ad graviora nos vertamus. magna enim scripturarum moles vel inde a Gronovio vel in novissima demum editione Etrusco tribuitur, quarum in ipso libro nec vola nec vestigium apparet. cuius rei causa in eo potissimum sita est quod Gronovius, homo omnium optime de hoc poeta meritus, ita in huius codicis lectione enotanda et promulganda versatus est, ut tantum non malae fraudis, pessimae utique socordiae incusandus sit. explicari autem plurimi eius errores poterunt si in excerpendo codice coniecturas quoque quae sibi subvenerint margini eum intulisse, postea vero dum editionem parat, eas in scripturarum numero habuisse sumimus; at ne sic quidem omnia satis explicantur. deinde novissimi editores quam nacti sunt conlationem ita ad Gronovianam redegerunt, ut quidquid ab illo relatum, a Petero non relatum esset, Peteri negligentiae imputarent: id quod certe non nimis reprehendendum est in eis qui diversorum testium fide niti debuerint; quamquam Peteri silentium, ut factum est ubicumque Gronovii quoque testimonium deficiebat (ε), utique enotandum

erat. at quamvis crebro ambiguum esse de Etrusci scripturis in novissima editione iudicium meminerint qui his tragoediis operam impenderint, mirabuntur tamen quam instabili adhuc artis fundamento standum fuerit.

haec idoneis exemplis comprobaturi non graviora primo loco largiemur, sed e singulis tragoediis quaedam suo ordine componemus. itaque ut supra ab Hercule initium capiemus quam cum interpolatore ἐπὶ διακρίσει θάτερον furentem cognominamus.

Hf. 52 *vinctum E* cum *A* (*victum ε'*).

277 *fertque quae fieri vetat*⁷⁾ *E* cum *A* (*ferri ε'*).

288 *fulmini quaerens iter E*; *flumini A* recte: Petero, qui *quierens* enotat, a litterae *i* similis fraudi fuit. sic Oed. 177 *maiora*, non *maiori E*; Phoen. 276 (*armavit alias*) *arma vitabas E*, non *armavit aliis*, ut rettulit I. Gronovius.

731 *quicquid*, non *quicqui*.

1083 *devictum*, non *devinctum* quod testatur Gronovius.

1204 *quis potuit arcum flectere aut quae dextera sinuare nervum vix recedentem mihi?*

sic *A*. *nervos E* quod recte relatum est. praeterea apud Peiperum legitur: '*ui cedente mihi E*'. hoc non potest Peteri testimonium esse; est Gronovii qui ita loquitur: '*sed dein liber optimus aut quae dextera sinuare nervos vi cedente mihi*. hinc illae varietates apud Delrium: ut enim quisque novus accessit librarius, voluit complere versum'; sequitur interpolatarum quarundam scripturarum recens. dein: '*vix tamen videtur aliud restitui posse quam quod receptum est*'. at coniecerunt inde Bothius *iusta cedentem*, Withofius *paene luctantem*, Peiperus *invita cedentem*, denique nuper Madvicus *nervos rite cedentes*. tot vero tantorumque moliminum Etruscus nihil in se culpa recipit. qui totidem litteris exaratum refert *vix recedentem*. ergo quod sincerum est ac vero proximum — nam scribendum videtur *nervos vix recedentes mihi* — coniecturarum nube ofuscatum est propter Gronovii commentum, cuius originem equidem hoc loco exputare non possum.

1220 *expriment E* cum *A*. *exprimunt* videtur Sriverii operarum errori deberi.

1306 *ecce quam miserum metu
cor palpitat pectusque sollicitum ferit*

sic rectissime Gronovius emendavit; nollem tamen codici con-

⁷⁾ Ovid. fast. VI, 762 *propter te fieri quod vetat ipse facit*.

iectionem tribuisset, qui non aliter quam reliqui omnes *corpusque* exhibet.

Tro. 20 *ceu* cum A. nescio unde seu suum sumpserit Peiperus.

101 *coma demissa est libera nodo:*

demissa Scaligeri emendatio est.⁸⁾ E ut reliqui *dimissa*.

v. 418 *quid maesta Phrygiae turba laceratis comas*
sic A nec aliter E quamvis ex eo *laceratae* testentur.

v. 483 *sed mei fati memor | tam magna timeo vota*
sic cum reliquis E quoque; et videtur Gronovius, qui ex E *fati mei* adfert, calamo errasse.

v. 1146 *Helena* E cum reliquis, non *Helene*.

Phoen. 331 *meorum facinorum exempla appetunt*
sic A; *meorum exempla facinorum* e Melisseo Lipsius protulit;
nec potest negari numerosiorem sic verum evadere. tamen
Etruscus cui idem tribuerunt editores (ε) *fac. exempla* praebet.

v. 402 *et impia arma matris oppositu impedi*
sic A; interpolati aliquot libri, in quibus etiam Σ, *mater oppo-*
sita praebent. quod ab ipso auctore esse Gronovio teste 'fidem
faciunt Florentinae et Vossianae membranae'. inde in editiones
receptum est. sed sine litura in Etrusco *matris oppositu* scrip-
tum est, genere loquendi minime a Seneca alieno; cf. de benef.
V, 6, 4 (*luna solem*) *obiectu sui abscondit.* consol. ad Polyb.
5, 2 *ut cruciatu tui noceat tibi.* cf. Sil. X, 210 *dum conster-*
nata moratur agmina et oppositu membrorum sistere certat. Pacuv.
Atal. frg. X v. 57 *regnum potitur transmissu patris.* similiter
Ovid. met. III, 61 *illius impulsu cum turribus ardua celsis*
moenia mota forent. IV, 707 *dimotis impulsu pectoris undis.*
III, 49 *hos necat afflatu funesti tabe veneni* in Bernensi legitur,
varie in reliquis (*afflati* Laur. *funesta* Marc.).

v. 473 *quo vultus refers* E cum A, non *vultu*: compen-
dium neglexit Peterus. cf. infra ad Med. 173. 372.

v. 481 minime omittitur Iocastae nomen.

v. 638 *frangenda palma est:* sic E cum A. falsus est
Jacobus Gronovius (*plangenda*).

Med. 173 *forsan inveniam moras:* sic E cum A; compen-
dium non intellexit Peterus (*mora*^s, non *morā*).

⁸⁾ sic Med. 537 scribendum esse *nec diligenti tela librentur manu*
vel me vel istum (*diligenti* codd.) vidit Bothius et frustra obloquitur
Hennebergerus adnot. ad Sen. Med. et Troad. p. 12. item Phaed. 459
propria descripsit deus officia et aevum per suos duxit gradus scri-
bendum est *discripsit*.

Med. 178 in scaenae titulo IDEAI scriptum esse Peterus refert; sine difficultate IDEM legi ne memorarem quidem, nisi Peiperus suppl. praef. p. 34 sic ariolaretur: 'praestabit ex Medicei vestigiis IDEAI repetere MEDEA'.

277 *fugam, rapinas adice, desertum patrem*
sic A, non aliter E. *rapinasque* non videtur in codicibus esse.

6 372 *quod fuit huius pretium cursus?*
'hui E' Richter. sed qui codicem contulit compendium non vidit (hui').

v. 441 *quippe sequeretur necem | proles parentum.*
sic A; *neci* testatus est ex E Gronovius et coniecit: *nece — parentem.* sed scriptum in illo est *nece*, novissima e aliquantulum laesa scholiorum litura. videtur autem lineola quoque super e evanuisse, ut *necem — parentum*, quod optimum est, in Etrusco quoque extiterit.

584 *taedis* ('taetlis' Peterus).

819 *causa vocandi — una atque eadem est semper Iason*
sic cum reliquis E ('est om. ε').

655 *Idmonem, quamvis bene fata nosset,*
condidit serpens Libycis harenis.
omnibus verax, sibi falsus uni
concidit Mopsus caruitque Thebis.

sic A, 'sepi' E v. 656 pro *serpens*. multa de his versibus ariolatus est D. Heinsius, qui eos cum aliis multis Senecae omnino abiudicavit. nam illius aevi homines res fabulosas neglegentius, ut et hic et alias Senecae placuit, tractatas minime concoquere potuerunt. confudit scilicet hoc loco Seneca et Mopsi Idmonisque moriendi genus et Mopsum argonautam cum Mantus filio Thebano: id quod vidit Gronovius. idem vero alias dubitationes movit ad v. 652 suae editionis his verbis: 'neque hic tantum peccasse auctorem quantum librarios censeo, post tot prodigiosas corruptelas ex optimo libro detectas. qui tamen utinam sibi par esset! vestigium certe labis ostendit satis pro *serpens* exhibendo *sepi*; quis hoc ostentum procurabit?' dein 'timide se coniecisse' ait *condidit Saspis*. denique: 'sed repente, dum poscunt hanc chartam operae, venit in mentem, totum quod est in scripto servari posse: *Idmonem, quamvis bene fata nosset, condidit; sepi Libycis harenis e. q. s. concidit Mopsus*. Mopsus, inquit, condidit Idmonem; ipse tabifici sepi venenato ictu in Libya concidit et pro deo habitus'. atque hoc inde Bothii Badeni aliorum editiones insedit. ducentis annis post Hennebergerus (p. 13) omnem difficultatem sustulisse sibi visus est 'levi quadam emendatione sic scribens': *Idmo iam, quamvis bene*

fata nosset, concidit, sepi e. q. s. supervenit Peiperus locumque corrigit scribendo *condidit pestis Libycis harenis*. ac ne satis miseris versiculis inlusum putes, nuper Braunius cumulum facetiis addit hac coniectura: *condidit sedi*, quis condiderit securus (Mus. Rhen. XXXII, p. 79 adn. 1). ego vix confisus sum oculis meis, cum in Etrusco totidem litteris scriptum inveni *condidit serpens Libycis harenis*, quod et verissimum est nec iam ab ullo libro laccessitum. at quid de Gronovio cogites coniecturam suam tantis verborum ambagibus pro codicis scriptura venditante? equidem errasse illum libenter credo, ita nimirum ut, cum Florentiae Lucaneum '*ossaue dissolvens cum corpore tabificus seps*' in mentem venerit, coniecturam margini intulerit, Lugduni postea eandem e codice enotatam esse bona fide opinatus sit. sed tot pravarum coniecturarum quarum et ipse sibi et posteris auctor extitit, poenas illum apud inferos solvere existimamus, sive Sisyphei saxum volvendo sive potius Danaidis quae sororum numero deest vices explendo.

Med. 958 *flentes gementes osculis* ut Melisseus, non *oculis* quod Gronovius testatus est. male J. Gronovius *ocius*. locum commendamus eis qui emendare vel, quod magis optamus, defendere eum valeant.

v. 996 sic *E*: *quid nunc moraris anime? quid dubitas? potens*, non *potens*: lineola enim ad interrogandi signum quod praecedit pertinet. scribendum: *quid dubitas potens?*

Phaed. 127 *conclussit*, non *condussit*. idem Peteri error Phaed. 417. Ag. 976. HO 1204. 1519.

v. 518 *iuvat aut amnis vagi pressisse ripas*: sic *E* cum reliquis, non *iuvit*; quamquam nescio aliud loco remedium.

v. 627 *regna tutari urbium* recte *E*, non '*tutare*'. (*tutari patris A*).

v. 687 non legitur in *E*, quod Gronovius testatur, *speculere*, sed *speculare* cum *A*.

v. 776 *languescunt folio ut lilia pallido* sic *A* (om. *ut*); nec aliter *E*: nam quod *candido* in *E* scriptum testatur Richter, id et a Gronovio repetitum et falsum est. sed Gronovius hic saltem calami errore lapsus est. dicit enim Florentinum illud praebere '*ut Lipsianum*'. Lipsius autem tantum *ut* e Melisseo suo testatus est.

v. 898 *ex cuius ortu nostra dependet domus* non *nostrā* (i. e. *nostram*) quod Peterus enotavit, sed solito compendio *E* praebet *nra* (i. e. *nostra*). in eodem vocabulo item lapsus est Peterus Phaed. 935. Ag. 732. HO 1503. 1885.

v. 917 *est prorsus iste E* cum omnibus scriptis et im-

pressis ante Bothium, qui iste *prorsus* propter numeros invexit.⁹⁾

PL Med. 955 *iratos patri*, et sic testatur Gronovius (non *patri*).

v. 1004 *luctifica*, non *luctificam*. scribendum *luctifico* ut edidit Scriverius.

v. A + C. v. 1154 *morte relictam* E cum reliquis, non *nocte*. cf. 1229 *mortem relictam*. Hf. 616 *morte contempta redi*. HO 1165 *ego qui relictam morte contempta Styge — redi*. cf. Serv. ad Verg. Aen. IX, 348.

v. 1238 *cedite*, non *cedire* (*cedat* A).

Oed. 91 *obvias ferrem manus* E cum reliquis, non *obviam*.

v. 472 *te sequitur*, non *et*.

v. 630 *sequitur et Bacchas lacer Pentheus*, non *Bacchis* quod Gronovius testatur.

v. 858 *nec poenitendi sanguinis quaeram fidem*,
sed nosse certum est.

sic A; *vel poenitendi E*; 859 haec Gronovius: 'lege igitur cum optimo — si nosse libeat. sic —, non *sed nosse certum est*'. inde Bothius coniecit *si nosse liceat* quod Peiperus recepit. Etrusco autem verbum illud plane ignotum est, qui exhibet *si nosse certum est*, et recte quidem: dicit enim vel inhonestam se originem quaesiturum, quandoquidem inquirere in genus suum decreverit. cf. Soph. OR 1058 οὐκ ἂν γένοιτο τοῦθ' ὅπως ἐγὼ λαβὼν σημεῖα τοιαῦτ' οὐ φανῶ τοῦμόν γένος. 1076 τοῦμόν δ' ἐγὼ κεί σμικρόν ἐστι, σπέρμ' ἰδεῖν βουλήσομαι.

v. 991 *plusque quam satis est furit* cum reliquis, non *sat est*.

v. 1069 *pavitante gressu sequere fallaces vias* A *fallentes vias* ex E Gronovius tradidit, *pallantes* Peterus, inde Peiperus coniecit *pallentes* quod ipsum in E scriptum est.

Ag. 5¹⁰⁾ *en horret animus* E cum reliquis, non *inhorret* quod est Gronovii commentum.

v. 126 non omittit *et*.

⁹⁾ haud raro editores vel ut isto loco vel scribendi erroribus lectorem fallunt. sic Tro. 502 *si quaeret hostis* 634 *quaerenda est mihi* in libris scriptis et impressis legitur. sic Med. 911 *et maius scelus (est ed.)* 4 Thy. 975 *celebremus (celebramus ed.)* HO v. 1161 in E ut omnibus libris post 1164 positus est, recto loco, non inter 1160 et 1162. Peiperi error inde natus est quod in Bothii exemplari versus iste numero 1161 signatur.

¹⁰⁾ AGAMENNON in titulo (non AGAMEMNO) et item in catalogo tragoediis praefixo (praef. p. XXVIII), non AGAMEMNON.

Ag. 163 *pudet pigetque A* et, si credimus editoribus, *piget doletque E*. sed illi Gronovio crediderunt qui et illos et semet ipse fefellit. nam in Etrusco legitur *pudet doletque*.¹¹⁾

v. 239 *iacensque vultu languido obtutus stupet*
sic (non *vultus*) *E* cum reliquis praeter *M* (non Σ) praebere p. 11 adnotare neglexi.

v. 261 Clytaemnestrae notam, ut refert Peiperus, 'om *E*¹, sed *CL*. addit *E*³'; parum recte: nam nomen prima manu minio pictum sed erasum cum scholiis est; dein secunda manus ut videtur *CLI*. atramento repetiit. contra 1055 non additur Clytaemnestrae nomen sed omittitur.

v. 464 *credita est vento rates* Peiperus ex Etrusco scripsit nec mirarer si hoc sequioris originis indicium putaret. sed non favet Etruscus, ut 789; qui hic saltem *ratis* praebet cum reliquis.

v. 622 *pulvereamve*, non *pulveramve*.

v. 655 *quinis bis*, non *bis quinis* quod Ribbeckius testatus est.

v. 774 *alta*, non *alia* quae Italorum correctio est.

v. 1069 *iam iam iuvat vixisse post Troiam, iuvat*
sic ante Gronovium legebatur; ille: 'Florentinus *tantum iuvat v. p. T. i.* Id est hucusque'. quod cum nusquam gentium traditum sit, videtur coniecturae deberi.

Thy. 116 *latuere venae nec suas profert sacras*
Alpheos undas.

sic cum reliquis omnibus etiam Etruscus, quamvis Gronovius edicat 'scribe cum Florentino *sacer A. u.*' quod cum post illum optimo iure editiones obtinuisse videatur, emendatio est Gronovii, non codicis.

v. 230 *possessor huius regnat, hunc tantae domus*
fortuna sequitur

Gronovius: 'lege cum Florentino et Vossiano *hunc cunctae domus f. s.*' paruerunt omnes; sed Vossiani interpolationem minime agnoscit Florentinus.¹²⁾

v. 509 *quidquid irarum fuit, non iratum*.

v. 541 *meam relinquam, nisi tuam partem accipis*
Gronovius: 'Flor. *ni tuam*'. nisi *E*.

v. 650 *regio secessu, non regia*.

¹¹⁾ cf. Acc. Neopt. frg. VII, v. 471 *dolet pudetque Graium me et vero piget*. inc. inc. frg. IX, v. 21 *Hecuba hoc dolet pudet piget*.

¹²⁾ *cunctus* singulari numero HO 1079 *pro cuncta tellus*; quod alias non memini in his tragoediis legi. non inusitatum in collectivis vel ut insit notio collectiva: Hor. IV, 11, 9 *cuncta festinat manus*. Stat. Theb. X, 668 *cuncto* — *pro sanguine*. silv. II, 6, 11 *maior stemmate cuncto*. at idem audacius Theb. V, 202 *cuncto sua regnat Eriny's pectore*.

Thy. 831 *percussa metu* cum reliquis, non *perculsa*.

v. 895 non recte de Gronovii adnotatione Richterius retulit; ille enim *vacat* in *E* scriptum esse recte dicit, non *vocat*.

v. 919 *hoc hoc mensa cludatur scypho*, non *hoc haec*.

HO 70 *ille E* cum reliquis, non *ipse* quod Gronovio debetur.

v. 140 *qua fluit*, non *qua fugit* (v. ad 989).

v. 165 *pro fato potuit*, non *patuit*.

v. 277 *peperi*, non *reperi* quod tamen rectum est.

v. 283 *non flamma*, minime *num*.

v. 287 *est aliquid hydra peius*: sic *E*, non *potius*.

v. 393 nimium diligentiae primae voci impendit qui *Metas* legit: est enim *Aetas*.

v. 562 *tu fulva nigri sceptrā gestantem poli*, non *furva* quae Italorum correctio est.

v. 750 non *regna triumphā*, sed *regna triumphi*. expectat locus a peritiore medelam. ceterum Etruscus hunc versum Hylo tribuit, id quod Lipsius iam e coniectura fecerat vel potius e Melisseo.

v. 785 *dum lassa Titan mergat Oceano iuga* sic *E* cum reliquis. falsum est quod Gronovius dicit et editionibus obtrusit 'Florentinus — *mergit Oceano iubar*',

v. 817 *feram* Peteri est; nam quod Gronovius dicit *ferar* in *E* legi verum est.

v. 989 *trepida quid tremuit manus?* non dixerunt Gronovio deberi quod post illum, qui Etrusco imputavit, omnes receperunt: *trepida quid renuit manus?* quae est proba ipsius emendatio. nam tradita scriptura, quam Etruscus quoque retinet, non defenditur locis in quibus verbum nominis ab eodem verbo derivati casu instrumentali determinatur, ut Thy. 1005 *meumque gemitu non meo pectus gemit*. Hf. 802 *et Cleonaeum caput opponit ac se tegmine ingenti tegit* (ubi interpolavit A *clepit* ex Med. 156). HO 130 *cantu nostra canet tempora flebili*. 140 *qua fluit Ismenos tenui flumine languidus* (*fugit* A). elegantia similis est Tib. I, 10, 43 *liceatque caput candescere canis*. Prop. III, 18, 5 *quid si iam canis aetas mea candeat annis?*

v. 999 et 1000 in *E* desiderari verum non est, siquidem v. 1000 nec deficit et sic legitur: *sed mente nostra. natus Alcidae tibi*. 1001 *perages E*, non *peragas*.

v. 1036 *Thressae sub rodope* (i. e. *Rhodopae*) *iugis*, non '*Rodopes*'.

v. 1117 *ortus*, non *ortos* (*certos* A).

HO. 1172 *non truci rictu gigans E*: falso nec Gronovius refert.

v. 1200 *victus non vinctus* quae est Italorum correctio.

v. 1402 *cruentis*, non *cruentos*: correxit Gronovius.

v. 1440 *quis sonus*, non *qui*. cf. Phaed. 1178 *membra qui saevus Sinis aut quis Procrustes sparsit?* (*quis A*). Hf. 262 *qui satis Thebas fleat?* (*quis A*). HO 405 *qui sub hoc mundo mihi dabitur maritus?* (*quis A*). 1369 *qui sat est Ister mihi?* (*quis A*). cf. HO 167 *quis vastus Briareus quis tumidus Gyges* (*qui — qui A*). Oed. 322 *quis desit illi quive sit dubites color* (*quisve A*). Tro. 485 *qui locus?* (*quis A*). 1057 *quis status mentis miseris?* all.

v. 1685 *contemto redit*, non *contemptor* (coniuncte scriptum: *contemtoredit*).

v. 1762 Gronovius 'praeclare veterem' praebere dicit *cinemque iactans squalidum Alcmene gemit*; atque *gemit* in illo esse recte Peterus rettulit; cineris nec volam nec vestigium esse tacuisse videtur. ut ut est, *E* cum *A* quod verum est praebet: *crinemque iactans squalidum*.

v. 1994 *E* cum *A* *nec Lethaeos*, non *vos L.*, et 1995 *vos fata trahent*, non *nec f. t.* aliud egisse videtur qui librum contulit. nam et 2003 *quatiens oculos* scriptum est, ubi forsan aliud lateat quam *quatiēt populos* (*A*).

in omnibus quae hucusque composuimus Etruscum a vulgata lectione recedere falso relatum erat. iam paucos adiciemus locos in quibus corrupta quidem est Etrusci scriptura, sed aliter corrupta quam in novissima editione narratur. quod primo loco pono vulgatum et rectum est.

Tro. 776 *o decus]* *o decus o*, non *o detus*.

v. 858 *Pylon an senilem]* *phylonan. selinen*, non *selinem*.

v. 1170 *coetus]* *egeus*, non *egetus*.

Phoen. 96 *aliquando]* *alinquando*, non *aliprquando*.

v. 340 *penetrales]* *penetries*, non *penetriles*.

Med. 873 *gangeticum]* *ganticicum*, non *gantici cum*, nec *ganticum* (v. Addenda).

Phaed. 30 *Phlyeus]* *flius*, non *fluis* (Gronovius).

v. 966 *fluctusque ab ipso tumidus Oceano voca]* *f. a. ipsos tumidos O. v.*, non *ab ipsos tumido*.

v. 1127 *quisque* (*quisq.*), non *quisquam* (*quisq.*): ut haec elegantia male cesserit Richtero.

Oed. 693 *in utrumque quis est liber etiamnum status]* *i. u. qui se subter e. stanⁱmus* sic 1 m (non *qui se liber e. stanⁱtus*).

Oed. 1029 *sensitque*] *censitque*, non *censitve*. recte Σ (*sensimve* A *sensitve* Melisseus).

Ag. 782 *ratibus exustis*] *ruptas bustis*, non *rupta*; 784 *lacerto*, non *lacertos*.

HO 31 *noverca*] *coercam*, non *coerca*; addidit corruptelae signum, quo ter in hac tragoedia voces corruptas notavit: 540 *mās* (recte Gronovius *intimas*) et 608 *auīa* (*aula*). ceterum 31 corruptus est necdum sanatus.

v. 80 *nondum astra merui*] *haud* (om. *dum*) E' habet *haud dum a. m.* (*a. 1 m. ex u*) recte.

v. 185 *Sipylum*] *si syphum*, nec *si siphum* nec *sipylum* quod Gronovius cum ipse emendarit codici tribuit.

v. 217 *Toxeu*] *textum*, non *toxtum*.

v. 382 *famulamne et hostis praeferet natam tibi?*] *famulam nec hostis p. galatam t.*, non *ne et h.*

v. 566 *colu*] *colis*.

v. 588 *veneranda*] *venerande*; idem accidit quod 185.

v. 1265 non *timeris* sed *timeri*.

v. 1562 *Aeacumque inter geminosque Cretas*. sic A. *Aea-*
cosque ex E Gronovius protulit et scribendum coniecit *Aeacon-*
que. sed E habet *Aeacos inter*; satis mirum vero quod *Aea-*
cosque in Σ legitur. de hac fabula finem faciam in loco concla-
mato quem certa ratione emendasse mihi videor. v. 1463 ita A:

caeci dolores. manibus irati Herculis

occidere meruit: perdidit comitem Lichas.

ex Etrusco testantur *recti dolor es*; varia viri docti coniecerunt:
cassi dolores Grotius et N. Heinsius, *recte dolori est* Bothius,
aucti dolores Muellereus, *rati dolores* Peiperus. Hercules dirum
se de Deianira supplicium sumpturum pronuntiaverat; quem
monet Hyllus iram comprimat: graves illam sceleris poenas
dedisse utpote propria manu peremptam. iam Hercules re-
spondere debet id quod viri docti partim tantum et procul atti-
gere: hoc non satiat iram meam, quae meae ipsius illam dex-
terae deposcit. itaque, cum in Etrusco non *recti* legatur, sed
recte dolor es, scribendum duco:

relicte dolor es: manibus irati Herculis

occidere meruit

loquendi usu neque aliis poetis nec Senecae ignoto, cf. Med.
608 *rumpe nec sacro violente sancta foedera mundi*. HO 3
secure regna. Oed. 1033 *invite loquere nate*. cf. Oct. 31 *con-*
iugis heu me, pater, insidiis oppresse iaces. quod dolorem suum
Hercules adloquitur optime huic stilo convenit. cf. Med. 139
melius a melius dolor furiose loquere.

denique quem supra omisi locum inspicere qui est Phoen. 550. ibi ante Gronovium legebatur:

totus hoc exercitus

et populus omnis et utraque hoc vidit soror.

malum verum non Senecam procudisse Gronovius docuit cum hanc Etrusci scripturam protulit:

hoc utrimque populus omnis, hoc vidit soror.

qui tamen non melior versus est. atque aliud quiddam in Etrusco legi fidem fecit N. Heinsius (Adv. p. 58), nimirum:

hoc populus omnis utrimque, hoc vidit soror.

quorum utrumque errasse ex Richteri editione didicimus. quippe tertiam scripturam testatus est qui eius in usum codicem excussit:

et populus omnis utramque hoc vidit soror.

scripsit autem Richter ex Muelleri coniectura:

hoc populus utrimque omnis, hoc vidit soror.

iam quid tribus testibus facias quorum nullus cum reliquorum alterutro consentit et unus quisque lectorem proprio Marte fallit? nimirum quantum aliquid re vera in Etrusco legitur quod est:

hoc populus omnis. utramque hoc vidit soror.

unde quod verum est statim elucet. nempe Argivi spectatores minime tangunt Iocastam; quae dixit:

hoc populus omnis, utraque hoc vidit soror.

quod dum codicem tracto inveni, hanc gloriolam occupatam esse tunc ignorans: magnopere utique laudandus est hoc loco Peiperus qui verum vidit (suppl. praef. p. 33) antequam de vera Etrusci scriptura edoctus esset.

his locis cum adhuc inscius fallatur criticus, omnium certe aegerrime ei feruntur loci, in quibus inter plura de codice testimonia optio data est. quales cum frequenter in novissima editione inveniantur, non ubique accidit quod in loco quem modo tractavimus scilicet ut testes falsi sint omnes; quamquam extant similia, ut HO 1791 *petet* N. Heinsius, *peti* Peterus testatur, *petit* in Etrusco legitur, ut ibid. 1403 *aliquid* Gronovius, *aliqui* Peterus, *aliquod* Etruscus praebet. at saepius accidisse consentaneum est ut alteruter testium fidem non fefellerit. et, quoniam inter Gronovium plerumque et Peterum res est, plura quidem sunt in quibus Gronovius falsum tradidit, haud raro. tamen de Petero eiusve silentio superior discedit. quare primo loco ea ponemus in quibus Gronovii fidem Etruscus probat.

Hf. 527 *est est sonitus Herculei gradus (id est Pet.)*

Hf. 1182 *differte fletus*] *defer tellus* (*deferte fletus* Peterus, et sic M).

Tro. 832 *an frequens rivis levibus Mothone* (*rusus* Pet.).

Med. 226 *gloriae florem inclitum* (*Graeciae ε*).

Phaed. 213 *non tecta sani moris aut ullus cibus* (*ullis* Peterus).

v. 1217 *morte facili dignus haud sum* (*cum* Peterus).

Ag. 449 *et clara lentum remigem monuit tuba* (*movit* Peterus). ceterum ineptum est hoc versu lentum dici remigem cui omnem nimium longam properanti moram fuisse modo audivimus. scribendum videlicet *laetum*.

v. 727 *Attin* (*atin* Pet.).

v. 971 sic A: *quis iste celeres concitus currus agit*. iniuriam faciunt Gronovio editores. ille enim hoc adnotavit: 'Flor. *hospes quis iste concitus*. recte, modo iuves legendo *concitos*'. quod et relatum fideliter et optime emendatum est. prorsus ignotum Etrusco quod Peiperus ei imputat *quis iste hospes*.

Thy. 26 *stringatur ensis* (*eses* Pet.).

v. 1035 *quodcumque* (*quodque ε*).

HO 184 *fatis* (*satis* Pet.).

524 *insertum* (*insertam ε*).

732 N. Heinsius recte tradit *vix quoque est* (*est om.* Pet.). subiciam locos in quibus Gronovius et interdum filius eius vel N. Heinsius minus recte quam Peterus codicis scripturas enotarunt.

Tro. 393 *bis veniens et fugiens* (*vel fugiens* I. Gron.).

v. 499. 500 *personarum notae* non recte a Gronovio, recte a Petero indicatae.

v. 942 *sinum* (*sinus* Gronov.) versus nondum sanatus.

v. 1153 *et effert* (*et fere* Gronov. ut A). scribendum: *stupet omne vulgus utque fit cuncti magis peritura laudant*.

Phoen. 320 *regia stirpe editum* (*edite* Gronov.).

v. 459 *cui nunc sollicita* (*s. n. c.* Gronov. *s. c. n.* A).

Med. 373 *muros terra posuere nova* (*novos* Gronov.).

v. 695 *iam tempus est* (*iam iam t. e.* Gronov. *iam nunc t. e.* A).

Phaed. 153 *ferri* (*ferre* Gr.).

v. 227 *clausurit* (*chluserit* Gr.).

v. 420 *aenades* i. e. *en ades* (*anades* N. Heinsius).

Ag. 242 *sed nunc* (*vel n.* Gr.).

v. 1028 *atiratae* (*auratae* Gr.).

Thy. 616 *nemo desperet meliora lassis* (*laesis* Gr.) idem accidit 658 *lassis rebus* (*laesis* Gr.).

v. 1019 *valle* (*valles* Gr.).

Thy. 1109 *nec quod* (*non quod* Gr.).

H0 168 *stetit* (*stitit* Gr.).

v. 622 *clarus totas ire per urbes* (*latas* Gr.).

v. 1350 *umbram et vile* (*umbret vile* Gr.).

v. 1396 *solum quoque urgeat hinc et illinc nemus* (*solum q. magis urgent h. e. i. n.* Gronov. *surgat hinc illinc fremens* A).
scribendum:

*et quidquid fuit
solum quoque ingens: surgat hinc illinc nemus
artusque nostros durus inmittat Sinis:
sparsus silebo.*

v. 1540 *vetustas* (*vetustis* Gr.).

v. 1719 *inveniet aut damnabit* (*an testantur* Gronovius et N. Heinsius; Gronovius autem deinde conicit scribendum esse *aut damnabit*).

v. 1799 *expetet* (*expetat* Gr. et N. Heins.).
cui florilegio cumulum addit quod ex vv. 1442 et 1473 ab Etrusci librario omissis singulas Gronovius scripturas diserto testimonio profert.

Tandem e saxis dumetisque in amoeniora loca deferimur. nempe quoniam in arguendis virorum doctorum erroribus satis temporis spatiique consumpsimus, iam proponere quaedam in animo est, quae cum nequaquam sine lectionis emolumento pridem nota esse potuerint, adhuc in optimis membranis latuere. videbis autem, quamquam ea tantum recensebimus quibus poetae verba emendari possint, non corruptelarum adhuc ignotarum molem congeremus, messem priores non prorsus exilem reliquisse. ordinem in his quoque ipsius codicis tenebimus.

Hf. 852 *tanta per campos agitur silentes
turba; pars tarda graditur senecta,*

— —
pars adhuc currit melioris aevi,

— —
ceteri vadunt per opaca tristes,
862 *qualis est nobis animus, remota
luce cum maestus sibi quisque sensit
obrutum tota caput esse terra.*

hoc intellexerunt viri docti ut potuerunt: nimirum defunctos et ad inferorum sedem delatos similiter affectos esse animis atque nos cum forte in speluncam subterraneam nos abdiderimus. 'allusit scilicet poeta ad loca subterranea similia cryptae Neapolitanae quam ipsemet nobis descripsit epistola 57 —, quae

consulatur. ex ea enim lux petenda isti loco, quem nescio an aliquis hactenus intellexerit' ut ait Gruterus. atque est haec interpolatio ex earum genere quibus librariorum errores in saecula sanciri solent et in aeternum quidem nisi forte lux protinus emergat e fumo. quod hic una littera mutata fieri potuit et si Etruscum legeris factum erit: etenim 862 *vobis* ille praebet et hac scriptura versus istos sic distinguendos esse praecipit:

ceteri vadunt per opaca tristes.

dein novo spiritu:

*qualis est vobis animus, remota
luce cum maestus sibi quisque sensit
obrutum tota caput esse terra?*

i. e. quanta vos putandum est affici tristitia, cum primum senseritis in interna terrae vos reclusos esse? nota figura et Senecae usurpata e. g. Tro. 1057

*quis status mentis miseris, ubi omnis
terra decrescet pelagusque crescet,
celsa cum longe latitabit Ide?*

ex aliis poetis exempla cuivis in promptu sunt: Verg. Aen. IV, 408 *quis tibi tum Dido cernenti talia sensus?* (Ovid.) nuc. 167 *quid mihi tunc animi est ubi sumit tela viator?* cf. Stat. Theb. I, 165 *quis tum tibi, saeve, quis fuit ille dies, vacua cum solus in aula respiceres ius omne tuum* e. q. s.? VIII, 109 *quae mihi mens, cum per cava viscera terrae vado diu pendens et in aere volvor operto?* Manil. V, 589 all.

Hf. 924 *utinam cruorem capitis invisi deis
libare possem.*

ubi *cruore* scribendum esse iam Vindobonensis Etrusco in hac fabula cognatus docere potuit.

v. 1238 *tibi tela frangam nostra, tibi nostros, puer,
rumpemus arcus ac tuis stipes gravis
ardebit umbris.*

ad diversos ordine pueros se convertit; quod non satis exprimitur copulatis per ac sententiae membris. recte Etruscus *at tuis.*

Tro. 57 *dominum ecce Priami nuribus et natis legens
sortitur urna. praeda quem vilis sequar?
hic Hectoris coniugia despondet sibi,
hic optat Heleni coniugem, hic Antenoris,
nec dest tuos, Cassandra, qui thalamos petat:
mea sors timetur, sola sum Danaïd metus.*

58 *praeda quem vilis sequar* sententiae progressum turbat. nempe non in eo Hecubae oratio versatur ut sciscitetur qualis sibi dominus eventurus sit, sed ut queratur quod sola ut anus de-

fecta ne cui contingat a victoribus timeatur: sensu nec Euripidi (Troad. 190 sq.) nec Ovidio (met. XIII, 484) ignoto. verum est quod Etruscus praebet:

*dominum ecce Priami nuribus et natis legens
sortitur urna praedaeque en vilis sequar.*

Tro. 280 sq. hic est in libris interpolatis versuum ordo:

*ego esse quicquam sceptrum nisi vano putem
fulgore tectum nomen et falso comam
vinclo decentem? casus haec rapiet brevis,
nec mille forsitan ratibus aut annis decem.
non omnibus fortuna tam lenta imminet.*

285 *equidem fatebor e. q. s.*

vv. 283 et 284 *E* inverso ordine praebet; ac videndum est annon 284 interpolatori debeatur. certe languet sententiae modo succincte et cum colore poetico expressae subdita eiusdem rei pedestris explanatio.

v. 749 *an has ruinas urbis in cinerem datas
hic excitabit?*

has has Etruscum praebere verum est; sed idem corrigit quod pridem viris doctis faciendum erat *urbis in cinerem datae*.

v. 797 *lacrimis, Ulixe, parva quam petimus mora est:
concede parvos ut mea condam manu
viventis oculos.*

in locum epitheti quod nihili esse facile intellegebatur Etruscum *paucos* substituere Peterus enotavit. inde *opacos* Peiperus, *glau-*
cos Madvicus (adv. II, 120). at in Etrusco legitur:

*concede paucas (sc. lacrimas) ut mea condam manu
viventis oculos.*

v. 889 *te magna Tethys teque tot pelagi deae
placidumque numen aequoris tumidi Thetis
suam vocabunt, te datam Pyrrho socer
Peleus nurum vocabit et Nereus nurum.*

✓ A.C.

889 non *thetis*, sed *thethis* in *E* scriptum est, 890 vero nec *thetis* (ε) nec *Tethys* nec quicquam eius generis. nam totum versum omittit. quem ab interpolatore profectum esse veri quidem simillimum esset, ab eo nimirum qui desiderasset Thetidis mentionem: et post tot pelagi deas male claudicat Thetis superingesta; sed nimium quantum versus isti admonent Catulli (64, 28)

*tene Thetis tenuit pulcherrima Nereine?
tene suam Tethys concessit ducere neptem
Oceanusque mari totum qui amplectitur orbem?*

nec negari potest, ut hi quidem versus inter dulcissimos omnium

sunt, ita Senecae quoque locum sono non ingrato aures tangere. hoc igitur quibus certius iudicium est diiudicandum in se recipiant. interim cf. Stat. Achill. II, 224 *te Peleus nato socerum et Thetis hospita iungunt allegantque suos utroque a sanguine divos*. I, 655 *quid defles magno nurus addita ponto?* Claud. IV Hon. 647 *quaenam tot divis veniet nurus?*

Med. 127 *si quod Pelasgae, si quod urbes barbarae
novere facinus quod tuae ignorant manus
nunc est parandum*

128 *ignorent E* quod cum non necessarium tum rectum est.
v. 170 *Nutrix. moriere. Medea. cupio. N. profuge. M. paenituit fugae.*

Medea fugiam? N. *mater es. M. cui sim vides. fiam* quod 171 pro *fugiam E* praebet reponendum esse Herm. X, p. 425 monui; sed cum ibidem locum mala coniectura tentarim, nunc quod verum est Etruscus praebuit. in quo haec est versuum istorum inde a v. 168 imago (initiis versuum plerumque minio pictis):

168 NVT *Rex est timendus.*

MED *Rex meus fuerat pater.*

NV *non metuis arma?*

MED *Sint licet terra edita.*

NV *Moriere.*

MED *Cupio.*

NV *Profuge.*

MED *penituit fugae.*

NV *Medea.*

MED *Fiam.*

NV *Mater es.*

MED *Cui sim vides.*

NVT *Profugere dubitas?*

MED *Fugiam sed ulciscar prius.*

NVT *Vindex sequetur.*

MED *Forsan inveniam moras.*

iam quod verum est cognoscitur, nec mutandum quicquam sed versus recte describendi sunt hoc modo:

N. *rex est timendus. M. rex meus fuerat pater.*

N. *non metuis arma? M. sint licet terra edita.*

N. *moriere. M. cupio. N. profuge. M. paenituit fugae.*

N. *Medea — M. fiam. N. mater es. M. cui sim vides.*

N. *profugere dubitas? M. fugiam, at ulciscar prius.*

N. *vindex sequetur. M. forsan inveniam moras.*

sic restitutus est Senecae sensus qui nescio an inter probatissimos fuerit et ab istius aevi elegantioribus ingenti clamore exceptus.

v. 190

vade veloci via

monstrumque saevum horribile iamdudum avehe.

sic Medeam Creio adloquitur. quam quod veloci via vadere iubet uni Bothio offensionem praebuit; sed non ex coniectura scripsit *vade veloci fuga*, ut legitur apud Richterum, sed Etruscum,

I. Gronovio videlicet auctore, praetendens; et iure quidem. cf. Thy. 1046, ubi *E et quaerit fugam, A. e. q. viam.*

denique omisit Peterus quod in fine Medae post subscriptionem extat: **LEGE · INNOCENTI · FELICITER.** addo quod Phaed. 330 margini hoc signum adpictum est: **Ry**¹³⁾.

Phaed. 440 *turbidam frontem gerens
et maesta vultus.*

quod stare quidem potest; sed *E maesta vultu.*

v. 876 ubi in codicibus reliquis cum versus defectu legitur *heu per tui sceptrum imperi*, in Etrusco id ipsum extat quod pridem editiones obtinuit donec Bothius repetito *heu* mutavit: *cheu* nempe ita scriptum: **PHAEDRAE heu**, ut facile praeteriri posset. sed de hac voce infra fusius agemus.

v. 1039 *fluctus refundens ore physeter capax: fluctum refundens E.*

Oed. 95 sic in A legitur:

*cumque e superba rupe iam praedae imminens
aptaret ales verbera et caudam movens
saevi leonis more concuteret (sive conciperet) minas*

quae viri docti partim emendarunt: 95 *superna* e Melisseo Lipsius, quod Etruscus confirmat. 96 *alas verbere et caudam movens* Scaliger scripsit; et *alas* quidem in Etrusco legitur, non *ales* quod Richter testatur, inepta ipse molitus. iam locus nulla labe adfectus ex Etrusco prodit:

*cumque e superna rupe iam praedae imminens
aptaret alas verbera et caudae movens
saevi leonis more conciperet minas,
carmen poposci.*

verbera caudae solemniter coniungi vel Davus Horatii docebit (serm. II, 7, 49), cf. Lucan. I, 208

mox ubi se saevae stimulavit verbere caudae.

Stat. Theb. V, 538 *destrictus verbere caudae*, et versum qui Senecae loco simillimus est Silii XIII, 330 de Pane:

verbera laeta movens festa per compita cauda,

qui versus multum sollicitatus nescio an emendetur scribendo:

*verbera laeta movens festae per compita caudae.*¹⁴⁾

¹³⁾ vide de hoc signo in Mus. Rhen. t. XXIV, p. 391 Useneri conjecturam, qui me conferre iussit Hagenum in Fleckeis. ann. 1869, p. 735 et certum de hoc usu testimonium codicis S. Gallensis, in Sitzungsber. der Wiener Akad. 1873 t. 74, p. 276.

¹⁴⁾ Silius poetarum pessimus, cum quo comparatus magnus vates Seneca est, praeter Vergilium Statium quoque subinde compilavit (cf. interpr. ad XVI, 518 sq. et 546 sq.) et Lucanum saltem ultimo carminis versu (XVII,

Ag. 130 *proin quidquid est da tempus ac spatium tibi.*
 sic post Lipsium legitur qui ex Melisseo sumpsisse videtur quo
 expelleret Avantii remedium morbo gravius *proin quid est*; codi-
 ces enim omnes *proinde quidquid.* sed emendate versus in Etrusco
 legitur, in quo super ultimam litteram vocis *proin* eadem manus
 quam in Phaedra et raro alias, ut sequenti Agamemnonis versu,
 scholia inter lineas adscripsisse supra memoravi (p. 16), lineo-
 lam duxit effecitque ut Petero *proinde* (*proin*) a prima manu esse
 videretur.

70

v. 723 *agrestis ille alumnus evertet domum: agrestis iste E.*
 Thy. 48 *non sit a vestris malis*

*immune caelum. cum micant stellae polo
 flammaeque servant debitum mundo decus,
 nox alta fiat, excidat caelo dies.*

multa hic viri docti moliti sunt; temeraria Gronovii coniectura
 Richtero placuit. ipse cum verum dudum invenissem gavisus
 sum in Etrusco idem deprehendens; quod nunc video a Grotio
 pridem occupatum esse. nimirum pro *cum* Etrusco auctore
 scribendum est *cur*:

*non sit a vestris malis
 immune caelum; cur micant stellae polo
 flammaeque servant debitum mundo decus?
 nox alta fiat, excidat caelo dies.*

v. 51 *alia E* quod vix defendi potest. cf. 120 sq.

v. 53 *non arcesse sed accerse E*, ut Oed. 844 *acersite* (*ac-
 cersite A*) et ubique nisi fallor in pedestribus codices.

v. 155 *hinc illinc gravidis frondibus incubat*
gravibus frondibus E. poetam correxit interpolator.

v. 219 *nefas nocere vel malo fratri puta:*
puto E: idem dixerim de interpolatore quod ad 155.

654 = Luc. VIII, 872); Senecam certo tantum in inferorum descriptione,
 XIII, 595, ubi *taxum* ab illo recepit pro Vergilii *ulmo* et ibid. 603 loco
 de tyrannorum poena. quae praeterea afferri possint fallacia sunt; serio
 in duobus tantum de imitatione cogites: HO 1063 *et serpens latebras
 fugit | tunc oblita veneni* = III, 301 *ad quorum cantus serpens oblita
 veneni* (quod suum in usum vertit Peiperus) et Phaed. 557 *tela faciebat
 dolor* = VI, 46 *tamen certamine nudo invenit Marti telum dolor* (ubi
 utriusque idem auctor Vergilius, Aen. VII, 507 *quod cuique repertum
 rimanti, telum ira facit*; et idem Lucano III, 670 *nudato milite telis
 invenit arma furor*). reliqua nulli imponent, ut Oed. 631 (*tenetque
 saevus etiam nunc minas*) et V, 673 (*fronte minae durant et stant in
 vultibus irae*) vel adeo HO 574 (*cape hos amictus nostra quos novit
 manus*) et VII, 81 (*quod nostrae nevere manus venerabile donum*). at-
 que in eorum numero hunc quoque a quo initium cepimus locum habeo.

Thy. 241 sic secum Atreus loquitur:

r. A+C

*quid stupes? tandem incipe
animoque sume Tantalum et Pelopem aspice:
ad haec manus exempla poscuntur meae.*

quod ut animo Tantalum sumat semet exhortatur figura utitur poetis latinis frequentata. sic Seneca ipse Thy. 941 *veterem ex animo mitte Thyestem*. Med. 43 *et inhospitalem Caucasum mente indue* (cf. Claud. III Hon. 157 *indue mente patrem*). Tro. 810 *et plenus mei occurre patri*. similiter Thy. 53 *et imple Tantalo totam domum*. cf. epist. 64, 10 *quid ergo? M. Catonem utrumque et Laelium Sapientem et Socratem cum Platone et Zenonem Cleanthemque in animum meum sine dignatione summa recipiam?* Lucan. VIII, 285 *multusque in pectore vano est Hannibal*. Stat. Theb. II, 417 *torvus et illum mente gerens* (Tydeus Polynicen). X, 670 *rape mente deos, rape nobile fatum*. Achill. II, 182 *totoque in pectore Troia est*. multus in hac figura Silius: I, 345 *haustusque medullis Hannibal*. II, 352 *atque animo patria arma movebat* (i. e. bella). VII, 495 *iam monita et Fabium — exuerat mentem*. VIII, 33 *excute sollicito Fabium*. X, 14 *plenus Gradivo mentem* (ex N. Heinsii emendatione). X, 81 *revocate in pectora Cammas* (i. e. praebete vos quales tunc). sed de hoc loco plura dicendi infra occasio erit; videndum potius an Thyestae versus eundem colorem patiatur. quod propterea praefracte negandum videtur, quia vividissime dictum *animo sume Tantalum* aut nihil excipere potest aut, si quid excipiat, id fortius etiam proferri necesse est. iam considera quam claudo pede sequatur *et Pelopem aspice*. omnes scrupulos Etruscus eximit hoc praebens:

*tandem incipe
animosque sume: Tantalum et Pelopem aspice.*

atque idem Georgius Fabricius pridem, e coniectura ut videtur, ediderat.

v. 322 *quid enim necesse est liberos sceleri meo
inserere?*

liberos sceleri meos E.

v. 469 *tuta sine telo est domus
rebusque parvis alta praestatur quies*

alta solemne quietis pacisque epitheton ab interpolatore est; Seneca vili orationem antithesi ornaverat: *rebusque parvis magna praestatur quies*.

v. 521 *a genibus manus | aufer: manum E.*

Thy. 623 *quis me per auras turbo praecipitem vehet
atraque nube involvit ut tantum nefas
eripiat oculis?*

2 in A etiam *volvet* scriptum est vel *involvet*; atque id sane
reciperes si verum esset v. 623 *vehet* in E extare. sed ibi
vehit legitur. cf. Phoen. 430 *quis me procellae turbine insano
vehens volucer per auras ventus aetherias aget?*

Thyestes Iovem his verbis imprecatur 1083 sq.

*bella ventorum undique
committe et omni parte violentum intona*
1085 *manuque non qua tecta et immeritas domos
telo petis minore, sed qua montium
tergemina moles cecidit et qui montibus
stabant pares gigantes, haec arma expedi
ignesque torque.*

orationem vitiosam esse cum videret Scaliger 1088 correxit
hac arma expedi; quod sane necessarium est, si 1085 *manuque*
antecedit. sed aliter, quamquam duriuscule, sententiam a poeta
constructam esse Etruscus docet, qui 1085 *manumque* exhibet,
ut, cum quattuor versuum spatio interiecto verbum sequatur,
obiectum repeti quidem debuerit, sed circumscripto vocabulo
ipsa repetitio vitata sit: *manumque non qua —, sed qua —,
haec arma expedi.*

HO 558

*si quas decor
Ioles inussit pectori Herculeo faces,
extingue totas, perbibat flammam mei.*

primum 560 *totas*, non *totus* (testatur N. Heinsius) in E scrip-
tum est. deinde in eodem versu quod iam e Melisseo Lipsius
protulerat Etruscus praebet: *perbibat formam mei*. quod sine
dubio rectum est.

v. 585 *Calydoniae deflete lugendam vicem*
cum l. s. p. 433 narrarem in Σ legi *Calydoniae lugete deflen-
dam vicem* scire non potui fore ut idem in Etrusco mox in-
venirem.

v. 681 *dum petit unum praebere diem
patrioque puer constitit axe
nec per solitum decurrit iter,
sed Phoebeis ignota secat*

685 *sidera flammis errante rota,
secum pariter perdidit orbem.*

ita ex Etrusco locum Peiperus dedit. sed *secat* v. 684 ab
interpolatore est qui corruptelam oblimare voluit; Etruscus

enim habet *sed Phoebeis ignota petens*. fortasse post 685 intercidit versiculus qui hanc fere sententiam continuerit:

[*praeceps missis fertur habenis*].

H0 750 Hyllo in *E* dari, quod pridem Lipsio auctore factum est supra monui. item 752 Deianirae rursum adsignatur.

v. 973 *cariturae Hercule | lux vilis ista est*. corruptelam quidem qua 974 laborat (*lux illa sistat*) attulit Peterus, prioris emendationem neglexit: *caritura Hercule*. quod habet iam ex coniectura, ut videtur, Avantius.

v. 1361 *ubinam ipsa palla est? membra nudata intuo*r. Bothius correxit *ista* merito adsentiente Etrusco.

v. 1629 *ultraque totos porrigit ramos nemus*
sic A. Raphelengius: *totum — nemus*. sed *E*: *ultraque totos porrigit ramos manus*.

v. 1780 *quid misera duras vita? quid lucem hanc tenes?*
sic A; Etruscus *quid lucem tenes?*

haec fere sunt quae de optimo codice praemonenda putavi. quibus expositis id certe consecutus ero ut in editione adornanda ea tantummodo proferre debeam quae ad recensionem re vera attinent, fidei quam viri docti schedis meis habituri sint securus.

III.¹⁾

Exemplaria interpolatae editionis quae in Italiae bibliothecis asservantur fere omnia — omnes codices Romanos Florentinos Mediolanenses Neapolitanos Venetos Caesenates Mutinenses Parmensem Bononiensem Ravennatem alios — inspexi et quaedam excerpſi. de quibus cum scitu digna haud pauca proferre possem, pleraque tamen paucissimis tantum accepta forent: ipsis scilicet poetae verbis nec quaesivi inde auxilium nec inveni. id unum memoro, antiquissimum codicum illorum, qui quidem temporis notam ferant, esse Laurentianum 37, 6 scriptum a. 1368; e quo transcriptus est cod. Vaticanus 1647 scriptus annis 1391 et 1392. contuli cum Laur. 37, 6 Herculem Oetaeum; sed illum quoque librum ut in Italia plerosque tam infectum inveni interpolationibus et correcturis ex Etrusco oriundis, ut totum excutere operae pretium non ducerem. ac dolendum est quod illa de causa uno ex vulgarium librorum secta duce uti non licet. missis autem ceteris praeterire non debeo codicem Laurentianum 37, 11 membranaceum saeculi XV qui fuit liber Poggii ut ipse in libri calce testatus est. nam quod ibi legitur LIBER. POGGII ipsius manu scriptum esse libri ab ipso exarati qui in bibliotheca Laurentiana inveniuntur docent (e. g. codicis 98, 22 subscriptio). illud igitur tragoe-diarum exemplar, quod transcriptum est ex Laurentiano 37, 1 vel eius simillimo, a viro docto s. XV correcturis frequentibus adornatum est, quae maximam partem non e codice fluxerunt sed ipsius coniecturae sunt: in quibus quod nova emendatio fortasse nulla est, id exemplaris natura satis explicatur, cuius menda ad versuum normas quodammodo revocasse contentus si optime rem gessit vulgarem lectionem restituit, si minus plerumque tolerabilem, et subinde quidem eam quam Aldina Avantii editio primum refert: quo comprobatur, quod per se veri fuit simile, non omnia quae in illa novata sunt ab Avantio ipso inventa esse. atque libri correctorem ipsum Poggium fuisse maxime probabile est; quod extra dubitationem poni non

¹⁾ abhinc rursum usque ad finem libri Gronovii in notandis versibus utemur numeris.

potuit quoniam quaecumque eius manu scripta in bibliothecae thesauris extant calligraphice exarata sunt, cursiva scriptura ut notulae istae nihil. ut ut est satis eae momenti habent ut paucas saltem proposuisse operae pretium fuerit. ac ne omnem tragoediarum campum rursus pervagari debeamus, adferam quae ad priorem Herculem et Agamemnonem ille adnotavit, praemissa codicis (Laur. 37, 11) scriptura, subiecto correctoris invento, vulgata denique lectione uncis inclusa.

Hf. 76 *congregere, manibus iam lacera tuis] m. Herculem lacera (c. m. ipsa iam l. t.).*

v. 77 *quid tanta mandas odia?] tacita (recte cod.).*

v. 96 *quidquid relictum est. uel ueniet ultro et inuisum scelus] 2) induxit uel et ultro et (sic recte).*

v. 213 *sequitur et prima statim] al' primum vel prior sic (a primo).*

v. 227 *quisque regem pabulum armentis datum] suisque (recte).*

v. 285 *quondam fecisti] fuisti (stetisti).*

v. 286 *paruere Tempe] patuere (recte).*

v. 298 *reditus lentos nec mei memores querar] reditusque l. et mei immemores q. (cod. recte).*

v. 323 *Syrtium brevibus undis] vadis (recte).*

v. 333 *ubere cingit solo] includit (uberi).*

v. 344 *strictus tenetur ensis] tuetur (recte).*

v. 397 *agedum effrenatas] efferatas (recte).*

v. 430 *sceptro quoque nostro] sceptrone (recte).*

v. 440 *partes meae hae sunt] induxit hae (sic E).*

v. 453 *quem profuga mater tellus errantem dedit] tellus mater (terra mater errante edidit).*

v. 463 *quemcumque miserum videris hominem scias] hoc adscripsit: hoc convenit soli Christo, versum igitur Senecae fidei documentum habuit.*

v. 501 om. *quoniam] ante 505 cruce addito scripsit: deficit unus versus.*

v. 506 *congerite silvas templa ut supplicibus suis ut victa flagrent] c. s. t. supplicibus suis ut iuncta f. (t. s. s. iniecta f.).*

v. 546 *victorem suspiciens (sic cum Aldina) genu posito] v. p. s. g. (v. p. suscipiens g.).*

v. 840 *currit] ruit (recte).*

v. 922 *victima haud ulla gratior] v. ulla aut gratior (v. h. u. amplior).*

²⁾ idem Rehdigeranus 10 et Lobcoviciensis de quo proprio libello Pauly rettulit: quos vides Laurentiani 37, 11 aut gemellos aut alio cognitionis vinculo aequales esse.

Hf. 1014 *amplecte ipsum potius e. b. p.] amplexu potius et virum blanda prece (amplectere).*

v. 1191 *cladisne pars ista quam nosti quota est] adscripsit va — cat. i. e. delevit versum (c. tuas).*

v. 1194 *om. illa] supplet haec.*

v. 1198 *vix cedentem mihi] pene c. sine dubio ex codice aliquo. (vix reced.)*

Ag. 113 *et qui redire nescit cum perit pudor] nescit ut perit (r. cum perit n. p.).*

v. 453 *anteire rates] naves (recte).*

v. 457 *et dubia patent montis Idaei iuga] pereunt quae est inter coniecturas illas optima et fortasse emendatio (parent codd.).*

v. 503 *haec lacera et omni decore populata levis] populata et levis (populato).*

v. 701 *turba fratrum gregis] t. tot fratrum g. (t. fraterni g.).*

v. 934 *fidem secunda poscunt adversa exigunt] poscunt fidem secunda et a. e. ut in Aldina legitur nisi quod illa at praebet.*

v. 957 *eia tandem doces] me t. d. (pietatem d.)*

v. 961 *et esse parem nobis demens te putas] e. e. nobis te parem d. p. (e. e. d. te parem nobis p.).*

v. 965 *mitius interea mihi] mitius tandem m. (citius).*

v. 970 *inter satis et at inseruit Ele. (voluisse videtur Cly., quae est Bothii emendatio).*

subiciam quae ad Octaviam adnotavit et pauca et quae nescio an reliquis magis cognoscere cupias.

Oct. 50 *quam secreta] quam delet.*

v. 152 *idemque natus et iuvenis nefandi ingeni] induxit iuvenis (i. n. iuvenis infandi i.).*

v. 173 *fervens flamma] flamma fervens (idem adhuc tantum ex Aldina notum praebet Laur. 37, 6 (et Vat. 1647 de quo v. s.) correxit Buechelerus: funebris flamma).*

v. 181 *expectes aliam] expectet (sic Mutin. GG 2; alii expectas, expectat).*

v. 391 *qui sese nescit tantum i. c. ch.] crucem addidit (qui si s. tantus).*

v. 731 *pristinus intermissa] p. et i. (Crispinus).*

v. 785 *quis furor iste mentes attonitus agitat] q. i. m. agitat attonitas f. (sic Riccard. 526, Rehdig. 13, Lobcovic. attonitus A).*

v. 850 *cecidere metus impio ferro duces] ad metus crucem addit (motus 2 m. in cod. Regin. 1874; in cod. Laur. 37, 8 per seditionis explicatum; impressum motus in Aldina; ceterum legendum impii ex Buecheleri emendatione).*

ita ad Octaviam ultro delati sumus. et sane iniquum foret, si ne dimissa quidem genuina prole nothae paulisper vacaremus. atque cum uno de fonte manaverint libri quibus utimur omnes, ut si qui praeter corruptelas temporis adscribendas propria multa prae se ferant, ea interpolationis suspecta sint, tamen certum habui Octaviae codices non satis multos conferri posse; in fabulam nimirum cuius non extat codex ante XIV saeculum scriptus bonae frugis aliquid undecumque redundare poterit. itaque cum maxime in Italia undeviginti libros totos contulerim, ex aliis quae e re visa sint excerpserim, ingentem variarum lectionum copiam congeffi; quam tantum non omnem in scriniis meis sepultum iri persuasum habeas. at certe nunc quid antiquitus traditum quid interpolatum sit vix usquam poterit dubium esse. interim ne credas prorsus inutili me operae tot horas impendisse, in uno alterove loco ostendam potuisse adhuc de praetextatae illius lectione novi aliquid disci.

ad Oct. v. 173 G. Fabricius hoc adnotavit: 'in libro Regiomontani post hunc versum haec verba ad marginem adscripta erant: *hic desunt triginta versus, secundum aliquos; sed nihil deesse credo*'. in ceteris libris adhuc notis omnibus conloquium sine lacunae vestigio decurrit:

Nutrix — membraque (Britannici) et vultus deo

173 *similes volanti funebris flamma abstulit*

Oct. *extinguat et me, se manu nostra cadat.* 7

N. *natura non vires dedit tantas tibi e. q. s.*

tamen codicibus non paucis iacturae memoria inest. sic in cod. Ambros. H 77 inf. (4° m. 1380) post v. 173 vacuum relictum est spatium XXXI versuum et cursivis litteris (scholia et variam lectionem per totum librum prima manus addidisse videtur) adnotatum: *hic deficiunt XXX versus secundum aliquos et ideo intermisi spatium.* item in Laur. 37, 9 vacuos librarius XXXI versus reliquit, sed nihil adnotavit. contra in codice S. Crucis 24. sin. 4 post v. 178 non expletis XXX versibus secunda manus in margine adscripsit: *nihil deficit secundum scriptum Nicholay de traquet.* quo indicantur commentarii in Senecae tragoedias Nicolai fratris Anglici³⁾, modo Traveth, modo Altraveth i. e. ab Traveth (Neap. IV D 47), modo Travetta (Goth. 51 cf. RP praef. p. XXXV adn.), modo Creueth (Vatic. 1650) nuncupati, qui in multis libris servati sunt et in verbosissimo paraphraseon ambitu memorabile nihil continent. illius enim codicem lacunae non tulisse vestigium codex Reginae

³⁾ de quo cf. Bursiani praef. in Senecam patrem p. VIII.

1952 docet qui item post 178 vacuas XXXI lineas reliquit, in paraphrasi autem nullam eius rei memoriam refert. denique in cod. Neapolit. IV D 47 (chart. a. 1376 Lucae scripto) ad v. 178 prima manus hoc adnotavit: *hic desunt XXX versus qui non erant in exemplo.*

totiens moniti acriter nobiscum exigemus sitne inter v. 173 et 174 revera sententiae rerumve defectus, quo comprobetur non in errorem nos si librariis credamus induci. et fuit quidem cum propter conloquii materiam subito mutatam vel potius deflexam de versuum istorum iactura serio cogitarem. sed apte Octavia, postquam nutrix in Agrippina et Britannico a Nerone interfectis orationem finivit, exclamat *extinguat et me*, subito ira ac dolore stimulata addit: *ne manu nostra cadat*; quo fit ut scelerum Neronis oblitae mulieres novam materiam persequantur. itaque memoriam istam triginta sive triginta unius versuum amissorum errori qualicumque deberi censendum est. nec destituimur testimonio quo illum quoque detegere possimus. scilicet in cod. Reginae 1500 (f. m. 1389) versus 174—199 more solito, i. e. adscripto ante 174 *va*, post 199 *cat*, deleti sunt; et eam quidem ob causam quod versus isti bis scripti rursus post v. 199 leguntur. qui versus cum sint numero XXVI, spatium triginta versuum expleant, quia 185—188 inter binas personas divisi octo versibus continentur. iam puto rumoris patet origo. scilicet in vetustiore aliquo libro v. 174—199 bis scripti erant: quem cum describerent, alii religiose quae invenerunt in exemplar suum transtulerunt, alii cum errorem deprehendissent spatium vacuum reliquerunt: unde sequentes conlegerunt spatium istud olim versibus iam amissis expletum fuisse; alii denique nec bis eadem scripserunt nec spatium reliquerunt, quod docet e. g. codex Riccardianus 526 lat. (4° m. XIV) qui est Ambrosiani H 77 inf. gemellus.

praeterea pauca referam de loco corrupto qui sic vulgo scribitur:

409 *mox inquietum (genus) quod sequi cursu feras
auderet acres, fluctibus tectos graves
extrahere pisces rete vel calamo levi
decipere volucres, crate vel calamo aut levi*

413 *tenere laqueo, premere subiectos iugo
tauros feroces*

v. 410 in propatulo est cum Buechelero scribendum *gravi*.

v. 412 in Rehdigerano 13 sic scribi Peiperus rettulit:

decipere volucres crate

quo sibi permissum putavit temeraria interpolatione locum cor-

rumpere. quem sanum non esse et manifestum et maiore codicum parte traditum est. primum enim v. 412 in librorum quos inspexi quattuordecim omittitur: cuius rei causam patet homoeoteleuton esse. praeterea in Reg. 1500. Laur. 37, 10. Leop. Strozz. 134. Ven. Marc. 450 sic scribitur v. 412:

decipere uolucres crate aut levi

denique in cod. Mutin. XVII GG 2 sic:

extrahere pisces reti vel calamo levi dec. volucres t calamo aut levi

tenere laqueo e. q. s.

quod eis quae adhuc recensuimus integriorem loci imaginem repraesentat; nam non solum *vel calamo aut levi* in priore versu repetitum, sed etiam *crate* variam lectionem ad *rete* esse sponte intellegitur. itaque vere tradita est haec versuum 411. 412 forma:

extrahere pisces rete vel calamo levi

decipere volucres

tenere laqueo, premere subiectos iugo e. q. s.

atque ita plane versus scripti sunt in cod. Malatestiano fil. XI plut. XX, 1 (f. m. XV). iam si cum versus 412 altera parte eicimus sequentis priorem *tenere laqueo* (quae est Buecheleri coniectura), optime quidem oratio procedit, sed non intellegitur quid sibi voluerit qui haec verba interpolasse credatur; nam in his: *crate vel calamo aut levi tenere laqueo* nihil est quo ipsum verbum referatur. itaque ultimis v. 411 vocibus paullum immutatis et in v. 412 errore insertis genuinam eius alteram partem loco pulsam et amissam esse iudicandum est. apte autem *tenere laqueo* de canibus possit dictum esse, ita fere:

extrahere pisces rete vel calamo levi

decipere volucres, [turbidos forti canes]

tenere laqueo, premere subiectos iugo

tauros feroces.

itaque de recensendarum decem tragoediarum subsidiis quae extra ipsius editionis fines proferenda videbantur protulimus.

IV.

Priorum temporum philologi non unum esse tragoediarum Senecae nomine inscriptarum omnium auctorem persuasum sibi habuerunt cum propter solemnem fere in praenomine poetae efferendo librariorum errorem locumque Octaviae praetextatae in librorum turba inter novem tragoedias concessum, tum obscurum quoddam nec munitum satis et circumscriptum de moribus poetae et ingenio iudicium praetendentes. quo factum est ut multa et arbitraria viri docti, in primis D. Heinsius, de diversis tragoediarum auctoribus comminiscerentur. iam vero inter prudentissimos quosque dudum constat vindicari has tragoedias Senecae codicum titulis, veterum testimoniis paucis quidem sed indubitatis, artis aequabilitate, cognata operum pedestri sermone scriptorum indole; abiudicari singulas philosopho non posse nisi plena argumentatione omnique nomine absoluta.

unam vero fabulam praeter ceteras, *Herculem* cui *Oetaei* nomen interpolator indidit, quominus Senecae imputarent iure et veteres et recentes haesitarunt. quod si Richterius qui nuper eam Senecae abrogare studuit (de Seneca tragg. auctore Bonnae 1862) non eo pervenit ut viris doctis sententiam suam probaret, fatendum est illum, quamquam argumenta satis curiose congegessit, non prorsus ad persuadendum apposite disputasse. quo magis optandum videtur ut ex integro haec quaestio instituitur, ne ad certiora perveniri non posse perperam credatur.

habet autem haec fabula quibus vel obiter intuenti a reliquis differre videatur: titulum antiquitus praefert cum prima fabula communem; agitur primum ad Oechaliam dein Trachine; chori audiuntur duo; spatium complet reliquis fere duplo ampliorem; et cum bona inter has tragoedias nulla sit, probabilem quandam mediocritatem tribuere non nullis possimus, *Herculem Oetaeum* nimium quantum puerilem esse et contemnendam omnes concessere. cuius iudicii severitas num possit circumscribi quodammodo et extenuari id postea videbimus. ante omnia concedendum est eius generis argumentis manus non temere dandas esse si intellexeris in rebus metricis plane

hanc fabulam cum reliquis consentire. quod docuere Schmidtius Muellerus Richterius alii.

viâ munitiorem forsâ indicaverit Richterius cum (de Seneca tragg. auct. p. 30) contendit Herculis Oetaei poetam 'multa ex aliis fabulis, imprimis ex Hercule priore, in usum suum convertisse'. attulit nec multa nec gravia nec quibus imitator coargueretur. ac iure optimo obiecere viri docti solere et in reliquis fabulis, praesertim ubi de rebus similibus agatur, semet ipsum exscribere Senecam. at ne ab ulla parte deterreamur qua adgredienti boni eventus spes qualiscumque detur, videndum est an certioribus iudiciis imitatoris operam, si qua est, deprehendere possimus.

ergo quo minus affabre exemplari suo usus erit eo facilius imitatoris manum cognoscas: semper nimirum eius generis locis duriusculi quiddam vel obscuri et contorti inhaerebit. qualibus si ea verba adhibere potueris e quibus expressi sint, inde lucem accipientes fatebuntur originem. id quomodo intellectum velim inlustrari non aptius poterit quam exemplis ex Hercule Oetaeo sumptis. v. 1048:

*abrupit scopulos Athos
Centauros obiter ferens.*

accurrit Athos ut inter auditores Orphei considat. editiones diu occupavit quod Avantiis coniecerat *Centauris obitum ferens*. ille si meminisset loci qui est Hf. 968

saxa cum silvis feram

· rapiamque dextra plena Centauris iuga
vidisset quo loco orti essent Centauri cum rupibus ad vatem ambulantes commode eodem deducti.

1293 *inter infernos lacus*

possessus atra nocte cum fato steti.

D. Heinsius scribere voluit *obsessus*, recto iudicio. nam de homine male dici sensit quod apte de rebus dicitur Hf. 282 *et quidquid atra nocte possessum latet*. aliter e. g. Sil. III, 423 (*Hercules*) *possessus Baccho*.

1347 *agnosce mater; ora quid flectis retro
vultumque mergis?*

tentavit locum N. Heinsius scribendo *vergis* (*vultumque maerens A*). at quod sane non apte dictum est *mergis* (recte Statius dixit silv. II, 1, 209 *et tollis mersum luctu caput*) elegit sibi ut variaret quodammodo quod legitur Hf. 1173 *cur meos Theus fugit paterque vultus? ora cur condunt suos?*

1392 *surgat hinc illinc nemus
artusque nostros durus inmittat Sinis:
sparsus silebo.*

suffuso genae scelus minantur (Hf. 953 *quo nate vultus huc et huc acres refers?* 1022 *pavefactus infans igneo vultu patris*); *quas petam latebras anus?* (Hf. 1009 *Megara — e latebris fugit*) *dolor iste furor est: Herculem solus domat*; huius enim coloris gratia omnis de furore scaena inserta est; sed occupavit illum Hf. 85 *nemo est nisi ipse* (par Herculi): *bella iam secum gerat*. 99 *hoc hoc ministro* (Furore) *noster utatur dolor*. pergit Alcmena: *cur deinde latebras aut fugam vaecors petam?* (Hf. 1012 *quo misera pergis? quam fugam aut latebram petis?*). nato adeo se occidendam praebet, eo ineptius quo aptius idem Amphitruo facit Hf. 1029. 1039. deinde: *ecce lassatus malis sopore fessas adligat venas dolor* (Hf. 1044 *vultus in somnum cadit*. 1078 *preme devinctum torpore gravi*) *gravique anhelum pectus impulsu quatit* (Hf. 1050 *sopor est, reciprocos spiritus motus agit*). nunc cum choro locus fuerit quocum ad nauseam usque Hercules modo alterna cecinit, Alcmena ipsa cantici quod est Hf. 1054—1137 summam his verbis reddit: *favete superi — abeat excussus dolor corpusque vires reparet Herculeum suas* (Hf. 1063 *solvite tantis animum monstis, solvite superi*. 1080 *nec torva prius pectora linguas quam mens repetat pristina cursum*). venit Hyllus occinitque dormienti. quem tacere iubet Alcmena: *longus dolorem forsitan vincet sopor* (Hf. 1051 *detur quieti tempus ut somno gravi vis victa morbi pectus oppressum levet*). tandem expergefactus Hercules quaerit: *quid hoc? rigenti cernitur Trachin iugo?* (Hf. 1138 *quis hic locus? quae regio?* e. q. s.). nec miramur illum statim Megarae suae memorem: *o clara Megara, tune cum furerem mihi coniunx fuisti?*

hunc locum paene centonem esse ex Hercule furente excerptum et inepto loco insertum postquam fusius demonstravi, iam ipse alia inter se compares quaeso, ut v. 845 sq. cum locastae mori volentis sermone (Oed. 1024 sq.), 1377 sq. cum Hf. 1206 sq., 1652 sq. cum Phaed. 812—819, 1027 sq. cum Phoen. 380 sq., 1290 sq. cum Phaed. 951 sq. et alia quae si equidem persequi vellem finem non invenirem. iam vero pauca saltem adscribere licet quae cum similia inter se et fere paria sint nunc facilius concedemus non uni eidemque auctori originem debere.

HO 484 *en locus ab omni liber arbitrio vacat*

Phaed. 601 *en locus ab omni tutus arbitrio vacat*

HO 745 *nescio quod animus grande praesagit malum*

Hf. 1148 *nescio quod animus grande praesagit malum*

HO 863 *et partem mei ferat omne saxum*

Phaed. 1104 *omnisque truncus corporis partem tulit*

HO 911 = Hf. 642 *si novi Herculem*

HO 1065 *et tristes Erebi deos* = Oed. 410 *et tristes Erebi minas.*
vicit nec timuit Stygis = Hf. 611 *et tristes deos et fata vici.*
iuratos superis lacus = Tro. 391 *iuratos superis qui te-*
tigit lacus.]

HO 1135 *hinc et hinc compagibus*

ruptis uterque debuit frangi polus

Thy. 1011 *stare circa Tantalum*

uterque iam debuimus: hinc compagibus
et hinc revulsis e. q. s.

HO 1237 *astris ab ipsis depulit Stympthalidas*

Hf. 244 *petit ab ipsis nubibus Stympthalidas*

HO 1305 *commoda nato manum*

Oed. 1059 *commoda matri manum* (ad necem utrobique).

HO 1308 *emitte Siculo vertice ardentes, pater,*

Titanas in me

Hf. 78 *Titanas ausos rumpere imperium Iovis*

emitte, Siculi verticis laxa specum

HO 1679 *et dirum fremens,*

qualis per urbes duxit Argolicas canem,

cum victor Erebi Dite contempto redit

tremente fato, talis incubuit rogo.

quis sic triumphans laetus in curru stetit

victor? quis illo gentibus vultu dedit

leges tyrannus?

Hf. 59 *atrum per urbes duxit Argolicas canem*

Hf. 611 *et tristes deos*

et fata vici, morte contempta redi.

Tro. 188 *aut cum superbo victor in curru stetit.*

HO 1797 *quis me locus, quae regio, quae mundi plaga*
defendet?

Hf. 1138 *quis hic locus, quae regio, quae mundi plaga?*

exemplorum quae attuli magnam partem ex Hercule furentem sumptam esse neminem fugerit. atque alia extant quibus aperte ad res in cognomine fabula gestas respicitur. sic 267 sq. *quid excutis telluris extremae sinus orbemque versas? quid rogas Ditem mala?* aperte adluditur ad Iunonis sermonem Hf. 1 sq. (91 *hic tibi ostendam inferos. revocabo in alta conditam caligine — discordem deam — et imo Ditis e regno extraham e. q. s.*); v. 1162 *cum spolio redi, quo paene lapsis excidit Titan equis* ad Hf. 60 *viso labantem Cerbero vidi diem*, nam haec apud Euripidem non invenit. alia supra tetigi.

haec omnia non propterea proposui quia talibus rem con-

fici posse existimarem. nempe eius generis quaecumque adferri possunt neminem cogunt ut a diversis auctoribus locos inter se comparatos provenisse concedat. nec mihi videor tale quicquam comprobasse: comprobavi, id quod nemo concedere non potest, Herculem Oetaeum, si a Seneca scripta sit, post reliquas tragoedias, saltem post Herculem furem, scriptam esse.

quo constituto ultra progredi licet; scilicet bonam frugem iam ex eo disputandi genere capiemus quo plerumque omnino nihil efficitur. demonstrabimus autem huius tragoediae scriptorem hominem ineptum esse et stolidum totoque caelo ab Herculis furentis auctore, tumido quidem et efflato, sed acuto eodem nec perverse cogitante remotum. poterat extare aliquis ac dicere iuveni poetae nondum in hoc genere exercitato condonanda esse quae vituperari debeant: id quod cadere in eum nequit qui iam priorem Herculem composuerit.

atque perlegas si placet canticum quod est inde a v. 1031 et praecipue de Orpheo narrationem 1036—1099, de qua quamquam non omnia recte disputavit Goebelius (Muetzel. annal. XVI, 738 sq.), sufficit tamen semel demonstratum esse quantopere carminis auctor ineptiat. eadem censura Deianirae Herculis mortem sibi exprobrantis morique destinantis lamenta persequaris. pauca tangam.

v. 842

factum est scelus.

*natum reposcit Iuppiter, Iuno aemulum;
reddendus orbi est: quod potes, redde exhibe,
eat per artus ensis exactus meos.*

si superi Herculem reposcunt, non est Deianirae scelus quo occidit; quod orbi illum reddendum putat non est cur se ipsa interficiat: eo aut poenam solvat aut dolori satisficiat ut quae sine illo vivere nequeat. sed dixit potius quod dixit quia putido cacozeliae genere abstinere non potuit: Herculem reddere nequis; redde igitur quod potes: poenam.³⁾ sed audiamus quae secuntur: 'ense me trucidabo; at nimis haec poena levis est; an Iovis fulmine occidam? quin ipsa potius, ne dis molesta fiam, ferrum occupabo; sed cur ferrum? de rupe prosiliam et multiplici morte peribo'. 'levis una mors est — levis? at extendi potest'. (Oed. 948 quod saepe fieri non potest fiat diu). pergit sensu plane ab re alieno: *eligere nescis anime cui telo incubes* (Oed. 1038 *eligere nescis vulnus*); dein:

³⁾ nec piget a Parthis a quibus nondum poenas repetimus aves petere non hercle venuste at concinnius suoque loco dixit Seneca cons. Helv. 10, 3.

*utinam esset utinam fixus in thalamis meis
Herculeus ensis. huic decet ferro inmori.*

ferrum iam bis sibi elegerat bisque improbarat (845. 858). nunc Herculis potissimum ense sibi pereundum putat. at quis poetarum post Pisandrum et Stesichorum de Herculis ense locutus est? minime Sophocles cum Deianiram ferro mori faciat et in thalamo quidem coniugis. poeta Romanus a Vergilio excusationem paratam habebat; nam cur Deianira eius ut Althaeam et Phaethontem non Didonem quoque exemplum sumat? cuius sic meminerat loquentis (IV, 494):

*tu secreta pyram tecto interiore sub auras
erige et arma viri thalamo quae fixa reliquit
impius exuviasque omnis —
— super imponas.⁴⁾*

mortis consilium his verbis confirmat (922):

*frustra tenetur ille qui statuit mori:
proinde lucem fugere decretum est mihi.*

debut: proinde frustra me tenetis. dixit: frustra tenetur qui mori decrevit, proinde mori decrevi; frustra tenetur qui statuit mori, proinde mori statui. qui Senecam legit talia illum non committere haud ignorat.

pudet Herculem lacrimarum (1268):

*quis dies fletum Herculis,
quae terra vidit? siccus aerumnas tuli.
tibi (i. e. pesti qua consumitur) illa virtus quae
tot elisit mala,
tibi cessit uni. prima et ante omnes mihi
fletum abstulisti. durior saxo horrido
et chalybe vultus et vaga Symplegade
rictus meos infregit et lacrimam expulit.*

suum scilicet vultum superari non potuisse nisi alio vultu etiam duriore putidus sensus est; quo quantopere ineptiat scies si praecedentem sermonis partem perlegeris. nempe iterum iterumque questus est quod pestem quae fixa medullis lateat corpusque intus depopuletur videre nequeat multumque divinavit serpensne sit an malum aliquod et Herculi ignotum. iam eius *vultu* rictus suos infractos esse nuntiat.

⁴⁾ quo Silius quoque respicit et VIII, 52 (ibid. 148 loco interpolato) et I, 93 *ante pedes ensis Phrygius iacet*. Senecae loco iam Farnabius Vergilium adhibuit.

v. 1302 sic patrem compellat:

*Giganta crede; non minus caelum mihi
asserere potui: dum patrem verum puto,
caelo peperci. sive crudelis pater
sive es misericors, commoda nato manum
properante morte.*

hoc dicit: caelo peperci quia verum te patrem habui. sub-
audimus ultro: iam cognovi te verum patrem non esse, quem
colorem antea iam pluribus persecutus est (1248 *iam iam meus
credetur Amphitryon pater*). sed pergit: 'sive crudelis pater
sive es misericors', quasi de vero patre neutiquam dubitet.
debit utique: sive verus pater es sive falso creditus (sic fere:
sive tu verus pater seu fama falsa est, commoda dextram mihi).
Hercules postquam audivit se Nessi fraude occidere iam
fata expleri sentit (1473):

*quercus hanc sortem mihi
fatidica quondam dederat et Parnassio
Cirrhaea quatiens templa mugitu nemus*⁵⁾

quis haec intellegat? unumne idemque oraculum illi Delphis
ac Dodonae evenisse? legerat nimirum qui haec scripsit Her-
culem Sophoclium ita loquentem (1159):

*ἐμοὶ γὰρ ἦν πρόφαντον ἐκ πατρὸς πάλαι
ἀνδρῶν πνεόντων μηδενὸς θανεῖν ὑπο,
ἀλλ' ὅστις Αἰδου φθίμενος οἰκήτωρ πέλοι.*

tenemus unam sortem quae iam ratum habuit eventum:

*ὅδ' οὖν ὁ θῆρ Κένταυρος, ὡς τὸ θεῖον ἦν
πρόφαντον, οὕτω ζῶντά μ' ἐκτείνειν θανών.*

sed pergit:

*φρανῶ δ' ἐγὼ τούτοισι συμβαίνοντ' ἴσα
μαντεῖα καινὰ τοῖς πάλαι ξυνήγορα,
ἃ τῶν ὀρείων καὶ χαμαικοίτων ἐγὼ
Σελλῶν ἐσελθὼν ἄλσος εἰσεγραψάμην
πρὸς τῆς πατρώας καὶ πολυγλώσσου δρυός.*

habes alterum oraculum; quod cum Dodonae datum esse di-
sertis verbis dicatur, quidni prius illud Delphici Apollinis ore
ab Iove acceperit? tam claude autem et oblique poeta Romanus
haec inter se coniunxit, ut de una tantum sorte loqui videatur.
cuius verba et ipsa originem satis luculenter testantur, quippe
quae ex Sophoclis gemino carmine item in unum conflata sint:

⁵⁾ pro *nemus* scribendum esse *specus* recte coniecisse credo Wilamo-
witzium. ipse volueram *tripus* (ἵαχεν ἐξ ἀδύτοιο διὰ τριπόδων ἐριτί-
μων), sed mugitus est terrae fragor.

1476 *dextra peremti victor Alcide viri olim iacebis* (1160 ἄνδρῶν πνεόντων μηδενὸς θανεῖν ὑπο). *hic tibi emenso freta terrasque et urbes finis extremus datur.* (1169 ἡ μοι χρόνῳ τῷ ζῶντι καὶ παρόντι νῦν ἔφρασκε μόχθων τῶν ἐφειστώτων ἐμοὶ λύσιν τελεῖσθαι.)

iam promisso me stetisse arbitror; sed pro corollario addam 1595 sq.

*heu quid hoc? mundus sonat. ecce maeret,
maeret Alciden pater; an deorum
clamor an vox est timidæ novercae?
Hercule an viso fugit astro Juno?
passus an pondus titubavit Atlas?*

haec proposito conveniunt. sed audi quae secuntur:

*an magis diri tremuere manes
Herculem et visum canis inferorum
fugit abruptis trepidus catenis?*

ubi magis pro potius dictum esse in transcurso moneo; nec attinet singula in hoc loco reprehendere. mundus sonuit: inde coniecturas capit chorus; at ut conicere possit manes trepidare Cerberoque aufugiente tumultum exoriri, fragorem imo de fundo audisse debet, ut Hf. 521

*cur mugit solum?
infernus imo sonuit e fundo fragor.* ⁶⁾

hoc non eius est qui usque ad vitium accedat — necesse est

⁶⁾ minime excusatur poeta Statii loco Theb. X, 913

*ipsa dato nondum caelestis regia signo
sponte tonat, coeunt ipsae sine flamine nubes
accurruntque imbres; Stygias rupisse catenas
Iapetum aut victam supera ad convexa levare
Inarimen Aetnaeve putes,*

nam caelum peti ab inferis tonitrua indicare possunt. — in cantico de quo agimus v. 1564 sq. valde admonent Lucani I, 50 sq. inprimis conferatur 1572 sq.:

*horrido tantum procul a leone
det pater sedes calidoque cancro
cum I, 53 sed neque in Arcteo sedem tibi legeris orbe
nec polus eversi calidus qua vergitur austri e. q. s.*

Claudianus III cons. Honor. 170 sq. non Senecam expressit ut alias, sed Lucanum. cf. HO 1599 et Luc. I, 56 *aetheris immensi partem si preseris imā, sentiet axis onus.* — ceterum Lucanum tragoedias patrū lectitasse et ultro credimus nec desunt vestigia. confer si tanti est Hf. 67 cum Luc. I, 150; Hf. 251 — Luc. I, 667 (cf. 175); Oed. 967 — II, 184; Phaed. 32 sq. — IV, 439 sq.; Tro. 152 — VII, 612 (cf. Sil. II, 366; XIII, 271); HO 359 — VIII, 77; Thy. 317 — VIII, 282 (cf. Claud. III. Hon. v. 85) alia.

enim hoc facere aliquid grande temptanti —, sed qui ipsum vitium amet, ut Senecae verbis utar (ep. 114) qui ipse ex priore genere fuit.

Deinceps vero non tantum prave cogitantem ex acuto scriptore et sententiarum vibrantium quidem et subinde putidarum, at ingeniosarum plerumque artifice factum esse Senecam, ut qui Herculem Oetaeum post reliquarum unam alteramque scripserit, sed et linguae inopem ex copioso, scribendi socordem ex subtili nec nimis indiligenti ut probem sequitur.

atque Senecam in tragoediis curiosissimum semper variandi sermonis fuisse, abstinentissimum repetendi similia minime dixerim. raro quidem, sed offendunt qualia in nutrice Phaedrae statum enarrante ter repetita incerti gradus mentio (367 *nunc ut soluto labitur moriens gradu* 374 *vadit incerto pede iam viribus defecta* 377 *iam gressus tremunt*) vel vox *gena* brevi intervallo bis diverso significato usurpata (364. 381). exempla volenti dabit praecipue Thyestae media pars: quae tragoedia cum e deterioribus sit, optime docebit quanto ab ea quoque intervallo Hercules Oetaeus distet. cuius quamcumque partem inspexeris, in molesta elocutionis inopia offendes. sume de morte Herculis narrationem in qua et alia notes et haec: 1656. 58 *fallet. fallunt.* 1655. 57 *certa. certam.* 1671. 72 *vocibus. voce.* 1672. 75 *feminea. femineus.* 1686. 89 *haesere. haesit.* 1713. 14 *hic dies. hic dies.* 1743. 44 *ardens. ardentem;* vel Deianirae cum Hyllo colloquium v. 742 sq. in quo e. g. viciens bis terve vocem *manus* in fine versus positam deprehendas; vel canticum de Orpheo supra satis notatum in quo, ut alia mittam, haec largitus est: 1031 *cecinit* 1046 *cantibus* 1051 *cantibus* 1054 *cantus* 1071 *cantu* 1088 *cantus* 1090 *cantibus* (cf. Goebelius l. s.).⁷⁾

alia conquirant quibus haec non sufficiunt. taedet enim rei exempla cumulare quae posteriorem fabulae partem vel somnolente percurrenti nauseam movet.

neque vero repetitis tantum dictionibus incuriosa elocutio offendit, sed magis etiam sententiis neglegenter constructis sive vitiose pronuntiatis. ut 915 *teque languenti manu non audit arcus.* 1511 *suum dici esse voluit.* 1604 *quem tulit Poëans.* 1854 *cessate matres, pertinax si quas dolor adhuc iubet lugere quas luctus gravis in saxa vertit.* 1925 *et Centauris Thessala motis ferit attonitos ungula manes,* et alia multa quae bono illius aevi scriptore indigna videntur. sed erunt qui male de-

⁷⁾ plura eius generis D. Heinsius adfert p. 347 ed. Scriver.

cantatum illud de bono Homero praetendant et Senecam medio-
crem certe poetam quandoque dormitantem non mirentur. de-
monstrandum igitur quod unum adhuc restat, haud pauca
scilicet ferri in hac fabula quae a Senecae usu aliena sint.

atque metricas quidem rationes inter hanc ceterasque fa-
bulas ita aequales esse, ut haud magno temporis spatio sine
dubio omnes distineantur, primo loco diximus. quo certe non
levamur officio quae forte Hercules Oetaeus diversa habeat
examinandi. primum vero quomodo aequalitatem istam intel-
lectam velim exemplis uno alterove exponam e quibus quan-
tulumcumque hanc quoque in quaestionem lucri fiat.

creticos in trimetri fine positos cum antecedente vocabulo
coalescere fere legitimum est in Senecae tragoediis (cf. B.
Schmidt de emend. Sen. trag. p. 37 sq.); quod tragicorum
Graecorum usu et auctoritate factum esse et Schmidti-
us vidit et confirmatur comparata versuum latino ritu compositorum
arte: Terentii enim ut exemplo utar, in Hautontimorumeno
489 trimetros complexa 174 cretici in fine versus extant quo-
rum 27 (i. e. 7 inter centenos) cum voce antecedente coales-
cunt, 147 (i. e. 30 inter centenos) non coalescunt; item in Phae-
dri versibus 7 inter 100 coalescunt, 20 non coalescunt. inter
Senecae vero trimetros centenos clauduntur creticis cum ante-
cedente voce coalescentibus in Hf. 11, 6, non coalescentibus
2, 1; Thy. 9, 8: 2, 05; Phoen. 10, 2: 1, 5; Phaed. 10: 1;
Oed. 8, 4: 0, 5; Tro. 10: 1; Med. 11, 2: 1, 9; Ag. 7, 3: 1, 1;
HO 9, 4: 0, 8. in quibus nullam fere differentiam esse vides;
in Octavia vero et creticorum usus rarior et non coalescentes
prorsus evitati sunt, si recte nuper v. 457 eieci (Herm. X,
p. 439). contra invenitur in Octavia bisyllabum bibreve non
coalescens cum cretico (393 *genus impium*); cuius rei exem-
plum cum praeterea in his tragoediis non extet, ter in Hercule
de qua agimus occurrit: *caret Hercule; feror obruta; daret Her-
cules* (406. 757. 1847). cf. Schmidt p. 53.

alterum si iam ab alio occupatum sit me certe fugit.
nempe synaloephae usum quem fere nullum esse in personis
mutandis Schmidti-
us (l. s. p. 20) rectissime observavit, artiore
etiam lege vel in lenissima sententiarum distinctione adstrinxit.
admittitur autem omnium facillime in gravibus monosyllabis:
et ac persaepe, hic hinc etc. unde viciens, *in ab ad ex* octiens,
ut deciens, aut an sexiens, in interiectionibus (*o a*) ter qua-
terve, *haud* Phoen. 377 *en* Oed. 1053. voces plus quam
bisyllabae non coalescunt nisi in secunda syllaba acutae ut syna-
loepha in arsi fiat: quod ter deciens accidit; in thesi tantum

Med. 679 Phaed. 1185 Thy. 208 Hf. 707 Oed. 275 Tro. 671 Phoen. 231; nam Tro. 788 id falso inlatum esse supra docui et HO 1794 non cum Peipero *supersum*, *antiqua* scribendum videtur sed *supersum*, *a quanta supplicia expetet* (*a qua E*). nusquam vero plus quam bisyllabum in prima syllaba acutum in arsi coalescit; quod inferre voluit HO 1330 Madvicus scribendo *nascatur otium. undique infestum caput e. q. s.*: nusquam dico praeter Phoen. 149 *tela quae ferant letum auferes*, ubi et pausa fere nulla est et in versus exitu excusatio. denique bisyllabae tantum *ubi* Phoen. 17 Hf. 1153 *ego* Phoen. 222. 224 (cf. Lehrs in Fleckeiseni annal. 89 p. 187), quae graves sunt, et, si quidem Tro. 346 cum *A aequor* scribendum est, non *aequora* (*Thetide aequor, umbras Aeaco, caelum Iove*), in Hercule Oetaeo *ipsas* v. 768 et *inquit* v. 823. Octaviae autem scriptor synaloepham in interpunctione nusquam sibi concessit, ne in monosyllabis quidem.⁸⁾

itaque in summa aequalitate modo neglectam modo durior in Hercule Oetaeo synaloepham deprehendimus. alia perpauca sunt. nam 981: *et quidquid aliud restitit: ab illis tamen coniunx redisti* quamquam sententiae optime convenit et quidquid tentatum est pingui Minerva tentatum est, tamen cum in *E* legatur *quidquid aliud cessit*, de vera lectione iure dubitatur. v. 906:

*ter parricida factus ignovit tamen
sibi: nam furoris fonte Cinyphio scelus
sub axe Libyco tersit.*

durior quidem esset v. 907 quam ullus Senecae versus si recte ita scriberetur: nam post anapaesti primum pedem obtinentis thesin gravi interpunctione posita versus corrumpitur. sed verum est quod in *E* legitur:

*ignovit tamen
sibi, non furori: fonte Cinyphio e. q. s.*

paullo longius a Senecae usu recedit v. 939:

*scelera quae quisquam ausus est
hic vincet error*

siquidem monosyllabum in fine versus non fertur nisi antecedente monosyllabo (Schmidt p. 39: omisit Oed. 1016 *sub hoc*, 938 *sat est*) nec venia posita est in verbo substantivo non

⁸⁾ novum hoc argumentum accedit quo v. 457 spurium esse comprobetur. at quem item l. s. eicere volui Agamemnonis versum (794), eum iniuria tentavi. etenim neglexi acumen in eo situm esse quod Agamemnonem Cassandra cum Priamo comparat. praeterea huic versui a graeco nomine excusatio parata est, Octaviae loco a latino non item.

coalescente. etiam 1354 reprehendendus scriptor est quod *iratae sat est* scribere maluit quam *iratae est satis*; id quod in v. 1858 non cadit si recte Peiperus scripsit *sat es*. sed prava quoque invicem se tuentur. pessimus est v. 1298

votum spopondit. nulla propter me sacro
quod ut vidit Bothius temere correxit. similis non similis extat 302

pro me gerebas bella, propter me vagas,
qui ut multo minus offendat caesura semiseptenaria efficit; et eius gemellus est Phoen. 336

superate et aliquid facite, propter quod patrem.
haec fere sunt quae de trimetris post alios observanda videntur. nam 1861

defessa quamquam bracchia, ut invidiam deis
trecentis abhinc annis correctum est: nec certe Bentley aures habuit N. Heinsius qui 1652 (*virtute felix iuvenis has numquam inritas e. q. s.*) coniecit *his utere felix*. at si Peiperi aetate vixisset res metricas melius edidicisset.

in canticis aequae perpaucæ a communi tragoediarum more recedunt. synaloepham longarum vocalium in Hercule Oetaeo magis etiam quam in reliquis vitatam esse ea docent quae B. Schmidtus p. 25 sq. composuit. tamen unum inter omnes illa quamquam lenissimi generis exemplum habet longae vocalis cum brevi in canticis coalescentis: 1956 *certe ego te vidi*. tetrametri dactylici in quibus illud invenitur uno tenore decurrunt, ut Phaed. 761—63: Oed. 449 sq. non item (B. Schmidt. p. 59). de anapaesticorum arte non habeo quod a Schmidtio observatis addam (p. 67 sq.): quod praeter Octaviam semel in Hercule priore factum est (1064 *solvite superi*), bis in HO. invenimus: 185 *fingite superi* (*figat A*) et 1883 *Arcades obitus*. nam 1887 quem huc trahebant viri docti Gronovii testimonio decepti non *poscite* in *E* legitur sed *poscit*, ut cum 1888 coniungendus sit et sic legendus:

magno Alcidae poscit gemitum
stratus vestris saetiger agris.

de aliis metris adferre tantum possum quod 151

nullis vulneribus pervia membra sunt
in asclepiadeis dodecasyllabis unicus est monosyllabo terminatus (v. s. de v. 939); contra 1543

iusserint nasci iacet omnibus par
non unicus e sapphiciis. quamquam praeter Tro. 858 (*quod manet fatum dominusve quis te?*) et 1018 (*nemo se credet*

miserum licet sit) nullus extat. praeterea dudum observatum est has voces: *Hebrus Cyclas hydra fibra* in Oetaei trimetris corripere praeter reliquarum usum (B. Schmidt. p. 34). item Schmidtius vidit formas contractas *perit* etc. nusquam in canticis extare nisi ter in HO 1863 sq. (p. 10).

his omnibus ne coniunctis quidem multum probari libenter concessi et concedo. iam in eis paululum immorabimur quae ad elocutionem spectant. de qua Richter p. 24 sq. nonnulla congessit quorum aliis utemur alia merito neglegemus.

atque ut primum orthographica quaedam tangam, recte observatum est in Peiperi et Richteri indice formae quae est *quom* tantum in hac fabula certa vestigia comparere: nam in *E* scriptum est 587 596 *quum*, 607 *quem*, 610 *quom*; praeterea 301 *qum*, 208 *quin* i. e. *qum*; deinde fere ubique *volgus vultus* et *inclutus* quo epitheto frequenter utitur: in reliquis ubique *cum vultus inclitus*. item ad verborum formas attinet quod in illa *colus* et *domus* plurali numero quartam declinationem secuntur: *domus* quidem quarto casu tantum 1917 servatum est; sed 1633 latere videtur in *nemus*: recta enim praeter vocalem coniectura in Moguntino scriptum est *domos*. item *colus* (Richter. p. 26) sic legitur 218. 768. 1084. 1097; *colus* 1. m. ex *colos* 668; *colos* 372. et *colus* poetam scripsisse efficitur versu 1180 (*perque tam turpes colus mea mors cucurrit*), ubi in *E* extat *tam turpe scelus*. in reliquis ubique et *domos* et *colos*.

758 *non sola maeres Herculem: toto iacet
mundo gemendus*

omnes codices habent, forma non inaudita (cf. Prop. IV, 11, 57 *urbs — toto quae praesidet orbi*), sed a Seneca aliena et fortasse librariis imputanda.⁹⁾

de usu loquendi quaestionem qui profligare velit ei colligenda et proponenda esse omnia non sine ratione contendunt; sed ubi de scriptoribus agitur fere aequalibus et eadem disciplina penitus imbutis, melius singulis quibusdam locis res inlustrabitur. initium a levioribus faciamus.

genus pro genere humano quater positum attulit D. Hein-

⁹⁾ *tabe* semper sexto casu ut Phoen. 164. Med. 641. cf. Charis. p. 93, 24 *alia nominativum et ablativum habent ut tabes pluris sireps. faciunt enim ab hac tabe plure siremse. Cinna autem in Zmyrna huius tabis dixit nullo auctore. cf. p. 145, 31. accusativum interpolator A invexit v. 520, ubi tabum fluentem E habet et spretis aliorum coniecturis legendum est tabum fluente vulneris dextra excipit. item rursumque v. 1768 A (rursusque E): Seneca semper rursus. cf. Charis. p. 216, 31.*

sus p. 345 ed. Sriver. qui quae non inutiliter congegit maximam partem huc pertinent; item Richter p. 26 *quamquam* non ad verbum finitum accedens (1861 *defessa quamquam brachia*; addere potuit 1506 *quin ipse, quamquam Iuppiter, credi meus pater esse gaudet*). de particulae sive usu alio loco agemus. hic memorandum est tantum secundo loco diiunctis sententiae membris non apparere eam nisi 1652

*virtute felix iuvenis has numquam inritas
mittes in hostem; sive de media voles*

auferre volucres nube, descendunt aves e. q. s.

cf. CFW Müller über den gebrauch von *sive* p. 11. proprius est huic scriptori ablativus absolutus substantivo obnoxius, v. 1500 *sive nascente Hercule nox illa certa est* et 1884 *nondum Phoebe nascente genus*. idem posuit *quiescere* ut verbum agens: 1586 *quam tuas laudes populi quiescant* quod attulit Heinsius. de v. 1830 *sunt haec satis praesidia* cf. Burmann. ad Ovid. met. III, 149. item de v. 1592 *semper impensum tenuisse ferrum* Lachmann. ad Lucr. p. 374.

v. 1243 *haecne illa cervix? hasne ego opposui manus*¹⁰⁾

caelo ruenti? quis mea custos manu

trahetur ultra Stygius?

hic *ultra* significat *praeterea, posthac, praeter* canem semel tractum. reliquis locis proprio sensu hoc adverbium usurpatur¹¹⁾: Thy. 745 *an ultra maius aut atrocius natura potuit?* 747 *quid ultra potuit?* Tro. 287 *exactum satis poenarum et ultra est*. Oed. 860 *quid quaeris ultra?* et sic HO 1320 *quid quaeris ultra?* 1479 *nil querimur ultra*.

v. 796

gemitus in medias preces

stupente et ipso cecidit; hinc caelum horrido

clamore complet

ut hoc loco *hinc* (hic A) idem significat quod *tum*, sic 1155 *inde* idem quod *deinde*:

vincet scopulos inde Typhoeus

et 1157

feret Aetnaeos inde caminos,

utrumque Senecae quantum sciam nusquam usurpatum (paulum aliter Phaed. 551 *hinc terras cruor infecit omnes*). addi licet

¹⁰⁾ Gronovius *moras* scripsit quod placuit Peipero. detertere potuit Hf. 528 *caeliferam manum*. iam efficacior erit metopa Olympiae recens effossa, in qua re vera manus Herculis caeliferae sunt.

¹¹⁾ Phoen. 366 *misera non ultra suo sceleri occucurrit* correxit N. Heinsius scribendo *ultro*. item Oct. 462 scribendum est: *an patiar ultro sanguinem nostrum peti?* (sic Richteri Lugdunens. et ex meis Lugd. 101 et 372; Ambr. H 77 inf.; Ricc. 526).

usum adverbii *deinde* Senecae non magis notum, quo non temporis progressum indicat sed quod ante dictum est cum vi quadam ad particulam interrogativam accedens repetit: sic 859 *cur deinde ferrum?* cum praecesserit *occupa ferrum ocus*; et 1408 *cur deinde latebras aut fugam vaecors petam?* cum praecesserit *quas petam latebras anus?*

v. 1760 *o quanta Titan ad nihil moles abit*

sic *E*, in *nihil A*: noverat enim interpolator constantem Senecae aliorumque usum; praecipue ex Ovidii transformationibus notissimum est *abeundi* verbum translato sensu, quo idem significat quod *mutari*, cum in praepositione coniunctum (cf. II, 674 *crines — in densas abiere iubas*. III, 397 *et in aera sucus corporis omnis abit*. IV, 396 all. IX, 152 Laurentianum praebere *incursus animus varios habet (abit M)* testari possum); item Seneca Thy. 772 *piceos ignis in fumos abit*. Oed. 67 *pars quota in cineres abit?* Oed. 320 *ultima in tenebras abit*. sic Sen. ep. 23, 6 (*voluptates*) *in contrarium abituras*.

forsitan vel *forsan* cum indicativo futuri poetis non inusitatum esse, multo rarius cum indicativo praesentis vel praeteriti coniungi notum est. Vergilii locum non habeo nisi quem Priscianus adfert II, p. 248, 91 (aen. IV, 19 *huic uni forsitan potui succumbere culpae*). Ovidius am. I, 6, 45 *forsitan et tecum tua nunc requiescit amica*. her. II, 14 *nec tenuit cursus forsitan ille tuos*. 103 *te iam tenet altera coniunx forsitan*. trist. I, 1, 69 *forsitan expectas*. V, 10, 40 *forsitan obiciunt*. 50 *non merui tali forsitan esse loco*. fast. II, 93 *forsitan infelix ventos undasque timebas?* ex Pont. III, 4, 12 *aut etiam nullum forsitan ante fuit* (cf. 3, 33). IV, 1, 27 *rogas forsitan*. 13, 13 *potest — forsitan* (III, 9, 10 legendum videtur *dixerat*; 'meliores' Heinsii *dixerit*). iuvenis igitur et senex illud sibi indulsit. quibus adde her. 19, 136 *forsitan alter adest*. 141 *et forsitan oscula iungit*. 20, 103 *forsitan haec spectans a te spectabar Aconti* (pudet enim haec post Diltheium in editionibus desiderari). cf. Burmann. ad her. 4, 53. Propertii duos locos novi: II, 9, 22 *forsitan et de me verba fuere mala* et IV, 23, 11 *forsitan haec illis fuerant mandata tabellis* (ubi fuerint Heinsius). Tibullus I, 10, 13 *et iam quis forsitan hostis — tela gerit*. Horatius Catullus Manilius Persius Silius nusquam nec Petronius in versibus (sed p. 96, 17 Buech. ed. mai.) Lucanus quinquies, e quibus quattuor noni libri versus sunt (V, 93. IX, 63. 474. 865. 877), Statius in Thebaide quater (I, 554. X, 335. 702. XII, 398), in Achilleide nusquam, in silvis bis (II, 6, 101; V, 3, 185); Valerius ter (I, 170. 712.

VII, 129). Seneca in pedestribus et praecipue in epistolis haud raro idem admittit: epist. 22, 7 *expectas forsitan*. 26, 9 *supervacuum forsitan putas*. 87, 14 *ubi forsitan non potest arte*. 92, 18 *nobis forsitan non aequae adparet*. NQ II, 32, 7 *submissiora forsitan propius in nos vim suam dirigunt*. nec omnino vitavit in tragoediis; sed ut in omnibus praeter HO. bis inveniatur: Phaed. 238 *tibi ponet odium, cuius odio forsitan persequitur omnes?* et Thy. 747 *obiecit feris lanianda fors corpora?* in Hercule Oetaeo quater:

361 *ipsas misericors fors aerumnas amat*.

768 *ipsas forsitan trepida colus Clotho manu proiecit*

1780 *teque venientem inferi timuere fors*

1791 *forsitan poenas petit (petet A)*

quo accedit quod v. 574 *fors* positum est pro *forsan*:

sed iecur fors horridum

flectam merendo (forsan E)

id quod apud Senecam nusquam invenitur, sed apud Vergilium e. g. aen. II, 139. V, 232. Horatius tantum I, 28, 31 *fors et debita iura vicesque superbae te maneant ipsum*. ex epicis post Vergilium frequentius unus Statius: Theb. II, 361. IV, 204. VII, 365. X, 324. silv. III, 1, 162; 4, 4; V, 3, 62; V, 4, 14 ex coniectura Marklandi. bis Valerius Flaccus (III, 665. IV, 620), nusquam Lucanus et Silius.¹²⁾

pronominis personalis casus genetivus interdum ad substantivum ita accedit ut ultro cum pronomine possessivo mutari

¹²⁾ nusquam, si quidem Sil. VIII, 146 (*me quoque fors quondam dulci vir notus amore expectat*) interpolatus est ut totus locus 145—225. qua de re si quis adhuc dubitet et illud possit argumento esse et alia quaedam quae indicasse satis erit. v. 199 *et placido Teucros adfarier ore*: infinitivi formas in *ier* Vergilius quidem has admisit *accingier* IV, 493 *dominaria* VII, 70 *defendier* VIII, 493 *admittier* IX, 231 *farier* XI, 242 *inmiscerier* georg. I, 454 et paulo plures Horatius in sermonibus et epistulis (*laudaria* *sectaria* *avellier* *mercaria* *torquerier* *labier* *faterier* *curaria*), uno tantum loco in carminibus (IV, 11, 8 *spargier agno*); quem secutus est Persius (I, 28. 50 *dicier. fallier*); Ovidius etiam et Propertius (*scitaria* met. II, 741 *torquerier* Pr. IV, 6, 39) nisi quid me fugit singula, nullum Tibullus exemplum praebet. ex epicis post Vergilium tantum Valerius II, 421 *adiungier*; sed nec Lucanus nec Statius nec Silius nisi hoc ipso versu VIII, 199. — v. 218 *cumque alio tibi Flaminio sunt bella gerenda* colore non inepto quidem dicit sed, si haec genuina sunt, centum versuum spatio bis usurpato: v. 309 *expectaturque sub ictu alter Flaminus*; ubi *alter* rectius dictum est quam *alius* v. 218. addere plura possem, sed quae maiorem quam par est sermonis ambitum sibi postulerent. ceterum non una haec in Sili carminibus lacuna est; multa, quidquid oblocuti sunt viri docti, inter XVII, 290 et 292 interciderunt; cui iacturae sarcinae v. 291 interpolatus est.

possit. quod cum mediae latinitatis scriptoribus frequentatum sit, certe plerumque librariorum culpa factum erit. sic in uno Ovidii loco quem huc referre possis (nam VII, 745 *offensaque mei genus omne perosa virorum* aliquantum differt ab illo) met. I, 30 *et pressa est gravitate sui* dubitamus utrum bonos libros Marcianum et Laurentianum an Bernensem VIII. saeculo exeunte scriptum (cf. Riese Ovid. II praef. p. 8) sequendum iudicemus, quem sua praebere Hageni beneficio nuper comperimus; non dubitarem nisi et ille, optimum licet ad Ovidii recensionem tandem aliquando cum ratione instituendam adiumentum, tamen interpolatoris manum prae se ferret: ut de Ovidii transformationum codice non interpolato usquam inveniundo desperandum sit. Vergilii locus qui proxime accedit, aen. IV, 654 *et nunc magna mei sub terras ibit imago*, valde tamen ab Ovidiano distat et item Catulli versus 63, 50 *patria o mei creatrix* ubi cum Guarino *mea* scribere inutile est. in tragoediis praeter HO. nihil eius generis invenitur; in illa v. 557 *perbibat formam mei* (*flammas mei* A minus dure) 954 *nunc veram tui agnosce prolem* (*tuam* A) 1217 *nam quis dignus necis Herculeae superest auctor nisi dextra tui?* ubi *tua* ab Ascensio est. accedunt 949 *recipe me comitem tui* A *tibi* E. 1242 *haec moles mei est* A *mea est* E. 1502 *licet sit falsa progenies mei* E *mihi* A. prope accedit 1966 *quidquid in nobis tui mortale fuerat, ignis evictus tulit* locus sine dubio corruptus; nam cum dicere velit: quidquid tui habui mortale erat (v. 1968 *paterna caelo, pars data est flammis tua*), nunc dicit: quidquid eorum quae ex te habui mortale fuerat ignis tulit. fortasse: *quidquid in nobis tui, mortale fuerat: ignis haec victus tulit*. denique cf. Sen. contr. II, 2, 9 *ecce obiurgator nostri quam effrenato amore fertur*. exc. III, 7 *ipse sui et alimentum erat et damnum*. decent haec rhetorem.

Haasius in praef. Sen. III p. XIII observavit particulam *haud* in pedestribus a Seneca nusquam usurpari. eam in tragoediis minus etiam vitavit quam *etsi* coniunctionem (cf. Haas. ibid.) quae legitur Ag. 932 (403 iniuria infertur), Oed. 509, Med. 294. 442 (Tro. 245 *et si* scribendum est ut 534 scribitur.¹³) *haud* cum in tragoediis omnibus inveniatur, *haud dum* pro *nondum* tantum HO 80 (cf. p. 30).

praeter ea quae iam attulimus Richterius l. s. complures proposuit particulas verborumque formas quae tantum in Her-

¹³) *etsi* Tibullus quoque vitasse videtur, non vitavit Lygdamus (III, 6, 47).

cule inveniantur, in reliquis desiderentur; non omnia recte: nam *propter* extat Phoen. 336; *aliqua* 1849 valde ex Senecae more dictum; v. 821 cum Gronovio et Heinsio legendum est:

*truncus in pontum cadit,
in saxa vertex: unus ambobus iacet.*

denique *nempe* noviens quidem in hac tragoedia legimus, in reliquis raro; sed v. 351—379 quinquiens quasi in una periodo ut membra argumentationis conectat. nos quo huic disputandi generi finem faciamus, exemplo adhuc uno demonstrabimus non inutiliter in talibus indagandis operam consumi.

interiectionum usus apud poetas multo artioribus finibus circumscriptus est quam vulgo credunt. sic in HO 1402 quod Richter inferre voluit *vae mihi*, ego aliter sentio; nam *vae* in his tragoediis nusquam invenitur et omnino raro: Verg. ecl. 9, 28. Ovid. am. III, 6, 101. Ibid. 203. her. 3, 82 (21, 169). Tib. I, 8, 53. Pers. 6, 50, plerumque adiecto *misero miserae*. Catullus praeter 64, 196 ex proba coniectura 8, 15 *scelestae vae te*. Prop. V, 4, 68 *nescia vae e. q. s.* Hor. I, 13, 3 *vae meum fervens* — *iecur*. cf. Bentl. ad serm. I, 2, 129.

pro Seneca saepius ita adhibuit ut ad numen testemve qui invocatur proxime accedat: *summe pro rector poli*; *pro sancta pietas*, *pro gubernator poli*, similia. Hercules Oetaeus eo a reliquis recedit, ut *pro* non invocandis tantum numinibus addat, ut 1531 *pro Titan*, sed subinde idem non arte cum alia voce conexum ut *o* aliasque exclamandi particulas ponat: 210 *pro si tumultum fata dedissent*. 1231 *pro quantum est malum*, alia e quibus optime rem inlustrat

1778 *o nimis felix nimis*

1803 *pro nimis felix nimis*.

heu me conjuncte positum Senecae usitatum est: Tro. 476. 681. Phaed. 898. 997. 1173. item HO 1761. Oct. 32. 169. cf. Bentl. ad Hor. epod. 11, 7.¹⁴⁾

eheu Catullus et Horatius haud raro usurpant: Cat. 30, 6 *eheu quid faciant dic homines* (*oheu* Veron.) 64, 61 *prospicit eheu* Bergk. (*heue V euhoe* Lachm.) 77, 5 *eripuisti eheu nostrae crudele venenum vitae, eheu nostrae pestis amicitiae* (utroque loco *he heu G heu O*, correxisse videtur qui nuper Catulli

¹⁴⁾ Enn. Hec. III v. 164 *heu me miseram* (*eheu* Nonii Leidensis. *hei* Hermann.). Pacuv. Niptr. frg. IX v. 264 *heu miserum me: heu me miserum* cum codd. aliquot Benteius recte. Eurys. frg. VIII v. 346 *heu me miserum*. e comicis Handius plurima congescit.

carmina edidit; Itali *heu heu* more elegiarum: Tib. I, 4, 81; 6, 10; II, 3, 2; 3, 49; 5, 108. IV, 13, 17. cf. Burmann. ad Prop. II, 19, 23). Hor. I, 15, 9; 35, 33 (*heu* Blandin., *heu heu* alii) II, 14, 1; III, 2, 9; 11, 42. epod. 9, 11; 15, 23. serm. I, 3, 66; II, 3, 156 (ubi variant codd.). eum secutus Persius 5, 137: nam Neronis aevo nescio an rustici quidam huic voci inesse visum sit. Trimalchio saltem in ore illam gerit:

eheu nos miseros, ut totus homuncio nil est,

et paullo ante: *eheu*, inquit, ergo diutius vivit vinum quam homuncio (p. 36, 11), ubi Tragur. *heheu*, Scaligeranus *heu* (ut Cat. 77, 5). item Seleucus (p. 46, 8) *heu eheu*, utres inflati ambulamus, ut Buechelerus recte interpretatus est Traguriensis scripturam *hey est hey*. Ovidius quater: art. am. I, 166. met. III, 495. fast. IV, 406. Pont. II, 10, 30; singulis locis Statius (Ach. I, 68) et Silius (XI, 212 ubi *heu heu* legebatur, *eheu* Colon.). nusquam Vergilius Propertius Tibullus Manilius Valerius Lucanus¹⁵); hac igitur interiectione Senecam non abstinuisse demonstravi p. 37 ubi Phaed. 868 *eheu per tui sceptrum imperi* e. q. s. in *E* scriptum esse rettuli. item Ag. 868 *eheu quid hoc est?* (Cassandrae verba, ut in Ennii Alexandro). sed et Oct. 290 et HO 1218 male coniecerunt *eheu*; hic saltem in *E* legitur: *heu qualis intus scorprios* e. q. s. (*heu quis A ehu* Ald.)

maioris momenti sunt quae de particula *ei* exponemus. atque ut *heu mihi* nusquam arte coniungitur (nam Hor. epod. 11, 21 (*ad non amicos, heu, mihi postis et heu limina dura*) *mihi* ad amicos spectat; item 5, 101 (*neque hoc parentes heu mihi superstites effugerit*) aut *mihi* si fieri potest ad *superstites* referendum aut *ei mihi* scribendum est, quod in epodis non recusandum), ita *ei* perraro invenitur non arte cum dativo pronominis personalis, atque eius quidem ubique primae personae, conexum. Verg. catal. 3, 3 *tuone nunc puella talis ei tuo stupore pressa rus abibit?* Catull. 68, 92 *ei misero frater adempte mihi, ei*

¹⁵) Enn. Alex. frg. VII v. 54 *eheu videte* (sic Cassandra). Thy. IX v. 307 *eheu mea Fortuna* (sic Lachm. ad Lucr. p. 36. *heu* vel *eu* codd. *heu heu* Vossius). frg. inc. LV v. 402 (*heu mea puella spe quidem id succensit tibi*), ubi *eheu* vulgo legebatur, corrigunt *e spe* et *successit*. trag. inc. inc. frg. X v. 22 Ribbeckius scripsit *heu heu* ut grammaticorum normae de *heu* et *heus* satisfaceret. sed recte Charisius (p. 242, 6) *heus heus pater heus Hector* (quae sunt Cassandrae verba ut Ribbeckius voluit, non Astyanactis ut Naekius opusc. I, 350): *heus* doloris nota est e. g. Ovid. her. 6, 41. Stat. Theb. IX, 385. — *ei mihi* Pacuv. Eurys. frg. XII v. 351.

misero fratri iucundum lumen ademptum. 77, 4 Lachmannus emendavit: *ei misero eripuisti omnia nostra bona* (si V), item 101, 6 nunc legitur: *ei misero indigne frater adempte mihi* (*heu miser* V). sed sine dubio pessime HO 1321 Gruterus coniecit *ei nulla tellus*.

ei mihi igitur apud Catullum praeter locos modo laudatos semel extat ex Lachmanni emendatione 76, 21

*ei mihi, subrepens imos ut torpor in artus
expulit ex omni pectore laetities* (seu V)

Vergilius ter idem posuit. aen. II, 274 *ei mihi qualis erat.* XI, 57 *ei mihi quantum praesidium — perdis* (et R ut saepissime codices pro ei) XII, 620 *ei mihi quid tanto turbantur moenia luctu?* et e Scaligeri emendatione catal. 3, 4 *ei mihi, ut iste versus usquequaque pertinet.* non plus quattuor locis Propertius (I, 3, 38. II, 4, 1. V, 1, 58; 8, 48), tribus Tibullus (II, 1, 70; 6, 28. III, 6, 33). inter epicos poetas post Vergilium Valerius quinquiens (I, 327. VI, 624. VII, 236. 284. 483), Silius semel bisve (XIII, 655 et XV, 732, ubi in codd. aliquot verba ista omittuntur) et omnibus quos adhuc recensuimus frequentius Statius, scilicet in Thebaide undeciens (III, 6. 710. IV, 644. VI, 156. VIII, 111. IX, 629. XI, 285. 624. XII, 99. 340. 379), in Achilleide I, 535, in silvis ter (II, 6. 14. V, 2, 160; 3, 225). nusquam Lucanus Horatius Manilius alii quibus nec suspirandi nec eiulandi occasionem carminum materia dabat. sed loci isti cuncti si computentur non aequabunt unum Ovidium qui *ei mihi* quadragiens fere posuit, et, si epistolas Deianirae Paridis Helenae Leandri Acontii Cydippae Ovidii nomine paulisper uti non vetes, quinquagiens. quorum locorum in eroticis decem, in transformationibus quinque, in fastis duo, in tristibus et ex Ponto epistolis quattuordecim inveniuntur. memorandum autem est *ei mihi* praeter Vergil. XI, 57. Prop. I, 3, 38. II, 4, 1. V, 8, 48. Petron. p. 132, 9 (ubi Buechelerus et solemnem errorem emendavit). Val. Fl. I, 327. Stat. Theb. IV, 644. VI, 156. silv. II, 6, 14. Sil. XIII, 655. XV, 732 ubique, et apud Ovidium sine exceptione, in versus initio conlocari, ut et hoc possit indicio esse Helenae epistolam non scripsisse Ovidium. cf. v. 246

ibit per gladios ei mihi noster amor.

iam ut ad Senecam nos convertamus, ille hac interiectione omnino nusquam usus est. usus est Octaviae scriptor v. 150

intravit hostis ei mihi captam domum

et Herculis Oetaei his locis:

1024 *fugit attonita ei mihi.*

1172 *impendo, ei mihi,*
in nulla vitam facta (impendo male A).

1181 *cadere potuissem, ei mihi,*
Iunonis odio (potuisset mihi E potuissem m. A, cor-
rexit Lipsius).

1205 *perdidi mortem, ei mihi,*
totiens honestam (perdidi et mortem mihi E).

1402 *ei mihi, sensum quoque | excussit e. q. s.*

1783 *si quis tamen*
rex est relictus saevus. ei miserae mihi.

et hoc nescio an eos quoque qui adhuc restiterint invitos meam in partem tracturum sit.

sed ipse iam deprecor ne plaudatur praepostere. tantum enim abest ut omnes mihi scrupuli exempti sint, ut facere non possim quin gravem ipse dubitationem moveam. etenim animadverterit forsitan lector attentus argumenta quibus ad tragoediam Senecae abiudicandam usus sum fere omnia ex posteriore fabulae parte sumpta esse, ex actibus, ut cum editoribus qui ante novissimos fuere loquar, tertio quarto quinto. neque id casu factum est, sed quae praecedunt re vera paucissima praebent suspicioni merito obnoxia. itaque ut nullus dubito quin a v. 706 quae secuntur ad finem usque fabulae a Seneca scripta non sint, priore fabulae parte denuo examinanda supersedere non possumus.

incipit autem tragoedia in declamatione Herculis qua caelum sibi deberi multis argumentis evincit et si quae adhuc perpetranda restent quibus ad dignitatem istam consequendam opus videatur, ea se libenter aggressurum profitetur; at iniustum esse quod ferae quas devicerit astris insertae sint victore in terris relicto quodque Apollo Bacchus Perseus Pythono oriente Gorgone victis caelum obtineant: multo se maiora perpetrasset. divisio haud inepta est et declamatio ad artis leges composita. multa quaesite, multa turgide dicta sunt, pauca putide. sententias aperte male conexas, perverse pronuntiatas, inter se pugnantes, quale ineptiarum genus supra tractavimus, in hac oratione non deprehendas. versus verbaque permulta inesse quorum similia ex Hercule priore novimus verum est: sed certa imitationis indicia, quorum naturam explanavi, non inveniuntur. et omnino nullus locorum de quibus adhuc disputavimus ad hos versus pertinet, nisi quod v. 80 *haud dum*, alias *nondum* dixit.

sequitur chorus cum lamentatione Iolae. canticum sine

offensione decurrit nec habendum est inter deteriora. beati praedicantur quibus cum fortuna secunda et vitae finem ponere facile sit. se patriae superstites in servitutum duci, Trachina alias, alias Argos Thebasve natale Herculis oppidum. inde occasio data est horribilem Herculis imaginem depingendi: quem cum iratum viderint, tutas se a fortunae iniuriis esse, amplius scilicet mali nihil restare. Iole non commune tantum sed et privatum sibi infortunium modum excedere queritur: non sufficere se tantis cladibus plangendis, nisi querulae avis specie induatur. chorus denique ad sententiam primo loco a se prolatam respiciens casus animo aequo ferre secundum bonum esse indicat. quod in hoc carmine reprehendam non habeo: singulare esse vidimus 151 monosyllabum in fine positum; anapaestum v. 185 similem in Hf. haberi diximus. v. 213 *pro* in Etrusco omitti moneo: quamquam facile illud ferimus.

vv. 1—235 igitur si ipsos tantum spectes non est cur Senecae abiudicentur. sed rei cardo in scaena sequenti vertitur quae continet nutricem inter et Deianiram de Herculis infidelitate uxoris ira amoris remedio colloquium. haec scaena, totius tragoediae sine dubio gravissima et quasi caput, quantopere a sequentibus omnibus differat quod adhuc nulli apparuit non valde miror; scilicet per versuum duo milia ista eluctantis iudicium horrida in infinitis ambagibus sterilitate obtundi necesse est. at Senecae boni rhetoris virtutes, quae in posteriore fabulae parte desiderantur, in priore omnes reperiuntur. furit quidem Deianira et insanit; sed si quis colloquium pangere sibi proposuit inter uxorem paelice domum invecta furem nutricemque obloquentem, melius ista aetate rem instituere non potuit. omnino, si quid in his rebus iudicii sensusve habeo, qui alteram partem conscripsit stilo utitur a Seneca diversissimo, qui priorem gemino plane et cognato: rhetorum ludos uterque sapiunt, sed ut alter ex Arelli, ex Murredi ludo alter provenisse videatur.

id singillatim persequi lectori relinquendum est; meum est affirmare eorum quae de comprobanda huius tragoediae diversa origine et attulimus et adferre possimus perpauca nec e gravioribus illa ad hanc partem pertinere. atque caret *Hercule* v. 406 a nomine graeco excusationem habet (*ferar obruta* v. 757 non item). restat *perbibat formam mei* v. 557 et *fors* pro *forsan* v. 574; omnino autem eius generis argumentis non alio consilio usus sum nisi ut graviora, quae scilicet ipsum scriptoris ingenium et carminis naturam tangerent, supplerentur et fulcirentur. haec si deficiunt illa nihil valent. atqui sto-

lidae imitationis nullum in hac scaena vestigium deprehendi neque istam in sententiis inveniendis et eloquendis verbisve deligendis imbecillitatem. ergo quod singulare unum alterumve loquendi genus offendit, id eo libentius patiemur quo certius in quavis tragoedia eius modi quaedam indagare possis. sic in Phaedra legitur *nullus his auri fuit caecus cupido* more Horatiano (528), ibidem 862 *properato est opus*; in Medea *sanguis producta ultima* (775); in Hercule priore trimeter cum anapaesticis in fine cantici coniunctus (204) et quae eius generis sunt.

non primus sum qui suspicer plus unam manum in Hercule Oetaeo componenda occupatam fuisse. quippe Habruckerus quaest. Annaean. p. 47 sq. coniecit fabulae initium (1—232) et finem (1691 sq.) ab alio quodam solido Senecae operi ad-suta esse. honoris causa illum nomino et ut hanc laudem incolumen habeat. namque argumenta quae protulit non multum valent nec difficultatum quas et alii et nos cognovimus ulla coniectura ista eliminatur; finem vero tragoediae ponit quo terminari omnino nequit, id quod et ipsum iam concessurum puto; denique, quod summum est, pessimam partem vitiisque refer-tam Senecae relinquit, quo digna habet Herculis lamenta, indignam Alcmenae de nati reliquiis declamationem: quae ab uno eodemque profecta esse quovis pignore adfirmarim.

nobis si certius aliquid constituere volumus ante omnia videndum erit sitne tragoedia quae in codicibus fertur ita partibus suis inter se cohaerens ac tam constanti consilio elaborata ut ab uno poeta uno tenore composita esse merito credatur.

atque de oeconomia quidem tragoediae omnes consentiunt; de moribus nemo disputavit. nec mirum est, quod ne in optimis quidem poetis vulgo fieri solet in eo negligi qui quod Graeci *ἥθος* vocant paene ignorat. describit Seneca iram timorem amorem luctum et ita quidem provecta et exaggerata ut augeri nequeant. quod ad mores attinet personae illius aut malae aut bonae sunt: nec medios mores novit nec inmutatos sensim et eventuum necessitate quadam inter patiendum et agendum conformatos. at crudelem Atrea dolosum Ulixen infidum Iasona castum Hippolytum ne apud illum quidem protinus evadere videas mansuetos simplices constantes libidinosos.

in Hercule Oetaeo primas dum vivit Deianira partes agit. per nutricem comperimus domum intrasse cum captivis Iolen; ilico Deianiram dolore plane furioso correptam esse. inrumpit domina et quidquid irata mulier effundere potest confuso ore declamat; pessima quaeque coniugi imprecatur, Iovis et Iunonis

manus implorat, denique sua ipsius dextera utendum profitetur (295):

*o nulla dolor
contente poena, quare supplicia horrida
incogitata infanda e. q. s.*

dehortatur nutrix: Herculis mortem omnes gentes vindicaturas. respondet (330):

*maximum fieri scelus
et ipsa fateor, sed dolor fieri iubet.*

aut Herculi aut ipsi et utique Iolae pereundum esse. nutrici illam, ut plerumque captivas, non diuturno amore fructuram esse monenti hanc virginem esse respondet, se matronam annis iam provectam, certe inferiorem se hoc certamine exituram. olim se invidendam omnibus fuisse coniuge nunc terras pererrante ac virgines sibi in amorem expetente; ergo ne cesset furor, perimatur infidus. iam ut transitum sibi ad Nessi donum paret, quo carere nimirum poeta in hoc argumento non potuit, nutricem facit medicamentum amatorium magica arte parandum pollicentem: id ex Hippolyto coronifero sumpsit, in Phaedra neglexit. respondet Deianira herbis et cantibus flecti illum non posse sed esse sibi aliud languentis amoris incitamentum. narrat Nessi mortem hydraeque virus dono sibi datum. nutricem comparare iubet vestem quam Herculi mittat; interim Amorem deprecatur. adfertur vestis quae texenda 'omnem famularum manum lassavit'; virus infunditur, opportune Lichas accurrit cui pallam Deianira tradit his verbis (571):

*cape hos amictus nostra quos nevit manus,
dum vagus in orbe fertur et victus mero
tenet feroci Lydiam gremio nurum,
dum poscit Iolen e. q. s.*

haec Deianira mendax est et dolosa, non ut apud Sophoclem candida, Nessi fraude decepta, dulcem spem fovens in anxiiis rerum angustiis: probe ista scit quid coniugi mittat; quo scriptor sibi constitit et necis consilium firmum tenere illam voluit. nec quod nutrice absente Amori preces fundit, id ex animi illam sententia facere credas: adstant enim mulieres quas sibi ex patria comites duxerat (581).

mulieres dominae suae, deinde regum divitumque omnium tristem sortem describunt, auream mediocritatem laudant. redit Deianira territa et perturbata (v. 706). nam cum lanae glomus Nessi sanguine tinctum prorsus evanuerit solis radiis tepefactum, quam maxime veretur ne coniugi malam pestem miserit. venit Hyllus et quae acciderunt narrat; iam doloris ut antea

iræ omnem modum egreditur, innocentem sibi animum, scelestam manum esse praedicat (964), denique moritura excedit.

si quaeras qui factum sit ut tam aperte poeta tam brevi intervallo a se deficiat, ut eandem quae sciens coniugi venenum miserit eadem re dolore insanientem faciat, responsum fortasse dabit Sophoclis tragoedia. cuius Deianira et moribus et affectu summum exemplar est: volens sciensque, ut saepe, contrariam effecit Seneca. cf. v. 543

ἐγὼ δὲ θυμοῦσθαι μὲν οὐκ ἐπισταμαι
νοσοῦντι κελίῳ πολλὰ τῇδε τῇ νόσῳ.

582 κακὰς δὲ τόλμας μήτ' ἐπιστάμην ἐγὼ
μήτ' ἐκμάθοιμι. τὰς δὲ τολμώσας στυγῶ.

in conloquio illo Sophoclem ne respicit quidem, donec in scaenae fine Lichae vestis ut apud illum traditur. contra Deianirae de lana sanguine consumpta narratio omnis expressa est e Sophocle, quamvis ad priorem scaenam parum quadret. et sic in sequentibus Sophoclis exemplum ubique poetae ante oculos versatum est, inepte amplificatum Philoctetae Alcmenaeque personis. conferas 831 cum Trach. 1053 sq.; 1424 sq. — Tr. 941; 1448 sq. — Tr. 1036 sq. 1130 sq.; de 1473 sq. supra disputavimus; 1485 sq. — Tr. 1193 sq. alia.

non contendimus hac argumentatione comprobatum esse ab ipso v. 706 continuatoris operam incipere; immo sunt quae inducere quempiam possint ut iam scaenae quam tractavimus finem alia manu adsutum putet. sed post illam scaenam non eandem comparere Deianiram quae cum nutrice conloquium habuit demonstrasse nobis videmur. iam si priorem disputationem in mentem revocaveris, eodem fere loco, in quo nunc haesimus, partem aliis de causis nobis suspectam incohari memineris. itaque hoc loco desiisse Senecam, incepisse conicimus continuatorem qui artius se ad Sophoclis exemplar applicuerit, Senecae lectione valde imbutus ille et scholasticorum doctrina refertissimus.

ita explicatur qui factum sit ut inter Senecae tragoedias huic fabulae locus contigerit. at quaeri possit cur imperfectam eam Seneca reliquerit et qualem ipse finem in mente habuerit. quas quaestiones non dixerim prorsus otiosas esse. primum enim duas scaenas habemus inter se vix cohaerentes: siquidem unam fabulam duobus locis agi a Senecae arte ceterum constanter observata alienum est (v. p. 81). deinde captivas quae v. 135 sq. nondum sciant Trachina an Thebas abducantur, v. 233 dudum intrasse Deianirae domum a probabilitate nimium abhorret; denique, quod tantum non singulare est, in secunda scaena

alius chorus inducitur. noli tamen putare his quoque rebus continuatoris manum indicari; quippe cuius generis homines consentaneum sit in talibus auctorum suorum et exemplarium vestigia premere, non audaciam ab illis alienam sibi indulgere.

dicam quod sentio. integram de Herculis morte tragoe-
diam scribere Seneca in mente non habuit; singulas scaenas scripsit, alteram de virginibus ex Oechalia abductis ¹⁶⁾, alteram de Deianirae zelotypia. quam opinionem eo stabilire conabor ut praeter Herculem scaenas quasdam nec integrum opus efficientes nec umquam ad perficiendum destinatas in manibus nos tenere ostendam. id quod propriam sibi disputationem requirit.

¹⁶⁾ similis scaena forsitan extiterit in ea tragoedia quam Ovidius in animo habet trist. II, 405 *huc Iole Pyrrhique parens, huc Herculis uxor*; cuius argumentum idem fuerit quod Ionis Eurytidarum. coniecturae auspicem et auctorem proferam ex bibliothecae Bonnensis exemplari libri Welckeriani de tragoediis graecis. cuius p. 1432 orae inferiori ad haec Welckeri verba: '*Deianira unterschieden von Iole, was nicht klar ist*' adscriptam invenio, nisi vehementer fallor, egregii amici mei et iam de Graecorum tragoedia bene meriti manu fere puerili rectissimam adnotationem: '*wahrscheinlich die Iole in verbindung mit der einnahme von Oichalia wie in den Eurytiden*'.
•

V.

Scaenas sub Phoenissarum nomine in Etrusco, Thebaidis in interpolatis libris coniunctas nec unam tragoediam nec unius tragoediae fragmenta esse dudum intellectum est et comprobatum a Schmidtio Richtero Habruckero. iam omnibus persuasum est — non persuasum Braunio Mus. Rhen. XX p. 271 sq. — haec duarum esse tragoediarum initia, Oedipi cuiusdam et Phoenissarum, aut perfectarum olim quae Habruckeri opinio est, aut perficiendarum quae Peiperi.

atque diversorum illa esse argumentorum praeter rationes a viris doctis adlatas eo docemur quod in secundo fragmento non Antigonom tantum et Ismenen, sed et ipsum Oedipum Thebis occaecatum vivere non aliter quam in Phoenissis Euripidia et Statii Thebaide praesumitur. vide 550

*totus hoc exercitus,
hoc populus omnis, utraque hoc vidit soror
genetrixque vidit: nam pater debet sibi
quod ista non spectavit.*

ergo si non caecum se reddidisset spectaret ista.

v. 622

*vade et id bellum gere
in quo pater materque pugnanti tibi
favere possint*

quod dicere Iocastam memineris postquam tres annos iam exulavit Polynices (370 sq.). itaque vv. 1 — 362 et 363 — 664 nullo vinculo inter se conexas esse non minus certum est quam ab ipso Seneca et hos et illos originem habere.¹⁾

coniunxit scaenas illas et Phoenissarum nomine inscripsit qui primus novem Senecae tragoediarum corpus composuit. quod nec ab ipso Seneca nec vivo Seneca factum esse id ipsum argumento est. supervenit interpolator et tragoediam choro carentem et in priore parte ab Euripidis Phoenissis prorsus

¹⁾ qua de re cum aliis sui aevi viris eruditis Bentleium quoque dubitasse adnotatio ad Hor. serm. II, 3, 303 docet '*Seneca, sive alius potius, in Phoenissis*'. nimirum solida adhuc habebatur tragoedia. pernovit autem Senecae tragoedias Bentleyus, quod inde conligas quod omnia fere quae ille ex Horatio sumpsit ipse attulit; nempe emendavit paene nihil: unde conligas in contemptu illas apud Bentleium fuisse.

alienam Phoenissas inscribi aegre ferens Thebaida in eliminati tituli locum succedere iussit, Statium secutus. inter Italos qui subtiliores essent — sive errore haud infrequenti accidisse illud statuis — ne eo quidem contenti Oedipum ut primas ab initio partes agentem substituerunt, quidam post vel ante alteram Oedipum conlocavere.²⁾

quibus veterum et recentium erroribus cognitis qui accuratius in harum scaenarum naturam inquirat, de poetae consilio nondum prolata esse intellet in quibus adquiesci possit. etenim sive solidarum eas tragoediarum reliquias sive incoharum primordia dixeris, aequae difficile erit ita eas vel cogitando supplere ut tragoediae Senecae saltem similes evadant.

in tragoedia primum est ut de externis rebus quae quidem ad intellegendum argumentum necessariae sint, spectatori inde ab initio nihil possit dubium esse. haec lex Romanis non minus scripta est quam Graecis, quorum in personis indicandis consuetudinem Seneca fere tenet; ut hac saltem ex parte nihil obstet quominus eius fabulas in pulpitis apparuisse credamus, qua de re omnino non iure dubitatur. eodem spectat, id quod magis etiam e natura rei consequens est, ut de loco in quo fabula agatur statim ab initio constet. et apud Graecos quidem omnium primum illud est: *χθονὸς μὲν ἐς τηλουρὸν ἤκομεν πέδον, Σκύθην ἐς οἶμον. τίνας χώρους ἀφίγμεθ' ἢ τίνων ἀνδρῶν πόλιν; Φθίας δὲ τῆσδε καὶ πόλεως Φαρσαλίας ξύγχορτα ναίω πεδία*, et quae eius generis ex cuiusvis tragoediae graecae exordio in mente habes. non aequae viguit Senecae aevo necessarii et decori sensus; quo fit ut non ubique disertis verbis locum actionis ille statim in initio indicet; sed prima scaena nusquam peragitur quin de loco certiores facti simus: Hf. 20. Thy. 24. Phaed. 4. Oed. 42. Tro. 4. Med. 35. Ag. 6. in Octavia quoque 38 sq. scaena describitur.

frustra vero, si Phoenissarum primam scaenam inspicias, de loco edoceri cupies in quo colloquium Oedipum inter et filiam habeatur. Athenis dixeris? sed de eis ne verbum quidem; an Thebis? sed exulant; in Cithaerone igitur? sed eo tendunt. ergo ipsi, quoniam poeta dicere oblitus est, locum indagabimus; nec difficile est ad intellegendum qualis illi ante animum regio versata sit. inspicere v. 5:

²⁾ cf. Herm. X p. 436 adn. praeter libros ibi adlatos 'Oedipus' inscribitur in cod. Neap. IV D 42 (f. m. XV. Iannelli 192; IV D 43 non deest 'Thebais' ut ait Iannellius 193). Oedipus in Thebaidis locum concessit, Thebais in Oedipi in cod. Vaticano 1647 (f. m. 1390—1392) transcripto ex cod. Laur. 37, 6 (v. p. 42). alia sciens omitto.

*melius inveniam viam,
quam quaero, solus.*

v. 12 *ibo ibo quae praerupta protendit iuga
meus Cithaeron.*

v. 64 *quo vis utere*

duce me: duobus omnis eligitur via

nempe in via sunt: Thebas modo reliquerunt; non pridem acciderunt quae in Oedipi fine leguntur; deliberant adhuc quo gressus suos dirigant, Cithaeronem sibi suum pater eligit. itaque scaena est in tramite quo Thebis Athenas commeatur.

subrisissent non Graeci tantum sed et Romani et Seneca si tragoediam publica in via agendam poeta tragicus proposuisset. qualem ibi, ut cetera sileam, actioni chorum interesse iubeas nisi negotiatorum forte et lixarum? respondeat Peiperus qui in scaenarum confiniis cantica intercidisse putat et adeo habet quae ex aliis tragoediis huc inferat.

istam igitur scaenam tragoediae partem nec esse nec fieri poeta voluit. scripserat Oedipum (quam ante hanc scaenam scriptam esse v. 176 sq. docent), legerat utramque Sophoclis Oedipum, Euripidis Phoenissas; in ipsius Oedipo senex cum filia urbe excessit ut in Euripidis fabula; argumentum per Sophoclem nobilissimum erat. ut Cithaeronem peterent ex Sophocle sumpsit: OR 1451 sq.³⁾ cf. 420 *βοῆς δὲ τῆς σῆς ποῖος οὐκ ἔσται λιμὴν, ποῖος Κιθαιρῶν οὐχὶ σύμφωνος τάχα;* et potuit etiam Euripidis reminisci Phoen. 1752 *ἴθ' ἀλλὰ Βρόμιος ἵνα τε σηκὸς ἄβατος ὄρεσι μαινάδων.*

omnibus istis in usum suum conversis adaptabat suasoriam qua quaereretur an peractis omnibus illis ab insciente sceleribus et poena iam data etiam moriendum esset Oedipo. locuntur in utramque partem pater et filia; vincit filia illique persuadet ut iter persequatur. his addi nihil potest nec fingi argumentum quod fabulae ita incohatae conveniat: nam qualis debuit Oedipi finis esse aut ubi? certe non potuit in Cithaerone mori: nam, ut alia plurima praetermittam, qui de Oedipi morte tragoediam scribere voluit, ab Sophocle recedere inter antiquos non potuit.

Seneca autem in scaena illa argumentum tractavit quod illi maxime cordi fuisse nemo moralium operum lector nescit. quo factum est ut in nulla tragoedia saepius praescripta et

³⁾ inde 12 sq. expressa esse vidit Nauckius, item 226 sq. ex Soph. OR 1386 sq. cf. 134 sq. et OR 457 sq. 1250, sed et Ovid. met. X, 347 et Hf. 398. Phaed. 176.

sententiae iterum iterumque in epistolis decantata redeant, cf. 151

*optime hoc cavit deus:
eripere vitam nemo non homini potest,
at nemo mortem*

v. 99 *qui cogit mori*
nolentem in aequo est quique properantem impedit
cf. epist. 12, 10; 66, 13; 66, 29; 70, 14 all.

v. 188 *at hoc decebat roboris tanti virum*
non esse sub dolore nec victum malis
dare terga e. q. s.
cf. ep. 59, 8; 104, 22. d. ira III, 16, 1.

v. 197 *nemo contempsit mori | qui concupivit*
cf. ep. 24, 25; 98, 16; 117, 22, et quae eius generis sunt multa. cf. Richter. l. s. p. 35. 36.

at obiciet aliquis inritum esse quod diximus ex hac scaena tragoediam non posse incrementum capere; quippe in eodem argumento persequendo proximam scaenam versari. in ea nuntius inducitur qui ab Oedipo petit ut domum revertatur et fratrum animos conciliando a patria perniciem avertat. pro responsis ille diras natis patriaeque imprecatur. Antigona mitigare patrem conatur, sed vehementer ille filiam increpat: animum ira tumere, civile bellum non satis esse: fratri in fratrem ruendum; ne hoc quidem sufficere:

quod debet ut fiat nefas
de more nostro, quod meos deceat toros,
date arma patri. nemo me ex his eruat
silvis: latebo rupis exesae cavo
aut sepe densa corpus abstrusum tegam e. q. s.

Habruckerus (l. s. p. 22 sq.) haec ita accepisse videtur quasi silvis et rupe Cithaeron significetur in quem Oedipus concesserit 'ut expiret senex ubi debuerit infans'. et recte quidem ille; vide v. 27 *est alius istis noster in silvis locus.* v. 12 *ibo ibo qua praerupta protendit iuga meus Cithaeron.* itaque alium iam in locum transferimur: iter confectum est, latet in Cithaerone cum filia Oedipus, supervenit nuntius Thebanus. hocine in tragoedia veterum quisquam sibi indulserit? ut initium tragoediae incerta inter Thebas Cithaeronemque regione, finem in praerupto aliquo montis iugo vel antro exeso proposuerit? et qualem ibi chorum sibi sumat? certe quem praeter satyros bacchasve Euripidias invenire potuerit nullum scio.

sed nuntium istum paullo intentius examinemus. sic ille loquitur:

*exemplum in ingens regia stirpe editum
Thebae paventes arma fraterna invocant
rogantque tectis arceas patriis faces.
non sunt minae, iam propius accessit malum.*

hic arma fraterna potest Eteoclis Polynicisque copias appellare. sed pergit:

*nam regna repetens frater et pactas vices
in bella cunctos Graeciae populos agit.*

cuius ille fratrem dicit? certe nec nuntii neque Oedipodis. ergo Eteoclis? at eius nomen nondum nuncupavit. neutraliter autem et absolute fratrem alterutrum appellare non potest.

facile hic nodus solvitur: quippe nuntius ille insiticius est, ab interpolatore A subpositus. in Etrusco haec omnia Antigoniae sunt nec potest alia persona verum illum pronuntiare. eadem loquitur v. 247—49, ut et hoc colloquium totum sit inter Oedipum et Antigona. illa iam in priore scaena de fratrum bello monuerat 288 sq.:

*si nulla, genitor, causa vivendi tibi est,
haec una abunde est, ut pater natos regas.*

pater responderat illos tam patris similes esse ut nullo modo a scelere revocari queant

*certant in omne facinus et pensi nihil
ducunt ubi ipsos⁴⁾ ira praecipites agit
nefasque nullum per nefas nati putant.*

scire se quo ferantur ideoque leti quaerere maturam viam. hic igitur multo placidiorem se gerit et quasi oblitum gravioris imprecationis qua gladium illis commisit (v. 108 sq.). contra v. 320 Antigona Thebis advenit; nova enim nuntiat:

non sunt minae, iam propius accessit malum.

nihil igitur Seneca respexit quae in priore scaena aguntur. fingit Oedipum aliquo in saltu morantem et de imminente fratrum bello nuntium per Antigona accipientem ut apud Sophoclem per Ismenen αὐτὸν μόλις εὑροῦσαν, eaque de causa perquam animose disputantem.

hanc scaenam cum nimis brevem et exilem esse primo obtutu intellegatur, eam non integram nobis servatam esse demonstrari potest. iterum adscribam Antigoniae exordium:

*exemplum in ingens regia stirpe editum
Thebae paventes arma fraterna invocant*

⁴⁾ sic legendum. illos codd.

ita hunc versum Lipsius emendavit qui in Melisseo invenerat *exemplum ingens*, quae verba in A desiderantur sic altera versus parte scripta:

regia stirpe edite.

in Etrusco autem item legitur:

exemplum ingens regia stirpe editum,

non, ut Gronovius duplici errore narrat:

exemplum in ingens regia stirpe edite.

at Lipsius quin versum recte emendarit minime dubitandum est. cf. Sen. ep. 66, 4 *Claranus mihi videtur in exemplar editus*. de provid. 6, 3 *nati sunt in exemplar*. Ovid. fast. IV, 243 *venit in exemplum furor hic*, et similia permulta. cf. HO 1854 *exemplar ingens*. de vit. beat. 24, 4 *ad exemplar ingens (me) attollo*; quamquam id ipsum in hunc versum inferre perperam conatur Peiperus praef. p. XLVI. sed ne sic omnia plana putes esse, obscurum est quid haec sibi velit adlocutio: 'regia stirpe in exemplum editum Thebae invocant'. certe dicendum erat quis esset ille regia stirpe editus. nec removeri difficultatem recipienda scriptura vulgari '*regia stirpe edite*', immo augeri clarum est; nam sic *invocant* omnino non habet quo referatur. ergo pro certo haberi potest unum saltem versum ante 320 intercidisse in quo pronomen personale locum habuerit fere hoc modo: [*parumper aures commoda: te iam, pater,*] *exemplum in ingens regia stirpe editum Thebae paventes arma fraterna invocant*. potuerunt plura praecedere de quibus ariolari inutile est. num et sequi alia quaestio est quam movere forte non utilius sit. monere tamen debeo, quamquam maiora inde quemquam moliri nolo, hanc scaenam 43 versus continere, quot in singulis paginis eius libri a quo Etruscus pendet extitisse Herm. X p. 431 adn. 2 ex lacunis in Hercule Oetaeo bis eundem versum numerum complexis (v. 182—224 et 1564—1606) conlegi. accedit ut scaena sequens 302 versus contineat qui sunt septiens quadragenarii terni uno superante cui locum in paginarum extremis non difficili negotio pares. sed haec fallacia sunt. locos enim in Etrusco omissos intercidisse oportet postquam interpolator A novam editionem confecit. in Phoenissis autem iam pridem tunc iactura debuisset facta esse. ut si quicquam ex computatione ista conligere velis, ad vetustiorum librariorum in exprimendis exemplarium suorum paginis anxiam quandam constantiam referre illud debbis, qua de re Mommsenus locutus est in act. acad. Berolin. 1868 p. 160. —

In sequente scaena argumentum tractat ex Euripidis Phoe-

nissis sumptum. ex more Euripidio alias sibi non familiari quasi *προλογίζουσαν* Iocastam inducit: exordium quidem a sensu facit Horatiano (II, 3, 303 *quid? caput abscissum manibus cum portat Agave nati infelicis, sibi tum furiosa videtur?* cf. Val. Fl. III, 264 sq. Oed. 1005 sq.); sed secuntur prologi more et consilio prolata. cf. Eur. Phoen. 77

ὁ δ' Ἄργος ἔλθων, κῆδος Ἀδράστου λαβὼν,
πολλὴν ἀθροίσας ἀσπίδ' Ἀργείων ἄγει·
ἐπ' αὐτὰ δ' ἔλθων ἐπτάπυλα τείχη τάδε
πατρῷ ἀπαιτεῖ σκῆπτρα καὶ μέρη χθονός

satelles reginam monet ut ad pacem fratres reducat: iam utrimque in pugnam acies parari.

*infesta fulgent signa, subrectis adest
frons prima tetis, aurea clarum nota
nomen ducum vexilla praescriptum ferunt.*

hoc transcripsi ut intellegas poetam ocius ad colloquium properare. hic enim locus erat de ducibus pauca saltem de more exponendi. quod fecisset si tragoediam scribere voluisset, non declamationem. quae secuntur secundum Eur. Phoen. 1264—1282 composita sunt (1280 *ἔπειγ' ἔπειγε θύγατερ*), quamquam illa non colloquium sed pugnam inter fratres praecedunt. Antigona matrem instigat: signa iam conferri proeliumque instare. in campum Iocasta devolat: cf. Phoen. 163 *ἀνεμώκεος εἶθε δρόμον νεφέλας ποσὶν ἐξανύσαιμι δι' αἰθέρος πρὸς ἐμὸν ὁμογενέτορα.*⁵⁾ satelles e muro prospiciens describit reginam acies diducentem et fratres invitos ab instante proelio retinentem.

quae secuntur aperte docent haec non eo consilio scripta esse ut scaenae traderentur. ultima enim satellitis verba continuo excipit Iocastae sermo in mediis agminibus inter fratres habitus:

in me arma et ignes vertite e. q. s.

scaena apud Senecam omnino non mutatur nisi in Hercule Oetaeo, ibi vero chorus intercedit. sed fac chorum hoc Phoenissarum loco intercidisse, quod viri docti pridem suspicati sunt: tamen nullo modo haec scaenae mutatio excusari poterit. in Hercule primo ad Oechaliam, secundo actu Trachine ver-

⁵⁾ 420 *quis me procellae turbine insano vehens* e. q. s. cf. Thy. 623. HO 202 sq. Soph. Trach. 953 sq. (*εἶθ' ἀνεμώεσσά τις κτέ*). notum est et alas et alitis auxilium et ipsam alitis formam saepe in summis animi adfectibus apud tragicos Graecos exoptari, cf. Welcker. tr. gr. p. 295 adn. 11. p. 406, et praeter locos ab illo adlatos Eur. Hec. 1100 Herc. 1158. frg. 781, 57. Soph. OR 914. frg. 423 alia multa.

samur, tempore quod ad captivas illuc ducendas necessarium sit interiecto; in Phoenissis modo Iocasta cum satellite et Antigona in turre steterat aciesque eminus adpropinquantes prospexerat; citatis gradibus decurrit in campum: statim campus ipse ante oculos ponitur, agmina fratres mater utrumque deprecans. iam si quis contendat ut scaenae traderentur has tragoedias scriptas non esse, ita tamen eas compositas esse concedet ut possint in scaena agi, et trium actorum et temporis locique legibus ubique observatis. itaque hanc scaenam non scripsit Seneca eo consilio ut solidam inde tragoediam faceret nec populo spectandam nec amicis audiendam, verum ut aptum declamationi suasoriae argumentum, Iocastam scilicet filios suos ab ultimo discidio dehortantem, versibus tractaret. externa autem, ut in prioribus fragmentis ex Sophocle, in hoc ex Euripide sumpsit.

simili consilio priores Herculis Oetaei, qualis nunc fertur, scaenas originem debere credo. mera declamatio est conloquium inter Deianiram et nutricem, item Herculis sermo; adiecit Oechalidum et Ioles lamenta lyricis numeris tractata. et illic diversi sunt actionum loci et in indicando loco per Herculis sermonem similis negligentia. Seneca igitur ne has quidem scaenas ad perficiendum destinavit. sed successit cui ad ingenium exercendum eadem viderentur appositae. contra scaenae Phoenissarum nomine coniunctae cum plus difficultatis continuatori praeberent, integrae relictae sunt uniusque tituli praesidio munitae.

Hic subsistere possem nisi difficultas in altera scaena relictæ esset quæ nec prætereunda videretur et paullum maiore disputationis ambitu tractanda. nempe, quod in priore quoque acciderat, valde in hac declamatione differunt *E* et *A* in scaenis describendis et inscribendis personisque notandis. in *A* hæc scaena cum Oedipodis in filios imprecatione cohaeret (quod Italis quibusdam displicuit, qui novam incohavere: *N* sec. manu, Rehdigeran. 11); a v. 403 nova scaena incipit inscripta *Ant. Ioc. Nunt.* (id quoque mutatum in quibusdam: *MN* — i. e. Melisseo — Rehdig. 11 Gothano 256); item nova a v. 443 cui in omnibus inscribitur *Ioc. Pol.* omisso Eteocle. in *E* vero 363—664 una scaena est inscripta *Ioc. Sat. Pol. Eteocl.*: addito Eteocle omissa Antigona mutato nuntio in satellitem. eius generis discrepantiae his in tragoediis saepenumero inveniuntur, ut de singulis iudicium ferri nequeat antequam uni-

versam in causam inquisitum sit. quod quo brevius eo fructuosius fiet. quaerendum autem ante omnia est quatenus personarum notae scaenarumque tituli quales nunc feruntur antiquitus traditi sint.

atque falso quidem adscriptae vel confusae personarum notae ut in fabulis Graecis Romanisque omnibus, sic in his quoque frequenter offendunt. sed subinde etiam accidit ut eadem partes in *E* et *A* diversis personis tribuantur. sic Med. 879 ubi nuntius narravit regiam reginam regem perisse, 891 nutrix clamat:

effer citatum sede Pelopea gradum,

Medea, praeceps quaslibet terras pete.

in *E* id quoque nuntio continuatur (ut nuntius Euripidius v. 1122 *Μήδεια φεῦγε φεῦγε*), perverse quia famulus qui regiae domus cladem ita nuntiavit: *periere cuncta*, non potest Medae fugam suadere. sed ne temere nomen omissum putes, scaena sic inscripta est in *E*: *Nunt. Chor. Med. Ias.* omissa nutrice.

Ag. 288 Clytaemnestra vehementer in Aegisthum invehi coepit, antea modestius locuta; sic pergit 293 et 295 sq.; placidiora rursum fatur 306 sq. omnia ista (288, 293, 295) nutrici dantur in *E*, quam in scaenae titulum ille recepit, non recepit *A*. mirum vero est quod v. 300 *nostrae domus*, quo efficitur omnia illa Clytaemnestrae matronam paulisper severam fingenti danda esse, in *E* legitur, *clarae domus*, quod possit a nutrice proferri, in *A* interpolatum est. personarum notas qui in *E* mutavit versum 301 respexit, in quo de se ipsa regina dicit: *haec vacat regi ac viro*. sic Thy. 920 sq. inter Thyestem et chorum perperam in *E* descripta sunt quia Thyestem identidem, a semet ipso scilicet, compellari librarius vidit.

HO 706 sq. nutricis partes choro dantur in *A*, 884—924 Hylli partes nutrici. in eadem tragoedia Philoctetam novam personam *A* inducit (1607 sq.), quae muta est in *E*. substituit vero illum nuntio et, ne quid in ipsa scaena contrarium resisteret, v. 1727, ubi de Philocteta sermo est, verbum *impulit* mutavit in *impuli*, utrumque perverse; item sequenti scaena Hyllum exulare, Philoctetam in partes eius succedere iussit, scaenarum titulis ubique ad interlocutores accommodatis. scaenam aliter inscribi aliter partes describi duobus tantum locis memini. primum in Hf. 895 sq.; qua in scaena quod 1032 sq. Theseus Amphitruonem furenti Herculi se obicientem retinet, ne parricida quoque Hercules fiat, optima ratione hos versus Weilius (rév. archéol. 1865 p. 25 sq.) Theseo abiudi-

cavit et Amphitruoni dedit. ac priorem quidem coniecturam aliqua ex parte Etruscus probat, qui cum Theseo versus istos relinquat, nomen eius in scaenae titulo omittit. Amphitruoni vero modo Herculem sic adfato:

*falsum ac nomini turpem tuo
remove parentem ne tuae laudi obstrepat*

si statim haec cum Weilio continuantur:

*quo te ipse senior obvium morti ingeris?
quo pergis amens? e. q. s.*

duriusculè certe apostropha mutatur. atque aliud quiddam Etruscus suadet qui scaenae inscribit *Herc. Amph. Meg. Chor.* omisso Theseo addito choro. et verum casu apparet in *M*, qui his versibus chori notam praefigit, quamquam et *M* et *N* in inscribenda scaena cum *A* consentit.

alterum exemplum haec ipsa Phoenissarum scaena praebet, in qua de Antigona quidem indiculo ipsique scaenae convenit, de Eteocle non convenit. is enim in indice Etrusci locum tenet sed verbum non profert: proinde in *A* omissus est. mutas autem personas cum omittat *A*, inscribit quidem scaenis *E*, sed item epitheton *tacitus*: Thy. 404 *Plisthenes tacitus*; Ag. 910 *Orestes tacitus*; HO 233 *Lichas*, 1419 *Philoctetes*, Phaed. 864 *nutrix*: omissum epitheton⁶⁾ Hf. 618 ubi *Megarae* nomini adici debuit: omnino omissum tacitae personae nomen tantum Tro. 861, ubi *Polyxenam* et praesentem esse et mira de causa tacere Weilius l. s. p. 23 sq. exposuit, et Ag. 782 nomen *Clytemnestrae*. Eteoclis autem nomen a partibus eius errore remotum esse et Grotius ad v. 654 et 661 docuit et Schmidtius v. 652 poetae verbis egregie restitutis. v. 653 autem recte in *E* *locastae* datur, 660 fortasse recte, vv. 662—664 Eteocli continuandi sunt.

turbatae totiens personarum notae suspicionem movent an olim alius mos nomina indicandi in his tragoediis obtinuerit. et in Graecorum quidem dramatum et dialogorum codicibus ad personarum vices notandas grammatici vel δύο στυγμάς (cf. Cobet N. L. p. 17) vel παράγραφον posuerunt (Hephaest. p. 76, 7 Westph.: τῇ δὲ παραγράφῳ (χρώμεθα) — κατὰ πρόσωπα ἀμοιβαῖα e. q. s.). cf. Bekker Aristoph. praef. p. VI. de Wilamowitz. Anal. Eurip. p. 38. Thiemann scholl. in Aristoph. metr. p. 128. sic e. g. in Phaethontis fragmento Euripidio.

⁶⁾ more in Terentii Bembino observato, in quo ponitur quidem mutae personae nomen sed mutam esse non additur (Ad. II, 1. III, 1. Hec. V, 2. cf. Umpffenb. praef. p. IX).

quae consuetudo ad Romanos non transiisse videtur, quamquam in recentioribus libris haud raro personas mutari signo adposito indicatur. diversi enim moris certa vestigia apud comicos servata sunt. exiliora quidem in Plauto, cuius e codicibus tantum Camerarii vetus vetustiore consuetudinem tenuit (Ritschl. proll. in Trin. p. LV sq.). at plenam et incorruptam vetusti moris imaginem Terentii codices praebent Bembinus et qui genuinae recensiois Calliopiana exemplar est Victorianus bibl. Laurent. 38, 24 (cf. de Parisin. 7903 a: Philol. XXXII p. 446 sq.). hanc enim illi in personis notandis legem secuntur ut in singulis scaenis personae singulae graecis litteris repraesententur quas scaenae index nominibus adscriptas refert verbisque singulorum ubique librarius praefigit.

id memorasse satis esset nisi de litteris illis doctrinam quandam speciosiore viri docti protulissent quae iam nisi fallor a plerisque pro certa habetur et explorata. coniecit enim Ritschellius (proll. Trin. l. s.) *'graecas litteras illas non distinguendis tantum aliquo scribendi compendio personis inservire, sed ad actarum agendarumque fabularum consilium atque apparatus spectare: ita quidem ut quae partes quot et quorum histrionum fuerint, totidem litterarum notis declaretur'*. quam coniecturam via ac ratione persecuti Steffenus (Act. Lips. II p. 109 sq.) et ab eo in singulis tantum dissentiens Wagnerus (in Bursiani actis I p. 445 sq.) incredibilia prorsus et inrita protulere quae et ipsos puto improbaturos fuisse si codices inspicere licuisset. quae refelli melius non poterunt quam re ipsa breviter exposita.

in Terenti igitur Bembino et Victoriano (Plauti Veterem hac de re consulere neglexi) librarius nomina scaenis inscripsit, sed in mutandis personis spatia tantum singularum litterarum vacua reliquit. dein rubricator nominibus adpinxit litteras graecas, subpinxit characteras, explevit spatia a priore relictas graecis eisdem litteris: eadem igitur vice fungebatur qua in plerisque scaenicorum libris is qui personarum notas scriptis iam fabulis adiecit. consuetudo autem ea fere in usurpandis graecis litteris obtinet ut suam litteram persona servet dum per plures scaenas continuo in pulpito moratur; quod ubi reliquit, littera cuivis supervenienti vacat; si redit, aut priore, si forte librario placet nec alii iam eandem dedit, aut diversa littera notatur. sic in Eunuchō, quo exemplo defungar, Phaedriae praefigitur \mathcal{A} (I, 1 — II, 1; IV, 2 — 4) et \mathcal{E} (V, 8), Gnathoni \mathcal{A} (II, 2. III, 1. 2. IV, 7) et Γ (V, 7. 8), Thrasoni Γ (III, 1 — 2) et \mathcal{A} (IV, 7. V, 7. 8), Thaidi \mathcal{E} (I, 2. III, 2.

IV, 7—V, 2) et *Z* (IV, 6), Pythiae *Z* (III, 2) *Ε* (III, 3. IV, 3—6. V, 4. 5) et *Θ* (V, 1—4), Chremeti *B* (III, 3) et *Γ* (IV, 5—7; V, 3). eandem semper litteram, praeter eas personas quae semel tantum comparent, Chaerea habet, *A* (II, 3. III, 5. V, 2. 8), Dorias *Θ* (IV, 1. 3. 4) et Parmeno *B* (I, 1—III, 2. V, 4—8), sed *B* praeter illum etiam Chremeti datur (III, 3) et Antiphonti (III, 4. 5), *A* et Phaedriae et Gnathoni, *Θ* Pythiae. incipiunt *A* Phaedria *B* Parmeno. accedit *Ε* Thais; exit Phaedria, succedit *A* Gnatho; exit Gnatho, apparet *A* Chaerea; quem rursum excipit *A* Gnatho accedente *Γ* Thrasoni; redit *Ε* Thais cum *Z* Pythia; Thaidis notam *Ε* Pythias cum *B* Chremete relicta in se recipit; Antiphonti *B* datur, Chaereae rursum *A*; *Θ* in quarto actu Doriae et *A* Doro, deinde Thrasoni. *Ε* Pythias cum *Γ* Chremete colloquitur; Thais superveniens iam *Z* accipit; suam *Ε* ab exeunte Pythia recipiat, quae mox non *Z* sed *Θ* gerit, *Z* Sophrona, Pythias vero postquam Thais exiit rursum *Ε*. interea Chremes Demea Gnatho omnes eandem *Γ* praeferentes se exceperunt et finiunt fabulam *ABΓAΕ* Chaerea Parmeno Gnatho Thraso Phaedria. qui in his rationem regnare aut olim regnasse credere potest, ei nos nihil credemus.

immo haec tantum ad librariorum commodum instituta esse, ut nihil curetur quot personis eadem littera, quot litteris eadem persona donetur, apparet. idem codex Victorianus ostendit, qui in hac fabula initialibus latinis litteris personas notat; in *Andria* illi et *Hautontimorumeno* cum *Bembino* plerumque convenit, in *Adelphis perraro* et ut casu factum videatur, in *Phormione* nusquam nisi de *Antiphonte* I, 4 de *Geta* III, 1 (nam quod V, 5 *Phormionem* ita significat: *I*, id non ex *Y* quae *Bembini* littera est natum, sed pro *Z* positum est qua deinceps utitur); in *BΓ* *Bembinus* incipit, in *AB* *Victorianus*, et sic deinceps. litterarum igitur delectus in librariorum arbitrio positus erat: usu perantiquo et fortasse a primis inde comoediarum exemplaribus solemni, donec ab eo eliminaretur qui *Calliopii* recensionem retractando *Parisini* codicis et similium archetypon composuit.

ultro autem, ut revertamur unde profecti sumus, suspicio oritur in tragoediis quoque ut in comoediis et perinde in *Senecae* quoque tragoediis illam consuetudinem olim obtinuisse, dein evanuisse. quod certa ratione redargui potest. indices enim scaenarum quos ad personas graecis litteris notandas necessarios esse apparet, non ab ipsius poetae manu sunt, sed a recentiore quadam nec nimis accurata admodum infabre

adsuti. ita enim in universum res instituta est ut personae scaenis inscribantur non quae ab initio re vera compareant sed etiam quae personis iam quantumvis conlocutis accessurae sint, ut binas scaenas singuli indices complectantur. sic Hf. 205 sq. scaenae inscribitur *Amph. Meg. Lyc.*, sed Lycus 332 demum apparet; qui si priores soceri nurusque sermones audisset, statim illos duci iuberet. Tro. 203 indiculum praefert *Pyrrh. Agam. Calch.*, sed Calchas demum v. 352 'vocatur', falsam igitur de scaena imaginem lector concepit cui ab initio illum conloquio interesse putandum est; item Aegisthum in Agamemnonis scaena 953 sq., qui advocatur v. 979. minus poetae consilio obesse videtur quod Med. 879 Medea et Oed. 998 locasta indicibus inseruntur, quamquam haec finito demum Oedipi sermone, illa post nuntii cum choro conloquium ex aedibus prosiliunt. rursum aegre ferimus quod Phaed. 358 Phaedra cum nutrice prodire videtur (ut fit apud Euripidem), donec v. 384 audimus

sed en patescunt regiae fastigia;

iam enim machina Phaedram in gynaeconiti ostendit, remotura eadem v. 403: nam chorus v. 404 non Phaedram modo locutam adfatur sed nutricem. eodem modo Medea comparere videtur v. 738, cum eius nomen iam 670 indiculo insertum sit. in Phaedra autem omnium minime ferendum est quod 406 novae scaenae *Hippol. Nutr.* inscribitur, cum nutricis oratio ab Hippolyti auribus omnino arcenda sit et 423 illa dicat:

en favet votis dea:

*ipsum intuoꝛ solemne venerantem sacrum,
nullo latus comitante.*

antea nec a spectatore conspici potest. eodem autem Phoenissarum scaena pertinet cui index communis praefixus est etiam conloquium inter matrem et filios complexus, quamquam ut illud institueretur scaena mutanda erat. verum est et hoc loco et Hf. 205 et Med. 670 in A vitiosam scaenarum descriptionem correctam esse, sed id ex libidine factum est; nimirum reliquis locis eandem reliquit et vel novam intulit Tro. 409, ubi Ulixem E omittit et v. 524 demum suo loco inscribit.

haec satis mihi comprobare videntur personarum indices, utpote nec a poeta et male scaenis praefixos, e versuum contextu removendos esse. in his igitur tragoediis ut in graecis scaenae non describebantur sed personae ubi primum aut rursum comparerent nominabantur, deinceps significabantur aut primis nominum litteris aut lineolis, id quod scire iam nec possumus nec cupimus.

iam vero videndum est quid hac disputatione lucrati simus. ac primum quidem sequitur, ubi de persona cui versus sermone tribuendus sit dubitatio oriatur, id non ad scaenae titulos exigendum esse: quos qui adiecit ipse eis se adplicare debuit quae versibus inscripta reperiret. atque hac quoque in re eo exemplo defungar a quo profecti sumus. nam quod Phoen. 403 — 406 et 414 — 419 in *E* non tribuuntur Antigoniae, id scaenae indice confirmari videtur qui eius nomen omnino omittit. ac possit existere qui id recte factum istaque omnia satelliti continuanda esse opinetur: nam quod v. 403 *parens* et 406 *mater* legitur, satellitem quoque v. 402 ita loqui: *et impia arma mater opposita impedi*. sed hoc aliter in Etrusco legi supra monui. praeterea 414—419 continuari locastae debeant; sed ei non convenit acies prospicere et quae pro muris gerantur referre. falso igitur in *E* Antigoniae persona eiecta est, recte in *A* restituta, coniectura ex v. 403 *perge o parens* e. q. s. facili et fere necessaria. qui in *E* codicis proavo scaenae indicem scripsit Antigonom iam non invenit et fortasse id convenire putabat Antigoniae cum Oedipo in Cithaerone moranti.

nam eundem qui indices istos composuit et Phoenissarum nomen declamationibus de Oedipo et filia deque locasta et filiis in unum coniunctis inscripsisse audacius fortasse sed non sine probabilitate conicere mihi videor. certe novo argumento confirmatur editionem cuius Etruscus exemplar est non ex ipsius Senecae manu in lucem prodixisse sed alterius manum passam esse. quae cum singulas fabulas in unum conligeret certe externis tantum rebus adornandis operam dedit; singulas enim quin Seneca separatim vivus ediderit non videtur dubium esse et confirmatur aequali fere testimonio Quintiliani (VIII, 3, 31), quod quomodo ad patrem Senecae viri docti referre potuerint non intellego: *'nam meminisse iuvenis admodum inter Pomponium et Senecam etiam praefationibus esse tractatum an gradus eliminat' in tragoedia dici oportuisset*. praefationes autem valde dolendum est quod ei qui in unum corpus tragoedias Senecae coegit omittendae visae sunt. ceterum quocumque anno Quintilianum natum esse statueris, praefationes, quae illo vel admodum iuvene comparuerint, a Seneca post exilium scriptas esse oportet.

VI.

De Agamemnonis auctore post multas et in hoc poeta pridem legitimas virorum doctorum ariolationes primus Bentleius grave argumentum protulit quo ipse sententiam tunc plerisque constantem fulcire magis quam novum de fabula philosopho abiudicanda iudicium confirmare voluit. illius potissimum auctoritate factum videtur ut in eandem sententiam Richterius disputaret, siquidem argumentis non gravibus usus est; nec magis ille quam de Hercule de Agamemnone viris doctis persuasit, qui Senecae eam vindicandam uno ore censuere. at quoniam de hac quoque fabula et ille et priores singula tantum desultoria opera congesserunt, non detrectandum est officium quaecumque contra traditam fabulae originem proferri possint accurate expendendi. conlatis autem quae ad elocutionem ac fabulae oeconomiam spectant res metricas tractabimus: de quibus iudicium fieri non poterit nisi quaestionibus de anapaestorum compositione et de carminum mixtis metris compositorum natura antea expeditis.

atque quae ad verborum formas et modum loquendi spectant pauca sunt et, si singillatim exputes, utique levia. primum autem ea perstringemus quae iniuria aut aliis momenti quidpiam habere visa sint aut in futurum videri possint. quale est possessivum a *Pelope* derivatum *Pelopius* quo utitur Ag. 7, 165 et 194, licet possis novissimo loco sine numerorum damno alterum epitheton substituere quod metro flagitatur Med. 891 et Thy. 22 (*Pelopeus*). sed in eadem Thyeste alio loco (641) *Pelopiae* dudum recte legitur. cf. B. Schmidt. p. 14 Richter. p. 28. Graecis dumtaxat et *Πελόπιος* et *Πελόπειος* in usu erat, ut *Κωνώπιος Κωνώπειος, Κυκλώπιος Κυκλώπειος* alia de quibus locutus est Bentleius ad Hor. epod. 9, 16. breviorum autem formam Seneca etiam in Hercule priore usurpavit: v. 997 *Cyclopia*.

v. 130 *non quit* pro *nequit* legitur quod praeterea in his tragoediis non invenitur. sed eiusdem verbi forma in eisdem singularis extat Phoen. 226 *utinam quidem rescindere has quirem vias*. cf. Stat. silv. V, 3, 60.

Richterius quod (p. 29) Ag. 421 *Pergamum omne* neutro genere positum aliter dixit quam Tro. 14, id correxit Peiperus reducenda recta distinctione a Gronovio derelicta:

excisa ferro. est. Pergamum incubuit sibi.

auspicari non tantum Ag. 8 sed et Thy. 657 in simili loco extare Habruckerus monuit (p. 42); nec magis alia curamus quae ut singularia Richterius suam in sententiam attulit. eodem enim iure *lentare remos* (438 cf. Catull. 64, 183 *incurvans gurgite remos*. Stat. Ach. I, 436 *arcus lentare*) *furari* (914. 933 cf. B. Schmidt. Mus. Rhen. XVI p. 589. Stat. Theb. XII, 292. Sil. XII, 300. XIV, 461) *parent iuga* (457; v. p. 44) *obsoleta* (977) *demetere caput ferro* (987 cf. Hor. serm. I, 2, 46) et alia in his tragoediis semel dicta premere possemus: sed facili negotio ex qualibet similia promerentur. nec magis eo movemur quod *cui* et *suapte* singulis locis (146. 250. cf. B. Schmidt. p. 13) bisyllaba effert: ut qui in vocibus *meis* et *saxeo* (Tro. 191. Thy. 233) synecphonesin non saepius admiserit. plus momenti esse potest in coniunctionibus sive adverbiiis admissis vitatisve. ut *attamen* tantum Ag. 403 legi Richterius vidit (p. 27); ut mirum foret si *cheu* unicum locum haberet Ag. 868: de qua voce satis locuti sumus. *atque* cum tantum Ag. 418 secundo loco poni Schmidtius docuit (obs. p. 11) scire non potuit Thy. 911 (*o me caelitum excelsissimum regumque regem*) in *E* scriptum esse *regum atque regem*. ego scire potui cum nuper eundem versum mala coniectura tentavi. sed vel sine hoc exemplo in Agamemnonis versu nihil offensionis esset:

refugit loqui

mens aegra tantis atque inhorrescit malis

cum *tantis malis* aequae ad *aegra* atque ad *inhorrescit* referendum sit: quod inlustrabit versus eleganter ab amico graece redditus: *φρὴν γὰρ ἄζεται λέγειν νοσοῦσα τοῖσδε καὶ ταρασσεται κακοῖς*. cf. Ar. Ach. 884 *ἐκβαθὶ τῷδε κῆπιχάριτται τῷ ξένῳ*. Haupt. opusc. I p. 129.

citius quod v. 965 ita ad imperativum positum est ut idem significet quod *quam citissime*, id B. Schmidtius obs. p. 13 in favorem traditae originis valere dixit¹⁾ comparato apocol. 7 *citius mihi verum ne tibi alogias excutiam*.²⁾ quo loco comoe-

¹⁾ item v. 403 conlatum cum Hf. 622 (utroque loco respexit Soph. Trach. 201 *ἔδωκας ἡμῖν ἀλλὰ σὺν χρόνῳ χαράν*. cf. Gronov. ad Ag.) et 206 *diu* cum Oed. 948, utrumque cum pedestribus comparatum.

²⁾ *citius* legitur etiam Petron. c. 109 (p. 135, 6) *ut mortem citius*

diam redolente nescio an non commode in hanc sententiam utamur; quamquam et epist. 95, 37 (*ut illos in bonum pronos citius educit ad summa*) non aliter intellegendum videtur et in patris opere subinde idem invenitur: contr. I, 5 ext. *gratulor vobis, virgines, quod citius inluxit*. II, 3, 7 *quid miraris si illum citius exorasti?* IX, 6, 18 *nisi citius illam oppressissem, et filiam abstulisset*. sed in tragoediis ubique ea significatione *ocius* ponitur. cuius dictionis cum B. Schmidt. l. s. tantum ex Hercule Oetaeo et Thyeste exempla attulerit, locum paullo uberius tractabo; nam ne in illa quidem re unus omnium poetarum usus est: usum scilicet eum dicimus quo *ocius* vel *citius* ad imperativum sive imperativae notionis verbum *quam citissime*, ad verbum finitum accedens *citissime* significat. *citius* autem omnino poetis fere vitatum est. Ovidius, qui in elegiacis *ocius* nusquam sic usurpavit, her. 1, 108 scripsit: *tu citius venias*; in transformationibus non *citius*, sed duobus locis *ocius*: I, 242 *dent ocius omnes — poenas*. XII, 226 *ocius omnes surgimus*. Vergilius autem in georgicis nusquam, in bucolicis semel (7, 8 *ocius, inquit, huc ades*), in Aeneide deciens nisi quid me fugit *ocius* ita posuit (IV, 294. V, 828. VIII, 101. 278. 443. 55: quater in uno libro. IX, 400. X, 786. XII, 555. 681); Horatius in carminibus semel (II, 11, 18 *quis puer ocius restinguet e. q. s.*), in sermonibus bis (II, 7, 34 *nemon oleum fert ocius?* 117 *ocius hinc te ni rapis*), quem hac quoque in re secutus est Persius (3, 7 *ocius adsit huc aliquis*. 5, 141 *ocius ad navem?*) Manil. V, 641 *quamvis (q. ab codd. gnavus ab Iacob.) extremo citius revolaverit orbe versus a Benteio deletus*. Iuven. 1, 125 *citius dimitte*. 4, 134 *argillam atque rotam citius properate* et fortasse saepius. Statius in Thebaide quater (II, 586. VII, 28. X, 433. 493), in Achilleide I, 504 *ocius*, in silvis bis *citius* quae sola praeter iam adlata novi exempla (IV, 3, 110 *Eoae citius venite laurus*.

venire credas, | scito iam capitis perisse partem), sed colorem suum haec Senecae loco *alogiae* dant. qua voce apud Petronium Ascyli adversarius lepidus homo utitur c. 58 (p. 68, 16) *non didici geometrias, critica et alogias menias* loco multum vexato. *alogiae* istae videntur studia rhetorica esse; quid si *alogias mentitas* vocaverit 'materias abhorrentes a veritate, velut tyrannidarum praemia aut vitiatarum electiones aut pestilentiae remedia aut incesta matrum aut quidquid in schola cottidie agebatur?' ceterum quoniam Petronium tetigi, hunc *ocius* quoque eo sensu usurpare moneo c. 79 (*res tuas ocius tolle*) 94 (*ocius foras exi*) 96 (*et non discedunt ocius nequissimi servi?*). Seneca in soluto sermone illud non scripsisse videtur; semel et extra suasoriam pater Sen. suas. VII, 13 *adferri ocius flagra iussit*.

V, 2, 96 *immemoremque tuis citius dare manibus amnem*); Valerius ter *ocius* (III, 508. IV, 142. 643); omnium saepissime ut multa eius generis Silius, qui adverbio isto triginta locos ornavit. quem excipiant Catullus Propertius Tibullus Lucanus qui nec *ocius* nec *citius* usquam hoc sensu usurparunt. Vergilium igitur Seneca secutus est qui ad imperativum *ocius* posuit: Phaed. 130 *nefanda casto pectore exturba ocius* 1245 *absconde ocius dispersa foede membra*. Thy. 640 *effare ocius*. HO 101 *vos pecus rapite ocius*. 858 *occupa ferrum ocius*. Oed. 80 *profuge iam dudum ocius* 647 *regem ocius agite exulem*. Tro. 679 *iussa ocius peragite*. ad verbum finitum: Phaed. 1002 *celso sonipedes ocius subigit iugo*. Phoen. 449 *ponitis ferrum ocius?* HO 538 *ocius iussa exequar*. unico autem loco quo olim praeter Ag. 965 *citius* legebatur (Thy. 1021 *recipe hosce citius*) id cognita Etrusci scriptura (*accipe hos potius libens*, loco post *fugere superi* ut videtur lacunoso) exulare iussum est. —

verbi *pandere* usus bonis poetis communis Senecae quoque notus est, quo narrandi significatum induit (cf. Habrucker. p. 41); singulare est quod verbo ita usurpato coniunctivus accedit nulla particula determinatus Ag. 404:

*tu pande vivat coniugis frater mei
et pande teneat quas soror sedes mea.* —

interpolatoris opera sine offensione decurrunt hi versus: 414 sq.

*qui fare nostras hauserit casus rates
aut quae maris fortuna dispulerit duces.*

genuinam enim hanc lectionem Etruscus praebet:

*effare casus quis rates hausit meas
aut quae maris fortuna dispulerit duces.*

Gronovius obs. IV, 20 p. 756 Platn. sic distinguit priorem versum, quo adfectum, qualem cum maxime prae se ferat regina, evidentius signari praedicat:

effare, casus quis rates hausit meas?

et sic quidem dixit Phaed. 894 *quis ede nostri decoris eversor fuit?* HO 755 *fare quo posita in statu iam nostra domus est?* 1617 *edissere agedum flamma quo victa est modo?* Oed. 274 *sed quo nefandum facinus admissum loco est, memorate*. sic e. g. Stat. Ach. I, 504 *dic ocius* — *quibus abditus oris quave iubes tellure peti?* Acc. Oenom. frg. III v. 499 *exprome quid fers?* item apte coniunctivum indicativus excipit, ut Phaed. 358 *altrix profare quid feras; quonam in loco est regina?* sed

in Agamemnonis loco cum secundum sententiae membrum ab imperativo *effare* pendeat, prius quoque (*hausit*) eodem regi manifestum est; itaque in interrogatione indirecta illic indicativus admissus est. audi Diomedem art. p. 395, 15 *hanc speciem (relativam) in consuetudine parum multi observant imperitia lapsi, cum dicunt 'nescio quid facis' 'nescio quid fecisti'. eruditius enim dicetur 'nescio quid facias' 'nescio quid feceris'*. non aptum exemplum grammaticus elegit, nam *nescio quid* omnes cum indicativo iungunt. patet tamen qualis generis idiotismon respexerit; nimirum quali Ovidius usus est met. X, 673 *quid facit ignorans*.³⁾ praeterea haud frequenter Ovidius indicativum in interrogatione indirecta posuit: her. 10, 86 *quis scit an haec saevas tigridas insula habet?* 12, 71 *nescio an exciderunt mecum loca* (*nostin an Puteaneus, noscis et exciderint alii*; magis etiam priore loco codices variant et cum interpolatoribus viri docti certant. quorum commenta vide apud Heinsium. si mutare voluerunt debuerunt *insula alat* scribere). Vergilium et alios *viden ut* cum indicativo iunxisse Bentleius comprobavit ad Hor. ep. I, 1, 91 exemplis quibus adde Acc. Epig. frg. XIV v. 303 *viden ut te impietas stimulat nec moderat metus?* cf. Dissen. ad Tib. II, 125. Acc. Atham. frg. III, v. 191 (*an dubito quid agis? cave ne in turbam te implices*) recte Nonii libri praebent: *an dubito? ah quid agis?* (a. d. ha q. a. codd.). Hor. ep. I, 3, 30 *debes — rescribere, si tibi curae quantae conveniat Munatius, an male sarta gratia nequiquam coit et rescinditur* e. q. s. Bentleius probavit, non *sit tibi curae* quo etiam *coeat* et *rescindatur* flagitari vidit. sed recte Hauptius locum disposuit finali distinctione post Munatium posita. Catulli unum locum scio 69, 10 *aut admirari desine cur fugiunt*. Tibulli II, 4, 18 *et qualis — versis Luna recurrit equis* (*recurrat* codd. aliquot) ubi cf. Dissen. Manil. IV, 117 *nec refert scelus unde cadit* (*cadat* ante Iacobi editionem). rarissime apud Senecae aequales: cf. Lucan. IX, 563 *quaere quid est virtus*. in Senecae tragoediis similis locus extat Thy. 771

*nec facile dicas corpora an flammae magis
gemuere.*

tamen ut locum ei a quo initium cepimus prorsus similem adferamus coniunctivo indicativum ab eodem verbo pendentem excipiente opus fuerit. qualem locum in Senecae tragoediis

³⁾ ubi in codd. quibusdam *quod facit* vel *quid faciat*, Heinsius coniecit *quidque agat*.

non extare scio; Augusteae aetatis solum Propertium afferre possum: III, 16, 29

*aspice quid donis Eriphyla invenit amaris
arserit et quantis nupta Creusa malis.*

IV, 5, 26 (*perdiscere* —)

*quis deus hanc mundi temperet arte domum,
qua venit exoriens, qua deficit,*

et qui secuntur versus multi quasi ludentes in modorum varietate. deinde Val. Fl. VII, 119 *quaerit ut Aeaeis hospes consederit oris Phrixus, ut aligeri Circen rapuere dracones.* Propertii similis locus est Pers. 3, 66—76 quem apud ipsum relegas.⁴⁾ Stat. silv. IV, 1, 23

*aspicis ut templis alius nitor, altior aris
ignis et ipsa meae tepeant tibi sidera brumae,
ortibus atque tuis gaudent turmaeque tribusque e. q. s.*

quibus simile exemplum in Agamemnone legi certe memorabile est. —

Ag. 972 *recedo ab aris. sive te iugulo iuvat
mersisse ferrum, praebeo iugulum tibi;
seu more pecudum colla resecari placet,
intenta cervix vulnus expectat tuum.*

sic, praeterquam quod 973 *praebeo iugulum volens* interpolator scripsit, codicum consensu legitur, et recte quidem quamvis exemplo in his tragoediis destituta sit sententiae constructio. quae evenit sententiis conditionalibus per particulas *sive* — *sive* diiunctis et interposita prioris membri apodosi interruptis. hanc constructionem bonis scriptoribus haud inusitatam (cf. Madvig. ad Cic. d. fin. p. 45) boni poetae plerique omnes vitavere praeter Ovidium. Vergilius ea usus est XI, 443

*nec Drances potius, sive haec est ira deorum,
morte luat, sive est virtus et gloria, tollat.*

Horatius in lyricis nusquam, in sermonibus semel serm. I, 4, 121

*et sive iubebat
ut facerem quid: 'habes auctorem quo facias hoc',
unum ex iudicibus selectis obiebat,*

⁴⁾ incipit ab hoc versu:

discite, o miseri, et causas cognoscite rerum,
ubi Barthius *io*, Guyetus *vos miseri* coniecere, quorum neutrum Iahnus recepit. equidem nescio cur non pridem emendarint:
discite et o miseri causas cognoscite rerum.

*sive vetabat: 'an hoc inhonestum et inutile factu
necne sit addubites? e. q. s.*

Propertius bis: II, 1, 5

*sive illam Cois fulgentem incedere coccis,
hoc totum e Coa veste volumen erit;
seu vidi ad frontem sparsos errare capillos,
gaudet*

et sic deinceps quinquiens. V, 11, 85 altero membro multum a priore distante (85 seu 91 seu). Tibullus semel: IV, 2, 9

*seu solvit crines, fuis decet esse capillis,
seu compsit, comptis est veneranda comis*

et deinde inversa oratione:

*urit, seu Tyria voluit procedere palla;
urit, seu nivea candida veste venit.*

quo invento quod in membris orationis hoc modo conexis duriusculum sibi videretur mitigavit; et qui elogium ad Messalam scripsit v. 45

*nam seu diversi fremit inconstantia vulgi,
non alius sedare queat; seu iudicis ira
sit placanda, tuis poterit mitescere verbis.*

ex epicis post Vergilium singulis locis Valerius et Silius: Val. III, 624

*motis seu vos via flatibus urguet,
pergite et inceptos mecum revocate labores;
seu pluris tolerare moras rursusque propinquis
quaesivisse iugis, pretium haud leve temporis acti.*

Sil. XVI, 51

*seu foret hostis
cominus, expleri gaudebat vulnere frontis
adversae; seu laeva acies in bella vocaret,
obliquo telum reflexum Marte rotabat*

et bis in Silvis Statius: II, 1, 110 maioris ambitus loco et IV, 4, 67

*seu campo pedes ire pares, eris agmina supra
nutaturus apex; seu frena sonantia flectes,
serviet asper equus.*

nusquam illa constructione usi sunt Catullus Manilius Lucanus Statius in epicis et alii ut Persius Petronius in versibus. contra Ovidius in eroticis ter deciens (am. II, 2, 53; 4, 11 quinque membris uno per si inducto interruptis; ibid. 41 sq. ut haec

elegia proprium colorem ista figura ducat; 7, 3. art. I, 61; 309; 487 ipsa priore apodosi bipertita. II, 59; 203; 297. rem. 165. her. 1, 15. 4, 79 cf. Sapph. Phaon. 211 sq. 217 sq.), in transformationibus deciens (IV, 320. 327. 638. dein longo intervallo VIII, 24. X, 397. 603. XI, 121. XIV, 20. XV, 342. 572), in elegiis quas Tomis scripsit septiens (trist. I, 2, 87; 9, 43; 10, 3. V, 7, 43. Pont. IV, 1, 3; 3, 19; 8, 17); in unis Fastis nusquam hac figura usus est. Senecam vero consulto eam in tragoediis vitasse iure conligas inde quod minime eadem in operibus pedestri sermone scriptis abstinuit: cf. d. ira II, 35, 3. III, 1, 5 (*sive successit, superba; sive frustratur, insana*) de benef. III, 29, 5. de clem. I, 3, 5. cons. Polyb. 5, 3. de brev. vit. 13, 2. nat. quaest. III praef. 15; III, 22, 1. epist. 17, 8; 36, 6; 55, 2; 88, 15; 116, 5.⁵) cuius aevi scriptoribus minime omnibus usitata est; Seneca pater saltem eam non admisit praeter sententiam Arelli Fusci in tertia suasoria bis adlatam (1; 4) nec Petronii locum scio praeter c. 126 (p. 173, 3) *sive ergo nobis vendis quod peto, mercator paratus est, sive quod humanius est commodas, effice ut beneficium debeamus.* cf. Quintil. III, 9, 4.

haec fere sunt quae ad elocutionem pertinentia in Agamemnone ab reliquis tragoediis differre sciam. quae vides nec multa esse nec ita comparata ut quaecumque ex eis de auctore iudicium fieri possit. quandoquidem nihil impedit quominus semel Senecam indulsisse sibi putemus quae et in aliis poetis singulis exemplis probari cognovimus. nec multo graviora alienae originis indicia externa fabulae adornatio praebet quam *οἰκονομία* vocant. scilicet quod novissimae scaenae quattuor interlocutores interesse videntur id recte expedivit Weilius l. s. p. 31: idem enim eodem modo in Oedipo 291 sq. accidit, ita videlicet ut quarta persona loqui non laboret; v. 1000 autem Electra abripitur a famulis et 1004 demum Cassandra loquendi initium facit. alterum quoque tangam quod haud sine ratione quispiam afferre posse videatur. etenim legem Graecorum in personis aut antequam loquantur aut in prima oratione aperte significandis, de qua post Hillerum Wilamowitzius egit Anal. Eur. p. 199 sq., Seneca quoque diligenter observavit; de cuius personis spectatores ubique, aut per interlocutores cum accedunt aut per ipsas certiores fiunt. atque hoc quidem, ut ipsae nomina sua proferant aut ita se describant ut ab omnibus

⁵) de ep. 117, 22 cf. CFW Müller über den gebrauch von sive p. 8 (cf. supra p. 62), qui usum a nobis tractatum non data opera attendit.

cognoscantur, locum habet ubi in scaenam vacuum chorum excipientes prodire; at si personis iam in scaena agentibus interloquendi causa nova accedit, necesse est eius nomen priusquam appareat pronuntietur. quam regulam imperite in Agamemnone derelictam videmus v. 226 ubi Aegisthus Clytaemnestrae et nutrici accedens octo versibus verba facit inscio auditore quis loquatur. minus importune v. 910 in scaena concitatissima eodem modo Electra progreditur. sed quod in Agamemnone vituperandum, non eius fabulae proprium est sed quamvis raro in reliquis quoque obvium; atque prorsus quidem simili modo in fabula Quintiliani testimonio ab ariolationibus munita Iaso Medae et nutrici accedit (v. 431); sic in Oedipo senex Corinthius regis et reginae colloquium inverecunde interrumpit ne ipse quidem quis sit indicans (v. 783); sic Tro. 164 Talthybium loqui uno scaenae indice comperimus, choro ne praeconem quidem indicante: ut nomen ei qui indiculos apposuit deberi conicias; omnium vero molestissime Talthybii narrationem v. 203 Pyrrhus et Agamemnon excipiunt nec nuntiati nec de semet ipsis quicquam monentes, cum hoc loco canticum v. 371 insertum aptum locum habuerit.

restat duplex chorus, mulierum Argivarum alter alter Iliadum, quem non tuetur quidem Herculis Oetaei exemplum sed satis excusat argumenti natura: nam nec ab initio induci poterant Iliades nec poeta qualem novimus omittere chorum flebilem et condendis carminibus non multum negotii praebentem.

deinceps ut ad ea aggrediamur quae res metricas spectant, de quibusdam monuit B. Schmidtus, ut qui viderit versum 787

dubia labat cervice, famuli attollite,

quod ad locum versus attinet in quo anapaestica vox cum sequenti coaluerit, singulare exemplum esse (p. 23); item v. 684 *pelago audaces* anapaesticae vocis in versibus anapaesticis coalescentis (p. 28); praeterea ex eis quae p. 52 ille composuit sequitur in Agamemnone sola anapaestum in trimetri tertio pede non admissum esse; denique recte dicit (p. 20) singulare esse quod v. 784 synaloephe in personis mutandis locum habet:

Ag. credis videre te Ilium? Cass. et Priamum simul

quam excusari licentiam graeco nomine alii viderunt et ipse monui s. p. 59 adn. 8.

sed multo graviores dubitandi causas e canticis viri docti sumpserunt. in quibus sunt quae a reliquarum fabularum consuetudine discrepent nec pauca nec levia. ac primum quidem in Agamemnone praeter anapaestos et mixtorum quandam metrorum congeriem iambicosque dimetros a Cassandra pronun-

tios nullum metrorum genus comparet, cum reliquarum nulla cantico aeolicis numeris composito careat. in Octavia autem omnis metrorum varietas trimetris et anapaestis absolvitur. atque de polymetris istis carminibus infra disputabimus; in anapaestis res observantur duae a Senecae tragoediis ceterum alienae: quarum altera in hiato vel syllaba ancipiti liberius admissis sita est, altera in dimetris monometrisque describendis, quae in uno e tribus canticis sese alternis excipiunt. quae utique coniuncte tractanda esse mox videbimus. disputarunt autem de anapaestorum compositione B. Schmidtus p. 59 sq. et Richter in Fleckeiseni annalibus 1869 p. 780 sq., quorum cum ille locos diligenter composuerit, relictum tamen mihi negotium video hanc quaestionem ex integro tractandi ut qui rectiora hic illic proferre et de quibusdam ex accuratioribus codicum notitia certius indicare posse mihi videar.

Notum est Bentleium observasse, Graecorum legi quae anapaesti uno tenore decurrant donec in paroemiaco desinant, Senecam quoque, etsi paroemiacum ignoraverit, se adstrinxisse neque admisisse syllabam ancipitem hiatumve ante finem sensus nisi rarissime. nimirum extant eius licentiae, si certa tantum numeramus, in septem prioribus fabulis exempla circiter sedecim, in Agamemnone undecim, in Hercule Oetaeo decem, in Octavia duodeviginti. ab omnibus vero praeter Octaviam Agamemno recedit eo quod ter ante finem sensus hiatum in syllaba ancipiti admittit, id quod ceterae ne in fine quidem sententiae sibi concedunt (Ag. 79. 646. 652).

exempla igitur violatae synaphiae, quamvis pauca sint, sufficiunt tamen ad demonstrandum non severam sibi Senecam conectendorum anapaestorum normam scripsisse. quo Muellerus inductus est, ut cantica anapaestica solis monometris describenda esse censeret. hanc vero non minorem existimo audaciam esse quam qua novissimi editores strophas suas constituere: siquidem versuum dispositio antiquitus tradita est et vel mirifica quadam tenacitate ubique a librariis servata. nempe Muellerus unde compertum habeat, quod identidem praedicat, versuum dispositionem in priscis quae ipsis scriptorum temporibus fuerint exemplaribus nullam extitisse nescio; scio contrarium verum esse. itaque in his quoque carminibus, ut in poetarum latinorum omnibus, ubi de colis ordinandis dubitatio oritur proficiscendum duco a versuum in bonis codicibus descriptione.

ac si iure de severa synaphiae norma dubitatur, ante omnia videndum est num ancipites syllabae vocalesve cum sequentibus coalescentes in versibus extremis positae sint; nam in mediis versibus eius generis licentiam ne in fine quidem sensus ferendam esse patet. atque e quindecim versibus quos in septem prioribus tragoediis regulae adversari dixi duodecim in Etrusco clauduntur syllaba debili, ex Agamemnonis undecim versibus octo, Herculis Oetaei decem omnes: unde ultro conligitur, ubi licentiam illam Seneca sibi concesserit, id in fine versus factum esse; sive, ut rectius loquamur, non ἐξ ὁμοίων Senecam systemata anapaestica composuisse, sed dimetros κατὰ στίχον deduxisse, donec in monometris desinerent: eodem modo quo sapphicorum versuum arbitrarium numerum adonio claudere solet. itaque antequam longius progrediamur, quaerendum est quatenus anapaestorum ordini qualis in Etrusco codice apparet confidi possit vel potius qua ratione Seneca dimetros et monometros se excipere voluerit.

atque simplicissima quidem id ratione factum est. dimetri enim — de Etrusco loquor, quem unum huius quaestionis fundamentum haberi par est — continuo decurrunt in plerisque canticis perraro monometris interrupti. quos monometros non temere positos esse eo evincitur quod in tot versibus nusquam per novem tragoedias monometri non sententiam vel periodum vel canticum ipsum claudunt. nam HO 1931, qui est monometer subdistinctione a sequenti versu seiunctus, versus ita dispositos in *E* excipit:

1927 *anguesque suos hydra sub undas*
terrata mersit teque labores o nate timent?
fallor fallor vaesana furens, nec te manes
umbraeque timent;
non Argolico rapta leoni e. q. s.

ut 1928 *o nate timent?* suum versum explere, sequens trimeter et monometer duobus dimetris circumscribi debeant.⁶⁾ mono-

⁶⁾ Phaed. 966 sq. sic disposita sunt:
ut nunc canae frigora brumae
nudent silvas, nunc arbustis
redeant umbrae, nunc aestivi
colla leonis cererem
magno fervore coquant
viresque suas temperet annus?
 quae antiquitus hanc formam habuisse patet:
colla leonis Cererem magno
fervore coquant viresque suas
temperet annus?

metri igitur ubicumque antiquitus traditi sunt eadem vice funguntur qua in graecis carminibus paroemiaci versus.

iam singula videamus. duo extant cantica solis dimetris decurrentia (Hf. 125—204. Thy. 789—884) quorum de altero dubitari posse infra videbimus. ut monometri plures se exciperent bis accidit in Hercule Oetaeo: v. 173

*at ego infelix non templa suis
conlapsa deis sparsosve focos,
natis mixtos
arsisse patres
hominique deos, templa sepulcris e. q. s.*

et v. 1916 sic:

*iamne Elysios o nate domus
iam litus habes?
at quos populos?
an post raptum
natura vacat?
Styx atra canem praecclusit iter e. q. s.*

quae transcripsi, ut turbatus versuum ordo doceret dispositionem quoque errore natam esse. recte enim legitur:

*iamne Elysios, o nate, domus,
iam litus habes ad quod populos
natura vocat?
an post raptum Styx atra canem
praecclusit iter teque in primo
limine Ditis fata morantur?*

tertium exemplum est Phaed. 79 sq.:

*repetitque casas rustica longo
turba triumpho.
en diva faves,
signum arguti
misere canes: vocor in silvas,
hac hac pergam qua via longum
compensat iter.*

ubi *en diva faves signum arguti* iniuria diremtum esse dimetrum vel eo docemur quod *fave* in *E* scriptum est.

trimetri continuo scripti sunt in uno cantico alternas Hecubae Troadumque lamentationes continente; quod num consilio ac ratione factum sit infra expediemus. singuli binive ubi occurrunt trimetri, suspicionem de librariorum errore moveri consentaneum est. atque unus quidem extat Hf. 1136. 37 loco turbato; bini Thy. 930—32; HO 206 sq. 623 sq. 1928 sq. (de quibus modo egimus), denique Ag. 641 sq. in loco intricatiore; nam 647

et 651 singuli secuntur trimetri quorum natura eo quempiam inducere possit, ut et illos et priores consulto positos esse opinetur. cf. Mar. Victor. p. 76, 9. in tetrametros bini dimetri errore coniuncti sunt Tro. 72 sq. et Phaed. 979. 80.

monometri tantum in fine cantici inveniuntur Thy. 920—969. Phaed. 325—357. Tro. 705—735. HO 1983—1996. id si contendas casu factum esse, librarios nimirum continuos dimetros scripsisse donec monometer in fine relinqueretur, facile concedo id fieri potuisse poetamque ipsum subinde non aliter rem instituisse, ut HO 1996. sed in his quoque rationem valere exemplum demonstrabit quale Medae carmen praebet 787—842 quod sic terminatur:

*stillent artus ossaque fument
vincatque suas flagrante coma
nova nupta faces.
vota tenentur: ter latratus
audax Hecate dedit et sacros
edidit ignes face luctifera.*

ubi post monometrum qui carminis ipsius materiam claudit tres dimetros poni vides quasi epilogum continentes.

in quibusdam canticis frequentiores monometri occurrunt, in nullo plures quam in Hippolyti cantico Phaedram auspicante: v. 22. 38. 43. 47. 80. 84, omnes in fine periodi. sed si anapaestorum numerum spectas, parcissimus est monometrorum usus, siquidem in novem fabulis non amplius quadraginta inveniuntur; contra in Octavia viginti duo quorum octo in media sententia positi sunt: ut hac quoque in re arte prorsus diversa Octaviae auctorem usum esse eluceat. nam fabulam quamvis interpolatis tantum libris servatam ab hac quaestione non est cur arceamus, cum ne in genuinis quidem interpolator versuum dispositionem frequenter turbarit.

itaque si librorum fidem sequimur, carmina anapaestica dimetris κατὰ στίχον deductis composita sunt qui hic illic paroemiacorum vice monometris excipiuntur. quorum in versuum exitu si interdum hiatum syllabamve ancipitem admisisset facile ferremus. at fallit ratio. nam quod ter tantum in septem prioribus fabulis accidere vidimus, ut syllaba debilis non finita sententia in medium versum incideret, id deciens septiens ita factum est, ut syllaba anceps sive hiatus in fine sensus admissus, id quod per se nihil offensionis habet, medium dimetri locum teneat. quo id quidem clare efficitur, quod numquam dubium erat, scilicet haud paucis locis a libris in versibus describendis recedendum esse. sed ne temere omnia quae ad-

huc disputavimus hac de causa labefactari statim et corruere arbitremur, in plerisque istis locis demonstrabo alias quoque rationes extare quibus corruptelae evincantur; ut, si versibus commode describendis minime rem confectam esse appareat, de tradita dispositione cautius iudicandum videatur. quam in rem opus est singulos locos excutiamus. etenim ita his in rebus licentia nuper grassata est, ut, si rationibus non redditis iudicium tantum de versibus istis meum protulerim, me quoque crediderit quispiam veri simulacrum quoddam potius quam rem ipsam consequi velle.

Hf. v. 1100:

nunc Herculeis percussa sonent
pectora palmis, mundum solitos
ferre lacertos verbera pulsent
ultrice manu; gemitus vastos
audiat aether, audiat atri
1105 regina poli vastisque feroꝝ
qui colla gerit vincta catenis
imo latitans Cerberus antro;
resonet maesto clamore chaos
latique patens unda profundī
1110 et qui medius tua tela tamen
senserat aer: pectora tantis
obsessa malis non sunt ictu
ferienda levi: uno planctu
tria regna sonent.

1115 et tu collo decus ac telum e. q. s.

ita haec in *E* scripta et disposita sunt, praeterquam quod 1103 *ultrice* N. Heinsio et felici codicis *M* errori debetur, cum et *A* et *EN* *victrice* praebeant. recensentur tria regna ad quae planctus Herculis penetrare debeant, nimirum caelum (1104) inferi (1104—1108) mare (1109). quod deinde sequitur

et qui medius tua tela tamen
senserat aer

ineptum est et ineptius etiam quod in *A* legitur

et qui melius tua tela tamen
senserat aether.

nam nec aether post 1104 ut novi quiddam induci potest et si aera ut medium inter aethera et mare addi intellegas, non magis posse post aethera id inferri manifestum est per quod necessario eundem est clamori in caelum perventuro. quid Peiperus versu post 1103 transponendo profecerit non video: etenim mancam lucratus est sententiam et versum 1104 pro

1110 ineptum. optimo iure igitur Schmidtius in Fleckeiseni annal. 1867 p. 868 trimetrum istum delendum esse censuit. atque versus interpolatos aliis quoque locis circumferri demonstrandi occasio erit. ~~monometer~~ autem sic relictus *pectora tantis* cum per se stare non possit, haec erit ultimorum versuum species:

*resonet maesto clamore chaos
latique patens unda profundis:
pectora tantis obsessa malis
non sunt ictu ferienda levi;
uno planctu tria regna sonent.*

quo ultro hiatum in medio versu 1113 tolli vides.

praeterea huc pertinet eiusdem cantici exitus, quem inde a v. 1122 transcribam: chorus puerorum a patre interfectorum sortem deplorat:

*non vos patriae laudis comites
ulti saevos vulnere reges,
non Argiva membra palaestra
1125 flectere docti fortes caestu
fortesque manu, iam tamen ausi
telum Scythicis leve corytis
missum certa librare manu
tutosque fuga figere cervos,
1130 nondumque ferae terga iubatae;
ite ad Stygios, umbrae, portus,
ite innocuae, quas in primo
limine vitae scelus oppressit
patriusque furor. ite infaustum
1135 genus o pueri noti per iter
triste laboris. ite iratos visite reges.*

multa sunt quae in hoc loco offendant. atque primum quidem v. 1130 ubi legitur ferri non potest: debuit saltem *sed nondum*; quod et ipsum sententiae non sufficeret, immo post 1126 claudum esset. at v. 1126 (*iam tamen ausi telum — librare* e. q. s.) membrum aliquod sibi praecedens postulat, quo tamen apte referri possit: quale est *nondumque ferae terga iubatae*; quae quoniam non sponte conciliantur — defuerit enim, si v. 1130 ante *iam tamen* ponas, ad *ferae terga* verbum, quod cum sequatur v. 1129, dirimatur tamen a v. 1130 verbo *librare* — ita aliquando putavi haec a poeta profecta esse:

*nondumque ferae terga iubatae
tutosque fuga figere cervos,
iam tamen ausi telum Scythicis*

*leve corytis missum certa
librare manu;*

ut eam aetatem nondum attigisse dicantur qua omnino ad venationem vires sufficiant. quod modo attigisse Carpophorum Martialis dicit spect. 23, 1

*Norica iam certo venabula dirigit ictu
fortis adhuc teneri dextera Carpophori*
et modo excessisse Iulum Vergilius Aen. IX, 590
*tum primum bello celerem intendisse sagittam
dicitur, ante feras solitus terrere fugaces,
Ascanius fortemque manu fudisse Numanum.*

sed vereor ne hoc sit sententiae vim adferre; nam telum certa manu librare vix dicantur qui ne tutum quidem venationis genus adhuc adgressi sint. cecinisse igitur de Herculis liberis chorus videtur quale de Hyade Ovidius praedicat fast. V, 173

*dum nova lanugo est, pavidos formidine cervos
terret et est illi praeda benigna lepus.
at postquam virtus annis adolevit, in apros
audet et hirsutas comminus ire feras.*

sive de Achille Statius Ach. II, 406

*numquam ille imbelles Onaea per avia lynces
sectari aut timidos passus me cuspide damos
sternere, sed tristes turbare cubilibus ursas
fulmineosque sues et sicubi maxima tigris
aut seducta iugis fetae spelunca leaenae.⁷⁾*

itaque verbum proprium quod sibi flagitat v. 1130 intercidisse iudicandum est cum versus suo loco moveretur. sententiae satisfacias sic fere scribendo: *nondumque ferae terga iubatae [frangere clava]* sive, nam quis de lacunae ambitu spondeat, *[ictu iaculi fligere torti]*.

sed ut omnes loci difficultates sublatae sint tantum abest ut ab initio tota oratio aut durissime procedat aut vitiose. atque Gronovius quidem post 1123 et 1130 subdistinctionem

⁷⁾ apte conferas Goethii Elpenorem haec de se loquentem (I, 2): *O lass mich nur, noch hab ich auf der Jagd das leichte Reh, geringe Vögel nur der niedern Luft erlegt; doch wenn ich dich einst bändige* (arcum avitum) — *ihr Götter gebt es bald! — dann hol ich ihn, aus seinen hohen Wolken, den sichern Aar herunter.* cf. de Parthenopaeo Stat. Theb. IX, 718 *scilicet angustum iamdudum urgentibus annis Maenaliū tibi parve nemus parque antra ferarum vix tutae sine matre ferae, silvestria cuius nondum tela procaz arcumque implere valebas.* de Astyanacte Seneca Tro. 775 *non arma tenera patria* (sic recte Swoboda; *parva* codd.) *tractabis manu sparsasque passim saltibus latis feras audax sequeris.*

posuit, ut 1123 *ulti* 1125 *docti* 1126 *ausi* participia essent ad sequens versu 1131 nomen pertinentia; sed sic non obscura tantum et molesta per novem versuum spatium sententia pendet, sed peraudacter etiam participia masculini generis cum *umbris* coniunguntur. id sensisse videtur Peiperus, cum priorum quosdam secutus post 1123 et 1129 signo finali sententiam distingueret; sic vero ad *ulti* et *ausi* subaudiendum esset *estis* id quod nullo modo in his tragoediis fieri posse nunc affirmo, posthac probabo. accedit quod in fine carminis nimius est chorus in compellendis pueris, quos quater ire iubet, primum umbras, dein pueros vocat. quae si omnia consideraveris, mecum facies etiam versus 1134^b 35. 36^a (*ite infaustum genus, o pueri, noti per iter triste laboris*) suo loco motos et recte quidem in periodi initio conlocandos esse iudicante, ut participia nomine quod est *pueri* regantur. tum dimetro

ite iratos visite reges

clauditur carmen. id quod plane eodem modo Phaed. 987 fieri debet ubi dimetrum et monometrum in fine cantici traditum sic describendos esse patet ut monometer dimetro excipiat:

tristis virtus perversa tulit

praemia recti. castos sequitur

mala paupertas vitioque potens

987 *regnat adulter.*

o vane pudor falsumque decus!

ultimo enim dimetro cantici quasi epimetrum quoddam continetur, quod item in Medae carmine fieri supra adnotavimus.

Herculis autem locum iam qualem constituimus adscribam, ita quidem ut lacunam dimetro constare sumam: quo perinde ac si monometro constet syllabas ancipites v. 1134 et 1136 ultro e medio versu eliminari vides:

ite infaustum genus, o pueri,

noti per iter triste laboris,

non vos patriae laudis comites

ulti saevos vulnere reges,

non Argiva membra palaestra

flectere docti fortes caestu

fortesque manu, nondumque ferae

terga iubatae [vulnere gaesi

frangere torti], iam tamen ausi

telum Scythicis leve corytis

missum certa librare manu

tutosque fuga figere cervos.

ite ad Stygios, umbrae, portus,

*ite innocuae, quas in primo
limine vitae scelus oppressit
patriusque furor:
ite iratos visite reges.*

haec si recte disputata sunt, in Hercule priore hiatus et syllaba anceps tantum in fine versuum inveniuntur; in media sententia 170

mobile vulgus | aura tumidum
et 1056 *mobilis unda, | tuque ante omnes*

reliqua finito sensu. interpolatum vero esse vidimus versum 1109 qui ad antecedentem eodem modo in codicibus applicatur:

unda profundis, | et qui medius.

Phaed. 325

*vidit Persis ditique ferox
Lydia regno deiecta feri
terga leonis umerisque, quibus
sederat alti regia caeli,
tenuem Tyrio stamine pallam*

quod Peiperus, ut ancipitem syllabam tolleret, scripsit *cuiusque umeris* id efficit ut intellegi hi versus omnino nequeant. sed etiam quod traditur grammatica recusat. ad quorum sententiam complendam, ut nunc leguntur, hoc subaudiri debet: umeris quibus caelum sederat Tyriam pallam [sedere vidit], quod ineptum est: nam sic palla cum caelo comparatur quo nec sani quicquam nec huius loci acumen significatur. id in eo positum est ut umeri, qui caelum tulerint, pelle ferina digni esse dicantur, non veste Sidonia. hic quoque medium aliquid, a quo umeris pendeat, interciderisse patet, quale est [*sumptamque armis*]⁸⁾ *umerisque quibus sederat* e. q. s., ut, si monometer interciderit, in monometrum *stamine pallam* periodus exiret, si dimeter, in dimetrum v. 329.

alter locus est in eodem cantico de Amoris potentia v. 338 sq.:

*ignes sentit genus aligeram;
venere instinctus suscipit audax*

⁸⁾ cf. Ovid. met. XII, 396 *ex umeris medios coma dependebat in armos.* — de ipsa re Hf. 465 *fortem vocamus cuius ex umeris leo donum puellae factus et clava excidit fulsitque pictum veste Sidonia latus?* Theb. X, 646 *sic Lydia coniunx Amphitryoniaden exutum horrentia terga perdere Sidonios umeris videbat amictus et turbare colus et tympana rumpere dextra.*

- 340 grege pro toto bella iuencus;
 si coniugio timuere suo,
 poscunt timidi proelia cervi
 et mugitu dant concepti
 signa furoris; tunc virgatas
 345 India tigres decolor horret,
 tunc vulnificos acuit dentes
 aper et toto est spumeus ore;
 Poeni quatiunt colla leones,
 cum movit amor; tunc silva gemit
 350 murmure saevo. amat insani
 belua ponti lucaeque boces.

quo consilio Richter 350^b 51 post 347 posuerit nescio; scio hiatum in syllaba ancipiti nusquam ne in fine quidem periodi per septem priores tragoedias Senecam admisisse (*ore. | amat*), cum quod est in his versibus difficultatis id nullo modo Peiperi coniectura tangatur; loquor de v. 343. dixit enim poeta cervos, si coniugio suo timeant, ne proelia quidem reformidare. quod sequitur:

et mugitu dant concepti signa furoris,
 duas ob rationes offendit. primum conceptus furor est libido veneris, non in periculis coniugio imminentibus ira, qualem e. g. Martialis describit IV, 74, 1

*aspicis imbelles temptent quam fortia damae
 proelia? tam timidis quanta sit ira feris?*

deinde cervos mugire numquam audiui nec quemquam credo aut audisse aut dixisse. ergo haec quoque verba locum occupant non suum legitimo derelicto. quae ad iuencos olim pertinuisse⁹⁾ multa dissuadent: et quod debiliora essent post v. 339. 40 et quod sine mutatione post v. 340 inseri non

⁹⁾ quo ducere possit Vergilii locus georg. III, 209 sq. quem et Seneca versibus quos tractamus imitatus est et eadem imagine usi Valerius II, 544 (*qualis per pascua victor ingreditur, tum colla tumens, tum celsior armis taurus, ubi adsueti pecoris stabula alta revisit et patrium nemus et bello quos ultus amores* cf. V, 67 sq.) et, qui maxime tauro-rum pugnam adamavit, Statius: Theb. II, 323 sq. III, 330 sq. VI, 864 sq. XII, 601 sq. Ach. I, 313 sq., quorum locorum tertium:

*non sic ductores gemini gregis horrida tauri
 bella movent: medio coniunx stat candida prato
 victorem expectans; rumpunt obnixa furentes
 pectora, subdit amor stimulos et vulnera sanat*

ideo adscripsi, quia ultima verba sic emendanda esse censeo: *et vulnera suadet*. — cf. Longus p. 266, 15 Hercher. ἔγνω δ' ἐγὼ καὶ ταῦρον ἐρασθέντα, καὶ ὡς οἷστρω πληγείς ἐμυκᾶτο.

possent. itaque ad leones referenda sunt de quibus v. 348 sermo est. nec dubito quin et ordinem et sententiam sic restituenda esse iure contendam:

*venere instinctus suscipit audax
grege pro toto bella iuventus;
si coniugio timuere suo,*

350 *poscunt timidi proelia cervi.
tunc virgatas India tigres
decolor horret; tunc vulnificos
acuit dentes aper et toto est
spumeus ore.*

Poeni quatiunt colla leones
351 *et mugitu dant concepti
signa furoris, cum movit amor:
tunc silva gemit murmure saevo.
amat insani belua ponti
lucaeque boves. e. q. s. —*

tertius Phaedrae locus est v. 1141 sq.:

*volat ambiguus mobilis alis
hora nec ulli praestat velox
fortuna fidem. qui clara videt
sidera mundi nitidumque diem*
1145 *morte relictâ, luget maestos
tristis reditus ipsoque magis
flebile Averno sedis patriae
videt hospitium.*

quae satis quidem limata decurrens oratio interpolatori debetur; iuvat autem Etrusci scripturam subicere:

— *nec ulli praestat velox
fortuna fidem. hic qui clari
sidera mundi nitidumque diem
morte relictâ¹⁰⁾, luget maestos
tristis reditus.*

sententiae aperte hianti interpolator succurrit; nec vidit olim necessario dictum fuisse Thesea solis aspectu recuperato laetatum modo nunc lugere. et fortasse monometer tantum intercidit quo suppleto sic fere pristinam versuum dispositionem restituemus:

¹⁰⁾ *morte E, non nocte. cf. v. 1220 mortem relictam. HO 1161 relictâ morte. Hf. 612 morte contempta redi. HO 1949 vicisti rursus mortis loca E, noctis A. Verg. aen. IX, 346 et multa morte recepit; Servius: Cornutus nocte legit et adnotavit: utrum nocte pro morte? an cum multa nox esset?*

— *nec ulli praestat velox
fortuna fidem.*

*hic qui clari [laetus vidit]
sidera mundi nitidumque diem
morte relictā, luget maestos
tristis reditus e. q. s.*

versum 987 supra (p. 105) tractavimus. iam in Phaedra unus relictus est v. 33

*tendant Cretes fortia trito
vincula collo. at Spartanos e. q. s.*

in quo nihil reprehendendum est; iam vero iure statuemus librarios hunc versum falso continuasse et monometrum non v. 38 sed v. 33 ponendum esse. sic in Phaedra nusquam hiatus vel syllaba anceps nisi in fine versus extat: siquidem v. 14 interpolatum esse Herm. X p. 426 docuimus et v. 343 non suum locum tenere modo evicimus.

Oed. 178 *nocte silenti Amphionios
ululasse canes*

hunc locum (171 sq.) turbatum esse infra demonstrabimus: nunc disputationem nimia mole augere nolo. item Troadum carmen v. 67 sq. sequenti capiti reponimus. moneo tantum v. 101 sq.:

*sparsitque cinis
fervidus ora. complete manus;
hoc ex Troia sumpsisse licet*

ultimos tres monometros non suum locum tenere; quod Haasius comprobavit in misc. philol. III p. 12. sic in Oedipo relinquitur v. 158:

bracchia curvat. omnia nostrum

qui non minus incorruptus est quam tres eius generis versus in Medea extantes:

342 *claustra profundī hinc atque illinc*
372 *pervius orbis. Indus gelidum*
832 *servare malum. adde venenis*

quibus in locis omnibus ut in Phaedrae Oedipi et Thyestae quem nondum tetigi:

877 *cardine mundus. in nos aetas*

nullo negotio probabilis versuum dispositio restitui potest; id ne temere fieri videatur haec tantis ambagibus tractavi. iam, quod totiens corruptis locis deprehendimus, id in reliquis quoque errore factum esse persuasum habebimus.

idem si de tribus Agamemnonis versibus (68. 88. 104)

statuimus, manifestum est difficultatem quam in anapaestorum synaphia parum observata sitam esse creditur, aliqua ex parte levare. sed negari non potest Agamemnonis auctorem eo a reliquis discrepare quod hiatum in syllaba ancipiti sibi indulsit, id si Senecae aevoque eius adscribi prorsus non posse opineris, vereor ne fallaris. etenim in apocolocyntosi plane idem accidit, in fine quidem sententiae; sed Senecam id quoque in reliquis vitasse vidimus: apoc. 12, 4

*quo non alius fuit in toto
fortior orbe. ille citato
vincere cursu poterat celeres.*

quamquam non eodem modo in satira quo in tragoediis anapaestos compositos esse facile agnoscas. in quibus cum ne seni quidem spondei usquam se excipiant, quaterni perraro (v. s. Phaed. 343), hic decem uno tenore decurrunt:

*21 una tantum parte audita,
saepe et neutra: quis nunc iudex
toto lites (audiet anno?).*

praeterea autem nunc dubitari non potest quin singulare sit in Agamemnone canticum dimetris anapaesticis et monometris alternis sese excipientibus compositum. verum nec hoc nec reliqua quae de anapaestis disputavimus ad pronuntiandam de tragoediae origine sententiam sufficiunt.

absolutum ac firmatum omni ex parte iudicium de Agamemnonis auctore ferri nequit antequam de canticis constiterit quae in illa leguntur v. 589—636 et 808—866. ea vero tam arte natura sua cum Oedipi canticis 403—508 et 709—763 coniuncta sunt ut non aliter quam coniuncte de his omnibus disputari queat. atque post curas Grotefendi, cuius librum inspicere non potui, et Bothii, quem Grotefendi vestigia pressisse aiunt, Muellerus haec carmina perverse quidem descripsit — id quod in anapaesticis quoque fecisse illum vidimus — sed numerorum naturam ad summam recte exposuit (de re metr. 120 sq.), nequaquam tamen ita ut tractando hoc loco supersedere possimus; praesertim cum Richteri Peiperique temeritas docuerit carmina ista, memorabilia sane et singularia ex antiquitate Romana artis licentius exercitae monumenta, ne a vilissimo quidem et plane nefario ariolandi genere munita esse. atque ut de disputandi ratione primum conveniat, vel potius ne quis putet aliter haec carmina tractanda esse, aliter

reliquam Romanorum poesin, tenebimus solitam quaerendi viam: videbimus igitur quali haec procedant sententiarum ordine, multosne locos corruptos esse iudicandum sit, possitne in singulis pristinae lectionis recuperandae ratio demonstrari; deinde inquirendum erit quomodo artem metricam poeta factitarit, qualia numerorum et metrorum genera imputari illi merito videantur, quatenus a tradita lectione — cuius fundamentum utique habenda est tradita versuum dispositio — recedendum sit. sic demum iudicari poterit de gravioribus quibusdam rebus cum hac quaestione coniunctis et in primis, quod ad propositum nostrum attinet, an de diversis sive non diversis Oedipi et Agamemnonis auctoribus argumentum e canticis istis capi queat.

canuntur autem Oed. 403 sq. Bacchi laudes, occasione sumpta ex Soph. OR 209 (τὸν χρυσομίτραν τε κικλήσκω τᾶσδ' ἐπώνυμον γᾶς οἶνωπα Βάκχον εὖϊον Μαινάδων ὁμόστολον πελασθῆναι φλέγοντ' ἄγλαῶπι πένκα ἐπὶ τὸν ἀπότιμον ἐν θεοῖς θεόν cf. 1105), sermonis flosculis undique decerptis, ex Propertii carmine IV, 17, 21 sq., Tibulli I, 7, 39 sq., Horatii carmine saeculari aliisque (III, 25; II, 19; I, 4), Vergilii Aen. I, 607 sq., Ovidii fast. I, 391 sq. aliis. duae autem carminis partes de quarum metris dubitari potest — nec de ceteris explicatius hoc loco disserendum est — tres reliquas ita cingunt ut initium totius cantici finemque obtineant praeter versus heroicos in singularum partium initiis finibusque positos. eos vero in sequenti capite tractabimus.

chorus igitur Bacchum invitans, ut favens Thebarum incolis pestilentia vexatis accedat, dei cultum describit precaturque: *vultu sidereo discute nubila et tristes Erebi minas avidumque fatum;* quod et Swoboda et Richterius laccessiverunt, non posse fatum discuti praedicantes. at mortis impendentis minas discuti posse translato sensu, ut nubila proprio, concedent; cum quibus *fatum* tam arte coniunctum est ut quasi una notio efficiatur. sed licet hunc conexum non agnoscas, ne inter audaciores quidem illa esset zeugmatis figura.¹¹⁾

¹¹⁾ cf. HO 325 *iam iam minaces ire per caelum faces specta et tonantem fulmine excusso diem* i. e. fulmina aspice iam excussa et tonitrua audi die sereno coorta. Thy. 406 (*tactum soli natalis et patrios deos cerno*) recte Bothius scripsit *tractum*. similiter autem errant illi atque Hyginus cum Vergilium errasse contendit in his versibus: *ipse Quirinali lituo parvaque sedebat succinctus trabea laevaue an-oile gerebat* quos non rectius explicat Gellius V, 8. sic Statius dixit Theb. XII, 377 *certe lacrimas lamentaque cerno*. XI, 643 (*plagam*)

descripto dei cultu et comitatu res ab illo gestae enarrantur: piratae in ranas transformati, subactae gentes ferocissimae quaeque. hoc loco Etrusci librarius cum omisisset quae inter v. 473 *Boreas ferit* et 475 *frigido fluctu* intercedunt, iam scripto libro ipse in margine cola omissa supplevit, etiam verbis *frigido fluctu*, quae scilicet aliud agens ita exaraverat: *rigido fluctu*, emendate iterum scriptis. ut haec sit versuum 473—475 species (fallit enim exemplar Teubnerianum):

Et quos vicinus boreas ferit. alluit gentes.

Rigido fluctu. Arva mutant. Quasque meotis

Quasque despectat. uertice summo. Frigido fluctu

ut *alluit gentes* ad *quasque Maeotis* applicandum esse significetur, totum ordinem autem non diversum esse ab eo qui in editionibus circumfertur, sic scilicet describendum:

et quos vicinus Boreas ferit

arva mutant,

quasque Maeotis alluit gentes

frigido fluctu.

pergit chorus: Gelonos Bacchum domuisse, Amazonas subiectas comitesque dei factas, Cithaerona maculatum esse *caede Ophionia*,¹²⁾ Proetidas in silvam actas et Argivorum civitatem

lacrimisque comisque siccabat plangens; sic Horatius I, 14, 3 *nonne vides ut nudum remigio latus — antemnaeque gemant*, qua de re non merito Benteius dubitavit. cf. serm. II, 8, 77 *tum in lecto quoque videres stridere secreta divisos aure susurros*. sic Oed. 1013 *matris en matris sonus*. — ad 409 *vultu sidereo discute nubila* cf. Stat. Theb. II, 56 *infernaque nubila vultu discutit*.

¹²⁾ perquam memorabile est Senecam v. 485 epitheto ab Ophione derivato usum esse, non a titane Eurynomae coniuge (Apoll. Rh. I, 503) sed ab alio quodam qui inter Thebarum conditores fuerit et, ut breviter dicam, germanus geminusque Echionis habendus est. sed quominus hoc loco scribendum conicias *Echioniaque caede* adiectivo poetis latinis usitato prohibet Hf. 268 *Cadmea proles atque Ophionius cinis* quod interpolare inceperunt Itali, penitus pessum dedit D. Heinsius scribendo *civitasque Amphionis*, pessum datum ediderunt quicumque post Heinsium fuere. certam puto emendationem: *Cadmea proles atque Ophionium genus, quo reccidistis?* adripio autem occasionem quamvis alieno loco exponendi cur v. 269 scribendum ducam *quo reccidistis*. legitur hoc in nonnullis interpolatae sectae libris, unde inlatum est secunda manu erasis quibusdam litteris in *E* et *N*. alii *decidistis*. *quorsum excidistis M*, quod e Vindobonensis vestigiis iam restituerat Peiperus. sumamus igitur hanc ipsam Etrusci fuisse pristinam scripturam. *at excidere* apud Senecam proprio sensu legitur tantum Thy. 32 *superbis fratribus regna excidant*. 51 *excidat caelo dies*. HO 1163 *cum paene lapsis excidit Titan equis*. Ag. 494 *excidunt ignes tamen*; translato tantum eo qui et Ovidio valde usitatus nec Vergilio ignotus est (aen. I, 25), ut scilicet excidisce dicatur quod memoria exciderit: Tro. 204 *excidit Achilles*. 714 *excidat*

praesente noverca Bacchum coluisse (nam qui v. 487 corruptum habuere et correxere aut nugati sunt aut somniati), cuius thalamis Naxos insula virginem tradiderit (v. 489 quod nomen desiderari dicit Richterus viri cuius thalamis tradatur, oblitus est omnia ad unum eundemque pertinere); iam solita dei in parandis rivulis lacte vinoque fluentibus miracula, denique nuptiae describuntur. nusquam autem in hac carminis parte iure haesites; quod si contra Richterum de hoc carmine in philologorum Bonnensium symbola commentato demonstrare vellem chartas perderem inmeritis. exemplo sit quod versus 496 (*et mixta odoro Lesbia cum thymo*) ita illi corruptus videtur ut de emendando omnino desperandum sit; nempe Lesbium ab illius aevi poeta dictum esse vinum Naxi profluens et thymo Senecae Bacchum vina miscuisse plane illi incredibile visum est.

minus expedita est lectio sequentis carminis quo post relatas a Creonte Laii in Oedipum diras finitamque inter reges altercationem chorus praesentium calamitatum causam altius repetendam esse canit: non propter Oedipi culpam Thebas plecti, sed veteres esse numinum iras inde a Cadmi adventu numquam mitigatas: quarum initia fuisse draconem caesum spartosque; alia secuta esse. ac statim in initio haeremus

709 *non tu tantis causa periclis,*
non haec Labdacidas petunt

Hector. Med. 561 excidimus tibi? Thy. 511 animis odia damnata excidant. Phaed. 590 quam bene excideram mihi. HO 357 excidit quidquid licet. 367 vim stupri passa excidit. 1332 excidimus tibi? 1446 quam bene excideras dolor; sensu quo codices isti volunt nec apud Senecam nec quantum sciam apud reliquos latine loquentes. praeterea quorsum dubito an poetae post Terentium scripserint; Seneca nec hoc nec sursum seorsum deorsum versum; rursus vero ubique rursus apud illum sonat. iam recidere aliquo dictio est hac in re legitima: cf. Liv. XXX, 42, 18 ceterorum miserabilior oratio fuit commemorantium ex quantis opibus quo recidissent Carthaginiensium res. IV, 2, 8 ne id Iupiter O. M. sineret, regiae maiestatis imperium eo recidere. quod verbum verum est alio harum tragoediarum loco non inveniri; at usitatum est Ovidio (rem. am. 611 reccidit ut cupidos inter devenit amantes, item met. VI, 212; X, 18. 180. cf. her. 14, 46); nec rettulit scripsit ille praeter Ag. 819 (cf. Ov. met. III, 383 rettulit Echo). denique, quod summum est, in E prima manu scriptum fuit quor excidistis, certe post quo una tantum littera erasa; quor igitur qui codicem Σ interpolavit correxit ut in M et Vindobonensi legitur, spreta correctura recepit N. illud vero quomodo emendandum vel potius intellegendum sit iam nemo opinor dubius haerebit. certe ut grammatica ratione excidimus sic Etrusci auctoritate decidimus refellitur alioquin nec usu illud nec grammatica recusatum. cf. Gronov. ad l.; Sen. ep. 75, 9 iam tamen in illa — decidere non possunt. Claudian. bell. Gild. 44 ei mihi quo Latiae vires urbisque potestas decedit?

fata, sed veteres deum

irae secuntur e. q. s.

haec ita accepisse videntur quasi dictum sit 'non haec prima', 'non haec demum'; vides autem hunc potius traditae scripturae sensum esse: non Labdacidas haec infortunia petunt, sed iam ante Labdacum initium cepere; quod a carminis proposito alienum est. non premo quod chorus ignarus Oedipum e Labdaci genere esse adhuc Meropae illum Polybique filium habet (cf. 661 sq.); verum post v. 709 utique flagitatur haec sententia: non haec *propter te* Labdacidas, i. e. Thebanos, fata petunt; respondet enim Laii dicto: *patria non ira deum, sed scelere raperis*. ergo aliqua enuntiati particula intercidisse videtur; quae qua ratione suppleri possit ostendemus cum de metris constabit. sequitur sententia multorum versuum spatium complectens, submolesta quidem et subobscura, sed ut suspicionem non moveat.¹³⁾ statim enim in narratione incipit tempusque describit quo Cadmus in Thebarum locum venerit: umbram fontemque nemus Castalium viris Phoenicibus praebuit, cum Cadmus Iovi sacra ferens in hac silva requiesceret et, a Phoebus iussus vaccam iugi immunem sequi, tandem consisteret gentique de bove nomen daret. haec ineleganter dicta sunt sed non vitiose. contra ferri non potest quod legitur 725 sq.

aut anguis imis

vallibus editus annosa supra

robora sibilat superatque pinus,

supra Chaonias celsior arbores

erexit caeruleum caput,

cum maiore sui parte recumberet.

non in narrationis progressu satis quidem miro offendimus — ita enim haec narrat quasi inter Cadmi adventum necemque draconis multum temporis intercesserit et quasi angui isti nihil commune fuerit cum pugnacibus terrae filiis, quamvis Ovidium exprimat —, sed in eadem re intolerabili modo bis dicta; nihil enim v. 728 aliud dicitur quam quod 727 audivimus, ne loquendi quidem genere variato (*supra annosa robora — supra Chaonias arbores*). non dubito quin locus interpolatus

¹³⁾ commodius sententiae partes inter se coniungantur si scribas 712 *Castalium ut nemus*, cui respondeat 715 *ut primum*, coordinetur 722 *deseruit*, ut 724 apodosis incipiat: *tempore ex illo*. sed sic merito diceret per priora duo membra sententiam non continuari. et videtur structura rudis et aspera non ex metrorum insolentia tantum sed ex nimia quoque Ovidii imitatione orta esse; quod concedes si relegeris met. III, 6 sq. ubi eodem ordine res proferuntur et subinde verbis eisdem.

sit, quem quo saepius retracto eo magis verisimile habeo sic restituendum esse (ut integros versus integros adscribam):

*aut anguis imis vallibus editus
annosa supra robora sibilat
supraque pinus
erexit caeruleum caput,
cum maiore sui parte recumberet*

ut v. 728 insertus sit cum *supraque* in *superatque* proclivi errore mutatum fuerit.

dein spartorum originem et pugnam fusius describit atque in eadem materia tractanda, ut solet, transitum a mixto metrorum genere ad anapaestica facit. quorum in confiniis pridem haesitarunt viri docti et iure quidem in interpolatorum codicum scriptura, quam tentantes quod nihil efficere ingeniosi viri Grotius et Rutgersius (V. L. p. 426 sq.) non mireris. Etrusci scripturam rectam esse vidit Gronovius; quae offensionis nihil praeberet si cum anapaestis sententia non interrupta coniungi posset: v. 733

*sonuit reflexo classicum cornu
lituusque adunco stridulos cantus
elisit aere. non ante linguas
agiles et ora vocis ignotae
clamore primum hostico experti
agmina campos cognata tenent e. q. s.*

sed hoc fieri non potest; nam ut *agmina cognata* appositionis vice ad *experti* accedere possit, nomen desideratur quo adiectivum *experti* regatur. itaque in metro sententiam quoque terminari iudicandum est. ita vero statim apparet incorrupta quidem haec verba esse ('linguas non antea agiles et ora ignotam vocem fundentia primum experti clamore bellico'), sed manca: desideratur enim verbum et, quoniam de viris nihil dum comperimus (v. 731 *feta tellus impio partu effudit arma*), nomen; vel, ut aliter idem dicam, intercidit hoc fere sententiae supplementum: [*pugnamque inibant tellure nati*] *non ante linguas agiles et ora — clamore primum hostico experti.* dein pergit: *agmina campos cognata tenent.*

denique cantici finem inspicere debemus, licet anapaestis compositum, ut sententiarum ordinem recte aestimemus. atque de v. 751 sq. aliquid vidit Peiperus vel potius sensit: nimirum haec cum praecedentibus non cohaerere. at aptissime Actaeonis fata in hoc carmine narrantur et de Phoenissarum cantico somnia discutient puto quae de scaenis illis disputavimus. Habrukerus quoque a Peipero in errorem se deduci passus est

(p. 53 sq.); qui quod de Actaeone narrationem 'frigidam atque aridam' esse dicit id non emimus maioris quam illi constitit; et apud ipsum quoque plus valuerint aliae quas a Peipero in se suscepit rationes. quarum alteram, inconexam scilicet orationem, mox tangemus; de altera et Peiperum et Richterum et Habruckerum errare credimus. dicunt enim canticum aperte finiri versibus 748—50

*hac transierit civile nefas,
haec Herculeae norint Thebae
proelia fratrum.*

quibus sane respicitur ad regum altercationem; ea vero non praebuit choro canendi materiam, sed perstringitur tantum occasione data: argumentum carminis in eo versatur quod non Oedipi culpa Thebae domusque Labdacidarum vexentur sed vetere deorum ira, id quod demonstrari non potest nisi inde ab initiis Cadmi inruentibus in domum eius infortuniis; apte igitur hoc carmine Semeles Inus Actaeonis Penthei fata poterant enarrari. atqui dispicere possumus quae causa fuerit cur Actaeonis potissimum transformationem elegerit. nempe quod in priore carminis parte Ovidium suum non imitatum tantum poetam esse sed expressisse interpretes viderunt — unde non minus quam metris insolitis et difficilibus factum esse coniecimus ut minus elegantes evaderent structurae sententiarum — idem multo etiam apertius in eis versibus factum est quos de Actaeone composuit:

v. 752 *cum vivacis cornua cervi*

frontem ramis texere novis

Ov. met. III, 194 *dat sparso capiti vivacis cornua cervi*

(cf. med. fac. 59 *et quae prima cadent vivaci cornua cervo*).

v. 760 *donec placidi fontis in undis*

cornua vidit vultusque feros

Ov. met. III, 200 *ut vero vultus et cornua vidit in undis.*

praeterea cf. 757 — III, 198; 759 — III, 228; 762 — III, 163.

sed non sermone contentus etiam ordinem rerum expressit: nimirum Ovidius quoque narrato Cadmi adventu sic pergit: potuisse quidem Cadmum felicem videri exilio, sed ultimam semper diem hominis ¹⁴⁾ expectandam esse:

138 *prima nepos inter tot res tibi, Cadme, secundas
causa fuit luctus*

quae excipiuntur Actaeonis transformatione. itaque totum

¹⁴⁾ ut est in commentis Lucani (cf. Useneri adnotationem p. 256, 26); *homini* codd.

carmen ab uno poeta Ovidii exemplo compositum esse constat. sed verum est sic narrationem incipere non posse: *quid Cadmei fata nepotis, cum e. q. s.* atque ipsa sermonis forma docet aliquid antecessisse cui illud adplicari potuerit. omnino autem, cum ex eis quae modo expeditimus constet maiorem narrationis ambitum inter spartorum pugnam Actaeonisque fatum non intercessisse, sententiae tali fere supplemento satisfactum erit: *[quid plura canam?] quid Cadmei fata nepotis? e. q. s.*

finitur vero canticum aptissime ut in codicibus legitur, in imagine scilicet Actaeonis fatum agnoscentis depingenda; quo artificio amputatur filum narrationis nondum finita licet carminis materia. sic Thy. 122 sq., cum carminis argumentum sit numinum invocatio ut arceant ab Argis in futurum scelera, Pelopis et Tantali criminibus relatis in poena Tantali apud inferos describenda carmen terminatur his verbis:

conantemque sequi deserit: hic bibit

altum de rapido gurgite pulverem

ubi finem carminis deesse iam Scaliger putabat.

accedimus ad Agamemnonis canticum 589 sq. quod item statim in initio insuperabiles interpreti difficultates opponit, quas Peiperus, cetera ad libidinem discerpens et amplificans, ne sensit quidem, licet tactae sint a prioribus. qui quod v. 593 *hunc ad portum* referebant, id refutavit Gronovius (ad v. 596) recte dicens *hunc* non posse intellegi nisi contemptorem levium deorum v. 605. miratur enim chorus quod vitae miserias morti homines praeferant v. 589:

heu quam dulce malum mortalibus additum

*vitae dirus amor*¹⁵⁾, *cum pateat malis*

*effugium et miseros libera mors vocet,*¹⁶⁾

*portus aeterna placidus quiete.*¹⁷⁾

statim pergit v. 593:

nullus hunc terror nec impotentis

procella fortunae movet aut iniqui

flamma tonantis

et quae in eandem sententiam usque ad v. 604 secuntur, dicta de eo qui mortem eligere prae vita miserabili non dubitet.¹⁸⁾

¹⁵⁾ similes locos dabit volenti Valekenaeus Diatr. p. 232.

¹⁶⁾ Phaed. 253 *haec sola ratio est, unicum effugium mali.*

¹⁷⁾ Sen. cons. Pol. 9, 7 *in hoc tam procelloso et in omnes tempestates exposito mari navigantibus nullus portus nisi mortis est.* de vit. beat. 19, 1 *laudavitque aetatis in portu et ad ancoram actae quietem e. q. s.*

¹⁸⁾ sive de sapiente ut audierit philosophanti Senecae: ep. 56, 13

eius autem viri descriptio sequitur demum finitis eiusdem laudibus, quas ita nec intellegere nec referre quo pertinent quisquam potest. et languide dicitur v. 604 omne servitium per-rumpere cui mori facile sit, cum de eodem multo plura et maiora iam dicta sint. contra id ipsum aptissime dicetur statim post v. 591 *cum miseros libera mors vocet.* ut brevis sim, vv. 604—608 suo loco post 592 reddendi sunt:

cum pateat malis
effugium et miseros libera mors vocet,
 592 *portus aeterna placidus quiete.*
 604 *perrumpet omne servitium* ¹⁹⁾ *contemptor*
levium deorum,
qui vultus Acherontis atris, qui Stygia tristem
non tristis videt audetque vitae
 608 *ponere finem.*
 593 *nullus hunc terror nec impotentis*
procella fortunae movet aut iniqui
flamma tonantis e. q. s.
 dein 602 *non (timet) urbe cum tota populos cadentes*
hostica muros populante flamma
indomitumve bellum:
 609 *par ille regi par superis erit.*
o quam miserum est nescire mori e. q. s.

quae secuntur incorrupta sunt quamvis artificiose constructa. narrandae Graecorum fraudi chorus praefatur praedicanda patriae per decem annos constantia: quam bello non victam Herculis sagittis iterum succubuisse²⁰⁾ et, cum Achilli et Patroclo restiterit — huic alienis armis hostem territanti, illi amicum ulciscienti — extremo honeste pereundi titulo semet ipsam privasse:

restitit quinque bis annis
unius noctis peritura furto.

ipsa deinde fraudis narratio nihil habet in quo offendas.

prior ille sapiens est quem non tela vibrantia, non arietata inter se arma agminis densi, non urbis impulsae fragor territat e. q. s. (v. 599 sq.). 59, 14 *sapiens ille plenus est gaudio, hilaris et placidus, inconcussus: cum dis ex pari vivit (v. 609);* 102, 29 *quam (aeternitatem) qui mente concepit, nullos horret exercitus, non terretur tuba, nullis ad terrorem minis agitur (v. 596 sq.).* vides rem non potuisse verbis magis stoicorum et ipsius Senecae propriis tractari quam in Agamemnone factum est.

¹⁹⁾ cf. Lucan. IV, 576 *quam sit non ardua virtus servitium fugisse manu,* alia.

²⁰⁾ nam v. 613 ita distinguenda est sententia:
non illa bello victa non armis,
ut quondam, Herculeae cecidit pharetra.

de altero cantico (808 sq.) non multa dicenda erunt. Troades ingentes viros Argivorum urbe prodisse expertae praedicant laudesque prioris Troiae expugnatoris, sed magis illius generose in victos se gerentis (cf. Tro. 718 sq.), canunt v. 809:

*semper ingentes alumnos
educas: numerum deorum
imparem aequasti e. q. s.*

quod verbo non tangerem nisi a Peipero inepta coniectura tentatum esset *numerum laborum*; manifestum est Herculem a choro inter duodecim deos recenseri, qui nimirum illo nondum in caelum recepto undecim fuerint. describuntur deinde natales Herculis et deinceps duodecim labores recensentur; in quibus minuta tantum adnotanda sunt. 821 consentaneum est *movit* recte legi, non *movet* (*E*). 846 *tinxitque crudos ultimus rictus sanguis aurigae* (*ultimos E*). denique in fine carminis v. 862:

*te duce succidit mendax
Dardaniae domus et sensit arcus
iterum timendos; te duce concidit
totidem diebus Troia quot annis*

scribendum videtur *Dardanidae domus*, et propter epitheton *mendax* et quia sequitur Troiae nomen, denique cum *domus* non de urbe sed de Laomedonte dictum videatur. v. 864 *iterum* non ad *sensit* attinet sed ad *timendos*, in quo totum sententiae acumen situm est; item v. 865 ad *totidem diebus* subaudimus 'cum primum arcus sentiret', ad *tot annis* 'cum iterum'.

haec sunt quae de carminum istorum lectione monenda videantur; quae nec multis locis nec gravius quam solet corrupta esse, naturam corruptelae et rationem qua sanari possit ubique certa via demonstrari posse vides. in universum vero quod negari non potest duritiem quandam sermonis et scabritiem per omnia illa persentisci, id metrorum insolitorum difficultatibus et angustiis ipsi poetae non facile superandis iure adscripsisse videmur. itaque ad ipsorum metrorum naturam expendendam accedamus, qua in re eo certius quod verum est assequemur quo magis persuasum habebimus, numerorum quorumlibet recuperandorum causa nihil utique in verbis quae incorrupta esse cognovimus mutandum esse.

singulos igitur versus eo consilio perlustrabimus ut pares una tractentur eis tantum repositis ad quos restituendos tradita in *E* versuum dispositio inmutari debeat. sunt autem praeter quosdam trochaici et dactylici generis versiculos omnes

ex metris Horatio usitatis derivati, ut versus aut integri aut dimidiati aut inversis colis ponantur. unde hoc pro certo concludendum mihi videtur, ubi versus sapphici asclepiadei alcaici glycoonei puri aut e Senecae consuetudine formati apparent, eos a poeta ut versus integros positos esse, et si quando discerpti in Etrusco legantur, errori id tribuendum esse. recte enim Richterius contendit, sive continentur hi versus sive interrumpantur, auribus perinde esse, quippe quibus ut integri utique percipiantur. metris numerisque magis artificiosis et in ipsius tragoediis praeterea non usurpatis abstinuit. interdum diversi generis versiculis iuxta ponendis inconexos effecit, sed plerumque ita ut Aeolorum logaoedicos imitaretur; de quibus iudicium suo loco fiet. iam singulos versus excutiamus, singulos scilicet ut in Etrusco distribuntur.

Oed. 404 *lucidum caeli decus huc ades votis
quae tibi nobiles
Thebae Bacche tuae
palmis supplicibus ferunt.*

statim in initio expediendum est quod graves cuiuspiam scrupulos movere possit. nimirum quisquis ad haec carmina tractanda accedet ante omnia inquiret an strophis Graecorum ritu inter se respondentibus liberiora metra poeta incluserit. cui suspicioni et huius carminis exordium et Agamemnonis alterum primo obtutu favere videntur. atque Oed. 404 similem habet versum inconexum, dimetro scilicet trochaico catalectico et priore sapphici parte constantem v. 412

te decet cingi comam floribus vernis.

hinc vero quae secuntur et plane diversa sunt a v. 405 sq., cum de gravioribus corruptelis nullo modo cogitandum sit, et syllaba anceps quae in medio v. 404 statuenda fuerit, nusquam praeterea apparet. magis adridet Ag. 611

vidimus patriam ruentem nocte funesta

cui respondeat v. 626

vidimus simulata dona molis immensae,

versus constantes ordine logaoedico, nimirum sapphico cui demptus sit in prima parte spondeus et priore sapphici hemistichio. secuntur autem utrobique, si versus 612 et 627 praetereas, numeri saltem sapphici, ut si graviora ulcera has periodos traxisse statuas de recuperanda eurythmia cogitare queas. sed haec fallacia sunt et a nobis prolata tantum ne alios quoque eludant. nihil enim sententiae habent in quo iure offendas nec re vera sapphici sunt versus 614 sq. similes

igitur versus Senecae consuetudini ascribas in nova re ordienda verba priorem sententiam inaugurantia repetendi.

itaque cum Oed. 404 cum v. 412 componere syllaba anceps non prohibeat quidem sed dissuadeat, accedit ut ultima vocula *votis* cum 405 coniuncta glyconeum efficiat legitimum:

votis quae tibi nobiles.

quod restat

lucidum caeli decus huc ades

sapphicus est ultima syllaba mutilatus. cf. Mar. Vict. p. 118, 25 *'sane reperimus phalaecium syllaba novissima detracta veluti scazonta ut est*

nunc Troiam fera vindicat Venus

quem volunt videri claudum' sic infra Ag. 608 reperiemus alcaicum detracta novissima:

audetque vitae ponere finem.

sic Ag. 811 sapphicum deficiente ultimo trochaeo:

imparem aequasti tuus ille.

cf. Ag. 611 et 626. Oed. 500 sapphicum sine spondeo:

cantat et geminus Cupido

quem, si basin trochaicam concedas, glyconeum hypercatalectum voces (Soph. OC. 165 κλύεις ὦ πολύμοχθ' ἄλ᾽α). haud raro occurrit, qui eodem pertinet, sapphicus dempto primo trochaeo, qui est glyconeus hypercatalectus legitimus: Oed. 481

Thermodontiacae catervae

sic Oed. 499. Ag. 829

infusis humero capillis.

te sensit Nemeaeus arto.

de Ag. 605. 606. 812 v. i. porro Oed. 729 alcaicum habes iambo detracto:

erexit caeruleum caput,

qui est glyconeus addita in initio syllaba (v. i.). sequitur glyconeus v. 407

palmis supplicibus ferunt.

praeterea glyconeus inveniuntur Oed. 410. 492. 710. 718. Ag. 842. 863:

et tristes Erebi minas.

fluxit Nyctelius latex.

non haec Labdacidas petunt.

praedonem venerans suum.

egit Threicium gregem.

mendax Dardanidae domus.

et basi trochaica ²¹⁾ Oed. 711. Ag. 848. 849

*fata sed veteres deum.
vidit Hippolyte ferox
pectore e medio rapi.*

versus qui intercedit 406

Thebae Bacche tuae

asclepiadei prior pars est ²²⁾, cum glyconeo videlicet apte coniuncta, ut quae eodem iure glyconeus vocetur novissimo iambo curtatus. secuntur asclepiadei 408. 409:

*huc adverte favens virgineum caput,
vultu sidereo discute nubila*

idem versus Oed. 501. 713. 717. 728. 730. Ag. 590. 808. 843. praeterea priore choriambos in molossum verso contra numerorum naturam Oed. 715

ut primum magni natus Agenoris

(cf. B. Schmidt. p. 69) et spondeo in dactylum Ag. 591

effugium et miseros libera mors vocet.

quod in sapphici Seneca interdum admisit: v. B. Schmidt. p. 72; sic Oed. 413

te caput Tyria cohibere mitra.

sequitur Oed. 411 altera pars sapphici hendecasyllabi

avidumque fatum.

eadem rursum invenitur v. 414, praeterea 477. 490. 719. Ag. 849

*hederave mollem.
geminumque plastrum.
meliore pensans.
monituque Phoebi.
spolium et sagittis.*

(cf. Ag. 837) et aliquotiens coniuncta cum aliis colis. reliqua tetigimus praeter ultimum v. 415

bacifera religare frontem

qui est strophae alcaicae versus tertius; eundem deprehendimus Ag. 632. 841

*fraude sua caderent Pelasgi.
Geryonae spolium triformis.*

²¹⁾ quo versu in eadem Oedipo canticum constare voluit 882—914. hunc Muellerus recte dixit dimetrum trochaicum habendum esse (p. 166), septenarii alteram partem, sive senarii dicas post semiquinariam.

²²⁾ penthemimeren heroicam voces, sed ab Horatianis metris sua derivat; cf. Terent. 2584 '*carmen Pierides*' quod hexametri est.

novissima pars cantici incipit a v. 472

sensere terrae Zalacum feroces

qui compositus est priore alcaici et posteriore sapphici partibus, cuius generis versiculi saepe occurrunt; plerumque autem uno versu duo coniunguntur, ut ipso v. 472 factum est.²³⁾ quorum uterque ab anapaesto incipit Oed. 482. Ag. 633. 836. 860; prior a spondeo alter ab anapaesto Oed. 472. 487. 502. 714. 735. Ag. 854. 864; alter ab anapaesto alter a spondeo Ag. 833; uterque a spondeo Ag. 844. tertius eiusdem generis versiculus sequitur Ag. 836 et 860, praemittitur Oed. 735: ut his locis terni se excipiant.

deinceps v. 473 tetrameter dactylicus est:

et quos vicinus Boreas ferit

cf. 449—465. Ag. 607:

qui Styga tristem non tristis videt.

hunc versum 'in tragicis choris saepe iunxisse Pomponium et Senecam' Terentianus narrat 2135 sq., qui e Pomponio quatuor versus adfert. cf. Mar. Vict. 115, 13 et passim. Mar. Plot. 512, 24.

secuntur quinque versiculi priore sapphici hendecasyllabi parte constantes; quod colon frequenter adhibuit, ita nimirum pronuntiandum quasi e cretico et spondeo constet:²⁴⁾

arva mutantes

cf. Oed. 483. 491. 500. 725. Ag. 819 sq. 838 sq. 847. 851. 856. qui versiculos istos excipit

vertice summo

adonius quidem est et eundem reperimus Ag. 595. 618. 818. 834 et fortasse 607. 608. sed sermonis elegantia et numerorum praecedentium aequalitas hoc loco suadet ut scribamus *vertice e summo*²⁵⁾.

²³⁾ cf. Mar. Vict. 105, 8 *nam si ex duobus iambicis quae penthemimere vocantur, versus unus formetur, fiet sapphicum huius modi meat per aequor Inoa proles.*

²⁴⁾ cf. Diom. p. 469, 11 *trochaeus quoque in clausula bene ponitur, maxime si se ipse praecedat, ut 'acta res est' —, — et amphibrachys: 'venite mecum', nisi quod haec clausula in rythmum cadit; et anapaestus 'impetus fecit'. nimirum haec clausula grammatico in rythmum cadere non videbatur.*

²⁵⁾ cf. Stat. Theb. III, 219 *e vertice mundi prospectans*. V, 481 *illos e scopulis et summo vertice montis — prosequimur visu*. Manil. I, 283 *omnia quae summo* (Bentleius: 'concinnius legas e summo') *despectant sidera mundo*. cf. Sil. III, 417 *Pyrene celsa nimborum verticis arce divisos Celtis late prospectat Iberos, alia.*

quem versiculum duo excipiunt:

sidus Arcadium

geminumque plaustrum

quos in sapphicum qualis extat 413 coniungere possis ut factum est in A; sed quoniam segregati traduntur nec purus versus est nihil obstat quominus versiculo aeolico suum locum concedas. contra Ag. 825

Herculem nasci

violentus ille

sine dubio sapphicus iniuria discerptus est.

secuntur 478. 79. 80 sapphici hendecasyllabi Horatiana severitate compositi ut 486. 488. 493. 494. 497. 719. 721. 724. Ag. 592. 596. 602. 620. 621. 625. 628. 629. 633. 814. 817. 825. 826. 835. 837. 845. 857—59. 861. de reliquis suo loco iudicandum erit.

versus qualis est 483

sacer Cithaeron sanguine undavit

rursum legitur 731. Ag. 613:

aut feta tellus impio partu.

non illa bello victa non armis.

nam prima brevi etiam in alcaico utitur, cuius priore colom cum priore sapphici coniuncto versus iste constat. item sequentem versiculum

Ophioniaque caede

ex sapphico numero descendere recte Muellerus dixit (p. 121). v. 489 sq.:

tradidit thalamis

relictam virginem

meliore pensans

damnum marito

nihil obstat quominus versiculum logaoedicum ut 476 (*sidus Arcadium*), dimetrum iambicum brachycatalectum, secundam partem sapphici et priorem alcaici agnoscamus; sed tria priora cola alium numerum continent quem non agnoscere describendo aures vetant:

tradidit thalamis relictam

virginem, meliore pensans

damnum marito

sic v. 500 cantat et geminus Cupido. cf. p. 121. sequens versus sine dubio una voce immerito auctus est:

pumice ex sicco fluxit

Nyctelius latex.

est enim sapphici prior pars quae glyconeo excipitur.

v. 495 sapphicus inversus:

niveique lactis candidos fontes.

idem Ag. 827

tibi concitatus substitit mundus.

v. 496 alcaicus:

et mixta odoro Lesbia cum thymo

quales extant praeterea 712. 716. 725. 726. Ag. 597. 598. 609. 821. 830. 852 et basi iambica Oed. 723 ut Hor. I, 9, 1.

— v. 498 dimeter iambicus catalecticus:

solemne Phoebus carmen.

v. 502 eiusdem generis cuius v. 472, ut in eodem ordine haec cantici pars terminetur a quo initium cepit. —

alterum carmen incipit a dimetro anapaestico v. 709:

non tu tantis causa periclis

(ut Ag. 610 *o quam miserum est nescire mori*), et sequitur glyconeus. quorum versuum sententiam mancam esse supra demonstravimus. et cum in priore versu haud sine ratione offendisse Peiperus videatur, fieri potest ut a glyconeis numeris carmen inceperit:

non tu causa periculi

tanti es: [crimine de novo]

non haec Labdacidas petunt

fata, sed veteres deum e. q. s.

quamquam, si anapaestos in initio retineas, non diverso uti poteris sententiae supplemento:

non tu tantis causa periclis,

non haec [crimine de novo

tanta] Labdacidas petunt

fata e. q. s.

nam de numerorum congruentia equidem in his deliciis nec spondeo quicquam nec tento. — v. 720. 21

quam non flexerat vomer aut tardi

iuga curva plaustrum

constant hendecasyllabo sapphico

vomer aut tardi iuga curva plaustrum

et colo quale redit Ag. 622 (*extremum decus*)²⁶⁾ et in numeris diversis Ag. 615

quam non Pelei Thetidisque natus.

v. 722 alcaicus inversus:

deseruit fugas nomenque genti

²⁶⁾ cf. Mar. Vict. 145, 10 item ex molosso et iambo qui molossiambus dicitur: marcenti gradu.

ut Ag. 631

et licuit dolos versare ut ipsi

et Ag. 853

extimuit manus insueta carpi.

ac statim sequitur alcaicus rectus 723 (basi iambica). in sequentibus v. 728 interpolatum esse supra demonstravimus; quod causae fuerit ut versus praecedentes postea non recte describerentur. constant enim priore sapphici parte

protulit tellus,

duobus alcaicis et, si recte conieci, alcaici priore colo

supraque pinus.

in fine carminis aliquid omissum esse vidimus; quod rursum non sine damno metrici ordinis factum est. etenim haec (v. 732 sq.):

sonuit reflexo classicum cornu

lituusque adunco stridulos cantus

elisit aere, non ante linguas

agiles et ora vocis ignotae

clamore primum hostico experti

et sapphicus integer et ancipites coalescentesque syllabae sic docent describenda esse:

732 *sonuit reflexo*

classicum cornu lituusque adunco

stridulos cantus elisit aere

735 *non ante linguas agiles et ora*

vocis ignotae clamore primum

hostico experti.

versus autem quales sunt 734 et 736 — sapphici scilicet cum molosso choriambi loco, sive mavis prior sapphici pars cum alcaici priore — redeunt Ag. 617. 630. 809. 813. 815. 846. 850:

vicit acceptis cum fulsit armis.

conditos reges bellumque gestans.

Argos iratae carum novercae.

magnus Alcides cui lege mundi.

roscidae noctis iussitque Phoebum.

praebuit saevis tinxitque crudos.

nube percussa Stymphalis alto.

ac v. 850 item priore sapphici parte excipitur: *decidit caelo.* Oed. 735 autem ex eorum numero est quos ad v. 472 composuimus. intercidisse igitur versus ante 734 videtur qualem supra proposui:

[pugnamque inibant tellure nati]

non ante linguas agiles et ora e. q. s.

in his canticis perraro vides ab ordine antiquitus tradito recedendum fuisse et eis quidem locis plerumque in quibus de lectione simul dubitandum erat. quod si in Agamemnone paullo saepius ordinem a librariis turbatum restituemus, id eo minore cum periculo faciemus, quo certius iam constat metrorum genera in Agamemnone fere eadem quae in Oedipo usurpata esse. sed nova quoque inveniri primus statim versus docet 589:

heu quam dulce malum mortalibus additum
 asclepiadeus scilicet addita post caesuram syllaba; v. i. ad v. 594. — v. 593:

nullus hunc terror nec impotentis
 non potest inter sapphicos p. 126 enumeratos recenseri; nam cum molossus ferendus sit, cretico in choriambi locum succedente numeri prorsus abolentur. priorem sapphici partem cum priore alcaici coniunxisse videtur; nec fortasse istos si dis placet sapphicos aliter voluit intellegi. numeri autem evaserunt trochaici, ut v. 589 dactylici, et versus qualem Marius Plot. 530, 2 trimetrum trochaicum brachycatalectum colurum chorium palintrochaicum nomine sesquipedali nuncupat '*cum quinque pedes trochaici metri ponantur, debentes esse sex, ut sit trimetrum acatalectum*

immemor struis domos severas.'

sequens versus:

procella fortunae movet aut iniqui
 vel sapphicus adiecta anacrusi vel potius alcaicus dodecasyllabus est: *ἰόπλοχ' ἄγνὰ μελιχόμειδε Σαπφοῖ* (Heph. p. 45, 22 W. *περιπτεῖον συλλαβῇ τῇ τελευταίᾳ*). cf. Mar. Vict. 101, 10 '*et ex heroo quidem per adiectionem syllabae fiet ita: Musae mi Pierides Clariusque adsistat Apollo.*' p. 145, 18 '*item e duobus dactylis et semipede, qui repetiti faciunt elegiacum, adiecta in primo syllaba una et in medio altera inserta, quod thesmophorion vocatur, ut*

o perpetuo tellus quae nunc riget usta gelu.'

et similia e Caesii Bassi doctrina apud grammaticos multa et nota. placuit autem inventum illud poetae, qui praeter v. 594 ter eodem usus est: 603. 616. 619

non urbe cum tota populos cadentes.

carusque Pelidae nimium feroci.

aut cum ipse ²⁷⁾ Pelides animos feroces.

²⁷⁾ ecthlipsin non minus molestam in *cum* v. Ag. 98. 139. Med. 355. Tro. 185.

post adonium v. 595 (v. ad Oed. 476) si hendecasyllabos a librariis diremtos restituimus, hi versus evadunt 596 sq.:

*pax alta: nullos
civium coetus timet aut minaces
victoris iras, non maria asperis
insana coris, non acies feras
pulvereamve nubem*

e quibus v. 596 prius alcaici colon, v. 600 nota pherecratei forma est (*Lydia dic per omnes*), qua Seneca in Phaedra usus est v. 1131: *imbriferumque corum* et infra v. 604: *indomitumve bellum*. — v. 601

motam barbaricis equitum catervis
cum sapphici numeri prorsus destructi sint, versum agnoscimus ex priore asclepiadei et altera sapphici parte edolatum. eodem utitur v. 614. 907.

*ut quondam Herculea cecidit pharetra.
audivit sonitum crepitante lamna.*

v. 604 sq.:

*perrumpet omne servitium contemptor
605 levium deorum.
qui vultus Acherontis atri qui Styga tristem
non tristis videt audetque vitae
ponere finem. par ille regi par superis erit.
610 o quam miserum est
nescire mori*

haec usque ad medium v. 609 falso loco tradita et ante v. 593 inserenda esse intelleximus. versiculi autem cum praeter ordinem locarentur simul factum est ut praeter numeros disponentur. et ultro quidem prodeunt versus quales enumeravimus p. 121:

*contemptor levium deorum
qui vultus Acherontis atri.*

quod in initio relictum est quamquam facile credi potest sic potius legendum esse:

servitium perrumpet omne,
nihil tamen obstat quominus alcaicum versum habeamus ultimo pariambo mutilum

perrumpet omne servitium
cui proxime accedit Oed. 729 *erexit caeruleum caput*. — v. 606 relinquitur quidem adonius

qui Styga tristem,
sed sequens versus ἄρρενθμος est et, ut syllaba anceps docet, errore conexus. itaque haec ita describenda sunt:

qui Styga tristem non tristis videt
 qui est tetrameter dactylicus (v. ad Oed. 473) et
audetque vitae ponere finem

qui est alcaicus dempta novissima (cf. p. 121 et infra ad v. 618. 865). relinquitur autem iam suum sibi versum tenens alcaicus

par ille regi par superis erit
 et dimeter anapaesticus secundum A, sive potius duo monometri ut leguntur in Etrusco.

v. 611 sq. fallere antistrophicae compositionis blandam speciem demonstravimus p. 120, quamquam idem ordo invenitur v. 611 et 626 constans scilicet sapphico sine spondeo et priore sapphici parte integra. v. 612 statim subicitur versus contrario modo conformatus, scilicet ex ordine logaoedico ab anapaestis incipiente

cum Dardana tecta Dorici
 et altera parte sapphici compositus:

raperetis ignes,
 ut hi versus se excipiant:

vidimus patriam ruentem | nocte funesta
cum Dárdana tecta Dorici | raperétis ignes
 quod poetae laudabile visum est artificium. — v. 615 integer sapphicus erit si cum Peipero scribas *Pelei quam non Thetidisque natus.* sed v. p. 125 ad Oed. 720. — v. 616:

carusque Pelidae nimium feroci vicit
 v. p. 127; demendum enim est in fine *vicit*, ut et nimia quaedam sunt in sequenti versu:

acceptis cum fulsit armis fuditque Troas
 quae si cum *vicit* coniungas haec evadunt:

vicit acceptis cum fulsit armis
 de quo versu vide p. 126, et

fuditque Troas
 quae est alcaici prior pars; quam si cum sequenti adonio coniungas:

fuditque Troas falsus Achilles
 versum habes qualem eruimus supra v. 608. — v. 620 sq. sapphicos male diremit librarius:

sustulit luctu celeremque saltu
Troades summis timuere muris.
 quem numerum apte continuat alcaici colon alterum:
perdidit in malis.

de v. 622 v. p. 125. — quae secuntur v. 623:

restitit quinis bis annis unius noctis
peritura furto

constant dimetro trochaico (cf. infra v. 810. 811) et sapphico:

*restitit quinis bis annis
unius noctis peritura furto. —*

v. 627: *Danaumque fatale munus duximus
nostra creduli dextra tremuitque saepe.*

haec non recte disposita esse sapphicus docet
creduli dextra tremuitque saepe.

quae restant unius versus mensuram excedunt; sed ne divisa
quidem commata rythmum efficiunt ulli in his carminibus obvio
comparandum, qualem ex his verbis

Danaumque fatale

nullo modo elicies. multa proponi possunt, probabile mihi
videtur hanc fuisse versiculorum formam:

*Danaumque duximus
fatale munus nostra
creduli dextra tremuitque saepe*

cf. p. 124 ad Oed. 489 (*relictam virginem*) et p. 125 ad Oed. 498
(*solemne Phoebus carmen*). — quae secuntur ad finem oblitteratos
continent versus integros qui ita haec describenda esse ostendunt:

(tremuitque saepe)

limine in primo sonipes cavernis

630 *conditos reges bellumque gestans;
et licuit dolos versare, ut ipsi
fraude sua caderent Pelasgi.
saepe commotae sonuere parmae
tacitumque murmur percussit aures*

635 *et fremuit male subdolo
parens Pyrrhus Ulixi.*

629 sapph.; 630 v. ad Oed. 734; 631 ad Oed. 722; 632 ad
Oed. 415; 633 sapph.; 634 ad Oed. 472; 635 et 636 si
coniunguntur proba evadit priapei forma.

alterum Agamemnonis canticum (808 sq.) incipit ab asclepi-
adeo, sequitur sapphicus quales recensuimus p. 126. — v. 810:

semper ingentes alumnos

dimeter trochaicus ut supra v. 623; nisi mavis hunc versum
e sapphico derivare, cui scilicet in altera parte anapaestus
detractus sit; certe et v. 623 sapphicus sequitur et hic sap-
phicus primum sine spondeo

educas numerum deorum

deinde detracto novissimo trochaeo

imparem aequasti tuus ille

(cf. Oed. 113 *carpitur leto tuus ille Bacche*), denique glyconeus
hypercatalectus:

bisseno meruit labore

cf. p. 121. quae secuntur omnia iam tetigimus usque ad v. 819
rettulit pedem nomen alternis

cuius altera quidem pars prius sapphici colon est quod deinceps quater continuatur, fere ut Oed. 474 sq. (p. 123), prior pars tripodia trochaica catalectica quam hypodochmium vocant grammatici (*καὶ ποδῶν κτύπος*), singularis quidem in his canticis. ceterum cum v. 821 alcaicus versus male diremtus sit, v. 819 sq. sic potius describendi erunt:

*rettulit pedem
nomen alternis stella quae mutat
seque mirata est Hesperum dici.
Aurora movit ad solitas vices
caput et relabens imposuit seni*

quorum novissimus ut alcaicus singularis est: quare licet priorem partem e sapphico numero repetas. excipit illum prius alcaici colon

collum marito.

(cf. Oed. 490 *damnum marito*).

sequitur v. 824:

sensit ortus sensit occasus

i. e. ditrochaeus cum priore sapphici parte, item sine exemplo. v. 825 sapphicus iniuria diremtus; v. 827 sapphicus inversus:

tibi concitatus substitit mundus

cf. p. 125. — v. 831:

cervaque Parrhasis

alcaici altera pars, tripodia scilicet logaoedica Graecis usitata, cf. Ar. Vesp. 1245 sq. Mar. Plot. p. 517, 4 (*ὦ τὸν Ἀδώνιον*).

v. 837 sq.:

*geminosque fratres pectore ex uno
tria monstra natos stipite incusso
fregit insultans duxitque ad ortus
840 hesperium pecus Geryonae
spolium triformis.*

versus cum male discriptos esse sapphicus et alcaicus latentes doceant, paenultimus versus qui ἀρεσθμος est omnem dubitationem tollit quin sic recte procedant:

*geminosque fratres
pectore ex uno tria monstra natos
stipite incusso fregit insultans
duxitque ad ortus hesperium pecus,
Geryonae spolium triformis.*

in eis quae secuntur prava dispositio non minus aperta est; nam haec certe numeris carent:

842 *egit Threicium gregem quem non
Strymonii gramine fluminis Hebrive
ripis pavit tyrannus.*

quae iam in A recte discripta sunt hoc modo:

*egit Threicium gregem
quem non Strymonii gramine fluminis
Hebrive ripis pavit tyrannus.*

de sequentibus verbo non opus est. v. 853 alcaicus inversus (v. p. 126); 855 v. p. 128. — v. 861 sq.:

*latravit ore lucis ignotae
metuens colorem*

nemo dubitabit quin priore alcaici parte et sapphico constent:

*latravit ore
lucis ignotae metuens colorem.*

paullum turbati sunt ultimi versiculi, 862 sq., sed ultro huic ordini parent:

*te duce succidit
mendax Dardanidae domus*

920 *et sensit arcus iterum timendos.
te duce concidit
totidem diebus Troia quot annis.*

quorum versiculorum similes indagare tandem lectori relinquo; omnium vero novissimum cum v. 608 et 618 comparari iubeo.

His peractis pauca quaedam monenda videntur. atque, etiamsi hic illic de versiculorum dispositione non persuasum esse cuipiam possit, nemo certe dubitabit quin metris ut breviter dicam Horatianis, eis scilicet quibus in reliquis quoque tragoediis usus sit, Seneca se continuerit; ita tamen ut aut adiciendis aut detrahendis syllabis pedibusve, segregandis aut invertendis longiorum versuum particulis solitos numerorum ordines variarit. haec si omnia complectaris eandem fere apud illum doctrinam valuisse cognosces quae summum locum tenet in grammaticorum qui metricas res tractarunt praecipuorum artibus. illi enim tradunt *omnia metra variari aut adiectione aut detractone aut concinnatione aut permutatione* (Caes. Bass. (Atil. Fort. I.) p. 271, 5) ac non tantum eorum *infinitem atque immensum esse numerum* (Mar. Vict. p. 100, 10), sed etiam nova secundum notiora inveniri posse docent (Caes. Bass. l. s. *tantum me tamen hoc libro con-*

secutum, — ut quodcumque metrum novum aliquis se invenisse iudicavit, ad haec quae enumeravi utique referatur). illam autem metrorum ex heroico versu potissimum et trimetro iambico derivandorum doctrinam si Caesius Bassus demum invenit, qui scilicet, ut per Terentianum comperimus, citavit Senecam, non intellegitur qui eadem instructus Seneca iam carmina ista composuerit. sed dubium non est quin ante Caesium grammatici graeci et inter latinos in primis Varro immensam metrorum varietatem eodem modo digesserint et explicarint; quae non aliter in scholis pueros didicisse et consentaneum est et haec ipsa quae tractavimus carmina possunt testimonio esse. elucet enim quantopere alacriora ingenia ad nova schemata suo Marte conformanda doctrina ista incitari debuerint; neque cuiquam nisi adolescentulo qui vix ludum superarit haec carmina ascribi posse peritissimum quemque sensurum esse confido. quae cum omnino puerilem quandam in metris inveniendis cacozelian prae se ferant, tum congruentiae nexusque numerorum aut nullum aut rudem admodum auctori sensum infuisse clamant. quo accedit, id quod identidem monuimus, ut elocutionis agilitatem metrorum edolendorum labore inhiberi ubique et constringi sine lectoris gaudio percipiatur.

itaque Senecam adolescentulum et Oedipum et Agamemnonem scripsisse contendo. namque, ut ad propositam de auctore quaestionem tandem aliquando redeamus, hoc certe consecuti sumus ut ab uno eodemque quattuor ista carmina scripta esse extra dubitationem videatur positum. in quibus, etiamsi utrobique singularia quaedam metra inveniuntur, tam aequalis versuum pangendorum ratio, tam pari modo circumscripti numerorum usurpandorum fines apparent, tam denique exigua in utroque eloquendi et sententias ad metrorum angustias adaptandi facultas, ut ad eundem utique auctorem ea rettuleris si adespota circumferantur. atque ne in canticis tantum istis Agamemnonis auctorem Senecae similem esse opineris, non maiore cum dubitatione id quod in hac quaestione plurimum valet pronuntiare possum, nimirum in tota Agamemnone Senecae manum stilumque non minus clare agnosci quam in Herculis Oetaei altera parte manum ab illo diversam: id quod vel multo gravioribus argumentis quam ab aliis nobisve afferri potuere vix vixque extenuari queat. ita autem sentio, Agamemnonem inter Senecae tragoedias eam esse quam primam scripsit, Oedipum secundam; quo factum est etiam ut illa laxiorem adhuc referat anapaestorum condendorum artem. Oedipum autem scimus saltem ante Phoenissas scriptam esse, id quod suo loco

adnotavimus: plura sciri nequeunt.²⁸⁾ accedit denique, in quo non parvum situm esse momentum aestimo — tetigerunt B. Schmidtus et Habruckerus —, traditus in Etrusco tragoediarum ordo; in illo enim sese excipiunt post priores quinque Oedipus Agamemno Thyestes Hercules; atque ignoscant viri docti priorum horumque temporum si vix futurum fuisse dixerint ut de Agamemnonis auctore suspiciones proferrentur, si ordine pristino illae in editionibus proponi solerent. quem tragoediarum corpori restituendum esse patet. Oedipum autem et Agamemnona cum unius eiusdemque auctoris esse certum sit, et illas et Thyesten cum Hercule Oetaeo abiudicare Senecae debet qui alteram utram voluerit.

itaque longiorem quam par est disputationem non debili illo et ambiguo, quo propter documentorum satis gravium inopiam rei subinde dimittuntur, sed satis definito terminavimus iudicio, quo scilicet a nobis saltem ut suum cuique dabitur, sic Senecae Agamemno.

²⁸⁾ omnia comperta sunt Peipero, cuius *μουσικοδονήματα* ut pleraque non tangerem, nisi suppl. praef. p. 32 sq. narraret in Agamemnone et Hercule Oetaeo 'prorsus nihil ex illis se potuisse proferre quod quodammodo ad rem publicam pertinere videri posset sive Neroneae sive posterioris aetatis.' quod nos quidem facile concedimus, non plura scilicet quam ex ulla tragoedia Senecae. at cum adiciat illa re coniecturis suis de tragoediarum auctore non exiguum parari subsidium, dicam quod sentio: nimirum nisi putasset Peiperus Agamemnonem non esse a Seneca scriptam, haec e. g. protulisset et ad Octaviam pertinere coniecisset:

v. 264 *lex alia solio est, alia privato in toro.*

279 *quid honesta prodest vita flagitio vacans?*

ubi dominus odit fit nocens, non quaeritur.

282 *non dant exitum | repudia regum,*

et hanc tragoediam contendisset coss. Mario Celso L. Asinio Gallo scriptam esse. adeo enim quaecumque ille de tragoediarum aetate commentus est somnia sunt nugaeque merae.

VII.

Si de arte metrica qualem in canticis Seneca factitavit quae post Bernardi Schmidt de emendandis Senecae tragoediis libellum dicenda sunt cuncta persequi volumus, restat ut de strophica carminum compositione disseramus vel potius efficiamus num poeta omnino in canticis stropharum aequabilitatem regnare iusserit. atque ut quid rei sit statim dicam, in novem tragoediis et amplius quadraginta carminibus unum est strophis re vera aequabiliter discriptum et ne id quidem simplici usitatoque poetis genere sed septem ternorum septemque octonorum versuum strophis singulis in adonium exeuntibus.¹⁾ loquor de Medae cantico 579—669 de cuius aequabilitate accurate elaborata eo minus dubitari potest quo magis mirifice accidit ut unica gravior corruptela in obscurata paenultima strophae clausula sita sit.²⁾ in Medea autem cum omnino quaedam dexterius administrata sint quam in reliquis fabulis, facile inducimur ut per totam fabulam cantica strophis, quae sitis licet et artificiosis quorumque non in propatulo sit natura, instruxisse poetam putemus. ac favere suspicioni hymenaeus videtur v. 56 sq., qui primo loco praebet undeviginti versus asclepiadeos; secuntur duodeviginti glyconeis; deinde asclepiadei septendecim et postremo sex versus heroici: ut non sine causa circumspicias sitne a librariis pristina aequabilitas violata. at-

¹⁾ 'sed hi parum commendandi lusus sunt' G. Hermann. epit. p. 246.

²⁾ v. 660. nullam enim esse corruptelam in v. 653 supra p. 25 dixi. v. 622 ad summam recte Gronovius explicavit, nimirum Tiphyn Boeotum (Sipha vel Potnia oriundum, illa Thespiarum portu, hac prope Thebas vetusta urbe) etiam Aulidis regem a Seneca haberi. addendum erat Graecos Troiam petituros ipso fabulae tempore Aulide morantes a poeta fingi. nam cum Argonautas Troica expeditio exceperit et e. g. Nestor utrique interfuerit, quidni ilico secuta sit? praesertim cum multum temporis inter velleris raptum coniugumque discidium intercessisse tot heroum iam peracta fata doceant. simile sane quam putidum cacozeliae genus in Thyeste extat, ubi haec in procellae descriptione legimus v. 586:

*et putat mergi sua posse pauper
regna Laertes Ithaca tremante.*

nam Thyestes Agamemnonis patruus Laertae si sapi aequalis est. sic prorsus Aristophanes duces cibum publicum esurientes pridem nequaquam ad Cleaenetum cursitasse praedicat.

que primam quidem partem si quaternorum versuum strophis discripseris, quod fecit Richter, relinquantur tres in initio versus qui quid sibi velint nemo umquam dicet. neque ullum in glyconeis eurythmiae indagare vestigium contigit, non magis quam in Oedipi carmine 882 sq. spurios autem sive corruptos versus hiatusve sententiae neque in hac parte³⁾ nec subesse demonstres in tertia asclepiadeis constante non aliter quam similia carmina *κατὰ οὐτόν* compositis. ergo ne hoc quidem in carmine ad Alcaeï sive potius Horatî normam se adstrinxit neque quicquam quaesivisse videtur Seneca nisi ut partes inter se versuum ambitu quodammodo exaequaret.

tertium Medae canticum est 849—878 versibus Anacreonteis scriptum.⁴⁾ in quibus non primum pedem tantum anapaestum ubique vel spondeum⁵⁾ fecit, sed et novissimum ubique spondeum praeter v. 852 nec usquam inter duos versus hiatus admisit nisi v. 861. praeterea ter versus brachycatalectos interposuit in fine sententiae, quos eupolideos vocant (Mar. Vict. 81, 23): 857. 865. 878. ac si his indiciis ductus carmen

³⁾ v. 82 sq. quae sic in *E* leguntur (non inverso ordine):

*si forma velit aspici
cedent Aesonio duci
proles fulminis improbi e. q. s.*

Gronovius recte explicavit. primi versus constructioni satis inusitatae adhibeas Siliï versum III, 114 *sin solo aspicimur sexu e. q. s.* — v. 89 *cedet Castore cum suo*

Pollux caestibus aptior

certe aride et subobscurè dictum est, quod sentias si compares Hf. 906 *soror sagittis aptior, Phoebus lyrae*. Med. 697 *maior Pelasgis apta, Sidoniis minor*, vel, quem in mente habuit, Horatium I, 12, 26 *hunc equis, illum superare pugnâ nobilem*. III, 6, 15 *hic classe formidatus, ille missilibus melior sagittis*. sed et hoc ferendum in mediocri poeta. — v. 90

*sic sic caelicolae precor
vincat femina coniuges,
vir longe superet viros*

recte Gronovius sic fere explicat: ut iam virgines iuvenesque, sic uxores posthac et maritos vincant. *vir longe ut superat* interpolata scriptura quae cuipiam adrideat vel eam ob causam improbanda est quod per totum hoc canticum synaloepham poeta vitat.

⁴⁾ Mar. Vict. p. 143, 24 cf. 81, 23. Mar. Plot. 520, 6; quibus audit dimetrum catalecticum heptasyllabum, Caesio Basso p. 266, 8 hipponactei quadrati iambici comma posterius cf. Diomed. p. 518, 21.

⁵⁾ id quod grammatici non flagitant praeter Marium. Petronius qui saepius hoc metro usus videtur, eandem regulam tenuit in versibus a Terentiano 2862 Mar. Vict. 153, 34 adlatis et, uno versu (*manu puer loquaci*) excepto in frg. Terent. 2483. contra iambi meri sunt quos Diomedes adfert p. 518, 21 (frg. 19. 20. 21 B.). spondeum in fine Petronius ubique posuit praeter Terent. 2864 (frg. 20).

cum Richtero describas, quinque partes quaternorum versuum habes locisque secundo et septimo singulas quinorum: harum vero stropharum secunda tantum, quarta et septima euphideo clauduntur; quod sane a poeta ita institutum videtur, quamquam nec rationem intellego nec scio num Graecorum cuiuspiam hunc lusum debeat. memorari autem debet in *E* inde a v. 860, in quo novum folium incipit (non 858), binis versibus singulas lineas obtineri, distinctis scilicet versiculorum initiis. ac si coniungantur bini dimetri catalectici, metrum evadet, de quo Mar. Viet. p. 105, 11 loquitur, aeschrionion (*amore me subegit et igneo furore*); sed sic v. 857 quidem et 878 clausularum vicem tenebunt, v. 865 vero ipsum versum catalecticum efficiet nec sane clarior fiet quam antea fuit carminis eurythmia.

praeterea in Medea alterum occurrit epodorum genus (unum in Agamemnoneprehendimus), 771 sq., trimetri et dimetri iambici alternis se excipientes, quod repetitum est ab Horatio. in anapaestis autem praeter Ag. 310 sq. de strophis nullo modo cogitari posse consentaneum est nec verbum hanc in rem impendendum duco; accidit sane, quod, ut apud omnes omnium temporum poetas, in diverbiis quoque saepenumero accidit, ut periodi aliquo modo aequales Senecae exciderent (cf. inprimis Phaed. v. 30—47), sed hoc non consilio sed casu factum esse et reliquae carminis partes et monometrorum syllabarumque debilius usus ubique docent. nec multo subtiliorem artem adhibuit carminum generi quod eurythmiam quandam vel flagitare sibi videretur, amoebaeum dico quale legitur Tro. 67 sq.⁶⁾ in quo non tam aequabilitatem quam speciem quandam aequabilitatis poetam secutum esse recte vidit Haasius

⁶⁾ Thy. 920—969 Thyestae monodiam ut in *A* traditur habendam esse Schmidtus (Fleckeis. ann. 1867 p. 876) argumentis certissimis comprobavit quibus oblocutus ibid. 1868 p. 784 nihil effecit Richter. falsam distributionem in *E* ne nimium mireris prohibere possunt quae de personarum notis disputavi. tamen referendum est, quod omisit Peterus, v. 942 quidem choro, sed 945 rursum Thyestae dari; in loco corrupto aut de lacuna post 946 cogitandum — quam tamen apta sententia explere nescio — aut, quod rectum videtur, verba nihil significantia *prohibet prohibet*, utpote ex v. 945 repetita, eicienda sunt. chori notam vides inlatam esse eo loco (942) quo alia persona loquendi initium facere librario aliud agenti videri potuit, idem scilicet agenti quod nostris diebus qui canticorum graecorum misere disiecta membra inter choreutas singulos describunt. v. 938 Thyestae notam ex praecedente eiusdem nomine natam esse Schmidtus vidit: in quo turbarum initium cognoscimus. — in Hercule Oetaeo carmen est 1863 sq. incohatum quidem a choro decem versibus, sed inde ad finem ab Alcmena decantatum. qui de Hercule

misc. phil. III p. 12 qui de versuum numeris inter se respondentibus non cogitavit. cuius carminis externa species eo differt in Etrusco a reliquis omnibus ut quaecumque Hecuba chori lamentis intercinit trimetris circumscripta sint. et cum v. 102. 103^a sine dubio recte loco moverit, probabiliter post v. 86^a conlocaverit Haasius — praeterea carmen sine offensione procedit —, tres Hecubae periodi (83—97; 117—131; 142—156) denis trimetris constant; ita autem ut primo et tertio loco singuli dimetri denos trimetros excipiant. contra chori partes in *E* non aliter discriptae sunt quam ubique anapaesti: primum 15 dimetri, deinde 16 et monometer, deinde 10 dimetri, postremo 7 et monometer. at in eo reconditi quiddam latere conicias quod in codice Thuaneo miscellaneo ex codice qui Etrusco anterior est transcripto, cuius exemplar redditum est in editionis Teubnerianae praef. p. XXIV, Hecubae quidem partes non aliter quam in *E* dispositae sunt, chori autem lamenta, primo turbata, inde a v. 104 aperte trimetrorum speciem referunt. nec alium ordinem in Thuanei codicis exemplari valuisse saepe omissi docent versuum fines. eodem igitur modo chori partibus discriptis primo quidem loco 10 trimetros habemus, secundo decem trimetros cum dimetro, ut bis in Hecubae parte factum est, tertio 6 trimetros cum dimetro, quarto trimetros quinque. sed haec fallacia esse ter admissa docet in versibus ita discriptis syllaba debilis: v. 78 *causa ministrat. ite ad plactus. 102 fervidus ora. cadit ex umeris. 108 litora plactu. habitansque cavis*; ut in chori parte de trimetris omnino cogitari non possit: aliter autem Hecubae aliter chori periodos dispositas fuisse negat sententiarum inter se respondentium aequabilitas: cf. 86 sq. et 98 sq. quod si quis trimetros codicum optimorum consensu traditos librariorum libidini tribuere nolit, periculum illi faciendum erit ad eandem normam quam Ag. 310 sq. observatam vidimus Hecubae captivarumque lamenta redigendi.

haud multa restant carmina in quibus dubitationi possit

Θρῆνος est, non de Alcmena, quamvis hoc indicari videatur carminis exordio:

*flete Alcmenen magnique Iovis
plangite natum.*

nam cum in *E* scriptum sit *Alcmenae*, certa emendatione reponendum est:

*ite Alcmenae magnique Iovis
plangite natum.*

iam vero considerandum annon carminis exordium iniuria choro datum sit post prima verba corrupta.

locus esse. quorum in numero non recenseo sapphicos versus *κατὰ στίχον* phalaeciorum Catullianorum modo deductos et aut in fine aut arbitrariis locis adonio interruptos; prius enim accidit Thy. 546 sq. HO 1518 sq., alterum Oed. 110 sq. (13 cum adon. — 8 c. ad. — 11 c. ad. — 9 sine adonio sequentibus anapaestis), Tro. 814 sq. (11 cum ad. — 9 c. ad. — 14 c. ad. — 10 sine adonio: consensus aliquis cum Oedipi cantico casui tribuendus); Phaed. 736 sq. (4 cum ad. — 11 c. ad. — 8 sine adonio sequentibus tetrametris dactylicis); Tro. 1009 sq. octo priores versus adonius excipit, secuntur 39 sine clausula; contra Tro. 371 sq. clauduntur colo quod dimidio versu constat: nimirum asclepiadeis tripodia dactylica catalectica in syllabam subiungitur:

*quaeris quo iaceas post obitum loco?
quo non nata iacent.⁷⁾*

ubi tamen si quis carminis finem intercidisce contendat equidem non magnopere pugnabo. — sed alia sunt diversis metris composita quae si non aliqua ratione conexa sint iure mireris. quale est brevissimum carmen Phaed. 1123 — 1155. quod incohatur quinque dimetris anapaesticis; sequitur stropha constans duobus asclepiadeis glyconeo et versu logaoedico de quo diximus p. 128. dein septem dimetri anapaestici quibus intercedit secundo loco monometer; interrumpuntur anapaesti comitate aliquo in quo multum operae consumpsere viri docti ut probabilem versus speciem procuderent; sic enim consensu librariorum traditur:

1140 *circa regna tonat.*

rursum anapaesti secuntur et quidem, si paulisper eorum quae de v. 1144 supra p. 108 disputavimus obliviscimur interpolatamque scripturam *qui clara videt* recipimus — nihil enim intentatum relinquendum est quod aliqua rationis specie commendetur —, rursum septem dimetri et monometer. claudunt agmen quinque versus sapphici. iam si Peiperi coniecturam amplectaris, quae per se nihil habet quod fieri non potuerit, versum scilicet 1140 e stropha eius quae 1128 sq. legitur consimili residuum esse, hae sese excipient carminis particulae:

⁷⁾ hos versus (400. 401) in fine cantici conlocatos refert Etruscus et loco non suo sed vulgato i. e. quem interpolator illis dedit, secunda manu restitutos. in eadem fabula nuntius primam narrationis partem hephthemimeri iambica claudit: 1103 *in media Priami regna.* — ad v. 400. 401 cf. Sen. ep. 54, 4; 77, 11; 102, 24; 120, 18. cons. Pol. 9, 2. cons. Marc. 19, 5.

*et somnis facient insidias tuis
lascivae nemorum deae*

Panas quae Dryades montivagos petunt.

vides versiculum *montivagique Panes* ab interpolatore additum esse, satis apte quidem si sequens versus omittatur. qui tamen sententiam continet necessariam: Naides enim quae Hylan raptuere cum Dryadibus componuntur quae, ut simile crimen in se suscipiant, Panas insectari festive dicuntur, quas scilicet a Panibus peti vulgo putatur. versus autem molesta iam sed tolerabili synchysi constructus ferri non potest nominatis 'lascivis nemorum deabus'; nam si in Dryadum nomine non vis sententiae et accentus est, id quod non fieri apparet nuncupatis iam in priore versu nymphis, nomen post sententiae obiectum et pronomen positum grammatica recusat. itaque verba manca et ut tolerentur supplemento egentia⁹⁾ *lascivae nemorum deae* aequae dittographiam habeo et spuria. praeter hunc locum carmen sine offensione, versuum ordine nusquam turbato, procedit¹⁰⁾ exceptis v. 768 sq. sic in A scriptis:

*languescunt folio lilia pallido
et gratae capiti deficiunt rosae,
ut fulgor teneris qui radiat genis
momento rapitur nullaue non dies
formosi spoliū corporis abstulit.*

E eo tantum differt quod *folio ut lilia* habet (nam *pallido*, non *candido* E totidem litteris praebere supra p. 25 dixi) et v. 769 *deficiunt comae*. hoc recepit Richter, v. 769 *ut gratae*, 770 *et fulgor* corrigens, v. 768 delet. certe non eleganter ad iuvenem mox calvum futurum adluisse videtur. Eumolpus quidem capillorum elegidarion dixit, sed iocos in calvos stigmosque iaculari volens (Petron. 109); at melius potest illud Horatii versibus defendi¹¹⁾ IV, 10, 2:

⁹⁾ superflui additamenti *frondiferum* non Peipero, qui sibi ipse imputat, nota ferenda est, sed Wakefieldo infelicitum de his tragoediis inventorum fecundo (ad Lucr. IV, 585).

¹⁰⁾ nam v. 749 sq. bene ad 748 adplicantur, recte intellecti a Boethio consol. I, 5, 5 sq.; et v. 804^b sq. licet a Scaligero obelo notati sint dummodo recte interpreteris optime se habere senties.

¹¹⁾ ad Horatium provocavi quia in his tragoediis nusquam tam frequens et aperta Horatii imitatio adparet quam in hoc carmine. cf. v. 737 *ocior nimbos glomerante Coro* et Hor. II, 16, 23 *ocior cervis et agente nimbis* *ocior Euro*. 743 sq. et Hor. I, 12, 46 *micat inter omnes Iulium sidus velut inter ignes luna minores*. cf. epod. 15, 1 et alios ut anth. gr. V, 110, 5. v. 799 et epod. 13, 5 *obducta solvatur fronte senectus* (inter iuvenes; Seneca veteris — *supercili*) v. 797 *lucabit Pario marmore*

*insperata tuae cum veniet bruma superbiae
et quae nunc umeris involitant deciderint comae
nunc et qui color est puniceae flore prior rosae
mutatus, Ligurine, in faciem verterit hispidam.*

quos non negaris quasi exemplar horum versuum videri. itaque recte coniecisse videtur Richter, sed sine dubio v. 768 iniuria eiecit. nam quod in *E* legitur ut insertum est ut antecedentibus adaptaretur versibus, qui ad v. 763 referendi sunt. fateor autem sine Horatii loco certum mihi futurum fuisse *gratas comas* arborum florumve comas esse et in *capite* eius generis nomen aliquod latere. nunc haec vera videntur:

*languescunt folio lilia pallido,
ut gratae capiti deficiunt comae
et fulgor teneris qui radiat genis
momento rapitur.*

expeditis locis in quibus haesitari poterat carminis compositionem examinemus. atque stropharum quidem indagandarum spem statim mittemus cum in sapphics initio positis primum quattuor, dein undecim versus adonio excipi viderimus, denique octo sine clausula sequi. sed aegre nobis persuademus tres tetrametros dactylicos qui post sapphicos leguntur sine ratione hoc numero circumscriptos esse. tamen nec quaternorum nec ternorum versuum strophae ullo vestigio indicantur: κατὰ στίχον omnia deducuntur. inserti vero dactylici versus hoc saltem loco elegantiores quendam in Seneca numerorum sensum demonstrare videntur; nimirum ea ratione inter sapphicos et asclepiadeos intercedunt, ut a versibus logaoedicis ad choriambicos transitus paretur.

eiusdem generis dubitationem tetrametri dactylici movent quos in extrema Hercule Oetaeo Alcmena pronuntiat. quorum priores tres in omnibus praeter Etruscum et assecclas sic scribuntur (v. 1944 sq.):

*unde sonus trepidas aures ferit?
unde meas inhibet lacrimas fragor?
agnosco agnosco, victum est chaos.*

nihil esset in quo haesitares nisi Etruscus diversam horum versuum praeberet formam hance:

clarius et I, 19, 5 *splendentis Pario marmore purius*. praeterea v. 810 ad Verg. georg. III, 89 respexisse videtur mutato Polluce in Castorem, Amyclaeo in Spartanum; recentiores omnes de Castore, ex Seneca Claudianus IV. cons. Hon. 556 *serviretque tuis contempto Castore frenis Cyllaros*. 771 sententia philosopho adamata: ep. 26, 4; 45, 13; 58, 22; 120, 18 all. cf. Hf. 874.

*unde unde sonus trepidas aures
ferit? unde meas inhibet lacrimas fragor?
agnosco victum esse chaos*

vides ultima secundi versus voce in tertium adsumpta nitidissimos prodire dimetros anapaesticos:

*unde unde sonus trepidas aures
ferit? unde meas inhibet lacrimas
fragor? agnosco victum esse chaos.*

deinde dactylici versus inlaccessiti decurrunt.¹²⁾ adaeque autem suspicio oritur ternisne versibus in initio positis continuatus mutatis numeris idem periodorum ambitus indicetur. cui favere videtur Etruscus versu 1951 omisso quindecim versus praebens, ut nullo negotio ternorum versuum strophas describas et levi mutatione vel acumen sententiae reddas v. 1949 scribendo *visisti* vel *vidisti* (*vicisti* codd.) (cf. 1966):

*vidisti rursus mortis loca
puppis et infernae vada tristia
et remeare licet soli tibi?*

sed primum in terno numero, ut diximus, nulla ratio est, cum quaterno Horatium imitatus esse videri possit; deinde sententiae filum in quinque strophis ter strophae fine rumperetur; postremo tetrametri isti uno tenore a primo ad ultimum versum decurrunt qui et ipse in mero dactylo finit, ut haec non secernenda esse poeta aperte indicarit vel saltem secernendi nullum indicium dederit. versum autem 1951 cum Etrusco eicientes unicum inter duos versus hiatum carmini inferremus. ut de hoc quoque carmine strophis describendo nullo modo cogitari possit, immo de continuo eius cursu constet. unum vero est quod intellecta trium versuum in initio positorum natura lucramur: nimirum de dimetris anapaesticis manifestum est et incorruptum testimonium.

contraria est tetrametrorum dactylicorum natura in carmine de quo pauca adhuc verba fieri oportet Oed. 449 sq. quod praeter versus heroicos in partium singularum initiis finibusque positos quattuor particulas continet, de quarum duabus satis disputavimus. atque illis quidem strophicae responsionis nihil inesse vidimus. de reliquis idem docere potuerunt

¹²⁾ simili modo dactylicos cum anapaesticis versibus coniunxit Pomponius. Terent. 1965:

*inserit haec aequae Pomponius in choricis sic:
'Rhoeteis procul a terris', mox dispare versu
subiecto 'Priamique aras damnare pias', tunc
'obruere nos Danaosque simul' paribus dedit illi.*

tetrametri dactylici septendecim tertio loco positi, qui omnem subtiliorem dispositionem pertinaciter renuunt et aspernantur. etenim hiatus intercedit inter 451 et 452, 456 et 457; syllaba positione si ad sequentem versum adligatur longa finitur versus 453. 454. 455. 460. 464. itaque hos versus non circumscripsit periodis nec omnino magis illos inter se cohaerere voluit quam sapphicos similesque κατὰ στίχον compositos. restant hexametri variis metris ita interpositi ut v. 403 duo, 429 tres, 445 quattuor, 466 sex versus et totidem v. 503 sese excipiant. hoc si artificiose institutum esse credimus, inepte lusit in progrediente versuum numero et ineptius etiam si Richtero credimus v. 466 in duo frustula dirimenti — sed non credimus. nempe evinci potest primum saltem locum non recte traditum esse. atque nemo quidem extitit qui haec explicaret (v. 403):

*effusam redimite comam nutante corymbo,
mollia Nysaeis armatus bracchia thyrsis,
lucidum caeli decus huc ades votis e. q. s.*

sic scilicet *E*, *armate* (i. e. aut *armate* aut *armatae*) *A*, alii *armati*. priores vel 403 ad Bacchum, 404 ad Bacchas rettulerunt (*armatae*) et in exclamatione post *thyrsis* interpunxerunt, id quod Richterius amplexus est; vel, quod Gronovius voluit, et *redimite* et *armatus* ad *ades* trahebant, ut, quod ferri omnino nequit, idem deus et quinto et primo casu compellaretur: cum ferri sane debeat, licet dura sit, sententia inter varios numeros dissecta; vel denique v. 404 et 405 locum inter se mutare iusserunt, qua in re manifeste absurda non est morandum. Muelerus quid sibi velit (r. m. p. 123) post v. 403 finaliter distinguens et v. 404 ad 405 trahens ipse scierit. unum vero, quod a grammatica ferri possit, id scilicet quod Richterius recepit, plane nullum sensum efficit. quid verum sit Etrusci scriptura indicat saltem; quae vocativum in priore, nominativum casum in altero versu referens aliquid inter utrumque intercidisse aperte docet. quod cum intellexeris ultro senties *mollia bracchia* et *Nysaeos thyrsos* non recte ad unum Bacchum attinere sed, quod sensisse et interpolatorem vidimus, ad maenadum turbam dei pedisequas. quarum mentio post 403 amissa sic fere unius versus ambitu efferri potuit:

effusam redimite comam nutante corymbo
[*huc ades, huc comitum laeto cum carmine coetus*]
mollia Nysaeis armatus bracchia thyrsis.

dein novo impetu:

lucidum caeli decus huc ades e. q. s.

tres igitur versus fuisse videntur ut 429—431: sic et v. 466 sq.¹³⁾ et in fine senos posuit. intercedunt 445 sq. quattuor, e quibus deprecor ne quis secundum praecidere tentet cum ternis prioribus numerum exaequaturus; nam sane v. 446 non desideraretur si abesset.

huic disputationi ut finem faciamus vel potius ut confirmemus eam quodammodo et inlustremus, pauca dicenda sunt de mira quadam sententiarum responsione quae cum in aliis canticis tum in Herculis prioris secundo comparet ex asclepiadeis duodeseptuaginta *κατὰ στίχον* compositis constante. incipit in prooemio (v. 524—532) quo Herculis impigri viri labores et aerumnae beato Eurysthei otio opponuntur. secuntur duae partes inter se mirifice respondententes: priore Herculis in Scythiam expeditio et balteus Hippolytae raptus celebrantur (v. 533—546), altera ad inferos descensus et pugna cum Plutone olim Pyli peracta. argumenta vides poetam similia elegisse; quae ita tractavit ut singula verbo tenus consentiant. respondent autem inter se v. 533—536 cum 547—549, in quibus tamen similitudo argumentum non excedit; dein v. 537—541 cum 550—556. describuntur Pontus et Acheron:

537 *illic dura carent aequora fluctibus*

551 *consurgunt tumidis fluctibus aequora*

540 *stat pontus vicibus mobilis annuis*

554 *stat nigro pelagus gurgite languidum*

v. 542—546 cum 558—568, victoria de Hippolyte et de Plutone deportatae; vide initia:

542 *illic quae viduis gentibus imperat*

560 *hic qui rex populis pluribus imperat*

in eis vero quae non ad verbum quadrant, subtiliter elaboratam rerum aequabilitatem lector accuratus facile persentiet. geminae itinerum imagini epilogi loco narratio de Orphei victoria canendi arte relata adiungitur, qua scilicet efficiatur viribus Herculis resistere non posse quae cantibus Orphei non restiterit Ditis

¹³⁾ v. 466 lusit in eo ut tetrametros dactylicos etiam sententiae vinculo cum hexametris coniungeret. sic 429 sq. arte cum 432 cohaerent, sic 472 cum 471, sic vel Phaed. 325 cum 324. — ceterum inter 21 versus heroicos sedecim bucolica caesura diremit, secundum tragicorum Graecorum consuetudinem, cf. Rosseb. et Westphal. metr. III p. 29. ut sedecim illos si cupias eodem modo quo v. 466 dissecare possis. at nimis inepta esset adfectata per clausulam systematis species in versibus contra legem et usum, quibus systemata flagitabantur, *κατὰ στίχον* compositis. quod de anapaestis valere ostendimus; valet item de tetrametris dactylicis (de H0 1914 sq. v. supra p. 60. 143) et dimetris iambicis (Ag. 759 sq.); quibus prolusit Seneca Prudentio. scilicet systemata ille abiecit ut strophas abiecerat.

potentia. iam vero si periculum facias carmen tam aperte singulis particulis constans in strophas describendi, videbis particulas istas diversi ambitus esse neque quicquam spei prudenti saltem homini relinqui sententiarum aequabilitatem cum stropharum eurythmia coniungendi: id quod argumenti loco potest esse, in eis carminibus de quibus non certa ratione aliter statui possit, a Senecae arte consilium stropharum describendarum alienum fuisse.

vidimus igitur in unius Medae uno saltem carmine severiorem normam regnare, in reliquis tragoediis hic quidem et illic speciem quandam aequabilitatis sed compositionem re vera strophicam nusquam inveniri — nam quae non tetigi, de eis ne quaestioni quidem locus est. quae si omnia complectimur, prorsus descivisse ab Horatio Senecam constat, non ut ad Catulli Graecorumve aliorum, velut Anacreontis, exempla rediret, sed ut lege solutus incederet vel, si quando videretur, ipse legem sibi scriberet ineptam ac sine arte artificiosam. rapidus sane et miserabilis post Horatium summum artificem lapsus. cuius si causas requirimus, Senecae aevo dudum interiisse pulchrae severitatis decorisque re non verbis parati sensum omnia docent. quod si miramur doctrinam ipsam, qua Horatius edoctus Aeolium carmen primus ad Italos modos deduxit, tam cito evanuisse, quotum quemque putas Senecae aevo ipsum Alcaeum adiisse praeter Horatium a quo carminibus pangendis instrueretur? Seneca saltem ne tragoedias quidem praeter suarum ipsius exemplaria pernovit: semel Euripidis versus adfert (ep. 115, 14) e Danae sumptas quas scilicet Bellerophonti tribuit. Vergilium lectitavit Horatium Ovidium philosophos. facile autem qui non Alcaeum sed Horatium legit eo induci poterat, ut versus aeolicos κατὰ στίχον compositos non multum differre existimaret a strophis quae quaternis colis aequalibus constarent; praesertim cum Horatius stropharum terminos nullo indicio denotasset. quo sane nec sapphici versus excusantur uno tenore decurrentes nec epodi inconstanter et ad arbitrium positi nec metra systematis necessario conectenda versibus singulis praeter artem adstricta nec varia numerorum genera uno eodemque carmine comprehensa nec denique polymetrorum carminum puerilis iactatio. quae non ex Graecorum imitatione nata esse sed ex grammaticorum institutione certum nobis est et exploratum: quo satis explicatur res omnium maxime mirifica, quod scilicet ne hanc quidem versiculorum fluentium sine vinculo ac dilabentium congeriem stropharum lege coercuit.

VIII.

De ratione quae inter Senecae tragoedias tragicosque Graecorum poetas intercedat disputaturus nota quaedam praefanda video: siquidem de quaestionis fundamentis constare ante omnia oportet. cavendum autem praeter cetera videtur ne quis eodem similive consilio Senecam poeticae operam dedisse opinetur quo Pacuvius vel Plautus exemplaria graeca expresserunt. ille enim nec secutus est Graecos praeter argumenta et utique non tragicam musam carminibus suis adspirare iussit, sed scholasticam.

qui ante novissimum liberae rei publicae saeculum Romae tragoedias scripserunt, versibus vere latinis graecarum fabularum non argumenta tantum sed mores quoque et affectus reddiderunt. id eo magis laudandum est quo apertius Ennius saltem et Accius in praetextatis demonstrasse videntur quid Italicae musae praestare possent. qui quod artius etiam Graecorum exemplis se adstrinxerunt quam comici poetae, eius rei causa in tragoediae natura sita est. nam in privata vita iocose imitanda inveniendi officium poetae primum et uni poetae impositum erat; qui ut nova semper et inaudita inveniret res ipsa non patiebatur: genera quaedam argumentorum et personarum extiterunt, intra quae mores eosdem et affectus leniter variare et novis coloribus depingere summa ars erat. atqui Romanorum comici cum in iuvenum amoribus, patrum iris, laetis securisque angustiarum eventibus rem plerumque versari viderent, sine magno negotio et interdum forsitan rei emolumento 'ardentes iuvenes raptasque in amore puellas elusosque senes agilesque per omnia servos' ex una fabula in alteram transtulere, scaenas scaenis mutavere vel in tenuioris argumenti complementum arcessivere. quod cum Graeci nusquam et numquam fecerint — utitur enim Aristoteles illo ut rei plane absurdae exemplo poet. 1456^a, 30 —, tragicis ne apud Romanos quidem concessum erat. namque quos illi sectati sunt tragoediae graecae principes heroum regumque actis deorum fative nutu perpetratis sive exantlatis certas formas et duraturas induerunt, ut et argumenta et personae in posterum constarent: ea de re certamen erat inter Sophoclem et Euri-

pidem, ex quo superiorem plerumque Euripidem decessisse saecula testata sunt; post illos nec argumenta quae tractaverant nec personarum praecipuarum mores et naturam ab illis constituta cuiquam licuit immutare, quod et litterarum et artis monumenta ostendunt: qui immutare vellent prorsus nova inducere debebant. iam priores Romanorum tragicos umquam ignota indictaque primos protulisse nemo arbitrabitur; in Graecis vero exprimendis non tantum Medeam ferocem flebilem Inonem perfidum Ixiona Ionem vagam tristem Oresten repraesentare debuerunt, sed et in argumentis disponendis et explicandis exemplaria sequi, nisi artis opera, in quibus omnia sua natura cohaerent, destruere mallent. id quod fecisse illos fragmenta docent in quibus quae refragari videntur omnia suum explicatum habent. et quidem merito non Livio tantum sed et Pacuvio illud gloriae ducimus.

civilibus bellis peractis cum rhetorica disciplina magis magisque in eruditione summum locum occuparet, et consensaneum erat ut prisca prisco more tractata displicere Romanis inciperent, et ipsi novo instrumento novum quiddam proferre posse sibi videbantur. periculum in mimo factum erat qui cum natura arti rhetoricae affinis esset quantum ab illa receperit et in illam valuerit Senecae patris lectores sciunt. novum autem genus tragoedia rhetorica inventa est, cuius indoles breviter sic describi potest ut ἡθός in ea nullum, πάθος omnia esse dicatur. nam quae ad mores spectant sentiis comprehenduntur, affectus plene et diffuse repraesentantur, oratione omnis generis coloribus sensibusque instructa, descriptionibus et narrationibus undecumque arcessitis et ubicumque inlatis. eius tragoediae, quae iam Graecanicis versibus composita Romanorum ingenio, sepulta saltem libera re publica, aptissima erat, prima exempla non Senecam dedisse certum est. num iam a Varii Thuesta vel ante illum a Pollione initium ceperit¹⁾, dubitari potest, cum in epicam elegiacamque poesin ab Ovidio demum rhetoricae disciplinae indoles inlata sit. quamquam Quintiliani verbis (*iam Varii Thyestes cuilibet graecarum comparari potest*) et argumento quod potissimum sibi tractandum Varius sumpsit, comprobari illud videtur. sed Ovidii Medeam ex novo genere fuisse multa

¹⁾ v. Welcker. tr. gr. 1421 sq. versus Graecorum ritu compositi sufficiebant ut Pollionis tragoediae *'nova carmina'* audirent (Verg. ecl. 3, 86). gravius est quod Ovidio Musa dicit (am. III, 1, 29) *nunc habeam per te Romana tragoedia nomen*, quo indicatur aliquid quod Romanis proprium sit.

evincunt: ante omnia Ovidii ingenium rhetoricae arti quam aptissimum eaque excultum; quo praecipue spectant quae de illo Seneca pater memoriae tradidit; deinde Quintiliani testimonium quo docemur etiam in tragoedia illum ingenio suo indulgere quam temperare maluisse²⁾; denique frustula duo quae iniqua nobis fortuna ex illius Medea reliquit — libenter enim Ovidii Medea novem Senecae tragoedias venderemus —, quae tamen sufficiunt ut et Medae mores illum aliter quam Euripidem tractasse et rhetorum more locutum esse cognoscamus. de Seneca non probari magis debet res quam intellegi. tamen ad probandam quoque quae sufficiant adferemus.

non immerito dici potest ad nullam fere antiquarum litterarum aetatem inlustrandam utilius adiumentum suppetere quam, quo ad primum p. Chr. saeculum utimur, Senecae patris opus. differentiae Vergilium ac Tibullum inter et Ovidium intercedentis, quam nemo non sentit, causas controversiae demum suasoriae et iudiciales aperient de quibus sententias divisiones et colores Seneca posteris tradidit: illis enim rhetoricam famulae et ministrae loco fuisse, his imperare cognoscimus. qui Livii annales cum Sallustii libris, Senecae filii scripta pedestria cum Cicerone comparare volet ab eodem lucem accipiet. in tragoediis filium cum patre ipsum conferre debemus, ut intellegamus nec potuisse quemquam hac disciplina a prima aetate instructum in Graecis adquiescere vel in Horatii legibus, quas scilicet Seneca in tragoediis palam contempsit, nec, si tragoedias scriberet, alias scribere potuisse. atque Senecam studiis rhetoricis quam maxime imbutum fuisse et natura sua non minus quam Ovidium ad ea praecipue inclinasse et pater fidem facit et quidquid scripsit; ut qui subinde tota capita libellis suis non alio consilio inserat nisi ut in colore splendido finis fiat. at de tragoediis qua ratione illud intellectum velim uno saltem exemplo ad orationem ac stilum pertinente ante oculos ponere satius erit.

non raro eo colore rhetores utuntur ut ad augendam vim argumenti rem quam semel evenisse notum sit, ita tangant quasi eadem saepe et adeo semper in simili occasione evenerit. sic iuvenis qui cum patruum patris inimicum aluisset abdicatus a patre dein a patruo adoptatus patrem inopem aluerat, iterum abdicandus hoc in novum patrem colore utitur: *quaeritis quid fecerim? quod solebam* (contr. I, 1, 17); nimirum patrem alui, ut olim temet ipsum. sic in Muredii sententia

²⁾ id quod non recte explicavit Welckerus tr. gr. p. 1433.

VII, 5, 15 *facit, inquit, quod solet: pro amatore sanguini suo non parcat* Senecae fatuum videtur quod putide translato sensu in eadem sententia sanguinem pro filio usurpavit, in qua eandem vocem proprie, Publiliano more, non quod solitum dicitur esse mulieri sanguinem suum fundere, quippe quem semel in coniugis morte sibi quoque detrahi passa sit. IX, 24, 4 *feci quod soleo: nihil aliud respexi quam patrem* (Cimo Miltiadem); ibid. 5 *cogita qualium misereri soleas*³⁾ (Callias Cimonis). cum his locis confer Sen. Phoen. 154

*dextra noster et nuda solet
bene animus uti,*

scilicet oculos Oedipus nuda dextera sibi eruerat. ibid. 163 in eadem re:

vel dirige iras quo soles,

scilicet in oculos. Tro. 360

dant fata Danaïs quo solent pretio viam.

virgine scilicet immolanda. Med. 540

*contemnere animus regias, ut scis, opes
potest soletque.*

contempserat autem regias opes Medea Colchis fugiendo. Phaed. 92

praestatque nuptae quam solet Theseus fidem.

ubi qui has tragoedias legerit concedet tantum de Ariadna cogitari. Hf. 1101

mundum solitos ferre lacertos,

³⁾ pluralis numerus (*qualium*) ad idem genus pertinet. ecce tota sententia: *'cogita adulteros esse pro quibus rogas, cogita qualium misereri soleas'*, cum pro filia pater rogaverit, Cimonis miseritus sit. eius usus tragicis Graecis frequentati Welckerus exempla dedit tr. gr. 107 adn. de Soph. frg. 284 loquens (σὺ δ' ὦ μεγίστων τογχάνουσα πενθερῶν) cf. p. 469 de Eur. frg. 48 (δαύλοισι γὰρ τοῖς σαῖσι νικᾶς). addo Eur. Herc. 455 ὁμοῦ γέροντες καὶ νέοι καὶ μητέρες (Amphitruo infantes Megara) 1309 τοὺς εὐεργέτας Ἑλλάδος ἀπώλεσε (Herculem). Med. 366 τοῖς νεωστὶ νυμφίοις καὶ τοῖσι κηδεύουσι. Soph. OR 1184 ὅστις πέφασμαι φῦς τ' ἀφ' ὧν οὐ χρῆν, ξὺν οἷς τ' οὐ χρῆν ὁμιλῶν ὅς τέ μ' οὐκ ἔδει κτανῶν. cf. 1358 οὐδὲ νύμφιος βροτοῖς ἐλήθην ὧν ἔφην ἄπο. sic Catull. 68, 115 *pluribus ut caeli tereretur ianua divis* (uno Hercule). sed multus in hoc usu Seneca est: Med. 106 *nunc primum soceris sponse volentibus*. 278 *quidquid etiam nunc novas docet maritus coniuges*. Phoen. 479 *post ista fratrum exempla*. Phaed. 1067 *nam mihi paternus vincere est tauros labor*. Hf. 1283 *fortis in pueros modo pavidasque matres*. Ag. 194 *Pelopias Phrygiae sceptrum dum teneant nurus*. HO 1854 *pertinax si quas dolor adhuc iubet lugere quas luctus gravis in saxa vertit, et alia multa*.

cum Herculem semel caelum tulisse pueri sciant. ibid. 1343

illa te, Alcide, vocat,

facere innocentes terra quae superos solet.

Attica nimirum ubi Mars homicidio purgatus erat.⁴⁾ item de Hercule HO 1376 — nam quod in talibus Hercule Oetaeo ut reliquis tragoediis utor non improbabis —

quos soles vince inferos.

plane idem color est, alio tantum loquendi genere indutus, quem habes contr. IX, 6, 8 *liberos effero semper unius mulieris aut mendacio aut veneno*, cum filium novercae veneno amiserit, filiam ab eiusdem mendacio defendat. sic Seneca Phaed. 1164

o dure Theseu semper, o numquam ad tuos

tuto reverse,

ubi ad Thesei Minotauro interfecto revertentis incuriam adluditur subabsurde. ibid. 1166

pervertis domum

amore semper coniugum aut odio nocens,

ubi, ut ad Ariadnen supra, sic ad se unamque Antiopam respicit. ibid. 1207

tuque semper, genitor, irae facilis adsensor meae,

cum irae in Hippolytum modo adsensus sit Neptunus, alii ex Thesei saltem sententia numquam. Phoen. 34

semper cruenta saeve crudelis ferox,

cum occidis et cum parcis.

Oedipo Cithaero pepercerat. Hf. 1336

quoniamque semper sceleris alieni arbiter

amas nocentes,

scilicet Pirithoum. Tro. 500

qui semper etiam nunc tuos,

Hector, tueris.

modo qui Andromachae apparuerat. denique idem paullo aliter effertur contr. VII, 3, 1 *revertor ad venenum quoniam iniqua fortuna nullo me periculo defungi semel passa est*: nimirum praeter venenum una abdicatio respicitur; quocum satis erit contulisse Tro. 134 de Priamo:

nil Troia semel te rege tulit.

observandum autem est locos quos e controversiis attuli omnes diversorum rhetorum esse, ne binos quidem eiusdem. ceterum erret qui hanc figuram omnibus eius aevi poetis frequentatam

⁴⁾ nescio num quid reconditum lateat Stat. Theb. VIII, 766 *nec prius astra subit quam mystica lampas et insons Elisos multa purgavit lumina lympa.*

putet; ascribam quae epici praebent: Lucan. VIII, 585 Cornelia quae a Pompeio semel in Thessalia abscesserat:

numquam omine laeto

distrahimur miseri.

eadem IX, 66

similisve malorum

*sors mihi semper erit? numquam dare iusta licebit
coniugibus? numquam plenas plangemus ad urnas?*

scilicet quae post Crassum luget Pompeium. Val. Fl. VII, 95 Iaso cum Peliae iussu expeditionem susceperit:

mos iussa pati nec cedere duris.

VIII, 353

*atque iterum Aesonides, iterum defenditur arte
qua solet?*

Stat. Theb. VIII, 680 Tydeus:

an noctem et solitas placet expectare tenebras?

quod potest per ironiam dictum videri quasi qui semel insidias struxerit idem semper factururus sit. ib. XI, 615

et in vultus saevire ex more potestas.

idem in silvis II, 7, 122

solet hoc patere limen

ad nuptas redeuntibus maritis,

quippe quod Protesilao patuerit. Silius aridus poeta tantum XII, 583

*intratam Senonum capietis milibus urbem
adsuetamque capi.*

denique ex historico insigne exemplum addam quod docebit quantas difficultates color iste parum intellectus criticis parare possit. Tac. XIV, 47 *vis fulgurum non alias crebrior et sidus cometes sanguine inlustri semper Neroni expiatum*, ubi Gronovius semper eicere voluit, alii alia coniecerunt, historici nihil se intellegere fatentur: lege Schilleri adnotationem Neron. hist. p. 182 adn. 2. respicit autem Tacitus ad unum cometen (XIV, 22), qui Plauti Sullaeque exilium praenuntiaverat.⁵⁾

haec igitur et quae eius generis facili negotio addi possunt ostendunt penitus Senecam rhetorum eruditione imbutum fuisse. quem etiam paterni operis assiduum et diligentem lectorem

⁵⁾ non explicatur Tacitus Suetonii loco Ner. 36 *anxius ea re ut ex Balbillo astrologo didicit solere reges talia ostenta caede aliqua inlustri expiare atque a semet in capita procerum depellere, nobilissimo cuique exitium destinavit*. nam non dixit Tacitus: *sanguine inlustri semper regibus expiatum*.

fuisse e tragoediis evinci potest. nolo insistere in eo quod sententiae persaepe similes apud utrumque inveniuntur; ut, quo exemplo defungar, contr. IX, 6, 2 *praecipitati non quod impulit tantum trahunt, sed quod occurrit et naturali quodam deploratae mentis adfectu morientibus gratissimum est commori*, quocum cf. Ag. 202 *mors misera non est commori cum quo velis* HO 350 *felix iacet quicumque quos odit premit* Med. 427 *mecum omnia abeant: trahere cum pereas libet*; nam similia etiam apud alios poetas leguntur⁶⁾ et omnino in sententiis similibus, etiamsi ad verba usque similitudo pertineat — ut Med. 433 *remedia quotiens invenit nobis deus periculis peiora* et contr. exc. VI, 7 *quaedam remedia graviora ipsis periculis sunt* —, spondere numquam licet sitne inter binos locos necessitudo.⁷⁾ cuius tamen inter patrem Senecam filiumque non deesse certa indicia iam, nisi proludendo lectorem fatigavi, demonstrabo.

Sen. suas. II, 12 *occurrit mihi sensus in eiusmodi materia a Severo Cornelio dictus, tamquam de Romanis nescio an parum fortiter. edicta in posterum diem pugna epulantes milites inducit et ait*

stratique per herbam

hic meus est, dixere, dies.

elegantissime quidem adfectum animorum incerta sorte pendentium expressit e. q. s. hunc sensum ita suum in usum Seneca convertit ut de die, quem Medea antequam in exilium iret sibi expetierat, usurparet; de quo cum passim illa verba fecerit, ut v. 295 *unus parando dabitur exilio dies 399 segnis hic ibit dies tanto petitus ambitu tanto datus?* ita in extrema fabula liberos trucidatura loquitur (v. 1016):

perfruere lento scelere, ne propera dolor:

meus dies est; tempore accepto utimur.

⁶⁾ cf. trag. inc. inc. frg. 88 v. 159 *pereant amici dum inimici una intercidant.* Ovid. fast. III, 637 *et cupit ulta mori.* Luc. VII, 654 *nec, sicut mos est miseris, trahere omnia secum mersa iuvat gentesque suae miscere ruinae.*

⁷⁾ quamquam et rhetores e poetis (suas. III, 4 Arellius Fuscus e Vergilio, cf. 5 *solebat autem Fuscus e Vergilio multa trahere e. q. s.*) et poetae e rhetoribus haud raro sensus suos adsumebant (suas. II, 19 Arbronijs Silo ex Latrone, ubi addit Seneca: *tam diligentes tunc auditores erant, ne dicam tam maligni, ut unum verbum surripi non posset. at nunc cuilibet orationes in Verrem tuto dicere licet pro suo.* contr. II, 2, 8 Ovidius ex Latrone: *adeo autem studiose Latronem audit, ut multas eius sententias in versus suos transtulerit e. q. s.*); sed nostra aetas nimis rudis est loquendi artis quam ut veram imitationem a fortuita discernere possimus, nisi externa documenta accedant.

Romanorum quivis in hoc versu Severi meminisse debebat ⁸⁾; quorum in auribus quantopere talia haeserint ex Seneca patre potissimum scimus. quod magis etiam de altero hoc exemplo valet (suas. II, 19): *Latro in hac suasoria* (in qua deliberant Thermopylis Lacones an sibi quoque fugiendum sit) *cum tractasset omnia quae materia capiebat, posse ipsos et vincere, posse certe invictos reverti beneficio loci, tum illam sententiam adiecit: si nihil aliud, erimus certe belli mora. postea memini auditorem Latronis Arbronium Silonem patrem huius Silonis qui pantomimis fabulas scripsit —, recitare carmen in quo agnovimus sensum Latronis in his versibus:*

*ite agite, o Danai, magnum Paeana canentes;
ite triumphantes, belli mora concidit Hector.*

plane eodem sensu in eadem re Seneca usus est Ag. 208

*quem non Achilles ense violavit fero,
quamvis procacem torvus armasset manum,
non melior Ajax morte decreta furens,
non sola Danais Hector et bello mora.*

et simili in eadem re Tro. 124 choro Hectorem deflente:

*columen patriae, mora factorum,
tu praesidium Phrygibus fessis,
tu murus eras umerisque tuis
stetit illa decem fulta per annos.*

quem sensum adeo adamavit ut eodem in simili re sed persona diversa rursum uteretur Phoen. 94, ubi Iocasta filios ita adloquitur:

*media se opponit parens:
proinde bellum tollite aut belli moram ⁹⁾.*

iam carmen illud Silonis quod Seneca pater recitare illum meminerat, nec filium lectitasse veri est simile, nec magis sensum istum vel dimidio saeculo post quam dictus esset aequè

⁸⁾ optime res inlustratur his aequalium poetarum locis comparandis, quorum nullus quantumvis ad sententiam prope accedant cum Severi sensu conferri potest: Lucan. IV, 27 *patriaeque et ruptis legibus unum donavere diem*. Val. Fl. VI, 733 *dent tamen oro unum illum mihi fata diem*. Stat. Theb. XI, 485 *noster hic campus nosterque dies*. XII, 366 *aut quem temeraria quaeris nocte mea?* Sil. I, 457 *Murroque secundos hunc superos tribuisse diem*. XII, 633 *ventis debetis nimirum hiemis-que procellis unum, Roma, diem*.

⁹⁾ verbis eisdem sed sensu plane diverso Lucan. I, 204 *inde moras solvit belli*. Stat. Theb. I, 142 *haec mora pugnae sola*. Sil. I, 479 *Romani Murrus belli mora*. at Lucanum quoque colore eodem usum esse non mireris I, 100 *nam sola futuri Crassus erat belli medius mora*. ad suasoriam a patre tractatam respicit Seneca d. benef. VI, 31, 5 *tot ista gentium milia trecenti morabuntur*.

celebrem fuisse et praeter exercitatissimam Senecae patris memoriam multis insedis. accedit quod Vergilio eundem locum tractanti se adplicare noluit, ut adversari quodammodo videatur patris iudicio sic loquentis ibid. 20: *sed ut sciatis sensum benedictum dici tamen posse melius, notate prae ceteris quanto decentius Vergilius dixerit hoc quod valde erat celebre 'belli mora concidit Hector':* ¹⁰⁾

*quidquid ad adversae cessatum est moenia Troiae,
Hectoris Aeneaeque manu victoria Graium
haesit.*

Messalla aiebat hic Vergilium debuisse desinere: quod sequitur et in decimum vestigia rettulit annum explementum esse. Maecenas hoc etiam priori comparabat. cuius loci partem priorem cum alias usum in suum verterit — Tro. 204

*excidit Achilles, cuius unius manu
impulsa Troia quidquid adiecit morae
illo remoto dubia quo caderet stetit —*

in altera parte probasse Maecenatis iudicium videtur; adiecit enim Tro. 124 sq., quem locum modo attulimus:

*umerisque tuis
stetit illa decem fulta per annos.*

aliud autem colorem in voce multum significante, quae est mora, a Triario rhetore usurpatum item Seneca in eadem re imitatus est. ille enim de Medea contr. IX, 6, 9: *quid illa quae fratrem in moram sequentis patris sparsit?* et de eadem Seneca Med. 173:

Nut. vindex sequetur. Med. forsan inveniam moras i. e. eiusdem generis moras quales Colchis profugiens invenit sparsis Absyrti membris. alterum in hoc sensu Triarii colorem plures usurparunt: Ovid. her. VI, 129 *spargere quae fratris potuit lacerata per agros corpora* trist. III, 9, 27 *atque ita divellit divulsaque membra per agros dissipat*, utrumque minus audacter; sed Lucanus, item Absyrtum spectans, VIII, 98 *quo sit tibi mollius aequor — sparge mari comites*; et in alia re Seneca HO 209 *tota iacuit sparsus in aula* cf. 1394 *sparsus silebo* (supra p. 50). Ovid. met. VII, 442 *sparsuras corpora pinus*; in similiore Phaed. 1208 *qui nova natum nece segregem sparsi per agros*; et rursum de Medea Med. 133 *sparsumque ponto corpus*, ¹¹⁾

¹⁰⁾ quo tamen proxime accedit quod Vergilius dixit Aen. X, 428 *pugnae nodumque moramque* (Abantem).

¹¹⁾ his locis nisus et Phaed. 1278 *at vos per agros corporis partes*

Vergilii imitatione, quae subinde in versibus quoque a patre adlatis apparet, nihil probatur, cum Vergilium omnino inter poetas plurimum Seneca legerit et relegerit et memoria tenuerit. qualia quam caute tractanda sint uno loco inlustrabo: suas. IV, 5 *auditor Fusci quidam, cuius pudori parco, cum hanc suasoriam de Alexandro ante Fuscum diceret, putabat aequae bene poni eundem (Vergilii) versum et dixit:*

scilicet is superis labor est, ea cura quietos sollicitat.

Fuscus illi ait: si hoc dixisses audiente Alexandro, scisses apud Vergilium et illum versum esse:

capulo tenuis abdidit ensem.

utrumque locum imitatus esse Seneca videri possit: priorem sententiam habet Phaed. 971

*sed cur idem qui tanta regis —
hominum nimium securus abes,
non sollicitus prodesse bonis
nocuisse malis?*

sed eadem Euripidia est, cf. Valckenaer. ad Hippol. 1102 et fortasse aliorum tragicorum (frg. adesp. 72). cf. Acc. v. 142 Sen. de benef. IV, 19, 2. Luc. IV, 454. Claudian. in Rufin. I, 1 sq. all. alteram respexisse cuiuspiam videatur Tro. 48 in eadem re:

alto nefandum vulnere ferrum abdidit

sed hoc et potest fortuitum esse (cf. Thy. 722 *in vulnere ensem abscondit et penitus premens iugulo manum commisit*), et isto loco aperte Ovidii sensum exprimit. pergit enim

vagas e. q. s., trag. inc. inc. frg. 93 v. 167 membraque articulatim dividit perque agros passim dispergit corpus — ut dum nati dissipatos artus captaret parens e. q. s. aliquando putavi Medae de fratre versum 47

*vulnera et caedem et vagum
funus per artus*

audacissime sane dictum corrigendum esse

funus per agros.

non prohibet quod non eam fabulam, qua membra per agros dissipavit, Seneca mox secutus est v. 133 *sparsumque ponto corpus*; nam v. 452 dicit: *quaeque fraternus cruor perfudit arva*; sed simile est quod legitur Thy. 60 *membra per partes eant discerpta* Sen. suas. VI, 19 *per artus suos laceratus*, quae est egregia Kiesslingii emendatio; simile inquam est si translatum epitheti sensum addas cuius persimile exemplum habemus Med. 667 *arsit angustas vagus inter undas*; cf. HO 817 *et nubes vago sparsit cruore*. denique admonuit me Usenerus Sallustiani fragmenti (de Mario Gratidiano. hist. I fr. 35 Kr.) quod in commentis Lucani legitur p. 62, 5: *qui per singulos artus expiraret*.

*quod penitus actum cum recepisset libens,
ensis senili siccus e iugulo redit.*

et in eadem re Ag. 656

*vidi vidi senis in iugulo
telum Pyrrhi vix exiguo
sanguine tingui.*

nihil ea de re Vergilius in mortis Priami descriptione (II, 550 sq.),
sed Ovid. XIII, 408

*exiguumque senis Priami Iovis ara cruorem
combiberat.¹²⁾*

idem quod de Vergilio etiam de Ovidio valet quem frequenter, ut passim adnotavimus, et in eis quoque locis expressit quos pater adfert. praeteriri hoc loco nequit, Scauri iudicium de Ovidii loco contr. IX, 6, 17 adlato Senecam videri suum fecisse, ut qui Tro. 955 eundem sensum dederit sed non per tot membra eundem persecutus, id quod D. Heinsius (ed. Sriver. p. 287) probe intellexit. filium tamen non ubique patris vel auctorum eius iudiciis se adstrinxisse et vidimus et luculentum exemplum addo contr. VII, 4, 9 *et illam falsissimam (sententiam Festus dixit) in quam multi incidunt: propter hoc ipsum, inquit, magis flebilis est, quod non potest flere. et iterum: lacrimae, inquit, matri desunt, causae supersunt; tamquam caeci flere non soleant. in 'falsissimam sententiam' Seneca quoque incidit Phoen. 239*

*cuncta sors mihi infesta abstulit,
lacrimae supererant: has quoque eripuit mihi.*

denique cf. Pedonis Albinovani versum quem Seneca suas. I, 15 adfert v. 3

per non concessas audaces ire tenebras
cum Hf. 552

*qua spe praecipites actus ad inferos
audax ire vias inremeabiles
vidisti¹³⁾ Siculae regna Proserpinae?*

¹²⁾ sic explicandus quem inde a Servio non recte ceperunt viri docti Vergilii versus II, 662 *iamque aderit multo Priami de sanguine Pyrrhus*. simile est quod Ovidius dixit met. VII, 599: *(victima) exiguo tinxit subiectos sanguine cultros*, quod obversatum videtur Senecae scribenti Oed. 348 *huius exiguo graves maculantur ictus imbre, sed versus retro per ora multus sanguis atque oculos redit*. cf. Prop. IV, 16, 19 *sanguine tam parvo quis enim spargetur amantis?* Lucan. II, 128 *parvum sed fessa senectus sanguinis effudit iugulo flammisque pepercit*.

¹³⁾ fuit cum visisti necessario ducerem scribendum esse, ut trag. inc. inc. frg. 147 v. 249 *quaenam te adigunt, hospes, stagna capacis*

vereor ne in hoc loco inlustrando nimius fuisse videar.¹⁴⁾ sed quam maxime intererat ut omnibus persuaderetur quantopere ex rhetorum ludis haec carmina penderent. exempla autem quibus defuncti sumus impellant forsitan quempiam ut universae elocutionis naturam scholasticam singillatim persequatur, qua sola ratione quaecumque gaudium ex his tragoediis percipi potest. etenim litus aratum est ab omnibus qui iudicium de eis ad artis tragoecae leges redigere conati vel laudarunt ut bonas tragoedias vel vituperarunt ut malas, ut illorum insaniam praeteream qui vel nostro saeculo Senecam cum Euripide comparare ausi sunt — id quod et prioris aevi philologis et Lessingio adulescentulo, qui mirifice coloribus rhetoricis delectabatur, facile condonamus. istae vero non sunt tragoediae sed declamationes ad tragoediae amussim compositae et in actus deductae; in quibus si quid venuste vel acute dictum, floride et figurate descriptum, copiose narratum esset, plauderant auditores, arti satisfactum erat.

itaque non comparabimus cum graecis has tragoedias ut artis opera, sed earum argumenta tantum et argumentorum tractationem. nimirum a prioribus Romanorum tragicis Seneca et in eligendis argumentis et in tractandis ita discessit, utriusque rei causam ut in studiis rhetoricis sitam esse eluceat.

atque primum quidem argumenta apud Graecos nobilissima Oedipum et Hippolytum, quae ne priores Romanorum poetae tractanda sibi sumerent incesta conubia et flagitiosus novercae amor prohibuerant — nemo enim obiciet Divi Iuli Oedipum — Seneca utrumque sibi adscivit, ut quae affectibus depingendis praecipue aptae essent. eodem consilio ab Euripide Herculem mutuatus est quem nec Graecorum nobilis poeta nec Romanus praeter illum tractaverat.¹⁵⁾ Agamemnonem Livius

visere Averni? sed cf. Phaed. 649 *monstrique caecam Cnosii vidit domum.* Tro. 791 *liberos Troas vide.* Ov. fast. III, 703 *ille quidem caelo positus Iovis atria vidit et tenet in magno templa dicata foro.* cf. Scaliger. ad Tro. l. s. et supra p. 143.

¹⁴⁾ si nihil aliud, certe de Seneca tragoediarum auctore non leve argumentum et mea quidem sententia per se sufficiens hoc loco consecuti sumus.

¹⁵⁾ in universum ad Senecam quoque attinet quod ad priores Romanorum tragicos, scilicet plerumque intra trium tragoediae principum argumenta Graecorum imitatores se continuisse. saepius ab illis unus Pacuvius recessit qui in Duloreste Iliona Medo et fortasse Periboea et Atalanta argumenta post Euripidem scaenae tradita tractavit; Ennius in Achille; de Naevio nihil adfirmo. perraro in tot fabularum reliquiis Accius quem praeter Melanippum Clytaemnestram et fortasse Hellenas omnia ab Sophocle Euripide Aeschylo sumpsisse credo: titulos enim

in Aegistho repetierat (nam Acci Aegistho argumentum Electrae subiectum fuisse videtur), Thyesten Ennius, Accius in Atreo et Varius, Troadas Accius et fortasse Ennius in Andromacha Aechmalotide, Medeam Ennius Accius Ovidius; Phoenissas et Herculem Oetaeum hic praetereo. omnia vero argumenta ista eam ob causam Senecam sibi elegisse patet quia in illis summi affectus, amor ira dolor, et atrocissima facinora, parricidia et incestus, ubique locum tenerent.

haec autem tragoediarum argumenta intacta ut a Graecis accepta erant, servari iam non opus erat. nam si externa modo artis praecepta tenerentur, nihil iam intererat inter se omnia rite cohaerere, personarum singularum mores actaque recte et constanter explicari, nihil denique agi quod non ex necessitate quadam evenire videretur. iam summum negotium erat sic omnia contrahere et amplificare ut quam uberrima declamandi describendi altercandi materia et locus suppeteret. itaque lecta graeci poetae nobili fabula novam suo more Seneca composuit suo proposito inservientem. ut nec de versione nec de imitatione loqui possis, sed de redintegrata eiusdem argumenti tractatione. hoc quomodo in singulis factum sit eo luculentius demonstrari poterit quo certius de singularum fabularum exemplaribus constabit: qua de re plerumque non potest dubitatio esse, in paucis explicatius disputandum erit.

graecos ipse finxisse videtur, ut Epinausimachen Nyctegresian Thebaida Stasiastas (contra Welckerum p. 1204) et fortasse Hellenas; ut qui Didascalica Pragmatica Praxidica scripserit et graeca quaelibet tunc temporis Romanis se probaturum esse scierit. haec posui tantum quia exponere longum erat. addo de Romanorum tragoedia, quatenus quidem a Graecorum vestigiis discesserit, ex artis monumentis nihil disci posse.

IX.

Ut ad propositam de exemplaribus graecis quaestionem redeamus, aptissime a prima tragoedia incipiemus cui ut cognomini Euripidiae furentis epitheton interpolator inscripserit: novicius huic et nuper demum explosus (de Wilamowitz An. Eur. p. 59 sq.), vetus illi Etrusci auctoritate convictus: inter quos quae necessitudo sit non satis liquet; aptissime ideo quia in hac fabula dubitari nequit quin ab Euripide poeta argumentum repetierit. ille enim Herculis ab inferis reversi furorem primus scaenae tradidit argumentique formam in omne aevum constituit. quod a graecis poetis aut in ignobilibus tantum tragoediis ¹⁾ aut omnino non retractatum est.²⁾ Seneca igitur una Euripidis fabula usus est.

atque primum quidem displicuit illi ut Lessingio (IV, 247 sq. L. ubi quaedam de discrimine inter Euripidem et Senecam acutissime disputavit) et plurimis egregia Euripidis ars qua ex duplici argumento — reditu Herculis et furore — unum effecit: videmus liberos Herculis et uxorem in priorae tragoediae parte praeter spem servatos in altera ab ipso servatore trucidari; in priorae eundem sua virtute summa perpetrare, in altera praepotentis numinis manu τὸ καλλίνικον χάρα miserimum omnium reddi; denique amici dextra erigi rursum mundoque reddi. transitum ille a priorae parte ad alteram, a subita e timore laetitia ad summum luctum, admirabili, si veterem non noviciam scaenam respicis, sed audacissimo invento fecit, Iride et Insania in scaenam inductis; minus tamen audaci si memineris Insaniae personam Atheniensibus ex Aeschyli Carminatricibus (frg. 163) notam fuisse. hoc igitur cum Senecae

¹⁾ Diogenem in Hercule (Suid. s. D.) Hylae fabulam tractasse Welckerus conicit p. 1039, in Timesithei Hercule vel de satyris cogitat (p. 1047). ut ut est et harum fabularum memoria intercidit praeter nomina et eius quae in CIG I, 231 memoratur, et Lycophronis (Suid. s. L.).

²⁾ quod Asclepiades narravit (schol. 2 269) non necessario ad novam tragoediam refertur, siquidem verissima sunt quae Robertus (de Ap. bibl. p. 74 sq.) et Wilamowitzius (A. E. p. 181 adn. 3) de tragodumenis dixerunt; praesertim cum quod ille narrat καταστέφει τοὺς Ἡρακλέους παῖδας Euripidem redoleat (v. 526). scholiastam Pindari (Isthm. 4, 104) hypothesi fabulae Euripidiae usum esse intellexit Wilamowitzius l. s. p. 186.

displiceret, argumento in duo dissecto remedium eo adhibuit ut lunonem praefantem induceret, Furias excitantem, de tristi rei eventu incerti nihil relinquentem. ita concitatissimam 124 versuum declamationem lucratus est.³⁾

deinde duas scaenas, quibus intercedit apud Euripidem liberorum comptio, in unam contraxit, sed Herculis adventum primamque orationem cantico interruptit, sane quam inepte; Amphitruo enim postquam dixit (v. 523): *est est sonitus Herculei gradus*, cum nuru exit, Herculi, si quid sani agat, occurrurus. chorus quasi nihil senserit de Hercule tamquam apud inferos adhuc retento canit; apparet Hercules solus, et multa demum de propria virtute gloriato pater uxor liberi accedunt. haec rerum inter se cohaerentium putidissima discerptio nulla alia de causa facta est quam ut Herculi declamandi locus daretur (592—617). legant autem Euripidis detrectatores corruptam a Seneca scaenam Herculis redeuntis v. 514 sq., cuius aequales non multae in ullius populi litteris invenientur.

temporis spatium quo de Lyco supplicium sumitur cantico expleri non suffecit Romano, qui hoc loco scaenam inseruit nihil ad argumentum attinentem sed ipso loco et ambitu gravissimam effectam totius tragoediae: paene ducentis versibus inferos describentem facit Thesea quem hanc ob causam statim cum Hercule induxit, ab Euripidis prudenti consilio recedens. deinde non minus imprudenter nec minus rhetorica libidine ductus Herculis furorem non reliquit narrandum facundiae praesenti, sed pueros coram populo Hercules trucidat; quo instituto perinde atque in Medea Horatium contempsit, toti huius artis indoli convenienter ut supra monuimus.⁴⁾

³⁾ singulos Euripidis locos respexit v. 268 (Eur. 217); 440 (Eur. 170, v. i.); 506 (Eur. 240); 519 (Eur. 501); 520 (Eur. 490); 631 (Eur. 558); canticum 875 sq. (*Thebis laeta dies adest*) secundum Eur. 764 sq. (*χοροὶ χοροὶ καὶ θαλῖαι μέλουσι Θήβας ἱερὸν κατ' ἄστυ*); omnium apertissime v. 997 Mycenae infert ex Euripidis nuntio de Hercule dum furit Mycenae rem geri somniantem, sed ita infert ut nisi ab Euripidis lectore intellegi illud omnino nequeat; 974 (*pectoris sani parum magni tamen compesce dementem impetum*) Eur. v. 1414 respicitur a Wilamowitzio egregie correctus: *ὁ κλεινὸς Ἡρακλῆς σὺ καὶ νοσῶν* (*κείνος ὢν* cod.); 1206 sq. cf. Eur. 1148 sq. sed ut solet immiscuit etiam quae ex aliis Graecorum fabulis memoria teneret. unum, Hf. 622 scilicet ex Soph. Trach. 201 sumptum esse, supra p. 90 monui. praeterea cf. 1287 sq. *tota cum domibus suis dominisque tecta, cum deis templa omnibus Thebana supra corpus excipiam meum* Eur. Phoen. 1180 sq. de Capanei scuto: *σιδηρονώτοις δ' ἀσπίδος τύποις ἐπὴν γίγας ἐπ' ὤμοις γηγενῆς ὄλην πόλιν φέρων μοχλοῖσιν ἐξανασπάσας βάθρων*. utramque vero tragoediam propriis condendis legit et relegit.

⁴⁾ similem forsitan in Sophoclis Athamante furente (altera) scaenam

haec de oeconomia fabulae; de personarum moribus fere nihil dicendum est, siquidem genera personarum in rhetorum ludis frequentata repraesentavit: Hercules vir fortis est et tyrannicida, Lycus tyrannus, Iuno noverca; Theseus narrandi, Amphitruo et Megara flendi causa inducti, liberi omnino supervacui sunt (v. 203, cf. Eur. 140. 181 sq. 622 sq.). de Lyco et Amphitruone singula monebo. Lycus Euripidius homo est motu civili in summam potentiam elatus, quem adversarios suos interficere Euripidis aequalibus consentaneum videbatur; seditionem vero, Euripidis consilio quam maxime aptam (quod bene exposuit Hartungus E. R. II, 19 sq.), Seneca in Lyco suo omnino non memoravit sed bellum tantum quo rerum petitus esset; nec a proavo ut Euripidius regni ius ille deducit, sed obscuram originem muliere stirpis regiae in matrimonium petenda fulcire studet: a qua repulsam ferens simul illam cum liberis soceroque necandi rationem invenit. haec scaenae Romanae satis convenienter immutata sunt; sed simile quiddam fortasse in Cresphonte Euripides praeierat. Amphitruonis personam eo maxime corripit quod eum Iove conubii particeps statim ab initio non contentum tantum sed et gloriabundum facit v. 264:

*in cuius urbem non semel divum parens
caelo relicto venit, haec quae caelites
recepit et quae fecit et — fas sit loqui —
fortasse faciet, sordido premitur iugo*

et, quod nimis putidum est, Herculis originem a Lyci invidia defendentem v. 440:

*partes meae sunt reddere Alcidae patrem
genusque verum — —
nondum liquet de patre? mentimur Iovem?
Iunonis odio crede.*

et non minus pudende 1247

sive me altorem vocas, seu tu parentem.

hoc quoque iure admireris ab Euripide egregie institutum, cuius Amphitruo in prologo nihil indicat de Hercule Iovis filio, suum filium impense nuncupat (3. 50); Lyco mendacium obiurganti (148) uno verbo respondet (169):

τῷ τοῦ Διὸς μὲν Ζεὺς ἀμυνέτω μέγαι⁵).

habuerit, si recte Welckerus de eius in uxorem liberosque venatione ante spectatorum oculos posita cogitavit (p. 324 sq. cf. Ov. met. IV, 511 sq. et Sen. Hf. 987 sq.). ceterum notum est scholiastam Aiac. 815 conicere Sophoclem, ne Aeschylum imitari videretur, Aiacem in scaena morientem fecisse.

⁵) in quo sententiam absolvi persuasum habeo. vides cur Wilamo-

undique demum periculis inruentibus et spe fere omni praerepta pulcherrima et nunc cum maxime auditorum animos motura effundit in Iovem convicia:

ὦ Ζεῦ μάτην ἄρ' ὁμόγαμόν σ' ἐκτησάμην,
μάτην δὲ παίδων γονέ' ἐμῶν ἐκλήζομεν.

et novissime:

σὺ δ' ἐς μὲν εὐνὰς κρύφιος ἤπιστα μολεῖν,
τ' ἄλλότρια λείψα δόντος οὐδενὸς λαβών,
σφύζειν δὲ ταῦς σάους οὐκ ἐπίστασαι φίλους·
ἄμαθής τις εἴ θεὸς ἢ δίκαιος οὐκ ἔφους.

etiam chorus verecunde (352) et Iris maligne (826) de Herculis origine dubitant; ipsum denique qui Iovem, ὅστις ὁ Ζεὺς, aversatur ac dicit: πατέρα γὰρ ἀντὶ Ζηνὸς ἡγοῦμαι σ' ἐγώ (1265) cum Senecae Hercule conferas qui originem suam ad nauseam usque in ore gerit.

haec explicatius persequenda erant ut exemplo ante oculos poneretur quo consilio Seneca in retractandis tragoediarum graecarum argumentis versatus esset. non minus aperta et ad demonstrandum facilis res est in reliquis tragoediis quarum exempla servata sunt; nam quamquam alii quoque Oedipodas Agamemnonas Medeas scripserunt, dubitari non potest quin Sophoclem Aeschylum Euripidem secutus sit. de Oedipode et Agamemnone non multa dici possunt: utraque pueri manum refert qui nec Sophoclem nec Aeschylum intellexerit; Agamemnona certa vestigia Aegisthi Liviani referre Ribbeckius monuit, Oedipum ita contraxit ut in 1060 versibus cantica 330 versus complectantur, sacrificium et necromantia 230, ut ipsi fabulae 500 versus relinquuntur. de Medea nuper Braunius plurima congegit ex Euripide et, quem lectitasse Senecam ubique vestigia apparent, Ovidio; quamquam in summam quaestionis locis similibus congerendis non multum lucramur, ut pauca de Medea dicendi officio non simus a Braunio levati.⁶⁾

In Senecae Medea Euripidis tragoedia ita contracta est ut fere dimidiam partem scaenarum contineat, et ita amplificata ut in medio solito more scaena inserta sit de Medea venenum coquente et longissima et a graeco poeta aliena. cum Creonte

witzio (A. E. p. 237) accedere non possim. de Iove enim Amphitruo non loquitur quasi opem laturo, sed hoc dicit: suam partem Iupiter defendat, nempe sitne pater Herculis an falso praetendat; ad me spectat ut istius de Herculis factis vaniloquentiam redarguam. παιδός v. 170 quomodo corrigendum sit non habeo.

⁶⁾ cf. Mus. Rh. XXXII p. 68 sq. ceterum Braunius serio opinatur ex Hygini fabulis aliquarum rerum notitiam Senecam petivisse (p. 79).

Medeae colloquium servavit, cum Iasone duo colloquia in unum coartavit, Medeae de liberis necandis deliberationem et necem ipsam coram populo perpetrandam suo consilio adaptavit; nutricem erae addidit prudenter obloquentem; nuntium paucis versibus absolvit; chorum Medeae inimicum comicorum more fecit et ipsam in prologo omnia mox committenda indicantem.

tragoediam ita conformatam cum Euripidia comparare non magis quam in reliquis fas est. sed negari non potest multo prudentius quam in Hercule poetam ab exemplo suo recessisse, ut subinde probabilis quaedam tragici ingenii mediocritas appareat. quo talia pertinent: Euripidis Medea antequam cum Iasone colloquatur certa est de coniuge eiusque nova nupta soceroque interficiendis (364 sq.); liberorum necandorum consilium demum cum Aegeo refugium pacta capit. Seneca haec aliter instituit; Medea in fabulae initio ne audito quidem epithalamio regem nuptamque novam occidere certa est, sed eo consilio ut Iasonem ad fidem reducat. sic v. 139:

melius a melius dolor

furiose loquere; si potest, vivat meus

ut fuit Iason, si minus, vivat tamen e. q. s.

repulsa a Creonte ira quidem furit, quod poeta ipse obscuravit choro male, ut in Hercule post Herculis adventum, inculcato; sed nequaquam de Iasone sibi reconciliando desperat. cum quo ita colloquitur quasi re vera precibus eum priscique amoris memoria flecti posse putet. cum omnem persuadendi et vincendi spem perisse vidit, tum demum omnia secum in exitium trahere constituit; at statim post summum affectum cum eodem loquens aequum animum simulat (v. 540 sq.); id quod non male institutum esse concedas in poeta cui animorum subita concitatio magis adpetenda fuerit quam iusta facinoris ex moribus statuque mentis explicatio. quod sequitur non minus huius tragoediae proprium est. Euripidis Medeam ut liberos necet duo commovent: v. 798

οὐ γὰρ γελαῖσθαι τλητὸν ἐξ ἐχθρῶν, φίλαι

et, ubi haec iustum locum habent, v. 1062

*πάντως σφ' ἀνάγκη κατανεῖν, ἐπεὶ δὲ χρὴ,
ἡμεῖς κτενοῦμεν οἷπερ ἐξεφύσαμεν.*

Senecae Medeae, postquam liberos sibi fugae comites expetivit et Iason dixit vita se facilius quam liberis carere posse, subito oboritur consilium v. 549:

sic natos amat?

bene est, tenetur, vulnere patuit locus.

non tam sensus novus est (Eur. 817 οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα δηχθείη πόσις) quam locus quo vim suam accipit. simili artificio Medae de necandis liberis dubitantis et postremo decernentis orationem efficaciorē reddidit; quam cum partim ex Eur. v. 1019 sq. expresserit, ita conlocavit ut post relatum de dextero fraudis eventu nuntium, dum a coniuge regisque famulis in supplicium quaeritur, proferatur: Euripides dum isto temporis momento paucissima tantum Medae verba impertit consiliiue certa (1236 sq.), veritati studuit, Seneca suspensae animorum expectationi. accedit ut haec tragoedia vigore quodam orationis non nimis tumido, colorum non immoderata quadam vivacitate excellat, etiam in canticis, quae insuper accuratius reliquis composita esse demonstravimus.

omnia haec dexterius administrata esse quam ut Senecae ipsi imputari possint non contendam. sed veri multo similis est meliorem poetam inter Euripidem et Senecam intercessisse qui argumentum liberius tractarit. quem non quaerimus inter poetas Euripidem subsecutos, quorum longe alia erat ars et indoles, nec inter Alexandrinos de quorum tragoediis nihil fere compertum habemus 7). nec utique de Graecis cogitandum videtur.

7) ad poetam qui Alexandrinorum aevo vixerit Senecae Medeam Diltheius rettulit (Ann. Inst. 1869 p. 42 sq. 68 sq.). qui cum ostenderit et artifices et poetas posteriorum temporum Medae suae admiscuisse quaedam quae ante Alexandrinos nemo litteris marmorive tradidit, minime tamen comprobavit aut sarcophagos ad aliam quam Euripidis tragoediam redire aut Senecae Medeam a poeta graeco qui post Euripidem vixerit pendere. scilicet quaecumque illic a quinti saeculi indole recedunt, ut iuvenis taedam demittens vel puella dis nuptialibus mactata, talia non in singulis argumentis a certo quodam certi poetae opere originem cepere, sed per omnes artis litterarumque fines omnemque Graecorum et Graecanicorum vitam, qualis inde a quarti saeculi exitu conformata est, propagantur et regnant. quo fit ut carminibus et monumentis, et inter Romanorum quidem poetas inde ab Ovidio, talia inserantur ubicumque permittit occasio. continebo me, ne liberius quam par est evager, Senecae versibus quibus Diltheius praeter ceteros identidem utitur, Med. 37 sq.: *hoc restat unum, pronubam thalamo feram ut ipsa pinum postque sacrificas preces caedam dicatis victimas altaribus*. his versibus nihil inest nisi ut obscure et αἰνιγματωδῶς rei eventum Medea innuat, more Senecae prorsus solemni; qua in re imaginibus verbisque utitur et sibi et aliis poetis tritis ac frequentatis. primum ipsam se taedam coniugibus praelaturam minatur, nempe ut pronuba Erinys: quo sensu cum alii poetae — quos excribere non opus est quoniam quos equidem novi locos praeter Claudian. in Rufin. I, 83 omnes enumeravit Burmannus ad Ovid. her. 2, 117 — tum Seneca usus est ante paucos versus Med. 13: *sceleris ultrices deae, crinem solutis squalidae serpentibus, atram cruentis manibus amplexae facem, adeste thalamis horridae quondam meis quales ste-*

praeter Euripidiam tunc temporis sine dubio Ovidii Medea plurimum in hominum manibus versabatur, id quod Tacitus iuvenis testatur dial. 12: *nec ullus Asinii aut Messallae liber tam illustris est quam Medea Ovidii aut Varii Thyestes*; cui nec Senecae patris nec Quintiliani nec ipsius Ovidii testimonia re-fragantur nec denique quod exilia tantum frustula aetatem tulere: id siquidem cum Varii Thyeste commune habet.

sunt autem quae ex servatis duobus fragmentis de tragodiae natura intellegi possint. atque priore, quod his verbis Quintilianus adfert VIII, 5, 6: *nam cum sit rectum 'nocere facile est prodesse difficile'*, vehementius apud Ovidium Medea dicit:

servare potui; perdere an possim rogas?

docemur Euripidem non expressum esse ab Ovidio, sed colloquium cum Iasone ita tractatum, ut non in accusando et defendendo contineretur, sed minas et, quod proclive est e coniectura addere, preces Medea effunderet. longius ab exemplari Ovidium recessisse versus fidem facit quem Seneca pater adfert suas. III, 5: *sicut in hac ipsa suaviorum dicit (Fuscus): cur iste inter eius ministerium placuit? cur hoc os deus elegit? cur hoc sortitur potissimum Pythius? — quo tantum non impie aiebat se imitatum esse Vergilianum 'plena deo'*⁸⁾ — (p. 27, 13) hoc

tistis. item Oed. 644 *et mecum Erinyh proutubam thalami traham*. cf. Oct. 24 *illa illa meis tristis Erinyes thalamis Stygias praetulit ignes*. 262 *illi soluta crine succincta anguibus ultrix Erinyes venit ad Stygios toros*. deinde Creusam ad aras sacrificii loco dis oblatum iri dicit non aliter quam Deianira HO 348 *me nuptiali victimam feriat die*, Octavia v. 662 *hos ad thalamos servata diu victima tandem funesta cades*. et eodem modo hostiam appellat Lycum Hercules Hf. 922, Megaeram idem v. 1036 (cf. 1039), Hippolytus Phaedram Phaed. 708 *iustior numquam focis datus tuis est sanguis arcitenens dea*. iam nemo puto ex hoc similive loco quicquam de tragodiae exemplari conligendum esse contendet. prolusit autem Senecae Euripides Med. 885 *ἐγὼ δ' ἄφρων, ἡ χρεὴν μετεῖναι τῶνδε τῶν βουλευμάτων καὶ συμπεράτνειν καὶ παρῆσθαι λέγει, νύμφην τε κηδεύουσαν ἡδεσθαι θέθεν*.

⁸⁾ transcripsi locum intricatissimum ut datur a Kiesslingio. primum Vergilii versus quo usus est Fuscus non extat in servatis poetae carminibus. ecl. 3, 60 *Iovis omnia plena* nimis ab hoc argumento alienum est. aptissimum locum habuisset Aen. VI, 77

*at Phoebi nondum patiens immanis in antro
bucchatur vates magnum si pectore possit
excussisse deum.*

quem locum et multi expresserunt et Ovidius expressisse videri possit. sed cum de Senecae patris errore vix cogitandum et credendum videatur Vergilii versum amissum esse, ne sic quidem Fusci sententiae cum Vergilio satis convenit ut tantum non impie eum imitatus esse merito dici queat: qua de causa extrema, quae sic fere in codd. leguntur: *cur hoc sortitur potissimum poetis quod tantum non impie* e. q. s. (Phoebus quo

autem dicebat Gallio Nasoni suo valde placuisse; itaque fecisse illum quod in multis aliis versibus Vergilii fecerat, non subripiendi causa sed palam mutuandi, hoc animo, ut vellet agnosci; esse autem in tragoedia eius:

feror huc illuc ut plena deo.

haec verba ostendunt Ovidii Medeam longe aliter moratam fuisse quam Euripidis: quae cum aequi animi et in extremis malis compos sit, numquam ira et dolore in transversum agitur; illam discimus lymphato furore debacchatam esse. eisdem igitur coloribus Medae iram depinxit quibus Seneca; cuius Medeam et furere ab initio paene per totam fabulam videmus et gressu quali maenada incerto huc illuc ruere identidem audimus:

123 *incerta vacors mente vaesana feror*
partes in omnes unde me volisci queam.

382 *incerta quatis entheos gressus tulit*
cum iam recepto maenas insanit deo —
talis recursat huc et huc motu effero
furoris ore signa lymphati gerens.

675 *ut attonito gradu | evasit.*

738 *sonuit ecce vaesano gradu.*

805 *tibi nudato pectore maenas*
sacro feriam brachia cultro.

849 *quonam cruenta maenas*
praeceps amore saevo
rapitur?

862 *huc fert pedes et illuc,*
ut tigris orba natis
cursu furente lustrat
Gangeticum nemus.

his tantum momenti inesse non infitiaberis ut Ovidium ac Senecam et ab Euripide diverse et inter se similiter Medae

Gronov.) sic corrigenda et supplenda esse censeo: *cur hoc sortitur potissimum pectus quod [impleat? quo] tantum non impie* e. q. s. de priorē sententiae Arellianae parte, in quam multa et improbabilia viri docti commenti sunt, verum me invenisse confidentius affirmo: *cur iste [in] interpretis ministerium placuit?* (*iste inter eius min. codd.*) interpret vocatur Calchas Verg. Aen. III, 359 *interpretis deum*. Tro. 351 et 938 *interpretis deum*. cf. Ovid. am. III, 5, 45 *dixerat interpretis*. ceterum 'plena deo' illius aevi carmina pleraque sunt, multa ex Vergilii imitatione; e nube exemplorum sume Luc. IX, 564 *ille deo plenus tacita quem mente gerebat*. Stat. Theb. X, 624 *plenum Phoebō vatem*. XI, 676 *multo possessus numine pectus*. Sil. III, 673 *loca plena deo*. V, 80 *plenus et ipse deum*. XII, 323 *Phoebō iam intrata sacerdos*. Val. Fl. I, 290 *plenus fati Phoeboque quieto*. IV, 445 *mea quod vates insedit Apollo pectora*. VI, 673 *dei quem pectore toto iam tenet*.

personam repraesentasse discamus, et ita quidem moratam qualis novo tragoediae generi, de quo supra disputavimus, unice conveniret. sed licet ulterius progredi.

in epistula Medae (her. 12), quam ab Ovidio compositam esse persuasum habeo, multa sunt quorum apud Senecam tam similia reperiuntur ut imitatio aperta sit. adferam graviora. primum autem iam Braunius vidit l. s., epithalamio v. 56 sq. prolusum esse her. 12, 137 sq.

*ut subito nostras hymen cantatus ad aures*⁹⁾

*venit et accenso lampades igne micant.*¹⁰⁾

141 *pertimui nec adhuc tantum scelus esse putabam*¹¹⁾
sensum venustum ex alia epistulae parte adsumpsit v. 199 sq.:

dos ubi sit quaeris? campo numeravimus illo

qui tibi laturo vellus arandus erat;

aureus ille aries villo spectabilis aureo

dos mea: quam dicam si tibi redde, neges;

dos mea tu sospes, dos est mea Graia iuventus.

manifesta imitatione hunc locum superare studuit Seneca v. 486 sq.:

(ex opibus illis) — nil exul tuli

nisi fratris artus: hos quoque impendi tibi;

tibi patria cessit, tibi pater frater pudor:

hac dote nupsi. redde fugienti sua.

item ad her. v. 155 sq.:

ire animus mediae suadebat in agmina turbae

sertaque compositis demere rapta comis

identidem respicit:

27 *non ibo in hostes? manibus excutiam faces*
caeloque lucem.

157 *libet ire contra.*

593 *cupit ire in ipsos obviis enses.*

⁹⁾ Med. 116 *occidimus: pepulit aures hymenaeus meas.*

¹⁰⁾ 111 *multifidam iam tempus erat succendere pinum.*

¹¹⁾ 117 *vix ipsa tantum vix adhuc credo malum.* in Ovidii epistula v. 145 *diversi flebant servi lacrimasque tegebant* non satis defendit Burmannus; nam et in locis quos adfert et ubique *diversus*, si de personis usurpatur, absentem significat (Tro. 514 *teque diversum amove.* Val. Fl. IV, 397 *diversus abis* VI, 581 *diversus abirot* VII, 577 *diversos postquam ire videt*), si de locis, longe remotum (met. XV, 23 *diversi — Aesaris undas.* art. I, 685 *diverso — orbe.* II, 499 *diversum per orbem.* her. 13, 149 *diverso in orbe.* trist. I, 3, 19 *Libycis aberat diversa sub oris.* Stat. Theb. VI, 328 *Scythici diversus ad ostia Ponti.* Sil. III, 332 *in orbem diversum* etc.). scribendum *aversi flebant.* — v. 65 multa viri docti coniecerunt. verum esse credo: *petit altera et altera auebat* (*habebat* codd.), i. e. quod soror precabatur dudum ipsa desiderabat.

adde her. 209 *quo feret ira sequar* et Sen. 953 *ira qua ducis sequor*.

haec sufficiunt ad demonstrandum inter Ovidii epistulam et Senecae tragoediam affinitatem quandam interesse. iam vero scimus Ovidium non multo ante quam heroidas scripsit (am. II, 18, 21 sq.) tragoediam suam composuisse (ibid. v. 13); praeterea nemo nescit Ovidium non singulos tantum versus sed totos locos ex uno in alterum carmen interdum ita transulisse ut eandem rem similibus verbis iterum narraret, elegiacos versus heroicis mutans vel invicem: cf. art. am. III, 687 sq. et met. VII, 795 sq.; art. II, 23 sq. et met. VIII, 183 sq.; met. II, 401 sq. et fast. II, 155 sq.; met. XIV, 806 sq. et fast. II, 481 sq.; met. XV, 500 sq. et fast. VI, 736 sq. et alia. ergo probabile est Ovidium in conscribenda hac epistula suam ipsius de Medea tragoediam expressisse.

atqui Senecam, si Ovidio hoc argumentum tractanti se applicare voluit, veri multo similis est tragoediam sibi electurum fuisse quam epistulam. itaque simplici nec si quid video improbabili conclusione eo perducimur ut affinitatem, quam Senecae tragoediae cum Ovidii epistula esse cognovimus, ad tragoediam potius Ovidii referendam esse statuamus.

certe Ovidii tragoediam non magis expressisse putandus est quam Euripidis; immo, cum illam in rebus nec paucis nec levibus prae Euripide secutus esse videatur, in aliis non tam reliquisse Ovidium quam superare voluisse Senecam et supra indicavimus et altero tragoediae fragmento probare possumus. nam sententiam versus

servare potui; perdere an possim rogas?

a Quintiliano relata: 'nocere facile est, prodesse difficile', ita auxit Seneca et inflexit: nocere aliis potui, tibi an nocere possim rogas? cf. v. 120

merita contempsit mea

qui scelere flammam viderat vinci et mare?

adeone credit omne consumptum nefas?

560 *vadis oblitus mei | et tot meorum facinorum?*

Medeae veneficium num Ovidius quoque tam fuse tractaverit effici non posse manifestum est. ipsi Senecae scaenam illam attribuere suadet huius poetae et aequalium consuetudo talibus in rebus inmorandi. scaenam in Sophoclis Radicisecis diversam fuisse, Medeam scilicet non ipsam de herbis coquendis perorasse et imprecationes cecinisse ex Macrobio discimus (V, 19, 9): *in qua Medeam describit maleficas herbas secantem, sed aversam,*

ne vi noxii odoris ipsa interficeretur. et insuper Sophoclis versus (frg. 489):

ἡ δ' ἐξοπίσω χερὸς ὄμμα τρέπουσ'
ὅπδ' ἄργινεφῇ στάζουσα τομῆς
χαλκίοισι κάδοις δέχεται κτῆ

docent omnia ista chorum cecinisse. —

in Troadibus demonstrari potest plus unam fabulam Senecam sibi sumpsisse unde integrum efficeret et aptum suo ingenio argumentum. Sophocles et Euripides binas fabulas de Troadum post urbis excidium fatis scripserant. in Captivis Sophoclem Astyanactis mortem tractasse eamque fabulam ab Accio in Astyanacte expressam esse probabiliter Welckerus statuit. idem Polyxenae mortem et ἀπόπλουν in Polyxena, Euripides ἀπὸ πλοῦν bis tractavit, alterius scaenam in Asiae alterius in Europae litore statuens: prior Polyxenam sacrificandam, Cassandram vaticinantem, Helenam ream, Astyanactis mortem et funus continet et in Troiae incendio classisque profectione praecclare terminatur; in altera Polyxenae purae virginis misera mors et Polymestoris nefarii hominis crudele supplicium egregie coniunguntur — quod qui reprehendunt et quasi duplicem actionem vituperant, secum reputent quaeso quanto infortunii et iniuriae cumulo ante spectatorum oculos obrui Hecubam opus fuerit, quo mulieris animus tam atrocis consilii et tam atrociter exequendi capax fieri videretur. Euripidis fabularum Seneca non alteram utram secutus est, sed Polyxenae et Astyanactis mortem non infabre inter se coniunxit. post Hecubae et chori lamenta per Talthybium certiores finis Achillem in busto comparentem Polyxenam sibi immolandam poposcisse. qua de re multa inter se conviciati Pyrrhus et Agamemno Calchanta invocant, qui praeter Polyxenam Astyanacti quoque pro classis reditu moriendum pronuntiat. canticum de animarum immortalitate Andromacha excipit quae et ipsa in somno ab Hectore monita est ut Astyanacta Graecis subtrahat; quem in patris busto latitantem Ulixes dolo in lucem mortemque protrahit. Helena nuptiarum titulo Polyxenam abductura confitetur fraudem et a criminibus se purgare studet. Polyxenam abductam Pyrrhi gladio mactatam, Astyanacta ab Ulixē turri deiectionem esse nuntius refert. denique classem iam secundo vento profecturam captivae petunt.

Euripidis Troadas a Seneca respectam esse plerique statuere (D. Heins. p. 317 ed. Scriver. Habrucker. p. 37 alii); et tractatur quidem in illa Astyanactis mors, perstringitur tantum Polyxenae. tam libere autem Seneca Euripidem secutus est ut, nisi

singula quaedam affinitatem pröderent, de ea dubitari posset. Hecuba et Andromacha dominos quos sortitae sint ab Helena sciscitantur (v. 975 sq.) ut Hecuba a Talthybio Eur. Tro. 240 sq.; Helenae defensio ab Andromachae obiurgiis debere videtur controversiae Hecubam inter et Helenam coram Menelao apud Euripidem actae; canticum de terris in quas captivae se abductum iri autumant (814 sq.), quamquam ratione omnino Senecae propria compositum est, ex Euripidis versibus 184 sq. 197 sq. 1096 sq. (cf. 242) pendere D. Heinsius vidit (l. s.): at similem materiam etiam Hecubae v. 444 sq. praebebant. singulis quoque versus conferre possis, 1134

tali nubat Hermione modo

cum Tro. 719

τοιαῦτα νικήσειε τῶν αὐτοῦ πέρι

567. 68 cum Eur. 626, alia.

certiora de Euripidis Hecuba statui possunt. in ea non solum Achillem in busto comparuisse audimus (37 sq.), verum et altercatos esse de virgine immolanda Graecorum principes. sed persuadet Ulixes, nulla Pyrrhi mentio (118 sq.). nuntium Ulixes fert; pulcherrimae inter Hecubam Polyxenam Ulixem scaenae apud Senecam nullum apparet vestigium. contra Talthypii narrationem de Polyxenae morte (Hec. 518 sq.) Seneca 1118 sq. non exprimit quidem sed aperte respicit: colorem addit versibus 566

*ὃ δ' οὐ θέλων τε καὶ θέλων οἴκῳ κόρης
τέμνει σιδήρῳ πνεύματος διαρροάς*

1154 *novumque monstrum est Pyrrhus, ad caedem piger.*
v. 568

*ἣ δὲ καὶ θνήσκουσ' ὁμῶς
πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμῳ πρᾶξεν.*

1157 *nec tamen moriens adhuc deponit animos* e. q. s. non neglegit vel Graecos miserantes: 572 sq. — Sen. 1160; virginem ut per totam fabulam hic quoque silere voluit, quamvis aptum sibi et frequentatum locum ab Euripide sumere potuerit: 563 sq. *εἰ μὲν στέρνον — παλεῖν προθυμεῖς* e. q. s. (cf. Agam. 972 sq.). sed toti Euripidis narrationi Senecam se adplicuisse certum videtur.

Hartungus igitur cum (E. R. II, 284) Senecam sic Euripidem imitatum esse dicit, ut Troadum argumentum cum Hecubae argumento misceret, ad alteram Polyxenae mortem referre, ad alteram Astyanactis videtur, coniunctionem autem duplicis argumenti Senecae tribuere. sed restant alia quae

cum aegre credas Senecae deberi aliunde sumpta esse demonstrari potest, scilicet Pyrrhus et Agamemno de victima Achilli immolanda dissidentes et scaena medium et insignem locum spatiumque 400 versuum tenens Andromacham inter et Ulixem de puero occulendo et ab hoste protracto. atque Andromachae quidem somnium (438 sq.) libenter concedimus a Seneca posse inventum esse; simile enim Hecuba de Polyxena somnium enarrat (Hec. 68 sq.) et quae ad Hectorem depingendum opus habebat ea ex Vergilio repetiit (aen. II, 270 sq.). reliqua autem scimus non in hac tragoedia primum tractata esse. et discidium quidem inter Pyrrhum et Agamemnona (in Hecuba Euripidia vidimus Ulixi fuisse adversarii partes) Welckerus recto et in ceteris iudicio ¹²⁾ ad Sophoclis Polyxenam referri posse vidit. in qua Agamemno principum alicui, quem Neoptolemum esse Welckerus coniecit, sic obloquitur (frg. 479):

οὐ γάρ τις ἂν δύναιτο πρῶτάτης στρατοῦ
τοῖς πᾶσι δειῖξαι ¹³⁾ καὶ προσαρκέσαι χάριν

quod de Polyxena dictum esse argumentum fidem facit et quod Achillis simulacrum scimus in hac tragoedia ipsum in scaena apparuisse (frg. 478. π. ὕψ. p. 34, 27 I.) et iusta manibus suis poposcisse ¹⁴⁾. quo pertinere Accii Tro. frg. 2 v. 479. 80 et fortasse frg. inc. inc. 38 recte statuit Ribbeckius (tr. rom. p. 417). itaque Seneca v. 184—370 ad Sophoclis exemplum se adplicuisse videtur.

puerum antequam de turri deiceretur Andromacham occuluisse et Ulixem indagasse et Servius testatur (ad Aen. III, 489 cf. Ribb. l. s. p. 412 sq.) et ex Astyanactis frg. 9. 10. 11 (v. 178 sq.) Accio quoque tribuendum videtur (Ribb. p. 415). quem in Astyanacte Sophoclis Captivas expressisse admodum incerta quidem Welckeri coniectura est si fragmentum spectas quo nititur; sed firmatur eo quod in Troadibus Polyxenam secutus esse videtur (v. s. de frg. 2) et Captivis Astyanactis mors iustum argumentum praebet. Ulixem autem in pueri latebras inquirentem et miserae matri diram necessitatem immoto pectore opponentem a Sophocle inductum esse veri si-

¹²⁾ tr. gr. p. 181 'selbst der niedrige zank zwischen diesen beiden in den Troerinnen des Seneca lässt auf ein altes tragisches Vorbild dieses für die Entwicklung der Tragoedie so sehr brauchbaren natürlichen Verhältnisses der Personen schließen'.

¹³⁾ scribendum videtur τοῖς πᾶσι εἰῆσαι.

¹⁴⁾ Baieri sententiae (secundae in calce Animadversionum in trag. gr. Bonn. 1874), qua contendit Polyxenam Sophocliam antequam Achillis εἰδωλὸν appareret immolatam esse, non accedo. proficiscentibus apparuit, sed ut ab itinere eos retineret (Welckerus p. 178).

millimum videtur et plurimarum fabularum exemplis confirmatum. denique in Captivis Calchantis partes fuisse frg. 31 docet

στρατοῦ καθαρκτῆς κάπομαγμάτων ἰδρις.

Senecam igitur in Troadibus altera utra vel utraque Sophoclis de rebus post Troiae excidium actis fabula non minus quam Euripide usum esse censendum est. id si contaminare vocetur, sane contaminavit; Sophoclem vero iam in Polyxena utrumque argumentum coniunxisse minime credendum, ut nec de Accio idem probare cessit Ribbeckio (p. 416).

de Thyeste loqui cum proclive est — nam de eius exemplari si quid certi constitui posset, omnium id maxime gratum acceptumque foret — tum, quoniam de graecis fabulis nihil fere compertum habemus, otiosum. adfirmari tantum potest argumentum idem a Sophocle in Mycenaeis — quam si expressit Accius in Atreo, sunt quae ad eam referenda videantur, v. Ribb. l. s. p. 267 sq. — ab Euripide in Thyeste tractatum esse; si quidem de duabus Sophoclis Thyestis recte Welckerus exposuit. Cressae autem Euripidia in Creta insula agitur argumentumque continet quod Sophoclis scholiasta memoriae tradidit, id quod et alia non pauca et nunc marmor Piraicum extra dubitationem ponunt (Wilamowitz. A. E. p. 139 et ibid. p. 255, ubi prorsus recte ea de re disputatur); ut opinionem de Cressis et Thyeste unius fabulae nominibus non denuo resuscitatum iri iure speremus. sed utram potissimum Seneca secutus sit vel ideo efficere non conamur quia Varii quoque Thyesten Senecae in manibus fuisse certum est. monendum tantummodo, solem post peractum facinus iter vertentem non videri aetatis Euripide posterioris inventum esse, quod putavit Welckerus (p. 361); nimirum ita nota omnibus et trita res est ¹⁵⁾ ut a tragoediae principibus in litteras inducta esse debeat. denique de Thyestis oraculo fabulam ab Hygino Servio Mythologo Vatic. traditam (Welckerus p. 367) Seneca aperte respicit Ag. 31. 48. 294. —

In Phaedra Senecam non Hippolytum coroniferum Euripidis secutum esse pridem intellectum est; nam licet in singulis frequenter utrique fabulae conveniat, in summa rei omnino

¹⁵⁾ cf. praeter ea quae Welckerus adfert l. s.: Ov. am. III, 12, 39; her. 15, 101; Ib. 427; Pont. IV, 6, 47. Prop. IV, 22, 30. Manil. III, 18; V, 463. Lucan. I, 543; VII, 451. Stat. Theb. II, 184; IV, 307; XI, 129. Mart. III, 45, 1 alia. ceterum illud cum priore prodigio, quod Plato respicit Politic. p. 268 E et Sophocles (frg. 667) atque Euripides (frg. 853) tetigerunt, bene conciliari potest.

inter se discedunt atque eodem quidem discrimine quo Euripidis priorem ab altera Hippolyto diversam fuisse Aristophanis Byzantii testimonio edocemur; nimirum in servata Euripidis fabula Phaedra quasi invita et inducta a nutrice cupidini indulgens *σιγῇ μὲν, ἐχθαίρει δὲ, βούλεται γὰρ μὴν*, contra hic ultro amorem profitetur et durum iuvenis pectus precibus ipsa domare tentat. atqui Sophoclem, cuius Phaedram non magis refingere possumus quam plerasque eius tragoedias — nam quod Asclepiades in scholio λ 321 narrat ne a coronifero quidem Hippolyto tam alienum est ut non ex illa possit in tragodumenis relatum esse —, non tam protervam Phaedram proposuisse certum videtur. merito igitur Valckenaerius Senecam coniecit ad Hippolytum velatum in Phaedra se adstrinxisse, quam coniecturam in commentariis passim probare studuit. quibus certiora sciri posse primum uno exemplo ante oculos ponam.

Ovidius in amorum remediis haec scripsit, ut fugienda esse quibus amor ali posset praeciperet (v. 743):

*perdat opes Phaedra: parces, Neptune, nepoti
nec faciet pavidos taurus avitus equos.*

quibus dittographia, ut vidit Muellerus, subiecta est:

*Gnosida fecisses inopem: sapienter amasset;
divitiis alitur luxuriosus amor.*¹⁶⁾

vix memineris in causis amoris Phaedrae nimiam vivendi luxuriam usquam memorari. at certe non poterat Ovidius illud tam nude proferre nisi sciret auditores statim recordaturos esse notum locum quo id ipsum de Phaedra expositum esset. quem fuisse in Hippolyto velato indicare videntur frg. 440

*ὁρῶ δὲ τοῖς πολλοῖσιν ἀνθρώποις ἐγὼ
τίκτουσαν ὕβριν τὴν πάροιθ' εὐπραξίαν*

(τὴν περίαν εὐπραξίαν Bergkii) et frg. 441

ὕβριν τε τίπτει πλοῦτος οὐ φειδῶ βίαν

(sic Nauck., ἢ φ. Stobaei codd.). scimus quidem antiquissimo Graecorum proverbio Κόρον et ὕβριν invicem se gignere: haec illum Pind. Ol. 13, 10 Ὑβριν Κόρον ματέρα θρασύμυθον, oraculo apud Herod. VIII, 77 Κόρον Ὑβριος νόον, hanc ille Theogn. 153 et Sol. frg. 8

*τίπτει τοι κόρος ὕβριν ὅταν κακῷ ὄλβος ἐπιγῇ
ἀνθρώπῳ καὶ ὅτῳ μὴ νόος ἄρτιος ᾖ*

cf. Nauck. ad Soph. OR 873 (ὕβρις φυτεύει τύραννον). sed

¹⁶⁾ Ovidius etiamsi bis idem dixisset, scripsisset *Gn. facias* i., s. *amabit*; nec *luxuriosum* amorem *divitiis* ali dixisset.

in argumento quale Euripideum illud est "Υβρις ea potius esse videtur quam Horatius indicat I, 19

*mater saeva Cupidinum
Thebanæque iubet me Semeles puer
et lasciva Licentia
fixitis animum reddere amoribus*¹⁷⁾

et sententia non aliena esse ab Euripidis fragmento celeberrimo (887)

ἐν πλησμονῇ τοι Κύπρις, ἐν πεινῶντι δ' οὐ,¹⁸⁾

quas quomodo tractata fuerit in priore Hippolyto discere potes ex verbosa Senecae paraphrasi qua nutrix Phaedram cohortatur ne collum subdat libidini, v. 202 sq.:

*vana ista demens animus adscivit sibi
Venerisque numen finxit atque arcus dei.
quisquis secundis rebus exultat nimis
fluitque luxu, semper insolita appetit.*¹⁹⁾
*tunc illa magnæ dira fortunæ comes
subit libido: non placent suetae dapes,
non tecta sani moris aut vilis cibus.
cur in penates rarius tenues subit
haec delicatas eligens pestis domos?
cur sancta parvis habitat in tectis Venus
mediumque sanos vulgus adfectus tenet
et se coercent modica? contra divites
regnoque fulti plura quam fas est petunt? e. q. s.*

atque frg. 440 quidem iam Welckerus ad hoc Phaedrae cum nutrice colloquium rettulit (p. 738); qualem scaenam etiam in Hippolyto priore extitisse iam Ovidius et Seneca invicem testantur. in coronifero autem Euripides ad eandem sententiam semel adludit (v. 409)

¹⁷⁾ cf. Claudian. nupt. Hon. et Mar. v. 54 (p. 103 l.) *Luxuriae Venerique vacat.* 78 hic (in nemore Veneris) *habitat nullo constricta Licentia nodo.* IV Hon. 263 *suadetque Licentia luxum.*

¹⁸⁾ quod ex Aethaei satyris Aethone (πεινῶσαι γὰρ ἡ Κύπρις παρὰ) Euripidem sumpsisse cum dicit Athenaeus (270 B), Euripideum quoque fragmentum e satyris esse fidem facit.

¹⁹⁾ cf. Sen. ep. 90, 19. all. Oct. 561 (ex Phaedra):

*vis magna mentis blandus atque animi calor
amor est, iuventa gignitur, luxu, otio,
nutritur inter laeta fortunæ bona.
quem si fovere atque alere desistas, cadit
brevique vires perdit extinctus suas.*

ἐκ δὲ γενναίων δόμων
τόδ' ἤρξε θηλείαισι γίγνεσθαι κακόν

unde suum colorem deducere Ovidius certe non potuit.

Ovidium autem in Phaedrae epistula adornanda item Euripidis Hippolyto velato usum esse cum visum est aliis tum probatum a Wilamowitzio (A. E. p. 209 sq.) qui, cum parum recte de Ovidii v. 136 iudicarit, Plutarchi locum (mor. p. 27 ext. (p. 63, 20 Herch.) καὶ ὁ σύσκηνος αὐτοῦ πάλιν ὁρᾷς οτι τήν τε Φαίδραν καὶ προσεγκαλοῦσαν τῷ Θησεῖ πεποιήκεν ὡς διὰ τὰς ἐκείνου παρανομίας ἐρασθεῖσαν τοῦ Ἰππολύτου) demonstravit Ovidii versu 110 et Senecae Phaed. 91 sq. inlustrari. sic frg. 433

ἔχω δὲ τόλμης καὶ θράσους διδάσκαλον
ἐν τοῖς ἀμηχανοῖσιν εὐπορώτατον
Ἔρωτα πάντων δυσμαχώτατον θεόν

componere licet cum her. 4, 11

*quidquid Amor iussit non est contemnere tutum,
regnat et in dominos ius habet ille deos e. q. s.*

et Phaed. 184

*vicit ac regnat furor
potensque tota mente dominatur deus.
hic volucer omni pollet in terra impotens
laesumque flammis torret indomitis Iovem.*

218 *Amoris in me maximum regnum puto.*

sic frg. 436

ἐγὼ δέ φημι καὶ νόμον γε μὴ σέβειν
ἐν τοῖσι δεινοῖς τῶν ἀναγκαίων πλέον

cum her. 4, 154

*quid deceat non videt ullus amans.*²⁰⁾

et Phaed. 177

*quae memoras scio
vera esse nutrix, sed furor cogit sequi
peiora.*

et sic in aliis quoque, quae ad Phaedrae mores aliter quam in Hippolyto coronato formatos spectant, non tam Ovidii epistulam a Seneca expressam esse quam utrumque ad communem fontem accessisse probabile est.

apud Euripidem Phaedra quæsta erat quod una domus duas sorores amore perdidisset: her. 4, 63

²⁰⁾ cf. 133 *Iuppiter esse pium statuit quodcumque iuvaret*, quo fortasse spectat frg. 448 ἀλλ' οὐ γὰρ ὁρθῶς ταῦτα κρίνουσιν θεοί, qui scilicet ipsi peccent.

*hoc quoque fatale est: placuit domus una duobus,
me tua forma capit, capta parente soror.*

Phaed. 665

*domus sorores una corripuit duas,
te genitor at me natus.*

dixerat placere sibi in Hippolyto faciem viriliter torvam: her.
v. 73

*quemque vocant aliae vultum rigidumque trucemque
pro rigido, Phaedra iudice, fortis erat.*

77 *te tuus iste rigor positique sine arte capilli
et levis egregio pulvis in ore decet.*

quibus admiscuit Ovidius ex Arte sua colorem (75. 76); Seneca haec sic inflexit v. 657 sq.:

*in te magis refulget incomptus decor
et genitor in te totus, et torvae tamen
pars aliqua matris miscet ex aequo decus:
in ore Graio Scythicus apparet rigor.*

cf. v. 798

quam grata est facies torva viriliter

v. 803

*te frons hirta decet, te brevior coma
nulla lege iacens.*

item quod apud Euripidem Phaedra de Hippolyto in Cereris sacris sibi viso praedicasse et inde Ovidius sumpsisse videtur v. 71:

*candida vestis erat, praecincti flore capilli,
flava verecundus tinxerat ora rubor,*

ad Thesea Cnosi morantem Seneca transtulit v. 651:

*presserant vittae comam
et ora flavus tenera tinguebat pudor.*²¹⁾

Pasiphaes infamem et infelicem Ariadnae amorem tangit saltem Euripides Hipp. 337 sq. in priore gentem Solis Veneri pridem invisam quæsta esse Phaedra videtur, quod Ovidius indicat v. 54:

*forsitan hunc generis fato reddamus amorem
et Venus ex tota gente tributa petat,*

Seneca pluribus persequitur v. 124 sq.:

*stirpem perosa Solis invisæ Venus
per nos catenas vindicat Martis sui.*

²¹⁾ hoc secundum noviciam et a poetis Alexandrinis excultam Thesei imaginem cf. Naekius opusc. II p. 88 sq. Helbig. Unters. p. 259 sq.

et vel eo processisse prior Phaedra videtur ut felicem praedicaret Pasiphaen quae qualemcumque amatorem tamen invenisset: her. v. 165

*flecte feros animos; potuit corrumpere taurum
mater: eris tauro saevior ipse truci?*

et Phaed. 115:

*infando malo
correpta pecoris efferum saevi ducem
audax amasti: torvus impatiens iugi
adulter ille ductor indomiti gregis —
sed amabat aliquid: quis meas miserae deus
aut quis iuvare Daedalus flammis queat?*

vides hac ratione Phaedrae mores quales in Hippolyto velato fuerint accuratius ex imitatoris sententiolis et acuminibus erui et circumscribi posse. tantum autem Euripidis ingenium valuit ut scaena in qua Phaedra Hippolyto amorem suum confitetur ad non vulgarem escendat pulchritudinem verumque affectuum vigorem; quod Welckeri quoque iudicium est (p. 744); atque versum 710

Hippolyte, nunc me compotem voti facis

hoc loco etiam Euripides scribere poterat.

verum tamen cave credas totam fabulae oeconomiam et scaenas pariter cunctas ab Euripide Senecam mutuatum esse. ac primum quidem cum Senecae scaenam v. 85 sq. ad Euripidis exemplum conscriptam esse intellexerimus, eam quae sequitur (358—405) hoc saltem loco bonus poeta conlocare non potuit. sed cum Phaedram languidam in lectulo iacentem et ancillarum coetu circumdatam in priore Hippolyto non minus quam in altera²²⁾ descriptam fuisse ex sarcophagis eluceat his tantum parum dextere usus esse videtur et fortasse ex nutricis narratione in Phaedrae sermonem vertisse. sequentem vero scaenam quae nutricem ostendit Hippolyto persuadere studentem ut victum nimis austerum deponat, totam ex Senecae officina prodisse certum est. etenim in Hippolyto velato per nutricem Hippolyto a Phaedra litteras missas esse, quibus colloquio inter novercam et privignum proluderetur, fidem facit non tam Ovidii epistula quam sarcophagi, quibus non minus quam parietibus Pompeianis Hippolytum velatum repraesentari olim demonstrari poterit cum exoptatum sarcophagorum corpus

²²⁾ v. 171—202 sq.; cf. Sen. 373 et Eur. 135; Sen. 358 et Eur. 174; Sen. 360 et Eur. 177; Sen. 365 et Eur. 183; Sen. 394 et Eur. 202; Sen. 403 et Eur. 215; Sen. 396 et Eur. 220.

in lucem prodierit. hic Seneca sine dubio non alio consilio propriam scaenam substituit nisi ut laudandae venationis aevi-que aurei describendi optimam occasionem non praeteriret.

scaena num Athenis in velato ut in Senecae Hippolyto fuerit in medio relinquimus; illud indicare videtur Virbius Ov. met. XV, 506

*Pittheam profugo curru Troezena petebam
iamque Corinthiaci carpebam litora ponti e. q. s.*

ubi certe Athenis profectus est. item fast. VI, 739

non impune pius iuuenis Troezena petebat
atque illa quoque ad velatum pertinere recte vidit Hartungus E. R. I p. 420, cum Welckerus ut in heroide de Sophoclis Phaedra cogitasset. sed obstare videtur her. 4, 107 *hic tecum Troezena colam*; quamvis in omnibus, etiam externis rebus Euripidis priori fabulae utique Ovidium se adstrinxisse minime dixerim, immo facile credam illud Ovidium scripsisse alterius Hippolyti memorem.

Thesea apud Euripidem quoque ab inferis redisse fragmento (446) quo in hanc rem utuntur non confirmatur, at Plutarchi loco cum Ovidii v. 110 ut supra fecimus conlato. idem Sophoclem in Phaedra finxisse non tam frg. adesp. 424 quod ex incerta aliquot Stobaei codicum coniectura ad Sophoclis Phaedram relatum est (frg. 603 Dind.), quam Soph. frg. 620 Nauck. docet (ἔσθαι' ἐπ' οὐραν ὦτα κυλλαίνων κάτω), si non ad canem venaticum cum Welckero p. 399, sed ad Cerberum illud referimus ab Hercule Thesei ope in lucem protractum, cf. Hf. 810

*componit aures timidus et patiens trahi
erumque fassus ore submisso obsequens
utrumque cauda pulsat anguifera latus.*²³⁾

Phaedram post relatum de Hippolyti morte nuntium rursus comparuisse et morti suae praefatam esse ex argumenti natura consentaneum est. eo autem vel certe ad similis argumenti orationem referendum mihi videtur frg. 446

*ὦ λαμπρὸς αἰθῆρ. ἡμέρας θ' ἄγνὸν φάος,
ὥς ἤδ' ὠ λεύσσειν τοῖς τε πράσσουσιν καλῶς
καὶ τοῖσι δυστυχούσιν, ὧν πέφυκ' ἐγώ*

quae sunt verba mori volentis. a Theseo, cui a Welckero data sunt (p. 739), v. 1 pronuntiari non poterat nisi in ipso reditu, scilicet antequam se infelicem putaret.

²³⁾ qua coniectura supplere iuvat lepidam Hercheri disputationem de Argo cane Hermae vol. XII p. 391 sq.

tandem si de fine fabulae quaeras, ultimam scaenam Seneca proprio Marte confecit, quae a nullo opinor Euripidi imputabitur (v. 1201 sq.). primum Theseus mortem sibi sua manu paratum iri infinite praedicat rem minime perfecturus: nec dubitat chorus quin mentiat (v. 1244); deinde dispersa filii membra in unum congerere et unicuique legitimum locum exquirere putida diligentia instituit. apud Euripidem vero in fine Dianam necessario apparuisse et Hippolytum Troezeniis colendum commendasse Welckerus vidit (p. 742); neque alioquin frg. 449 scribi potuit. graviolem vero quaestionem digito tantum a Welckero perstrictam²⁴), scilicet an ipse Hippolytus in scaenam redierit, ut factum est in coronifero, videamus an novo argumento solvere possimus.

Thesea Euripidis fabulam adventum Thesei, altercationem cum Minoe, mortem Minotauri continuisse e fragmentis constat.²⁵) chorum septenis pueris puellisque constitisse quos Theseus secum 'funera nec funera' duxerat certa Welckeri coniectura est (p. 734) ex frg. 389. haec enim est scholiastae Veneti ad Arist. Vesp. 312.

τί με δῆτ' ὦ μελέα μῆτερ ἔτικτες,
ἴν' ἐμοὶ πράγματα βόσκειν παρέχῃς;

adnotatio: *πράγματα βόσκειν*] ὁ λόγος ἐκ Θησέως Εὐριπίδου. ἐκεῖ γὰρ ταῦτα λέγουσιν οἱ ταπτόμενοι παῖδες εἰς βορὰν τῷ Μινωταύρῳ. Welckeri coniectura, quamvis consentaneam et ipse aestimaret, Iahnio (Arch. Beitr. p. 255) eo elevari visa est quod senum Aristophaneorum verba quae secuntur

ἀνόνητον ἄρ' ὦ θυλάκιόν σ' εἶχον ἄγαλμα

sic explicantur: καὶ τοῦτο παρὰ τὰ ἐκ Θησέως· ἔστι δὲ Ἰππόλυτος ὁ λέγων ταῦτα.

²⁴) ibid. 'zweifelhaft ist ob die erscheinung des noch lebenden Hippolytus nicht der verbesserten ausgabe eigenthümlich angehört.' non videtur in iudicium vocandum quod Ovidius fast. VI, 745 (*reddideratque animam*) et met. XV, 527 (*fessamque videres exalari animam*) Hippolytum statim mori narrat, ut qui in ista brevitate aliter rem instituere vix potuerit.

²⁵) frg. 383. 84. 92. 93 iure exulare iussit Wilam. p. 171 adn. 11. dubius haereo an possit ad Minoem cum Theseo in Euripidis fabula altercantem referri quod in Thesei templo Mico repraesentavit (Paus. I, 17 (Μίνως) καὶ ἄλλα ἐπὶ ὀργῆς ἀπέρριψεν ἐς αὐτὸν καὶ παῖδα οὐκ ἔφη Ποσειδῶνος εἶναι, ἐπεὶ οὐ δύνασθαι τὴν σφραγίδα, ἣν αὐτὸς φέρων ἔτυχεν, ἀφέντι ἐς θάλασσαν ἀνασῶσαί οἱ. Μίνως μὲν λέγεται ταῦτα εἰπὼν ἀφείναι τὴν σφραγίδα· Θησέα δὲ σφραγιδά τε ἐκείνην ἔχοντα καὶ στέφανον χρυσοῦν, Ἀμφιτρίτης δῶρον, ἀνελθεῖν λέγουσιν ἐκ τῆς θαλάσσης), ut inde fabulae argumentum suppleatur. eadem res in Euphronii vaso Caeretano cf. Helbig. Unters. p. 166 adn. 1 et Conzii exempl. vas. V, 1.

ἀνόνητον ἄγαλμ' ὧ πάτερ οἴκοισι τεκῶν.

itaque coniecit victimas Minotauro destinatas in scaena apparuisse et singulas de sorte sua conquestas esse, eodem fortasse tempore qua cum Minotauro Theseus dimicaret. quod nullo modo concedi potest. nam puerorum puellarumque gregem personarum vice functas esse cum exemplo caret tum probabilitate, siquidem pugnae herois contra semibovem intercinere chori officium erat. in eo rectissimum est Iahnii iudicium quod Hippolytum istum nec Thesei filium nec, si inter adulescentulorum numerum recenseatur, choreutam haberi posse dicit. sed hoc ipsum, Hippolytum scilicet ignoti cuiusdam adulescentuli Thesea comitati nomen esse veri prorsus absimile est; non quod in vasorum picturis inter Thesei comites nomen illud non apparet (cf. Iahn. l. s. p. 262), sed quia ineptum erat nomen eligere a quo Antiopae filii memoria arceri non posset. minore negotio his difficultatibus Wagnerus se expedivit (Eur. frg.) qui ipsum Thesei filium expeditioni Cretensi interfuisse putat; id quod fabulae natura et communi memoria plane refutari peritissimum quemque fugere non potuit (Welcker. p. 734; Iahn. p. 255 adn. 9). itaque quoquo nos vertimus non patebit ex hoc labyrintho exitus nisi tenebras discutere magis quam dispicere conabimur.

nempe cum in Theseo Hippolytum verba ista protulisse verum esse nequeat, alterum utrum nomen, sive Hippolyti sive Thesei, corruptum vel potius scholiastae errore inlatum esse consequitur. atqui Hippolyti nomini quod substitui possit cogitando non invenias, quippe cuius in locum nec pueri ullius nomen apte succedere nec post priorem scholii partem liberi coniunctim significari queant (dixisset enim λέγουσι δὲ καὶ ταῦτα οἱ παῖδες sive εἰσὶ δὲ οἱ παῖδες οἱ καὶ ταῦτα λέγοντες). ergo fabulae nomen errore natum esse concludemus. quod ne testatur quidem tam diserte scholiasta quam in fragmentorum conlectionibus, etiam in Nauckiana, nisis scilicet illis vulgata ante Duebnerum lectione, scribitur. in Veneto haec est altera scholii pars: τὸ δὲ ἑξῆς, τὸ ἀνόνητον ἄρα, Ἰππόλυτός ἐστιν ὃ λέγων ἐκεῖ· ἀνόνητον ἄγαλμα κτέ. nec sane improbabile videtur flebili utriusque fragmenti colore et numerorum similitudine et arta versiculorum in eodem loco coniunctione scholiastam inductum esse ut eidem fabulae utrumque ascriberet; quod utique fecisse putabimus qui adnotationem talem: ἐστὶν Ἰππόλυτος ὃ λέγων ταῦτα cum priore coniunxerit.

ergo si tenendum est Hippolytum apud Euripidem dixisse

ἀνόνητον ἄγαλμ' ὧ πάτερ οἴκοισι τεκῶν,

fabula in qua illud proferre potuerit nulla restat nisi Hippolytus velatus; in Hippolyto velato locus nullus praeter ultimam scaenam, quali quidem coronifer Hippolytus terminatur. nam ne ad Hippolytum fugere iussum referas numeri prohibent. ²⁶⁾

haec si recte disputavimus, in priore quoque fabula Hippolytus misere laceratus et moribundus in scaena comparuit et in patre consolando ultimum vitae spatium consumpsit; ut scaenam nobilem et, si quis Euripidis artem recte cognoscere velit, notabilem non posteriori demum dramati poeta intulerit.

praeterea novo exemplo discimus Euripidem in utraque tragoedia scaenas eiusdem argumenti tractantem diversis verbis usum esse: idem enim fragmento 445 comprobatur:

πρὸς ἵππων εὐθὺς ὁρμήσας στάσιν

quod legitimum locum in narratione de infausto Hippolyti itinere habuit, et fragmentis 438. 442. 444 quae docent cum patre irato in priore quoque fabula Hippolytum conlocutum esse.

tetigimus alium Senecae ab exemplari suo in disponenda fabula dissensum, ut qui patrem filiumque una nusquam inducat. quin restent alia quae diverse ab illo instituerit minime dubitamus; sed ad illa indaganda fabulae fragmentis destituimur. servata tractavimus omnia ²⁷⁾ exceptis duobus quae ad ignotum aliquid spectare possint. eorum alterum frg. 435

αὐτός τι νῦν ὁρῶν ²⁸⁾ εἶτα δαίμονας κάλει

τῷ γὰρ πονοῦντι χῶς θεὸς συλλαμβάνει

omnino non video quomodo in hac fabula locum habere potuerit. ad Phaedram cum Welckero referri non poterit nisi αὐτῇ scripserimus. sed obtemperandum videtur Clementi Alexandrino et relegandi versus ad Temenum cuius argumento optime conveniunt. alterum est frg. 443

*Θησεῦ, παραινῶ σοι τὸ λῶστον, εἰ φρονεῖς,
γυναικὶ πείθου μηδὲ τᾶληθῇ κλύων.*

²⁶⁾ adnotandum est quod in Hippolyto coronifero fere eisdem verbis chorus utitur v. 1144

*ἐγὼ δὲ σὴ δυστυχίᾳ δάκρυσι διοίσω
πότμον ἀποτμον, ὦ τάλαινα
μᾶτερ, ἔτεκες ἀνόνατα· φεῦ
μανίῳ θεοῖσιν.*

²⁷⁾ de frg. 439, quod non recte ad Phaed. 903 rettulit Wilamowitzius (A. E. p. 154), constat mihi Welckeri sententia (p. 739). — Philemo (s. βίβλος cf. Welcker. p. 740) vel potius Phavorinus iam nemini fucum faciet. confudit autem Phaedrae litteras cum Agamemnonis (Iph. Aul. 34 sq.); nuncupatur ibi et δέλτος et πύκη. denique conferre iubeo frg. inc. 876 (Ar. Lys. 713) ἀλλ' αἰσχρὸν εἰπεῖν καὶ σιωπῆσαι βαρὺ cum Phaed. 603 *vis magna vocem emittit at maior tenet.*

²⁸⁾ fort. αὐτός τι συνδρῶν. non obstat εἶτα.

quod ut scribitur (prior autem versus certa ratione correctus est) mancum est et hoc fere supplemento eget: *μηδὲ τάληθῃ κλύων* [*περίσσ' ἐρεύναι*]; quae sententia fabulae argumento omnino refragatur. cui convenit quod Welckerus et Hartungus putarunt his verbis dici, simile nimirum quiddam chori verbis Hipp. 891

*ἄναξ, ἀπεύχου ταῦτα πρὸς θεῶν πάλιν,
γνώσει γὰρ αὖθις ἀμπλακίων· ἐμοὶ πιθοῦ.*

sed talem sententiam hoc modo demum recuperabis, quamquam in re obscura nihil spondeo:

*Θησεῦ, παραινῶ σοι τὸ λῶστον· εἰ φρονεῖς,
μηδὲν πιθοῦ γυναικὶ τάληθῃ κλύων.*

X.

1.

Oed. 171

*quin Taenarii vincula ferri
rupisse canem fama et nostris
errare locis, mugisse solum,
vaga per lucos simulacra virum
175 maiora viris, bis Cadmeum
nive discussa tremuisse nemus,
bis turbatam sanguine Dircen,
nocte silenti Amphionios
ululasse canes.*

in hac ominum infernalium descriptione, qui locus poetis latinis et prioribus (Verg. Aen. VI, 256 sq. Georg. I, 476 sq. Ovid. met. XV, 796 sq. e quibus Seneca sua mutuatus est) et aequalibus Senecae posterioribusque (Lucan. I, 548 sq. III, 417 sq. Stat. Theb. IV, 374 sq. Sil. VIII, 624 sq. 642 sq.) frequentatus nec ipsi Senecae alias neglectus est (Thy. 668 sq.), esse quod metricum offendat supra (p. 109) memoravimus, hiatum scilicet in medio dimetro anapaestico (v. 178). accedit grammatica ratio; nempe in septem versuum ambitu ter omissum est verbum substantivum, semel finitum (*vincula rupisse canem fama*) bis infinitivum (*fama est vaga per lucos simulacra; bis turbatam Dircen*); ubi nequaquam in primo tertioque loco, eo magis haesitamus in secundo. sed ad profligandam rem nec ipse locus sufficit nec deliberando rationem assequaris; sufficient exempla apud Senecam obvia in unum congesta: sed quicumque in scriptoris cuiuslibet opere et minutissima quaeque constituere susceperit sciet quaestiunculam istam de omissio verbo substantivo ex eis esse quae cum molestia plurima sine bonae frugis spe sescenties retractanda in singulis et saepe in medio relinquenda sit: praesertim cum nullum vocabulum frequentius a librariis omissum sit quam *est* in vetustioribus libris per compendium tale scriptum ÷ nec ullum facilius et proclivius interpolatum. itaque hunc locum paullo uberius tractandum putavi, procul habitis sermonis ambagibus.

quaedam attulit Priscianus II p. 152 sq.; Charisius in libro quarto locos huc spectantes inter soloecismi (p. 268, 10) et ellipsis (p. 271, 4) exempla dedit. Gellius postquam perversae Hygini opinioni de versibus quibusdam Vergilii vitiosam opposuit, *et est et erat et fuit plerumque abesse* dicit *cum elegantia sine detrimento sententiae* (V, 8, 7). sed nec doctrina nec sensu veterum grammaticorum multum iuvamur, quippe qui aut solum Vergilium aut assecclas eius respiciant. ille vero quod ad hunc usum attinet similem locum inter poetas habet atque inter scriptores Tacitus¹⁾, diversum eo tantum quod summa apud posteros auctoritas hac quoque in re valuit.

atque Lucretium quidem Lachmannus in commentariis passim pronuntiavit non omittere verbum substantivum nisi ubi mente ex superioribus suppleatur (ad II, 194 cf. ad I, 111; 1070; II, 136; V, 836 ubi adiectiva neutri generis ut *potē suave mirum* sine verbo substantivo poni concedit; VI, 746). qui post Lucretium venere — et de eis tantum loqui in animo est — cum omnino non abstinerent a verbo substantivo omitendo, in duo quasi castra ita discesserunt, ut ab altera parte Vergilius staret, ab altera Ovidius, illum poetae epici sequerentur Lucanus Valerius Statius Silius, hic et Horatium elegiaeque poetas exempla haberet et posteros praeter epicos secum duceret. quid quod inter diversa poeseos genera stili differentia eo usque pertinet ut Vergilius et Statius in epicis carminibus frequenter, in minoribus, i. e. in bucolicis ille, hic in silvis, parcius verbum substantivum omittant.

certis autem finibus ut solet loquendi usus circumscriptus est, intra quos alia facilius alia cautius pro sermonis legibus propriaque consuetudine poetae admittunt. atque multo quidem facilius si ad substantiva adiectiva adverbia deponentium perfecta accedere debet verbum substantivum negligitur quam si ad perfecta passivi, in passivis rursum frequentius infinitivum quam finitum. item, sive ad activa, ut breviter dicamus, sive ad passiva pertinet, facilius in sententiis rectis sive principalibus omittitur quam in subordinatis: ex subordinatis omnium facillime in eis quae relativo vel pronomine vel adverbio inducuntur, durius ubi coniunctionibus tempus conditionem causamve indicantibus sententia regitur. omnino autem facillime fit verbi substantivi defectus in sententiis quae per interrogationem sive exclamationem efferuntur. itaque de singulorum poetarum usu ita referemus ut activum a passivo secer-

¹⁾ de Cicerone cf. Madvig. de fin. p. 90.

namus et in utroque sententias rectas et relativas a reliquis subordinatis.

ad adiectiva igitur aliaque nomina verborumque deponentium perfecta in enuntiatis non subordinatis sive relativis Vergilius si medium sumas in Aeneidos singulis libris viciens bis verbum substantivum omittit²⁾ (in IV et XII duodeciens, in IX triciens quater, intra numeros istos in reliquis)³⁾, in singulis Georgicorum quinquens deciens quod fere perinde est si librorum ambitum spectas. in eclogis universis viciens ter (ad I, 53 cf. Lachm. ad Prop. IV, 2, 29). Ovidius in singulis metamorphoseon libris non saepius quam ter quaterve, quamquam in quattuor prioribus libris non omnes locos me con-gessisse scio.⁴⁾ idem in elegiis ante exilium scriptis si medium sumas deciens in singulis libris (omitto epistulas), in fastorum singulis noviens, in elegiarum Tomis scriptarum quater. Horatius in epodis quinquens (1, 5; 9, 3; 11, 5; 12, 15; 17, 17), in carminum I octiens⁵⁾, in II bis (1, 33; 13, 33), in III nusquam, in IV: 4, 38, multo saepius in sermonibus: in libro priore sexiens deciens, in altero terdeciens; in epistularum priore ter, secundo nusquam; ad Pis. 361. 417. Propertius, si cum Lachmanno et Hauptio libros distinguas, in I octiens, II quinquens, III terdeciens, IV undeviciens, V deciens. Tibullus in I septiens, in II nusquam; III, 6, 19; IV, 1, 107. praeterea III, 4, 94. Catullus hanc licentiam deciens fere sibi permisit, quater *pote* nude posito (45, 5; 67, 11; 76, 16; 98, 1 cf. Prop. IV, 7, 10); 23, 7; 57, 3 *nec mirum*; 62, 3 *surgere iam tempus*; 64, 184 (*sola insula*) fortasse huc pertinet; 68, 34 *illa domus, illa mihi sedes. ib. 28 addunt est*) — omnia lenissimi generis. ceterum computationibus istis non absolutam inesse auctoritatem, sed dubia multa relinqui con-

²⁾ in quibusdam variant codices vetustissimi, ut Aen. II, 191 cf. IX, 133; II, 428 a Seneca ep. 98, 4 cum *est* adfertur; VI, 123 a Gellio X, 16, 12. cf. Serv. ad III, 39. 45. *est* addit *F*: IV, 456. VI, 721; *M*: IX, 154; *R*: X, 105 cf. X, 621. XI, 23.

³⁾ in margine durioris generis exempla dabo, in quibus omisum verbum substantivum cum alio perfecto verbi finiti coordinatur. Aen. IV, 704 *dilapsus color atque — vita recessit*. VI, 547 *tantum effatus et in verbo vestigia torsit*. VII, 328 *tot sese vertit in ora, tam saevae facies, tot pullulat atra colubris*. IX, 426 *nil iste nec ausus nec potuit*. X, 877 *tantum effatus et infesta subit obviis hasta*. qualia posteriores adamarunt.

⁴⁾ met. I, 274 ut saepe falso relatam est de Laurentiano 36, 12 qui habet *est* (ut *M*). idem accidit I, 617. in *M* omittitur I, 732; II, 747; in *L* IV, 17; vitiose in *M* additur XIV, 385. — VII, 656 *parcum genus est M, parcumque genus L*. qualia cumulare non iuvat.

⁵⁾ cf. Benth. ad serm. I, 8, 32; II, 3, 139; 4, 48.

sentaneum est: omnino praeter Vergilium et Horatium vix ullius poetae manu scriptis in talibus credendum est; quapropter non respexi nisi quae aut librorum consensu aut certa ratione constarent.

multo minor est locorum numerus in quibus verbum aut nomen coniunctione regitur. *postquam*: Verg. I, 520 *postquam introgressi*. III, 1 *postquam* — *visum superis ceciditque*. VI, 226 *p. conlapsi cineres et flamma quievit*. VII, 406 *postquam visa satis primos acuisse furores*. X, 298 *quae talia postquam effatus Tarchon*. cuius generis exemplum praeter epicos non habeo. *ubi* (de tempore) Aen. III, 69. IV, 80. georg. I, 312 Hor. epod. 2, 67 *haec ubi locutus fenerator Alfius*. *dum* Aen. IV, 565. VIII, 580. X, 283. georg. III, 165. Ov. met. VII, 525 *dum visum mortale malum*. sic accipiendum Hor. epod. 15, 7 *dum pecori lupo (infestus fuerit)* cf. III, 17, 13 *dum potis*.⁶⁾ *cum* Verg. ecl. 8, 15 *cum ros* — *gratissimus*. Ov. met. II, 455. art. II, 315. III, 173 *tum cum sine nubibus aer*. Hor. serm. I, 10, 33 *cum somnia vera*. *si* Verg. Aen. II, 10. 349. IV, 319. V, 363. VI, 133 (VII, 263: om. schol. Veron.). VII, 548. IX, 738. XI, 323. 373. XII, 157. Georg. I, 17. III, 179. 384. ecl. 7, 44. 10, 38. Ov. am. I, 3, 16. II, 6, 51. III, 8, 65. art. II, 665. fast. III, 386. VI, 715 trist. I, 2, 102 *remotum* Bentley emendatione. III, 1, 19. Hor. ep. I, 3, 30 *recte scribitur sit tibi curae, non si t. c.* — *quoniam* Aen. XII, 647 *quoniam superis adversa voluntas*.⁷⁾ *quia* Aen. XII, 808 *quia nota mihi* — *tua, magne, voluntas*. Ov. am. I, 13, 35. art. II, 149. fast. VI, 644. her. 6, 148. *quod* Ov. met. II, 859. haec omnia apud Ovidium paucissime, apud ceteros praeter Vergilium fere nusquam⁸⁾ inveniri vides. apud epicos posteriores frequentia sunt. denique in interrogatione indirecta; cf. Verg. Aen. I, 517. 743. 752. II, 390 *dolus an virtus quis in hoste requirat?* Ov. met. XIV, 2 *quid rastra quid usus aratri*

⁶⁾ Aen. IV, 52 *dum pelago desaevit hiems et aquosus Orion quassataeque rates, dum non tractabile caelum*. vitiosa sententia est; non potest Anna dicere: manete dum naves quassatae sunt; sed quia quassatae sunt, ideo manendum donec composito mari tuto credantur. scribendum igitur: *quassataeque rati dum non tractabile caelum*. hinc Ovid. her. 7, 173: *laniataque classis postulat exiguas semirefecta moras*.

⁷⁾ Ov. met. VII, 299 *quoniam gravis ipsa senecta est: est om. L.*

⁸⁾ Catull. 64, 121 huc pertineret nisi locum, qui post Lachmannum legebatur qualis a Catullo scribi potuit, editor novissimus pessime corrupisset. sed de editione ista loqui sine indignatione non possum. et mecum sentire scio quorumcumque interest ut verum eruatur, non ut ingeniolorum istorum ludibria optimi poetae fiant.

nescia. Prop. III, 27, 11. IV, 5, 35. saepius Horatius: III, 20, 8 *maior an illa* (e coniectura Peerlkampii). serm. I, 6, 112. II, 4, 10; 5, 43, cf. 54. denique epist. I, 1, 11 *quid verum atque decens curo*.

accedimus ad verbum substantivum in perfecto passivi omisum, quo evenit ut participium nude ponatur. quo quae proxime accedit constructio, ut scilicet in gerundivo idem fiat, multo minus dura est. inveniuntur autem eius generis participia in sententiis non subordinatis sive relativis in Aeneidis libris singulis si medium sumas sexiens; rarius in georgicis: in I sexiens, II ter, in III et IV binis locis. in eclogis tantum 8, 3 *quorum stupefactae carmine lynces*. 9, 53 *nunc oblita mihi tot carmina*.⁹⁾ Ovidius met. I, 190 *cuncta prius temptata* (sic Bernensis: *temptanda ML*). V, 142 *per utrumque fraxinus acta femur*. VII, 537 *subiti deprensa potentia morbi*. IX, 233 *quo flamma ministro subdita*. X, 242 *in rigidum parvo silicem discrimine versae*. XIV, 109 *cuius dextera per ferrum, pietas spectata per ignes*. XV, 365 et 373 sententiae breviculae (*cognita res usu; res observata colonis*).¹⁰⁾ in elegiis ante relegationem scriptis deciens quater, in fastis undeviciens, quorum locorum quattuordecim extant in libro quarto et quinto; in tristibus sexiens. Catullus nusquam. Propertius duodeviciens (ad IV, 10, 61 cf. Lachmann.). Tibullus ter (I, 3, 43. II, 1, 43. 57). Horatius I, 12, 51; II, 15, 10; 17, 15. IV, 9, 18; 15, 14. serm. I, 2, 41; 8, 28. II, 1, 52. 67; 2, 44; 6, 22; ad Pis. 394. ep. II, 1, 152; 2, 139.

facilius idem fieri in gerundivo diximus, etiamsi non frequentius: Vergilii viginti locos scio, Ovidii sedecim, quibus tamen plures extare confido. Prop. III, 24, 4. IV, 13, 62. Hor. I, 7, 27. II, 14, 17.

de verbis passivis in sententiis subordinatis quae coniunctionibus reguntur praeter Vergilium ante Lucanum perpauca exempla inveniuntur. *ubi* Verg. Aen. I, 81 et V, 32. 315. VIII, 175 ubique: *haec ubi dicta*. II, 634 *atque ubi iam patriae perventum ad limina sedis*. V, 362 *post ubi confecti cursus et*

⁹⁾ coordinatum cum verbo finito Aen. IV, 280 et XII, 868 *arrectaeque horrore comae et vox faucibus haesit*. VI, 686. VII, 486. 722. IX, 237. X, 101. cf. ecl. 8, 3.

¹⁰⁾ met. VI, 519 *iamque iter effectum est L* (om. *M*). IX, 613 *neque enim de tigride natus: neque est d. t. n. L* (quod omisit Keilius) fort. non mero errore. XI, 742 (*fatis obnoxius idem tunc quoque mansit amor nec coniugiale solutum foedus in alitibus*) non interpungendum post *amor*: sic saepe in edd. peccatur. VII, 460 *quaque patent aditus* (*patens L*), non *quaque potens habitus* (*M*).

dona peregit. georg. I, 505 quippe ubi fas versum atque nefas. III, 235 post ubi collectum robur viresque resectae. 271 avidis ubi subdita flamma medullis. praeterea Hor. ep. I, 7, 73 hic ubi — visus. postquam Aen. I, 216 et fere idem 723 et VIII, 184 (postquam exempta fames epulis mensaeque remotae) III, 212. IV, 151. VII, 709. georg. III, 433. donec Aen. V, 698 restinctus donec vapor omnis. cum georg. III, 105 cum spes arrectae iuvenum. Hor. I, 20, 3 datus in theatro cum tibi plausus. II, 7, 11 cum fracta virtus et — tetigere (non freta). Ov. her. 16, 104 cum mea virginitas mille petita procis, quod Ovidius nullo modo scripsisse potest. 7, 57 praecipue cum laesus amor, quod multo minus durum est. quam Ov. met. XII, 530 (non prius) quam data pars leto. quod met. V, 520 quod rapta, feremus. ut Aen. III, 53. VIII, 191. 362. XI, 300. XII, 669. Ov. met. VI, 447. art. III, 711. fast. V, 452. si Aen. I, 555 sin absumpta salus. cf. Ov. met. XV, 282 nisi vatibus omnis eripienda fides. Hor. ep. II, 2, 100 si plus adposcere visus.

hanc licentiam Lucretio et Catullo ignotam, a posterioribus praeter epicos fere vitatam, post Vergilium arripuerunt et exaggerarunt epici poetae. de quibus ut exemplis saltem defungar, Lucanus in primo duodeciens est apud passivum omittit, Valerius et Statius item duodenis locis, Valerius deciens quater. et cum vix quicquam omiserint quod admiserit Vergilius, multa Statius potissimum audacius instituit.

satis frequenter esse omittitur ubi infinitivus cum nomine a verbo pendet; nec dubitabis, si locos inter se compararis, quin ubique esse subaudiendum, non nomen ultro ad verbum referendum sit. ut Verg. Aen. III, 121 *fama volat pulsum regnis cessisse paternis Idomenea ducem desertaque litora Cretae*. Ov. Ib. 129 *certe ego quae voveo superos motura putabo*. sic Aen. I, 139. 626. III, 602. VI, 457. VII, 257. VIII, 340. 534. IX, 91. XI, 227. XII, 582. georg. III, 531. ecl. 1, 19; 3, 35; 4, 59. Ov. met. XIV, 725. XV, 798 et fortasse saepius, ut certe in elegiis (undeciens in fastis, viciens bis in elegiis quas Tomis, noviens quas Romae scripsit); Catullus quinquiens, Tibullus noviens (Lygd. III, 2, 8), Propertius I, 8, 32 et fortasse saepius. Horatius III, 17, 2. IV, 9, 1 et triciens in sermonibus et epistulis.

quaecumque de verbo finito disputavimus tertiam verbi personam spectabant. in prima et secunda plerumque, si verbum substantivum neglegitur, *ego nos vel tu vos* additur. sic in prima persona Aen. III, 45 *nam Polydorus ego* (ubi cf. Servium). XI, 392. XII, 159. ecl. 5, 43. 9, 34. Ov. trist. II, 496.

ex Pont. III, 2, 77. rem. 5. Propert. III, 22, 34. V, 1, 75; 2, 3. Hor. serm. I, 8, 3. II, 3, 236. Tib. I, 1, 75 (III, 2, 5). sine pronomine: Aen. II, 792 *ter conatus ibi collo dare bracchia circum* (scil. *sum*). IV, 336 *dum memor ipse mei, dum spiritus hos regit artus*. XI, 248 *postquam introgressi* (*sumus*). Hor. serm. I, 6, 53 *casu quod te sortitus amicum* (*sum*). secunda persona cum pronomine: Aen. IV, 113. XII, 57. georg. III, 393. ecl. 3, 109. Ov. fast. III, 505. IV, 8. 13. her. 14, 106. cf. trist. V, 4, 25 *te qui comitatus Oresten*. Prop. I, 11, 23. II, 6, 19. Tib. IV, 13, 11. *estis*: Aen. I, 201. ecl. 5, 21. Ov. fast. V, 465. her. 10, 113. sine pronomine: Aen. I, 237 ubi Ribbeckius: *pollicitu's*, et X, 827 ubi *laetatu's* scribit, utrumque inutiliter: cf. V, 192 *quibus in Gaetulis syrtibus usi* (sc. *estis*). Hor. serm. II, 3, 311 *qui ridiculus minus illo?* (*es*); 8, 2 (ubi item Holderus *dictu's*, alii in sequenti versu *die es*). cf. serm. II, 5, 54 *solus multisne coheres* (*sis*).

haec fere sunt quae de omisso verbo substantivo e poetis qui Augustea aetate vixerunt afferri possint; quin oculorum aciem haud pauca fugerint non dubito; nec hanc ob causam poetarum carmina legi. omnia autem e ceteris quoque poetis congerere inutile videbatur ad profligandam quaestionem quam in initio proposuimus, de Senecae scilicet consuetudine. atque ille quidem hac in re non Vergilii sed Ovidii exemplo se adstrinxit, ita ut perraro inveniatur quod licenter dictum sit. omittitur autem *est* apud nomina in interrogatione: Hf. 626. 730. 1138. 1153. Tro. 1047. 1105. Phoen. 80. 244. Med. 884 et fortasse 19. Phaed. 856. 915. 964 (*E*). Oed. 373. 667. Ag. 12. HO 1245 (*E*). 1909 (*quid hoc?* Hf. 976. 1193. Thy. 985. 992. HO 1432. 1441). in sententia finita: Hf. 703. 719. 788.¹¹⁾ Tro. 1009. 1024. 1062. Phoen. 608.¹²⁾ Med. 318. 579.

¹¹⁾ Hf. 720:

*haec porta regni, campus hanc circa iacet,
in quo superbo digerit vultu sedens
animas recentes. dira maiestas dei,
frons torva, fratrum quae tamen speciem gerat
gentisque tantae. vultus est illi Iovis,
sed fulminantis.*

haec non recte procedunt: 721 *digerit* non habet quo referatur; 722 *flagitari deo* propter sequens *vultus est illi* vidit interpolator. remedium situm est in sententia recte distinguenda:

*in quo superbo digerit vultu sedens
animas recentes dira maiestas dei.
frons torva, fratrum quae tamen speciem gerat
gentisque tantae, vultus est illi Iovis.*

¹²⁾ Phoen. 356 *neo hoc sat est* (*satis est E*, *est* om. Richter.).

604.¹³⁾ Phaed. 117. 283. 447. 559. 1259. cf. 391 *cervix monili vacua (sit) nec niveus lapis deducat aures.*¹⁴⁾ Oed. 151. 369. 372. 636. 709. 921. 960.¹⁵⁾ Ag. 11. 118. 461. Thy. 875. 926. HO 602. 608. 1448. 1701. 1758.¹⁶⁾ denique quasi in exclamatione Tro. 977 *Cassandra felix.* Med. 301 *audax nimium.* Ag. 589 *heu quam dulce malum mortalibus additum.* apud participia passivi: Hf. 855. 955¹⁷⁾

his datum solis.

perdomita tellus, tumida cesserunt freta.

Tro. 423. 1111

prosperis rebus locus ereptus omnis.

ossa disiecta et gravi elisa casu. e. q. s.

Phoen. 270

in thalamos meos deducta mater.

Med. 369. 729¹⁸⁾

terminus omnis motus est urbes

muros terra posuere nova.

illius alta nocte succisus frutex.

Phaed. 426. 543. 1259

utendum artibus.

factus praeda maiori minor.

hic laeva — manus ponenda.

Ag. 702

exhausta nempe.

Thy. 662. 676¹⁹⁾

hoc Phrygius loco fixus tiaras Pelopis.

saepe simulacris domus attonita magnis.

¹³⁾ Med. 814 *causa vocandi — una atque eadem est semper Iason:* sic *E* ('est om. ϵ).

¹⁴⁾ Phaed. 227 *experta saevam est barbara Antiope manum:* est om. *E*.

¹⁵⁾ Oed. 398 *penes quem summa regnorum est A,* est om. *E*. 691 sic interpungendum:

*cultus, opulentae dapes,
donata multis gratia nostra salus:
quid tam beatae desse fortunae rear?*

¹⁶⁾ HO 940 *Iuno non ausa Herculem est eripere terris:* est om. *E*. 1338 *ubi natus? ubinam est?* est om. *E*.

¹⁷⁾ Hf. 233 *acta est praeda:* est om. Peiper. 224 *depressa cursu est:* est om. *E*.

¹⁸⁾ Med. 421 *liberis unus dies datus est duobus:* est om. *A*.

¹⁹⁾ Thy. 471 *nec abnuendum est — nec adpetendum est:* est bis om. *A*. 576 *alta pax urbi revocata laetae est:* est om. *EA* (habet Σ).

HO 747. 794. 1912²⁰⁾

delubra praeclusa omnia.

pacata tellus, inquit, et caelum et freta.

nempe sepultus.

ultimum locum Oedipo reliqui qui hac in re mirum quantum a reliquis tragoediis discedit. scilicet septem locis est in perf. pass. omittit:

141 *turpis e plaga sanies profusa (est A).*

348 *effusus amnis.*

366 *mutatus ordo — acta retro cuncta.*

483 *Maenades factae.*

550 *effossa tellus et — iaciuntur ignes.*

571 *pulsata tellus.*

977 *inventa thalamis digna nox tandem meis.*

accedit Octavia 406. 485. 518

*alia sed soboles minus conspecta mitis.*²¹⁾

*invidia tristis victa consensu pio.*²²⁾

*concussus orbis viribus magnis ducum.*²³⁾

in secunda persona verbum substantivum nusquam omitti moneo quia hoc de Hf. 1122 sq. disputantes asseruimus (p. 105); infinitivi non accedentis haec sunt exempla:

Tro. 247 *ferum mactare credis?*

868 *levius hoc equidem reor.*

Phoen. 417 *et ecce motos fletibus credas meis.*

Med. 993 *nil adhuc facti reor.*

Phaed. 791 *tractam Thessalicis carminibus rati.*

Thy. 176 *quod maximum probrum reor.*

288 *inimica credit cuncta.*

HO 1747 *cumque iam forti datum leto satis pensavit.*

Oed. 769 *cecidisse nostri stipitis pulsu obvium datumque Diti.*

²⁰⁾ HO 26 *una est Geryon sparsus manu: est om. E. v. 1240 non correxit Peiperus. v. 1887 littera nulla mutata, si Etruscum sequimur et distinctionem tollimus bene habet:*

*magno Alcidae poscit gemitum
stratus vestris saetiger agris
alesque sequi iussa sagittas.*

²¹⁾ *secula mitis* Buechelerus.

²²⁾ versus post 499 ponendus:

*cessit senatus, equitis accensus favor
plebisque votum est atque iudicium patrum,
invidia tristis victa consensu pio.*

²³⁾ Lucan. I, 5 *certatum totis concussi viribus orbis in commune nefas.* iste quoque versus, utpote loci corrupti pars, suspicioni obnoxius est.

quae omnia lenissimi generis sunt et eius quidem pleraque in quo omnino dubitari possit sitne verbum subaudiendum; quod sane subaudiendum esse, etiam ubi a credendi verbis nomen pendet (*ferum macture credis; inimica credit cuncta; levius hoc equidem reor*), et Oed. 769 et aliorum poetarum loci docent qui illius generis nomina simul cum infinitivis eidem verbo obnoxia referunt; quales p. 189 enumeravimus. at nullus in illis est qui tueatur locum a quo initium cepimus Oed. 171:

*quin Taenarii vincula ferri
rupisse canem fama et nostris
errare locis, mugisse solum,
vaga per lucos simulacra virum
maiora viris, bis Cadmeum
nive discussa tremuisse nemus,
bis turbatam sanguine Dircen.*

ubi ut ferenda sit haec sententiae constructio: *fama [est] vaga per lucos simulacra [esse]*, tam longe adiectivum remotum est a verbo quo regitur, ut non dura tantum sed intolerabilis oratio fiat; ut de dictionis inelegantia (*vaga esse*) taceam. omnis difficultas tollitur si colon quod est *mugisse solum* loco moveas in quo sermonis continuitatem turbat; ut haec evadat sententia:

*quin Taenarii vincula ferri
rupisse canem fama et nostris
errare locis vaga per lucos
simulacra virum maior viris,
bis Cadmeum nive discussa
tremuisse nemus, bis turbatam
sanguine Dircen;
mugisse solum, nocte silenti
Amphionios ululasse canes.*

ut non Cerberus sed virorum simulacra per Thebarum silvas vagari dicantur. quod sic recte institutum esse Ovidii locus docet quem praeter ceteros hic Seneca expressit, met. XV, 796:

*inque foro circumque domos et templa deorum
nocturnos ululasse canes umbrasque silentium
erravisse ferunt motamque tremoribus urbem.*

itaque, si nihil aliud, e tam molesta taediique plena disputatione emendationem saltem certam lucrati nobis videmur.

2.

HO 380

*ut alta silvas forma vernantes habet
 quas nemore nudo primus investit tepor,
 at cum solutos expulit Boreas Notos
 et saeva totas bruma decussit comas,
 deforme solis aspicias truncis nemus:*

385 *sic nostra longum forma percurrens iter
 deperdit aliquid semper et fulget minus
 nec illa Venus est. quidquid in nobis fuit
 olim petatum cecidit et partu labat
 materque multum rapuit ex illo mihi,*

390 *aetas citato senior inrupit gradu.*

haec Deianirae verba quorum sententiam praeivit Sophocles Trach. 547

*ὄρω γὰρ ἥβην τὴν μὲν ἔρπουσαν πρόσω,
 τὴν δὲ φθίνουσαν· ὣν ἀφαρπάζειν φιλεῖ
 ὀφθαλμὸς ἄνθρωπος, τῶν δ' ὑπεκτρέπει πόδα.
 ταῦτ' οὖν φοβοῦμαι μὴ πόσις μὲν Ἡρακλῆς
 ἐμὸς καλῆται, τῆς νεωτέρας δ' ἀνῆρ,*

descripsi ut a Peipero edita sunt. in quibus non omnia recte procedere partim primo obtutu intellegis partim certis probabo indiciis. haesitamus statim in initio. nam cum forma silvas habere recte dicatur¹⁾, *alta forma* omnino dici nequit; quare *alia* N. Heinsius scripsit, qui scilicet quod nihil significet tolerari posse credidit. correxit versum Madvicus (adv. II, 126) scribendo:

ut laeta silvas forma vernantes habet,
 qua coniectura epitheton recuperatur ad sententiam necessarium. sed neglexit Madvicus non levius corruptum esse sequentem versum, quo quod silvae dicuntur nemore nudo investiri absonum est. succurrisse utrique versui videatur cuipiam amicus meus qui scripsit

*ut alta formas silva vernantes habet.
 quas nemore nudo primus investit tepor.*

¹⁾ cf. Oed. 460 *et nova demersos facies habet.* similia Petron. 128, 34 *et mentem timor altus habet.* Hor. epod. 1, 17 *in metu qui maior absentis habet.* ad Pis. 8 *ut nec pes nec caput uni reddatur formae.* cf. Sen. epist. 119, 12 *nam quod ad illos pertinet apud quos falso divitiarum nomen invasit occupata paupertas, sic divitias habent, quomodo habere dicimur febrem, cum illa nos habeat. e contrario dicere solemus 'febris illum tenet'. eodem modo dicendum est 'divitiae illum tenent'.*

quo id certe effectum est ut non silvae sed silvarum formae nemore nudo investiri dicantur: qui est inanis verborum lusus; accedit autem quod non de altitudine arborum sed de amoenitate et decore agitur, nec breves sed soli trunci laetis arboribus opponuntur. sequitur versum istum, quamcumque formam praecedenti indueris, tolerari non posse. atque minime mihi quidem dubium est, quin scripserit poeta quod debuit:

*ut laeta silvas forma vernantes habet,
cum nemora nuda primus investit tepor.*

v. 383 non *decussit* sed *discussit* E praebet. ac scio quidem et Vergilium dixisse georg. II, 404

frigidus et silvis Aquilo decussit honorem

et Horatium epod. 11, 5

*hic tertius December ex quo destiti
Inachia furere silvis honorem decutit*

et alios similia; sed Seneca Med. 715

aut rigida cum iam bruma discussit decus

ubi sine necessitate Gronovius *decussit*.²⁾

v. 384 Avantius corrigendum ducebat; scripsit enim

deforme foliis aspicias truncis nemus.

sed hic epitheti *solus* usus nec Senecae (cf. Phaed. 407. Ag. 436)³⁾ nec reliquis Romanorum poetis ignotus est.

v. 387 *nec illa Venus est* ex Etrusco prodiit et expulit interpolatam scripturam *malisque minus est*; interpolatorem vero concedimus optimo iure de tradita versus forma dubitasse. nam quod Gronovius *illam* Venerem alterius temporis dicit Venerem esse, id recte quidem cogitatum est; sed ut recte efferatur non sufficit verbum substantivum pro eo quod est *nec manet illa Venus*. hoc ulcus Kiesslingius sanavit emendatione quam non in rectis tantum sed in elegantissimis recenseo quae in hoc poeta factae sunt. scribit enim:

*sic nostra longum forma percurrrens iter
deperdit aliquid semper et fulget minus.
haec illa Venus est: quidquid in nobis fuit
olim petatum cecidit.*

²⁾ cf. Hf. 279 *dispulsas manu: depulsas* A errore solemni.

³⁾ quibus certa emendatione addere possum Tro. 1075

*haec nota quondam turris et muri decus,
nunc saeva cautes undique adfusa ducum
plebisque turba cingitur.*

quam inepte turri qui de muro iacente superest epitheton addatur Caucasi rupibus aptum monitus videbis. *sola cautes* ut Val. Fl. IV, 202: *instar scopuli, qui montibus altis summus abit longeque iugo stat solus ab omni*. sic HO 1985 *saeva* recte in A legitur, *sola* scriptum est in E.

ulterius sine offensione pedem proferre nequimus. nam quod in editionibus circumfertur v. 388:

*et partu labat
materque multum rapuit ex illo mihi*

cum languidissimum est — nam ut recte *mater* de partu sive, ut voluit Gronovius observ. c. VI. p. 44 Pl., de matris opera et cura dicatur, alterum praereptum est v. 388, alterum et post eundem versum et in ore Deianirae ineptum — tum interpolatori debetur. nempe Etruscus ita haec verba reddit:

*et pariter labat
materque multum rapuit ex illo mihi.*

atqui clarum est, id quod interpolator quoque intellexit, haec de partu dicta esse. ergo cum *pariter* aptissimum ac sine dubio genuinum, ab interpolatore autem mala coniectura oblimatum sit, in *labat* nihil latere potest nisi substantivum quod cum sequenti *materque* unam pariendi notionem efficiat. atque quod verum est invenisse me confido:

*quidquid in nobis fuit
olim petatum cecidit, et pariter labor
materque multum rapuit ex illo mihi.*

hic *pariter*, quod non comparative sed temporaliter dictum est ⁴⁾, verba quae sunt *cecidit* et *rapuit* coniungit, non nomina *labor materque*. sic Phaed. 845 *me quoque supernas pariter ad sedes tulit*. 849 *pariterque mortem fugere et Alciden sequi*. hoc parvum; sed figuram quae est *labor materque* sine maiore disputationis ambitu lectori probare non potero.

notiones igitur duae ita inter se coniunguntur ut quasi una notio effici videatur quae est in isto Herculis versu *labor maternus*.⁵⁾ inter duas notiones ita coniunctas necessario altera utra praecipuum locum tenet et quodammodo regnat; quo fit ut verbum, a quo utraque pendet, ad hanc tantum proprio sensu quadret, ad alteram plerumque translato. altera vero

⁴⁾ cf. Charisius p. 214, 17 *pariter pro pariliter Cicero, ut Maximus notat. similiter et Maro XI (673. 592), ubi Celsus pro aequaliter. idem georg. (I, 189) et — (aen. I, 714).*

⁵⁾ figura a grammaticis vocatur *ἐν διὰ δύοιν*, sed minime omnia quae hoc nomine comprehenduntur figurae quam definivimus similia sunt. ad eandem redeunt qualia, ut e Seneca exempla sumam, leguntur Med. 701 *et hydra et omnis redeat Herculeae manu succisa serpens*; Phaed. 509 *ramique ventis lene percussi tremunt veteresque fagi*; 961 *qui sparsa cito sidera mundo cursusque vagos rapis astrorum*, ubi in parte toti addenda aut eadem re expressius iterum efferenda color sermonis versatur.

ita ad potiozem accedit ut vel explicet illam vel definiat et suppleat vel denique originem causamve indicet. ex Senecae tragoediis huc pertinet Phaed. 640 *pectus insanum vapor amorque torret* (vapor amoris). Hf. 485 *vulneri et ferro obuius* (ferro vulneranti). 995 *ceteram prolem eruam omnesque latebras* (prolem ubicumque latentem). Tro. 222 *exiit matris dolos falsasque vestes* (vestes fallaces). proxime accedit Phaed. 882 *anus altricque prodet* (altrix vetula) cf. Ag. 301 *haec vacat regi ac viro*. his, ne nimia accrescat moles, aliorum poetarum electa addam exempla. Ov. fast. I, 406 *positis arte manumque comis*. her. 4, 58 *enixa est utero crimen onusque suo*. 11, 64 *et positum est uteri crimen onusque mei*. Manil. I, 96 *nec prius imposuit rebus finemque manumque*. Lucan. V, 590 *cum iam non poterit puppi nostraeque saluti altera terra dari*. VII, 63 *cuius sub iure togaque — tremuit Catilina*. Stat. Theb. IV, 337 *tunc bella tibi ferrumque quod ardes ipsa dabo*. (cf. Val. I, 268). 732 *nec legem dominosve pati*. V, 7 *dispositi in turmas rursum legemque severi ordinis*. XII, 166 *bello cogendus et armis in mores hominemque Creo*. Sil. II, 324 *vidi animos mortesque virum*. III, 64 *virgineis iuvenem taedis primoque Hymenaeo imbuerat coniunx*. 102 *concutiens thyrsos atque armata Maenades Calpen*. 390 *vel more patrum vis raptaque pascunt*. IV, 100 *et ad pugnam Martemque insania concors*. cf. VI, 208. XII, 196. Stat. Theb. VII, 172. Sil. VI, 76 *renovata focis et paupere Vesta lumina*. VII, 495 *iam monita et Fabium — exuerat*. 587 *nam Fabium auxiliumque viri sperare pudebat*. XVII, 194 *Cerere et victu fraudasse cohortes*. Val. Fl. I, 39 *et fictis dat vultum et pondera dictis*. 84 *quam — in campos et tuta tuli*. 230 *plenus fatis Phoebosque quieto* (hunc locum et v. 39 pessime corrumpit qui nuper Valerii carmen data opera interpolavit). 473 *donat et Iphiclos pelagus iuvenumque labores*. III, 503 *paullumque moras et foedera necte* (ex coniectura Burmanni). 688 *sat lacrimis comitique datum*.

haec figura arte coniuncta est cum altera, qua nomina diversi generis, plerumque abstractum ut dicunt alterum, alterum concretum, ad unum verbum ita accedunt ut sponte alterum propria, alterum translata notione efferatur. cuius rei exemplum dabo quod apud Senecam audacissimum est Phaed. 1101
*haesere biuges vulnere et pariter moram
dominumque rumpunt.*

hoc quatenus ab eo versu a quo initium cepimus diversum sit commode intellegitur eo quod hic *pariter*, licet temporaliter dictum sit, non ad verbum attinet sed nomina coniungit: moram

pariter et dominum rumpunt. nimirum non ita illa inter se conexas sunt ut quasi una notio efficiatur; color in eo situs est quod *mora* translato, *dominus* proprio sensu usurpatur. hoc ut recte perspiciatur monendum est *moram rumpere* dictionem esse et Senecae⁶⁾ et aliis poetis⁷⁾ usitatam; quae inde nata est quod *mora* translato sensu pro omni re quae quid moratur accipitur.⁸⁾ quod optime inlustratur locis quales sunt Tro. 681 *rumpe fatorum moras* (cf. Hf. 566 *fatum rumpe manu*) et 939 *abrumperet ense lucis invisae moras*. itaque hic *mora* de stipite dictum est quo per medium Hippolyti inguen ingesto currus adfixus paulisper stetit. subito equi 'moram' rumpunt et pariter dominum stipiti infixum.

huius quoque figurae⁹⁾ apud Vergilium eiusque aequales perpauca extare exempla, apud Ovidium multa non miraberis: quippe rhetorica sermonis Ovidiani natura hos ut omnis generis colores sedulo captavit; qua in re Ovidio cum epicis posterioribus convenire consentaneum est, immo istos multo etiam frequentius haec quoque figurati sermonis condimenta arcessere. scilicet hanc figuram ut plurima eius generis exaltam esse in rhetorum ludis docebunt Senecae patris loci contr. exc. III, 8 *sum quisque illo et ignem attulit et dolorem*. V, 1 *sumpsi instrumenta mortis solitudinem et laqueum*. cf. Sen. d. benef. VI, 33, 4 *libros* — *quos vix nomenclatorum complectitur aut memoria aut manus*.

poetarum locos proponam ex numero satis grandi electos; quos enumerare facilius est quam iusta ratione digerere. nec facile aliam invenies digerendi rationem nisi ut loci inter se similiores simul eant. praemitto Senecae versus: Thy. 661 *pendent rotae et omne gentis facinus*. Ag. 446 *aut bella narrat, Hectoris fortis minas currusque*. Tro. 1120 *aliud ad fatinus redit tumultumque Achillis*. HO 799 *taurus* — *vulnus et telum*

⁶⁾ Med. 54 *rumpe iam segnes moras*.

⁷⁾ Aen. IX, 13. Ov. met. XV, 583. Aen. IV, 569 *eia age rumpe moras* (quod repetierunt Stat. Ach. II, 198. Mart. II, 64, 9 et interpolator Silii VIII, 214). Lucan. I, 264. II, 525. IV, 762. V, 634. VI, 217. Stat. Theb. XI, 201 (*abrumpe moras*). Val. Fl. I, 306. IV, 627. VI, 127. VII, 33. Silius nusquam, sed *tollere* (IV, 57) *pellere* (IV, 732) *impellere* (VIII, 279) *rapere moras* (IX, 218).

⁸⁾ ut et omnes poetae frequenter (cf. p. 154 sq.) et Seneca Thy. 761 *amputat trunco tenus umeros patentes et lacertorum moras*; quod qui nuper in Mnemosynae vol. V, 2, p. 177 puerili ariolatione tentavit, ille nec hunc nec sexaginta locorum quos aggressus est ullum intellexit.

⁹⁾ Eur. Phoen. 1429 *ἐν τῷδε μήτηρ ἢ τάλαινα προσπίπτει σὺν παρθένω τε καὶ προθυμίᾳ ποδός*. v. 1430 deletus a Valckenaerio (1439). aut graviter corruptus aut spurius Kirchhoff.

*ferens.*¹⁰⁾ Vergilius Aen. II, 378 *conticuit retroque pedem cum voce repressit.* V, 508 *pariterque oculos telumque tetendit.* Horatius I, 15, 12 *currusque et rabiem parat.* III, 3, 30 *et gravis iras et invisum nepotem — redonabo. nullum habeo elegiaeorum ante Ovidium locum.* Ovidius met. II, 601 *et pariter vultusque deo plectrumque colorque excidit.* IV, 174 *at illi et mens et quod opus fabrilis dextra tenebat excidit.* VII, 133 *demisere metu vultumque animumque Pelasgi.* VII, 347 *cecidere illis mentesque manusque.* IX, 409 *exul mentisque domusque* cf. Stat. Theb. II, 545 *huc — atque illuc animum pallentiaque ira ora ferens.* X, 517 *verba solo vultusque cadunt.* Val. Fl. VI, 580 *oculos sensusque refert animumque faventem.* Sil. IV, 104 *augurium mentes oculosque ad sidera vertit.* Luc. V, 319 *vultu dextraque furebas.* Val. VII, 293 *vix animos dextramque tenens.* Sil. I, 410 *una omnes dextraque cadunt iraque perempti.* — am. I, 7, 15 *promissaque velaque Thesei — tulisse notos.* art. I, 551 *et color et Theseus et vox abiere puellae.* her. 2, 25 *ventis et verba et vela dedisti.* 7, 8 *atque idem venti vela fidemque ferent? certus es Aenea cum foedere solvere naves?* 11, 52 *sed dolor et nutrit et pudor ipse vetant.* cf. Stat. silv. I, 2, 35 *iam nusquam ianitor aut lex aut pudor.* Theb. I, 591 *pulsi ex animo genitorque pudorque et metus.* Sil. XVII, 112 *ira pudorque dabant et coniunx, tertius ignis, immanes animos.* fast. III, 859 *cumque recusantem cives et tempus et Ino compulerunt.* Lucan. V, 63 *regnumque sorori ereptum est soceroque nefas.* IX, 365 *abstulit arboribus pretium nemorique laborem* (scribendum videtur numeroque laborem). X, 95 *sed habet sub iure Pothini adfectus ensesque suos.* Val. Fl. I, 350 *Zephyrumque ratemque*

¹⁰⁾ huc loci pertinent non admodum rari in quibus dei alicuius nomini per metonymiam de rebus quarum largitor vel dominus est usurpato adiungitur alterius cuiusdam rei propria notio. ut Thy. 65 *mixtus in Bacchum cruor spectante la potatur.* 700 *vina mutato fluunt cruenta Baccho.* 973 *satias dapis me nec minus Bacchi tenet.* Ag. 886 *cruor Baccho incidet.* Phaed. 373 *nulla iam Cereris subit cura aut salutis.* Hor. III, 13, 4 *cui frons — et Venerem et proelia destinat.* Ov. art. III, 564 *non bene cum sociis regna Venusque manent.* her. 3, 116 *citharae namque Venusque iuvant.* Lucan. VII, 331 *armaque raptim sumpta Ceresque viris.* X, 204 *Luna suis vicibus Tethyn terrenaque miscet.* Stat. silv. I, 2, 167 *non ideo tibi tale decus vultusque superbos meque dedi (Venerem).* Theb. II, 154 *per imbres fulminibus mixtos intempestumque Tonantem.* V, 257 *sanguine commixto redeuntem in pocula Bacchum.* Sil. V, 404 *longam Clotho turbamque nepotum.* XIII, 434 *fundent mella super Bacchique et lactis honorem.* Val. Fl. I, 253 *exta — veribus Cereremque dedere canistris.* III, 5 *dent Cererem lectumque pecus nec palmite Bacchum Bithyno Phrygiove satum.* V, 215 *dona dehinc Bacchi — (et) rapta Ceres.*

morantis amplexus. 525 flecte ratem motusque pater. IV, 762 et votis pariter praedaeque fruuntur. VII, 29 vota deis pactasque — appendere praedas. 599 ipsa vi molis et irae. VIII, 174 te venti — et tua fata ferebant. Stat. Theb. II, 96 Tiresiae vultus vocemque et vellera nota induitur. 657 nunc arma diemque proice. VII, 727 illum armis animisque cupit. X, 571 ipsae tela viris, ipsae iram animosque ministrant. Sil. I, 442 aspera telis dicta admiscentem. IV, 342 laudemque pedum cum sanguine ademit. VII, 92 praecloserat omnes fortunaeque hostique vias. 171 attulit hospitio — pes dexter et hora Lyaeum. 575 omnia — devicta viro: metus Hannibal ira invidia. X, 22 deserit una et color et sanguis et tela minora periclo. XV, 690 et una praedam animamque simul victori victor ademit.

haec satis erunt ut Senecae non audaciorem quam par est dictionem imputasse videar, dum Herculis loco a quo initium cepimus scripsisse illum contendo et *pariter labor materque multum rapuit ex illo mihi.*¹¹⁾ sequitur v. 390 (*aetas citato senior eripuit gradu*) qui ut legitur ferri non potest: nimirum Deianira non iam sibi adesse aetatem seniore dicat necesse est sed prope abesse; quare non satisfacit Heinsii coniectura *inrupit*, cum sine dubio codicum scripturam recte Grotius emendarit scribendo *eripiet*: quo certius sentimus mancā esse sententiam et complemento egentem, quale exempli gratia ut solemus indicabimus. tandem igitur transcribamus locum qualem nos alique restituimus:

*ut laeta silvas forma vernantes habet,
cum nemora nuda primus investit tepor,
at cum solutos expulit Boreas Notos
et saeva totas bruma discussit comas,
deforme solis aspicias truncis nemus:
sic nostra longum forma percurrentes iter
deperdit aliquid semper et fulget minus.
haec illa Venus est: quidquid in nobis fuit
olim petatum cecidit, et pariter labor
materque multum rapuit ex illo mihi.
[si quid relictum est, id quoque aetatum mihi]
aetas citato senior eripiet gradu.*

¹¹⁾ Stat. Theb. III, 159 *mihi quippe malorum causa labor. IX, 632 per te maternos, mitis Dictynna, labores fraternumque decus, iustis hunc fige sagittis infelicem uterum.*

3.

Phaed. 1015 media nuntii narratio:

- consurgit ingens pontus in vastum aggerem
tumidumque monstro pelagus in terras ruit.
nec ista ratibus tanta construitur lues:
terris minatur. fluctus haud cursu levi
provolvitur: nescio quid onerato sinu
1020 gravis unda portat; quae novum tellus caput
ostendit astris? Cyclas exoritur nova?
latuere rupes, numen Epidauri dei,
et scelere petrae nobiles Scironides
et quae duobus terra comprimitur fretis.
1025 haec dum stupentes querimur: en totum mare
innugit; omnes undique scopuli adstrepunt.
summum cacumen rorat, expulso sale
spumat vomitque vicibus alternis aquas.
qualis per alta vehitur Oceani freta
1030 fluctus refundens ore physeter capax,
inhorruit concussus undarum globus
solvitque sese et litori invexit malum
maius timore. pontus in terras ruit
suumque monstrum sequitur. os quassat tremor.
1035 Thes. quis habitus ille corporis vasti fuit?
Nunt. caerulea taurus colla sublimis gerens
erexit altam fronte viridanti iubam e. q. s.

transcripsi ut vulgo legitur locum in quo non magna est codi-
cum discrepantia. quare minutiora quaecumque de singulis
versibus monenda sunt reponens statim ad graviora accedo.
etenim v. 1022 sq.:

latuere rupes numine Epidauri dei¹⁾
et scelere petrae nobiles Scironides
et quae duobus terra comprimitur fretis

versi sunt ex Euripide: Hipp. 1207

ὥστ' ἀφηρέθη
Σκείρωνος ἀντὰς ἄμμα τοῦ μὲν εἰσοράν
ἐκρυπτε τ' Ἰσθμὸν καὶ πέτραν Ἀσκληπιοῦ.

¹⁾ ita emendandum duxi, non nomine cum N. Heinsio. numen
codd. Madvicius adv. II p. 116 coniecit lumen. quod cum posteriores et
praecipue Silius (IV, 610. V, 447. VI, 274. IX, 592. cf. Val. VI, 246.
Hf. 219) singulari quoque numero de oculo usurpent (Prop. III, 32, 3
crimina lumen habet correxit Lachmannus: lumina crimen habent), hic
otiosum est. rupes numine nobiles, petrae scelere.

sed quod in Euripidis tragoedia aptissimum erat — nam loca ista omnia conspiciit qui Troezena relinquens τὴν εὐθὺς Ἀργούς καπιδανείας ὁδόν persequitur — idem prorsus ridicule Seneca dixit de Hippolyto suo, qui non Troeze ne sed Athenis proficiscitur; unde via in Isthmum ducente profectus nemo umquam vidit Epidaurum. qua de re plura dicere inutile est, quoniam poetam Euripidis verba transtulisse, nequaquam vero de locorum natura situque cogitasse manifestum est.

atque id quidem cum suae aetatis poetis commune habet Seneca ut nomina geographica usurpet de veritate ac ratione securus. ideo tolerandum est quod Ag. 586 a Caphareo rupe conspici posse dicit *scelere Lemnon nobilem et Chalcedona tardamque ratibus Aulin*; nec mirandum quod Thy. 112 Tantalum Mycenis Furia animadvertere iubet quam Isthmus Lerna Inachus Alpheus et Cithaeron illius praesentiam moleste ferant; nec quod Thy. 578 cum Bruttium mare ventis agitur id non Scylla et Charybdis tantum atque Aetna sentiunt sed et Ithaca Cycladesque; nec denique eam ob causam HO 1031 sq. Senecae abiudicari — quod fecit Goebelius in Muetzel. ann. XVI p. 739 — quod Orphea sub Rhodopes iugis canentem et Hebrus, qui scilicet illi Geticus est, et Athos et ipse leo Marmaricus audiunt. ut qui Suebas — nam ita dixit — in lucis Hyrcaniis²⁾ habitare dicat Med. 713, et Tiphyn cum Boeotus fuerit Aulidis regem ultro habeat Med. 622, et Polynicem cum Thebis Argos migrarit *maria tot diversa superasse praedicet* (Phoen. 504); ac potuit saltem, si carmen illud scripsit, Histrum gemmiferum (HO 622), Hebrum aureum appellare (ib. 627), ut Phoen. 607 eundem campos fertiles secare voluit. idem Tro. 821 in cantico quod totum ex navium catalogo Homericis expressum est³⁾, Gortynida ut novum nomen post Cretam inseruit

²⁾ *Hercyniis A*, sed cf. Phaëd. 76 *sive Hyrcani celant saltus vacuisque vagus Sarmata campis*. Thy. 630 *an sub aeterna nive Hyrcana tellus an vagi passim Scythae?*

³⁾ hoc post Gronovium et alios Peiperus vidit (obs. p. 10 sq. cf. Henneb. p. 25). scivit vetus interpolator qui v. 839 dittographiam ad v. 840 secundum B 677 confecit — nam nullo artificio impetrabis ut quolibet vento *faciles Calydnæ et carens numquam Gonoessa* vento simul eant — et interpolator A qui eundem versum secundum B 625 inmutavit. quae in catalogo non inveniuntur haec sunt: *Tempe* v. 815, quod cum de Thessalia ageretur ultro se offerebat; *Pisa* quo ducebat B 615 (*οἱ τ' ἄρα Βουνράσιόν τε καὶ Ἠλιδά δι' αὖν ἐναίον* — 849 *an Pisas Iovis et coronis Elida claram?*); quod propter Olympicos ludos omitti non debuit; *Eleusin* (843) quam Athenis substituit (B 546); denique *Peperethos* quam valde memorabile est sumpsisse Senecam ex Sophoclis Philocteta, in qua mercator se commigrare dicit (v. 548) *ἐξ Ἰλλίου πρὸς*

(Κρητῶν δ' Ἰδομενεὺς δουρικλυτὸς ἡγεμόνευεν, οἳ Κνωσὸν
τ' εἶχον Γόρτυν τε τειχίδεσσαν cf. Stéph. Byz. s. Βοίβη)
et Methonen sub Oeta sitam esse voluit: nam quae his aliisque
locis comminiscuntur inutilia sunt.

ergo in locorum situ inaeccurate indicato non offendimus;
immo negligentiam istam qua in fabula Athenis aeta narrat
quod intellegi nequeat nisi si Troezene agatur, prorsus Senecae
mori ac tragoediarum indoli convenire dixerim. at sunt quae
suspicionem moveant graviora.

narrat nuntius undas consurgentes et in litus semet pro-
volventes aliquid portasse quod quale fuerit comites Hippolyti
ignorariat:

*quae novum tellus caput
ostendit astris? Cyclas exoritur nova?*

latuisse Epidauri Megaridisque rupes Isthmumque; deinde pergit,
ut quidem in interpolatis codicibus legitur:

*haec dum stupentes querimur, en totum mare
innugit, omnes undique scopuli adstrepunt.*⁴⁾

at quid tandem queruntur? an rupes latere, mare agitari, novam
insulam oriri? quae mirari certe poterant et stupere; queri in
litore securos puerile erat. ac mirati quidem sunt: stupentes
scilicet queruntur; at nemo simul queritur et obstupescit.

οἶκον ἐς τὴν εὐβοτρυν Πεπάρηθον. quam cum his verbis inferat Seneca
(842): *Attica pendens Peparethos ora an sacris gaudens tacitis Eleusin*
(nam *arctica* non dicunt boni poetae praeter astronomos, atque Med. 314
recte legitur *et quae sequitur flootilque senex Attica tardus plaustra*
Bootes), sequitur Senecam quoque, ut scholiasta Sophoclis (II. δῆμος τῆς
Ἀττικῆς καὶ μία τῶν Κυκλάδων νήσων), Peparethum Atticae pagum ha-
buisse. praeterea monendum est operam dedisse Senecam ut prorsus tur-
baret pristinum Boeotiae Homericæ ordinem: qua de re qui volet Peiperi
somnia apud ipsum cognoscere poterit. nimirum omnia recte decurrunt
praeter unum locum in quo iacturam versus factam esse Scaliger vidit.

⁴⁾ hunc versum et Hf. 950 *hiemsque gelido frigida spatio refert*
emendandos esse Schmidtio (p. 35) concedere non possum. nam, ut
paucis defungar exemplis, Tibullus quoque bis tantum brevem vocalem
ante duas consonantes sequens verbum incohantes longam esse voluit:
I, 5, 28 *pro segete spicas*, et 6, 34 *servare, frustra*; Lucanus et Statius
singulis tantum locis: Luc. V, 118 *quippe stimulis*. Stat. Theb. VI, 551
agile studium (nam falso quidam legunt *Xf*; 168 *supplicia fratrem*,
et corruptus est versus silv. I, 6, 10 *iam velaria linea pluebant*); Sil.
VII, 618 *Syllaeque Crassique simul*. IX, 575 *inmane stridens* (XVII, 546
diversa spatio: diverso & diversae N. Heinsius. XII, 209 *ne qua spes*
fusus — maneret: quā ad maneret pertinet). neque hanc ob causam
mutarim Manilii versum III, 89 *utoumque stellae*; cui V, 136 Benteius
reddidit *suspensa in strepitus* (*suspensa strepitus* Iacob.). itaque Senecae
quoque in locis alia ratione non suspectis (apte autem componitur *omnes*
undique) singularia sua indulgebimus.

commode igitur accidit quod Etruscus sribiliginem istam non agnoscit. in quo hoc legimus:

*haec dum stupentes quaerimus, en totum mare
innugit —*

atque verum esse quaerendi verbum statim elucet; nec dubitari potest quin Peiperus pristinam versus formam restituerit — quam cum interpolator A non reperiret, *querimus* substituit — scilicet:

*haec dum stupentes quaerimus, totum en mare
innugit.*

at rursum interrogamus: quid tandem quaerunt et adeo stupentes quaerunt? an Aesculapii Scironisque rupes? quas undis in immensum sublatis operiri modo audivimus; non quaeritur autem quod ubi lateat et quo tegatur in aperto est.

fortasse quae statim secuntur hac de re certiores nos facient:

*totum en mare
innugit, omnes undique scopuli adstrepunt.
summum cacumen rorat expulso sale
spumat vomitque vicibus alternis aquas.*

sed non expectatione tantum excidimus sed in alios quoque et intricatiores errores incurrimus. nam quis haec intellegat? quale est quod rorat cacumen? quis est qui alternis aquam spumat vomitque? cacumen quidem illud ut nunc legitur debet petrarum quas modo nominavit cacumen esse: quae tamen nec spumare aquam nec vomere possunt. hoc aenigma solvitur eis quae secuntur:

*qualis per alta vehitur Oceani freta
fluctum⁵⁾ refundens ore physeter capax,
inhorruit concussus undarum globus
solvitque sese et litori invexit malum
maius timore.*

itaque de monstro quod v. 1020 gravis unda extulerat, in omnibus istis versibus poeta locutus est. unde omnium primum sequitur haec ita distinguenda esse:

*summum cacumen rorat expulso sale,
spumat vomitque vicibus alternis aquas
qualis per alta vehitur Oceani freta
fluctum refundens ore physeter capax.
inhorruit concussus undarum globus e. q. s.*

⁵⁾ *fluctum* E (*fluctus* A) cf. p. 37.

deinde vero patet v. 1027 *summum cacumen rorat* e. q. s. ad monstrum illud referri non posse si vv. 1022—24 intercedunt. atque nunc tandem comperimus quid quaerant Hippolyti comites v. 1025: nimirum quaestiones quas audivimus v. 1020:

*quae novum tellus caput
ostendit astris? Cyclas exoritur, nova?*

quas nunc elucet arte cum v. 1025 cohaerere et quidquid intercedit ut fixum in corpore paxillum ipsa rerum natura exprimi et expelli. itaque hoc saltem in rebus geographicis crimine Senecam absolvere poterimus.

quoniam v. 1022—24 non esse a Seneca scriptos comprobasse mihi videor — nam de versibus transponendis cogitari nequit — unum ad refutandum restat quod iam dudum qui totam narrationem legerunt mihi obicientes audio. nimirum constare sibi in errore geometrico Senecam, ut qui v. 1057 dicentem nuntium faciat:

*est alta ad Argos collibus ruptis via
vicina tangens spatia suppositi maris,*

quo manifeste expressam esse τὴν εὐθὺς Ἀργεὺς καπιδανρίας ὁδόν (Eur. Hipp. 1197). hoc si verum esset ultro quae disputavimus corruerent. sed paullo accuratius hos versus inspiciamus.

Hippolytus Athenas reliquit; de via quam ingressus sit, quae apud Euripidem statim in initio ut par est indicatur, nihil comperimus nisi haec v. 1000:

*ut profugus urbem liquit infesto gradu
celerem citatis passibus cursum explicans,
celso sonipedes ocius subigit iugo —
acerque habenis lora permissis quatit.*

viam non remotam a mari fuisse sequentia docent. apparet monstrum et litus intrat:

1050 *tremuere terrae, fugit attonitum pecus
passim per agros nec suos pastor sequi
meminit iuencos; omnis e saltu fera
diffugit, omnis frigido exanguis metu
venator horret. solus immunis metu
Hippolytus artis continet frenis equos
pavidosque notae vocis hortatu ciet.*

postquam audivimus monstri horrore pecora pastoresque diffugisse et cum feris venatores, unum Hippolytum interritum equos continuisse, si ita pergatur (v. 1057):

*est alta ad Argos collibus ruptis via —
hic se illa moles acuit ac vires parat,*

deinde

*ut cepit animos, — praepeti cursu evolat —
et torva currus ante trepidantes stetit,*

id certe clarum est de semita quadam poetam loqui quae, cum diversa sit ab ea via quam Hippolytus cum comitibus sequitur, primum a monstro tenetur, postea relinquatur ut ipsum Hippolytum petat. semitam istam audimus *vicina tangere spatia suppositi maris.*⁶⁾ iam si via ad Argos ducens omnino nominatur, ea debet esse qua Hippolytus proficiscitur; via alta in collibus ruptis ubi monstrum consistit antequam viam intrat spatiosam aptamque curribus, non potest *via ad Argos* dici. itaque Argos corruptum est; nec sane dignum cui tot verba impendantur, quippe quod ne traditum quidem antiquitus sed ab interpolatore suppositum sit pro genuina scriptura quam servavit Etruscus:

est alta ad agros collibus ruptis via.

nempe pecudes pastoresque per agros fugerant; per quos via curribus apta ducebat; prope autem per litoris scopulos semita mare tangens. ex illa cum monstrum prorupit,

1068 *inobsequentes protinus frenis equi
rapuere currum iamque derrantes via
quacumque rabidos pavidus evexit furor,
hac ire pergunt seque per scopulos agunt.*

itaque monstrum equos planum relinquere et currum per rupes scopulosque unde ipsum desiluerat trahere cogit. ibi dum Hippolytus misere laceratur,

1105 *errant per agros funebris famuli manus,
per illa qua distractus Hippolytus loca
longum cruenta tramitem signat nota.*

vidimus igitur ne hic quidem praeter agri litorisque mentionem quicquam de locorum situ poetam indicasse. et quoniam removimus quod disputationi nostrae obstare visum est, aliud addemus quo nescio an quodammodo fulciatur. nimirum notum est quod Lachmannus dicit ad Lucr. p. 327: *Propertius adiectivum quoque nomen breviori illa genetivi inflexione extulit, sed unum (Feretri). idem qui praeter hunc ausi sint, Iuvenalem invenio (VI, 385 nominis Appi) et Senecam qui scripsit in Hippolyto 1022 numen Epidauri dei.* cf. B. Schmidt. p. 6 sq. itaque ne hoc quidem Senecae imputandum est.

⁶⁾ cf. Stat. Théb. II, 502 *medias alte secant aspera rupes semita, quam subter campi devexaeque latis arva iacent spatiis.*

sed locus quem tractandum proposui non tribus tantum versibus illis a vetusto interpolatore auctus est. scilicet versum 1016

tumidumque monstro pelagus in terras ruit

spurium esse non minus certis rationibus evinci potest. quarum prima est quod post verba ista dici nequit quod sequitur?

*nec ista ratibus tanta construitur lues,
terris minatur,*

nimirum quae in terram iam intruerit. deinde monstri prima mentio fit v. 1019

*nescio quid onerato sinu
gravis unda portat,*

quod ineptum esset si iam 'monstro tumidum pelagus' in terras ruisset. *lues* autem quae non ratibus sed terrae minari dicitur ingens tempestas est v. 1007 sq. descripta. denique terram fluctibus invadi descriptionis summa est in qua finitur, v. 1032

*litori invexit malum
maius timore: pontus in terras ruit
suumque monstrum sequitur.*

quod nullam omnino vim haberet si idem iam v. 1016 dictum esset. quem versum ex hoc ipso v. 1033 confictum esse vides et post 1015 insertum, cum haesitaret interpolator in 'ista lue' non ratibus sed terris minante.

postremo v. 1035 quamvis Etruscus dudum quod verum est suppeditarit nondum recte intellegitur. inepte enim Theseus nuntium interrumpit ac rogat:

quis habitus ille corporis vasti fuit?

atque Theseo versum interpolator dedit, in *E* nuntio continuatur. qui videlicet hoc modo cum reliquis cohaeret:

*os quassat tremor.
quis habitus ille corporis vasti fuit!
caerulea taurus colla sublimis gerens c. q. s.*

sic supra v. 651 *quis tum ille fulsit.*

itaque totum locum qualem restituisset nobis videmur ante oculos ponamus:

*consurgit ingens pontus in vastum aggerem.
nec ista ratibus tanta construitur lues:
terris minatur; fluctus haud cursu levi
provolvitur: nescio quid onerato sinu
gravis unda portat; quae novum tellus caput
ostendit astris? Cyclas exoritur nova?
haec dum stupentes quaerimus, totum en mare*

*inmugit, omnes undique scopuli adstrepunt;
 summum cacumen rorat expulso sale,
 spumat vomitque vicibus alternis aquas
 qualis per alta vehitur Oceani freta
 fluctum refundens ore physeter capax.
 inhorruit concussus undarum globus
 solvitque sese et litori invexit malum
 maius timore. pontus in terras ruit
 suumque monstrum sequitur — os quassat tremor.
 quis habitus ille corporis vasti fuit!
 caerulea taurus colla sublimis gerens
 erexit altam fronte viridanti iubam e. q. s.*

4.

Huic disputationi quasi epimetri loco ac ne unicum illud interpolationis exemplum esse credas, pauca quaedam addenda puto de quibus non minus certe iudicari posse videatur. primum autem haec inspicere Medae post unum filium interfectum verba (v. 1009):

*si posset una caede satiari haec manus,
 nullam petisset. ut duos perimam, tamen
 nimium est dolori numerus angustus meo.
 in matre si quod pignus etiamnum latet,
 scrutabor ense viscera et ferro extraham.*

qualem Medea matrem dicit? an semet ipsam? propria igitur viscera ense se scrutaturam profitetur; quod sane tantillum saltem Iasoni fuisset solacii. restat igitur ut Creusam; at illam virginem appellavit v. 1007: *i nunc superbe, virginum thalamos pete*; et praeterea totam crematam esse omnes sciunt. nimirum ne nihil adderet, postquam duorum numerum nimis angustum sibi esse dixit, inseruit aliquis versus 1012. 13 fictos secundum HO 345

*si quid e nostro Hercule
 concepit Iole, manibus evellam meis.*

accedit autem quod v. 1013 *ense et ferro male et ταυτολόγως* sese excipiunt: quod Muellerum movit ut coniceret *fetum extraham* (Fleckeis. ann. 89 p. 424).

Ag. 547 Ajax Pallada compellat et deos minime se timere his verbis praedicat:

*non me fugavit bellici terror dei,
et Hectorem una solus et Martem tuli
Phoebea nec me tela pepulerunt gradu.
cum Phrygibus istos vicimus — tene horream?*

hic Mars v. 548 male repetitur postquam totum v. 547 eidem impendit; deinde *una* et *solus* inepta sunt, nam dimicasse se cum altero utro nec dicit nec potest dicere: gloriatur tantum se istis in pugna praesentibus aciem non reliquisse. denique 550 *cum Phrygibus istos vicimus* 'istos' deos dicit, Hector autem inter Phryges est. itaque v. 548 inter Senecae versus locum iniuria tenet.

Tro. 8

*ad cuius arma venit et qui frigidum
septena Tanain ora pandentem bibit,
et qui renatum primus excipiens diem
tepidum rubenti Tigrin inmiscet freto,
12 et quae vagos vicina prospiciens Scythas
ripam catervis Ponticam viduis ferit,
excisa ferro est; Pergamum incubuit sibi.*

Troianis Hecuba auxilium tulisse praedicat Rhesum Memnona Penthesileam: Rhesum enim intellegunt qui Tanaidis ripas incolat. at quamvis incuriosum cognovimus Senecam locorum situs, hoc tamen crimine absolvitur Etrusci ope et auctoritate. qui praebet:

*ad cuius arma venit et quae frigidum
septena Tanain ora pandentem bibit,*

Amazon scilicet, cuius illic legitimus locus est. cuius cum iterum mentio fiat v. 12. 13, hos versus spurios esse consentaneum est et confirmatur verbo quod sequitur *excisa ferro est*. quod quia nullo modo ut nunc legitur ad Troiam attinet, sed utique ad Amazonem, Gronovius legit *excisa ferro est Pergamum. incubuit sibi*. sed cf. Ag. 421 *Pergamum omne* et supra p. 90. restat v. 11 recte de Memnone dictus (cf. Strab. p. 728), sed duas ob rationes ineptissimus: primum Tigrin mari rubro excipi audimus — quod ferimus si cogimur; dein Assyrios ipsos flumen mari inmiscere, quale nemo umquam dixit. Seneca dixisse videtur: *tepidum rubenti Tigrin inmiscet mero*.

Phoen. 98

*qui cogit mori
nolentem in aeqno est quique properantem impedit.
occidere est vetare cupientem mori.
nec tamen in aequo est: alterum gravius reor:
malo imperari quam eripi mortem mihi.*

arte cohaerent v. 99 et 101: *in aequo est: nec tamen in aequo est.* quod ut vidit Peiperus, v. 100 post 101 traiecit. sed merito ille exulabit. non dicit Oedipus mortem infligere eum qui quem a morte prohibeat — non malum illud mortem exoptanti — sed crimen idem esse necantis invitum et servantis. sic Hor. ad Pis. 466 *sit ius liceatque perire poetis. invitum qui servat idem facit occidenti.*

eiusdem generis dittographiam legimus HO 1833

*non est gemendus nec gravi urgendus prece
virtute quisquis abstulit fatis iter:
aeterna virtus Herculem fletu vetat.
fortes vetant maerere, degeneres iubent.*

sic v. 1836 *E* pessime: nam quis ferat 'quasi praeceptum sapientum', ut ait Gronovius qui et ipse improbat. nec melius quod ille coniecit *veta* — *iube* vel quod interpolator *A* excogitavit *vetat* — *iubet*. nam post v. 1835 utique scribendum erat *maereri*. delendus igitur versus ad sententiam otiosus.

Hf. 1098 chorus Hercule dormiente Somnum adloquitur:

*pelle insanos
fluctus animi, redeat pietas
virtusque viro. vel sit potius
mens vesano concita motu;
error caecus qua coepit eat:
solus te iam praestare potest
furor insontem. proxima puris
sors est manibus nescire nefas.
nunc Herculeis percussa sonent
pectora palmis e. q. s.*

hoc dicit chorus: sana Herculis furorem, vel potius relinque illi furorem quo scilicet in se ipse saeviat (v. 98 *in se semper armatus furor*) plangendo quae commisit; haec sola ratio qua se insontem possit reddere. recte igitur dictum *solus te iam praestare potest furor insontem*; sed sententiae progressum turbat quod sequitur *proxima puris sors est manibus nescire nefas*: siquidem id ipsum chorus optat ut nefas cognoscat. aliam eiusdem cantici partem interpolatam esse vidimus supra p. 102. — cf. Eur. frg. 204 φρονῶ δ' ἃ πάσχω καὶ τόδ' οὐ σμικρὸν κακόν· τὸ μὴ εἰδέναι γὰρ ἡδονὴν ἔχει τινὰ νοσοῦντα κέρδος τ' ἐν κακοῖς ἀγνωσία. frg. 1018 τὸ μὴ εἰδέναι σε μηδὲν ὧν ἀμαρτάνεις ἔκκαυμα τόλμης ἱκανόν ἐστι καὶ θράσους, quae verbis magis quam sensu similia sunt.

Med. 465 Medea in Iasonem invehitur:

*ingratum caput,
revolvat animus igneos tauri halitus
interque saevos gentis indomitae metus
flammiifero in arvo flammeum Aetae pecus
hostisque subiti tela, cum iussu meo
terrigena miles mutua caede occidit.*

haec non recte habere Hennebergerus sensit l. s. p. 11, sed remedia invenit morbo graviora: sanabit ferrum. recenset Medea 'segetesque virorum taurorumque truces flammās'; sed neque post *igneos tauri halitus* locum habet *flammeum Aetae pecus*, neque *hostis subiti tela* post *saevos gentis indomitae metus*. si usquam, hoc loco deprensa est dittographia, scilicet v. 467 ad 469 et v. 468 ad 466. qui v. 468 ante nos delevit, Richter, ille iocabundus hoc fecisse videtur.

finem faciat locus in Etrusco non servatus HO 1576

*vere dum flores venient tepenti
et comam silvis hiemes recident,
vel comam silvis revocabit aestas
pomaeque autumnino fugiente cedent,
nulla te terris rapiet vetustas.*

hic v. 1578. 79 puerilem lusum esse alicuius qui veri hiemi-que aestatem quoque et autumnum accedere voluerit vel v. 1578 particula *vel* docere potuit. quem lusum interpolatoris A fuisse inde non sequitur quod v. 1578. 79 in M omittuntur. sed versus in E omissos HO 998.¹⁾ 1167.²⁾ 1503.³⁾ 1716⁴⁾ spurios esse et ab interpolatore A confictos ipsa res docet.

¹⁾ 997 *ita nulla perages iussa neo franges mala
erres per orbem, si qua nascetur fera
referens parentem? dexteram intrapidam para.*

v. 997 sic E. *peragas* — neo *peragens* A. v. 999 *referes* E. *referas* A. *referens* meum est.

²⁾ 1166 *haut meae telum necis
saxum est nec instar montis abruptum latus
est totus Olhrys.*

v. 1167 varia coniecere. v. 1168 *aut totus* A.

³⁾ 1502. *licet sit falsa progenies mei,
materna culpa cesset et crimen Iovis
morui parentem.*

⁴⁾ 1715 *haec postquam edidit,
noverca cernat quo feram flammās modo
flammās poposcit.*

v. 1715 *hoc postque addidit* A.

5.

HO 1747

- nec properat uri; cumque iam forti datum
 leto satis pensavit, igniferas trabes
 hinc inde traxit, nimia quas flamma occupat*
 1750 *totasque in ignes vertit et qua plurimus
 exundat ignis, recipit intrepidus ferox.
 tunc ora flammis implet; ast illi graves
 luxere barbae cumque iam vultum minax
 appeteret ignis, lamberent flammae caput,*
 1755 *non pressit oculos. sed quid hanc maestam intuo
 sinu gerentem? reliquias magni Herculis
 crinemque iactans squalidum Alcmene gemit.*

locum transcripsi ut fere in editionibus circumfertur.¹⁾ v. 1747 *cumque tam forti datum* N. Heinsius coniecit: idem in *M* et *N* legitur. at nihilo minus Heinsium et librarios aequae errasse iudicandum est, cum in loci sententiam isto iam careri non possit. felicius simile quiddam accidit v. 1749, ubi quod Lipsius coniecit *minima quas flamma occupat* et loci sententia postulatur et in *M* legitur. contra *E* et hoc et sequenti versu in relativi pronominis formis erravit, ut cuius librarius v. 1749 *quis pro quas* scripserit, v. 1750 vero *quas* loco formae quae in interpolatis legitur *qua*. atque hic veri aliquid retinuisse Etruscum certa Gronovii emendatione constat. qui scribendum censuit

et quis plurimus

exundat ignis, recipit intrepidus ferox.

ubi *quis* necessarium est, cum inter *quas occupat* — *vertit* — *recipit* pronomen tantum ad *trabes* referri possit; praeterea autem Gronovius, cum *recipit* genuinum non esse Etrusci corruptela *reperit* ostendat, librarium *reperit* scribere voluisse suspicatus est²⁾; quod restituit qui codicem Σ exaravit: legitur enim in *N* et pro varia lectione in *M*, in quo quae adnotata sunt omnia ex archetypo fluxere. itaque scribendum:

et quis plurimus

exundat ignis, repetit intrepidus ferox.

¹⁾ v. 1747 sic in *E* scriptus est: *nec poterat uticumque*. quod ideo memoro quia simili mendo purgare in animo est Phaedrae versum 989: *sed quid citato nuntius portat gradu rigatque maestis lugubrem vultum genis?* ubi ferri non potest *quid portat rigatque?* manifestum est *quid* adverbii vice fungi; quare legendum: *sed quid citato nuntius properat gradu rigatque maestis lugubrem vultum genis?* quod ita Euripides dixit (1151): καὶ μὴν ὁπαδῶν Ἰππολύτου τόνο' εἰσορῶ σπουδῇ στυθρῶπὸν πρὸς δόμους ὀρμώμενον.

²⁾ idem iterum coniecit Madvicus (adv. II, 127).

non facilem esse emendationem nec sine cautione summa probandam ipsa pronominis forma monet de qua proferenda quaedam video. nam cum in posteriore latinitate ex grammaticorum doctrina qui *quis* a *qui*, *quibus* a *ques* derivarent (Charis. p. 91, 12 cf. 158, 22 *nam dicimus quibus pro quis*. p. 162, 8), *quis* pro *quibus* minime inusitatum esset³⁾, ab optimi aevi poetis parcissime usurpatum est et, si Vergilii et Horatii libris fides, tantum ubi pleniori formae locus non esset. Vergilius in Aeneide deciens *quis* posuit (I, 95. V, 511. VII, 444. 570. 742. 799. VIII, 316. X, 168. 366. 435), in georgicis semel: I, 161 in bucolicis nusquam; quater in Culice legitur: v. 122. 145. 151. 389. Ovidius in transformationibus quater: III, 300 *nubila quis nimbos inmixtaque fulgura ventis addidit*. VII, 671 et XI, 383 *cum quis simul ipse resedit* (s. i. *parabat ire*), vel potius ter, nam VI, 141 cum Heinsio scribendum *defluxere comae cumque his et naris et aures*. in elegiis tantum her. 5, 96. art. III, 342. 774. fast. I, 571. IV, 134. 365. trist. V, 5, 44. Catullus 63, 46; 64, 80. 145 (v. 31 idem coniecit Muellerus); 66, 37; 68, 13. Horatius in epodis semel: 11, 9 *in quis amantem et languor et silentium*, ubi soluta forma uti non potuit; in carminum libris aut nusquam, aut, si quis Benthleium sequi velit, item semel: I, 26, 3 *quis sub Arcto rex gelidae metuatur orae*. saepius in sermonibus: I, 1, 75; 3, 96; 4, 72. 130; 5, 42; 9, 27. II, 8, 48.⁴⁾ Propertius ter: I, 8, 42 *quis ego fretus amo*. 15, 41 *quis ego nunc pereor*. III, 33, 88 *Lesbia quis ipsa notior est Helena*. Tibullus bis: I, 2, 53 *haec mihi composuit cantus quis fallere posses*; 6, 13 *tum sucos herbasque dedi quis livor abiret*. item bis laudator Messallae: IV, 1, 65. 120. paullo saepius Manilius: I, 377 *sub quis* (codd. *sub aquis* sic ante Benth.) 448 *quis innixa* (Benth. *innexa* codd.) 488. II, 161. 337. 455. III, 300 *in quis* (quos codd.). IV, 133. V, 2. 281. 475. ex epicis post Vergilium Valerius et Statius non multo saepius Vergilio hac forma usi sunt: duodeciens Valerius (III, 318. 505. 660. 684. IV, 614. V, 490. VI, 35. 90. 107. 493. VII, 175, 207, nam temere inlatum est a novissimo editore corrupto versu VI, 382), Statius in Thebaide sexiens deciens (I, 133. 224. II, 109. 110. 225. 316. 448. III, 158. IV, 22. 78. V, 365. 433. VI, 251, 621.

³⁾ in pedestri saltem sermone. in carminibus *quis* pro *quibus* per raro legitur, non in Sidonii tantum (2, 242; 11, 109; 16, 106 et fortasse in panegyricis praeter c. 2 non nusquam), sed et in Venantii carminibus: V. M. III, 109 et in carmine quod spurium esse suspicor II, 19, 9 ed. Luchi.

⁴⁾ Catulli et Horatii locos fere omnes attulit Neuius II p. 234 ed. II.

XI, 428. 479. XII, 526), in Achilleide nusquam, in silvis sexiens (I, 2, 150. II, 4, 16. III, 2, 14. IV, 7, 54. V, 3, 92. 98). Lucanus nisi quid me fugit nusquam; Silius multo frequentius, scilicet quadragiens septiens et in prioribus quinque libris tot locis quot in carminibus suis Vergilius. vides diligenter expendendum esse Senecae usum antequam formam istam tragoediis inferas; atque cum de Hercule Oetaeo agatur, in hac ipsa alterum exemplum non invenitur, in reliquis pauca quidem sed certa haec:

Phaed. 443 *quis nescit uti.*

Ag. 197 *turbo quis rerum imminet.*

Med. 711 *et quis sagittas divites Arabes linunt.*

Oed. 680 *in utrumque quis est liber etiamnum status,* ubi potuit scribere *quibus.* praeterea in Octavia v. 621. 728. 961, nam v. 964 *quis invisa es* potest *quibus* substitui, quod in cod. Ambr. H 77 inf., Riccard. 526 aliisque e melioribus legitur.

etiam sequens versus continet quod in his tragoediis perpauca habeat exempla:

ast illi graves

luxere barbae.

omnino particulae *ast* usus apud poetas latinos artissimis finibus circumscriptus est. quod Charisius e Iulio Romano (cf. p. 230, 1) tradit p. 229, 30 *ast apud antiquos variam vim contulit vocibus, pro atque, pro ac — ergo — sed — tamen — tum — cum, ut in glossis antiquitatum legimus scriptum,*⁵⁾ eius rei tantum in titulis antiquis, in litteris nullum vestigium est: ubique pro *at* ponitur nec usquam iustum locum nisi ante vocales habet. ubicumque consonanti excipitur⁶⁾ hoc librariis deberi persuasum habeas. sed ne ante vocales quidem sine exceptione admittitur: paucissimi enim loci extant in quibus particula ista nomina substantiva vel adiectiva antecedit: duo apud Vergilium (Aen. X, 173 *ast Ilva* XI, 293 *ast armis*), unus apud Horatium (serm. I, 8, 6 *ast importunus*), duo tresve apud Valerium (IV, 407 *ast Erebi* VI, 197 *levis ast abies*, quod notandum quia fere ubique primum locum tenet; VI, 332 *ast epulae* loco non iniuria viris doctis pridem suspecto⁷⁾), duo apud Silium (II, 183

⁵⁾ cf. Buecheler. in Mus. Rh. XXXIII p. 22.

⁶⁾ cf. Ov. met. VII, 241 *ast laeva*. XI, 461 *ast iuvenes*. ex Pont. III, 2, 70 *ast Pylades*. Verg. Aen. X, 743 *ast de me*. Stat. Theb. II, 668 *ast tamen* — cf. XII, 741 *attamen* — Pers. 6, 27 *ast vocat*. Sil. III, 35 *ast Stygius*. XI, 190 *ast delecta*. et sic saepe in codicibus.

⁷⁾ vides quam perversum sit quod ad III, 430 Aemilius Baehrens adnotat '*malim ast Argoa manus.*'

ast Ithacus. XIV, 58 *ast Aetna*⁸⁾); adverbii *ast* praeponi omnino duobus tantum locis probare possum: Val. VIII, 255 *ast inde*. Sil. XII, 471 *ast aequae*; praepositioni tantum Val. VIII, 363 *ast inter tantos*. quos Valerii versus fortasse non iniuria operi limam non ad finem passo imputes. nihil igitur eius generis admisit Catullus Tibullus Propertius Ovidius Manilius Lucanus Persius Petronius Statius alii. atque ut verum particulae usum explicemus, ita tantum illa e regula ponitur, ut aut pronomen (*ego hic ille ipse alius*⁹⁾) aut *ubi ibi* continuo sequatur. itaque ut omnia in conspectu ponamus, Ovidius ter dixit *ast ego* (met. XII, 434. XIII, 877. pont. IV, 12, 3) et praeterea semel *ast ubi*: fast. IV, 637. Horatius, qui in carminum libris nusquam *ast* posuit, epod. 15, 24 *ast ego vicissim ridero* scripsit, si scripsit: nam etiam v. 10 in mero iambo incipit (*fore hunc amorem mutuum*); et semel in sermonibus: I, 6, 125 *ast ubi*. omnino particulam istam vitarunt, nisi quid me fugit, Catullus Propertius Tibullus. reliqua deinceps digeremus:

ast ego Verg. Aen. I, 46. VII, 308. Luc. VII, 279. X, 197. 262. Pers. 2, 39. Val. III, 326. Stat. Theb. III, 212. VII, 215. VIII, 61. Ach. I, 634. II, 273. silv. I, 4, 19. IH, 1, 61; 2, 142. IV, 2, 5. Sil. IV, 826. VIII, 229. IX, 161. XVI, 204. *ast ego-met* Theb. X, 811.

ast hic Stat. silv. II, 1, 220. Sil. XII, 116. XVII, 484 (*ast hos*) *ast horum* Stat. Theb. II, 458.¹⁰⁾

ast ille etc. Verg. Aen. I, 116. III, 330. V, 468. 676. IX, 160. XII, 951. Manil. III, 227. Luc. VII, 608. VIII, 151. IX, 49. Pers. 6, 74. Val. III, 115. 188. 227. V, 371. 407. 548. VI, 503. Stat. Theb. I, 248. II, 410. III, 93. IV, 697. VI, 119. 278. 658. VIII, 612. X, 780. XI, 226. silv. I, 2, 79. Sil. I, 448. 574. IV, 383. IX, 120.

ast ipse etc. Verg. Aen. V, 509. Val. IV, 568 (Sil. X, 546 codices corrupte *ast ipsis*; scripserunt *atque i.*, *hac i.*).

ast alius etc. Verg. Aen. II, 467. IV, 488. VI, 316. VII, 395. IX, 724. Manil. II, 779. Luc. III, 565. 754. Val. I, 835. II, 239. Stat. Theb. I, 520. V, 383. Ach. II, 21. Sil. VI, 560. VII, 446. XIII, 610. XIV, 381 et *ast altera* XIII, 203.

⁸⁾ cf. Sid. Ap. 16, 125 *ast Epicureos*.

⁹⁾ *ast is* nusquam (Sil. XII, 337 *ast ea* 5?); *idem* tantum Sil. XIV, 31 *ast eadem* cf. Accius v. 260 *ast idem*. loquor autem de poetis tantum quorum aut nomina aut locos attuli.

¹⁰⁾ cf. Sid. Ap. c. 2, 129 *ast hunc*; 23, 18 *ast haec*. vix enim degeneravit usus in talibus. videtur quidem Venantius scripsisse V, 5, 73 Luchi *ast Iudaea manus*, sed alias nihil praeter priscorum poetarum consuetudinem.

ast ubi Verg. Aen. III, 410. item semel Lucan. VI, 538 et Val. VI, 95. Stat. Theb. II, 41. IV, 431. V, 340. VII, 438. IX, 699. Sil. I, 123. X, 353. XII, 175. *ast ibi* Stat. Theb. XI, 351.

tandem ad Senecam revertimur; qui praeter formulam *ast illi* ter eodem versus loco positam omnino hac voce abstinuit. legitur autem Thy. 721. Hf. 1006.

ast illi ferus | in vulnere ensem abscondit.

ast illi caput | sonuit.

et loco a quo initium cepimus, HO 1752

ast illi graves | luxere barbae.

praeterea HO 1736

ast ille medias inter exurgens faces

sine necessitate, ergo vitiose, in *E* legitur, at in *A*. contra HO 510

at ille ut esse vidit Alciden procul

recte in *E*, *ast* in *A* (cf. 808 *at ille vultus ignea torquens face*). denique Phoen. 186 (*aut ut iras temporum haud ipsa mora fractas remisso pectore ac placido feras*¹¹⁾) Commelinum pessime scripsisse vides *ast ut iras*. cf. Both. ad Hf. 454.

antequam longiusculae iam de hoc loco disputationi finem facere possimus, pronuntiare saltem debemus, carendum esse in futurum versu quem nescio num quis absentem aegre laturus sit. nimirum cum v. 1753 iniuria in Etrusco omittatur, v. 1755 (*non pressit oculos. sed quid hanc maestam intuior*) optimo iure; quem explendae lacunae sane quam infabre fictum esse duo docent: primum quod in tanta sermonis prolixitate ferri non potest ipsum Herculis finem ne perstringi quidem sed narrationem ita terminari: *non pressit oculos*.¹²⁾ deinde quod inepta sunt quae secuntur: *sed quid hanc maestam intuior sinu gerentem? reliquias magni Herculis crinemque iactans squalidum Alcmene gemit*; nam nec legitur in *E* cineremque quod qualemcumque sensum praebere visum est, et pessime dicit *quid hanc intuior?* cum pergat *reliquias cineremque iactans Alcmene gemit*; debuit enim *quam intuior?* atque in libris praeter dupliciter interpolatum Melisseum legitur *sed quid hoc?* quae interpolatoris saltem genuina manus est (*sed quid hoc? maestam*

¹¹⁾ *tempore aut ipsa mora* codd. correxit Bothius. *non ipse pro ne ipse quidem* ut Tro. 874 *tale coniugium tibi non ipsa sospes Troia, non Priamus daret*. Med. 545 *namque istud ut possim pati non ipse memet cogat et rex et socer*. Verg. Aen. VI, 444 *curae non ipsa in morte relinunt*. VII, 102 *monitusque silenti nocte datos non ipse suo premit ore Latinus*. Prop. V, 9, 44 *non clausisset aquas ipsa noverca suas*.

¹²⁾ cf. Lucan. VIII, 615 de Pompeio: *tunc lumina pressit continuitque animam, ne quas effundere voces vellet et aeternam fletu corrumpere famam*.

intuor sinu gerentem reliquias magni Herculis. crinemque iactans s. A. g.). itaque post 1755 plura intercidisse videntur quae et ultimam de Herculis morte et primam de Alcmenae adventu orationem continuerint. de v. 1756 nunc in suspensio relinquo sitne amissorum versuum lacera pars an maiori lacunae explendae pridem interpolatus.¹³⁾ nam cum v. 1757 ille, quodcumque de v. 1755 statuis, nullo modo conciliatur. itaque in loco emendate transcripto more solito finem faciamus:

*nec properat uri; cumque iam forti datum
leto satis pensavit, igniferas trabes
hinc inde traxit, minima quas flamma occupat,
totasque in ignes vertit et quis plurimus
exundat ignis repetit intrepidus ferox.
tunc ora flammis implet: ast illi graves
luxere barbae; cumque iam vultum minax
appeteret ignis, lamberent flammae caput*

* * *

sinu gerentem reliquias magni Herculis

* * *

crinemque iactans squalidum Alcmene gemit.

6.

Tro. 487 sq.

Andromacha filiolum in patris tumulo abditura loci praesagium abominatur:

*sudor per artus frigidus totos cadit:
omen tremesco misera feralis loci.*

cui senex inepte respondet:

*haec causa multos una ab interitu arcuit,
credi perisse*

quae non, ut iure expectamus, de loco male ominato dicta sunt, sed in universum de oculendo puero, qui quin removendus sit non dubitat mater, dubitat quo removeat. ad senis verba Andromacha:

*vix spei quicquam est super,
grave pondus illum magna nobilitas premit*

at ex his priora (*vix spei q. est super*) in E seni continuantur,

¹³⁾ cf. v. 1823 *reliquias magni Herculis*. simile quid accidit v. 738 sq., ubi trium versuum primus ex amisso orationis fine servatus, secundus et tertius ab interpolatore A sarcindae orationi confictus est.

cuius sequens versus a librario diremtus est; hæc igitur tibi species est in Etrusco:

SEN. *hæc causa multos una ab interitu arguit
credit perisse. vix spei quicquam est super.*

AND. *Grave pondus illum magna nobilitas premit.*

SEN. *Ne prodat aliquis
Amove testes doli.*

AND. *Si quaeret hostis?*

SEN. *Urbe in eversa perit.*

quod deinde Andromacha profert:

quid proderit latuisse redituro in manus?

id dicere quidem potest post v. 491, sed non interiectis vv. 492. 493 quibus id ipsum cavetur ne in hostium manus cadat. cui cum apte senex respondeat:

victor feroces impetus primos habet,

ferri plane nequit quod Andromacha, quasi novi aliquid proferat, insequitur:

quid quod latere sine metu magno nequit?

idem scilicet per quinque versus conloquii argumentum fuit et multo fortius illud identidem pronuntiatum. nec apte respondet senex:

miser occupet praesidia, securus legat,

si quidem non de certo aliquo refugio Andromacha modo locuta est, sed de latebris generaliter. vide an hoc loco ut plerumque turbatae personarum notae turbati ordinis indicium sint et sermonis impedimenta an hoc ordine restituto amolitus esse videar:

sudor per artus frigidus totos cadit:

omen tremesco misera feralis loci.

S. *miser occupet praesidia, securus legat.*

A. *quid quod latere sine metu magno nequit,
ne prodat aliquis? S. amove testes doli.*

A. *si quaeret hostis? S. urbe in eversa perit:*

hæc causa multos una ab interitu arcuit,

credi perisse. A. vix spei quicquam est super:

grave pondus illum magna nobilitas premit;

quid proderit latuisse redituro in manus?

S. *victor feroces impetus primos habet.*

turbati a librariis versuum ordinis et in prioribus capitibus multa exempla proposui et hoc loco quaedam ex Hercule Oetaeo addam, ea scilicet tragoedia in qua et illud et omne depravationis genus plurimum grassatum est. v. 436 sq. nutrix Deianiram interrogat, velitne revera Herculem interficere. deinde pergit v. 440:

quem nec noverca potuit hunc perimes virum?
 DEI. caelestis ira quos premit miseros facit,
 humana nullos. NVT. parce miseranda et time.
 D. contempsit omnes ille qui mortem prius;
 libet ire in enses. N. maior admisso tuus,
 alumna, dolor est: culpa par odium exigat.

hic nullo modo intellegitur cur Deianira nutrici respondeat caelesti ira homines miseros fieri, non humana; quod nec ad Herculem nec post v. 440 ad ipsam nec ad quemquam referri potest. quod si statim *miseranda* a nutrice appellatur, in eo certe inesse sentimus veri vestigium. accedit ut v. 442 *parce* ad v. 444 *enses* in Etrusco omittatur, quali indicio haud raro cognoscitur versus olim loci non certos fuisse. ordinem restituisse hac ratione mihi videor:

N. *quem nec noverca potuit hunc perimes virum?*
 D. *contempsit omnes ille qui mortem prius:*
libet ire in enses. N. *parce miseranda et time.*
 D. *caelestis ira quos premit miseros facit,*
humana nullos. N. *maior admisso tuus,*
alumna, dolor est: culpa par odium exigat.

Nessus Deianiram portans Herculi per flumen praegreditur v. 510:

at ille ut esse vidit Alciden procul:
'tu praeda nobis' inquit 'et coniunx eris'.
prohibetur undis meque complexus ferens
gressum citabat. non tenent undae Herculem e. q. s.

quis undis prohibeatur pridem viri docti dubitarunt: at de Nesso hoc non dici manifeste quae secuntur docent; non dici de Hercule et quae secuntur, in quibus contrarium de illo praedicatur, et nomen quo addito opus fuit. itaque N. Heinsius scripsit *provehitur undis*, quo nihil lacramur; nam sic non est cui opponatur v. 513 *non tenent undae Herculem*, quippe quae ne Nessum quidem tenuerint. at haec debet loci sententia esse, ut Nessus Herculem undis prohiberi, sibi igitur rapinam securam relinqui credat, dein misere spe ausuque excidat. itaque verba ista Nessum loquentem facias versusque 511 et 512 loca inter se mutes hoc modo:

at ille, ut esse vidit Alciden procul:
'prohibetur undis', meque complexus ferens
'tu praeda nobis' inquit 'et coniunx eris';
gressum citabat; non tenent undae Herculem.

in eiusdem inter Deianiram nutricemque conloquii fine postquam Deianira sic Amorem adfata est v. 562:

cape hunc triumphum solus et vince Herculem,
nutrix redit ac dicit:

*prolata vis est quaeque Palladia colu
lassavit omnem texta famularum manum.*

quo referatur quaeque nescimus; comperimus per Deianiram
quae pergit:

*nunc congeratur virus et vestis bibat
Herculea pestem, precibus augebo malum.*

dein nutrix:

in tempore ipso navus occurrit Lichas.

haec ut fecimus disponenda inter personas esse codices non ostendunt, qui omnia ista nutrici continuant. in quo rursum veri vestigium apparet. nam vestis mentionem ante v. 563 efferendam esse persuadet grammatica ratio. itaque Deianira perfectis precibus sic pergit:

*nunc congeratur virus et vestis bibat
Herculea pestem, precibus augebo malum.*

dein nutrix:

*prolata vis est quaeque Palladia colu
lassavit omnem texta famularum manum.
in tempore ipso navus occurrit Lichas:
celanda vis est dira, ne pateant doli*

nam sic novissimum versum scribendum esse pridem N. Hein-
sius docuit.

7.

Phoen. 356

*nec hoc sat est: quod debet ut fiat nefas
de more nostro, quod meos deceat toros,
date arma patri: nemo me ex his eruat
silvis, latebo rupis exesae cavo e. q. s.*

antequam corruptelam qua hi versus affecti sunt tollamus, rur-
sus minutum aliquid perstringemus. rarissime scilicet invenitur
dictio qualis est *de more nostro*: nam cum poetae omnes fre-
quenter dicant *de more*, *patriae de more*, *more aliquo*, *in morem*,
in morem aliquem, tamen *aliquo de more* et vitant plerumque
et fere non usurpant nisi in epithetis et ipsis moris notionem
continentibus, qualia sunt *solitus patrius* similia. atque ut
componam quaecumque apud poetas mihi occurrerunt, *solito*
de more dixere Verg. Aen. VII, 357 *solito matrum de more*,
Stat. Theb. X, 829 *solito vatum de more*, silv. IV, 4, 10 *solito*

vulgi de more, ubi cui fuerit solitus mos nusquam non additum est. item Sil. VII, 312 *adsueto belli de more*. *patrio de more* Ov. met. XII, 11. Stat. Theb. II, 662. Sil. II, 443. *prisco de more* Ov. met. XV, 593 (*e more* boni libri ut videtur) *nostro de more* Sil. VIII, 671. XI, 105. *de more vetusto* Lucan. I, 584. Sil. XI, 501. ubique autem praeter novissimam formulam, in qua metricae difficultati aliquid condonatum est, vides epitheton ante praepositionem poni; qua in re singulare est Senecae de quo loquimur exemplum (*de more nostro*). idem Seneca altero loco eadem figura usus est non minus singulariter: Med. 802 *funereo de more*. nam epitheton quod non et ipsum consuetudinis notionem habeat praeter Medae locum tantum Stat. Theb. IV, 243 ita usurpatum video: *infando de more*. praefractae igitur renuenda est Peerlkampii coniectura ad Verg. Aen. XII, 161 *ingenti de more* pro *ingenti mole*. apud Horatium et elegiacos omnino nullum inveni exemplum.

breviores poterimus in emendando loco esse. nimirum postquam minime se rediturum Oedipus professus dirasque filiis imprecatus est, non potest ut summum addere sibi ipsi arma danda esse, praesertim cum continuo pergat: *nemo me ex his eruat silvis* e. q. s. addere potuit:

date arma matri.

hoc enim est *quod meos deceat toros*.

subiungam locum unum alterumve non minus certa ratione emendatum. Thy. 828 sq. chaos iterum venturum praedicat chorus et post alia 844 sq. sidera de caelo delapsura longo ordine recenset. et cum suis nominibus efferat arietem taurum hyadas geminos cancrum leonem Astraeam libram scorpion Chironem Aegoceron pisces angues Cynosuram Arctophylacem, permire in media enumeratione haec dicit v. 867:

*monstraque numquam perfusa mari
merget condens omnia gurges.*

nam licet quivis sciat qualia sint monstra quae numquam mare tangant, tamen nulla ratio est cur non ut totiens hic quoque sidus arcticum, ubi monstris ferisque omnibus sua nomina adduntur, ipsum nuncupetur, ut v. 873 *custosque sui tardus plaustris*. equidem non dubito quin Seneca scripserit:

plaustraque numquam perfusa mari.

quod si in sequenti versu haesites:

*et qui medias dividit ursas
fluminis instar lubricus anguis,*

id vel ipsum docet non appellativum nomen antecessisse sed proprium: scilicet *illa* dixisset, non *ursas*. ursae autem quod

cum plaustis simul nominantur, id et ipse Seneca multo audacius fecit Hf. 129 *signum celsi glaciale poli septem stellis Arcades ursae lucem verso temone vocant* (Arcadas E; locus nondum sanatus) et item Lucanus IV, 523 *flexoque ursae temone paverent*. cf. HO 1524 *quique sub plaustro patiuntur ursae*. *monstra* autem facili errore nata sunt postquam aliquis *plastra* scripsit. qualia saepissime accidisse nemo ignorat. sic Hor. ad Pis. 154 eodd. optimi *plosor*, serm. I, 6, 42 fere omnes *plastra*, cum alias semper *plaustra* scriptum sit (carm. III, 24, 10; ep. II, 2, 74. ad Pis. 276). serm. II, 3, 247 *plostello*. cf. CIL V, 7862 v. 5 *Plastralibus*. sic Sen. de benef. VII, 21, 2 *clostrum* N, eiusdemque generis ubique multa et nota. in qualibus sermonem vulgarem minime constantem fuisse non tantum Diomedes docet p. 383, 2 (*plauda, plodo* — secundum eam consuetudinem qua au syllaba cum o litera commercium habet, ut cum dicimus *claustra* et *clostra*, item *caudam* et *codam* et similia), sed et append. Probi p. 199, 18 (*inter austrum et ostrum hoc interest quod austrum ventum significat, ostrum vero purpuram esse demonstrat*), quandoquidem hoc praecipere opus fuit. quare ne id quidem improbabile est, Marei Claudii nomen mero librariorum errore ex Mario Plotio natum esse. —

Tro. 903 sq. Helena contra Andromachae Hecubaeque convicia causam suam tueri conatur. atque non sibi belli culpam imputandam esse his verbis evincere studet, quae statim recte distincta ascribam, v. 917:

*causa bellarum fui
 tantaeque Teucris cladis? hoc verum puta;
 Spartana puppis vestra si secuit freta;
 sin. rapta Phrygiis praeda remigibus fui
 deditque donum iudici vietrici dea,
 ignosce Paridi.*

at nec accusant Paridem nec eius causam Helena agit sed suam: queritur autem se a Paride raptam, a Venere praedoni destinatam esse. dicit igitur: me belli causam fuisse verum esset si ultro ad vos profecta essem; sin invita a Troianis rapta sum, certe cum venia ero. id quod poetam sic dixisse existimo:

ignosce praedae.

v. 1171 Hecuba queritur:

*mors votum meum,
 infantibus nec lenta virginibus venis,
 ubique properas saeva: me solam times
 vitasque gladios inter ac tela et faces
 quaesita tota nocte cupientem fugis.*

v. 1172. (*inf. violenta* codd.) egregie correxit Madvicus adv. II p. 122. eodem graecismo Stat. Theb. III, 316 *hoc mihi ius nec fata vetant*. v. 1175 delevit Peiperus, ineptum scilicet ut traditur, sed facili opera emendandum: *me solam times vitasque gladios inter ac tela et faces quaesita, tota mente cupientem fugis*. cf. Phaed. 185 *tota mente dominatur deus*. 162 *consciae mentis pavor E noctis A*.

Phaed. 505 Hippolytus silvestrem venatoris vitam praedicat:

*nunc ille ripam celeris Alphei legit,
nunc nemoris alti densa metatur loca,
ubi Lerna pura gelida perlucet vado,
sedesque mutat: hic aves querulae fremunt
ramique ventis lene percussi tremunt.*

non mutat sedes inter v. 507 et 508 nec apte sedes iam mutare dicitur quem per priores versus idem continuo facere audivimus. nihil profecit interpolator A scribendo *sedesque*. debuit *sedesque mutas*: aves ramique obstrepunt communi silentio.

Ag. 481

*nec manet in Austro: fit gravis nimbis Notus,
imbre auget undas.*

ceteras loci difficultates nunc transeo pede sicco. moneo tantum quam parum apte Notum novum ventum classi inruentem nunquam non nimbosum gravem nimbis fieri dictum sit. scribamus: *flat gravis nimbis Notus*.

Oed. 647

*proinde pulsum finibus regem ocius
agite exulem. quocumque funesto gradu
solum relinquet, vere florifero virens
reparabit herbas e. q. s.*

v. 648 *quacumque* et *quodcumque* codd. aliquot 649 *relinquat* item. locum tango quia ex parvo eorum numero est quos Bentleius tractavit (ad Hor. carm. I, 6, 3). parum recte Gronovius defenderat quod in editionibus tunc circumferebatur *quodcumque*, nec certe feliciter Bentleius coniecit *quumcumque*. at rectissime contendit sententiam esse: quodcumque, cum primum solum relinquet. remedium in distinctione recte posita situm est unaque litterula, ut factum est in membranis aliquot, mutata:

*proinde pulsum finibus regem ocius
agite exulem quocumque funesto gradu.
solum relinquat: vere florifero virens
reparabit herbas.*

haud raro apud poetas coniunctivus sententiae conditionalis

vicem tenet ita ut in apodosi futurum tempus sequatur: Seneca Med. 238 *virgini placeat pudor paterque placeat: tota cum ducibus ruet Pelasga tellus*. Phaed. 478 *caelibem vitam probet sterilis iuventus: hoc erit, quidquid vides, unius aevi turba et in semet ruet*. Stat. XII, 342 *vincam volucres, sit adire potestas, excludamque feras*. Ov. rem. 743 *perdat opes Phaedra: parces, Neptune, nepoti*. lib. nuc. 31 *audiat hoc cerasus: bacas exire vetabit; audiat hoc ficus: stipes inanis erit*. et paullo audacius ut non futurum tempus spectetur fast. VI, 113 *huic aliquis iuvenum dixisset amantia verba, reddebat tales protinus illa sonos*. Sil. XVII, 317 *horrescamne ipsos, veniant ad proelia, divos?*

HO 452 sq. *artem magicam nutrix professa solitas virtutes recenset. inter illas v. 459*

*umbrae stetit et mea iussi prece
manes locuntur, sonuit infernus canis.*

Cerberi turbidi semper et latrantis vocem excitasse non magna res est: mulcere iram labor Hercule dignus; sic saga Tibulli I, 2, 51 *sola tenere malas Medae dicitur herbas, sola feros Hecatae perdomuisse canes*. non miramur igitur quod verbum ab interpolatore inventum esse Etruscus docet qui praebet: *novit infernus canis*. scribendum autem emendatione, quam facillimam esse intellet qui ad litterarum ductus attenderit:

manes locuntur, tacuit infernus canis.

Tragemata haec sunt, non cena. quod si cui priores placuere, non esurit secundas mensas; sin minus, quis ferat hospitem 'subligentem quodcumque iacet inutile'? itaque relinquamus aliquid maiori cenae ad quam perendie vocatos volumus cupientes.

INDEX CAPITUM.

I. De recensendis Senecae tragoediis	p. 1
II. De codice Etrusco	16
III. De codicibus paralipomena	42
IV. De Hercule Oetaeo	48
V. De Phoenissis	75
de personarum notis	82
VI. De Agamemnone	89
de anapaestorum compositione	98
de canticis polymetris	110
VII. De canticorum formis	135
VIII. De tragoedia rhetorica	147
IX. De exemplaribus graecis	160
X. Analeeta:	
1. de verbo substantivo omisso	184
2. Herc. Oet. 380—390	194
3. Phaed. 1015—1037	201
4. de versibus aliquot interpolatis	208
5. Herc. Oet. 1747—1757	212
6. de locis aliquot turbatis	217
7. Phoen. 356 etc.	220

INDEX RERUM.

abire in aliquid	p. 63	argumenta a Seneca inter	
ablativus absolutus a nomine		Romanos primum tra-	
pendens	62	ctata	p. 158
actionis locus indicatus	76	asclepiadeus monosyllabo ter-	
Agamemnonis et Oedipi unus		minatus	60
auctor	133 sq.	ast	214 sq.
Alexandrinus non expressit Se-		atque <i>secundo loco</i>	90
neca	165 ⁷	auspicari	90
Anacreonteus versiculus	136		
anapaestorum compositio	98 sq.	Caesius Bassus	132 sq.
anapaestus dactylum excipiens	60	Calliopius	85. 86
anapaestici dimetri monometri		chorus duplex	97
trimetri	99 sq. 138	citius	90 sq.
anapaestus in trimetri pede tertio	97	codex Ambrosianus (<i>M</i>)	6
animo sumere aliquem <i>et si-</i>		variae lectiones	12. 212
milia	39	Etruscus	16 sq.

- Codicis Etrusci archetypus
 mainusculislitteris scrip-
 tus p. 8 sq.
 archetypi paginae 43 ver-
 suum 80
 correctores ante Σ . . . 13
 correcturae prima manu
 factae post scriptum
 librum 21
 corruptelae signum . . . 30
 innocens interpolandi
 genus 5. 21
 versus interpolati . . . 5
 interpretamenta . . . 5
 interpunctio 19
 lacunosus in Herc. Oet. 10. 80
 olim Marcianus 17
 Laurentianus 37, 6 . . . 42
 37, 11 (liber Poggii) . . 42
 Melisseus 13 sq.
 Σ 7 sq.
 Thuanei fragmenta . . . 4. 138
 Vaticanus (N) 6
 Vaticanus 1647 42
 colus domus *accus. plur.* . 61
 coniunctivus sententiae con-
 dictionalis vice . . . 223 sq.
 contaminare alienum a tra-
 gicis 147
 creticus in trimetri fine cum
 antecedente vocabulo
 coalescens 58
 cui *bisyll.* 90
 cunctus 27¹²
 cupido *gen. masc.* 71
 decutere — discutere . . . 195
 deinde 63
 discors — dissors 19
 editio Aldina 42
 eheu 66 sq.
 ei mihi 67 sq.
 elocutionis inopia 57
 ἐν δὲ ἀδελφῶν 196⁵
 epodi 137
 etsi *in tragg. non vitavit Se-*
neca 65
 Euripidis Hercules 160 sq.
 Hippolyti 173 sq.
 Medea 163 sq.
 Phoenissae 81
 Theseus 180 sq.
 excidere 112¹² sq.
 fors *adverb.* p. 64
 forsitan forsā *cum indicativo*
praesentis vel praeteriti 63
 genus (genus humanum) . . 61 sq.
 geographica Seneca neglegen-
 ter tractat 202 sq.
 haud *in tragg. non vitatum*
Senecae 65
 haud dum 65
 Hercules fonte Cinyphio pur-
 gatus 19⁴
 Syrtes pedes transgressus 19⁴
 tragoedia: furens cognomi-
 nata 160
 versus Euripidii 161³
 Oetaeus magis reliquis cor-
 rupta 4
 post priorem Herculem
 scripta 52 sq.
 Herculis Oetaei poeta compi-
 lator Senecae 50 sq.
 heu heu 67
 heu me 66
 hinc *de tempore* 62
 Horatius a Seneca expressus 141¹¹ sq.
 Horatii normas reliquit Se-
 neca 146. 161
 inde *de tempore* 62
 indicativus in interrogatione
 indirecta 93 sq.
 infinitivus in — *ier* . . . 64¹²
 interiectionum usus . . . 66 sq.
 interpolator A 1 sq.
 interrogatio directa loco in-
 directae 92
 labor materque *et similia* 196 sq.
 Lucanus Senecam imitatus . 56⁶
 Lucani titulus 7
 lumen — oculus 201¹
 magis *pro* potius 56
 matris oppositu 23
 Medae apud Senecam mores 164 sq.
 trag. prior pars in Σ suppleta
 ex libro interpolato 6. 13
 mei tui sui *pro possessivo* 64 sq.
 metonymia 199¹⁰
 modus variatus in interroga-
 tione indirecta 94
 mora 154 sq.

- moram dominumque rumpunt
 et similia . . . p. 197 sq.
 moram rumpere 198
 de more aliquo 220 sq.

 nempe 66
 nomen ad verbum accedens
 quo oriundum est 28
 nomina propria in Etrusco cor-
 rupta 4
 non ipse — ne ipse quidem 216¹¹

 ocus 91 sq.
 Octavia in anapaesticis ver-
 sibus disponendis a re-
 liquis differt 101
 codices 45
 ab interpolatore A novem
 tragoediis inserta 1
 nusquam synaloephe in in-
 terpunctione 59
 Oedipus caecus Thebis degit 75
 tragoedia ante Phoenissas
 scripta 77. 133
 est *saepe omissum* 192
 opus est properato 71
 Ovidium Seneca imitatus 157. 166 sq.
 Ovidi codex Bernensis 65
 Medea 148 sq. 166 sq.
 her. 4 176 sq.
 12 168 sq.
 Ovidius Hippolyto velato usus 176
 semet ipse exscribebat 169
 a Seneca expressus 116 sq.

 pandere *accedente coniunctivo* 92
 pariter 196
 Pelopeus Pelopius 89
 Peparethus 202³ sq.
 personae mutae 84
 quattuor 96
 personarum genera rhetoribus
 frequentata 162
 notae 83 sq.
 personas accedentes signifi-
 candi lex 96 sq.
 Phaedri versus creticis terminati 58
 Philocteta Herculis Oetaei persona 83
 Phoenissae Thebais et Oedi-
 pus inscripta 6. 75 sq.
 post vel ante Oedipum con-
 locata 6. 13. 76
 in Σ suppleta ex libro in-
 terpolato 6. 13

 plaustra — plostra p. 222
 plena deo 166⁸ sq.
 pluralis rhetoricus 150³
 Poggii correcturae 42 sq.
 Pomponius 143¹²
 positio *ante* sp, sc 203⁴
 praefationes tragoediarum 88
 priapens 130. 140⁸
 pro *interiectio* 66
 propter 66

 quamquam *ad nomen acce-*
 dens 62
 quiescere aliquid 62
 quirem. non quit 89
 qui *pro* quis *ante* s 29
 quis — qualis 207
 quis — quibus 213 sq.
 quom 61

 reccidit rettulit *propter pro-*
 sodiam ambiguum Se-
 necae fere vitata 113 adn.
 rhetores et poetae invicem se
 compilantes 153⁷
 rhetoricae in litteras aucto-
 ritas 148 sq.
 rursus rursum 61⁹. 113 adn.

 sanguis 71
 sapphicus monosyllabo termi-
 natus 60 sq.
 sarcophagi Hippolytum vela-
 tum repraesentantes 178
 scaenae mutatio 81 sq.
 scaenarum tituli 82 sq. 86 sq.
 semper, solitus *similia rhe-*
 torice 149 sq.
 Seneca paterni operis lector 152 sq.
 philosophus idem in tragoe-
 diis 78. 117¹⁷. 139⁷. 142 adn.
 res fabulosas neglegentius
 tractat 24
 sermo pedestris a tragico
 diversus 96
 apocolocyntosis: anapaesti 110
 tragoediae ad agendum
 scriptae 76. 82
 tragoediarum corpus non
 Seneca edidit 75. 88
 editionis genuinae unum
 exemplar antiquitus ser-
 vatum 1
 ordo 134

sententiarum aequabilitas ne-
 glecta eurythmia p. 145 sq.
 Silius Senecam imitatus . 38 adn.
 sive 62
 sive — sive *interposita pri-*
oris membri apodosi 94 sq.
 solus 195
 Sophoclis Oed. Tyr. a Seneca
 expressus 77
Πιζορόμοι 169 sq.
 Trachiniae 73
 et Euripidis de Troadum
 fatis fabulae . . . 170 sq.
 spargere aliquem . . . 155
 Statii versus tragoediis ad-
 scripti 12
 synaloephe verborum inter-
 punctione discretorum 58 sq.
 synecphonesis 90
 systemata ignorat Seneca . 145¹³
 tabe tabem 61⁹
 Terenti codices personas grae-
 cis litteris notatas re-
 ferunt 85 sq.
 trimetri creticis terminati . 58
 ternus trinus 12¹⁰
 tetrametri dactylici . . . 143 sq.

Thesei apud Alexandrinos
 imago p. 177
 Theseus ab Amphitrita coro-
 natus 180²⁵
 Thyestes tragoediarum argu-
 mentum 173
 toto *dativ.* 61
 trimeter monosyllabo termi-
 natus 59 sq.
 tragici Romani tres tragoediae
 principes praeter cete-
 ros secuti 158¹⁵
 veteres exempla graeca
 accuratius secuti quam
 comici 147 sq.
 vae mihi 66
 Varii Thyestes 148
 verbum substantivum omis-
 sum 184 sq.
 Vergilium Seneca imitatus 155 sq.
 visere — videre 157¹³
 ultra *de tempore* 62
 vocativus ad verbum accedens
 pro nominativo . . . 30
 volgus voltus inclutus . . 61
 zeugmatis figura 111¹¹

INDEX LOCORUM

(cancellis saepsi Richteri et Peiperi numeros. locos in cap. II quantumvis leviter perstrictos indicavi omnes, ut aliqua saltem ex parte minueretur incommodum cum locis non constanti ratione significatis necessario coniunctum).

Accius Atham. frg. 3 v. 191 p. 93
 Catullus 63, 50 65
 64, 121 187⁶
 77, 5 66
 101, 6 68
 Euripides Herc. 169 . . . 162
 frg. 389 180 sq.
 433 176
 435 182²⁸
 436 176
 440 174 sq.
 443 182 sq.
 446 179
 Horatius epod. 5, 101 . . 67

Hor. epod. 15, 24 . . . p. 215
 carm. I, 26, 3 213
 III, 29, 28 19
 ep. I, 3, 30 93. 187
 Lucanus IX, 365 199
 Ovidius am. II, 4 95 sq.
 her. 10, 86 93
 12, 71 ibid.
 16, 104 189
 246 68
 met. I, 30 65
 274 186⁴
 VII, 460 188¹⁰
 IX, 613 ibid.

Ov. met. X, 637 (<i>errore</i> 673) p. 93	Sen. Tro. 274. 75 (283. 84) p. 35
rem. am. 743 sq. . . . 174 sq.	384 (393) 32
trist. II, 405 74 ¹⁶	386 (395) 19 sq.
Persius 3, 66 94	395 (404) 11
Petronius p. 68, 16 91	401 (410) 139
Seneca Hercules (furens) 8 13. 18	409 (418) 23
12 ibid.	474 (483) ibid.
36 13	487 sq. (494) 217 sq.
43 ibid.	490. 491 (499. 500) 32
52 22	504 (514) 2
62 13	594 (603) 20
90 ibid.	633 (642) 9
183 sq. (185) 13. 18	635 (644) 12
188 (190) ibid.	739 (749) 35
213 (217) 13	766 (776) 29
219 (223) 13. 18	788 (798) 35
257 (261) 13	814 sq. (824) 171. 202 ³ sq.
268 (272) 112 ¹² sq.	822 (832) 32
273 (277) 22	839 (849) 202 ³
284 (288) a, <i>non</i> i . ibid.	842 (852) ibid.
316 (320) 13	848 (858) 29
321 (325) 13. 18	880 (890) 35
463 (466) 43	922 (932) 222
523 (527) 31	932 (942) 32
546 (550) 43	1075 (1085) 195 ³
547 sq. (552) 157	1136 (1146) 23
711 (715) 19	1143 (1153) 32
720 sq. (724) 190 ¹¹	1160 (1170) 29
727 (731) 22	1172 (1182) 223
800 (804) 19	1175 (1185) 222 sq.
858 (862) 33	Phoenissae 96 29
916 (920) 9	100 209 sq.
920 (924) 34	108 2
950 (955) 203 ⁴	123 20
995 (1000) 197	186 216
1078 (1083) 22	239 157
1100 sq. (1106) 102 sq.	276 22
1104. 5 (1110. 11) 210	299 79
1122 sq. (1129) 103 sq.	320 32
1175 (1182) 32	320 sq. 79 sq.
1198 (1205) 22	331 23
1213 (1220) ibid.	340 29
1232 (1239) 34	357 220 sq.
1299 (1307) 22	358 221
Troades 8 sq. 209	402 23
11 ibid.	420 81 ⁵
14 90	435 20
20 23	459 32
25 19	473 23
48 sq. 156 sq.	481 ibid.
58 34	505 sq. 20
100 (101) 23	550 31
101 sq. (102) 109	638 23
124 sq. (128) 154 sq.	Medea 37 sq. 165 ⁷

Sen. Med. 47	p. 156 ¹¹	Sen. Phaed. 868 (876)	p. 37
82 sq.	136 ³	882 (890)	197
88. 89	ibid.	890 (898) nostra, non	
90 sq.	ibid.	nostram	25
128	36	909 (917)	ibid.
170 sq.	ibid.	947 (955; <i>errore le-</i>	
173	23	<i>gitur</i> Med. 955)	26
178 <i>scaenae titulus</i>	24	958 (966)	29
190	36	971 sq. (980)	156 ⁴
226	32	989 (998)	212 ¹
255	20	995 (1004)	26
277	24	1015 sq. (1024) 201 sq.	207
314 (315)	203 ³	1026 (1035)	203 ⁴
360 (372)	24	1030 (1039)	37
370 (373)	32	1055 (1064)	20
433 (436)	153	1057 (1066)	205 sq.
438 (441)	24	1118 (1127)	29
467. 68 (470. 71)	211	1140 (1149)	139 sq.
534 (537)	23 ⁸	1141 sq. (1150) 108 sq. 139 sq.	
581 (584)	24	1145 (1154)	26. 108
622 (625)	135 ²	1208 (1217)	32
653 (656)	24	1229 (1238)	26
692 (695)	32	Oedipus 91	ibid.
802 (807)	221	95 sq.	37
815 (819)	24	171 sq. (173) 184 sq.	193
865 (873)	29	175 (177)	22
950 (958)	25	178 sq. (180)	109
988 (996)	ibid.	403 sq. (407) 111 sq.	144
1012. 13 (1020. 21)	208	466 (472)	26
1017 (1025)	153	473 sq. (480)	112
Phaedra 14	109	487 (498)	113
28 (30)	29	489 (500)	ibid.
122 (127) d, <i>non</i> cl	25	496 (508)	ibid.
148 (153)	32	617 (630)	26
202 sq. (207)	174 sq.	647 sq. (660)	223
208 (213)	32	680 (693)	29. 214
222 (227)	ibid.	691 sq. (704)	191 ¹⁵
264 (269)	5	709 sq. (722) 113 sq.	125
325 sq. (330)	106	725 sq. (743) 114 sq.	126
338 sq. (346)	106 sq.	733 sq. (752)	115. 126
412 (420)	32	751 sq. (772)	115 sq.
433 (441)	37	838 (859)	26
451 (459)	23 ⁸	970 (991)	ibid.
508 (516)	223	1007 (1029)	11. 30
510 (518)	25	1047 (1069)	26
560 (569)	11	Agamemnon 5	ibid.
619 (627)	25	125 (126)	ibid.
641 (649)	3	129 (130)	38
665 (673)	20	162 (163)	27
679 (687)	25	202 (203)	153
768 (776)	ibid.	208 (209)	154
768 sq. (776)	141 sq.	238 (239)	11. 27
782 sq. (790)	140 sq.	241 (242)	32
838 (846)	20	260 (261)	27

Sen. Agam.	301 (302)	p. 197
404 (425)	.	92
414 sq. (435)	.	ibid.
418 (439)	.	90
428 (449)	.	32
443 (464)	.	27
457 (478)	.	44
481 (502)	.	223
548 (569)	.	209
589 sq. (610)	117 sq.	128
600 (622)	.	27
613 (641)	.	118 ²⁰
624 (655)	.	27
627 (658)	.	130
656 sq. (690)	.	157
690 (727)	.	32
733 (770)	.	38
737 (774)	.	27
742 (779)	.	5
745 (782)	.	30
746 (783)	.	11
780 (817)	.	20
794 (831)	.	59 ⁸ . 97
809 sq. (846)	.	119
862 sq. (919)	119.	132
913 (971)	.	32
934 (992)	.	44
970 (1028)	.	ibid.
972 sq. (1030)	.	94
1011 (1069)	.	27
Thyestes	26	32
48 sq.	.	38
53	.	ibid.
100	.	11
116	.	27
155	.	38
175	.	117
219	.	38
230	.	27
242	.	39
322	.	ibid.
389	.	5
406	.	111 ¹¹
470	.	39
488	.	11
509	.	27
521	.	39
541	.	27
586	.	135 ²
597	.	21
616	.	32
623 sq.	.	40
650	.	27
676	.	12

Sen. Thyestes	771	p. 93
778	.	11 sq.
829 (831)	.	28
867 (870)	.	221 sq.
892 (895)	.	28
916 (919)	.	ibid.
920 sq. (923)	.	137 ⁶
946 (950)	.	ibid.
1015 (1019)	.	32
1021 (1025)	.	92
1031 (1035)	.	32
1079 sq. (1083)	.	40
1105 (1109)	.	33
Hercules (Oetaeus)	31	30
70	.	28
80	.	30
140	.	28
160	.	21
165	.	28
168	.	33
184	.	32
185	.	30
214 (217)	.	ibid.
274 (277)	.	28
280 (283)	.	ibid.
284 (287)	.	ibid.
318 (321)	.	3
325 (328)	.	111 ¹¹
368 (371)	.	3
379 (382)	.	30
380 sq. (383)	194 sq.	200
390 (393)	.	28
440 sq. (443)	.	219
460 (463)	.	224
510 sq. (513)	.	219
520 (523)	.	61 ⁹
521 (524)	.	32
546 (549)	.	11
557 (560)	.	40
559 (562)	.	28
563 (566)	.	30
568 (571)	.	11
582 (585)	.	40
585 (588)	.	30
589 (592)	.	9
619 (622)	.	33
635 (639)	.	21
677 sq. (681)	.	40
728 (732)	.	32
738 sq. (743)	.	217 ¹³
746 (750)	.	28
748 sq. (752)	.	41
781 (785)	.	28
813 (817)	.	28

Sen. Herc. (Oct.) 821 (825) p. 66	Sen. Herc. (Oct.) 1715 (1719) p. 33
842 sq. (845) . . . 53	1716 (1720) . . . 211
868 sq. (872) . . . 54	1721 (1725) . . . 50
907 (911) . . . 59	1736 (1741) . . . 216
922 sq. (926) . . . 54	1738 sq. (1743) . . . 11
939 (943) . . . 59 sq.	1747 sq. (1752) 212 sq. 217
969 (973) . . . 41	1749 (1754) . . . 11
981 (985) . . . 59	1751 (1756) . . . <i>ibid.</i>
985 (989) . . . 28	1753 (1758) . . . 10
995. 96 (999. 1000) . <i>ibid.</i>	1755 (1760) . . . <i>ibid.</i>
998. (1002) . . . 211	1757 (1762) . . . 29
1031 sq. (1035) . . . 53	1760 (1765) . . . 63
1032. (1036) . . . 28	1775 (1780) . . . 41
1048 (1052) . . . 49	1786 (1791) . . . 31
1113 (1117) . . . 28	1794 (1799) . . . 33. 59
1167 (1171) . . . 211	1809 (1814) . . . 10
1168 (1172) . . . 29	1810 (1815) . . . <i>ibid.</i>
1196 (1200) . . . <i>ibid.</i>	1836 (1841) . . . 210
1218 (1222) . . . 67	1858 (1863) . . . 60
1223 (1227) . . . 11	1861 (1866) . . . <i>ibid.</i>
1261 (1265) . . . 30	1863 (1868) . . . 137 ⁶ sq.
1268 sq. (1272) . . . 54	1887 (1892) . . . 60. 192 ²⁰
1293 (1297) . . . 49	1944 sq. (1953) . . . 142 sq.
1298 (1302) . . . 60	1966 (1975) . . . 65
1302 sq. (1306) . . . 55	1985 (1994) . . . 29
1330 (1334) . . . 59	Octavia praet. 173 (178) . . . 44
1346 (1350) . . . 33	173 sq. (178) . . . 45 sq.
1347 (1351) . . . 49	290 (297) . . . 67
1357 (1361) . . . 41	406 (418) . . . 192 ²¹
1392 (1396) . . . 33. 49 sq.	409 sq. (420) . . . 46 sq.
1398 (1402) . . . 29	457 (469) . . . 59 ⁹
1399 (1403) . . . 31	462 (474) . . . 62 ¹¹
1402 (1406) . . . 66	485 (497) . . . 192 ²²
1402 sq. (1406) . . . 50 sq.	518 (530) . . . 192 ²³
1436 (1440) . . . 29	850 (866) . . . 44
1459 (1463) . . . 30	964 (993) . . . 212
1469 (1473) . . . 10	Seneca suas. III, 5 . . . 166 ⁸ sq.
1473 sq. (1477) . . . 55 sq.	controv. frg. 1 K. . . 88
1475 (1479) . . . 55 ⁵	Silius VIII, 145—225 . . . 64 ¹²
1503 (1507) . . . 211	XIII, 330 . . . 37
1536 (1540) . . . 33	XVII, 291 . . . 64 ¹²
1556 (1560) . . . 50	654 . . . 37 ¹⁴
1558 (1562) . . . 30	Sophocles frg. 620 . . . 179
1560 sq. (1564) . . . 50	Statius Achill. I, 316 . . . 107 ⁹
1578. 79 (1582. 83) 10. 211	Tacitus ann. XIV, 47 . . . 152
1595 sq. (1599) . . . 56	tragici inc. inc. frg. X v. 22 67 ¹⁵
1625 (1629) . . . 41	Vergilius Aen. II, 662 . . . 157 ¹²
1652 (1656) . . . 60. 62	IV, 52 sq. . . . 187 ⁶
1681 (1685) . . . 29	VII, 507 . . . 38 adn.

CORRIGENDA

praeter p. 386 enotata.

p. 108 *adn. delend.*: 211 rigat:t i. *ras.* *R*

p. 124 *adn.* 740 vos quoque] quoque

p. 190 *adn. addend.*: 529 expresse *R* 532. 533 *inverso ordine col-*
locat R

ibid. silva iam fessa *RA*] illa iam fessa *R* silva iam fessa *A*

p. 245 v. 141 vestus] vectus

praef. p. XXIII adn. prope finem ultimaers pa] ultimae pars

ibid. p. XXVI apogr. Oed. 418 NOUERCAM] NOUERCAM

Sen. Herc. (Oct.) 821 (825) p. 66	Sen. Herc. (Oct.) 1715 (1719) p. 33
842 sq. (845) . . . 53	1716 (1720) . . . 211
868 sq. (872) . . . 54	1721 (1725) . . . 50
907 (911) . . . 59	1736 (1741) . . . 216
922 sq. (926) . . . 54	1738 sq. (1743) . . . 11
939 (943) . . . 59 sq.	1747 sq. (1752) 212 sq. 217
969 (973) . . . 41	1749 (1754) . . . 11
981 (985) . . . 59	1751 (1756) . . . <i>ibid.</i>
985 (989) . . . 28	1753 (1758) . . . 10

83) 10. 211	Tacitus ann. XIV, 47 . . . 152
. . . 56	tragici inc. inc. frg. X v. 22 67 ¹⁵
. . . 41	Vergilius Aen. II, 662 . . . 157 ¹²
. 60. 62	IV, 52 sq. . . . 187 ⁶
. . . 29	VII, 507 . . . 38 adn.

L. ANNAEI SENECAE
T R A G O E D I A E

RECENSUIT ET EMENDAVIT

FRIDERICVS LEO

VOLVMEN ALTERVM

SENECAE TRAGOEDIAS ET OCTAVIAM CONTINENS

BEROLINI

APVD WEIDMANNOS

A. MDCCCLXXVIII.

L. ANNAEI SENECAE

TRAGEDIAE

ACCEDIT OCTAVIA PRAETEXTATA

RECENSUIT ET EMENDAVIT

FRIDERICVS LEO

BEROLINI

APVD WEIDMANNOS

A. MDCCCLXXVIII.

PRAEFATIO

De ratione quam in recensendis Senecae tragoediis secutus sim, satis expositum est in priore huius editionis volumine. constat autem, ut summam rei iterum perstringam, unicum constituendae lectionis universae fundamentum esse Etruscum codicem i. e. Laurentianum 37, 6 saec. xi—xii (*E*), unicum genuini tragoediarum corporis exemplar; non minus constat, ubicumque de Etrusci scriptura dubitatio nulla est, nullius usus esse apographi (Σ) germina codicem Ambrosianum D 276 inf. (*M*) et Vaticanum 1769 (*N*). ad Etruscum vero accedunt primum in Troadum Medae Oedipi aliquot canticis excerpta codicis Thuanei saec. ix—x (*Th.*), quae secundum Duebneri apographum a Peipero et Richtero publicatum (praef. p. xxiv sq.) et a nobis iterum cum codice conlatum infra repetemus; deinde in Medae et Oedipi versibus non multis fragmenta rescripta Ambrosiana (*R*), quorum scripturas quasdam primus indicavit Ritscheli, nos plenam notitiam dabimus Guilelmi Stedemund beneficio insigni. cuius erga Senecam eiusque et lectores et editorem tam propensa voluntas erat, ut solidum fragmentorum illorum apographum sua manu, id est harum rerum hoc aevo peritissima, confectum litteris insereret ad me datis; quas item huic praefationi subiectas invenies.

Reliqui codices, quorum nullus altera saeculi xiv parte vetustior est, omnes ad exemplar ab antiquo interpolatore data opera pertractatum redeunt. interpolatoris istius lectionem, non receptam aliquam et vulgatam, littera *A* significavi. quam certa ratione constituere non ubique concessit codicum deteriorum condicio, ut qui maximam partem et ex Etrusco eiusque familia correcti et Italorum coniecturis infecti non puram antiquitus interpolatae lectionis imaginem reddant. ergo cum inspectis plerisque eius generis in Italia codicibus cognovissem, ne magno quidem numero illorum excusso multum ad interpolatoris manum certius quam nunc quoque fieri potest demonstrandam profectum iri, neque in eo quicquam utilitatis viderem ut per varios depravationis gradus interpolatam lectio-

nem persequeremur, satis habui duos bibliothecae Lugdunensis libros magna cum comitate ab inlustribus bibliothecae moderatoribus huc transmissos¹⁾ integros conferre eorumque lectionem ad scripturas cum aliunde a me virisque doctis Wollenbergio (ex codicibus Turonensibus) Paulio (ex Lobkoviciano) Zingerleio (ex Innsbruckiensi) excerptas tum a Lipsio Commelino Raphelengio Delrio Gronovio et inprimis a Grutero enotatas exigere. sic plerumque testium consensu pristina interpolatio se praebebat. ubicumque in lectionis discrepantia dubitari potuit vetustone illi an novicio interpolatori scriptura aliqua deberetur, littera ς usus sum; quae ubi cum A certare videtur indicatum volui ultra scriptura probabilius ad vetustum interpolatorem referatur: unius alteriusve codicis testimonium nusquam attuli nisi forte Italo correctori feliciter opera cessit. eadem littera (ς) notandae videbantur corruptelae horum codicum consensu traditae verborumque formas metrumve destruentes, quae cum ex eadem scriptura quae in Etrusco compareret originem cepissent, certe non ab interpolatore A poetae verbis inlatae essent; quales ubique enotare operae pretium non erat. valde dolebat quod ad lectionem A rectius cognoscendam non satis auxilii praebebat Peiperi et Richteri adnotatio. qui cum editionem Aldinam anno 1517 ab Hieronymo Avantio curatam constituendae vulgari lectioni fundamentum adhibuerint, ita ut eius cum libris 'vel omnibus vel pluribus vel uno et altero' (praef. p. xxxvii) consensum littera A, discrepantes ab illa scripturas littera ψ notarint, sescentis locis unius alteriusve docti Itali inventum ut A, vulgarem lectionem ut ψ dederunt. Avantius enim et ipse multa emendavit (in quibus causae nihil est cur nomen eius laudemque reticeamus) et multis e codicibus coniecturas probas pravasque recepit. quo factum est ut multa, quae apud Peiperum et Richterum A audiunt, nobis aut omitenda aut signo modestiore ς notanda fuerint.

Traditam lectionem virorum doctorum meisque coniecturis emendare studui. nihil in verborum contextum admisi nisi quod aut recte traditum aut emendatum esset. nihil coniecturis lacessi passus sum quod aut emendatum videretur aut corruptum esse non posset probari. at locis quos corruptos esse probare possem, emendare non possem, crucem adpinxi et coniecturas subieci aut unam, si nulla aequae probabilis

¹⁾ Cod. lat. 16 E ann. 1440, qui descriptus est in editione Lipsiensi p. xxxviii, et cod. in de Betouw xxiv, 2 fol. memb. ann. 1444 qui est aut Vossianus Gronovii aut eiusdem gemellus.

excogitata esset, aut duas tresve, si plures viae indicatae essent quibus ad verum perveniri posse videretur. versus singulos intercidissem nusquam statui nisi sententia in exemplum suppleta ostendere possem certum aliquid desiderari. sic praeclusa et aliis et mihi coniectandi licentia intellegendis gratum fecero lectoribus, in eo praesertim poeta quem coniecturis et facetiis obruere omnium facillima res sit.

Tali in negotio ne firmo rectoque iudicio, quo maxime opus erat, nimium saepe destituerer, adfuerunt mihi praesenti auxilio duo viri et ingenio et arte valentes: maiore in operis parte Franciscus Buecheler praeceptor meus, qui cum multa egregie emendavit tum doctrina et consilio labentem confirmavit et adiuvit; adfuit praeterea totius operis fidelissimus socius Vdalricus de Wilámowitz-Moellendorff, qui quantum potest (iam dudum vero quantum possit ille nemo philologus ignorat) tantum amicis praestare consuevit.

Additamentum ponderi accessit paucorum locorum defensio, in quibus verebar ne propter brevitatem non recte intellegeretur ratio servatae aut mutatae codicum scripturae. si vindicasset quae semet ipsa defendere possent, mantisa obsonia vicisset. hoc unum efficere in animo erat, ut viris doctis, quorum adsensum consequi magnopere cupimus, persuasum esset in eis quoque quae illic non tetigimus non temere a nobis actum esse.

Nominibus eorum qui inventis suis his tragoediis profuerunt ubi locus non additus est quo emendationes protulerint, sciendum est illas aut editionibus notisve data opera et ordine in Senecam conscriptis insertas aut privatim mecum communicatas esse a viris doctis quibus et ego et Seneca quam plurimas agimus gratias. de Poggii coniecturis relatum est vol. I p. 42 sq.

Quaecumque in verborum contextu adnotatione non subiecta leguntur codicum consensu tradita sunt; quibus tantum aut Etrusci aut interpolatoris scriptura addita est altero teste nituntur. orthographiam vero Etrusci codicis non nimium antiqui nusquam enotavi praeter nomina pluralia (inprimis *omnis* et participia quaedam) quarto primove casu in *is* exeuntia; quem licet Senecae morem fuisse probabile sit, tamen nec singulis locis codici manus dare volebam nec constanter exequi scribendi rationem quae legentium commodo minime profutura esset, accedente praesertim codicis *R* tale nihil praebentis auctoritate (v. i. p. xvii). in aliis, ut *haud* et *haut*, praecipue autem in praepositionibus verborum initiis per com-

positionem adsimilatis Etruscum exprimere malebam quam usum satis incertum ipsoque Senecae tempore fluctuantem arbitraria ratione incertiore facere. *quidquid* ubique posui, non *quicquid* constantem Etrusci scripturam (cf. Oed. 263); *natus* ubique, non *gnatus* quod librarius persaepe admisit, saepe non admittit metrica ratio. eadem suadebat ut *Cnosius*, *Cnosiacus*, non cum codice *Gnosius*, *Gnosiacus* reciperetur (cf. Hf. 18). de reliqua Etrusci orthographia multa diligenter composuerunt Peiperus et Richterius in editionis suae indice orthographico. codicem *R* quominus his in rebus ducem sumeremus probibuit fragmentorum exilitas.

Octaviam etiam praefatione propria a Senecae tragoediis separavi. non separavi Herculem Oetaeum, de cuius fabulae natura et origine non fefellisse me iudicium plane mihi persuasum est dum novissime fabulam pertracto. contra de singulis quibusdam locis rectius quam in priore volumine factum est annuo spatio interiecto me iudicare consentaneum est.

Ergo dimittimus te, libelle, eoque te meliorem esse confidimus quo magis dissimulas quantum in te adornando studii et laboris consumptum sit.

Bonnae Nonis Mais

Fridericus Leo.

CODICIS PARISINI 8071 THIVANEI EXCERPTA

l. 57v col. 1 IN NOMINE DÑI INCIPIT EXCERPTVM DI TRAGOEDIA
TROADOS ANNEI SENICÆ. HECVBA CHORVS

Troad. 64 TROADVM Haec ferite palmis pectore et plantus et iusta troiē
facite iamdudum sonet fatalis ide iudicis diri domus
CH non rude uulgu lacrimisque nouum lugere iubes
70 hoc continuis egimus. annos ex quo tetigit | phrigius
gratias hospis amyclas secuitque fretum pinus matri
facra cibebe decies niuib. canuit idem deciens nostris
75 nudata rogis | et si gens trepidat campis decimas secuit
messor aristas ut nulla dies merore caret sed noua.
fletus causa ministraturice ad planctumque miseramque
80 leua|re genam manum uulgu dominam uile sequemur
non indociles lugeret sumus.
HC fide casus nostri comites soluite spem per colla
85 fluant | mesta capilli trepido troiē
Puluere turpes paret exertos turba lacertos
uester emissa substringe sinus utroque tenus
90 Pateant artus | cui coniugio pectora uellas captiue
pudor cingit tunicas pallais lutas
Vacet ad crebri uerbera planctus furibunda manus
95 Placet hic abitus | placet agnosco troada turbam
Iterum luctus redeant ueteres solitum flendi

De hoc codice cf. A. Riese anthol. lat. I p. XXXV. — optimum Duebneri apographum a Peipero et Richtero accurate expressum (praef. p. XXIV) paucis tantum locis e codice corrigere potui. dabo excerpta corruptissima ut leguntur in codice, sed compendiis solutis: quae qui cognoscere uolet editionem Lipsiensem adeat. litteras quasdam versibus superscriptas esse, quoniam prima manu omnes exaratae sunt, adnotare non opus est. de correcturis, omnibus prima manu factis, et de scripturis a Duebnero non recte enotatis referam, ne quis illas hic non consulto mutatas putet.

Troad. 64. 117. 142 Haec i. e. Hec(uba). — plantus corr. ex pectus
66 diri errore om. ed. Lips. 70 amyclas] amyclar Duebnerus ut
v. 116 flemur; utroque loco s extat litterae r similis, cf. ad Oed. 130
83 fide corr. ex fede

- uincite morem hēctora flenius
Hoc soluimus omnes lacerum multo
Tro. 100 funere cinem coma dimisa est
Liberando sparsitque cinis feruidus ora complete manus
Hic ex troias sumpsisse licet cadit ex humeris uestris apertus
105 Ique tegit suffulta talus iam nuda uocant pectora
dextras nunc nunc uires exprome dolor
Rhotea sonent litora planctus habitasque cauis
110 montibus echo|nouat solitostextrema breuis
Verba remictat totos reddat troie gemitus
audiat omnis pontus etaether seuite manus
115 Pulsu pectus tundite uasto | non sum solito contenta
sono haectora flemus
col. 2 Haec tibi nostra ferit dextra lacertos humero referit
ti sanguineos tibi nostra caput dextera pulsat
120 Tibi maternis palmis laniata iacent
fluat et multo sanguine manet quam
Funere feci rupta cicatrix columen patria
125 mora fatorum | tu presidium
Cum usus eras humerisque tuis
fulta per cinnos tecum cecidit somnus quelia
130 Haectoris idem patrię qui fuit | uestite
priamo uestros fundite fletus satis
Choacciper estor phrigię planctus
accipe fletus bis capte senex
135 Nil troia semel te rege tulit | bis pulsari uidit
dardana graio
Moenas ferro bisque pharetras passa herculeas
porte latos hæcubę partus re
140 Postrema pater funera cludis |
cæssussiguea premis littera truncus
Haec alio lacrimas flectite uestras non est pr
miseranda me mors iliades felix priami
145 Dicite cuncte liber manes uadit ad imos
Nec feret umquam uicta granum ceruice iugum
Non ille duos uidet triadas nec fallacem
150 cernit ulixen | non argolici praeda triumphii
Subiecta feret colla tropeis non ad sceptras
manus potergadabit agam mennonios aurea
155 dextra | uincula latis fiet pompa micenis

98 flenius] *voluit fortasse flemus* 110 sic, solitos i extrema
Duebnerus 138 sq. *quae punctis notauimus in codice abrupta*
sunt 'piceo unguine'. (v. 141 totus legi potest)

Chofelix priamus dicimus omnes secum excedens
 sua regna tulit nunc et lysumen horis tutis
 Tro. 160 errat in umbris interque pias felix animas hęc
 toraquerit felix priamus felix quisquis bello
 164 moriens omnia secum consumpta tulit.

FINIT TEXTUS EX TRAGOEDIA MEDEAE.

Med. 579 Cho nulla uis flamme tumidi euenti tanta
 necta lima uendat quanta cum coniunx uiduata
 ardet et odit non ubi hibernos nubilosus imbres
 585 Austeraduxit properata | hister et cunctos uetate
 acuagus erat non ubi pullit rodanus profundum
 f. 58r col. 1 aut ubi in riuos niuibus solutis soleiam forte
 590 medioque uere | tabuit themus
 Caecus est ignis stimulatus ira nec regi iurat
 patitur uenfrenos aut timet mortem cupit
 594 ire in ipsos cho obuus enses. EX EODIPPI TR
 Oed. 403 Effusa redimite commam natante corimbo
 mollianis eis armatus brachia
 429 Item. te senior turpis sequitur silenus asello
 turgida pampineis redimitus temp; condita lasciue deducunt
 445 Item. te pontiregnatene nitidi nereidumque choriscat metia
 cingitur ius habet influctus magni cognatus bachi nomennonuil
 466 Item. te sequitur curuus fugientia carbasa daifin
 . . diuiti ē pactulos uexit telidius unila
 Aurea torrentide ducen flumina ripa
 470 . actus arcus genticasque sagittas | lucteam cahos segetes qui
 pocula sanguinem uincit regna securi geribaccum
 . . . sere ligurgi
 504 Luidadum current annosi sidera mundi
 . . eanus clausum dum fluctibus ambiat orbem
 Lunaque dimissos dum plena colliget ignes
 Dum matutinos praedicet lucifer ortus
 altaque ceruleum dum nerea nesaaet arctos
 508 candida formonsi uenerabimur ora lyei

Med. 584 austeraduxit] auster duxit *Duebnerus* (vel potius operarum errore ed. Lips.) 589 forte corr. ex fortis 590 themus] themis *Duebnerus* 593 cupit i. ras. 1m.

Oed. 429 asello] aselle *Duebnerus* 466 It i. e. Item] Et *Duebnerus* 467 sq. versuum initia macula paginae 57^v (cf. ad v. 138) affecta; paulo plura legi possunt quam enotauit *Duebnerus* 469 . actus] . . xus *Duebnerus* 504 Luida dum] . . . l . . lum *Duebnerus* 505 ambiat corr. ex ambit 506 colliget corr. ex colligit 508 nesaa& sic, non nesaciet, quod dubium reliquit *Duebnerus* (ante oculos librario erat nesciaet)

CHOÏOUS THEBANORUM

- Oed. 110 Cho. ciandis catmi generosa proles urbem cum tota uiduas
colonis. Respicias terras miserana thebe carpitur læto tuis
115 ille bachemilles extremo comes usque adindos | ausus eoīs
equita recampis
Figeret mundo tua signa primo cinnami siluis arabas
beatos uidi et uersa equites sagittas terga falacis me
120 tuenda parthi | litus intrauit pelagi rubentis
Promiit hinc hortus aperique lucem phoebus et flam
ma propiore nudos inficit indos.
125 Stirpis inuicte genus interimos | rapimur sēuo rapien
te fato dicitur semper noua pompa morti longus ad mamis pro
peratur ordo agminis mesti seriesque tristis heret
130 et turbe et tumulos petenti | non satis semper patuere portae
col. 2 Stat grauis strages premiturque iuncto funere funus prima
uis tardas tetigit bidentes laniger pingues male carpit
herbas colla tacturus steterat sacerdos det manus certum
136 parata alta uulnus. EX LIBRO LUCANI · VIII ·

DE DIVERSIS SERPENTIBVS

- Luc. IX, 696 Illa tamen steriles tellus secundaque nulli

UERSYS EUCHERIAE POETRIAE

- A. L. 390 R. Aurea concordī quae fulgent fila metallo e. q. s.

Oed. 110 *ante inscriptionem erasum* co 117 cinnami *corr. ex*
cinnani 125 rapiente] rapientes *Duebnerus* 128 seriesque] series-
que *Duebnerus* 129 turbe: e *inducta ut videtur* 130 satis *sic,*
non scitis (cf. ad v. 508). — portae] postae Duebnerus.

**DE SENECAE TRAGOEDIARVM
FRAGMENTIS RESCRIPTIS AMBROSIANIS**

SCRIPSIT

GVILELMVS STVDEM VND.

GVILELMVS STVDEMVND FRIDERICO LEO S.

Quoniam nouam Senecae fabularum recensionem denuo examinatis codicibus fere absoluisti, nolui carere editionem Tuam, Vir Doctissime, lectionibus codicis rescripti Ambrosiani, cuius libri antiquissimi apographum Mediolani confeci.

Sacra scriptura codicis Ambrosiani G 82 ordinis superioris saeculo ut uidetur octauo scripti continet libros quattuor Regum ita diuisos, ut primus et secundus comprehensi priorem, tertius et quartus item comprehensi posteriorem librum efficiant. Vsus erat is, qui sacros illos libros descripsit, membranis ex codice Plautino antiquissimo petitis; quae cum abluta pristina scriptura admodum tenues factae essent, pars earum sacro atramento accedente iam ipso saeculo octauo foedas egerat rimas. Itaque eodem saeculo octauo, cum praesertim madore ac situ non paucae membranae corruptae essent, alius quidam amanuensis (uel alii quidam amanuenses) et supra non paucos uersus foraminibus pessumdatos uerba, quae in ipso contextu sacro minus commode legi posse uiderentur, repetiuit, et pro octo membranis, quae nimis magnam labem contraxerant, nouas substituit partim ex codice gotico¹⁾ partim ex Senecae tragoediarum codice petitas. Is qui saeculo octauo hoc modo uolumen sacrum supplendo redintegravit, ad supplementa in octo illis foliis scribenda usus est scripturae characterem eo, quem anglosaxonicum uocare consueuimus²⁾, eumque ad octauum saeculum referendum esse docet similibus codicum comparatio. Vbi codex sacer conscriptus sit, nescimus: neque enim certo constat, unde in bibliothecam Ambrosianam peruenit. Bobii eum conscriptum esse et uulgo credunt et inde probabile fit, quod rude ac parum elegans scripturae genus, quo libri Regum exarati sunt, amanuensem non Italum fuisse persuadet³⁾; itemque genus scripturae anglosaxonicum, quo supplementa illa insignia sunt, uix amanuensi ex Italia oriundo

¹⁾ Trium foliorum, quae huc pertinent, scripturam goticam edidit Andreas Uppström in libro qui inscribitur „Codices Gotici Ambrosiani“ Holmiae et Lipsiae a. 1868 pag. 95.

²⁾ Conf. quae dixi in Museo Rhenano uol. XXI pag. 576 seqq.

³⁾ Conf. codicis imaginem photographi arte exceptam in Zange-meisteri et Wattenbachii Exemplis Codicum Latinorum (Heidelbergae 1876) tab. VI.

tribuerim: quamquam confitendum est in antiquis catalogis bibliothecae Bobiensis hoc uolumen non commemorari. Saeculo decimo octauo hunc codicem et in bibliotheca Ambrosiana fuisse et in initio non secus atque in fine mutilum fuisse constat. Folia, quae initio huius saeculi seruata inuenit, ex uetere compage soluta numeris ita distinxit Angelus Mai, ut singulas paginas numeraret.

.Paucas lectiones ex eis foliis, quae Senecae tragoediarum fragmenta continent, festinanti calamo enotauit Fridericus Ritschl et publici iuris fecit in Parergon uol. I pag. 305 seq. Qui si longius temporis spatium in lectione perficienda consumpsisset, et plura legisset et rectiora. Itaque imperfecta Ritschelii lectione freti Rudolfus Peiper et Gustauus Richter ueram de codicis rescripti (quem *R* appellabimus) auctoritate et de ratione, quae inter *R* et ceteros Senecae codices intercedit, opinionem non poterant concipere in editione Senecae tragoediarum a. 1867 curata: conf. inprimis praef. pag. xxxii seq., ubi Ritscheliana collationis silentio in errorem inducti arte cohaerere *R* cum codicibus interpolatis (*A*) opinati sunt. Vbicumque meum apographum a Ritschelii testimonio recedit, in re praesenti scito me mihi persuasisse, Ritschelianam lectionem cum codicis ductibus consociari non posse.

Pertinent autem ad Senecae tragoedias haec quinque folia¹⁾:

1. 2) paginae 473/474 cum paginis 471/472, cum quo folio etiam nunc cohaerent, efficiebant olim intimum fasciculi alicuius (quaternionis?) par foliorum; continent Senecae Medae uersus 196—274; in codice sacro haec duo folia inuerso ordine adhibita esse apparet; aliquantum desectum est de margine superiore.

3) paginae 449/450 folium singulare efficiunt, cuius marginem interiorem ex parte reseuit is, qui saeculo octauo sacrum uolumen suppleuit; continet hoc folium Medae uersus 694—744. Inter paginam 472 et paginam 449 undecim folia uidentur periisse; accuratiora autem de ea re ideo statui non possunt, quia, cum paginae pleraeque uicenos complectantur uersus, paginae 449/450 undeuicenos continent.

4. 5) paginae 375/376 cum paginis 385/386, cum quo folio etiam nunc cohaerent, efficiebant olim proximum ab intimo fasciculi alicuius par foliorum. ergo unum par foliorum inter paginam 376 et paginam 385 periit; continent Senecae Oedipodis uersus 395—432 et 508—545.

¹⁾ Conf. etiam Peiperi et Richteri praefation. pag. XXIX seqq.

Quot fabulas complexus sit codex *R*, dici nequit, quoniam quaternionum numeri nulli supersunt; attamen plus duabus eum continuisse probabili fasciculorum computatione efficitur: conf. Peiperi et Richteri praefation. pag. xxxi. Atque ne id quidem discerni potest, utrum Medea an Oedipus priorem in *R* locum occupauerit.

Scriptus est codex *R* ea litterarum capitalium forma, quae cum medium aliquo modo teneat locum inter Plauti codicem Ambrosianum accuratissime pictum et Terentii codicem Bembinum minus constanter scriptis litteris conspicuum¹⁾, paulo probabilius quinto quam quarto saeculo uidetur adscribi posse²⁾. Hoc constat, Plautinum illum codicem Annaeano esse antiquiorem: nam et F et R litterae in hoc subter lineam producuntur et ad labentis calligraphiae aetatem illud quoque uidetur pertinere, quod non omnes litterae aequae altae sunt; praecipue prima uersus littera in *R* non raro paululum eminet supra proximas, quam inconstantiam in apographo meo non ubique typorum forma imitatus sum: conf. e. g. Med. 726, Oed. 395. 414^a. 526 (ubi sinistra U litterae trabs producta est non secus atque in antiquioribus codicibus nonnumquam fit) in capite paginae et praeterea Oed. 405. 416. 518. 524. 543. Memoria maxime dignum est, quod I littera non raro eminet supra ceteras, quamquam ne in hac quidem re constantiam adsecutus est amanuensis: conf. Med. 237 *obici*, 697 et 696 *maior*, 708 *iugis*, Oed. 422 et 536 *iam*, 510 *cuius*, 535 *huius*, 516 *indicium*, 521 *uile*, 522 *sacri*; apparet locis plerisque altiore I litterae forma *j* sonum exprimi. Litterae delendae significantur more antiquo ab ipsa prima manu puncto supra litteram posito: conf. Med. 702. 725. 740, Oed. 534 (conf. etiam Med. 263). Litterae contignatae nullae extant nisi Med. 744 UM sub uersus finem prope marginem.

Compendiis scripturae librarius non utitur nisi his duobus:

1) *-que* saepissime Q scribitur: Med. 204. 210. 211. 212. 220. 230. 231 (ter, etiam in fine uersus). 239. 244. 248. 250. 257. 258. 265. 699. 696. 703. 707. 726. 732. 739. 740. 741, Oed. 412. 423. 427. 525. 534. 542; contra perscriptum est QUE quater: Med. 208 (in fine uersus). 233. 698. 733.

¹⁾ Vtriusque codicis imaginem habes in Zangemeisteri et Wattenbachii Exemplis in tabulis VI. VIII. IX.

²⁾ *h* etiam in Senecae codice constanter ea forma scribitur, quae magis ad K accedit quam ad H; L littera non eminet supra ceteras litteras; ceterum et L et F in codice Annaeano graciles sunt. U litterae forma ab ea proxime abest, quae in Terentii Bembino conspicitur.

2) *-bus* raro B· scribitur: Med. 239, Oed. 530; contra *septies* perscriptum est BUS: Med. 211. 213. 704. 739, Oed. 402. 408. 413.

Ad saeculi quinti initium reuocare uidentur codicem R etiam orthographicae rationes, quas amanuensis secutus est; qui quamquam foedissima uitia praecipue in nonnullis paginis, ueluti in paginis 449. 450, non euitauit, tamen et in nominibus graecis describendis raro lapsus est neque umquam *f* pro *ph* aut *t* pro *th* aut *i* pro *y* substituit, et *u* pro *b* uno loco solo scripsit (*fleuiles* Oed. 509), et *ae* ab *e* sedulo distinxit (nisi quod Oed. 529 *expresse* dedit pro *expressae*), et *-a* ab *-am* itemque *-e* ab *-em* accurate discreuit (nisi quod Oed. 414^b fortasse *molle* scripsit pro *mollem*), et aspirationem raro neglexit (Med. 254 *aut* pro *haut*, Oed. 432 *coros* pro *cohors*, Med. 698 *Ophiucus*).

Componam autem has scripturas, unde appareat recte me de orthographia codicis Annaeani iudicasse: *afuit* Med. 264, *amoues* 262 || *ad* (praepositio) 267. 699, Oed. 400; contra *at* Med. 743 || *ad* (coniunctio) Med. 730; contra *at* Oed. 513 || *atque* Med. 258, Oed. 525; contra *adque* Med. 741, Oed. 542 || *adducto* Oed. 417 || *adflicta* Med. 209, *adflictum* 255 || *alligat* Oed. 533 || *admouit* Med. 205 || *adsit* 699 || *attigi* Med. 247 || *aduerte* Oed. 409 || *aduexit* Med. 197 || *aecum* et *aecus* 200 || *aliquid* 199 || *annosa* Oed. 535 || *ausus* Med. 700 || *bacas* Oed. 538, *bacifera* 415 || *bracchia* 404 || *caeli* Oed. 405 || *caput* Med. 204, Oed. 409. 414^a. 521. 532 || *causae* Med. 202, *causam* 242. 262 || *comprecor* 740 || *cupressus* Oed. 532 || *damna* Med. 245 || *Danuuius* Med. 724 || *est* nusquam per aphaeresin *e* amittit || *effusam* Oed. 403, *effusos* 416 || *execta* Med. 734 || *exerens* Oed. 532 || *exilio* Med. 220, *exulem* 255 || *fluuidum* Oed. 423 || *formosi* 508 || *fraglanti* (debebat saltem *flagranti*) Med. 241 || *generosa* Med. 217 || *haut* 200, conf. *aut* pro *haut* 254 || *hedera* Oed. 414^b || *i* pro *ii*: Med. 249 *miseris*; *ii* pro *i*: Med. 706 *frugiis*, 743 *suppliciis* || *illut* 226 || *inclytum* 226 || *inmisso* 232; contra *immensum* Oed. 539, *immensos* Med. 695 || *inplacabile* Oed. 395; contra *imperio* Med. 216, *imperia* Oed. 527, *impium* Med. 261, *imputo* 234 || *inriguae* Oed. 531 || *lapsa* Oed. 513 || *maesti* Med. 733 || *myrtus* Oed. 539 || *numquam* Med. 196 || *obici* Med. 237 || *opponens* Oed. 541 || *optinens* Med. 257 || *obscenas* Med. 732 || *paenitet* Med. 243 || *precandum* Oed. 396, *precor* 528 || *quaecumque* Med. 707 || *quid* Oed. 519. 526 || *quidquid* Med. 212. 214 || *quod* Med. 223 || *quodcumque* Med. 211. 244 || *ratim?* (accus.) Med. 272 || *rursus* Oed. 417 || *sed* Med. 202. 246 || *succisa* 702, *succisu* 729 || *summota* 232 ||

supplicium 201, *suppliciis* 743, *supplices* 224, *supplicibus* Oed. 408; contra *suplex* Med. 208. 248 || *uesano* 738 || *unge* (pro *ungue*) 730 || *urget* Oed. 543 || *uulgus* Med. 740 || *uultu* Oed. 410, *uultus* 509 || *zona* Oed. 421. Alia consulto omitto; accusatiui tertiae quae uocatur declinationis aequae atque nominatiui pluralis numeri in *-es* exeunt (non in *-is*); *a* praepositio ante consonam est, *ab* ante uocalem.

Versuum Senecae distinctionem, qualem in exemplo quod describebat, inuenerat, religiose plerumque seruauit amanuensis: itaque recta est uersuum distinctio in *R* praeter aliquot cantici locos. Quanto autem arbitrio canticorum uersuum initia ex parte recedant a margine sinistro, docet codicis pagina 376.

Vbi in medio uersu nouae personae uerba incipiunt, uersus ita dispescitur, ut a primo uerbo alterius personae caput fiat: conf. Med. 197, Oed. 524. Inde explicandum est, quod librarius alteram partem uersus Oed. 399, quae nouae personae tribuenda erat, errore omisisse uidetur.

Personarum notae nunc nullae apparent, atque omnino certa rubricatoris uestigia nulla extant; sed quoniam minium, ubi antiqua scriptura abluitur, defluere solet uestigio aut nullo aut paene nullo relicto, ueri non est dissimile initio uersuum in margine sinistro rubris litteris singularibus graecis item atque in codice Bembino Terentii personas indicatas fuisse et similiter scaenarum inscriptiones minio additas fuisse: conf. uersum inter Oed. 508 et 509 atramento uacantem et uersum inter Oed. 402 et 403 atramento uacuum relictum ad CKORUS litteras capessendas, quarum incertissima uestigia uidentur adhuc superesse.¹⁾

Nulli fabulae tituli apparent in summis paginis 473. 474. 471. 472. 449. 450 id est in eis quae ad Medeam pertinent; contra apparent a prima manu scriptae in Oedipode in summa pagina 375 itemque in summa pagina 385 (i. e. in foliis rectis) litterae PUS, in summa pagina 386 OEDIP, unde consentaneum est peruersam *Oedippus* scripturam ne a *R* quidem alienam fuisse; nihil dispici potuit in summa pagina 376.

Alterius manus siue correctoris perpauca supersunt uestigia: conf. Med. 699 (conf. etiam Med. 724).

Haec hactenus de forma scripturae codicis *R*.

Descripsi folia Ambrosiana accuratissime uere anni 1878

¹⁾ Inter Med. 739 et 740 ante Medae uerba nullus uersus uacuus relictus est.

Mediolani adiuuante Paulo Krueger iurisconsulto celeberrimo et amico carissimo. Permisit, ut codex pretiosus denuo examinaretur, Antonius Ceriani bibliothecae Ambrosianae praefectus clarissimus et studiorum meorum fautor benignissimus. Post Angeli Mai tempora, qui Annaeanam scripturam gallae infuso resuscitauit, alius nescio quis nonnullos locos alio remedio chemico uidetur temptasse, nec tamen comperi post Ritschelium quemquam denuo fragmenta Ambrosiana excussisse.

In apographo quod sequitur foliorum paginas leuigatiores appellauī „interiores“, minus leues appellauī „exteriores“. Earum litterarum, quibus nullum signum addidi, lectio certa est, litteris incertis puncta subscripsi, litteris incertissimis et subscripsi punctum et superscripsi signum interrogationis:

itaque Med. 205 MANUS[?] significat litterarum A et U lectionem incertam, litterae S incertissimam esse. Vbi propter pallorem, quid olim extiterit, dici nequit, his punctis usus sum..... conf. e. g. Med. 740 seqq. Vbi et propter sacram scripturam obductam et propter fenestras nihil legi potuit, his lineolis /// usus sum: conf. Med. 211. Foramina longiora his lineis significauī ——— conf. e. g. Med. 249. 251. 252. Propter typographum singuli uersus, qui in R paribus interuallis dirempti sunt, in apographo meo modo propius modo longius inter se distant.

APOGRAPHVM FRAGMENTORVM AMBROSIANORVM.

(pag. 473)

(continet Senecae
Medeae uersus hos:)

1 INIQUANUMQUAMREGNAPERPETUOMANENT	196
2 IQUEREREÇOLCKIS	
3 REDEOQUIADUEXITFERAT	197
4 UOXCONSTITUTOSERADECRETOUENIT	198
5 QUISTATUITALIQUIDPARTEINAUDITAALTERA	199
6 AECUMLICETSTATUERITKAUTAECUSFUIT	200
7 AUDITUSATEPELIASSUPPLICIUMTULIT	201
8 SEDFARECAUSAEDETUREGREGIAELOCUS	202
9 DIFFICILEQUAMSITANIMUMABIRAFLECTERE	203
10 IAMCONCITATUMQUAMQ • REGALEKÖCCAPUT	204

Pagina 473 interior facile legitur. 1 littera 16^a aut G aut C fuit

(pag. 473)

(continet Senecae
Medeae uersus hos:)

11	SCEPTRISSUPERBASQUISQUISADMOUITMANUS	205
12	QUACOEPIREREREGLADIADIDICIMEA	206
13	QUAMUISENIMSIMCLADEMISERANDA OBRUTA	207
14	EXPULSASUPLEXSOLADESERTAUNDIQUE	208
15	ADFLICTAQUONDAMNOBILIFULSIPATRE	209
16	AUOQ · CLARUMSOLEDEDUXIGENUS	210
17	QUODCUMQ · PLACIDISFLEXIBUSPKASISRIGA ///	211
18	PONTUSQ · QUIDQUIDSCYTKICUSATERGOUIDET	212
19	PALUSTRIBUSQUAMARIADURESCUNTAQUIS	213
20	ARMATAPELTISQUIDQUIDEXTERRETCOKORS	214

(pag. 474)

1	INCLUSARIPISUIDUATKERMODONTIIS	215
2	KOCOMNENOSTERGENITORIMPERIOREGIT	216
3	GENEROSAFELIXDECOREREGALIPOTENS	217
4	FULSIPETEBANTTUMMEOSTKALAMOSPROCI	218
5	QUINUNCPETUNTURRABIDAFORTUNAACLEUIS	219
6	PRAECEPTSQ · REGNOERIPUITEXILIODEDIT	220
7	CONFIDEREKNISCUMLEUISMAGNASOPES	221
8	KUCFERATETILLUCCASUSKOCREGESKABENT	222
9	MAGNIFICUMETINGENSNULLAQUODRAPIATDIES	223
10	PRODESSEMISERISSUPPLICESFIDOLARE	224
11	PROTEGERESOLUMKOCOLCKICOREGNOEXTULI	225
12	DECUSILLUTINGENSGRAECIAEFLOREMINCLYTUM	226
13	PRAESIDIAACKIUAEAGENTISETPROLEMDEUM	227
14	SERUASSEMEMENTMUNUSESTORPKEUSMEUM	228
15	QUISAXACANTUMULCETETSILUA STRAKIT	229
16	GEMINUMQ · MUNUSCASTORETPOLLUXMEUMEST	230
17	SATIQ · BOREAQUIQ · TRANSPONTUMQUOQ ·	231
18	SUMMOTALYNCEUSLUMINEINMISSOUIDET	232
19	OMNESQUEMINYAENAMDUCUMTACEODUCEM	233
20	PROQUONIKILDEBETURKUNCNULLIIMPUTO	234

11 littera 27^a aut M aut N fuit 17 punctum post 8^{am} litteram
sacra scriptura tectum latet in fine potest RIGAT scriptum fuisse

Pagina 474 exterior facile legitur; rescripti sunt soli uersus 1—4.
17 punctum post quintam litteram incertum est.

XXII

(pag. 471)

(continet Senecae
Medeae uersus hos:)

1	UOBISREUEXICETEROSUNUMMIKI	235
2	INCESSENUNCETCUNCTAFLAGITIAINGERE	236
3	FATEBOROBĪCICRIMENKOC SOLUMPOTEST	237
4	ARGOREUERSAUIRGINIPLACEATPUDOR	238
5	PATERQ · PLACEATTOTACUMDUCIB · RUET	239
6	PELASGATELLUSKICTUUSPRIMUMGENER	240
7	TAURIFEROCISOREFRAGLANTIOCCIDET	241
8	FORTUNACAUSAMQUAEUOLETNOSTRAMPREMAT	242
9	NONPAENITETSERUASSETOTREGUMDECUS	243
10	QUODCUMQ · CULPAPRAEMIUMEXOMNITULI	244
11	KOCESTPENESTĒSIPLACETDAMNAREAM	245
12	SEDREDDECRIMENSUMNOCENSFATEORCREO	246
13	TALEMSCIEBASESSECUMGENUAATTIGI	247
14	FIDEMQ · SUPLEXPRAESIDISDEXTRAPETI	248
15	TERRAMACMISERISANGULUMETSED —————	249
16	LATEBRASQ · UILESURBESIPELLIPLACET	250
17	DETURREMOTUSALIQUISINREGNISLOC —————	251
18	NONESSEMEQUISCEPTRAUIOLENTUSGERA —————	252
19	^C NEQUISUPERBOMISERIASCALCEMPEDE	253
20	TESTATUSEQUIDEMUIDEOAUTCLAREPARUM	254

(pag. 472)

1	[?] GENERUMEXULEMLEGENDOETADFLICTUMETGRAUI	255
2	TERROREPAUIDUMQUIPPEQUEMPOENAEEXPETIT	256
3	LETOQ · ACASTUSREGNATKESSALICAOPTINENS	257
4	SENIOTREMENTEMDEBILIATQ · AEUOGRAUEM	258

Pagina 471 exterior maximam partem facile legitur; sub uersuum fines litterae ex parte pallidiores sunt. 3 litteram 10^{am} eminere supra uicinas litteras non prorsus certo constat 5 paenultimam litteram multo probabilius est E quam I fuisse 7 littera ab exitu octaua non uidetur E fuisse paenultima littera aut E aut I fuit 10 in fine ne id quidem constat, utrum TULI an TULIT scriptum fuerit; illud tamen paulo ueri similis est 13 littera ab exitu quarta foramine hausta periit 14 in fine PETI quam PETII scriptum fuisse paulo probabilius est 15 in fine umbrae litterarum, quae supra foramen apparent, ad EMROGO non male quadrant 19 C supra lineam addidit manus prima.

Pagina 472 interior maximam partem facile legitur. 1 prima littera foramine hausta periit

(pag. 472)

(continet Senecae
Medeae uersus hos:)

5	PATREMPEREMPTUMQUERITURETCAESIS	259
6	DISCISSAMEMBRACUMDOLOCAPTAETUO	260
7	PIAESORORESIMPIMUMAUDERENTNEFAS	261
8	POTESTIASONSITUAMCAUSAMAMOUES	262
9	SUAMTUERINULLUSINNOCUUSCRUOR	263
10	CONTAMINAUITAFUITFERROMANUS	264
11	PROULQ · UESTROPURUSACOETUSTETIT	265
12	TUTUMALORUMMACKINATRIXFACINORUM	266
13	CUIFEMINAENEQUITIAADAUDENDAOMNIA	267
14	R'OBURUIRILEESTNULLAFAMAEMEMORIA	268
15	EGREDER — URGAREGNALETALESSIMUL	269
16	TECU — FERKERBASLIBERACIUESMETU	270
17	A — NSTELLURESOLLICITADEOS	271
18	PROFUGERECOGISREDDEFUGIENTIRATIM	272
19	UELREDDECOMITEMFUGERECURSOLAMIUBES	273
20	NONSOLAUENIBELLASIMETUISPATI	274

(pag. 449)

1	KUCILLEUASTIMORETORRENTISIACENS	694
2	DESCENDATANGUISCUUSIMMENSOSDUAE	695
3	MAIORPELASGISAPTASIDONIISMINOR	697
4	PRESSASQUETANDEMSOLUATOPKIUCUSMANUS	698

9 supra litteram 14^{am} punctum extat, nisi omnia fallunt 13 litterarum 11^{ae} et 12^{ae} pars inferior foraminibus hausta est; pars superior litterae 12^{ae} sacra scriptura tecta latet 14 uncinus post primam litteram, qui non prorsus certus est, nescio quid sibi uelit in fine nihil amplius scriptum erat 15 litterarum 4^{ae} 5^{ae} 6^{ae} 7^{ae} pars inferior foramine hausta est fenestra post litteram 7^{am} sufficit ad EP litteras capessendas litterae post fenestram primae pars sinistra foramine hausta est 16 litterae quartae nihil superest nisi ductus sinistri pars superior fenestra post litteram 4^{am} sufficit ad MAU litteras capessendas 17 fenestra post litteram primam sufficit ad LIASEDE litteras capessendas 18 litterae 3^a et 5^a foraminibus haustae perierunt litterarum 2^{ae} et 4^{ae} partes superiores foraminibus haustae sunt littera paenultima I magis quam E fuisse uidetur

Pagina 449 exterior partim facile legitur, partim litterae pallidae sunt. Ipsa uersuum initia non sunt rescripta. Paucarum litterarum particulae fenestris haustae sunt. Primae uersuum 1. 2. 4. 6 litterae pars sinistra resecta periit. 2 littera 18^a utrum supra uicinas litteras emiuerit necne, dici nequit litterarum ab exitu 4^{ae} et 3^{ae} et ultimaers pa media foraminibus hausta periit

XXIV

(pag. 449)

(continet Senecae
Medeae uersus hos:)

5	UIRUSQ ^{F U} · EANDATADSITADCATUSMEOS ^N	699
6	LACESSEREAUSUSGEMINAPYTKONNUMINA	700
7	ETKYDRAETOMNISREDEATKERECULEAMANUS	701
8	MAIORMINORQ · SENTIUNTNODOSFERAE	696
9	SUCCISTASERPENS CAEDESERE PARANSSUA	702
10	TUQUOQ · RELICTISPERUIGILOOLCKISADES	703
11	SOPITEPRIMUMCANTIBUSSERPENSMEIS	704
12	POSTQUAMEUOCAUITOMNESERPENTUMGENUS	705
13	CONGERITINUNUMFRUGHSINFAUTAEMALA	706
14	QUAECUMQ · GENERATINUIUSSAXISERYX	707
15	QUAEFERTOPERTISKIEME PERPETUALUGIS	708
16	TENERAMCRUENTAFALCEDEPOSUITCOMAM	722
17	KASALUITALTUMGURGITEMTIGRISPREMENS	723
18	DANUUIUSILLASKISPERARINTESPLAGIS ^{E A}	724
19	TEPIDISKYDASPESGEMMISFERRCURRENSAQUIS	725

(pag. 450)

1	NOMENQ · TERRISQUIDEDITBAETIS · · · · ·	726
2	KESPERIAPULSANS MARIALANGUENTI UADO	727
3	KAECPASSAFERRUMDUMPARATPKOEBUSDIE	728
4	ILLIUSALTANOCTESUCCISUFRUTEX	729

5 FU supra lineam addidit manus secunda; pro FU possis etiam de FE cogitare N supra lineam addidit manus prima 9 littera septima aut T aut I fuit; punctum supra hanc litteram non prorsus certum est CAEDE lectio certissima est 10 littera 23^a O, non C fuit 15 littera ab exitu quinta paululum eminet supra uicinas litteras 18 litterae 20^{ae} pars superior foramine hausta est litteram 22^{am} I quam E fuisse probabilius est litterulae E et A supra lineam a manu coeua additae uidentur esse; A litterula certissima est, E non prorsus certa; inter utramque litteram nihil extitit supra paenultimam litteram utrum A litterula addita fuerit necne, dici nequit 19 infra (non supra) 21^{am} litteram punctum extitisse ueri non est dissimile punctum supra 25^{am} litteram certissimum est. -

Pagina 450 interior maximam partem facile legitur; rescripti sunt soli uersus 1. 2. 4. 6. 8 toti et uersuum 3. 5. 7 initia, reliqui non sunt rescripti. Versuum exitus propter pallorem aut difficulter leguntur aut legi nequeunt; quos, si chemico remedio uti licuisset, facili negotio dispexissem. 1 punctum post 6^{am} litteram sacra scriptura tectum latet in fine post BAETIS utrum SUI extiterit necne, propter pallorem dici nequit 2 media octauae litterae pars foramine hausta est; item litterae 9^{ae} pars superior et litterarum 12^{ae} et 13^{ae} pars inferior

(pag. 450)

(continet Senecae
Medeae uersus hos:)

5	ADKUIUSUNGESECTACANTATOSEGES	730
6	MORTIFERACARPITGRAMINAACSERPENT ·····	731
7	SANIEMEXPRIMITMISCETQ · OBSCENASAUES	732
8	MAESTIQUECORBUBONISETRAUCAESTRIG ·····	733
9	EXECTAUIUAEUISCERAKAECSCELERUMARTIFEX	734
10	DISCRETAPONITKICRAPAXUISIGNIUM	735
11	KISGELIDAPIGRIFRIGORISGLACIESINEST	736
12	ADDITUENENISUERBANONILLISMINUS	737
13	METUENDASONUITECCEUESANOGRADU	738
14	CANITQ · MUNDUSUOCIBUSPRIMISTREMIT	739
15	COMPRECORCUULGUSSILENTUMQUOQ · FERALES ·····S	740
16	ETCKAOSCAECUMADQ · OPACAMDITISUMBROSI ·····—	741
17	TARTARIRIPISLIGATOSSQUALIDAEMORTIS ·····	742
18	SUPPLIHSANIMAEREMISSISCURRITEATTKALAMOSN ———	743
19	ROTARESISTATMEMBRATORQUENSTANGATIXIONKUM ———	744

(pag. 375)

PUS

(continet Senecae Oedi-
podis uersus hos:)

1	RESERANDATELLUSDITISINPLACABILE	395
2	NUMENPRECANDUMPOPULUSINFERNAESTYGIS	396
3	KUCEXTRAKENDUSEDEGUIMANDESSACRUM	397
4	NAMTEPENESQUEMSUMMAREGNORUMNEFAS	398
5	INUISEREUMBRAS	399
6	ADQUEMSECUNDUMREGNARESPICIUNTMEA	400
7	DUMNOSPROFUNDAECLAUSTRALAXAMUSSTYGIS	401
8	POPULAREBACCKILAUDIBUSCARMENSONET	402
9	Ç ·····	

5 altera littera paene certa est

7 littera 11^a aut I aut E fuit

8 litterae alterius pars media foramine hausta periit; item in uersu
11 litterae alterius pars inferior 15 punctum supra 10^{am} litteram
addidit manus prima litterae 25^a 26^a 27^a incertissimae quidem sunt,
uidentur tamen non UOS fuisse uersuum 16 et 18 et 19 exitus desecti
sunt 17 littera 10^a neque U est neque B

Pagina 375 exterior maximam partem facile legitur. Versus 1 solus
non est rescriptus. 5 post UMBRAS utrum TECREOKICPOSCITLABOR
litterae extiterint an uersus exitus atramento uacuus fuerit (hoc paululo
probabilius mihi est), propter pallorem dici nequit 7 littera ab exitu
octaua aut U fuit aut O 9 nonnumquam CKORUS litterarum rubro(?)
scriptarum admodum tenuia uestigia uidebantur apparere, sed fortasse
potius tota haec species fallax est

(pag. 375)

(continet Senecae Oedipodis uersus hos:)

10	EFFUSAMREDIMITECOMAMNUTANTECORYMBO	403
11	MOLLIANYSAEISARMATUSBRACCKIATKYRSIS	404
12	LUCIDUMCAELIDECUSKUCADESUOTIS	405
13	QUAETIBINOBILESTKEBAE	406
14	TKEBAEBACCKETUAE	407
15	PALMISSUPPLICIBUSFERUNT	408
16	KUCADUERTEFAUENSUIRGINEUMCAPUT	409
17	UULTUSIDEREODISCUTENUBILA	410
18	ETTRISTESEREBIMINAS	411
19	AUIDUMQ · FATUM	412
20	TEDECETCINGICOMAMFLORIBUSUERNIS	413

(pag. 376)

1	TECAPUTTYRIACOKIBEREMITRA	414 ^a
2	KEDERAUEMOLLE	414 ^b
3	BACIFERARELIGAREFRONTEM	415
4	SPARGEREEFFUSOSSINELEGEGRINES	416
5	RURSUSADDUCTOREUOCARENODO	417
6	QUALISIRATAMMETUENSNOUERCAM	418
7	CREUERASF · · · S · · · · · TUS	419
8	CRINEFLAUENTISIMULATAUIRGO	420
9	LUTEAUESTEMRETINENTEZONA	421
10	INDEIAMMOLLESPLACUERECULTUS	422
11	ETSINUSLAXIFLUUIDUMQ · SYRMA	423
12	UIDITAURATORESIDERECURRU	424
13	UESTECUMLONGAREGERESLEONES	425
14	OMNISEOAEPLAGAUASTATERRAE	426
15	QUIBIBITGANGENNIUEUMQ · QUISQUIS	427

in fine uersuum 12. 13. 14. 18. 19 nihil amplius scriptum fuisse constat.

Paginae 376 interioris praeter uersuum initia, quae facillima lectu sunt, lectio propter litterarum pallorem maximam partem satis difficilis est; plura ac certiora leget, cui nouis medicamentis chemicis uti licebit. Titulus in summa pagina nullus apparuit; qui aut omnino numquam aderat aut abluendo prorsus deletus est. Versus 1 solus non est rescriptus. 1 in fine post MITRA potest gracilis littera, ueluti E, extitisse, nec tamen quicquam certum est. 2 ultima littera aut E aut I fuit; post hanc utrum M extiterit necne, dici nequit: sane nulla huius litterae uestigia dignoscere potui. 3 littera 13^a aut G aut C fuit. 7 nolui incertissimas litterarum umbras describere. 10 littera quinta non uidetur T fuisse. 11 post SYRMA utrum alia littera, e. g. M, extiterit necne, dici nequit: propter pallorem enim res incerta est.

(pag. 376)

(continet Senecae Oedi-
podis uersus hos:)

16	FRANGITARAXEN	428
17	TESENIORTURPISEQUITURSILENUSASELLO	429
18	TURGIDAPAMPINEISREDIMITUSTEMPORASERTIS	430
19	CONDIT ^{??} ALASCIUIDEDUCUNTORGIAMYSTAE	431
20	TEBASSARIDUMCOMITATA ^{???} COROS	432

(pag. 385)

PUS

1	CANDIDAFORMOSIU [?] ENERABIMURORALYAEI	508
2		
3	ETSHIPSEUULTUSFLEUILESPRAEFERTNOTAS	509
4	EXPRMECU [?] IUSCAPITEPLACEMUSDEOS	510
5	FARIHUBESTACEREQUAESUADESMETUS	511
6	SITERUENTESNONSATISTKEBAEMOUEMENT	512
7	ATSCEPTRAMOUEANTLAPSACOGNATAEDOMUS	513
8	NESCISSECUPIESNOSSEQUAENIMIUMEXPETIS	514
9	INERSMALORUMREMEDIIUMIGNORANTIAEST	515
10	ITANEESTSALUTISPUBLICAEINDICIUMOBRUES	516
11	UBITURPISESTMEDICINASANARIPIGET	517
12	AUDITAFAREUELMALODOMITUSGRAUI	518
13	QUIDARMAPOSSINTREGISIRATISCIES	519
14	ODEREREGESDICTAQUAEDICHIUBENT	520
15	MITTERISEREBOUILEPROCUNCTISCAPUT	521
16	ARCANASACRI [?] UOCENIRETEGISTUA	522
17	TACERELICEATULLALIBERTASMINOR	523
18	AREGE PETITUR	
19	SAEPEUELLINGUAMAGIS	524
20	REGIATQ [?] · REGNOMUTALIBERTASOBEST	525

19 littera septima foramine hausta periit
mam non R fuisse constat.

20 litteram paenulti-

Paginae 385 interioris pars superior facile, inferior propter litterarum pallorem difficulter legitur. Versus 1 solus non est rescriptus. 1 littera 15^a foramine hausta periit 2 hic uersus atramento scriptus non erat, incertissimas litterarum (rubrarum?) umbras conspiciere nonnumquam mihi uisus sum 4 littera paenultima foramine hausta periit; item litterae ab exitu tertiae pars inferior 5 supra litteram ab exitu sextam punctum et T litterula utrum extiterint necne, dici nequit; neutrius uestigia supersunt 7 littera 19^a non uidetur S fuisse 16 littera ab exitu quinta non uidetur E fuisse.

1	UBINONLICETTACEREQUIDCUIQUAMLICET	526
2	IMPERIASOLUITQUITTACETIUSSUSLOQUI	527
3	COACTAUERBAPLACIDUSACCIPIASPRECOR	528
4	ULLINEPOENAUOCISEXPRESSEFUIT	529
5	ESTPROCULABURBELUCUSILICIB · NIGER	530
6	DIRCAEACIRCAUALLISINRIGUAELOCA	531
7	UIRENTESEMPERALLIGATTRUNCONEMUS	533
8	CUPRESSUSALTISEXERENSSILUISCAPUT	532
9	CURUOSQ · TENDITQUERCUSETPUTRESSITUS	534
10	ANNOSARAMOSKUIUSABRUPITLATUS	535
11	EDAXUETUSTASILLAIAMFESSACADENS	536
12	RADICEFULTAPENDETALIENATRABE	537
13	AMARABACASLAURUSETTILIAELEUES	538
14	ETPAPKIAMYRTUSETPERIMMENSUMMARE	539
15	MOTURAREMOSALNUSETPKOBOOBUIA	540
16	ENODEZEPKYRISPINUSOPPONENSLATUS	541
17	MEDIOSTATINGENSARBORADQ · UMBRAGRAUI	542
18	SILUASMINORESURGUETETMAGNOAMBITU	543
19	DIFFUSARAMOSUNADEFENDITNEMUS	544
20	TRISTISSUBILLALUCISETPKOEBIINSCIUS	545

Pagina 386 exterior maximam partem facile legitur. Versus 1. 19. 20 non sunt rescripti. 1 littera ab exitu undecima foramine hausta periit

2 supra litteram 17^{am} utrum punctum additum fuerit necne, dici nequit; nulla puncti uestigia apparent 4 litterae undecimae pars inferior foramine hausta periit, item litterae duodecimae trabs sinistra et trabis dexteræ pars inferior 9 punctum supra ultimam litteram fere certum est 13 paenultima littera aut E aut I fuit.

Ex hoc apographo apparet non paucas illas et bonas, quibus codex *R* insignis est, lectiones non tam ei, quam *R* repraesentat, recensionis tragoediarum deberi quam codicis uetustati. Immo plurimis locis a libri Etrusci (*E*) nec multis glossis interpolationibusque nec nimis grauibus erroribus deprauati fide progrediendum esse in crisi exercenda et olim constabat et nunc constabit, postquam fragmentorum codicis *R* lectiones innotuerunt. Nam recensionem, quam *A* appellare consueuimus, licenter interpolando multifariam corruptam esse notum est. *R* autem cum prima specie uideatur medium

fere locum tenere inter *E* et *A*, quarum recensio-
 num neutra ex ipso codice *R* eiusue gemello originem duxit, si accuratius
 inspexeris, uidebitur multo propius ad *E* accedere quam ad *A*.
 Aut omnia fallunt aut *R* ex eodem archetypo deriuatus est
 ex quo *E*, cum quo codice et bonas lectiones multas et falsas
 non paucas communes habet etiam eis locis, ubi recensio *A*
 ab *RE* discrepat. Quod autem aliis nec paucis locis *R* cum
A consentit discrepante libro *E*, id facile Tibi concedent uiri
 docti ita explicandum esse, ut statuamus in eum codicem deper-
 ditum, ex quo *R* descriptus est, aliquot lectiones arbitrio
 correctoris selectas ex interpolata recensione, quam iam tunc
 extitisse consentaneum est, illatas fuisse. Itaque cum amanu-
 ensis, qui librum *R* exarauit, in aliis paginis accuratius, in
 aliis (ueluti in paginis 449. 450) neglegentius munere suo
 functus sit, mirum non est, quod liber *R*, qui uetustate ceteros
 codices Annaeanos longe praecedit, et locis compluribus ge-
 nuinam lectionem solus seruauit, et in genere orthographico
 ceteros superat, et uitia scripturae nonnulla atque adeo falsam
 uersuum collocationem solus exhibet. Qui si integer seruatus
 esset, dubium non est quin non paucis obscuris atque deprauatis
 Senecae locis lucem allaturus fuerit. Sed de singulis
 uersibus in fragmentis Ambrosianis seruatis Tu ipse uideas,
 ne Tuam laboris partem praeripere Tibi uidear.

Vale, Vir Doctissime, et mihi fauere perge.

Scribebam Argentorati kal. Febr. a. 1879.

E codex Etruscus (Laurentianus 37, 6)

R fragmenta rescripta Ambrosiana

Th excerpta Thuanea

Σ amissum Etrusci apographum, archetypus codicum:

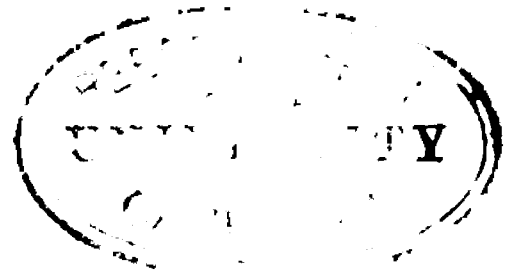
M Ambros. D 276 inf.

N Vatican. 1769

A recensio interpolata ex qua libri praeter modo enumeratos
fluxerunt omnes

ς scriptura interpolata incertum ab antiquo (**A**) an Italo cor-
rectore novicio

corr. **ς** emendatio in codice aliquo interpolato tradita

HERCULES

P E R S O N A E

IVNO

AMPHITRYON

MEGARA

LYCVS

HERCVLES

THESEVS

CHORVS

SCAENA THEBIS

IVNO

Soror Tonantis (hoc enim solum mihi
 nomen relictum est) semper alienum Iovem
 ac templa summi vidua deserui aetheris
 locumque caelo pulsa paelicibus dedi;
 tellus colenda est: paelices caelum tenent. 5
 hinc Arctos alta parte glacialis poli
 sublime classes sidus Argolicas agit;
 hinc, qua recenti vere laxatur dies,
 Tyriae per undas vector Europae nitet;
 illinc timendum ratibus ac ponto gregem 10
 passim vagantes exerunt Atlantides.
 ferro minax hinc terret Orion deos
 suasque Perseus aureus stellas habet;
 hinc clara gemini signa Tyndaridae micant
 quibusque natis mobilis tellus stetit. 15
 nec ipse tantum Bacchus aut Bacchi parens
 adiere superos: ne qua pars probro vacet,
 mundus puellae sarta Cnosiaca gerit.
 Sed vetera querimur — una me dira ac fera
 Thebana tellus sparsa nuribus impiis 20
 quotiens novercam fecit! escendat licet
 meumque victrix teneat Alcmene locum,

MARCI LVCII ANNEI SENECAE HERCVLES *E* in catalogo.

L. Annaei Senecae Hercules furens *A* sed ut in multis omittantur priora nomina. praenomen P. vel M. §

6 post arctos *ras. 1 literae (i?) vel maculae E.* — glacialis: i corr. ex e 1 m. *E* 8 recenti 1 m. tepenti 2 m. *E*; illud Σ, hoc *A* 12 ferro minax hinc terret 1 m. fera coma hinc exterret 2 m. *E*; *erasam prioris manus scripturam in marg. repetiit 2 m.; cum priore Σ facit, cum altera A* 13 aureas *A* 17 probro: altera r i. *ras. 1 m. E* 18 mundus puellas fert. anobis lac egent *E* gnosiaca *A* 19 sed vetera sero querimur *EA* sero om. § 20 nuribus sparsa tellus *A* tellus nuribus sparsa *E* correxit Buechelerus 21 ascendat *A E*, sed prior a 2 m. i. *ras. 2 litt. escendat Σ (as ex es 2 m. N extendat M)*

pariterque natus astra promissa occupet,
 in cuius ortus mundus impendit diem
 tardusque Eoo Phoebus effulsit mari 25
 retinere mersum iussus Oceano iubar —
 non sic abibunt odia; vivaces aget
 violentus iras animus et saevus dolor
 aeterna bella pace sublata geret.

Quae bella? quidquid horridum tellus creat 30
 inimica, quidquid pontus aut aer tulit
 terribile dirum pestilens atrox ferum,
 fractum atque domitum est. superat et crescit malis
 iraque prostra fruitur; in laudes suas
 mea vertit odia: dum nimis saeva impero, 35
 patrem probavi, gloriae feci locum.

qua Sol reducens quaque deponens diem
 binos propinqua tinguat Aethiopus face,
 indomita virtus colitur et toto deus
 narratur orbe. monstra iam desunt mihi 40
 minorque labor est Herculi iussa exequi,
 quam mihi iuberet: laetus imperia excipit.

quae fera tyranni iura violento queant
 nocere iuveni? nempe pro telis gerit
 quae timuit et quae fudit: armatus venit 45
 leone et hydra. nec satis terrae patent:
 effregit ecce limen inferni Iovis

et opima victi regis ad superos refert. 48

vidi ipsa, vidi nocte discussa inferum 50

et Dite domito spolia iactantem patri
 fraterna. cur non vinctum et oppressum trahit
 ipsum catenis paria sortitum Iovi

Ereboque capto potitur et retegat Styga?
 parum est reverti, foedus umbrarum perit: 49

patefacta ab imis manibus retro via est 55

et sacra dirae mortis in aperto jacent.
 at ille, rupto carcere umbrarum ferox,

24 ortu *A.* — impediit ζ 26 iussus: sus *i. ras.* 1 *m.* *E* 30 quid
 bella ζ 34 fruitur: t *corr. ex m* (2 *m?*) *E* fruimur Σ 36 patrem
 probavit. inde qua lucem premit *A* et erasa genuina scriptura, quam
 Σ praebet, *E* 3 *m.* 37 aperitque Tethys (Thetis) qua ferens Titan
 diem *A.* — reponens *E* *corr.* ζ 38 tinguat: u *del.* 1 *m.* *E* tangit ζ . —
 Aethyopes: es 3 *m.* *i. ras.* *litt.* as *E* (- as Σ) 43 quo *A.* — iussa *A.*
i. ras. 2 *m.* *N*, ss *i. ras.* 1 *lit.* 3 *m.* *E* iura *M* 49 traieci post v. 54
 52 victum ζ . — trahit: h *add.* 2 *m.* *E* 56 dirae *A* *E*, sed *i. ras.*
ex u (durae Σ)

de me triumphat et superbificā manu
 atrum per urbes ducit Argolicas canem.
 viso labantem Cerbero vidi diem 60
 pavidumque Solem; me quoque invasit tremor,
 et terna monstri colla devicti intuens
 timui imperasse. levia sed nimium queror;
 caelo timendum est, regna ne summa occupet
 qui vicit ima: sceptrā praeripiet patri. 65
 nec in astra lenta veniet ut Bacchus via:
 iter ruina quaeret et vacuo volet
 regnare mundo. robore experto tumet,
 et posse caelum viribus vinci suis
 didicit ferendo; subdidit mundo caput 70
 nec flexit umeros molis immensae labor
 meliusque collo sedit Herculeo polus.
 immota cervix sidera et caelum tulit
 et me prementem: quaerit ad superos viam.
 Perge ira, perge et magna meditantem opprime, 75
 congregere, manibus ipsa dilacera tuis:
 quid tanta mandas odia? discedant ferae,
 ipse imperando fessus Eurystheus vacet.
 Titanas ausos rumpere imperium Iovis
 emitte, Siculi verticis laxa specum, 80
 tellus gigante Doris excusso tremens
 supposita monstri colla terrifici levet — 82
 sed vicit ista. quaeris Alcidae parem?
 nemo est nisi ipse: bella iam secum gerat. 85
 adsint ab imo Tartari fundo excitae
 Eumenides, ignem flammeae spargant comae,
 viperea saevae verbera incutiant manus.
 i nunc, superbe, caelitum sedes pete,
 humana temne. iam Styga et manes feros 90
 fugisse credis? hic tibi ostendam inferos.
 revocabo in alta conditam caligine,

sublimis alias Luna concipiat feras 83

62 et tetra *A*, 3 *m. i. ras.* 5 *litt. E* terna Σ (eterna *M*). — devicta
 Σ devicti: ti ex ta *i. ras. E* 63 minimum Σ *E* 1 *m.* (inde *i. ras.*
 nimium) 66 lenta: a ex us 2 *m. E*. — ut bacchus: ut bac *i. ras.* 2 *m. E*
 67 iter: inter i et t eras. n *E* 68 expenso *A* 72 mediusque *A*
 76 ipsa iam lacera *A* 81 gigante: e corr. ex is *E* (2 *m?* gigante *N*
 giganti *M*) 83 delevi 82 et 89 cf. infra ad v. 123 83—89 om. Σ
 90 ferox *A* feros Σ *E* 1 *m.* (ox 2 *m. i. ras. ex os*) 91 ante v. 90 *E*
 literis a b (2 *m?*) restitutus ordo, quem tenet Σ

ultra nocentum exilia, discordem deam
 quam munit ingens montis oppositi specus;
 educam et imo Ditis e regno extraham 95
 quidquid relictum est: veniet invisum Scelus
 suumque lambens sanguinem Impietas ferox
 Errorque et in se semper armatus Furor —
 hoc hoc ministro noster utatur dolor.

Incipite, famulae Ditis, ardentem citae 100
 concutite pinum et agmen horrendum anguibus
 Megaera ducat atque luctifica manu
 vastam rogo flagrante corripit trabem.
 hoc agite, poenas petite vitiatae Stygis.
 concutite pectus, acrior mentem excoquat 105
 quam qui caminis ignis Aetnaeis furit:
 ut possit animo captus Alcides agi,
 magno furore percitus, vobis prius
 insaniendum est — Iuno, cur nondum furis?
 me me, sorores, mente deiectam mea 110
 versate primam, facere si quicquam apparo
 dignum noverca; vota mutantur mea:
 natos reversus videat incolumes precor
 manuque fortis redeat. inveni diem,
 invisam quo nos Herculis virtus iuvet. 115
 me vicit et se vincat et cupiat mori
 ab inferis reversus. hic prosit mihi
 Iove esse genitum. stabo et, ut certo exeant
 emissa nervo tela, librabo manu,
 regam furentis arma, pugnanti Herculi 120
 tandem favebo — scelere perfecto licet
 admittat illas genitor in caelum manus.

Movenda iam sunt bella: clarescit dies
 ortuque Titan lucidus croceo subit.

CHORVS

Iam rara micant sidera prono 125

94 qua *E* 96 veniat *A* 100 incitae *A* 101 anguibus *ad-*
dit 2 *m. i. ras. E* 103 flagrante: *m post e eras. E* 104 violatae *A*
 107 animum *A* 108 nobis *A* 109 furit *§* 110 deiectam: *i ras.*
ex l, m add. 2 m. (i. ras. 1 lit.?) E (delectat *M* derectam: *r ex i, m*
i. ras. 2 m. N) 111 post versate *ras. 1 lit. E* 112 vota *Σ iam*
odia A, 3 m. i. ras. 4—5 litt. E 113 reversus: *u i. ras. 2 m. E*
 116 me vicit *Σ me pariter A, pariter 3 m. i. ras. 5 litt. E* 119 ma-
 num *A* 123 post v. 89 *A* (in nonnullis post v. 82), ut omittatur
 praeter *§ v. 124* 125—161 *om. §*

languida mundo; nox victa vagos
 contrahit ignes luce renata,
 cogit nitidum Phosphoros agmen;
 signum celsi glaciæ poli
 lucem verso temone vocat.

129

131

iam caeruleis evectus equis
 Titan summa prospicit Oeta;
 iam Cadmeis incluta Bacchis
 aspersa die dumeta rubent
 Phoebique fugit reditura soror.
 labor exoritur durus et omnes
 agitat curas aperitque domos.

135

Pastor gelida cana pruina
 grege dimisso pabula carpit;
 ludit prato liber aperto
 nondum rupta fronte iuencus,
 vacuae reparant ubera matres;
 errat cursu levis incerto
 molli petulans haedus in herba;
 pendet summo stridula ramo
 pennasque novo tradere soli
 gestit querulos inter nidos
 Thracia paelex, turbaque circa
 confusa sonat murmure mixto
 testata diem.

140

145

carbasa ventis credit dubius
 navita vitae, laxos aura
 complente sinus. hic exesis
 pendens scopulis aut deceptos
 instruit hamos aut suspensus
 spectat pressa praemia dextra:
 sentit tremulum linea piscem.

155

Haec, innocuae quibus est vitae
 tranquilla quies et laeta suo

160

septem stellis Arcados ursae

130

127 renata: altera a i. ras. 1 m. E 128 bosforos E 130 Ar-
 cades S *versum deleui* 131 vocant EA corr. S 132 aquis
 S *vulgo* 133 summum prospicit Oetan A 134 baccis A 137
 omnis E 147 pinnasque E 149 circum A 151. 152 et 153.
 154 *singulis versibus coniunxit E sed pristinis initiis minio di-*
stinctis

parvoque domus; spes immanes
 urbibus errant trepidique metus: 163
 ille superbos aditus regum
 durasque fores expers somni 165
 colit, hic nullo fine beatas
 componit opes gazis inhians
 et congesto pauper in auro;
 illum populi favor attonitum
 fluctuque magis mobile vulgus 170
 aura tumidum tollit inani;
 hic clamosi rabiosa fori
 iurgia vendens improbus iras
 et verba locat. novit paucos
 secura quies, qui velocis 175
 memores aevi tempora numquam
 reditura tenent. Dum fata sinunt
 vivite laeti: properat cursu
 vita citato volucrique die
 rota praecipitis vertitur anni; 180
 durae peragunt pensa sorores
 nec sua retro fila revolvunt.
 at gens hominum flatur rapidis
 obvia fati incerta sui:
 Stygias ultro quaerimus undas. 185
 nimium, Alcide, pectore forti
 properas maestos visere manes:
 certo veniunt tempore Parcae.
 nulli iusso cessare licet,
 nulli scriptum proferre diem: 190
 recipit populos urna citatos.
 Alium multis gloria terris
 tradat et omnes fama per urbes
 garrula laudet caeloque parem
 tollat et astris; alius curru 195
 sublimis eat: me mea tellus

turbine magno spes sollicitae

162

161 p. d. iam spes in agris et similia § spes iam magnis *E* cor-
 rexit *B. Schmidtus obs. crit. p. 8* 162 om. *E* 166 ac nullo *cod.*
 correxit *Avanti* 171 volvit § 183 flatur *Σ* fertur *A, 3 m. i. ras.*
 6 litt. *E* 184 suis *Σ E* erasa s 188 tempore *Σ* ordine *A, 3 m.*
i. ras. 7 litt. E 193 post 194 *E*

lare secreto tutoque tegat.
 venit ad pigros cana senectus,
 humilique loco sed certa sedet
 sordida parvae fortuna domus: 200
 alte virtus animosa cadit. —
 Sed maesta venit crine soluto
 Megara parvum comitata gregem,
 tardusque senio graditur Alcidae parens.

AMPHITRYON

O magne Olympi rector et mundi arbiter, 205
 iam statue tandem gravibus aerumnis modum
 finemque cladi. nulla lux umquam mihi
 secura fulsit * *
 * * finis alterius mali
 gradus est futuri: protinus reduci novus
 paratur hostis; antequam laetam domum 210
 contingat, aliud iussus ad bellum meat;
 nec ulla requies tempus aut ullum vacat,
 nisi dum iubetur. sequitur a primo statim
 infesta Iuno: numquid immunis fuit
 infantis aetas? monstra superavit prius 215
 quam nosse posset. gemina cristati caput
 angues ferebant ora, quos contra obvius
 reptabat infans igneos serpentium
 oculos remisso lumine ac placido intuens;
 artos serenis vultibus nodos tulit, 220
 et tumida tenera guttura elidens manu
 prolusit hydrae. Maenali pernix fera,
 multo decorum praeferens auro caput,
 deprensa cursu est; maximus Nemeae timor
 pressus lacertis gemuit Herculeis leo. 225
 quid stabula memorem dira Bistonii gregis
 suisque regem pabulum armentis datum,
 solitumque densis hispidum Erymanthi iugis

203 Maegera *E. novae scaenae inscribit* Amphitryon. Maegera. Ly-
 cus *E Megaram loquentem inducit A* 207 umquam Herculi coniecit de
 Wilamowitz 208 ego sententiam olim stetisse conieci tali comple-
 mento: [nullus e nati datur | labore fructus] 211 bellum exeat *A* 212
 ullum datur *A* 213 apprime *A* a prime: e *ras. 2 m. ex o E* (a primo *Σ*)
 216 posset: e *ex i E* (1 *m?* possit *N*) 218 reptavit *A* 219 lumine *Σ*,
eras. et vultu i. ras. E pectore *A* 224 est *om. E* 225 gemuit la-
 certis pressus *A* 228 iugis 3 *m. i. ras. 5—6 litt. E*

Arcadia quater nemora Maenaliū suem,
 taurumque centum non levem populis metum? 230
 inter remotos gentis Hesperiae greges
 pastor triformis litoris Tartesii
 peremptus, acta est praeda ab occasu ultimo;
 notum Cithaeron pavit Oceano pecus.
 penetrare iussus solis aestivi plagas 235
 et adusta medius regna quae torret dies
 utrimque montes solvit ac rupto obice
 latam ruenti fecit Oceano viam.
 post haec adortus nemoris opulenti domos
 aurifera vigilis spolia serpentis tulit; 240
 quid? saeva Lernae monstra, numerosum malum,
 non igne demum vicit et docuit mori,
 solitasque pennis condere obductis diem
 petit ab ipsis nubibus Stympthalidas?
 non vicit illum caelibis semper tori 245
 regina gentis vidua Thermodontiae,
 nec ad omne clarum facinus audaces manus
 stabuli fugavit turpis Augei labor.
 Quid ista prosunt? orbe defenso caret.
 sensere terrae pacis auctorem suae 250
 abesse: rursus prosperum ac felix scelus
 virtus vocatur; sontibus parent boni,
 ius est in armis, opprimit leges timor.
 ante ora vidi nostra truculenta manu
 natos paterni cadere regni vindices 255
 ipsumque, Cadmi nobilis stirpem ultimam,
 occidere, vidi regium capiti decus
 cum capite raptum — quis satis Thebas fleat?
 ferax deorum terra, quem dominum tremis?
 e cuius arvis eque fecundo sinu 260
 stricto iuventus orta cum ferro stetit
 cuiusque muros natus Amphion Iove
 struxit canoro saxa modulatu trahens,
 in cuius urbem non semel divum parens

232 carcesii *E* 236 que 2 *m.* ex qua *E* 237 abrupto *codd.*
correxit Gronovius 238 et iam ruenti *A* 239 domos: os 2 *m.*
ex us E 243 pennis: e 2 *m.* ex i *E* 248 stabuli *corr. ex sta-*
bulis (1 m? stabuli Σ) E. — angaei: n 2 m. ex u E 251 abesse
terris codd. correxit de Wilamowitz 257 capitis *A* 259 tremit
A, 3 m. i. ras. ex tremis ut vid. E (tremet Σ) 262 natus: us *i. ras.*
2 m. E

caelo relicto venit, haec quae caelites 265
 recepit et quae fecit et (fas sit loqui)
 fortasse faciet, sordido premitur iugo.
 Cadmea proles atque Ophionium genus,
 quo reccidistis? tremitis ignavum exulem,
 suis carentem finibus, nostris gravem. 270
 qui scelera terra quique persequitur mari
 ac saeva iusta sceptrā confringit manu
 nunc servit absens fertque quae fieri vetat,
 tenetque Thebas exul Herculeas Lycus.
 sed non tenebit. aderit et poenas petet 275
 subitusque ad astra emerget; inveniet viam
 aut faciet. adsis sospes et remees precor
 tandemque venias victor ad victam domum.

MEGARA

Emerge, coniunx, atque dispulsas manu
 abrumpe tenebras; nulla si retro via 280
 iterque clusum est, orbe diducto redi
 et quidquid atra nocte possessum latet
 emitte tecum. dirutis qualis iugis
 praeceps citato flumini quaerens iter
 quondam stetisti, scissa cum vasto impetu 285
 patuere Tempe; pectore impulsus tuo
 huc mons et illuc cessit et rupto aggere
 nova cucurrit Thessalus torrens via:
 talis, parentes liberos patriam petens,
 erumpe rerum terminos tecum efferens, 290
 et quidquid avida tot per annorum gradus
 abscondit aetas redde et oblitos sui
 lucisque pavidos ante te populos age.
 indigna te sunt spolia, si tantum refers
 quantum imperatum est. magna sed nimium loquor 295
 ignara nostrae sortis. unde illum mihi

268 atque Ophionius (ophyon. *E*) cinis *E A* correxit *N. Heinsius*
adv. p. 216 (qui scripsit Echionium genus) *cf. I, 112* 269 quo re-
 cidistis *A E* 2 *m.* quor excidistis *E* 1 *m.* *N* 1 *m.* (r in neutro certum)
 quorsum excidistis *M* quo decid. *§* (*cf. l. s.*). — ignarum *E* 271
 mari: i ex e (1 *m*?) *E* 272 confregit *A* 273 absens: *inter s et*
e eras. c vel t E 277 adsiso sospes *E*. — remees tuis *A* 279 *sq.*
Megarae continuantur A 279 depulsas *A* 280 tenebras: *prior e*
i. ras. 2 m. E. — si vetito via *A* 284 fulmini *E* 287 cecidit *codd.*
correxi 295 loquor 2 *m.* ex locum *E*

quo te tuamque dexteram amplectar diem
reditusque lentos nec mei memores querar?
tibi, o deorum ductor, indomiti ferent
centena tauri colla; tibi, frugum potens, 300
secreta reddam sacra: tibi muta fide
longas Eleusin tacita iactabit faces.
tum restitutas fratribus rebor meis
animas et ipsum regna moderantem sua
florere patrem. si qua te maior tenet 305
clausum potestas, sequimur: aut omnes tuo
defende reditu sospes aut omnes trahere —
trahes nec ullus eriget fractos deus.
AMPH. O socia nostri sanguinis, casta fide
servans torum natosque magnanimi Herculis, 310
meliora mente concipe atque animum excita.
aderit profecto, qualis ex omni solet
labore, maior. MEG. Quod nimis miseri volunt
hoc facile credunt. AMPH. Immo quod metuunt nimis
numquam moveri posse nec tolli putant: 315
prona est timoris semper in peius fides.
MEG. Demersus ac defossus et toto insuper
oppressus orbe quam viam ad superos habet?
AMPH. Quam tunc habebat cum per arentem plagam
et fluctuantes more turbati maris 320
adit harenas bisque discedens fretum
et bis recurrens, cumque deserta rate
deprensus haesit Syrtium brevibus vadis
et puppe fixa maria superavit pedes.
MEG. Iniqua raro maximis virtutibus 325
fortuna parcit; nemo se tuto diu
periculis offerre tam crebris potest:
quem saepe transit casus, aliquando invenit.
Sed ecce saevus ac minas vultu gerens
et qualis animo est talis incessu venit 330
aliena dextra sceptrum concutiens Lycus.

301 multa *A* 302 Eleusis *A* (Eleusi ζ) eleus intacita *E*, sed *eras*.
in. — iactabo *A* 306 omnis *E* 309 novae scaenae Amphitryon
Megara inscribitur *A* 313 quod: o ex i 2 m. *E* 315 amoveri *A*
316 Megarae datur *A*. — timori *A* timoris Σ , s *eras*. *E* 318 viam:
a add. 2 m. *E* 321 abiit *A*, 2 m. ex adit *E* adiit Σ (cf. I, 18)
324 superavit: avit 3 m. i. *ras*. 6 litt. *E*. fuisse videtur habuit quod ex-
stat in *N* et ita laesum ut aegre dinoscatur in *M* 326 tuto: prior
t 3 m. ex p; o i. *ras*. (ex e?) *E*

LYCVS

Urbis regens opulenta Thebanae loca
 et omne quidquid uberi cingit solo
 obliqua Phocis, quidquid Ismenos rigat,
 quidquid Cithaeron vertice excelso videt, 335
 non vetera patriae iura possideo domus 337
 ignavus heres; nobiles non sunt mihi
 avi nec altis inclitum titulis genus,
 sed clara virtus: qui genus iactat suum, 340
 aliena laudat. rapta sed trepida manu
 sceptrā obtinentur; omnis in ferro est salus:
 quod civibus tenere te invitis scias
 strictus tuetur ensis. alieno in loco
 haut stabile regnum est; una sed nostras potest 345
 fundare vires iuncta regali face
 thalamisque Megara: ducet e genere inclito
 novitas colorem nostra. non equidem reor
 fore ut recuset ac meos spernat toros;
 quod si impotenti pertinax animo abnuet, 350
 stat tollere omnem penitus Herculeam domum.
 invidia factum ac sermo popularis premet?
 ars prima regni est posse † invidiam pati.
 temptemus igitur, fors dedit nobis locum.
 namque ipsa, tristi vestis obtentu caput 355
 velata, iuxta praesides astat deos
 laterique adhaeret verus Alcidae sator.
 MEG. Quidnam iste, nostri generis exitium ac lues,
 novi parat? quid temptat? LYC. O clarum trahens
 a stirpe nomen regia, facilis mea 360
 parumper aure verba patienti excipe.
 si aeterna semper odia mortales gerant
 nec coeptus umquam cedat ex animis furor,
 sed arma felix teneat infelix paret,
 et bina findens Isthmos exilis freta 336

332—336 *Megarae continuantur A* 332 *urbis: i 2 m. ex e E*
 333 *ubere E* 335 *post 336 E* 336 *delevit Peiperus* 337 *novae*
scaenae Lycus Megara Amphitryon inscribitur A 341 *post rapta 1*
lit. erasa E 343 *tenere te: re te eras., i. ras. tur 2 m. E (tenetur 5)*
 345 *haut: h add. 2 m. E* 347 *thalamis Maegera ducet et g. i. E*
 352 *fastum A* 353 *posse invidiam E A p. te vel ad inv. 5 p. in inv.*
Richterus. quae temptavi duplici ratione comprehenduntur: posse ru-
mores pati; plebis invidiam pati 354 *locum nobis E* 356 *om. E*
 362 *mortales agant A*

nihil relinquent bella; tum vastis ager 365
 squalabit arvis, subdita tectis face
 altus sepultas obruet gentes cinis.
 pacem reduci velle victori expedit,
 victo necesse est — particeps regno veni;
 sociemur animis, pignus hoc fidei cape: 370
 continge dextram. quid truci vultu siles?
 MEG. Egone ut parentis sanguine aspersam manum
 fratrumque gemina caede contingam? prius
 extinguet ortus, referet occasus diem,
 pax ante fida nivibus et flammis erit 375
 et Scylla Siculum iunget Ausonio latus,
 priusque multo vicibus alternis fugax
 Euripus unda stabit Euboica piger.
 patrem abstulisti, regna, germanos, larem
 patrium — quid ultra est? una res superest mihi 380
 fratre ac parente carior, regno ac lare:
 odium tui, quod esse cum populo mihi
 commune doleo: pars quota ex illo mea est?
 dominare tumidus, spiritus altos gere:
 sequitur superbos ultor a tergo deus. 385
 Thebana novi regna: quid matres loquar
 passas et ausas scelera? quid geminum nefas
 mixtumque nomen coniugis nati patris?
 quid bina fratrum castra? quid totidem rogos?
 riget superba Tantalus luctu parens 390
 maestusque Phrygio manat in Sipylo lapis.
 quin ipse torvum subrigens crista caput
 Illyrica Cadmus regna permensus fuga
 longas reliquit corporis tracti notas.
 haec te manent exempla: dominare ut libet, 395
 dum solita regni fata te nostri vocent.
 LYC. Agedum efferatas rabida voces amove
 et disce regum imperia ab Alcide pati.
 ego rapta quamvis sceptrum victrici geram
 dextra regamque cuncta sine legum metu 400
 quas arma vincunt, pauca pro causa loquar

368 reduci: i i. ras. 3 litt. E reducere Σ 370 sociemus animos A
 377 vicibus: vic i. ras. totid. litt. 3 m. E 380 patriam codd. correxit
 Buechelerus 381 carior: or i. r. 2—3 m. E, item N fort. ex cariro
 383 ex isto A, st 2 m. i. ras. litt. ll E exitio Σ 385 superbos victor
 E A corr. 5 392 quin: in ex im 2 m. E 397 effrenatas, sed
 fren i. ras. 2 m., E (5) 398 patri: r expunct. E

nostra. cruento cecidit in bello pater?
 cecidere fratres? arma non servant modum;
 nec temperari facile nec reprimi potest
 stricti ensis ira, bella delectat cruor. 405
 sed ille regno pro suo, nos improba
 cupidine acti? quaeritur belli exitus,
 non causa. sed nunc pereat omnis memoria:
 cum victor arma posuit, et victum decet
 deponere odia. non ut inflexo genu 410
 regnantem adores petimus: hoc ipsum placet
 animo ruinas quod capis magno tuas;
 es rege coniunx digna: sociemus toros.
 MEG. Gelidus per artus vadit exangues tremor.
 quod facinus aures pepulit? haut equidem horruui, 415
 cum pace rupta bellicus muros fragor
 circumsonaret, pertuli intrepide omnia:
 thalamos tremesco; capta nunc videor mihi.
 gravent catenae corpus et longa fame
 mors protrahatur lenta: non vincet fidem 420
 vis ulla nostram; moriar, Alcide, tua.
 LYC. Animosne mersus inferis coniunx facit?
 MEG. Inferna tetigit, posset ut supera assequi.
 LYC. Telluris illum pondus immensae premit.
 MEG. Nullo premetur onere, qui caelum tulit. 425
 LYC. Cogere. MEG. Cogi qui potest nescit mori.
 LYC. Effare potius, quod novis thalamis parem
 Regale munus. MEG. Aut tuam mortem aut meam.
 LYC. Moriere demens. MEG. Coniugi occurram meo.
 LYC. Scepтрone nostro famulus est potior tibi? 430
 MEG. Quot iste famulus tradidit reges neci.
 LYC. Cur ergo regi servit et patitur iugum?
 MEG. Imperia dura tolle: quid virtus erit?
 LYC. Obici feris monstrisque virtutem putas?
 MEG. Virtutis est domare quae cuncti pavent. 435
 LYC. Tenebrae loquentem magna Tartareae premunt.
 MEG. Non est ad astra mollis e terris via.
 LYC. Quo patre genitus caelitum sperat domos?
 AMPH. Miseranda coniunx Herculis magni, sile:

414 exanguis *E* 423 superna *E*, sed na 3 m. i. ras. lit. a
 425 premeretur: re *eras. E* 427 thal. quod n. potius *codd. correxit*
de Wilamowitz 430 sceptroque *E A corr. 5.* — potior est famu-
 lus *A* 431 quot: t *ras. ex d E* 433 quid: i *ex o (1 m?) E*
 438 penetrat domos *A*

partes meae sunt reddere Alcidae patrem 440
 genusque verum. post tot ingentis viri
 memoranda facta postque pacatum manu
 quodcumque Titan ortus et labens videt,
 post monstra tot perdomita, post Phlegram impio
 sparsam cruore postque defensos deos 445
 nondum liquet de patre? mentimur Iovem:
 Iunonis odio crede. LYC. Quid violas Iovem?
 mortale caelo non potest iungi genus.
 AMPH. Communis ista pluribus causa est deis.
 LYC. Famuline fuerant ante quam fierent dei? 450
 AMPH. Pastor Pheraeos Delius pavit greges —
 LYC. Sed non per omnes exul erravit plagas.
 AMPH. Quem profuga terra mater errante edidit.
 LYC. Num monstra saeva Phoebus aut timuit feras?
 AMPH. Primus sagittas imbuit Phoebi draco. 455
 LYC. Quam gravia parvus tulerit ignoras mala?
 AMPH. E matris utero fulmine eiectus puer
 mox fulminanti proximus patri stetit.
 quid? qui gubernat astra, qui nubes quatit,
 non latuit infans rupis Idaeae specu? 460
 sollicita tanti pretia natales habent
 semperque magno constitit nasci deum.
 LYC. Quemcumque miserum videris, hominem scias.
 AMPH. Quemcumque fortem videris, miserum neges.
 LYC. Fortem vocemus cuius ex umeris leo, 465
 donum puellae factus, et clava excidit
 fulsitque pictum veste Sidonia latus?
 fortem vocemus cuius horrentes comae
 maduere nardo, laude qui notas manus
 ad non virilem tympani movit sonum, 470
 mitra ferocem barbara frontem premens?
 AMPH. Non erubescit Bacchus effusos tener
 sparsisse crines nec manu molli levem
 vibrare thyrsus, cum parum forti gradu
 auro decorum syrma barbarico trahit: 475
 post multa virtus opera laxari solet.
 LYC. Hoc Euryti fatetur eversi domus

440 meae hae sunt *A* 453 errantem dedit *A* erranti *§* 454
 non monstra, saevas *A* 456 *Amphitryoni continuant codd. correxit*
Gruterus 460 rupis exesae *A* 461 pretia tanti *A* 474 vibrasse *§*
 475 barbaricum *A* 477 hoc teutantis (*Teuthrantis hoc Delrio*) *§ cf.*
Ov. her. 9, 51

pecorumque ritu virginum oppressi greges;
 hoc nulla Iuno, nullus Eurystheus iubet:
 ipsius haec sunt opera. AMPH. Non nosti omnia: 480
 ipsius opus est caestibus fractus suis
 Eryx et Eryci iunctus Antaeus Libys,
 et qui hospitali caede manantes foci
 bibere iustum sanguinem Busiridis;
 ipsius opus est vulneri et ferro invius 485
 mortem coactus integer Cycnus pati
 nec unus una Geryon victus manu.
 eris inter istos — qui tamen nullo stupro
 laesere thalamos. LYC. Quod Iovi hoc regi licet:
 Iovi dedisti coniugem, regi dabit; 490
 et te magistro non novum hoc discet nurus,
 etiam viro probante meliorem sequi.
 sin copulari pertinax taedis negat,
 vel ex coacta nobilem partum feram.
 MEG. Vmbrae Creontis et penates Labdaci 495
 et nuptiales impii Oedipodae faces,
 nunc solita nostro fata coniugio date.
 nunc, nunc, cruentae regis Aegypti nurus,
 adeste multo sanguine infectae manus.
 dest una numero Danaïs: explebo nefas. 500
 LYC. Coniugia quoniam pervicax nostra abnuis
 regemque terres, sceptrâ quid possint scies.
 complectere aras: nullus eripiet deus
 te mihi, nec orbe si remolito queat
 ad supera victor numina Alcides vehi. 505
 congerite silvas: templa supplicibus suis
 iniecta flagrent, coniugem et totum gregem
 consumat unus igne subiecto rogas.
 AMPH. Hoc munus a te genitor Alcidae peto,
 rogare quod me deceat, ut primus cadam. 510
 LYC. Qui morte cunctos luere supplicium iubet
 nescit tyrannus esse: diversa inroga;
 miserum veta perire, felicem iube.
 ego, dum cremandis trabibus accrescit rogas,

479 *Lyci nota praefixa Σ, erasa E* 483 *hospitalem caedem*
minantes E. — obvius codd. correxit de Wilamowitz 486 *coactus ante*
Geryones pati A 490 *dabis codd. correxi* 497 *vestro E* 504 *de-*
molito E 508 *subiecto locus codd. correxit Avantius* 512 *diversa*
in loca E

sacro regentem maria votivo colam. 515
 AMPH. Pro numinum vis summa, pro caelestium
 rector parensque, cuius excussis tremunt
 humana telis, impiam regis feri
 compesce dextram — quid deos frustra precor?
 ubicumque es, audi, nate. cur subito labant 520
 agitata motu templa? cur mugit solum?
 audimur, est est sonitus Herculei gradus. 523

CHORVS

O Fortuna viris invida fortibus,
 quam non aequa bonis praemia dividis. 525
 'Eurystheus facili regnet in otio;
 Alcmena genitus bella per omnia
 monstris exagitet caeliferam manum:
 serpentis resecet colla feracia,
 deceptis referat mala sororibus, 530
 cum somno dederit pervigiles genas
 pomis divitibus praepositus draco.'
 Intravit Scythiae multivagas domos
 et gentes patriis sedibus hospitas,
 calcavitque freti terga rigentia 535
 et mutis tacitum litoribus mare.
 illic dura carent aequora fluctibus,
 et qua plena rates carbasa tenderant,
 intonsis teritur semita Sarmatis.
 stat pontus, vicibus mobilis annuis, 540
 navem nunc facilis nunc equitem pati.
 illic quae viduis gentibus imperat,
 aurato religans ilia balteo,
 detraxit spolium nobile corpori
 et peltam et nivei vincula pectoris, 545
 victorem posito suspiciens genu.
 Qua spe praecipites actus ad inferos,
 audax ire vias inremeabiles,
 vidisti Siculae regna Proserpinae?

infernus imo sonuit e fundo fragor 522

515 votivo rogem *A* 522 *delevi* 523 en est *A* 526 Au-
 rystheus *E* 529 ferocia *E A corr. §* 536 multis *E A corr. §*
 538 tenderent *E* 546 suscipiens *E A corr. §* 548 inremedia-
 biles *E*

illic nulla noto nulla favonio 550
 consurgunt tumidis fluctibus aequora;
 non illic geminum Tyndaridae genus
 succurrunt timidis sidera navibus:
 stat nigro pelagus gurgite languidum,
 et cum Mors avidis pallida dentibus 555
 gentes innumeras manibus intulit,
 uno tot populi remige transeunt.

Evincas utinam iura ferae Stygis
 Parcarumque colos non revocabiles.
 hic qui rex populis pluribus imperat, 560
 bello cum peteres Nestoream Pylon,
 tecum conseruit pestiferas manus
 telum tergemina cuspide praeferens:
 effugit tenui vulnere saucius
 et mortis dominus pertimuit mori. 565
 fatum rumpe manu, tristibus inferis
 prospectus pateat lucis et invius
 limes det faciles ad superos vias.

Immites potuit flectere cantibus
 umbrarum dominos et prece supplici 570
 Orpheus, Eurydicen dum repetit suam.
 quae silvas et aves saxaque traxerat
 ars, quae praebuerat fluminibus moras,
 ad cuius sonitum constiterant ferae,
 mulcet non solitis vocibus inferos 575
 et surdis resonat clarius in locis.
 deflent Eurydicen † Threiciae nurus,
 deflent et lacrimis difficiles dei,
 et qui fronte nimis crimina tetrica
 quaerunt ac veteres excutiunt reos 580
 flentes Eurydicen iuridici sedent.
 tandem mortis ait 'vincimur' arbiter,
 'evade ad superos, lege tamen data:
 tu post terga tui perge viri comes,
 tu non ante tuam respice coniugem, 585
 quam cum clara deos obtulerit dies
 Spartanique aderit ianua Taenari.'
 odit verus amor nec patitur moras:

561 peteret *EA* (peterent) *corr.* § 566 rumpere *E*, *sed re del.*
1 m. — tristis et inferis *A* 571 recipit suam *A* 577 post 580 po-
 situs *A*. — Eurydicem *E*. — Tartareae nurus *Withofius praemet. p. 55*
d. Eumenides Threiciam nurum *B. Schmidtus obs. crit. p. 16*

munus dum properat cernere, perdidit.

Quae vinci potuit regia carmine,
haec vinci poterit regia viribus.

590

HERCVLES

O lucis almae rector et caeli decus,
qui alterna curru spatia flammifero ambiens
inlustre latis exeris terris caput,

da, Phoebe, veniam, si quid inlicitum tui
videre vultus: iussus in lucem extuli

595

arcana mundi. tuque, caelestum arbiter
parensque, visus fulmine opposito tege;
et tu, secundo maria qui sceptro regis,
imas pete undas. quisquis ex alto aspicit

600

terrena, facie pollui metuens nova,
aciem reflectat oraque in caelum erigat
portenta fugiens: hoc nefas cernant duo,
qui advexit et quae iussit. in poenas meas

605

atque in labores non satis terrae patent
Iunonis odio: vidi inaccessa omnibus,
ignota Phoebos quaeque deterior polus
obscura diro spatia concessit Iovi;

et, si placerent tertiae sortis loca,
regnare potui: noctis aeternae chaos

610

et nocte quiddam gravius et tristes deos
et fata vidi, morte contempta redi —
quid restat aliud? vidi et ostendi inferos.
da si quid ultra est, iam diu pateris manus
cessare nostras, Iuno; quae vinci iubes?

615

Sed templa quare miles infestus tenet
limenque sacrum terror armorum obsidet?

AMPHITRYON

Vtrumne visus vota decipiunt meos,
an ille domitor orbis et Graium decus
tristi silentem nubilo liquit domum?

620

estne ille natus? membra laetitia stupent.
o nate, certa at sera Thebarum salus,

590 cantibus *A* 594 laetis *A* 597 secreta mundi *A*. — caelestium *E* 607 quaque *E*. — polus: 1 *ex p 1 m. E* 612 vici *codd. correxi* 614 tam diu *A* 615 quid *A* 618 Amphytrion. Hercules. Megera. Theseus *scaenae inscribitur E* H. A. Th. *A* (ante 592 5) 622 certa et sera *codd. correxit Gruterus (ad v. 1117)*

teneone in auras editum an vana fruor
deceptus umbra? tune es? agnosco toros
umerosque et alto nobilem trunco manum.

625

HERC. Vnde iste, genitor, squalor et lugubribus
amicta coniunx? unde tam foedo obsiti
paedore nati? quae domum clades gravat?

AMPH. Socer est peremptus, regna possedit Lycus,
natos parentem coniugem leto petit.

630

HERC. Ingrata tellus, nemo ad Herculeae domus
auxilia venit? vidit hoc tantum nefas
defensus orbis? — cur diem questu tero?
mactetur hostia, hanc ferat virtus notam
fiatque summus hostis Alcidae Lycus.

635

ad hauriendum sanguinem inimicum feror,
Theseu; resiste, ne qua vis subita ingruat.
me bella poscunt, differ amplexus, parens,
coniunxque differ. nuntiet Diti Lycus
me iam redisse.

THESEUS

Flebilem ex oculis fuga,
regina, vultum, tuque nato sospite
lacrimas cadentes reprime: si novi Herculem,
Lycus Creonti debitas poenas dabit.

640

lentum est dabit: dat; hoc quoque est lentum: dedit.

AMPH. Votum secundet qui potest nostrum deus
rebusque lapsis adsit. O magni comes
magnanime nati, pande virtutum ordinem,
quam longa maestos ducat ad manes via,
ut vincla tulerit dura Tartareus canis.

645

THES. Memorare cogis acta securae quoque
horrenda menti. vix adhuc certa est fides
vitalis aurae, torpet acies luminum
hebetesque visus vix diem insuetum ferunt.

650

AMPH. Pervince, Theseu, quidquid alto in pectore
remanet pavoris neve te fructu optimo
frauda laborum: quae fuit durum pati,
meminisse dulce est. fare casus horridos.

655

623 verumne cerno corpus an fallor tua | deceptus umbra? A 634
mactetur hostis *codd. correxi*. — hanc usque ad 636 feror *Theseo datur A*
646 lassus *E* 651 certa: a *ex e 1 m. E* 654 pervincet *E*. — in om. *A*
655 post te *ras. 1 lit. E*

THES. Fas omne mundi teque dominantem precor
regno capaci teque quam amotam inrita
quaesivit Enna mater, ut iura abdita
et operta terris liceat impune eloqui.

660

Spartana tellus nobile attollit iugum,
densis ubi aequor Taenarus silvis premit;
hic ora solvit Ditis invisi domus

hiatque rupes alta et immenso specu

665

ingens vorago faucibus vastis patet
latumque pandit omnibus populis iter.

non caeca tenebris incipit primo via;

tenuis relictæ lucis a tergo nitōr

fulgorque dubius solis adflucti cadit *weakness*

670

et ludit aciem: nocte sic mixta solet

præbere lumen primus aut serus dies.

hinc ampla vacuis spatia laxantur locis, *extend*

in quæ omne versum properat humanum genus.

nec ire labor est; ipsa deducit via:

675

ut saepe puppes aestus invitas rapit,

sic pronus aer urguet atque avidum chaos,

gradumque retro flectere haut-umquam sinunt

umbræ tenaces. intus immensi sinus

placido quieta labitur Lethæ vado

680

demitque curas, neve remeandi amplius

pateat facultas, flexibus multis gravem

involvit amnem: qualis incertis vagus

Maeander undis ludit et cedit sibi

instatque dubius litus an fontem petat.

685

palus inertis foeda Cocyti iacet;

hic vultur, illic luctifer bubo gemit *somehow*

omenque triste resonat infaustae strigis.

horrent opaca fronde nigrantes comæ,

taxum imminentem qua tenet segnis Sopor

690

Famesque maesta tabido rictu iacet *mouth - waiting away*

Pudorque serus conscios vultus tegit.

659 quam tota inrita *codd. correxit Heimsoethius* 660 Aetna
codd. correxit Avantius 661 loqui *E* 665 hiatque: at 2 *m. i.*
ras. 3 litt. (a..) *E* 667 pandit: nd 1-2 *m. i. ras. E* 671 et
ludit aciem. tale non dubie solet *A* 674 mersum pereat *A* versum
pereat *E correxi* 679 immenso sinu *A (genetivus ab intus pendet)*
680 Lethæ: he 2 *m. corr. ex* hos ut vid. *E* Lethes 5 683 incertis
Σ *E*, sed i ex u 1 *m. incerta A* 684 unda ludit *A* undis errat
ludit *E* 689 inter horrent et opaca 1 *lit. erasa E* 690 taxo im-
minente quam *codd. correxi* 691 iacens *codd. correxi*

dark
Metus Pavorque furvus et frendens Dolor *crushing*
aterque Luctus sequitur et Morbus tremens
et cincta ferro Bella; in extremo abdita
iners Senectus adiuvat baculo gradum.

695

AMPH. Estne aliqua tellus Cereris aut Bacchi ferax?

THES. Non prata viridi laeta *facie* germinant *beauty*

non nec adulta leni fluctuat Zephyro seges;

non ulla ramos silva pomiferos habet:

700

sterilis profundi vastitas squallet soli

et foeda tellus torpet aeterno situ. *darkness*

702

immotus aer haeret et pigro sedet

nox atra mundo: cuncta maerore horrida

705

ipsaque morte peior est mortis locus.

AMPH. Quid ille opaca qui regit sceptro loca,

qua sede positus temperat populos leves?

THES. Est in recessu Tartari obscuro locus,

quem gravibus umbris *spissa* caligo alligat. *darkness*

710

a fonte discors manat hinc uno latex, *liquid*

alter quieto similis (hunc iurant dei)

tacente sacram devehens fluvio Styga;

at hic tumultu rapitur ingenti ferox

et saxa fluctu volvit Acheron invius

715

renavigari. cingitur duplici vado

adversa Ditis regia, atque ingens domus

umbrante luco tegitur. hic vasto specu

pendent tyranni limina, hoc umbris iter,

haec porta regni. campus hanc circa iacet,

720

in quo superbo digerit vultu sedens *distribuit*

animas recentes dira maiestas dei.

frons torva, fratrum quae tamen speciem gerat

gentisque tantae, vultus est illi Iovis,

sed fulminantis: magna pars regni *trucis* *plene*

725

est ipse dominus, cuius aspectus timet

quidquid timetur. AMPH. Verane est fama inferis

tam sera reddi iura et oblitos sui

rerumque maestus finis et mundi ultima

703

693 metusque pavorque E. — pavorque funus codd. correxit de Wilamowitz 695 extremo: o ex a 1 m. E 697 Cereris: alterum re expunct. E. — Bacchi tenax A 703 delevit Wakefieldius (ad Lucr. VI, 1267) 711 hic primo in E esse N. Heinaius dicit (op. Sab. I, 35). nihil enotavi hinc imo § 722 deo A. — vulgo post recentes plene, post dei (deo) leniter interpungunt (cf. I, 190) 723 specimen E A corr. § 726 aspectum A 728 reddit E

sceleris nocentes debitas poenas dare?

quis iste veri rector atque aequi arbiter?

730

THES. Non unus alta sede quaesitor sedens
iudicia trepidis sera sortitur reis.

aditur illo Cnosius Minos foro,

Rhadamanthus illo, Thetidis hoc audit socer.

quod quisque fecit, patitur; auctorem scelus

735

repetit suoque premitur exemplo nocens:

vidi cruentos carcere includi duces

et impotentis terga plebeiā manu

scindi tyranni. quisquis est placide potens

dominusque vitae servat innocuas manus

740

et incruentum mitis imperium regit

animoque parcit, longa permensus diu

felicis aevi spatia vel caelum petit

vel laeta felix nemoris Elysii loca,

iudex futurus. sanguine humano abstine

745

quicumque regnas: scelera taxantur modo

maiore vestra. AMPH. Certus inclusos tenet

locus nocentes? utque fert fama, impios

supplicia vinclis saeva perpetuis domant?

THES. Rapitur volucris tortus Ixion rota;

750

cervice saxum grande Sisypheia sedet;

in amne medio faucibus siccis senex

sectatur undas, alluit mentum latex,

fidemque cum iam saepe decepto dedit,

perit unda in ore; poma destituunt famem.

755

praebet volucris Tityos aeternas dapes

urnasque frustra Danaides plenas gerunt;

errant furentes impiae Cadmeides

terretque mensas avida Phineas avis.

AMPH. Nunc ede nati nobilem pugnam mei.

760

patrui volentis munus an spolium refert?

THES. Ferale tardis imminet saxum vadis,

stupent ubi undae, segne torpescit fretum.

hunc servat amnem cultu et aspectu horridus

pavidosque manes squalidus vectat senex.

765

733 auditur A. — gnosius codd. cf. v. 18 734 hos E 741
regit: t i. ras. (1 m?) E 742 animaeque E A corr. S 744 elysi E
747 nostra S 751 sisypheia codd. 753 abluit A E, sed b ex l 2 m.
757 ferunt A 759 terrentque mensas avidae fineas aves E 763 stu-
pente ubi unda A 765 gestat senex codd. correxit Des. Heraldus
(adv. I c. 12 p. 74)

inpexa pendet barba, deformem sinum
 nodus coercet, concavae † squalent genae;
 regit ipse longo portitor conto ratem.
 hic onere vacuum litori puppem applicans
 repetebat umbras; poscit Alcides viam 770
 cedente turba; dirus exclamat Charon:
 'quo pergis, audax? siste properantem gradum.'
 non passus ullas natus Alcmena moras
 ipso coactum navitam conto domat
 scanditque puppem. cumba populorum capax 775
 succubuit uni: sedit et gravior ratis
 utrimque Lethen latere titubanti bibit.
 tum victa trepidant monstra, Centauri truces
 Lapithaeque multo in bella succensi mero;
 Stygiae paludis ultimos quaerens sinus 780
 fecunda mergit capita Lernaean labor.
 post haec avari Ditis apparet domus:
 hic saevus umbras territat Stygius canis,
 qui terna vasto capita concutiens sono
 regnum tuetur. sordidum tabo caput 785
 lambunt colubrae, viperis horrent iubae
 longusque torta sibilat cauda draco.
 par ira formae: sensit ut motus pedum,
 attollit hirtas angue vibrato comas
 missumque captat aure subrecta sonum, 790
 sentire et umbras solitus. ut propior stetit
 Iove natus, antro sedit incertus canis
 leviterque timuit — ecce latratu gravi
 loca muta terret; sibilat totos minax
 serpens per armos. vocis horrendae fragor 795
 per ora missus terna felices quoque
 exterret umbras. solvit a laeva feros
 tunc ipse rictus et Cleonaeum caput
 opponit ac se tegmine ingenti tegit,
 victrice magnum dextera robur gerens. 800

767 lucent genae *A. conieci*: fulgent (*cf. Verg. Aen. VI, 300*) 768
 conto portitor longo *A* 769 vacuum *A* 770 repetebat undas *A*
 776 sedit *codd. correxit Gronovius* 777 titubato *A* 778 tunc
 vasta trepidant *A* 779 in *om. A* 782 avariditis: idit *per ras. corr.*
 1—2 *m.* (t *ex l?*) *E* diris *N* 783 umbras: *mbr i. ras. 4 litt. 1 m. E*
 784 trina *E cf. I, 12* 786 horrentes *E, sed es expunct.* 788 per
 ira *E* 790 subiecta *A* 793 et uterque timuit *codd. correxit Mq-*
vigijs adv. I p. 115 797 ferox *E* 799 ingenti clepit *A*

huc nunc et illuc verberare assiduo rotat,
 ingeminat ictus. domitus infregit minas
 et cuncta lassus capita summisit canis
 antroque toto cessit. extimuit sedens
 uterque solio dominus et duci iubet; 805
 me quoque petenti munus Alcidae dedit.

Tum gravia monstri colla permulcens manu
 adamante texto vincit; oblitus sui
 custos opaci pervigil regni canis
 componit aures timidus et patiens trahi 810
 erumque fassus, ore summisso obsequens,
 utrumque cauda pulsat anguifera latus.
 postquam est ad oras Taenari ventum et nitor
 percussit oculos lucis ignotae novus,
 resumit animos victus et vastas furens 815
 quassat catenas; paene victorem abstulit
 pronumque retro vexit et movit gradu.
 tunc et meas respexit Alcides manus;
 geminis uterque viribus tractum canem
 ira furem et bella temptantem inrita 820
 intulimus orbi. vidit ut clarum diem
 et pura nitidi spatia conspexit poli,
 compressit oculos et diem invisum expulit
 faciemque retro flexit atque omni petit 825
 cervice terram; tum sub Herculeas caput
 abscondit umbras. densa sed laeto venit
 clamore turba frontibus laurum gerens
 magnique meritas Herculis laudes canit.

CHORVS

Natus Eurystheus properante partu 830
 iusserat mundi penetrare fundum:
 derat hoc solum numero laborum,
 tertiae regem spoliare sortis.
 ausus es caecos aditus inire,

oborta nox est, lumina in terram dedit 823

801 assiduo: *sid i. ras. 1 m. ut vid. E* 802 minas: *s 1 m. corr.*
ex x E 807 tunc *A* 808 vinxit *5* 814 bonos *A* bono *E* *cor-*
rexit Buschelerus (novos *Rutgersius V. L. p. 494*) 815 vinctus *A*
 816 vectorem *5* 821 clarum aethera *A* 823 *delevit Bothius* 824
 conspexit oculos *E* 825 *aciemque codd. correxit Bothius* 826
 herculea *A* 827 umbra *A* 834 est *A*

ducit ad manes via qua remotos
tristis et nigra metuenda silva,
sed frequens magna comitante turba. 835

Quantus incedit populus per urbes
ad novi ludos avidus theatri,
quantus Eleum ruit ad Tonantem, 840

quinta cum sacrum revocavit aestas;
quanta, cum longae redit hora nocti
crescere et somnos cupiens quietos
libra Phoebeos tenet aequa currus,
turba secretam Cererem frequentat 845

et citi tectis properant relictis
Attici noctem celebrare mystae:
tanta per campos agitur silentes
turba; pars tarda graditur senecta,
tristis et longa satiata vita; 850

pars adhuc currit melioris aevi:
virgines nondum thalamis iugatae
et comis nondum positis ephebi
matris et nomen modo doctus infans.
his datum solis, minus ut timerent, 855

igne praelato relevare noctem;
ceteri vadunt per opaca tristes.
qualis est vobis animus, remota
luce cum maestus sibi quisque sensit
obrutum tota caput esse terra? 860

stat chaos densum tenebraeque turpes
et color noctis malus ac silentis
otium mundi vacuaeque nubes.

Sera nos illo referat senectus:
nemo ad id sero venit, unde numquam, 865
cum semel venit, potuit reverti;

quid iuvat durum properare fatum?
omnis haec magnis vaga turba terris
ibit ad manes facietque inert
vela Cocyto: tibi crescit omne, 870

et quod occasus videt et quod ortus
— parce venturis — tibi, mors, paramur.

836 silva metuenda nigra *A* 840 qualis *EA* corr. *ζ*. — currit
(coit *Avantius*) *ζ* 842 noctis *A* 844 thebeos *E* 846 scite (Scy-
thae) *ζ* 849 gradiens *A* 858 nobis *A* vulgo, ut subdistinctio post
857, finalis post 860 ponatur. cf. I, 33 870 crescet *E*

sis licet segnis, properamus ipsi:
prima quae vitam dedit hora, carpit.

Thebis laeta dies adest. 875

aras tangite supplices,
pingues caedite victimas;
permixtae maribus nurus
sollemnes agitent choros;
cessent deposito iugo 880
arvi fertilis incolae.

Pax est Herculea manu
Auroram inter et Hesperum,
et qua sol medium tenens
umbras corporibus negat; 885
quodcumque alluitur solum
longo Tethyos ambitu,
Alcidae domuit labor.

transvectus vada Tartari
pacatis redit inferis; 890
iam nullus superest timor:
nil ultra iacet inferos.

Stantes sacrificus comas
dilecta tege populo.

HERCVLES

Victrice dextra fusus adverso Lycus 895
terram cecidit ore; tum quisquis comes
fuerat tyranni iacuit et poenae comes.
nunc sacra patri victor et superis feram
caesisque meritas victimis aras colam.

Te te laborum socia et adiutrix precor, 900
belligera Pallas, cuius in laeva ciet
aegis feroces ore saxifico minas;
adsit Lycurgi domitor et rubri maris,
tectam virente cuspidem thyrsos gerens,
geminumque numen Phoebus et Phoebi soror: 905
soror sagittis aptior, Phoebus lyrae;
fraterque quisquis incolit caelum meus

874 carpsit *A* 875 Chorus praemittitur *E*. — coniuncti bini versus praeter primum, qui uncialibus scriptus est, et duo novissimos *E*. — 875—877 adfert Terentianus v. 2673 sq., 875 iterum v. 2786 876 aram Terent. ed. pr. 878 matribus *E* 886 abluatur *A* 895 Hercules. Amphytrion. Megera. Chorus scaenae inscribit *E* H. Theseus A. M. *A* cf. I, 84. — ultrice *A*. — adversam *A* 896 tunc *E* 899 victimis sacra scolam *E* 902 minas: s ex x 1 m. *E* 903 ligurgi *E* 904 virenti *A*

non ex noverca frater. huc appellite
 greges opimos; † quidquid Indorum seges
 Arabesque odoris quidquid arboribus legunt 910
 conferte in aras, pinguis exundet vapor.
 populea nostras arbor exornet comas,
 te ramus oleae fronde gentili tegat,
 Theseu; Tonantem nostra adorabit manus,
 tu conditores urbis et silvestria 915
 trucis antra Zethi, nobilis Dircen aquae
 laremque regis advenae Tyrium coles.
 date tura flammis. AMPH. Nate, manantes prius
 manus cruenta caede et hostili expia.
 HERC. Vtinam cruore capitis invisi deis 920
 libare possem: gratior nullus liquor
 tinxisset aras; victima haut ulla amplior
 potest magisque opima mactari Iovi,
 quam rex iniquus. AMPH. Finiat genitor tuos
 opta labores, detur aliquando otium. 925
 quiesque fessis. HERC. Ipse concipiam preces
 Iove meque dignas. stet suo caelum loco
 tellusque et aequor; astra inoffensos agant
 aeterna cursus. alta pax gentes alat;
 ferrum omne teneat ruris innocui labor 930
 ensesque lateant. nulla tempestas fretum
 violenta turbet, nullus irato Iove
 exiliat ignis, nullus hiberna nive
 nutritus agros amnis eversos trahat.
 venena cessent, nulla nocituro gravis 935
 suco tumescat herba. non saevi ac truces
 regnent tyranni; si quod etiamnum est scelus
 latura tellus, properet, et si quod parat
 monstrum, meum sit. sed quid hoc? medium diem
 cinxere tenebrae. Phoebus obscuro meat 940
 sine nube vultu. quis diem retro fugat
 agitque in ortus? unde nox atrum caput
 ignota profert? unde tot stellae polum.

909 q. Ind. genus *Withofius praem.* p. 78. q. Indi arvis secant
B. Schmidtus obs. crit. p. 19. ego de lacuna post v. 909 cogitavi sic
fere explenda: [praestat colonis igne propioris dei] 915 THE. dii con-
 ditores *A* 916 nobiles Dirces aquas *A* 917 colis *A* 918 HERC. d. t. f.
 AMPH. n. m. p. *A* 920 cruorem *A* 922 aut *E* 924 tuus *EA*
corr. *5* 926 quiesqz *E*, sed 2 m., dein ras. 1 lit. *E.* item v. 927
 meque 928 et aether *codd.* correxit *N. Heinsius adv.* p. 222 937
 etiamnunc scelus *5* 941 fugiat *E*, sed i expunct. 1 m.

implent diurnae? primus en noster labor
 caeli refulget parte non minima leo 945
 iraque totus fervet et morsus parat.
 iam rapiet aliquod sidus: ingenti minax
 stat ore et ignes efflat et rutila iubam
 cervice iactans quidquid autumnus gravis
 hiemsque gelido frigida spatio refert 950
 uno impetu transiliet et verni petet
 frangetque tauri colla. AMPH. Quod subitum hoc malum est?
 quo, nate, vultus huc et huc acres refers
 acieque falsum turbida caelum vides?
 HERC. Perdomita tellus, tumida cesserunt freta, 955
 inferna nostros regna sensere impetus:
 immune caelum est, dignus Alcide labor.
 in alta mundi spatia sublimis ferar,
 petatur aether — astra promittit pater.
 quid, si negaret? non capit terra Herculem 960
 tandemque superis reddit. en' ultro vocat
 omnis deorum coetus et laxat fores,
 una vetante. recipis et reseras polum?
 an contumacis ianuam mundi traho?
 dubitatur etiam? vincla Saturno exuam 965
 contraque patris impii regnum impotens
 avum resolvam; bella Titanes parent,
 me duce furentes; saxa cum silvis feram
 rapiamque dextra plena Centauris iuga.
 iam monte gemino limitem ad superos agam: 970
 videat sub Ossa Pelion Chiron suum,
 in caelum Olympus tertio positus gradu
 perveniet aut mittetur. AMPH. Infandos procul
 averte sensus; pectoris sani parum
 magni tamen compesce dementem impetum. 975
 HERC. Quid hoc? Gigantes arma pestiferi movent.
 profugit umbras Tityos ac lacerum gerens
 et inane pectus quam prope a caelo stetit.
 labat Cithaeron, alta Pellene tremit
 Macetumque Tempe. rapuit hic Pindi iuga, 980
 hic rapuit Oeten, saevit horrendum Mimans.

947 rapiat *E* 948 rutilat *A* rutilam: m ex t 1 m. *E* cor-
 rexit *Lipsius* 952 colla i. ras. 1 m. *E* 953 huc et illuc *Σ*. 957
 dignus: s ex m 1 m. *E*. — Alcidae vulgo 963 vetante recipi. sed *E*
 976 pestifera *A* 977 Tityus *A* 979 Pallene *A* 980 marcentque
 Tempe *A* 981 minans *E A* Mimas *Avantius*

flammifera Erinys verberere excusso sonat
 regisque adustas propius ac propius sudes
 in ora tendit; saeva Tisiphone, caput
 serpentibus vallata, post raptum canem 985
 portam vacantem clausit opposita face —
 sed ecce proles regis inimici latet,
 Lyci nefandum semen: invisio patri
 haec dextra iam vos reddet. excutiat leves
 nervus sagittas — tela sic mitti decet 990
 Herculea. AMPH. Quo se caecus impegit furor?
 vastum coactis flexit arcum cornibus
 pharetramque solvit, stridet emissa impetu
 harundo — medio spiculum collo fugit
 vulnere relieto. HERC. Ceteram prolem eruam 995
 omnesque latebras. quid moror? maius mihi
 bellum Mycenis restat, ut Cyclopia
 eversa manibus saxa nostris concidant.
 huc eat et illuc valva deiecto obice
 rumpatque postes; culmen impulsum labet. 1000
 perlucet omnis regia: hic video abditum
 natum scelesti patris. AMPH. En blandas manus
 ad genua tendens voce miseranda rogat —
 scelus nefandum, triste et aspectu horridum!
 dextra precantem rapuit et circa furens 1005
 bis ter rotatum misit; ast illi caput
 sonuit, cerebro tecta disperso madent.
 at misera, parvum protegens natum sinu,
 Megara furenti similis e latebris fugit.
 HERC. Licet tonantis profuga condaris sinu, 1010
 petet undecumque temet haec dextra et feret.
 AMPH. Quo misera pergis? quam fugam aut latebram petis?
 nullus salutis Hercule infesto est locus.
 amplectere ipsum potius et blanda prece.
 lenire tempta. MEG. Parce iam, coniunx, precor, 1015
 agnosce Megaram. natus hic vultus tuos
 habitusque reddit; cernis, ut tendat manus?
 HERC. Teneo novercam. sequere, da poenas mihi

984 Tisiphone ζ (tysifone E) 989 levis E 991 invergit A
 993 pharetramque E (h addit 2 m.). — stridet A 994 medium E 996
 omnisque E 997 Cyclopea E A 999 et om. E. — aula codd. cor-
 roxit Badewitz. — disiecto A 1000 columen A 1001 procumbat
 omnis A 1005 precante E 1012 latebras A 1015 cognunx E
 1017 tendam E 1018 renuo nov. ζ

iugoque pressum libera turpi Iovem;
 sed ante matrem parvulum hoc monstrum occidat. 1020
 MEG. Quo tendis amens? sanguinem fundes tuum?
 AMPH. Pavefactus infans igneo vultu patris
 perit ante vulnus, spiritum eripuit timor.
 in coniugem nunc clava libratur gravis —
 perfregit ossa, corpori trunco caput 1025
 abest nec usquam est. cernere hoc audes, nimis
 vivax senectus? si piget luctus, habes
 mortem paratam: pectus in tela indue,
 vel stipitem istuc caede nostrorum inlitum
 converte. falsum ac nomini turpem tuo 1030
 remove parentem, ne tuae laudi obstrepat.
 CHOR. Quo te ipse, senior, obvium morti ingeris?
 quo pergis amens? profuge et obtectus late.
 unumque manibus aufer Herculeis scelus.
 HERC. Bene habet, pudendi regis excisa est domus. 1035
 tibi hunc dicatum, maximi coniunx Iovis,
 gregem cecidi; vota persolvi libens
 te digna, et Argos victimas alias dabit.
 AMPH. Nondum litasti, nate: consumma sacrum.
 stat ecce ad aras hostia, expectat manum 1040
 cervice prona; praebeo occurro insequor:
 macta — quid hoc est? errat acies luminum
 visusque marcor hebetat; an video Herculis
 manus trementes? vultus in somnum cadit
 et fessa cervix capite summisso labat; 1045
 flexo genu iam totus ad terram ruit,
 ut caesa silvis ornus aut portum mari
 datura moles. vivis an leto dedit
 idem tuos qui misit ad mortem furor?
 sopor est: reciprocos spiritus motus agit. 1050
 detur quieti tempus, ut somno gravi
 vis victa morbi pectus oppressum levet.
 removete, famuli, tela, ne repetat furens.

1020 monstrum auferam *A* 1021 Herculi datur *E*. — fun-
 dens *§* 1022 personae notam om. *E*. — igneo infans *E* 1023
 rapuit *A* 1024 coniuge *E* 1026 usquam: s ex m 1 m. *E* 1029
 istum *codd. correxi*. — caede monstrorum *codd. correxit B. Schmidtius*
obs. crit. p. 23 1031 obstrepat ex obstrepat 1 m. *E* 1032 Thesei
 nomen praefigitur *E A corr. M (cf. l. 83 sq.)*. — ipse genitor *A* 1033
 latet *E* 1041 praebe *E* 1043 maeror *A* maemor *E correxit de Wila-*
mowitz 1047 portus *A* 1050 spiritus in ortus *E* 1051 gravis *A*

CHORVS

Lugeat aether magnusque parens
 aetheris alti tellusque ferax 1055
 et vaga ponti mobilis unda,
 tuque ante omnes qui per terras
 tractusque maris fundis radios
 noctemque fugas ore decoro,
 fervide Titan: obitus pariter 1060
 tecum Alcides vidit et ortus
 novitque tuas utrasque domos.

Solvite tantis animum monstris,
 solvite superi, caecam in melius
 flectite mentem. tuque, o domitor 1065
 Somne malorum, requies animi,
 pars humanae melior vitae,
 volucre o matris genus Astraeae,
 frater durae languide Mortis,
 veris miscens falsa, futuri 1070
 certus et idem pessimus auctor,
 pax errorum, portus vitae,
 lucis requies noctisque comes,
 qui par regi famuloque venis,
 pavidum leti genus humanum 1075
 cogis longam discere noctem:
 placidus fessum lenisque fove,
 preme devinctum torpore gravi;
 sopor indomitos alliget artus
 nec torva prius pectora linquat, 1080
 quam mens repetat pristina cursum.

En fusus humi saeva feroci
 corde volutat somnia: nondum est
 tanti pestis superata mali;
 clavaeque gravi lassum solitus 1085
 mandare caput quaerit vacua
 pondera dextra, motu iactans
 bracchia vano. nec adhuc omnes
 expulit aestus, sed ut ingenti

1057 omnis *E* 1064 solvite o superi *E*. — rectam in melius *codd.*
correxit Withofius praem. p. 92 1068 volucer matris *codd.* (volucre *§*)
correxi 1070 futuris *E* 1072 pater o rerum *codd. correxit de Wilamowitz*
 1076 discere mortem *codd. correxit I. Douza (v. Delrio ad v.)* 1077 ante
v. 1075 A. — foves *§* 1078 devinctum *EA correxit Gronovius (cf.*
I, 22). — corpore *E* 1082 infusus *E* 1083 voluat *E* 1088 omnis *E*

vexata noto servat longos 1090
unda tumultus et iam vento
cessante tumet * * pelle insanos
fluctus animi, redeat pietas
virtusque viro. vel sit potius
mens vesano concita motu: 1095
error caecus qua coepit eat;
solus te iam praestare potest
furor insontem: proxima puris
sors est manibus nescire nefas.

Nunc Herculeis percussa sonent 1100
pectora palmis, mundum solitos
ferre lacertos verbera pulsent
victrice manu; gemitus vastos
audiat aether, audiat atri
regina poli vastisque ferox 1105
qui colla gerit vincta catenis
imo latitans Cerberus antro;
resonet maestus clamore chaos
latique patens unda profundus: 1109
pectora tantis obsessa malis 1112
non sunt ictu ferienda levi,
uno planctu tria regna sonent.
et tu collo decus ac telum 1115
suspensa diu, fortis harundo,
pharetraeque graves, date saeva fero
verbera tergo; caedant umeros
robora fortes stipesque potens
duris † oneret pectora nodis: 1120
plangent tantos arma dolores.

Ite infaustum genus, o pueri, 1135
noti per iter triste laboris, 1136
non vos patriae laudis comites 1122
ulti saevos vulnere reges,
non Argiva membra palaestra

et qui medius tua tela tamen | senserat aer.

1110. 1111

1092 post tumet lacunam agnovit *Withofius praem. p. 95. interit apodosis qualis est: [sic pristina adhuc quatit ira virum]* 1105
regia *E.* — vastusque *E.* 1110. 1111 *delevit B. Schmidtus (cf. I, 102).*
— melius *A.* — aether *A.* 1117 pharetraeque leves *A.* 1120 *con-*
ieci: laceret post 1121 traieci v. 1135. 1136 (cf. I, 103 sq.) 1123
Vilisceuos *E.* ulti saevo *A.*

flectere docti fortes caestu	1125
fortesque manu (1130) nondumque ferae	
terga iubatae * * iam tamen ausi	1126
telum Scythicis leve corytis	
missum certa librare manu	
tutosque fuga figere cervos:	1129
ite ad Stygios, umbrae, portus	1131
ite, innocuae, quas in primo	
limine vitae scelus oppressit	
patriusque furor:	1134
ite, iratos visite reges.	1137

HERCVLES

Quis hic locus, quae regio, quae mundi plaga?	
ubi sum? sub ortu solis, an sub cardine	
glacialis ursae? numquid Hesperii maris	1140
extrema tellus hunc dat Oceano modum?	
quas trahimus auras? quod solum fesso subest?	
certe redimus — unde prostrata ad domum	
video cruenta corpora? an nondum exuit	
simulacra mens inferna? post reditus quoque	1145
oberrat oculis turba feralis meis?	
pudet fateri: paveo; nescio quod mihi,	
nescio quod animus grande praesagit malum.	
ubi es, parens? ubi illa natorum grege	
animosa coniunx? cur latus laevum vacat	1150
spolio leonis? quonam abit tegimen meum	
idemque somno mollis Herculeo torus?	
ubi tela? ubi arcus? arma quis vivo mihi	
detrahare potuit? spolia quis tanta abstulit	
ipsumque quis non Herculis somnum horruit?	1155
libet meum videre victorem, libet.	
exurge, virtus, quem novum caelo pater	
genuit relicto, cuius in fetu stetit	
nox longior quam nostra — quod cerno nefas?	
nati cruenta caede confecti iacent,	1160

1125 fl. forti fortes et fortes forti § 1126 *interposui v. 1130, sententiae hoc fere deesse ratus*: [vulnere gaesi frangere torti] *cf. I, 104*
 1127 Scythici leve coryti *A* 1137 visere § 1138 Herc. Amph. Thes. scaenae inscriptum 1140 glatiali *E* 1143 prostrata domo *codd. correxit B. Schmidtus obs. crit. p. 25* 1146 oberrat *E.* — oculos t. f. meos *A* 1147 quid § 1149 ubi est *A* 1150 cur en latus *E* 1151 tegmen § 1155 qui non *E* 1157 exurge victor *A* 1158 cuius incestu *A*

perempta coniunx. quis Lycus regnum obtinet 1161
 Hercule reverso? quisquis Ismeni loca, 1163
 Actaea quisquis arva, qui gemino mari
 pulsata Pelopis regna Dardanii colis, 1165
 succurre, saevae cladis auctorem indica.
 ruat ira in omnes: hostis est quisquis mihi
 non monstrat hostem. victor Alcidae, lates?
 procede, seu tu vindicas currus truces
 Thracis cruenti sive Geryonae pecus 1170
 Libyaeve dominos, nulla pugnandi mora est.
 en nudus asto; vel meis armis licet
 petas inermem. cur meos Theseus fugit
 paterque vultus? ora cur condunt sua?
 differte fletus; quis meos dederit neci 1175
 omnes simul, profare — quid, genitor, siles?
 at tu ede, Theseu, sed tua, Theseu, fide.
 uterque tacitus ora pudibunda obtegit
 furtimque lacrimas fundit. in tantis malis
 quid est pudendum? numquid Argivae impotens 1180
 dominator urbis, numquid infestum Lyci
 pereuntis agmen clade nos tanta obruit?
 per te meorum facinorum laudem precor,
 genitor, tuique nominis semper mihi
 numen secundum, fare. quis fudit domum? 1185
 cui praeda iacui? AMPH. Tacita sic abeant mala.
 HERC. Vt inultus ego sim? AMPH. Saepe vindicta obfuit.
 HERC. Quisquamne segnis tanta toleravit mala?
 AMPH. Maiora quisquis timuit. HERC. His etiam, pater,
 quicquam timeri maius aut gravius potest? 1190
 AMPH. Cladis tuae pars ista quam nosti quota est?
 HERC. Miserere, genitor, supplices tendo manus.
 quid hoc? manus refugit — hic errat scelus.
 unde hic cruor? quid illa puerili madens
 harundo leto? tincta Lernaea est nece — 1195
 iam tela video nostra. non quaero manum.
 quis potuit arcum flectere aut quae dextera

quis tanta Thebis scelera moliri ausus est

1162

1162 *delevi cf. I p. VII* 1167 *ruatur in omnis E* 1170 *siver-*
geryone E sive Geryonis A 1175 *defer tellus E* 1176 *omnis E*
 1177 *aut tuae de Th. E* 1180 *potens A* 1188 *tolerabit E* 1195
lernae E. — est addidi

sinuare nervum vix recedentem mihi?
 ad vos revertor; genitor, hoc nostrum est scelus?
 tacuere — nostrum est. AMPH. Luctus est istic tuus, 1200
 crimen novercae: casus hic culpa caret.
 HERC. Nunc parte ab omni, genitor, iratus tona,
 oblite nostri vindica sera manu
 saltem nepotes. stelliger mundus sonet
 flammisque et hic et ille iaculetur polus; 1205
 rupes ligatum Caspiae corpus trahant
 atque ales avida — cur Promethei vacant
 scopuli? vacat cur vertice immenso feras
 volucresque pascens Caucasi abruptum latus
 nudumque silvis? illa quae pontum Scythen 1210
 Symplegas artat hinc et hinc vinctas manus
 distendat alto, cumque revocata vice
 in se coibunt saxaque in caelum expriment
 actis utrimque rupibus medium mare,
 ego inquieta montium iaceam mora. 1215
 quin structum acervans nemore congesto aggerem
 cruore corpus impio sparsum cremo?
 sic, sic agendum est: inferis reddam Herculem.
 AMPH. Nondum tumultu pectus attonito carens
 mutavit iras quodque habet proprium furor, 1220
 in se ipse saevit. HERC. Dira Furiarum loca
 et inferorum carcer et sonti plaga
 decreta turbae — si quod exilium latet
 ulterius Erebo, Cerbero ignotum et mihi:
 hoc me abde, tellus; Tartari ad finem ultimum 1225
 mansurus ibo. pectus o nimium ferum!
 quis vos per omnem, liberi, sparsos domum
 deflere digne poterit? hic durus malis
 lacrimare vultus nescit. huc arcum date,
 date huc sagittas, stipitem huc vastum date. 1230
 tibi tela frangam nostra, tibi nostros, puer,
 rumpemus arcus; at tuis stipes gravis
 ardebit umbris; ipsa Lernaeis frequens
 pharetra telis in tuos ibit rogos:

1198 nervos *E.* — paene cedentem ζ 1208 paretur vertice *A*
 vagetur v. *E* correxi 1210 scythem *E* 1217 cremem ζ 1219
 attonitum caret *A* 1223 turbae et si *A* 1225 huc *A* 1229 huc
 ensem date *codd.* correxit *Withofius praem. p. 121* 1230 om. *E*
 1232 ac tuis *A*

dent arma poenas. vós quoque infaustas meis 1235
cremabo telis, o novercales manus.

AMPH. Quis nomen usquam sceleris errori addidit?

HERC. Saepe error ingens sceleris obtinuit locum.

AMPH. Nunc Hercule opus est: perfer hanc molem mali.

HERC. Non sic furore cessit extinctus pudor, 1240
populos ut omnes impio aspectu fugem.

arma, arma, Theseu, flagito propere mihi

subtracta reddi — sana si mens est mihi,

referte manibus tela; si remanet furor,

pater, recede: mortis inveniam viam. 1245

AMPH. Per sancta generis sacra, per ius nominis

utrumque nostri, sive me altorem vocas

seu tu parentem, perque venerandos piis

canos, senectae parce desertae, precor,

annisque fessis; unicum lapsae domus 1250

firmamen, unum lumen afflicto malis

temet reserva. nullus ex te contigit

fructus laborum; semper aut dubium mare

aut monstra timui; quisquis in toto furit

rex saevus orbe, manibus aut aris nocens, 1255

a me timetur; semper absentis pater

fructum tui tactumque et aspectum peto.

HERC. Cur animam in ista luce detineam amplius

morerque nil est: cuncta iam amisi bona,

mentem arma famam coniugem natos manus, 1260

etiam furorem. nemo polluto queat

animo mederi: morte sanandum est scelus.

AMPH. Perimes parentem. HERC. Facere ne possim, occidam.

AMPH. Genitore coram? HERC. Cernere hunc docui nefas.

AMPH. Memoranda potius omnibus facta intuens 1265

unius a te criminis veniam pete.

HERC. Veniam dabit sibi ipse, qui nulli dedit?

laudanda feci iussus: hoc unum meum est.

succurre, genitor; sive te pietas movet

seu triste fatum sive violatum decus 1270

virtutis: effer arma; vincatur mea

1237 *Theseo datur A.* — unquam *A.* — dedit *A* (indidit *§*) 1238
semper furor ingens *E* 1239 *Theseo datur A* 1240 furor recessit *E*.
— pudor: d *postea additum et o corr. ex e 1 m. E* 1247 auctorem
E A corr. § 1251 afflicto *E* 1259 nihil *codd.* 1263 et 1264
priora hemistichia Theseo dantur A 1266 peto *A* 1270 factum
E. — violatae *A*

fortuna dextra. THES. Sunt quidem patriae preces
 satis efficaces, sed tamen nostro quoque
 movere fletu. surge et adversa impetu
 perfringe solito. nunc tuum nulli imparem 1275
 animum malo resume, nunc magna tibi
 virtute agendum est: Herculem irasci veta.
 HERC. Si vivo, feci scelera; si morior, tuli.
 purgare terras propero — iamdudum mihi
 monstrum impium saevumque et immitte ac ferum 1280
 oberrat: agedum dextra, conare aggredi
 ingens opus, labore bis seno amplius.
 ignava cessas, fortis in pueros modo
 pavidasque matres? arma nisi dantur mihi,
 aut omne Pindi Thracis excidam nemus 1285
 Bacchique lucos et Cithaeronis iuga
 mecum cremabo, aut tota cum domibus suis
 dominisque tecta, cum deis templa omnibus
 Thebana supra corpus excipiam meum
 atque urbe versa condar, et, si fortibus 1290
 leve pondus umeris moenia immissa incident
 septemque opertus non satis portis premar,
 onus omne media parte quod mundi sedet
 dirimitque superos, in meum vertam caput.
 AMPH. Reddo arma — HERC. Vox est digna genitore Her-
 culis. 1295
 hoc en peremptus spiculo cecidit puer —
 AMPH. Hoc Iuno telum manibus immisit tuis.
 HERC. Hoc nunc ego utar. AMPH. Ecce quam miserum metu
 cor palpitat pectusque sollicitum ferit.
 HERC. Aptata harundo est. AMPH. Ecce iam facies scelus 1300
 volens sciensque. HERC. Pande, quid fieri iubes?
 AMPH. Nihil rogamus: noster in tuto est dolor.
 natum potes servare tu solus mihi,

1272 fortuna: na *add. 3 m. E* 1274 moveare \S 1278 feti *E*
 1280 et *om. E*. — immitte *E* 1283 ignave *codd. correxit Iac. Gronovius*
 1284 pavidamque matrem *E*. — dentur *A* 1287 aut *om.*
EA add. § 1290 eversa *E* 1293 qua mundus *A* quo \S 1295
 redde *A*. — redde a. *Herculi*, vox e. q. s. *Amphitryoni dantur A*. —
 dignatore herculis (*om. geni*) *E* 1296. 1297 *Amphitryoni continu-*
antur A 1297 emisit *A* 1299 corpusque *codd. correxit Grono-*
vius cf. I, 22 1300 totus *Amphitryoni continuatur A* 1301 *Am-*
phitryoni totum continuant codd. correxit Rutgersius (V. L. p. 495).
 — quod \S . — iubet.s: s *corrigendi causa add. 1 m. E* 1302 *Her-*
culi datur §

eripere nec tu; maximum evasi metum:
 miserum haut potes me facere, felicem potes. 1305
 sic statue, quidquid statuis, ut causam tuam
 famamque in arto stare et ancipiti scias:
 aut vivis aut occidis — hanc animam levem
 fessamque senio nec minus fessam malis
 in ore primo teneo. tam tarde patri 1310
 vitam dat aliquis? non feram ulterius moram,
 † letale ferro pectus impresso induam:
 hic, hic iacebit Herculis sani scelus.
 HERC. Iam parce, genitor, parce, iam revoca manum.
 succumbe, virtus, perfer imperium patris. 1315
 eat ad labores hic quoque Herculeos labor:
 vivamus. artus alleva afflictos solo,
 Theseu, parentis. dextra contactus pios
 scelerata refugit. AMPH. Hanc manum amplector libens,
 hac nisus ibo, pectori hanc aegro admovens 1320
 pellam dolores. HERC. Quem locum profugus petam?
 ubi me recondam quave tellure obruar?
 quis Tanais aut quis Nilus aut quis Persica
 violentus unda Tigris aut Rhenus ferox
 Tagusve Hibera turbidus gaza fluens 1325
 abluere dextram poterit? arctoum licet
 Maeotis in me gelida transfundat mare
 et tota Tethys per meas currat manus,
 haerebit altum facinus. in quas impius
 terras recedes? ortum an occasum petes? 1330
 ubique notus perdidit exilio locum.
 me refugit orbis, astra transversos agunt
 obliqua cursus, ipse Titan Cerberum
 meliore vultu vidit. o fidum caput,
 Theseu, latebram quaere longinquam abditam; 1335
 quoniamque semper sceleris alieni arbiter
 amas nocentes, gratiam meritis refer
 vicemque nostris: redde me infernis precor
 umbris reductum, meque subiectum tuis

1304 Theseu ipse necdum maximum *A* 1305 me *om. E* 1309
 quassam malis *A* 1312 impressum *A*. — letale ferrum pectori im-
 pressum *edidit Delrio* (5). *conisci*: moram, let. ferrum: pectus im-
 presso induam. 1316 herculeus *E* 1318 contractus *E*, *sed r ex-*
punct. 1 m. 1320 pectore *E*. — ego *A* 1322 obruam *A* 1324
 thenus *E* 1325 padusve hiberatur bibus *E* 1330 recides *E* 1336
 quique semper 5

substitue vinclis: ille me abscondet locus — 1340
sed et ille novit. THES. Nostra te tellus manet.
illic solutam caede Gradivus manum
restituit armis: illa te, Alcide, vocat,
facere innocentes terra quae superos solet.

1340 restitue *codd. correxi* 1342 crede *E*

MARCI. LVCH. ANNEI SENECAE. HERCVLES | EXPLICIT. IN-
CIPIT FELICITER | TROADVM : HECVBA *E sequitur Thyestes A*

T R O A D E S

P E R S O N A E

HECVBA
TALTHYBIVS
PYRRHVS
AGAMEMNO
CALCHAS
ANDROMACHA
SENEX
ASTYANAX
VLIXES
HELENA
NVNTIVS
POLYXENA *tacita*
CHORVS

SCAENA TROIAE

HECVBA

Quicumque regno fidit et magna potens
 dominatur aula nec leves metuit deos
 animumque rebus credulum laetis dedit,
 me videat et te, Troia: non umquam tulit
 documenta fors maiora, quam fragili loco 5
 starent superbi. columen eversum occidit
 pollentis Asiae, caelitum egregius labor;
 ad cuius arma venit et quae frigidum
 septena Tanain ora pandentem bibit
 et qui renatum primus excipiens diem 10
 tepidum rubenti Tigrin immiscet freto,
 excisa ferro est, Pergamum incubuit sibi. 14
 en alta muri decora congestis iacent 15
 tectis adusti; regiam flammae ambiunt
 omnisque late fumat Assaraci domus.
 non prohibet avidas flamma victoris manus:
 diripitur ardens Troia. nec caelum patet
 undante fumo: nube ceu densa obsitus 20
 ater favilla squallet Iliaca dies.
 stat avidus irae victor et lentum Ilium
 metitur oculis ac decem tandem ferus
 ignoscit annis; horret afflictam quoque,
 victamque quamvis videat, haut credit sibi 25
 potuisse vinci. spolia populator rapit

et quae vagos vicina prospiciens Scythas 12
 ripam catervis Ponticam viduis ferit.

TROADES E TROAS A TRAGOEDIA TROADOS Thu. HECVBA 5
Pseudoprobus adferens v. 861 et 1053

4 post non eras. n E 8 qui A 10 renatum prorsus A 11
 tigrim E 12. 13 deleui cf. I, 209 15 congesti A 16 adustis A
 17 domus: u ex o 2 m. E 19 troia: post i eras. l vel s E 22 ira
 A. — ilium: il ras. ex .ul E 25 aut E (sup. scr. 2 m. non)

Dardania; praedam mille non capiunt rates.

Testor deorum numen adversum mihi,
 patriaeque cineres teque rectorem Phrygum
 quem Troia toto conditum regno tegit, 30
 tuosque manes quo stetit stante Ilium,
 et vos meorum liberum magni greges,
 umbrae minores: quidquid adversi accidit,
 quaecumque Phoebas ore lymphato furens
 credi deo vetante praedixit mala, 35
 prior Hecuba vidi gravida nec tacui metus
 et vana vates ante Cassandram fui.
 non cautus ignes Ithacus aut Ithaci comes
 nocturnus in vos sparsit aut fallax Sinon:
 meus ignis iste est, facibus ardetis meis. 40
 sed quid ruinas urbis eversae gemis,
 vivax senectus? respice infelix ad hos
 luctus recentes: Troia iam vetus est malum.
 vidi execrandum regiae caedis nefas
 ipsasque ad aras maius admissum scelus 45
 † Aeacis armis, cum ferox, scaeva manu
 coma reflectens regium torta caput,
 alto nefandum vulneri ferrum abdidit;
 quod penitus actum cum recepisset libens,
 ensis senili siccus e iugulo redit. 50
 placare quem non potuit a caede effera
 mortalis aevi cardinem extremum premens
 superique testes sceleris et quoddam sacrum
 regni iacentis? ille tot regum parens
 caret sepulcro Priamus et flamma indiget 55
 ardente Troia. non tamen superis sat est:
 dominum ecce Priami nuribus et natis legens
 sortitur urna praedaeque en vilis sequar.
 hic Hectoris coniugia despondet sibi,
 hic optat Heleni coniugem, hic Antenoris; 60
 nec dest tuos, Cassandra, qui thalamos petat —
 mea sors timetur, sola sum Danais metus.
 Lamenta cessant? turba captivae mea,

29 phrygum *E* 31 quodque stetit ante Ilium (Ilion) *A* 46
 Aeacidae *A* Aiakis *Gronovius* Aeacidae ab armis *N. Heinsius adv.*
p. 151. conieci: ipsasque ad aras (maius admissumst fide) Aeacidis arma,
cum (Aeacidis Scaliger. cf. Dracont. V, 155 ed. Duhn) 50 senili
 tinctus *A* 53 quondam *§* 56 superi *§* 58 praeda quem vilis *A*
 63 cessent *§*

ferite palmis pectora et planctus date
et iusta Troiae facite — iamdudum sonet 65
fatalis Ide, iudicis diri domus.

CHORVS

Non rude vulgus lacrimisque novum
lugere iubes: hoc continuis
egimus annis, ex quo tetigit
Phrygius Graias hospes Amyclas 70
secuitque fretum pinus matri
sacra Cybebae.
deciens nivibus canuit Ide,
deciens nostris nudata rogis,
et Sigeis trepidus campis 75
decumas secuit messor aristas,
ut nulla dies maerore caret.
sed nova fletus causa ministrat:
ite ad planctus, miseramque leva,
regina, manum. vulgus dominam 80
vile sequemur: non indociles
lugere sumus.
hec. Fidae casus nostri comites,
solvite crinem, per colla fluant
maesta capilli tepido Troiae 85
pulvere turpes: (102^b) complete manus,
hoc ex Troia sumpsisse licet. 103
paret exertos turba lacertos; 87
veste remissa substringe sinus
uteroque tenus pateant artus.
cui coniugio pectora velas, 90
captive pudor?

64—164 extant in cod. Thuaneo Paris. 8071 saec. IX/X folio 57^v; vide Richteri et Peiperi praef. p. XXIV. non enotavi manifestos librarii errores. de versuum dispositione cf. I, 138 67 CHORVS TRO-ADVM E Th. 70 phrygius E lineolis corr. 72 Cybellae A Cybelae E Cibebe Th. 72—82 dimetris disposita quorum primi duo uno versu coniuncti sunt E 73 nivibus: ivibus i. ras. 2 m. E. — decies — deci-ens Th. deciens — decies E 74 Ide nostris A 76 decimas Th. decies A 77 vulgo post 77 levem, post 78 finalem distinctionem ponunt 79 planctumque Th. — miseramque leva: que l i. ras. 2 m. E 81 sequamur S 83—97 flendi trimetris circumscripta E 85 tre-pido E Th. post v. 86 F. Haasius (misc. phil. III p. 12) posuit verba complete — licet post v. 102 iradita, ubi Hecubae dantur in A, choro continuantur in E. — complecte E

cingat tunicas palla solutas,
vacet ad crebri verbera planctus
furibunda manus — placet hic habitus,
placet: agnosco Troada turbam.

95

iterum luctus redeant veteres,
solitum flendi vincite morem:

Hectora flemus.

CHOR. Solvimus omnes lacerum multo
funere crinem; coma demissa est
libera nodo sparsitque cinis
fervidus ora.

100

cadit ex umeris vestis apertis

104

imumque tegit suffulta latus;

105

iam nuda vocant pectora dextras:

nunc, nunc vires exprome, dolor.

Rhoetea sonent litora planctu,

habitansque cavis montibus Echo

non, ut solita est, extrema brevis

110

verba remittat, totos reddat

Troiae gemitus: audiat omnis

pontus et aether. saevite, manus,

pulsu pectus tundite vasto,

non sum solito contenta sono:

115

Hectora flemus.

HEC. Tibi nostra ferit dextra lacertos

umerosque ferit tibi sanguineos,

tibi nostra caput dextera pulsat,

tibi maternis ubera palmis

120

laniata iacent: fluat et multo

sanguine manet quamcumque tuo

funere feci rupta cicatrix.

columen patriae, mora fatorum,

tu praesidium Phrygibus fessis,

125

tu murus eras umerisque tuis

stetit illa decem fulta per annos:

tecum cecidit summusque dies

95 Troada: d i. ras. 2 litt. 2 m. E 97 vincite usque ad 115 di-
metri decurrunt E 100 dimissa codd. correxit Scaliger 101 cinis:
ci ras. ex ca E 104 cadat A 105 utrumque tegat A lque tegit Th.
107 hunc nunc E corr. 2 m. 108 planctus Th. 114 vasto tundite
pectus A 116 monometer, 117—131 trimetri E 117 haec tibi Th.
HEC. haec tibi E CHO. tibi A 121 lania iacent E. — fluit A 122
manat A. — frigibus E

Hectoris idem patriaeque fuit.

Vertite planctus: Priamo vestros
fundite fletus, satis Hector habet. 130

CHOR. Accipe, rector Phrygiae, planctus,
accipe fletus, -bis capte senex.
nil Troia semel te rege tulit,
bis pulsari Dardana Graio 135

moenia ferro bisque pharetras
passa Herculeas. post elatos
Hecubae partus regumque gregem
postrema pater funera cludis
magnoque Iovi victima caesus 140
Sigea premis litora truncus.

HEC. Alio lacrimas flectite vestras:
non est Priami miseranda mei
mors, Iliades — felix Priamus
dicite cunctae: liber manes 145

vadit ad imos, nec feret umquam
victa Graium cervice iugum;
non ille duos videt Atridas
nec fallacem cernit Vlixen;
non Argolici praeda triumphi 150
subiecta feret colla tropaeis;

non adsuetas ad sceptras manus
post terga dabit currusque sequens
Agamemnonios aurea dextra
vincula gestans latis fiet 155
pompa Mycenis.

CHOR. Felix Priamus dicimus omnes:
secum excedens sua regna tulit;
nunc Elysii nemoris tutis
errat in umbris interque pias 160
felix animas Hectora quaerit.
felix Priamus, felix quisquis
bello moriens omnia secum
consumpta tulit.

130. 131 *Hecubae dantur A* 132—141 *dimetri E* 135 bis
pulsari vidit D. g. *E Th.* 137 post te latos *E* 138 regumque
rogos *A* 142—155 gestans *trimetri E* 143 miseranda: ise *i. ras.*
4 litt. 2 m. E. — mei: i *add. 1—2 m. E* me *Th.* 147 vineta *§*
148 vidit *A* 149 Vlixem *E A* Vlixen *Th.* 153 poterga *Th.* 155
laetis *A* 159 tutus *A* 163 consumpta videt *A*

TALTHYBIUS

O longa Danaïs semper in portu mora,
seu petere bellum, petere seu patriam volunt. 165

[CHOR. Quae causa ratibus faciat et Danaïs moram,
effare, reduces quis deus claudat vias.

TAL. Pavet animus, artus horridus quassat tremor.
maiora veris monstra (vix capiunt fidem) ++

vidi ipse, vidi. summa iam Titan iuga 170
stringebat ortu, vicerat noctem dies, 170 G.

cum subito caeco terra mugitu fremens
concussa totos traxit ex imo sinus;

movere silvae capita et excelsum nemus
fragore vasto tonuit et lucus sacer;

Idaea ruptis saxa ceciderunt iugis. 175

nec terra solum tremuit: et pontus suum
adesse Achillen sensit ac stravit vada.

tum scissa vallis aperit immensos specus

et hiatus Erebi pervium ad superos iter
tellure fracta praebet ac tumulum levat.] 180

emicuit ingens umbra Thessalici ducis,

Threicia qualis arma proludens tuis

iam, Troia, fatis stravit aut Neptunium

cana nitentem perculit iuvenem coma,

aut cum inter acies Marte violento furens 185

corporibus amnes clusit et quaerens iter

tardus cruento Xanthus erravit vado,

aut cum superbo victor in curru stetit

egitque habenas Hectorem et Troiam trahens.

implevit omne litus irati sonus: 190

'ite, ite inertes, manibus meis debitos

auferte honores, solvite ingratas rates

per nostra ituri maria — non parvo luit

iras Achillis Graecia et magno luet.

desponsa nostris cineribus Polyxene 195

Pyrrhi manu mactetur et tumulum riget.'

scaenae inscriptum: Talthybius Chorus 164 quam longa A 167
effare edoce quis E 170 G. (numerus Gronovii errore natus) ortus A
172 caecos tr. e. i. sonos A 176 nec sola tellus tremuit A 178
tunc scissa tellus A 182 praeludens A 184 cana: ca 2 m. corr.
ex ce E 187 cruento xanthus: o 2 m. ex u, x i. ras. (fuisse videtur
cruentus anthus) E 191 ite semel E. — debitos manibus meis A
192 afferte E 193 luet A 194 at magno A 195 Polyxena E
cf. 367. 942

haec fatus alta nocte † divisit diem
 repetensque Ditem mersus ingentem specum
 coeunte terra iunxit. immoti iacent
 tranquilla pelagi, ventus abiecit minas 200
 placidumque fluctu murmurat leni mare,
 Tritonum ab alto cecinit hymenaeum chorus.

PYRRHVS

Cum laeta pelago vela rediturus dares,
 excidit Achilles cuius unius manu
 impulsa Troia, quidquid adiecit morae 205
 illo remoto, dubia quo caderet stetit.
 velis licet quod petitur ac properes dare,
 sero es daturus: iam suum cuncti duces
 tulere pretium. quae minor merces potest
 tantae dari virtutis? an meruit parum 210
 qui, fugere bellum iussus et longa sedens
 aevum senecta ducere ac Pylī senis
 transcendere annos, exuit matris dolos
 falsasque vestes, fassus est armis virum?
 inhospitali Telephus regno impotens, 215
 dum Mysiae ferocis introitus negat,
 rudem cruore regio dextram imbuit
 fortemque eandem sensit et mitem manum.
 cecidere Thebae, vidit Eetion capi
 sua regna victus; clade subversa est pari 220
 apposita celso parva Lyrnesos iugo,
 captaque tellus nobilis Briseide
 et causa litis regibus Chryse iacet
 et nota fama Tenedos et quae pascuo
 fecunda pingui Thracios nutrit greges 225
 Scyros fretumque Lesbos Aegaeum secans

197 alta voce dimisit diem § *conieci*: mutavit diem *sive*: alta nocte,
 iam vitans diem r. D., mersus 199 immota *E* 202 Triton *A*. — choro *A*
 203 *scaenae inscriptum*: Pyrrhus Agamemnon (Agamenon *E*) Calchas
 205 *sic A*:

impulsa Troia corruit tandem solo,
 brevi repensans quidquid adiecit morae
 Scyros fretumque Lesbos Aegeum secans;
 illo remoto dubia quo caderet stetit.

210 virtuti *codd.* an is meruit *editiones post Aldinam. correxit Pei-*
perus 212 senecta degere *A*. — pylī senis *E* 219 vidit et longa-
 pi *E* 226 *post v. 205 ponitur A*

et cara Phoebō Cilla; quid quas alluit
 vernis Caycus gurgitem attollens aquis?
 haec tanta clades gentium ac tantus pavor,
 sparsae tot urbes turbinis vasti modo 230
 alterius esset gloria ac summum decus:
 iter est Achillis; sic meus venit pater
 et tanta gessit bella, dum bellum parat.
 ut alia sileam merita, non unus satis
 Hector fuisset? Ilium vicit pater, 235
 vos diruistis. inclitas laudes iuvat
 et facta magni clara genitoris sequi:
 iacuit peremptus Hector ante oculos patris
 patruique Memnon, cuius ob luctum parens
 pallente maestum protulit vultu diem; 240
 suique victor operis exemplum horruit
 didicitque Achilles et dea natos mori.
 tum saeva Amazon ultimus cecidit metus —
 debes Achilli, merita si digne aestimas,
 et si ex Mycenis virginem atque Argis petat. 245
 dubitatur et iam placita nunc subito improbas
 Priamique natam Pelei nato ferum
 mactare credis? at tuam natam parens
 Helenae immolasti: solita iam et facta expeto.
 AGAM. Iuvenile vitium est regere non posse impetum; 250
 aetatis alios fervor hic primus rapit,
 Pyrrhum paternus. spiritus quondam truces
 minasque tumidi lentus Aeacidae tuli:
 quo plura possis, plura patienter feras.
 Quid caede dira nobiles clari ducis 255
 aspergis umbras? noscere hoc primum decet,
 quid facere victor debeat, victus pati.
 violenta nemo imperia continuit diu,
 moderata durant; quoque Fortuna altius
 evexit ac levavit humanas opes, 260
 hoc se magis suppressere felicem decet
 variosque casus tremere metuentem deos
 nimium faventes. magna momento obrui
 vincendo didici. Troia nos tumidos facit

227 sacra Phoebō *ς* 228 calchus *E* 232 Achilli *ς* 237 et
 clara magni facta *A* 239 mennon *E* 243 tum versa *A. u. c.* timor *A*
 244 digna *E* 245 *vulgo* etsi 246 etiam? placita *vulg. correxit*
Buechelerus. — nec subito probas *A* 247 patriamque gnatam *E*
 251 primae *A* 252 trucidis *E* 264 facis *ς*

nimium ac feroces? stamus hoc Danai loco, 265
 unde illa cecidit. fateor, aliquando impotens
 regno ac superbus altius memet tuli;
 sed fregit illos spiritus haec quae dare
 potuisset aliis causa, Fortunae favor.
 tu me superbum, Priame, tu timidum facis. 270
 ego esse quicquam sceptrum nisi vano putem
 fulgore tectum nomen et falso comam
 vinclo decentem? casus haec rapiet brevis,
 nec mille forsitan ratibus aut annis decem. 274
 equidem fatebor (pace dixisse hoc tua, 276
 Argiva tellus, liceat) affligi Phrygas
 vincique volui: ruere et aequari solo
 utinam arcuissem. sed regi frenis nequit
 et ira et ardens hostis et victoria 280
 commissa nocti. quidquid indignum aut ferum
 cuiquam videri potuit, hoc fecit dolor
 tenebraeque, per quas ipse se irritat furor,
 gladiusque felix, cuius infecti semel
 vecors libido est. quidquid eversae potest 285
 superesse Troiae, maneat: exactum satis
 poenarum et ultra est. regia ut virgo occidat
 tumultoque donum detur et cineres riget
 et facinus atrox caedis ut thalamos vocent,
 non patiar. in me culpa cunctorum redit: 290
 qui non vetat peccare, cum possit, iubet.
 PYRRH. Nullumne Achillis praemium manes ferent?
 AGAM. Ferent, et illum laudibus cuncti canent
 magnumque terrae nomen ignotae audient.
 quod si levatur sanguine infuso cinis, 295
 opima Phrygii colla caedantur greges
 fluatque nulli flebilis matri cruor.
 quis iste mos est? quando in inferias homo est
 impensus hominis? detrahe invidiam tuo

non omnibus fortuna tam lenta imminet

275

269 alii *A* 273 vinclo tegentem *ς*. — rapit *ς* 274 forsam *E*
 275 ante 274 *E*. *delevi. cf. I, 35* 279 etiam arguissem *codd. cor-*
rexit Madvigius adv. II p. 120 (arcuissem Lipsius) 283 se om. *E*
 ipse om. *ς* 288 tumultoque *E*, sed t. *expunct.* 289 vocem *A*
 295 cinis: inis *i. ras. totid. litt. 2-1 m. E* 296 gregis *codd. cor-*
rexit Buechelerus 298 qui *E* vulgo sic interpungunt: est, quando
 299 homini *A*

- odiumque patri, quem coli poena iubes. 300
- PYRRH. O tumide, rerum dum secundarum status
extollit animos, timide cum increpuit metus,
regum tyranne! iamne flammatum geris
† amore subito pectus ac veneris novae?
solusne totiens spolia de nobis feres? 305
- hac dextra Achilli victimam reddam suam.
quam si negas retinesque, maiorem dabo
dignamque quam det Pyrrhus; et nimium diu
a caede nostra regia cessat manus
paremque poscit Priamus. AGAM. Haud equidem nego 310
hoc esse Pyrrhi maximum in bello decus,
saevo peremptus ense quod Priamus iacet,
supplex paternus. PYRRH. Supplices nostri patris
hostesque eosdem novimus. Priamus tamen
praesens rogavit; tu gravi pavidus metu, 315
nec ad rogandum fortis, Aiaci preces
Ithacoque mandas clausus atque hostem tremens.
AGAM. At non timebat tunc tuus, fateor, parens,
interque caedes Graeciae atque ustras rates
segnis iacebat belli et armorum immemor, 320
levi canoram verberans plectro chelyn.
PYRRH. Tunc magnus Hector, arma contemnens tua,
cantus Achillis timuit et tanto in metu
navalibus pax alta Thessalicis fuit.
AGAM. Nempe isdem in istis Thessalis navalibus 325
pax alta rursus Hectoris patri fuit.
PYRRH. Est regis alti spiritum regi dare.
AGAM. Cur dextra regi spiritum eripuit tua?
PYRRH. Mortem misericors saepe pro vita dabit.
AGAM. Et nunc misericors virginem busto petis? 330
PYRRH. Iamne immolari virgines credis nefas?
AGAM. Praeferre patriam liberis regem decet.
PYRRH. Lex nulla capto parcit aut poenam impedit.
AGAM. Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.
PYRRH. Quodcumque libuit facere victori licet. 335
AGAM. Minimum decet libere cui multum licet.
PYRRH. His ista iactas, quos decem annorum gravi

302 extollit *E*. — increuit *E* 304 amore solito *ζ*. *versum inter-*
cidisse Gronovius, *ego scribendum conieci*: Amoris igne 306 dex-
trachilli *E* 321 caelym *E* 325 thessalicis *ζ* 330 at n. m. vir-
gines *A*

regno subactos Pyrrhus exsolvit iugo?

AGAM. Hos Scyrus animos? PYRRH. Scelere quae fratrum caret.

AGAM. Inclusa fluctu — PYRRH. Nempe cognati maris: 340
Atrei et Thyestae nobilem novi domum.

AGAM. Ex virginis concepte furtivo stupro
et ex Achille nate, sed nondum viro —

PYRRH. Illo ex Achille, genere qui mundum suo
sparsus per omne caelitem regnum tenet: 345
Thetide aequor, umbras Aeaco, caelum Iove.

AGAM. Illo ex Achille, qui manu Paridis iacet.

PYRRH. Quem nec deorum comminus quisquam petit.

AGAM. Compescere equidem verba et audacem malo
poteram domare; sed meus captis quoque 350
scit parcere ensis. potius interpretes deum
Calchas vocetur: fata si poscent, dabo.

Tu qui Pelasgae vincla solvisti rati
morasque bellis, arte qui reseras polum,
cui viscerum secreta, cui mundi fragor 355
et stella longa semitam flamma trahens
dant signa fati, cuius ingenti mihi
mercede constant ora: quid iubeat deus
effare, Calchas, nosque consilio rege.

CALCHAS

Dant fata Danaïs quo solent pretio viam: 360
mactanda virgo est Thessali busto ducis;
sed quo iugari Thessalae cultu solent
Ionidesve vel Mycenaeae nurus,
Pyrrhus parenti coniugem tradat suo:
sic rite dabitur. non tamen nostras tenet 365
haec una puppes causa: nobilior tuo,
Polyxene, cruore debetur cruor.
quem fata quaerunt, turre de summa cadat
Priami nepos Hectoreus et letum oppetat.
tum mille velis impleat classis freta. 370

339 Syrus *E* Scyros *A* 346 aequora *E* cf. *I*, 59 351 di-
uum *E* 352 poscunt *A* 354 belli *E* 356 post flamma *eras*.
m *E* 357 dat *E* 359 Calcha *A* 367 Polyxena *Σ* 369
Priamo *E*

CHORVS

Verum est an timidos fabula decipit
 umbras corporibus vivere conditis,
 cum coniunx oculis imposuit manum
 supremusque dies solibus obstitit
 et tristis cineres urna cohercuit?
 non prodest animam tradere funeri,
 sed restat miseris vivere longius?
 an toti morimur nullaue pars manet
 nostri, cum profugo spiritus halitu
 immixtus nebulis cessit in aera
 et nudum tetigit subdita fax latus?

375

380

Quidquid sol oriens, quidquid et occidens
 novit, caeruleis Oceanus fretis
 quidquid bis veniens et fugiens lavat,
 aetas Pegaseo corripit gradu.

385

quo bis sena volant sidera turbine,
 quo cursu properat volvere saecula
 astrorum dominus, quo properat modo
 obliquis Hecate currere flexibus:
 hoc omnes petimus fata nec amplius,
 iuratos superis qui tetigit lacus,
 usquam est; ut calidis fumus ab ignibus
 vanescit, spatium per breve sordidus,
 ut nubes, gravidas quas modo vidimus,
 arctoi Boreae dissicit impetus:

390

395

sic hic, quo regimur, spiritus effluet.
 post mortem nihil est ipsaque mors nihil,
 velocis spatii meta novissima;
 spem ponant avidi, solliciti metum:
 tempus nos avidum devorat et chaos.

400

mors individua est, noxia corpori
 nec parcens animae: Taenara et aspero
 regnum sub domino limen et obsidens
 custos non facili Cerberus ostio
 rumores vacui verbaque inania

405

371. fabula: b 2 m. ex m E 375 tristes A 378 an A E
 ac E, sed c i. ras. 2 m. 379 nostri: o i. ras. 2 m. E 384 vel
 veniens vel fugiens A. — labat E 386 bis quos sena vocant E 387
 saecula volvere A 389 aecate E 390 haec omnes E A corr. S
 393 sordibus S 395 dissipat A dissicat E corr. S 402 tenareta
 spero E

et par sollicito fabula somnio.
quaeris quo iaceas post obitum loco?
quo non nata iacent. —

ANDROMACHA

Quid, maesta Phrygiae turba, laceratis comas
miserumque tunsae pectus effuso genas 410
fletu rigatis? levia perpressae sumus,
si flenda patimur. Ilium vobis modo,
mibi cecidit olim, cum ferus curru incito
mea membra raperet et gravi gemeret sono
Peliacus axis pondere Hectoreo tremens. 415
tunc obruta atque eversa quodcumque accidit
torpens malis rigensque sine sensu fero.
iam erepta Danais coniugem sequerer meum,
nisi hic teneret: hic meos animos domat
morique prohibet; cogit hic aliquid deos 420
adhuc rogare — tempus aerumnae addidit.
hic mihi malorum maximum fructum abstulit,
nihil timere: prosperis rebus locus
ereptus omnis, dira qua veniant habent.
miserrimum est timere, cum speres nihil. 425

SENEX

Quis te repens commovit afflictam metus?

ANDR. Exoritur aliquod maius ex magno malum.
nondum ruentis Ilii fatum stetit.

SEN. Et quas reperiet, ut velit, clades deus?

ANDR. Stygis profundae claustra et obscuri specus 430
laxantur et, ne desit eversis metus,
hostes ab imo conditi Dite exeunt —

solisne retro pervium est Danais iter?

certe aequa mors est: turbat atque agitat Phrygas
communis iste terror; hic proprie meum 435
exterret animum noctis horrendae sopor.

SEN. Quae visa portas? effer in medium metus.

ANDR. Partes fere nox alma transierat duas
clarumque septem verterant stellae iugum;
ignota tandem venit afflictae quies 440

407. 408 post v. 399 A 409 scaenae inscriptum: Andromacha
Senex Astianax E And. S. Vlixes A. — lac. manus § 416 eversa Troia
concidit A 417 feror A 426 repetens E 427 aliquid § 430
Stygii profundae A 432 tumultu exeunt A 437 portant A portent §
438 nox iam tr. E

brevisque fessis somnus obrepsit genis, ^{brevis una}
 si somnus ille est mentis attonitae stupor:
 cum subito nostros Hector ante oculos stetit,
 non qualis ultro bella in Argivos ferens
 Graias petebat facibus Idaeis rates, 445
 nec caede multa qualis in Danaos furens
 vera ex Achille spolia simulato tulit, ^{caute a}
 non ille vultus flammeum intendens iubar,
 sed fessus ac deiectus et fletu gravis
 similisque nostro, squalida obtectus coma. 450
 iuvat tamen vidisse; tum quassans caput:
 'dispelle somnos' inquit 'et natum eripe,
 o fida coniunx: lateat, haec una est salus.
 omitte fletus — Troia quod cecidit gemis?
 utinam iaceret tota. festina, amove 455
 quocumque nostrae parvulam stirpem domus.'
 mihi gelidus horror ac tremor somnum expulit,
 oculosque nunc huc pavida, nunc illuc ferens
 oblita nati misera quaesivi Hectorem:
 fallax per ipsos umbra complexus abit. 460

O nate, magni certa progenies patris,
 spes una Phrygibus, unica afflictae domus,
 veterisque suboles sanguinis nimium incliti
 nimiumque patri similis: hos vultus meus
 habebat Hector, talis incessu fuit 465
 habituque talis, sic tulit fortes manus,
 sic celsus umeris, fronte sic torva minax
 cervice fusam dissipans iacta comam —
 o nate sero Phrygibus, o matri cito,
 eritne tempus illud ac felix dies 470
 quo Troici defensor et vindex soli
 rediviva ponas Pergama et sparsos fuga
 cives reducas, nomen et patriae suum
 Phrygibusque reddas? sed mei fati memor
 tam magna timeo vota — quod captis sat est, 475
 vivamus. heu me, quis locus fidus meo
 erit timori quave te sede oculam?
 arx illa pollens opibus et muris deum,

446 caede vasta *A.* — Danais ζ 448 incendens ζ 452 de-
 pelle *A* 457 excutit *A* 462 spes vita *Phr.* ζ 468 lata comam *A*
 469 o *secundo loco om.* ζ at matri ζ 472 recidiva *A.* — poenas *E*
 473 ciues: u *ex a 1 m.* *E* 474 Prigibusque *E.* — immemor *A* 476
 qui *E*

gentes per omnes clara et invidiae gravis, *disagruas*
nunc pulvis altus, strata sunt flamma omnia 480
superestque vasta ex urbe ne tantum quidem,
quo lateat infans — quem locum fraudi legam?
est tumulus ingens coniugis cari sacer,
verendus hosti, mole quem immensa parens
opibusque magnis struxit, in luctus suos 485
rex non avarus: optime credam patri —
sudor per artus frigidus totos cadit:
omen tremesco misera feralis loci. 488
SEN. Miser occupet praesidia, securus legat. 497
ANDR. Quid quod latere sine metu magno nequit, 496
ne prodat aliquis? SEN. Amove testes doli. 492
ANDR. Si quaeret hostis? SEN. Vrbe in eversa perit: 493
haec causa multos una ab interitu arcuit, 489
credi perisse. ANDR. Vix spei quicquam est super:
grave pondus illum magna nobilitas premit; 491
quid proderit latuisse redituro in manus? 494
SEN. Victor feroces impetus primos habet. *atque* 495
ANDR. Quis te locus, quae regio seducta, invia 498
tuto reponet? quis feret trepidis opem?
quis proteget? qui semper, etiam nunc tuos, 500
Hector, tuere: coniugis furtum piae
serva et fideli cinere victurum excipe.
succede tumulo, nate — quid retro fugis
tutasque latebras spernis? agnosco indolem:
pudet timere. spiritus magnos fuga 2 505

479 invidiae capax A 489 sq. sic leguntur in E:

SEN. Haec causa multos una ab interitu arguit
credit perisse. vix spei quicquam est super. 490

AND. Grave pondus illum magna nobilitas premit.

SEN. Ne prodat aliquis

Amove testes doli.

AND. Si queret hostis?

SEN. Vrbe in eversa perit.

AND. Quid proderit latuisse redituro in manus?

SEN. Victor feroces impetus primos habet. 495

AND. quid quod latere sine metu magno nequit?

SEN. Miser occupet praesidia, securus legat.

v. 491 seni continuatur, v. 492 prius hemistichium Andromachae,
alterum seni datur A; v. 490 alteram versus partem Andromachae
dedit Raphelengius. de versibus a me dispositis cf. I, 217 sq. 489
arguit E A corr. § 490 credit E (v. s.) 504 turpesque A turris-
que E corr. M cf. I, 2 505 fuge codd. correxit Rutgersius V. L.
p. 604

animosque veteres, sume quos casus dedit.
 en intueri, turba quae simus super:
 tumulus, puer, captiva: cedendum est malis.

sanctas parentis conditi sedes age

aude subire. fata si miseros iuvant,

510

habes salutem; fata si vitam negant,

habes sepulchrum. SEN. Claustra commissum tegunt;

quem ne tuus producat in medium timor,

procul hinc recede teque diversam amove.

ANDR. Levius solet timere, qui propius timet;

515

sed, si placet, referamus hinc alio pedem.

SEN. Cohibe parumper ora questusque opprime:

gressus nefandos dux Cephallanum admovet.

ANDR. Dehisce tellus tuque, coniunx, ultimo

specu revulsam scinde tellurem et Stygis

520

sinu profundo conde depositum meum.

adest Vlixes, et quidem dubio gradu

vultuque: nectit pectore astus callidos.

X_h

VLIXES

Durae minister sortis hoc primum peto,

ut, ore quamvis verba dicantur meo,

525

non esse credas nostra: Graiorum omnium

procerumque vox est, petere quos seras domos

Hectorea suboles prohibet: hanc fata expetunt.

sollicita Danaos pacis incertae fides

semper tenebit, semper a tergo timor

530

respicere coget arma nec poni sinet,

dum Phrygibus animos natus eversis dabit,

Andromacha, vester. augur haec Calchas canit;

et, si taceret augur haec Calchas, tamen

dicebat Hector, cuius et stirpem horreo:

535

generosa in ortus semina exurgunt suos.

sic ille magni parvus armenti comes

primisque nondum cornibus findens cutem

cervice subito celsus et fronte arduus

gregem paternum ducit ac pecori imperat;

540

quae tenera caeso virga de trunco stetit,

par ipsa matri tempore exiguo subit

510 misero E 518 Cephalenum § 520 et om. A 524 novae
 scaenae inscribit Vlixes. Andromacha E 533 hoc §. — caecae E. —
 vester a. h. C. canit Andromachae datur et 534 rursus Vlixis A 534
 at si § 536 hortus E

umbrasque terris reddit et caelo nemus;
 sic male relictus igne de magno cinis
 vires resunit. est quidem iniustus dolor 545
 rerum aestimator: si tamen tecum exigas,
 veniam dabis, quod bella post hiemes decem
 totidemque messes iam senex miles timet
 aliasque clades rursus ac numquam bene
 Troiam iacentem. magna res Danaos movet, 550
 futurus Hector: libera Graios metu.
 haec una naves causa deductas tenet,
 hac classis haeret. neve crudelem putes,
 quod sorte iussus Hectoris natum petam:
 petissem Oresten. patere quod victor tulit. 555
 ANDR. Vtinam quidem esses, nate, materna in manu,
 nossemque quis te casus ereptum mihi
 teneret, aut quae regio — non hostilibus
 confossa telis pectus ac vinclis manus
 secantibus praestricta, non acri latus 560
 utrumque flamma cincta maternam fidem
 umquam exuissem. nate, quis te nunc locus,
 fortuna quae possedit? errore avio
 vagus arva lustras? vastus an patriae vapor
 corripuit artus? saevus an victor tuo 565
 lusit cruore? numquid immanis ferae
 morsu peremptus pascis Idaeas aves?
 VLIX. Simulata remove verba; non facile est tibi
 decipere Vlixen: vicimus matrum dolos
 etiam dearum. cassa consilia amove; 570
 ubi natus est? ANDR. Vbi Hector? ubi cuncti Phryges?
 ubi Priamus? unum quaeris: ego quaero omnia.
 VLIX. Coacta dices sponte quod fari abnuis.
 ANDR. Tuta est, perire quae potest debet cupit.
 VLIX. Magnifica verba mors prope admota excutit. 575
 ANDR. Si vis, Vlix, cogere Andromacham metu,
 vitam minare: nam mori votum est mihi.
 VLIX. Verberibus igni † morte cruciatu eloqui
 quodcumque celas adiget invitam dolor
 et pectore imo condita arcana eruet: 580

546 tecum excutias *E* 547 annos decem *A* 548 menses *A*
 551 libera nos hoc metu *A* 553 hic *codd. correxit N. Heinsius adv.*
p. 153 559 ac vinculis *E*, *sed c sup. scr. 1 m.* aut vinclis *A*
 563 possidet *E A corr. §* 569 Vlixem *E* 578 conieci: igni omni-
 que cruciatu

necessitas plus posse quam pietas solet.

ANDR. Propone flammās, vulnera et diras mali
doloris artes et famem et saevam sitim

variasque pestes undique, et ferrum inditum

visceribus istis, carceris caeci luem,

585

et quidquid audet victor iratus timens:

animosa nullos mater admittit metus.

588

VLIX. Hic ipse, quo nunc contumax perstas, amor

consulere parvis liberis Danaos monet.

590

post arma tam longinqua, post annos decem

minus timerem quos facit Calchas metus,

si mihi timerem: bella Telemacho paras.

ANDR. Invita, Vlixē, gaudium Danaīs dabo:

dandum est; fatere quos premis luctus, dolor.

595

gaudete, Atridae, tuque laetifica, ut soles,

refer Pelasgis: Hectoris proles obit.

VLIX. Et esse verum hoc qua probas Danaīs fide?

ANDR. Ita quod minari maximum victor potest

contingat et me fata maturo exitu

600

facilique solvant ac meo condant solo

et patria tellus Hectorem leviter premat,

ut luce cassus inter extinctos iacet

datusque tumulo debita exanimis tulit.

VLIX. Expleta fata stirpe sublata Hectoris

605

solidamque pacem laetus ad Danaos feram —

quid agis, Vlixē? Danaidae credent tibi:

tu cui? parenti — fingit an quisquam hoc parens,

nec abominandae mortis auspiciū pavet?

auspiciā metuunt qui nihil maius timent.

610

fidem alligavit iure iurando suam —

si peierat, timere quid gravius potest?

nunc advoca astus, anime, nunc fraudes, dolos,

nunc totum Vlixen; veritas numquam perit.

VLIX. Stulta est fides celare quod prodas statim.

587

583 et om. E. — famen E 585 ustis A 586 tumens A 587
hic E 5, post v. 581 A; post v. 588 posuit Raphaelengius. delevi.
588 Andromachae datur E, Vlixī A. — admittis A 590 monet: n
ex u aut invicem E 591 tam om. E 592 facis A 594 immiti
Vlixī gaudium ac (et 5) Danaīs dabo A 596 soles: es i. ras. 3 m. E
602 patriam E 603 luce caruit EA l. caret, ut 5 vulgo. correxit N.
Heinsius adv. p. 154 (5) 607 Danaī dic cr. E 608 an quicquam
parens A 612 perierat A 614 et totum A. — numquam latet A

scrutare matrem. maeret, inlacrimat, gemit;
 sed et huc et illuc anxios gressus refert
 missasque voces aure sollicita excipit:
 magis haec timet, quam maeret. ingenio est opus. 615

Alios parentes alloqui in luctu decet:
 tibi gratulandum est, misera, quod nato cares,
 quem mors manebat saeva praecipitem datum
 e turre, lapsis sola quae muris manet. 620

ANDR. Reliquit animus membra, quatiuntur, labant
 torpetque vinctus frigido sanguis gelu.

VLIX. Intremuit: hac, hac parte quaerenda est mihi;
 matrem timor detexit: iterabo metum. — 625

ite, ite celeres, fraude materna abditum
 hostem, Pelasgi nominis pestem ultimam,
 ubicumque latitat, erutam in medium date.
 bene est: tenetur. perge, festina, attrahe — 630

ANDR. Vtinam timerem. solitus ex longo est metus:
 dediscit animus saepe quod didicit diu.

VLIX. Lustrale quoniam debitum muris puer
 sacrum antecessit nec potest vatem sequi
 meliore fato raptus, hoc Calchas ait
 modo piari posse redituras rates,
 si placet undas Hectoris sparsi cinis
 ac tumulus imo totus aequetur solo. 635

nunc ille quoniam debitam effugit necem,
 erit admovenda sedibus sacris manus. 640

ANDR. Quid agimus? animum distrahit geminus timor:
 hinc natus, illinc coniugis sacri cinis.
 pars utra vincet? testor immites deos,
 deosque veros coniugis manes mei: 645

non aliud, Hector, in meo nato mihi
 placere quam te. vivat, ut possit tuos
 referre vultus — prorutus tumulo cinis
 mergetur? ossa fluctibus spargi sinam
 disiecta vastis? potius hic mortem oppetat. — 650
 poteris nefandae deditum mater neci
 videre? poteris celsa per fastigia

616 et huc *E* sed huc *A* correxit *Bothius* 622 post sola
eras. s E 625 en tremuit *§.* — hac *semel E* 627 ite *semel E*
 632 solutus *E* 633 d. a. sero *A* sicre *E* correxi *cf. I, 9* 634
 lustrare *E* 635 *cf. I, 12* 639 sequetur *E* 643 cari cinis *A*
 644 vincit *§*

missum rotari? potero, perpetiar, feram,
 dum non meus post fata victoris manu
 iactetur Hector. — hic suam poenam potest 655
 sentire, at illum fata iam in tuto locant —
 quid fluctuaris? statue, quem poenae extrahas.
 ingrata, dubitas? Hector est illinc tuus —
 erras: utrimque est Hector; hic sensus potens,
 forsan futurus ultor extincti patris — 660
 utrique parci non potest: quid iam facis?
 serva e duobus, anime, quem Danaï timent.
 VLIX. Responsa peragam: funditus busta eruam.
 ANDR. Quae vendidistis? VLIX. Pergam et e summo aggere
 traham sepulchra. ANDR. Caelitum appello fidem 665
 fidemque Achillis: Pyrrhe, genitoris tui
 munus tuere. VLIX. Tumulus hic campo statim
 toto iacebit. ANDR. Fuerat hoc prorsus nefas
 Danaï inausum. templa violastis, deos
 etiam faventes: busta transierat furor. 670
 resistam, inermes offeram armatis manus,
 dabit ira vires. qualis Argolicas ferox
 turmas Amazon stravit, aut qualis deo
 percussa Maenas entheo silvas gradu
 armata thyrsos terret atque expers sui 675
 vulnus dedit nec sensit, in medios ruam
 tumuloque cineris socia defenso cadam.
 VLIX. Cessatis et vos flebilis clamor movet
 furorque cassus feminae? iussa ocus
 peragite. ANDR. Me, me sternite hic ferro prius. 680
 repellor, heu me. rumpe fatorum moras,
 molire terras, Hector, ut Vlixen domes.
 vel umbra satis es — arma concussit manu,
 iaculatur ignes — cernitis, Danaï, Hectorem?
 an sola video? VLIX. Funditus cuncta eruam. 685
 ANDR. Quid agis? ruina pariter et natum et virum
 prosternis una? forsitan Danaos prece
 placare poteris. conditum illidet statim
 immane busti pondus — intereat miser

653 perpetiar: r ex m 1 m. E 658 illic § 659 sensu § sensus
 post et E 660 forsam E 661 quidnam *codd. correxi* 666 pyrri E
 671 inermis E 677 tumultoque E 679 casus E 681 repelle
 animum § (Avernum *Avantius*, i. e. A?) 683 satis est E § 684
 iaculetur § 685 erue A 686 ruina mater et *codd. correxit Iac.*
Gronovius 688 elidet A

ubicumque potius, ne pater natum obruat 690
 prematque patrem natus. — Ad genua accido
 supplex, Vlixē, quamque nullius pedes
 novere dextram pedibus admoveo tuis.
 miserere matris et preces placidus pias
 patiensque recipe, quoque te celsum altius 695
 superi levarunt, mitius lapsos preme:
 misero datur quodcumque, fortunae datur.
 sic te revisat coniugis sanctae torus,
 annosque, dum te recipit, extendat suos
 Laerta; sic te iuvenis aspiciat tuus, 700
 et vota vincens vestra felici indole
 aetate avum transcendat, ingenio patrem.
 miserere matris: unicum adflictae mihi
 solamen hic est. VLIX. Exhibe natum et roga.

ANDR. Huc e latebris procede tuis, 705
 flebile matris furtum miserae.
 hic est, hic est terror, Vlixē,
 mille carinis. submitte manus
 dominique pedes supplice dextra
 stratus adora nec turpe puta 710
 quidquid miseros fortuna iubet.
 pone ex animo reges atavos
 magnique senis iura per omnes
 incluta terras, excidat Hector,
 gere captivum positoque genu, 715
 si tua nondum funera sentis,
 matris fletus imitare tuae.

Vidit pueri regis lacrimas
 et Troia prior, parvusque minas
 trucis Alcidae flexit Priamus. 720
 ille, ille ferox, cuius vastis
 viribus omnes cessere ferae,
 qui perfracto limine Ditis
 caecum retro patefecit iter,
 hostis parvi victus lacrimis: 725
 'suscipe' dixit 'rector habenas
 patrioque sede celsus solio;
 sed sceptrā fide meliore tene.'
 hoc fuit illo victore capi:

700 excipiat tuus *A* accipiat tuus *E* *correxī* 707 hic puer
 hic est *A* 713 omnis *E* 719 minas: s *ex* x 2 *m.* *E*

discite mites Herculis iras. 730
 an sola placent Herculis arma?
 iacet ante pedes non minor illo
 supplice supplex vitamque petit —
 regnum Troiae quocumque volet
 Fortuna ferat. 735

VLIX. Matris quidem me maeror attonitae movet,
 magis Pelasgae me tamen matres movent,
 quarum iste magnos crescit in luctus puer.

ANDR. Has, has ruinas urbis in cinerem datae
 hic excitabit? hae manus Troiam erigent? 740
 nullas habet spes Troia, si tales habet.
 non sic iacemus Troes, ut cuiquam metus
 possimus esse. spiritus genitor facit?

sed nempe tractus. ipse post Troiam pater
 posuisset animos, magna quos frangunt mala. 745
 si poena petitur, quae peti gravior potest?
 famulare collo nobili subeat iugum,
 servire liceat. aliquis hoc regi negat?

VLIX. Non hoc Vlixes, sed negat Calchas tibi.

ANDR. O machinator fraudis et scelerum artifex, 750
 virtute cuius bellica nemo occidit,
 dolis et astu maleficae mentis iacent
 etiam Pelasgi, vatem et insontes deos
 praetendis? hoc est pectoris facinus tui.

nocturne miles, fortis in pueri necem 755
 iam solus audes aliquid et claro die.

VLIX. Virtus Vlixis Danaidis nota est satis
 nimisque Phrygibus. non vacat vanis diem
 conterere verbis: ancoras classis legit.

ANDR. Brevem moram largire, dum officium parens 760
 nato supremum reddo et amplexu ultimo
 avidos dolores satio. VLIX. Misereri tui
 utinam liceret. quod tamen solum licet,
 tempus moramque dabimus. arbitrio tuo
 implere lacrimis: fletus aerumnas levat. 765

ANDR. O dulce pignus, o decus lapsae domus

736 *novae scaenae inscribitur* Vlixes Andromacha Astyanax *A*
 (om. *E*5) 739 an has *A*. — datas *A* 744 fractus *E* 747 sub-
 dat *E* 750 et: o *5* 756 et: e *E* 757 danais *E* 758 phy-
 gibus *E* 759 leget *E* legat *A* corr. *5* 760 nomen praefixit 2 *m. E*
 761 amplexus *E* 762 dolore *E* 764 tempusque moram d. *E* 766
 o decus o l. *E*.

summumque Troiae funus, o Danaum timor,
 genetricis o spes vana, cui demens ego
 laudes parentis bellicas, annos avi
 † medios precabar, vota destituit deus. 770
 Iliaca non tu sceptrā regali potens
 gestabis aula, iura nec populis dabis
 victasque gentes sub tuum mittes iugum,
 non Graia caedes terga, non Pyrrhum trahes;
 non arma tenera parva tractabis manu 775
 sparsasque passim saltibus latis feras
 audax sequeris nec stato lustrī die,
 solemne referens Troici lusus sacrum,
 puer citatas nobilis turmas ages;
 non inter aras mobili velox pede, 780
 reboante flexo concitos cornu modos,
 barbarica prisco templa saltatu coles.
 o Marte diro tristius leti genus!
 flebilius aliquid Hectoris magni nece
 muri videbunt. VLIX. Rumpe iam fletus, parens: 785
 magnus sibi ipse non facit finem dolor.
 ANDR. Lacrimis, Vlixē, parva quam petimus mora est;
 concede paucas, ut mea condam manu
 viventis oculos. occidis parvus quidem,
 sed iam timendus. Troia te expectat tua: 790
 i, vade liber, liberos Troas vide.
 ASTYAN. Miserere, mater. ANDR. Quid meos retines sinus
 manusque matris cassa praesidia occupas?
 fremitu leonis qualis audito tener
 timidum iuventus applicat matri latus, 795
 at ille saevus matre summotā leo
 praedam minorem morsibus vastis tenens
 frangit vehitque: talis ē nostro sinu
 te rapiet hostis. oscula et fletus, puer,
 lacerosque crines excipe et plenus mei 800
 occurre patri; pauca maternae tamen
 perfer querelae verba: 'si manes habent
 curas priores nec perit flammis amor,

769 annos atque *E* 770 conieci toties prec. 778 Troici
 lustrī s. *A* 781 revocante *codd. correxit Hemsterhusius ad Luc.*
dial. deor. 12 782 barbara *E* 783 morte dira *codd. correxit Peiperus*
 786 ipsi *A* 788 concede, parvos *A* 789 viventes *E* 791 post
I eras. e vel i E. — vade puer l. Troias v. *E* 797 vastis premens *A*
 799 te pariet *E*

servire Graio pateris Andromachen uiro,
 crudelis Hector? lentus et segnis iaces? 805
 redit Achilles.' sume nunc iterum comas
 et sume lacrimas, quidquid e misero viri
 funere relictum est, sume quae reddas tuo
 oscula parenti. matris hanc solacio
 relinque vestem: tumulus hanc tetigit meus 810
 manesque cari. si quid hic cineris latet,
 scrutabor ore. VLIX. Nullus est flendi modus:
 abripite propere classis Argolicae moram.

CHORVS

Quae vocat sedes habitanda captas?
 Thessali montes et opaca Tempe, 815
 an viros tellus dare militares
 aptior Phthie meliorque fetu
 fortis armenti lapidosa Trachin,
 an maris vasti domitrix lolcos?
 urbibus centum spatiosa Crete, 820
 parva Gortynis sterilisque Tricce,
 an frequens rivis levibus Mothone,
 quae sub Oetaeis latebrosa silvis
 misit infestos Troiae ruinis
 non semel arcus? 825
 Olenos tectis habitata raris,
 virgini Pleuron inimica divae,
 an maris lati sinuosa Troezen?
 Pelion regnum Prothoi superbum,
 tertius caelo gradus? (hic recumbens 830
 montis exesi spatiosus antro
 iam trucis Chiron pueri magister,
 tinnulas plectro feriente chordas,
 tunc quoque ingentes acuebat iras
 bella canendo) 835
 An ferax varii lapidis Carystos,

804 Andr. iugo *A* 806 rediit *A* 807 quidq. e m. viri *i. ras.*
1 m. E 811 quidquid hic *A* 813 abripite: pi *ex pe 1 m. E.* —
A. p. c. et Arg. m. propriis versibus E 817 aptior ethieme m. *E* 818
 armentis *§.* — trache, trace *§* 819 maris *i. ras. 1 m. E* 821 gor-
 tinis *E* cortine (Gortyne *Aldina*) *A* Gyrtone *Gronovius. cf. I, 202.* —
 trip ce *E* trice *§* (Tricce *Delrio*) 822 ruscis levibus Methone *A*
 827 virginis Pleuros *A* 829 Prothei *A* 833 cordas *E* 836 rari
 lapidis *§*

- an premens litus maris inquieti
semper Euripo properante Chalcis?
quolibet vento faciles Calydnae,
an carens numquam Gonoessa vento 840
quaeque formidat Borean Enispe?
Attica pendens Peparethos ora,
an sacris gaudens tacitis Eleusin?
numquid Aiakis Salamina † veri
aut fera notam Calydonia saeva, 845
quasque perfundit subiturus aequor
segnibus terras Titaessos undis?
Bessan et Scarphen, Pylon an senilem?
Pharin an Pisas Iovis et coronis
Elida claram? 850
- Quolibet tristis miseras procella
mittat et donet cuicumque terrae,
dum luem tantam Troiae atque Achivis
quae tulit, Sparte, procul absit, absit
Argos et saevi Pelopis Mycenae, 855
Neritos parva brevior Zacyntho
et nocens saxis Ithace dolosis.
- Quod manet fatum dominusque quis te,
aut quibus terris, Hecuba, videndam
ducet? in cuius moriere regno? 860

HELENA

Quicumque hymen funestus, inlaetabilis
lamenta caedes sanguinem gemitus habet
est auspice Helena dignus. eversis quoque
nocere cogor Phrygibus: ego Pyrrhi toros

837 latus *E* 839 Echinae *A* (echidnae *§*) 840 Genoessa *A*
841 formidant *A* (Enispae *Aldina*) 842 pepharetos *E* 843 Eleusis *A*
844 Salamina visam *Burmanner misc. obs. I p. 71. conieci S. habeo. intercidiſſe ante v. 844 tale aliquid: [quove iactatae pelago feremur | ex- ules? ad quae loca, quas ad urbes?]* Scaliger coniecit qui v. 844 scripsit: veram 845 an fera *§* 848 scarpen phylonan. selinen. *E* 849 ipsas *§*. — coronis: i ex o 1 m. *E* 851 tristes *E* 856 breviter zachin- tho *E* 859 hecuba *A* 861 scaenae inscribitur Helena Andromacha Hecuba non addito mutos conloquentibus interesse Polyxenam et in scaenae fine Pyrrhum, cf. I, 84. — 861 adfertur in tractatu de ultimis syllabis Probo temere ascripto IV p. 224, 22 K. ('Seneca in Hecuba [aecuba cod.]: quic. — inlaet.') ubi cum testis adhibeatur productae vocis hymen ultimae, ne quis grammaticum infestus vel infaustus le- gisse opinetur cautum volumus

narrare falsos iubeor, ego cultus dare 865
 habitusque Graios. arte capietur mea
 meaque fraude concidet Paridis soror.
 fallatur; ipsi levius hoc equidem reor:
 optanda mors est sine metu mortis mori.
 quid iussa cessas agere? ad auctorem redit 870
 sceleris coacti culpa. — Dardaniae domus
 generosa virgo, melior afflictos deus
 respicere coepit teque felici parat
 dotare thalamo; tale coniugium tibi
 non ipsa sospes Troia, non Priamus daret. 875
 nam te Pelasgae maximum gentis decus,
 cui regna campi lata Thessalici patent, 878
 ad sancta lecti iura legitimi petit. 877
 te magna Tethys teque tot pelagi deae
 placidumque numen aequoris tumidi Thetis 880
 suam vocabunt, te datam Pyrrho socer
 Peleus nurum vocabit et Nereus nurum.
 depone cultus squalidos, festos cape,
 dedisce captam; deprime horrentes comas
 crinemque docta patere distingui manu. 885
 hic forsitan te casus excelso magis
 solio reponet. profuit multis capi.

ANDROMACHA

Hoc derat unum Phrygibus eversis malum,
 gaudere — flagrant strata passim Pergama:
 o coniugale tempus! an quisquam audeat 890
 negare? quisquam dubius ad thalamos eat,
 quos Helena suadet? pestis exitium lues
 utriusque populi, cernis hos tumulos ducum
 et nuda totis ossa quae passim iacent
 inhumata campis? haec hymen sparsit tuus. 895
 tibi fluxit Asiae, fluxit Europae cruor,
 cum dimicantes laeta prospiceres viros,
 incerta voti — perge, thalamos appara.
 taedis quid opus est quidve solemni face?
 quid igne? thalamis Troia praelucet novis. 900

868 fidenter ipsi *A* 869 metu *om. E* 870 auctores *A* 872
 melius *E* 877. 878 *loca mutare iussit Swoboda* 878 Th. iacent *A*
 879 thethis *E* 880 *om. E* 884 horrentis *E* 891 denius *E* 893
 hoc *E* 895 ymen *E* 897 lenta *A* 900 nobis *E*

celebrate Pyrrhi, Troades, conubia,
celebrate digne: planctus et gemitus sonet.
HEL. Ratione quamvis careat et flecti neget
magnus dolor sociosque nonnumquam sui
maeroris ipsos oderit: causam tamen 905
possum tueri iudice infesto meam,
graviora passa. luget Andromacha Hectorem
et Hecuba Priamum: solus occulte Paris
lugendus Helenae est. durum et invisum et grave est
servitia ferre? patior hoc olim iugum, 910
annis decem captiva. prostratum Ilium est,
versi penates? perdere est patriam grave,
gravius timere. vos levat tanti mali
comitatus: in me victor et victus furit.
quam quisque famulam traheret incerto diu 915
casu pependit: me meus traxit statim
sine sorte dominus. causa bellorum fui
tantaque Teucris cladis? hoc verum puta,
Spartana puppis vestra si secuit freta;
sin rapta Phrygiis praeda remigibus fui 920
deditque donum iudici victrix dea,
ignosce praedae. iudicem iratum mea
habitura causa est: ista Menelaum manent
arbitria. nunc hanc luctibus paulum tuis,
Andromacha, omissis flecte — vix lacrimas queo 925
retinere. ANDR. Quantum est Helena quod lacrimat malum.
cur lacrimat autem? fare quos Ithacus dolos,
quae scelera nectat; utrum ab Idaeis iugis
iactanda virgo est, arcis an celsae edito
mittenda saxo? num per has vastum in mare 930
volvenda rupes, latere quas scisso levat
altum vadoso Sigeon spectans sinu?
dic, fare, quidquid subdolo vultu tegis.
leviora mala sunt cuncta, quam Priami gener
Hecubaeque Pyrrhus. fare, quam poenam pares 935
exprome et unum hoc deme nostris cladibus,

902 digni ζ. — sonent *A* 914 victus et victor *A* 916 trahit *E*
918 tantaque teucris clades *E* 919 spartana puppe vestra si secui
freta *E* 920 phrygiis *E* 922 ignosce Paridi *codd. correxi cf.*
I, 222. — iratum puta *A* 923 istam mille navium manent *sic E*
924 arbitrix *E* 925 flete *E* 931 qua *E* 932 altum vadosos Si-
geon spectans sinus *A* altum vadoso sigaeo spectans sinum *E correxit*
Gronovius

falli: paratas perpeti mortem vides.

HEL. Vtinam iuberet me quoque interpretis deum
abrumperet ense lucis invisae moras

vel Achillis ante busta furibunda manu 940

occidere Pyrrhi, fata comitantem tua,
Polyxene miseranda, quam tradi sibi
cineremque Achilles ante mactari suum,
campo maritus ut sit Elysio, iubet.

ANDR. Vide ut animus ingens laetus audierit necem. 945

cultus decoros regiae vestis petit
et admoveri crinibus patitur manum.
mortem putabat illud, hoc thalamos putat.

at misera luctu mater audito stupet;
labefacta mens succubuit. assurge, alleva 950

animum et cadentem, misera, firma spiritum.

quam tenuis anima vinculo pendet levi —
minimum est quod Hecubam facere felicem potest.
spirat, revixit. prima mors miseros fugit.

HECVBA

Adhuc Achilles vivit in poenas Phrygum? 955

adhuc rebellat? o manum Paridis levem.

cinis ipse nostrum sanguinem ac tumulus sitit.

modo turba felix latera cingebat mea,

lassabar in tot oscula et tantum gregem

dividere matrem; sola nunc haec est super 960

votum, comes, levamen afflictæ, quies;

haec totus Hecubæ fetus, hac sola vocor

iam voce mater. dura et infelix age

elabere anima, denique hoc unum mihi

remitte funus. inrigat fletus genas 965

imberque victo subitus e vultu cadit.

ANDR. Nos Hecuba, nos, nos, Hecuba, lugendæ sumus, 969

quas mota classis huc et huc sparsas feret; 970

hanc cara tellus sedibus patriis teget.

HEL. Magis invidebis, si tuam sortem scies.

ANDR. An aliqua poenæ pars meae ignota est mihi?

HEL. Versata dominos urna captivis dedit.

ANDR. Cui famula trador? ede; quem dominum voco? 975

942 Polyxena § 959 in totum § et totum E § *correxi* 965
demitte E 967. 968 *post v. 978 traiecit Richter* 972 scias §
975 tradar A

HEL. Te sorte prima Scyrius iuvenis tulit.
 ANDR. Cassandra felix, quam furor sorti eximit
 Phoebusque. HEL. Regum hanc maximus rector tenet. 978
 HEC. Laetare, gaude, nata. quam vellet tuos 967
 Cassandra thalamos, vellet Andromache tuos. 968
 estne aliquis, Hecubam qui suam dici velit? 979
 HEL. Ithaco obtigisti praeda nolenti brevis. 980
 HEC. Quis tam impotens ac durus et iniquae ferus
 sortitor urnae regibus reges dedit?
 quis tam sinister dividit captas deus?
 quis arbiter crudelis et miseris gravis
 eligere dominos nescit et matrem Hectoris 985
 armis Achillis miscet? ad Vlixen vocor: 987
 nunc victa, nunc captiva, nunc cunctis mihi
 obsessa videor cladibus — domini pudet, 989
 non servitutis. sterilis et saevis fretis 991
 inclusa tellus non capit tumulos meos —
 duc, duc, Vlixе, nil moror, dominum sequor;
 me mea sequentur fata: non pelago quies
 tranquilla veniet, saeviet ventis mare, 995

*

*

et bella et ignes et mea et Priami mala.
 dumque ista veniant, interim hoc poenae loco est:
 sortem occupavi, praemium eripui tibi. —

Sed en citato Pyrrhus accurrit gradu
 vultuque torvo. Pyrrhe, quid cessas? age 1000
 reclude ferro pectus et Achillis tui
 coniunge soceros. perge, mactator senum,
 et hic decet te sanguis: abreptam trahe.
 maculate superos caede funesta deos,
 maculate manes — quid precer vobis? precor 1005

saeva manu | dat iniqua miseris fata? quis 986
 Hectoris spoliū feret | qui tulit Achillis? 990

977 sorte *A* 978 Phoebusque *Hecubae datur E* 981 potens *A*
 985. 986 eligere d. nescit et saeva m. | d. i. m. fata? quis matrem H.
codd. saeva — quis *delevit Peiperus* 989 videor: eor *i. ras. totid. litt.*
1 m. E 990. 991 non servitutis. Hect. sp. f. | qui tul. Ach.? sterilis
 et s. fr. *codd.* Hectoris — Achillis *delevi* 992 num capit *§* 994 se-
 quantur *§* 995 veniat, saeviat *A.* — *post 995 tale quid intercidiſſe*
videtur: [sociosque merget, obruent reducem quoque] 996 ignis *A*
 997 venient *A* veniunt *E corr. §.* — haec poena in loco est *A* 998
 eripuit mihi *A* 999 sed incitato *codd. correxit Peiperus* 1000
 pyrri *E* 1003 trahit *§*

his digna sacris aequora: hoc classi accidat
toti Pelasgae, ratibus hoc mille accidat
meae precabor, cum vehar, quidquid rati.

CHORVS

Dulce maerenti populus dolentum,
dulce lamentis resonare gentes; 1010
lenius luctus lacrimaeque mordent,
turba quas fletu similis frequentat.
semper a semper dolor est malignus:
gaudet in multos sua fata mitti
seque non solum placuisse poenae. 1015
ferre quam sortem patiuntur omnes,
nemo recusat.
Tolle felices: miserum, licet sit,
nemo se credet; removete multo
divites auro, removete centum 1020
rura qui scindunt opulenta bubus:
pauperi surgent animi iacentes —
est miser nemo nisi comparatus.
dulce in immensis posito ruinis,
neminem laetos habuisse vultus: 1025
ille deplorat queriturque fatum,
qui secans fluctum rate singulari
nudus in portus cecidit petitos;
aequior casum tulit et procellas,
mille qui ponto pariter carinas 1030
obruï vidit tabulaque vectus
naufraga, terris mare dum coactis
fluctibus Corus prohibet, revertit.
questus est Hellen cecidisse Phrixus,
cum gregis ductor radiante villo 1035
aureo fratrem simul ac sororem
sustulit tergo medioque iactum
fecit in ponto; tenuit querelas

1010 dulce et merentes res. g. *E* 1011 lentius *A* 1012
simili *A*. — frequentant ζ 1013 semper a semper *om.* ζ . — dolor
et magnus (*i. e.* malignus) *A* d. ipse magnus ζ 1015 patuisse ζ
1018. 19 Nemo se credet miserum, licet sit. tolle felices, remov. *codd.*
correxit Madvigius adv. II p. 122 1019 credit *A*. — removeto *A*
1020 removeto *A* 1021 scindant *A*. — bobus *A* 1024 d. enim
mensis *E* 1031 tabulaque litus *codd. correxi* 1032 naufraga spargi,
mare *A*. — cum *codd. correxi*. — coactis: i ex o 1 m. *E* 1033 reverti
codd. correxi 1034 es thellem *E* 1035 Cum: C ex S *rubr. 1 m. E*
1036 ac] et *A* 1037 iactum medioque *E*

et vir et Pyrrha, mare cum viderent,
et nihil praeter mare cum viderent 1040
unici terris homines relict.

Solvat hunc questum lacrimasque nostras
sparget huc illuc agitata classis,

* *

et tuba iussi dare vela nautae
cum simul ventis properante remo 1045
prenderint altum fugietque litus.

quis status mentis miseris, ubi omnis
terra decrescet pelagusque crescat,
celsa cum longe latitabit Ide?

tum puer matri genetrice nato, 1050
Troia qua iaceat regione monstrans,
dicet et longe digito notabit:

'Ilium est illic, ubi fumus alte
serpit in caelum nebulaeque turpes.'
Troes hoc signo patriam videbunt. 1055

NUNTIVS

O dura fata, saeva miseranda horrida!
quod tam ferum, tam triste bis quinque scelus
Mars vidit annis? quid prius referens gemam,
tuosne potius, an tuos luctus, anus?

HECVBA

Quoscumque luctus fleveris, flebis meos: 1060
sua quemque tantum, me omnium clades premit;
mihi cuncta pereunt: quisquis est Hecubae est miser.
NUNT. Mactata virgo est, missus e muris puer;
sed uterque letum mente generosa tulit.

ANDROMACHA

Expone seriem caedis, et duplex nefas 1065
persequere: gaudet magnus aerumnas dolor
tractare totas. ede et enarra omnia.

1040 *om. S.* — praeter meritum v. *E* 1042 hunc coetum *S*
1044 *vulgo adplicant ad priora interpungentes post nautae. desideratur*
ante v. 1044 tale sententiae supplementum: [caede cum pontus fuerit
piatus] 1045 cum semel *A.* — post remo *ras. 1 lit. (s?) E* 1046
fugientque *E A corr. S* 1051 iacet *E* 1053 *adfertur (Prob.) de ult.*
syll. IV p. 246, 19 K. quo produci ultimam vocis illic comprobetur ('et
S. in Hecuba hendecasyllabo Sapphico versu: Il. — alte'). — illuc *E*
(illic *Prob. A*) 1056 *scaenae inscribitur Nuntius Hecuba Andromacha.*
— dira *S* 1058 quod *S* 1062 hecuba *E* 1066 prosequere, gaudet
animus aerumnas meus *A* meas *S*

NVNT. Est una magna turris e Troia super,
 adsueta Priamo, cuius e fastigio
 summisque pinnis arbiter belli sedens 1070
 regebat acies. turre in hac blando sinu
 fovens nepotem, cum metu versos gravi
 Danaos fugaret Hector et ferro et face,
 paterna puero bella monstrabat senex. •
 haec nota quondam turris et muri decus, 1075
 nunc sola cautes, undique adfusa ducum
 plebisque turba cingitur; totum coit
 ratibus relictis vulgus. his collis procul
 aciem patenti liberam praebet loco,
 his alta rupes, cuius in cacumine 1080
 erecta summos turba libravit pedes.
 hunc pinus, illum laurus, hunc fagus gerit
 et tota populo silva suspenso tremit.
 extrema montis ille praerupti petit,
 semusta at ille tecta vel saxum imminens 1085
 muri cadentis pressit, atque aliquis (nefas)
 tumulto ferus spectator Hectoreo sedet.
 per spatia late plena sublimi gradu
 incedit Ithacus parvulum dextra trahens
 Priami nepotem, nec gradu segni puer 1090
 ad alta pergit moenia. ut summa stetit
 pro turre, vultus huc et huc acres tulit
 intrepidus animo. qualis ingentis ferae
 parvus tenerque fetus et nondum potens
 saevire dente iam tamen tollit minas 1095
 morsusque inanes temptat atque animis tumet:
 sic ille dextra pressus hostili puer
 ferox † superbe. moverat vulgum ac duces
 ipsumque Vlixen. non flet e turba omnium
 qui fletur; ac, dum verba fatidici et preces 1100
 concipit Vlixes vatis et saevos ciet
 ad sacra superos, sponte desiluit sua
 in media Priami regna. —
 ANDR. Quis Colchus hoc, quis sedis incertae Scytha
 commisit, aut quae Caspium tangens mare 1105
 gens iuris expers ausa? non Busiridis

1068 una magna magna t. *E* 1076 saeva cautes *codd. correxi.* —
 effusa *§* 1080 hic *E.* — e cac. *A* 1081 summo *E* 1082 fagus
 tegit *A* 1086 pressat *§* 1093 intrepidus *E* 1094 parvusque tener-
 que f. sed *E* 1098 superbus *D. Heinsius. conieci:* superbit. 1102
 dissiluit *§* 1104 cholcus *E.* — haec *§.* — sedit *E*

puerilis aras sanguis aspersit feri,
 nec parva gregibus membra Diomedes suis
 epulanda posuit. quis tuos artus leget
 tumultoque tradet? NVNT. Quos enim praeceps locus 1110
 reliquit artus? ossa disiecta et gravi
 elisa casu; signa clari corporis,
 et ora et illas nobiles patris notas,
 confudit imam pondus ad terram datum;
 soluta cervix silicis impulsu, caput 1115
 ruptum cerebro penitus expresso — iacet
 deforme corpus. ANDR. Sic quoque est similis patri.
 NVNT. Praeceptus ut altis cecidit e muris puer
 flevitque Achivum turba quod fecit nefas,
 idem ille populus aliud ad facinus redit 1120
 tumultumque Achillis. cuius extremum latus
 Rhoetea leni verberant fluctu vada;
 adversa cingit campus et clivo levi
 erecta medium vallis includens locum.
 crescit theatri more concursus frequens, 1125
 implevit omne litus: hi classis moram
 hac morte solvi rentur, hi stirpem hostium
 gaudent recidi. magna pars vulgi levis
 odit scelus, spectatque; nec Troes minus
 suum frequentant funus et pavidum metu 1130
 partem ruentis ultimam Troiae vident:
 cum subito thalami more praecedunt faces
 et pronuba illi Tyndaris, maestum caput
 demissa. 'tali nubat Hermione modo'
 Phryges precantur 'sic viro turpis suo 1135
 reddatur Helena.' terror attonitos tenet
 utrosque populos. ipsa deiectos gerit
 vultus pudore, sed tamen fulgent genae
 magisque solito splendet extremus decor,
 ut esse Phoebi dulcius lumen solet 1140
 iamiam cadentis, astra cum repetunt vices.
 premiturque dubius nocte vicina dies.
 stupet omne vulgus — et fere cuncti magis

1109 teget *codd. correxit Heusingerus teste Peipero* 1111 dis-
 gecta *E.* — et *om. A* 1113 nobilis *§.* — patri *E* 1115 incursu *A* incussu *§*
 1116 penitus excusso *§* 1117 hic quoque *A* 1118 cedit *E* 1121 tu-
 multumque *E.* — huius *A* 1122 Rhretea *E* 1123 aversa *E.* — *post*
 1124 et 1125 *posuit et* 1125 *post* more *sustulit distinctionem Buechelerus*
 1126 moras *A* 1133 it pronuba *A* et prenuba *E* 1136 attonitos
 movet *A* 1141 iam cadentis *E* 1143 et effert *c. E*

peritura laudant. hos movet formae decus,
 hos mollis aetas, hos vagae rerum vices; 1145
 movet animus omnes fortis et leto obvius,
 Pyrrhum antecedit; omnium mentes tremunt,
 mirantur ac miserantur. ut primum ardui
 sublime montis tetigit atque alte edito
 iuvenis paterni vertice in busti stetit, 1150
 audax virago non tulit retro gradum;
 conversa ad ictum stat truci vultu ferox.
 tam fortis animus omnium mentes ferit
 novumque monstrum est Pyrrhus ad caedem piger.
 ut dextra ferrum penitus exacta abdidit, 1155
 subitus recepta morte prorupit cruor
 per vulnus ingens. nec tamen moriens adhuc
 deponit animos: cecidit, ut Achilli gravem
 factura terram, prona et irato impetu.
 uterque flevit coetus; at timidum Phryges 1160
 misere gemitum, clarius victor gemit.
 hic ordo sacri. non stetit fusus cruor
 humove summa fluxit: obduxit statim
 saevusque totum sanguinem tumulus bibit.
 HEC. Ite, ite, Danaï, petite iam tuti domos; 1165
 optata velis maria diffusis secet
 segura classis: concidit virgo ac puer;
 bellum peractum est. quo meas lacrimas feram?
 ubi hanc anilis expuam leti moram?
 natam an nepotem, coniugem an patriam fleam? 1170
 an omnia an me sola? Mors votum meum,
 infantibus, violenta, virginibus venis,
 ubique properas, saeva: me solam times
 vitasque, gladios inter ac tela et faces
 quaesita tota nocte, cupientem fugis. 1175
 non hostis aut ruina, non ignis meos
 absumpsit artus: quam prope a Priamo steti.
 NVNT. Repetite celeri maria, captivae, gradu:
 iam vela puppis laxat et classis movet.

1144 perituram *§* 1148 miserantur ac mirantur *A* 1160 flevit
 egeus et *E* f. coetus et *A* corr. *§* 1163 abduxit *codd. correxit Muretus*
V. L. X, 4 1166 diffusis repetat *E* 1171 solam *E* 1173 ubicun-
 que *A* 1177 stetit *§* 1178 *personae notam om. E*

P H O E N I S S A E

P E R S O N A E

**OEDIPVS
ANTIGONA**

**IOCASTA
SATELLES
ANTIGONA
POLYNICES
ETEOCLES**

OEDIPVS

Caeci parentis regimen et fessi unicum
lateris levamen, nata, quam tanti est mihi
genuisse vel sic, desere infaustum patrem.
in recta quid deflectis errantem gradum?
permitte labi; melius inveniam viam, 5
quam quaero, solus, quae me ab hac vita extrahat
et hoc nefandi capitis aspectu levet
caelum atque terras. quantulum hac egi manu?
non video noxae conscium nostrae diem,
sed videor. hinc iam solve inhaerentem manum 10
et patere caecum qua volet ferri pedem.
ibo, ibo qua praerupta protendit iuga
meus Cithaeron, qua peragrato celer
per saxa monte iacuit Actaeon suis
nova praeda canibus, qua per obscurum nemus 15
silvamque opacae vallis instinctas deo
egit sorores mater et gaudens malo
vibrante fixum praetulit thyrsos caput;
vel qua cucurrit, corpus inlisum trahens,
Zethi iuencus, qua per horrentes rubos 20
tauri ferocis sanguis ostendit fugas;
vel qua alta maria vertice immenso premit
Inoae rupes, qua scelus fugiens novum
novumque faciens mater insiluit freto
mensura natum seque — felices quibus 25
fortuna melior tam bonas matres dedit.

PHOENISSAE E THEBAIS A OEDIPVS 5

scaenae inscribitur Oedipus Antigona 1 et] ac A 2 patris le-
vamen *codd. correxit Gronovius* 8 haec E 13 peragrati A 14 montis A
16 instincta E 18 thyrsos E thyrsos praetulit fixum A 19 invisum
codd. correxi (cf. v. 96) 20 Ethio E. — iuventus A 21 ostendit
codd. correxi 22 victrix E 23 Inoque praeceptus A Minor rupis E
correxit Gronovius. — fugiens suum *codd. correxit Peiperus*

est alius istis noster in silvis locus,
 qui me reposcit, hunc petam cursu incito;
 non haesitabit gressus, huc omni duce
 spoliatus ibo. quid moror sedes meas? 30
 mortem, Cithaeron, redde et hospitium mihi
 illud meum restitue, ut expirem senex
 ubi debui infans. recipe supplicium vetus.
 semper cruenta saeve crudelis ferox,
 cum occidis et cum parcis, olim iam tuum 35
 est hoc cadaver: perage mandatum patris,
 iam et matris. animus gestit antiqua exequi
 supplicia. quid me, nata, pestifero tenes
 amore vinctum? quid tenes? genitor vocat.
 sequor, sequor, iam parce — sanguineum gerens 40
 insigne regni Laius rapti furit;
 en ecce, inanes manibus infestis petit
 foditque vultus. nata, genitorem vides?
 ego video. tandem spiritum inimicum expue,
 desertor anime, fortis in partem tui. 45
 omitte poenae languidas longae moras
 mortemque totam admitte; quid segnis traho
 quod vivo? nullum facere iam possum scelus.
 possum miser, praedico — discede a patre,
 discede, virgo. timeo post matrem omnia. 50

ANTIGONA

Vis nulla, genitor, a tuo nostram manum
 corpore resolvet, nemo me comitem tibi
 eripiet umquam. Labdaci claram domum,
 opulenta ferro regna germani petant —
 pars summa magno patris e regno mea est, 55
 pater ipse. non hunc auferet frater mihi
 Thebana rapto sceptrum qui regno tenet,
 non hunc catervas alter Argolicas agens;
 non si revulso Iuppiter mundo tonet
 mediumque nostros fulmen in nexus cadat, 60

31 montem *A* 42 et ecce *A* 44 *Antigonae datur A.* —
 exue *A* 45 d. animae f. inparentem tui *E* 46 poenas l. l. morae
codd. correxit Grotius 47 m. t. recipe. quid s. t. *A* m. t. recipe
 admitte. quid s. t. *E* 48 quid *codd. correxit Gronovius* 52 comitem
 tui *A* 55 magni *E* *correxit Madvigius adv. II, 115* (p. una magno
Gronovius) pars magna patris optimo regno (opt. e r. *Avantius*) mea
 est *A* 57 raptro *E* 58 hic *A* 59 tenet *E*

manum hanc remittam. prohibeas, genitor, licet:
 regam abnuentem, dirigam inviti gradum.
 in plana tendis? vado; praerupta appetis?
 non obsto, sed praecedo; quo vis utere
 duce me — duobus omnis eligitur via: 65
 perire sine me non potes, mecum potes.
 hic alta rupes arduo surgit iugo
 spectatque longe spatia subiecti maris:
 vis hanc petamus? nudus hic pendet silex,
 hic scissa tellus faucibus ruptis hiat: 70
 vis hanc petamus? hic rapax torrens cadit
 partesque lapsi montis exesas rotat:
 in hunc ruamus? dum prior, quo vis eo.
 non deprecor, non hortor. extingui cupis
 votumque, genitor, maximum mors est tibi? 75
 si moreris, antecedo: si vivis, sequor.
 sed flecte mentem, pectus antiquum advoca
 victasque magno robore aerumnas doma;
 resiste: tantis in malis vinci mori est.
 OEDIP. Vnde in nefanda specimen egregium domo? 80
 unde ista generi virgo dissimilis suo?
 Fortuna, credis? aliquis est ex me pius?
 non esset umquam, fata bene novi mea,
 nisi ut noceret. ipsa se in leges novas
 natura vertit: regeret in fontem citas 85
 revolutus undas amnis et noctem afferet
 Phoebea lampas, Hesperus faciet diem;
 ut ad miseras aliquid accedat meas,
 pii quoque erimus. unica Oedipodae est salus,
 non esse salvum. liceat ulcisci patrem 90
 adhuc inultum — dextra quid cessas iners
 exigere poenas? quidquid exactum est adhuc,
 matri dedisti. mitte genitoris manum,
 animosa virgo: funus extendis meum
 longasque vivi ducis exequias patris. 95
 aliquando terra corpus invisum tege;
 peccas honesta mente, pietatem vocas
 patrem insepultum trahere. qui cogit mori

62 invitum *A* 65 duce e duobus *A* 69. 70 *om. E in con-*
finiis paginarum (v. 71 incipit f. 41^v) 78 robore: *ro ex ru 1 m. E*
 pectore *A* 79 vinci malum est *A* 83 novit *E* 85 vertet *A*
 94 animosa: *a in fine add. 2 m. E* 96 alinquando *E*

nolentem in aequo est quique properantem impedit; 99
 nec tamen in aequo est: alterum gravius reor: 101
 malo imperari quam eripi mortem mihi.
 desiste coepto, virgo: ius vitae ac necis
 meae penes me est. regna deserui libens, 105
 regnum mei retineo. si fida es comes,
 ensem parenti trade, sed notum nece
 ensem paterna. tradis? an nati tenent
 cum regno et illum? facinore ubicumque est opus,
 ibi sit — relinquo: natus hunc habeat meus,
 sed uterque. flammis potius et vastum aggerem 110
 compone; in altos ipse me immittam rogos,
 haerebo ad ignes, funebri abscondar strue
 pectusque solvam durum et in cinerem dabo
 hoc quidquid in me vivit. ubi saevum est mare?
 duc ubi sit altis prorutum saxi iugum, 115
 ubi torva rapidus ducat Ismenos vada,
 si dux es: illuc ire morituro placet, 118
 ubi sedit alta rupe semifero dolos
 Sphinx ore nectens. dirige huc gressus pedum, 120
 hic siste patrem. dira ne sedes vacet,
 monstrum reponere maius. hoc saxum insidens
 obscura nostrae verba fortunae loquar,
 quae nemo solvat: quisquis Assyrio loca
 possessa regi scindis et Cadmi nemus 125
 serpente notum, sacra quo Dirce latet,
 supplex adoras, quisquis Eurotan bibis
 Spartamque fratre nobilem gemino colis,
 quique Elin et Parnason et Boeotios
 colonus agros uberis tondes soli: 130

occidere est vetare cupientem mori 100
 duc ubi ferae sunt, ubi fretum, ubi praeceptus locus 117

100 *delevi* (post v. 102 posuit Peiperus) cf. I, 209 101 alterum
 gravius reor *i. ras.* 1 m. E 105 si fides comes E 108 faciet ubi-
 cumque est opus E *correxi* faciet u. e. scelus A cf. I, 2 112 fu-
 nebre escendam struem E *correxi* erectam ad ignes funebrem ascendam
 struem A 113 cineres A 115 dic A. — praeruptum (praerutum §) A
 117 *delevit* N. Heinsius *adv. p.* 50. — dic u. f. sint A 120 gressu pe-
 dem A 122 hoc saxo A 123 verba *i. ras.* 4-5 *litt.* (f. . . . *fuit* fortu
ut vid.) 1 m. E 127 supplex ad aras A. — Eurotam E Eurotem A
 128 Spartenque A 129 quicumque E. P. et B. A. — boetios E
 130 tondis E

adverte mentem — saeva Thebarum lues
 luctifica caecis verba committens modis
 quid simile posuit? quid tam inextricabile?
 avi gener patrisque rivalis sui,
 frater suorum liberum et fratrum parens; 135
 uno avia partu liberos peperit viro,
 sibi et nepotes. monstra quis tanta explicat?
 ego ipse, victae spolia qui Sphingis tuli,
 haerebo fati tardus interpretis mei.

* *

quid perdis ultra verba? quid pectus ferum 140
 mollire temptas precibus? hoc animo sedet
 effundere hanc cum morte luctantem diu
 animam et tenebras petere: nam sceleri haec meo
 parum alta nox est: Tartaro condi iuvat,
 et si quid ultra Tartarum est; tandem libet 145
 quod olim oportet. morte prohiberi haud queo.
 ferrum negabis? noxias lapsu vias
 cludes et artis colla laqueis inseri
 prohibebis? herbas quae ferunt letum auferes?
 quid ista tandem cura proficiet tua? 150
 ubique mors est. optume hoc cavit deus:
 eripere vitam nemo non homini potest,
 at nemo mortem; mille ad hanc aditus patent.
 nil quaero: dextra noster et nuda solet
 bene animus uti — dextra, nunc toto impetu, 155
 toto dolore, viribus totis veni.
 non destino unum vulneri nostro locum:
 totus nocens sum: qua voles mortem exige.
 effringe pectus corque tot scelerum capax
 evelle, totos viscerum nuda sinus. 160
 fractum incitatis ictibus guttur sonet
 laceraeque fixis unguibus venae fluant.
 aut dirige iras quo soles: haec vulnera
 rescissa multo sanguine ac tabe inriga,
 hac extrahe animam duram, inexpugnabilem. 165
 et tu, parens, ubicumque poenarum arbiter
 adstas mearum — non ego hoc tantum scelus
 ulla expiari credidi poena satis

137 ac sibi *A.* — explicet *A.* 139 haereboque *E.* post v. 139
 non tam omissa *Antigonae* oratio, ut statuit *Swoboda*, quam hiatus
 a poeta relictus 147 lapso *A.* 154 nichil *E.* 159 effringe corpus
codd. correxit N. Heinsius adv. p. 51 162 laceraeve *A.* 168 poene *E.*

umquam, nec ista morte contentus fui,
 nec me redemi parte: membratim tibi 170
 perire volui — debitum tandem exige.
 nunc solvo poenas, tunc tibi inferias dedi.
 ades atque inertem dexteram introrsus preme
 magisque merge: timida tunc parvo caput
 libavit haustu vixque cupientes sequi 175
 eduxit oculos. haeret etiam nunc mihi
 ille animus, haeret, cum recusantem manum
 pressere vultus. audies verum, Oedipus:
 minus eruisti lumina audacter tua,
 quam praestitisti. nunc manum cerebro indue: 180
 hac parte mortem perage qua coepi mori.
 ANTIG. Pauca, o parens magnanime, miserandae precor
 ut verba natae mente placata audias.
 non te ut reducam veteris ad speciem domus
 habitumque regni flore pollentem inclito 185
 peto aut ut iras, temporum haut ipsa mora
 fractas, remisso pectore ac placido feras:
 at hoc decebat roboris tanti virum,
 non esse sub dolore nec victum malis
 dare terga; non est, ut putas, virtus, pater, 190
 timere vitam, sed malis ingentibus
 obstare nec se vertere ac retro dare.
 qui fata proculcavit ac vitae bona
 proiecit atque abscidit et casus suos
 oneravit ipse, cui deo nullo est opus, 195
 quare ille mortem cupiat aut quare petat?
 utrumque timidi est: nemo contempsit mori
 qui concupivit. cuius haut ultra mala
 exire possunt, in loco tuto est situs.
 quis iam deorum, velle fac, quicquam potest 200
 malis tuis adicere? iam nec tu potes
 nisi hoc, ut esse te putes dignum nece —
 non es nec ulla pectus hoc culpa attigit.

171 volui perire *A* 173 dextram *E* 174 tum *codd.* (cum *§*)
 178 audias *§*. — Oedipum *EA* Oedipe *§* correxit *B. Schmidti* (*de em. Sen. trag. p. 32*) 180 perstitisti *E*. — crebro *E* 181- coepit *A*
 182 miseranda *§* 184 specimen *A* 185 incliti *EA* corr. *§* 186
 tempore aut ipsa *codd.* correxit *Bothius* 188 et hoc *codd.* correxit
Richterus 195 ipsi ceu video *A* (*interpolatoris manum restituere Florens Christianus et Scaliger scribendo ceu deo*) 196 ipse *A*
 197 u. t. est velle. contempsit m. *A* 198 qui non concupiscit *A* (non
delevit Poggius in cod. Laur. 37, 11 et in Aldina Avantius). — aut *E*

et hoc magis te, genitor, insontem voca,
 quod innocens es dis quoque invitis. quid est 205
 quod te efferarit, quod novos suffixerit
 stimulos dolori? quid te in infernas agit
 sedes, quid ex his pellit? ut careas die?
 cares; ut altis nobilem muris domum
 patriamque fugias? patria tibi vivo perit; 210
 natos fugis matremque? ab aspectu omnium
 fortuna te summovit, et quidquid potest
 auferre cuiquam mors, tibi hoc vita abstulit;
 regni tumultus? turba fortunae prior
 abscessit a te iussa — quem, genitor, fugis? 215
 OEDIP. Me fugio, fugio conscium scelerum omnium
 pectus, manumque hanc fugio et hoc caelum et deos.
 ego hoc solum, frugifera quo surgit Ceres, 219
 premo? has ego auras ore pestifero traho? 220
 ego laticis haustu satior aut ullo fruor
 almae parentis munere? ego castam manum
 nefandus incestificus execrabilis
 attrecto? ego ullos aure concipio sonos,
 per quos parentis nomen aut nati audiam? 225
 utinam quidem rescindere has quirem vias
 manibusque adactis omne qua voces meant
 aditusque verbis tramite angusto patet
 eruere possem: nata, iam sensum tui,
 quae pars meorum es criminum, infelix pater 230
 fugissem. inhaeret ac recrudesceat nefas
 subinde, et aures ingerunt quidquid mihi
 donastis, oculi. cur caput tenebris grave
 non mitto ad umbras Ditis aeternas? quid hic
 manes meos destineo? quid terram gravo 235
 mixtusque superis erro? quid restat mali?
 regnum parentes liberi, virtus quoque
 et ingeni sollertis eximium decus
 periire, cuncta sors mihi infesta abstulit:

et dira fugio scelera quae feci innocens

218

205 invisus *A* 206 q. non vos suff. *E* 207 in] ad ζ 213
 haec ζ 214 recte distinxit *N. Heinsius adv. p. 51* (vulgo tumultus,
 turba). — fortuna *E* 215 a te] ante *A*. — iusta ζ 218 delevit
de Wilamowitz. — feci nocens *A* 226 quirem meas *E* 229 tacui
 1 m. tui 2 m. *E* 230 criminum es *A* est criminum *E* correxit *Lipsius*
 233 negastis oculi *A* 234 aeterni *E*

lacrimae supererant — has quoque eripui mihi. 240
 absiste. nullas animus admittit preces
 novamque poenam sceleribus quaerit parem.
 et esse par quae poterit? infanti quoque
 decreta mors est. fata quis tam tristia
 sortitus umquam? videram nondum diem 245
 uterique nondum solveram clausi moras,
 et iam timebar. protinus quosdam editos
 nox occupavit et novae luci abstulit:
 mors me antecessit; aliquis intra viscera
 materna letum praecoquis fati tulit: 250
 sed numquid et peccavit? abstrusum, abditum
 dubiumque an essem sceleris infandi reum
 deus egit; illo teste damnavit parens
 calidoque teneros transuit ferro pedes
 et in alta nemora pabulum misit feris 255
 avibusque saevis quas Cithaeron noxius
 cruore saepe regio tinctas alit.
 sed quem deus damnavit, abiecit pater,
 mors quoque refugit. praestiti Delphis fidem:
 genitorem adortus impia stravi nece. 260
 hoc alia pietas redimet: occidi patrem,
 sed matrem amavi — proloqui hymenaeum pudet
 taedasque nostras — has quoque invitum pati
 te coge poenas: facinus ignotum efferum
 inusitatum effare quod populi horreant, 265
 quod esse factum nulla non aetas neget,
 quod parricidam pudeat: in patrios toros
 tuli paterno sanguine aspersas manus
 scelerisque pretium maius accepi scelus.
 leve est paternum facinus: in thalamos meos 270
 deducta mater, ne parum sceleris foret,
 fecunda — nullum crimen hoc maius potest
 natura ferre. si quod etiamnum est tamen,
 qui facere possent dedimus. abieci necis
 pretium paternae sceptrum et hoc iterum manus 275
 armavit alias; optime regni mei
 fatum ipse novi: nemo sine sacro feret

240 eripuit *E* 242 quaerit patrem *E* 248 lucis *E* 252
 reus *E* 254 transtulit *A* 256 avibusque avidis (atque avibus
 avidis *Poggius*) *A*. — cyntheron *E* 257 tractas alit *A* 271 sce-
 lerum *A* 273 si *om.* *E* 274 possint *§* 275 paternum *E*
 276 arma vitabas *E* 277 efferet *E*

illud cruore. magna praesagit mala
 paternus animus. iacta iam sunt semina
 cladis futurae: spernitur pacti fides; 280
 hic occupato cedere imperio negat,
 ius ille et icti foederis testes deos
 invocat et Argos exul atque urbes movet
 Graias in arma: non levis fessis venit
 ruina Thebis; tela flammae vulnera 285
 instant et istis si quod est maius malum,
 ut esse genitos nemo non ex me sciat.
 ANTIG. Si nulla, genitor, causa vivendi tibi est,
 haec una abunde est, ut pater natos regas
 graviter furentes. tu impii belli minas 290
 avertere unus tuque vaecordes potes
 inhibere iuvenes, civibus pacem dare,
 patriae quietem, foederi laeso fidem.
 vitam tibi ipse si negas, multis negas.
 OEDIP. Illis parentis ullus aut aequi est amor, 295
 avidis cruoris imperi armorum doli,
 diris, scelestis, breviter ut dicam — meis?
 certant in omne facinus et pensi nihil
 ducunt, ubi ipsos ira praecipites agit,
 nefasque nullum per nefas nati putant. 300
 non patris illos tangit afflictus pudor,
 non patria: regno pectus attonitum furit.
 scio quo ferantur, quanta moliri parent,
 ideoque leti quaero maturam viam
 morique propero, dum in domo nemo est mea 305
 nocentior me. nata, quid genibus meis
 fles advoluta? quid prece indomitum domas?
 unum hoc habet fortuna quo possim capi,
 invictus aliis: sola tu affectus potes
 mollire duos, sola pietatem in domo 310
 docere nostra. nil grave aut miserum est mihi
 quod te sciam voluisse; tu tantum impera:
 hic Oedipus Aegaea transnabit freta
 iubente te, flammisque quas Siculo vomit
 de monte tellus igneos volvens globos, 315
 excipiet ore seque serpenti offeret,

289 regat *E* 290 ferentes *E* 293 lesos *E* 297 viris cae-
 lestis *E* 299 illos *codd. correxi.* — agat *A* 304 maturi *A* 305 que
om. E 313 aegae *E* 315 solvens *EA corr. 5*

urbs concremetur — primus a thalamis meis
incipiat ignis. ANTIG. Mitte violentum impetum
doloris ac te publica exorent mala
auctorque placidae liberis pacis veni.

ORDIP. Vides modestae deditum menti senem 350
placidaeque amantem pacis ad partes vocas?

tumet animus ira, fervet immensus dolor,
maiusque quam quod casus et iuvenum furor
conatur aliquid cupio. non satis est adhuc
civile bellum: frater in fratrem ruat; 355

nec hoc sat est: quod debet, ut fiat nefas
de more nostro, quod meos deceat toros:
date arma matri — nemo me ex his eruat
silvis: latebo rupis exesae cavo
aut sepe densa corpus abstrusum tegam. 360

hinc aucupabor verba rumoris vagi
et saeva fratrum bella, quod possum, audiam.

IOCASTA

Felix Agaue: facinus horrendum manu,
qua fecerat, gestavit et spolium tulit
cruenta nati maenas in partes dati; 365

fecit scelus, sed misera non ultro suo
sceleri occucurrit. hoc leve est quod sum nocens:
feci nocentes. hoc quoque etiamnunc leve est:

peperi nocentes. derat aerumnis meis,
ut et hostem amarem. bruma ter posuit nives 370
et tertia iam falce decubuit Ceres,

ut exul errat natus et patria caret
profugusque regum auxilia Graiorum rogat.

gener est Adrasti, cuius imperio mare
quod scindit Isthmos regitur; hic gentes suas 375
septemque secum regna ad auxilium trahit

347 ante viol. § 348 haec te § 352 immensum *A* 356
satis est *E* 358 patri *codd. correxit Gronovius cf. I, 221* 361
aucupabor: b ex u 2 m. ut vid. *E* 363 scaena continuatur *A* novae
scaenae Iocasta. Satelles. Polinices. Etheocles inscribit *E*. addere de-
buit Antigonom cf. I, 82 sq. 366 ultra *codd. correxit N. Heinsius*
adv. p. 55. — suum *A* 367 scelus hoc cucurrit *A* sceleri occurrit *E*
correxit Gronovius 375 cingit Isthmon *A* cingit Isthmos *E* *correxit*
Gronovius

genero — quid optem quidve decernam haut scio.
 regnum reposcit: causa repetentis bona est,
 mala sic petentis. vota quae faciam parens?
 utrimque natum video: nil possum pie 380
 pietate salva facere: quodcumque alteri
 optabo nato fiet alterius malo.
 sed utrumque quamvis diligam affectu pari,
 quo causa melior sorsque deterior trahit
 inclinatur animus semper infirmo favens: 385
 miseros magis fortuna conciliat suis.

SATELLES

Regina, dum tu flebiles questus cies
 terisque tempus, saeva nudatis adest
 acies in armis; aera iam bellum cient
 aquilaeque pugnam signifer mota vocat. 390
 septena reges bella dispositi parant,
 animo pari Cadmea progenies subit,
 cursu citato miles hinc atque hinc ruit.
 viden? atra nubes pulvere abscondit diem
 fumoque similes campus in caelum erigit 395
 nebulas, equestri fracta quas tellus pede
 summittit et, si vera metuentes vident,
 infesta fulgent signa, subrectis adest
 frons prima telis, aurea clarum nota.
 nomen ducum vexilla praescriptum ferunt. 400
 i, redde amorem fratribus, pacem omnibus,
 et impia arma matris oppositu impedi.

ANTIGONA

Perge, o parens, perge et cita celerem gradum,
 compesce tela, fratribus ferrum excute,
 nudum inter enses pectus infestos tene: 405
 aut solve bellum, mater, aut prima excipe.
 ioc. Ibo ibo et armis obvium opponam caput,
 stabo inter arma; petere qui fratrem volet,

377 generi *A* 380 utrumque *codd. correxit Bothius*. — nichil *E*
 387 'nuntius' loquitur *A* et sic per totam scenam 388 salva *E* corr.
Gronovius tota *A*. — nudatis stetit *A* 392 animo: o *i. ras. ex a 2 m. E*
 394 vide ut — abscondat — erigat *A* viden ut — abscondit — erigat *E*
correxit Lachmannus ad Lucr. p. 194 (quamquam neglexit Trø. 945)
 397 videntes *E* (corr. 2 m. ut vid.) 402 mater opposita *§* 403
personae notam om. E. — perge o parens et concita celerem gradum *A*
 perge o parens perge et concita cursu celerem gradum *E* *correxi*

petat ante matrem. tela, qui fuerit pius,
 rogante ponat matre; qui non est pius 410.
 incipiat a me. fervidos iuvenes anus
 tenebo, nullum teste me fiet nefas;
 aut si aliquod et me teste committi potest,
 non fiet unum. ANT. Signa collatis micant
 vicina signis, clamor hostilis fremit; 415
 scelus in propinquo est: occupa, mater, preces.
 et ecce motos fletibus credas meis,
 sic agmen armis segne compositis venit.
 SAT. Procedit acies tarda, sed properant duces.
 IOC. Quis me procellae turbine insano vehens 420
 volucer per auras ventus aetherias aget?
 quae Sphinx vel atra nube subtexens diem
 Stymphalis avidis praepetem pennis feret?
 aut quae per altas aeris rapiet vias
 Harpyia saevi regis observans famem 425
 et inter acies proiciet raptam duas?
 SAT. Vadit furenti similis aut etiam furit.
 sagitta qualis Parthica velox manu
 excussa fertur, qualis insano ratis
 premente vento rapitur aut qualis cadit 430
 delapsa caelo stella, cum stringens polum
 rectam citatis ignibus rumpit viam,
 attonita cursu fugit et binas statim
 diduxit acies. victa materna prece
 haesere bella, iamque in alternam necem 435
 illinc et hinc miscere cupientes manus
 librata dextra tela suspensa tenent.
 paci favetur, omnium ferrum iacet
 cessatve tectum; vibrat in fratrum manu.
 laniata canas mater ostendit comas, 440
 rogat abnuentes, inrigat fletu genas.
 negare matri qui diu dubitat, potest.

409 fuerat *E* 410 *om. E posito ad laevum marginem a rubri-*
catore signo R 413 si quod *A* si aliquot *E* 414 *personae notam*
om. E 419 *pers. not. om. codd. nuntio dedit Bothius* 420 *pers.*
not. om. E. — insanae A 422 *spynx E* 423 *pinnis E* 424 *rapiat E*
 425 *arpyla E. — famen E* 429 *insono E* 431 *delapso E* 434
deduxit S 435 *iamque: ia ex n 1 m. E (voluerat namque)* 436
manum A 437 *vibrata E correxit N. Heinsius adv. p. 57 vibrata*
tela continent dextra sua A 438 *ferrum latet A* 439 *cessatque*
telum A cessatque tectum E correxit N. Heinsius ibid.

IOCASTA

In me arma et ignes vertite, in me omnis ruat
 unam iuventus quaeque ab Inachio venit
 animosa muro quaeque Thebana ferox 445
 descendit arce; civis atque hostis simul
 hunc petite ventrem, qui dedit fratres viro.
 haec membra passim spargite ac divellite:
 ego utrumque peperī — ponitis ferrum ocus?
 an dico et ex quo? dexterās matri date, 450
 date dum piaē sunt. error invitos adhuc
 fecit nocentes, omne Fortunae fuit
 peccantis in nos crimen: hoc primum nefas
 inter scientes geritur. in vestra manu est,
 utrum velitis: sancta si pietas placet, 455
 † donate matri pacem; si placuit scelus,
 maius paratum est: media se opponit parens.
 proinde bellum tollite aut belli moram.
 sollicita cui nunc mater alterna prece
 verba admovebo? misera quem amplectar prius? 460
 in utramque partem ducor affectu pari.
 hic afuit; sed pacta si fratrum valent,
 nunc alter aberit. ergo iam numquam duos
 nisi sic videbo? iunge complexus prior,
 qui tot labores totque perpessus mala 465
 longo parentem fessus exilio vides.
 accede propius, clude vagina impium
 ensem et trementem iamque cupientem excuti
 hastam solo defige; maternum tuo
 coire pectus pectori clipeus vetat: 470
 hunc quoque repone. vinculo frontem exue
 tegumenque capitis triste belligeri leva
 et ora matri redde. quo vultus refert
 acieque pavida fratris observas manum?
 affusa totum corpus amplexu legam, 475
 tuo cruori per meum fiet via.
 quid dubius haeres? an times matris fidem?

443 *continuatur scaena E novae scaenae inscribitur locasta*
 Polynices *A* 444 una *A* 446 descendit a. cives atque hostes s. *E*
 448 mea membra *A*. — sparsim spargite *§* 456 donate matrem pace
Avantius 458 proinde iam bellum *E* 459 cui nunc sollicita *E*
 cui sollicita nunc *A corr. §* 465 tu qui tot lab. *§* 470 coire *E*

POLYNICES

Timeo; nihil iam iura naturae valent.
 post ista fratrum exempla ne matri quidem
 fides habenda est. ioc. Redde iam capulo manum, 480
 astringe galeam, laeva se clipeo inserat;
 dum frater exarmatur, armatus mane.
 tu pone ferrum, causa qui ferri es prior.
 si pacis odium est, furere si bello placet:
 inducias te mater exiguas rogat, 485
 ferat ut reverso post fugam nato oscula
 vel prima vel suprema. dum pacem peto,
 audite inermes. ille te, tu illum times?
 ego utrumque, sed pro utroque. quid strictum abnuis
 recondere ensem? qualibet gaude mora: 490
 id gerere bellum cupitis, in quo est optimum
 vinci. vereris fratris infesti dolos?
 quotiens necesse est fallere aut falli a suis,
 patiare potius ipse quam facias scelus.
 sed ne verere: mater insidias et hinc 495
 et rursus illinc abiget. exoro? an patri
 invideo vestro? veni ut arcerem nefas
 an ut viderem propius? hic ferrum abdidit,
 reclinis hasta est, arma defixa incubant.
 ad te preces nunc, nate, maternas feram, 500
 sed ante lacrimas. teneo longo tempore
 petita votis ora. te profugum solo
 patrio penates regis externi tegunt,
 te maria tot diversa, tot casus vagum
 egere, non te duxit in thalamos parens 505
 comitata primos nec sua festas manu
 ornavit aedes nec sacra laetas faces
 vitta revinxit; dona non auro graves
 gazas socer, non arva, non urbes dedit:
 dotale bellum est. hostium es factus gener, 510
 patria remotus hospes alieni laris,
 externa consecutus, expulsus tuis,

post 477 legitur v. 480 E 480 Iocastae notam om. E §, prae-
 figit v. 481 E, v. 483 § 485 rogas E 499 reclivis hastae et arma A
 reclinis hastae arma E correxi 501 cedante lacr. E 502 petite E
 504 t. m. tot tam div. E 506 festa E 507 nec sua codd. cor-
 rexi. — laetas faces i. ras. ex festas manus 1 m. E 508 vita E.
 — auro et graves A 509 galeas E. — arma EA corr. § 510
 hostium est E

sine crimine exul. ne quid e fatis tibi
 dasset paternis, hoc quoque ex illis habes,
 errasse thalamis. nate post multos mihi 515
 remisse soles, nate suspensae metus
 et spes parentis, cuius aspectum deos
 semper rogavi, cum tuus reditus mihi
 tantum esset erepturus, adventu tuo
 quantum daturus: 'quando pro te desinam' 520
 dixi 'timere?' dixit inridens deus:
 'ipsum timebis.' nempe nisi bellum foret,
 ego te carerem; nempe si tu non fores,
 bello carerem. a, triste conspectus datur
 pretium tui durumque, sed matri placet. 525
 hinc modo recedant arma, dum nullum nefas
 Mars saevus audet: hoc quoque est magnum nefas,
 tam prope fuisse. stupeo et exanguis tremo,
 cum stare fratres hinc et hinc video duos
 sceleris sub ictu. membra quassantur metu: 530
 quam paene mater maius aspexi nefas,
 quam quod miser videre non potuit pater.
 licet timore facinoris tanti vacem
 videamque iam nil tale, sum infelix tamen
 quod paene vidi. per decem mensum graves 535
 uteri labores perque pietatem inclitae
 precor sororis et per irati sibi
 genas parentis, scelere quas nullo nocens,
 erroris a se dira supplicia exigens,
 hausit: nefandas moenibus patriis faces 540
 averte, signa bellici retro agminis
 flecte — ut recedas, magna pars sceleris tamen
 vestri peracta est: vidit hostili grege
 campos repleri patria, fulgentes procul
 armis catervas vidit, equitatu levi 545
 Cadmea frangi prata et excelsos rotis
 volitare procures, igne flagrantibus trabes
 fumare, cineri quae petunt nostras domos,
 fratresque (facinus quod novum et Thebis fuit)
 in se ruentes: totus hoc exercitus, 550

513 nequit de *E* 515 nate p. m. m. r. soles *om. E* 516 sol-
 licitae metus *A* 518 serper *E* 524 carerem triste *A* carerem
 patris te *E* *correxit I. Gronovius* 529 et *omissum add. 1 m. com-*
pendio non solito E 536 pietate inclitas *A* 537 sorores *A*

hoc populus omnis, utraque hoc vidit soror
 genetrixque vidi: nam pater debet sibi
 quod ista non spectavit — occurrat tibi
 nunc Oedipus, quo iudice erroris quoque
 poenae petuntur. ne, precor, ferro erue 555
 patriam ac penates neve, quas regere expetis,
 everte Thebas. quis tenet mentem furor?
 petendo patriam perdis? ut fiat tua,
 vis esse nullam? quin tuae causae nocet
 ipsum hoc quod armis uris infestis solum 560
 segetesque adultas sternis et totos fugam
 edis per agros: nemo sic vastat sua;
 quae corripui igne, quae meti gladio iubes
 aliena credis: rex sit ex vobis uter,
 manente regno quaerite. haec telis petis 565
 flammisque tecta? poteris has Amphionis
 quassare moles? nulla quas struxit manus
 stridente tardum machina ducens onus,
 sed convocatus vocis et citharae sono
 per se ipse summas venit in turres lapis: 570
 haec saxa franges? victor hinc spolia auferes
 vinctosque duces patris aequales tui,
 matresque ab ipso coniugum raptas sinu
 saevus catena miles imposita trahet?
 adulta virgo, mixta captivo gregi, 575
 Thebana nuribus munus Argolicis eat?
 an et ipsa, palmas vincta post tergum datas,
 mater triumphi praeda fraterni vehar?
 potesne cives leto et exitio datos
 videre passim? moenibus caris potes 580
 hostem admove, sanguine et flamma potes
 implere Thebas? tam ferus durum geris
 saevumque in iras pectus? et nondum imperas —
 quid sceptrum facient? pone vaesanos, precor,
 animi tumores teque pietati refer. 585
 POL. Vt profugus errem? semper ut patria arcear

551 utramque *E* correxit *Peiperus suppl. pr. p. 33* et populus
 omnis et utraque hoc v. s. *A* 552 vidit *codd. correxit I. Gronovius*
 561 adustas *A* 564 e vob. *A* 565 petes *A* 570 turres venit
 in summas *A* 572 victosque *A* 573 ab ipso matres *A* (*restituit*
Avanti matres ab i.) 574 tradet *E* 575 ut adulta *A* 577
 postergum *E* 579 laetus exitio *A* 582 ferum et durum *A* 584
 poëne 1 m. *E*. — vesanos: e i. ras. 2 m. *E*

opemque gentis hospes externaë sequar?
 quid paterer aliud, si fefellissem fidem?
 si peierassem? fraudis alienae dabo
 poenas, at ille praemium scelerum feret? 590
 iubes abire: matris imperio obsequor —
 da quo revertar. regia frater mea
 habitet superbus, parva me abscondat casa:
 hanc date repulso; liceat exiguo lare
 pensare regnum. coniugi donum datus 595
 arbitria thalami dura felicitis feram
 humilisque socerum lixa dominantem sequar?
 in servitutem cadere de regno grave est.
 ioc. Si regna quaeris nec potest sceptro manus
 vacare saevo, multa quae possunt peti 600
 in orbe toto quaelibet tellus dabit.
 hinc nota Baccho Tmolus attollit iuga
 qua lata terris spatia frugiferis iacent
 et qua trahens opulenta Pactolus vada
 inundat auro rura; nec laetis minus 605
 Maeandros arvis flectit errantes aquas
 rapidusque campos fertiles Hermus secat;
 hinc grata Cereri Gargara et dives solum
 quod Xanthus ambit nivibus Idaeis tumens;
 hinc qua relinquit nomen † Ionii maris 610
 faucesque Abydo Sestos opposita premit,
 † aut qua latus iam propior orienti dedit
 tutamque crebris portibus Lyciam videt:
 haec regna ferro quaere, in hos populos ferat
 socer arma fortis, has tuo sceptro paret 615
 tradatque gentes. hoc adhuc regnum puta
 tenere patrem. melius exilium est tibi
 quam reditus iste: crimine alieno exulas,
 tuo redibis. melius istis viribus
 nova regna nullo scelere maculata appetes. 620

590. 591 *inverso ordine E* 592 *meus E* 593 *habitat E.* —
 superba *codd. correxit Avantius.* — abscondet *5* 594 *da rep. A*
 602 *h. tota bacho t. attulit i. E* 606 *errantes: es ex is 3 m. E*
 607 *Hebrus codd. correxit Gronovius* 610 *Ionium Thetis coniecit*
Buechelerus qua reliquit nomen Inois mari *de Wilamowitz* 611 *fauces*
Abydos (Abydi Avantius) Sestos oppositae pr. A 612 *aut q. Thetis se*
propior o. d. N. Heinsius adv. p. 16 (cf. p. 58) aut qua Rhodus — ante v. 612
intercidisse coniecit de Wilamowitz (v. 612 aut quae Peiperus scripsit de
Rhodo cogitans) 613 *conieci tutamque Cyprus intacto v. 612* 615 *paret*
sceptro tuo A 618 *crimine ex crimen 1 m. E* 619 *mel. usus vir. A*

quin ipse frater arma comitatus tua
 tibi militabit. vade et id bellum gere
 in quo pater materque pugnanti tibi
 favere possint. regna cum scelere omnibus
 sunt exilis graviora. nunc belli mala 625
 propone, dubias Martis incerti vices:
 licet omne tecum Graeciae robur trahas,
 licet arma longe miles ac late explicet,
 fortuna belli semper ancipiti in loco est.
 quodcumque Mars decernit: exaequat duos, 630
 licet impares sint, gladius; et spes et metus
 Fors caeca versat. praemium incertum petis,
 certum scelus. favisse fac votis deos
 omnes tuis: cessere et aversi fugam
 petiere cives, clade funesta iacens 635
 obtexit agros miles — exultes licet
 victorque fratris spolia deiecti geras:
 frangenda palma est. quale tu hoc bellum putas,
 in quo execrandum victor admittit nefas,
 si gaudet? hunc quem vincere infelix cupis, 640
 cum viceris, lugebis. infaustas age
 dimitte pugnas, libera patriam metu,
 luctu parentes. POL. Sceleris et fraudis suae
 poenas nefandus frater ut nullas ferat?
 ioc. Ne metue. poenas et quidem solvet graves: 645
 regnabit. est haec poena. si dubitas, avo
 patrique crede: Cadmus hoc dicet tibi
 Cadmique proles. sceptrum Thebano fuit
 impune nulli gerere, nec quisquam fide
 rupta tenebit illa: iam numeres licet 650
 fratrem inter istos.

ETEOCLES

Numeret, est tanti mihi
 cum regibus iacere. te turbae exulum
 ascribo. ioc. Regna, dummodo invisus tuis.

631 gladio *E* 632 sors *codd. correxit N. Heinsius adv. p. 59.*
 — petit *Σ* 636 miles agros *E* 638 tu id b. *A* 643 luctu par.
 scel. et om. *E* (*habet: POL. fr. s.*) 646 haec est *A* 648 Thebana *Σ*
 (Thebarum *Avanti*) 649 Imp. n. g. et Nec q. f. *singulis versibus E*
 650 tenebat *A*. — numeres: es 1 m. ex is *E* 651 istos. *POL.*
 numero et est *codd. correxit B. Schmidtus de em. Sen. trag. p. 20*
 652 iacere et urbi exulum *E*. — te t. e. et v. 653 Iocastae dantur *A*
 653 ascribi *E*

ETE. Regnare non vult esse qui invisus timet:

simul ista mundi conditor posuit deus, 655

odium atque regnum: regis hoc magni reor,

odia ipsa premere. multa dominantem vetat

amor suorum; plus in iratos licet.

qui vult amari, languida regnat manu.

IOC. Invisa numquam imperia retinentur diu. 660

ETE. Praecepta melius imperi reges dabunt;

exilia tu dispone. pro regno velim —

IOC. Patriam penates coniugem flammis dare?

ETE. Imperia pretio quolibet constant bene.

654 POL. *codd. correxit Grotius* 656 regis et m. *A* 657 odia
ista *A* 659 regnet *§* 661 *locastae continuatur A Polynici datur*
E correxit Grotius 662 oppone *E*. — e. t. d. *locastae continuatur,*
pro e. q. s. *ad finem Polynici dantur A* 664 POL. *E*

PHOENISSARVM TRAGOEDIA FINIT | INCIPIT MEDEA *E* se-
quitur *Hippolytus A*

M E D E A

P E R S O N A E

MEDEA

NVTRIX

CREO

IASON

NVNTIVS

CHORVS

SCAENA CORINTHI

MEDEA

Di coniugales tuque genialis tori, *nuptiar*
 Lucina, custos quaeque domituram freta
 Tiphyn novam frenare docuisti ratem,
 et tu, profundi saeve dominator maris,
 clarumque Titan dividens orbi diem, 5
 tacitisque praebens conscium sacris iubar
 Hecate triformis, quosque iuravit mihi
 deos Iason, quosque Medae magis
 fas est precari: noctis aeternae chaos,
 aversa superis regna manesque impios, 10
 dominumque regni tristis et dominam fide
 meliore raptam, voce non fausta precor,
 nunc, nunc adeste, sceleris ultrices deae,
 crinem solutis squalidae serpentibus, *Serpentes*
 atram cruentis manibus amplexae facem, 15
 adeste, thalamis horridae quondam meis
 quales stetistis: coniugi letum novae
 letumque socero et regiae stirpi date.
 mihi peius aliquid, quod precer sponso, manet:
 vivat per urbes erret ignotas egens, 20
 exul pavens invisus incerti laris,
 iam notus hospes limen alienum expetat,
 me coniugem optet quoque non aliud queam
 peius precari, liberos similes patri
 similesque matri — parta iam, parta ultio est: 25
 peperit, querelas verbaque in cassum sero?
 non ibo in hostes? manibus excutiam faeces
 caeloque lucem — spectat hoc nostri saor
 Sol generis, et spectatur, et curru insidens
 per solita puri spatia decurrit poli? 30
 non redit in ortas et remetitur diem?

2 domitorem freti *A* 10 adversa *A* 13 adeste adeste *A*
 19 sponso malum *codd. correxi* 20 errat *E*, corr. 1 m. ut vid.
 22^a et 23^a transposui (me coni. opt., lim. al. exp. | iam n. h. *codd.*)
 25 matri pariat. iam parta ultio est *E* [nolui pariat. en] 26 fero *A*
 29 spectator *A*. — currus *E* 31 num redit *S*. — remetitur: inter e
 et m eras. d *E*

da, da per auras curribus patriis vehi,
 committe habenas, genitor, et flagrantibus
 ignifera loris tribue moderari iuga:
 gemino Corinthos litore opponens moras 35
 cremata flammis maria committat duo.
 hoc restat unum, pronubam thalamo feram
 ut ipsa pinum, postque sacrificas preces
 caedam dicatis victimas altaribus.
 per viscera ipsa quaere supplicio viam, 40
 si vivis, anime, si quid antiqui tibi
 remanet vigoris; pelle femineos metus
 et inhospitalem Caucasum mente indue:
 quodcumque vidit Pontus aut Phasis nefas,
 videbit Isthmos. effera ignota horrida, 45
 tremenda caelo pariter ac terris mala
 mens intus agitat: vulnera et caedem et vagum
 funus per artus — leviam memoravi nimis:
 haec virgo feci; gravior exurgat dolor:
 maiora iam me scelera post partus decent. 50
 accingere ira teque in exitium para
 furore toto. paria narrentur tua
 repudia thalamis? quo virum linques modo?
 hoc quo secuta es. rumpe iam segnes moras:
 quae scelere parta est, scelere linquenda est domus. 55

CHORVS

Ad regum thalamos numine prospero
 qui caelum superi quique regunt fretum
 adsint cum populis rite faventibus.
 primum sceptriferis colla Tonantibus
 taurus celsa ferat tergore candido; 60
 Lucinam nivei femina corporis
 intemptata iugo placet, et asperi
 Martis sanguineas quae cohibet manus,
 quae dat belligeris foedera gentibus
 et cornu retinet divite copiam, 65
 donetur tenera mitior hostia,
 et tu, qui facibus legitimis ades,
 noctem discutiens auspice dextera

32 patris *A* 33 comitte *E* 35 Corinthus *A*. — litori *codd.*
correxerit Gronovius 37 prenubam *E* 5 43 causa summente *E* 44
 Phasis aut Pontus *A* 53 linquis *E* 5 55 pacta *A*. — linquetur do-
 mus *A* 59 primus *A* 61 feminam *E*

huc incede gradu marcidus ebrio,
 praecingens roseo tempora vinculo.
 et tu quae, (gemini praevia temporis,
 tarde, stella, redis semper amantibus:
 te matres, avide te cupiunt nurus
 quamprimum radios spargere lucidos.

70

Vincit virgineus decor
 longe Cecropias nurus,
 et quas Taygeti iugis
 exercet iuvenum modo
 muris quod caret oppidum,
 et quas Aonius latex
 Alpheosque sacer lavat.
 si forma velit aspici,
 cedent Aesonio duci
 proles fulminis improbi
 aptat qui iuga tigribus,
 nec non, qui tripodas movet,
 frater virginis asperae,
 cedit Castore cum suo
 Pollux caestibus aptior.
 sic, sic, caelicolae, precor,
 vincat femina coniuges,
 vir longe superet viros.

75

80

85

90

Haec cum femineo constitit in choro,
 unius facies praenitet omnibus.
 sic cum sole perit sidereus decor,
 et densi latitant Pleiadum greges
 cum Phoebe solidum lumine non suo
 orbem circuitis cornibus alligat.

95

ostro sic niveus puniceo color
 perfusus rubuit, sic nitidum iubar
 pastor luce nova roscidus aspicit.
 ereptus thalamis Phasidis horridi,
 effrenae solitus, pectora coniugis

100

73 avidae E correxit de Wilamowitz 77 quae A 78 exer-
 cent A 81 Alpheusque A 82 post 83 A 90 caelicolae: icol 1 m.
 i. ras. 5 litt. E 94 praeceminet A 95 sideribus A 97 solitum A
 post 98 hanc fere sententiam desideramus [talem dum juvenis con-
 spicit, en rubor | perfudit subito purpureus genas] 99 phoeniceo S
 102 Phasidos horridis A

opemque gentis hospes externa sequar?
 quid paterer aliud, si fefellissem fidem?
 si peierassem? fraudis alienae dabo
 poenas, at ille praemium scelerum feret? 590
 iubes abire: matris imperio obsequor —
 da quo revertar. regia frater mea
 habitet superbus, parva me abscondat casa:
 hanc date repulso; liceat exiguo lare
 pensare regnum. coniugi donum datus 595
 arbitria thalami dura felicitis feram
 humilisque socerum lixa dominantem sequar?
 in servitutem cadere de regno grave est.
 ioc. Si regna quaeris nec potest sceptro manus
 vacare saeva, multa quae possunt peti 600
 in orbe toto quaelibet tellus dabit.
 hinc nota Baccho Tmolus attollit iuga
 qua lata terris spatia frugiferis iacent
 et qua trahens opulenta Pactolus vada
 inundat auro rura; nec laetis minus 605
 Maeandros arvis flectit errantes aquas
 rapidusque campos fertiles Hermus secat;
 hinc grata Cereri Gargara et dives solum
 quod Xanthus ambit nivibus Idaeis tumens;
 hinc qua relinquit nomen † Ionii maris 610
 faucesque Abydo Sestos opposita premit,
 † aut qua latus iam propior orienti dedit
 tutamque crebris portibus Lyciam videt:
 haec regna ferro quaere, in hos populos ferat
 socer arma fortis, has tuo sceptro paret 615
 tradatque gentes. hoc adhuc regnum puta
 tenere patrem. melius exilium est tibi
 quam reditus iste: crimine alieno exulas,
 tuo redibis. melius istis viribus
 nova regna nullo scelere maculata appetes. 620

590. 591 *inverso ordine E* 592 *meus E* 593 *habitat E.* —
 superba *codd. correxit Avantius.* — abscondet ζ 594 *da rep. A*
 602 *h. tota bacho t. attulit i. E* 606 *errantes: es ex is 3 m. E*
 607 *Hebrus codd. correxit Gronovius* 610 *Ionium Thetis coniecit*
Buechelerus qua reliquit nomen Inois mari *de Wilamowitz* 611 *fauces*
Abydos (Abydi Avantius) Sestos oppositae pr. A 612 *aut q. Thetis se*
propior o. d. N. Heinsius adv. p. 16 (cf. p. 58) aut qua Rhodus — ante v. 612
intercidisse coniecit de Wilamowitz (v. 612 aut quae Peiperus scripsit de
Rhodo cogitans) 613 *conieci tutamque Cyprus intacto v. 612* 615 *paret*
sceptro tuo A 618 *crimine ex crimen 1 m. E* 619 *mel. usus vir. A*

quin ipse frater arma comitatus tua
 tibi militabit. vade et id bellum gere
 in quo pater materque pugnanti tibi
 favere possint. regna cum scelere omnibus
 sunt exilis graviora. nunc belli mala 625
 propone, dubias Martis incerti vices:
 licet omne tecum Graeciae robur trahas,
 licet arma longe miles ac late explicet,
 fortuna belli semper ancipiti in loco est.
 quodcumque Mars decernit: exaequat duos, 630
 licet impares sint, gladius; et spes et metus
 Fors caeca versat. praemium incertum petis,
 certum scelus. favisce fac votis deos
 omnes tuis: cessere et aversi fugam
 petiere cives, clade funesta iacens 635
 obtexit agros miles — exultes licet
 victorque fratris spolia deiecti geras:
 frangenda palma est. quale tu hoc bellum putas,
 in quo execrandum victor admittit nefas,
 si gaudet? hunc quem vincere infelix cupis, 640
 cum viceris, lugebis. infaustas age
 dimitte pugnas, libera patriam metu,
 luctu parentes. POL. Sceleris et fraudis suae
 poenas nefandus frater ut nullas ferat?
 ioc. Ne metue. poenas et quidem solvet graves: 645
 regnabit. est haec poena. si dubitas, avo
 patrique crede: Cadmus hoc dicet tibi
 Cadmique proles. sceptrum Thebano fuit
 impune nulli gerere, nec quisquam fide
 rupta tenebit illa: iam numeres licet 650
 fratrem inter istos.

ETEOCLES

Numeret, est tanti mihi
 cum regibus iacere. te turbae exulum
 ascribo. ioc. Regna, dummodo invisus tuis.

631 gladio *E* 632 sors *codd. correxit N. Heinsius adv. p. 59.*
 — petit *Σ* 636 miles agros *E* 638 tu id b. *A* 643 luctu par.
 scel. et om. *E* (*habet: POL. fr. s.*) 646 haec est *A* 648 Thebana *Σ*
 (Thebarum *Avantiis*) 649 Imp. n. g. et Nec q. f. *singulis versibus E*
 650 tenebat *A*. — numeres: es 1 m. ex is *E* 651 istos. *POL.*
 numero et est *codd. correxit B. Schmidtius de em. Sen. trag. p. 20*
 652 iacere et urbi exulum *E*. — te t. e. et v. 653 *Iocastae dantur A*
 653 asscribi *E*

opemque gentis hospes externaë sequar?
 quid paterer aliud, si fefellissem fidem?
 si peierassem? fraudis alienae dabo
 poenas, at ille praemium scelerum feret? 590
 iubes abire: matris imperio obsequor —
 da quo revertar. regia frater mea
 habitet superbus, parva me abscondat casa:
 hanc date repulso; liceat exiguo lare
 pensare regnum. coniugi donum datus 595
 arbitria thalami dura felicitis feram
 humilisque socerum lixa dominantem sequar?
 in servitutem cadere de regno grave est.
 ioc. Si regna quaeris nec potest sceptro manus
 vacare saevq, multa quae possunt peti 600
 in orbe toto quaelibet tellus dabit.
 hinc nota Baccho Tmolus attollit iuga
 qua lata terris spatia frugiferis iacent
 et qua trahens opulenta Pactolus vada
 inundat auro rura; nec laetis minus 605
 Maeandros arvis flectit errantes aquas
 rapidusque campos fertiles Hermus secatur;
 hinc grata Cereri Gargara et dives solum
 quod Xanthus ambit nivibus Idaeis tumens;
 hinc qua relinquit nomen † Ionii maris 610
 faucesque Abydo Sestos opposita premit,
 † aut qua latus iam propior orienti dedit
 tutamque crebris portibus Lyciam videt:
 haec regna ferro quaere, in hos populos ferat
 socer arma fortis, has tuo sceptro paret 615
 tradatque gentes. hoc adhuc regnum puta
 tenere patrem. melius exilium est tibi
 quam reditus iste: crimine alieno exulas,
 tuo redibis. melius istis viribus
 nova regna nullo scelere maculata appetes. 620

590. 591 *inverso ordine E* 592 *meus E* 593 *habitat E.* —
superba codd. correxit Avantius. — abscondet ζ 594 *da rep. A*
 602 *h. tota bacho t. attulit i. E* 606 *errantes: es ex is 3 m. E*
 607 *Hebrus codd. correxit Gronovius* 610 *Ionium Thetis coniecit*
Buechelerus qua reliquit nomen Inois mari *de Wilamowitz* 611 *fauces*
Abydos (Abydi Avantius) Sestos oppositae pr. A 612 *aut q. Thetis se*
propior o. d. N. Heinsius adv. p. 16 (cf. p. 58) aut qua Rhodus — ante v. 612
intercidisse coniecit de Wilamowitz (v. 612 aut quae Peiperus scripsit de
Rhodo cogitans) 613 *conieci tutamque Cyprus intacto v. 612* 615 *paret*
sceptro tuo A 618 *crimine ex crimen 1 m. E* 619 *mel. usus vir. A*

quin ipse frater arma comitatus tua
 tibi militabit. vade et id bellum gere
 in quo pater materque pugnanti tibi
 favere possint. regna cum scelere omnibus
 sunt exilis graviora. nunc belli mala 625
 propone, dubias Martis incerti vices:
 licet omne tecum Graeciae robur trahas,
 licet arma longe miles ac late explicet,
 fortuna belli semper ancipiti in loco est.
 quodcumque Mars decernit: exaequat duos, 630
 licet impares sint, gladius; et spes et metus
 Fors caeca versat. praemium incertum petis,
 certum scelus. favisce fac votis deos
 omnes tuis: cessere et aversi fugam
 petiere cives, clade funesta iacens 635
 obtexit agros miles — exultes licet
 victorque fratris spolia deiecti geras:
 frangenda palma est. quale tu hoc bellum putas,
 in quo execrandum victor admittit nefas,
 si gaudet? hunc quem vincere infelix cupis, 640
 cum viceris, lugebis. infaustas age
 dimitte pugnas, libera patriam metu,
 luctu parentes. POL. Sceleris et fraudis suae
 poenas nefandus frater ut nullas ferat?
 ioc. Ne metue. poenas et quidem solvet graves: 645
 regnabit. est haec poena. si dubitas, avo
 patrique crede: Cadmus hoc dicet tibi
 Cadmique proles. sceptrum Thebano fuit
 impune nulli gerere, nec quisquam fide
 rupta tenebit illa: iam numeres licet 650
 fratrem inter istos.

ETEOCLES

Numeret, est tanti mihi
 cum regibus iacere. te turbae exulum
 ascribo. ioc. Regna, dummodo invisus tuis.

631 gladio *E* 632 sors *codd. correxit N. Heinsius adv. p. 59.*
 — petit *Σ* 636 miles agros *E* 638 tu id b. *A* 643 luctu par.
 scel. et om. *E* (*habet: POL. fr. s.*) 646 haec est *A* 648 Thebana *Σ*
 (Thebarum *Avantiis*) 649 Imp. n. g. et Nec q. f. *singulis versibus E*
 650 tenebat *A*. — numeres: es 1 m. ex is *E* 651 istos. *POL.*
 numero et est *codd. correxit B. Schmidtius de em. Sen. trag. p. 20*
 652 iacere et urbi exulum *E*. — te t. e. et v. 653 *Iocastae dantur A*
 653 asscribi *E*

ETE. Regnare non vult esse qui invisus timet:

simul ista mundi conditor posuit deus, 655

odium atque regnum: regis hoc magni reor,

odia ipsa premere. multa dominantem vetat

amor suorum; plus in iratos licet.

qui vult amari, languida regnat manu.

IOC. Invisa numquam imperia retinentur diu. 660

ETE. Praecepta melius imperi reges dabunt;

exilia tu dispone. pro regno velim —

IOC. Patriam penates coniugem flammis dare?

ETE. Imperia pretio quolibet constant bene.

654 POL. codd. correxit Grotius 656 regis et m. A 657 odia
ista A 659 regnet § 661 locastae continuatur A Polynici datur
E correxit Grotius 662 oppone E. — e. t. d. locastae continuatur,
pro e. q. s. ad finem Polynici dantur A 664 POL. E

PHOENISSARVM TRAGOEDIA FINIT | INCIPIT MEDEA E se-
quitur Hippolytus A

M E D E A

P E R S O N A E

MEDEA

NVTRIX

CREO

IASON

NVNTIVS

CHORVS

SCAENA CORINTHI

MEDEA

Di coniugales tuque genialis tori, *nuptiar*
 Lucina, custos quaeque domituram freta
 Tiphyn novam frenare docuisti ratem,
 et tu, profundi saeve dominator maris,
 clarumque Titan dividens orbi diem, 5
 tacitisque praebens conscium sacris iubar
 Hecate triformis, quosque iuravit mihi
 deos Iason, quosque Medae magis
 fas est precari: noctis aeternae chaos,
 aversa superis regna manesque impiis, 10
 dominumque regni tristis et dominam fide
 meliore raptam, voce non fausta precor,
 nunc, nunc adeste, sceleris ultrices deae,
 crinem solutis squalidae serpentibus, *serpentibus*
 atram cruentis manibus amplexae facem, 15
 adeste, thalamis horridae quondam meis
 quales stetistis: coniugi letum novae
 letumque socero et regiae stirpi date.
 mihi peius aliquid, quod precer sponso, manet:
 vivat per urbes erret ignotas egens, 20
 exul pavens invisus incerti laris,
 iam notus hospes limen alienum expetat,
 me coniugem optet quoque non aliud queam
 peius precari, liberos similes patri
 similesque matri — parta iam, parta ultio est: 25
 peperit, querelas verbaque in cassum sero?
 non ibo in hostes? manibus excutiam faeces
 caeloque lucem — spectat hoc nostri saecor
 Sol generis, et spectatur, et curru insidens
 per solita puri spatia decurrit poli? 30
 non redit in ortas et remetitur diem?

2 domitorem freti *A* 10 adversa *A* 13 adeste adeste *A*
 19 sponso malum *codd. correxi* 20 errat *E*, *corr. 1 m. ut vid.*
 22^a et 23^a *transposui* (me coni. opt., lim. al. exp. | iam n. h. *codd.*)
 25 matri pariat. iam parta ultio est *E* [*nolui* pariat. en] 26 fero *A*
 29 spectator *A*. — currus *E* 31 num redit *Σ*. — remetitur: *inter e*
et m eras. d E

da, da per auras curribus patriis vehi,
 committe habenas, genitor, et flagrantibus
 ignifera loris tribue moderari iuga:
 gemino Corinthos litore opponens moras 35
 cremata flammis maria committat duo.
 hoc restat unum, pronubam thalamo feram
 ut ipsa pinum, postque sacrificas preces
 caedam dicatis victimas altaribus.
 per viscera ipsa quaere supplicio viam, 40
 si vivis, anime, si quid antiqui tibi
 remanet vigoris; pelle femineos metus
 et inhospitalem Caucasum mente indue:
 quodcumque vidit Pontus aut Phasis nefas,
 videbit Isthmos. effera ignota horrida, 45
 tremenda caelo pariter ac terris mala
 mens intus agitat: vulnera et caedem et vagum
 funus per artus — leviam memoravi nimis:
 haec virgo feci; gravior exurgat dolor:
 maiora iam me scelera post partus decent. 50
 accingere ira teque in exitium para
 furore toto. paria narrentur tua
 repudia thalamis? quo virum linques modo?
 hoc quo secuta es. rumpe iam segnes moras:
 quae scelere parta est, scelere linquenda est domus. 55

CHORVS

Ad regum thalamos numine prospero
 qui caelum superi quique regunt fretum
 adsint cum populis rite faventibus.
 primum sceptriferis colla Tonantibus
 taurus celsa ferat tergore candido; 60
 Lucinam nivei femina corporis
 intemptata iugo placet, et asperi
 Martis sanguineas quae cohibet manus,
 quae dat belligeris foedera gentibus
 et cornu retinet divite copiam, 65
 donetur tenera mitior hostia,
 et tu, qui facibus legitimis ades,
 noctem discutiens auspice dextera

32 patris *A* 33 comitte *E* 35 Corinthus *A*. — literi *codd.*
correxit Gronovius 37 prenubam *E* 5 43 causa summente *E* 44
 Phasis aut Pontus *A* 53 linquis *E* 5 55 pacta *A*. — linquetur do-
 mus *A* 59 primus *A* 61 feminam *E*

huc incede gradu marcidus ebrio, *languida*
 praecingens roseo tempora vinculo. 70
 et tu quae, (gemini praevia temporis,) *gemini*
 tarde, stella, redis semper amantibus:
 te matres, avide te cupiunt nurus *daughters? m. l. m.*
 quamprimum radios spargere lucidos.

Vincit virgineus decor 75
 longe Cecropias nurus,
 et quas Taygeti iugis,
 exercet iuvenum modo
 muris quod caret oppidum, *casta*
 et quas Aonius latex *lucus* 80
 Alpheosque sacer lavat. *Alpheus*
 si forma velit aspici,
 cedent Aesonio duci *Aeson*
 proles fulminis improbi
 aptat qui iuga tigribus, *Bacchus* 85
 nec non, qui tripodas movet,
 frater virginis asperae,
 cedet Castore cum suo
 Pollux caestibus aptior.
 sic, sic, caelicolae, precor, 90
 vincat femina coniuges,
 vir longe superet viros.

Haec cum femineo constitit in choro,
 unius facies praenitet omnibus.
 sic cum sole perit sidereus decor, 95
 et densi latitant Pleiadum greges *daughters of Atlas*
 cum Phoebe solidum lumine non suo
 orbem circueitis cornibus alligat. *myiagad*

* * *
 ostro sic niveus puniceo color
 perfusus rubuit, sic nitidum iubar 100
 pastor luce nova roscidus aspicit.
 ereptus thalamis Phasidis horridi,
 effrenae solitus, pectora coniugis :

73 avidae *E* correxit de Wilamowitz 77 quae *A* 78 exer-
 cent *A* 81 Alpheusque *A* 82 post 83 *A* 90 caelicolae: icol 1 m.
i. ras. 5 litt. E 94 praeceminet *A* 95 sideribus *A* 97 solitum *A*
 post 98 hanc fere sententiam desideramus [talem dum iuvenis con-
 spicit, en rubor | perfudit subito purpureus genas] 99 phoeniceo *S*
 102 Phasidos horridis *A*

sed cuius ictu regius cardo strepit?
ipse est Pelasgo tumidus imperio Creo.

CREO

Medea, Colchi noxium Aeetae genus,
nondum meis exportat e regnis pedem? 180

molitur aliquid: nota fraus, nota est manus.

cui parcat illa quemve securum sinet?

abolere propere pessimam ferro luem

equidem parabam: precibus evicit gener.

concessa vita est, liberet fines metu 185

abeatque tuta. fert gradum contra ferox

minaxque nostros propius affatus petit.

arcete, famuli, tactu et accessu procul,

iubete sileat. regium imperium pati

aliquando discat. vade veloci fuga 190

monstrumque saevum horribile iamdudum avehe.

MED. Quod crimen aut quae culpa multatur fuga?

CR. Quae causa pellat, innocens mulier rogat.

MED. Si iudicas, cognosce. CR. Si regnas, iube. 194

MED. Iniqua numquam regna perpetuo manent. 196

CR. I, querere Colchis. MED. Redeo: qui avexit, ferat.

CR. Vox constituto sera decreto venit.

MED. Qui statuit aliquid, parte-inaudita-altera,

aequum licet statuerit, haud aequus fuit. 200

CR. Auditus a te Pelia supplicium tulit?

sed fare, causae detur egregiae locus.

MED. Difficile quam sit animum ab ira flectere

iam concitatum quamque regale hoc putet

sceptris superbas quisquis admovit manus, 205

qua coepit ire, regia didici mea.

quamvis enim sim clade miseranda obruta,

expulsa supplex sola deserta, undique

afflicta, quondam nobili fulsi patre

avoque clarum Sole deduxi genus. 210

quodcumque placidis flexibus Phasis rigat

CR. Aequum atque iniquum regis imperium feras 195

179 *scaenae inscriptum*: Creo. idem *E* Creon. Medea *A* 179
etę 2 *m. i. ras. 3 litt. E* oete (*Aeetae Aldina*) *A* 180 e om. *E*
181 minus *E* 190 valde v. fuga *E* vade v. via *A* 194 *Medeae*
totum tribuunt codd. correxi 195 *delevi* 196—274 *extant in R*
197 *cholchis E.* — advexit *REA corr. S* 200 aecum *R.* — haut aecus *R*
201 *Pelias codd. cum R correxit Avantius* 204 hoc caput *RA* 208
suplex *R* 209 afflicta *R* 211 rigat: t *i. ras. R*

Pontusque quidquid Scythicus a tergo videt,
 palustribus qua maria dulcescunt aquis,
 armata peltis quidquid exterret cohors
 inclusa ripis vidua Thermodontiis, 215
 hoc omne noster genitor imperio regit.
 generosa, felix, decore regali potens
 fulsi: petebant tunc meos thalamos proci,
 qui nunc petuntur. rapida fortuna ac levis
 praecepsque regno eripuit, exilio dedit. 220
 confide regnis, cum levis magnas opes
 huc ferat et illuc casus — hoc reges habent
 magnificum et ingens, nulla quod rapiat dies:
 prodesse miseris, supplices fido lare
 protegere. solum hoc Colchico regno extuli, 225
 decus illud ingens Graeciae et florem inclitum,
 praesidia Achivae gentis et prolem deum
 servasse memet. munus est Orpheus meum,
 qui saxa cantu mulcet et silvas trahit,
 geminique, munus, Castor et Pollux, meum est 230
 satique Borea quique trans Pontum quoque
 summa Lynceus lumine immisso videt,
 omnesque Minyae: nam ducem taceo ducum, *Angonatus*
 pro quo nihil debetur: hunc nulli imputo;
 vobis revexi ceteros, unum mihi. 235
 incesse nunc et cuncta flagitiaingere.
 fatebor: obici crimen hoc solum potest,
 Argo reversa. virgini placeat pudor
 paterque placeat: tota cum ducibus ruet
 Pelasga tellus, hic tuus primum gener 240
 tauri ferocis ore flammanti occidet.
 fortuna causam quae volet nostram premat,
 non paenitet servasse tot regum decus.
 quodcumque culpa praemium ex omni tuli,
 hoc est penes te. si placet, damna ream; 245
 sed redde crimen. sum nocens, fateor, Creο:
 talem sciebas esse, cum genua attigi

213 durescunt RE 214 peltis: t ras. ex 1 (ut vid.) 2 m. E. —
 exercet 5 218 tum R. — thal. viri A 219 tunc E. — rapida RE
 220 erip. et ex. EA recte R 224 supplices sic R (cf. v. 208. 248)
 226 illud R. — Graeciae florem RA gloriae florem E correxit Stude-
 mundus. — inclitum R 230 geminumque codd. correxit N. Heinsius
 adv. p. 122 232 inmisso R 233 post ducem eras. d E. — ducum
 taceo ducem RA 240 primus A 241 fragranti R flagranti A 244
 tulit E de R non certo constat

fidemque supplex praesidis dextrae peti;
 iterum miseriis angulum ac sedem rogo *retrahit*
 latebrasque viles: urbe si pelli placet, 250
 detur remotus aliquis in regnis locus.
 CR. Non esse me qui sceptris violentus geram
 nec qui superbo miseras calcem pede; *retrahit*
 testatus equidem videor haud clare parum *very clearly* 255
 generum exulem legendo et afflictum et gravi
 terrore pavidum, quippe quem poenae expetit
 letoque Acastus regna Thessalica optinens.
 senio trementem debili atque aevo gravem
 patrem peremptum queritur et caesi senis
 discissa membra, cum dolo captae tuo 260
 piaae sorores impium auderent nefas.
 potest Iason, si tuam causam amoves,
 suam tueri: nullus innocuum cruor
 contaminavit, afuit ferro manus
 proculque vestro purus a coetu stetit. 265
 tu, tu malorum machinatrix facinorum,
 feminea cui nequitia ad audenda omnia,
 robur virile est, nulla famae memoria,
 egredere, purga regna, letales simul
 tecum aufer herbas, libera cives metu, 270
 alia sedens tellure sollicita deos.
 MED. Profugere cogis? redde fugienti ratem
 et redde comitem — fugere cur solam iubes?
 non sola veni. bella si metuis pati,
 utrumque regno pelle. cur sontes duos 275
 distinguis? illi Pelia, non nobis iacet;
 fugam, rapinas adice, desertum patrem
 lacerumque fratrem, quidquid etiam nunc novas
 docet maritus coniuges, non est meum:
 totiens nocens sum facta, sed numquam mihi. 280
 CR. Iam exisse decuit. quid seris fando moras?
 MED. Supplex recedens illud extremum precor,

248 suplex *R*. — dextra *RE* 249 terram ac miseris *R* terra hac
 miseriis *A* terram miseriis *E* *correx*. — et sedem *RA* 252 violenter
A 254 video aut *R* 255 afflictum *R* afflictum: u *ex e 1 m. E*
 256 quippe quem *R* quippe *om. E* quippe te *A* 260 discisca *E*. —
 coepae *E* 263 nullus (*sic*) innocuus *R* 266 sed tu *A* 267 cui
 feminae *R* cui feminea *EA* *correx* *Bothius*. — audenda *R et E*, sed da
 2 *m. ex* de audendum *A* 268 virile robur (*om. est*) *A* 272 ratim:
i non certa R 273 vel redde *codd. cum R* *correx* 276 Pelias *E* *§*
 278 nunc nota *E* 279 conuoces *E*

ne culpa natos matris insontes trahat.

CR. Vade: hos paterno ut genitor excipiam sinu.

MED. Per ego auspicatos regii thalami toros, 285

per spes futuras perque regnorum status,

Fortuna varia dubia quos agitat vice,

precor, brevem largire fugienti moram,

dum extrema natis mater infigo oscula,

fortasse moriens. CR. Fraudibus tempus petis. 290

MED. Quae fraus timeri tempore exiguo potest?

CR. Nullum ad nocendum tempus angustum est malis.

MED. Parumne miserae temporis lacrimis negas?

CR. Etsi repugnat precibus infixus timor,

unus parando dabitur exilio dies. 295

MED. Nimis est, recidas aliquid ex isto licet:

et ipsa propero. CR. Capite supplicium lues,

clarum priusquam Phoebus attollat diem

nisi cedis Isthmo. sacra me thalami vocant,

vocat precari festus Hymenaeo dies. 300

CHORVS

Audax nimium qui freta primus

rate tam fragili perfida rupit

terrasque suas post terga videns

animam levibus credidit auris, 304

inter vitae mortisque vias 307

nimum gracili limite-ducto.

Candida nostri saecula patres 329

videre, procul fraude remota. 330

sua quisque piger litora tangens

patrioque senex factus in arvo,

parvo dives, nisi quas tulerat

natale solum, non norat opes: 334

nondum quisquam sidera norat, 309

stellisque quibus pingitur aether 310

non erat usus, nondum pluvias

dubioque secans aequora cursu

potuit tenui fidere ligno

305

287 quo sagittat E 294 infelix timor A 296 nimis est et

ex hoc aliquid abscondas licet A (et om. 5) 297 totus Creonti datur

A. — propera A 298 clarus A 300 om. E 301 adfert Diomed.

p. 511, 23 K. ('anapaesticum choricum habemus in Seneca: audax —

primus') cf. p. 517, 30 303 posterga E 305. 306 ditlographiam

ad 301. 302 delevi post v. 308 Richterus reposuit v. 329 — 334

311 nondum pliadas A

Hyadas poterat vitare ratis,
 non Oleniae lumina caprae,
 nec quae sequitur flectitque senex
 Attica tardus plaustra Bootes,
 nondum Boreas, nondum Zephyrus
 nomen habebant.

315

Ausus Tiphys pandere vasto
 carbasa ponto legesque novas
 scribere ventis: nunc lina sinu
 tendere toto, nunc prolato

320

pede transversos captare notos,
 nunc antemnas medio tutas
 ponere malo, nunc in summo
 religare loco, cum iam totos
 avidus nimium navita flatus
 optat et alto rubicunda tremunt
 sipara velo.

325

328

335

bene dissaepi foedera mundi
 traxit in unum Thessala pinus
 iussitque pati verbera pontum,
 partemque metus fieri nostri
 mare sepositum.

dedit illa graves improba poenas
 per tam longos ducta timores,
 cum duo montes, claustra profundi,
 hinc atque illinc subito impulsu
 velut aetherio gemerent sonitu,
 spargeret arces nubesque ipsas
 mare deprensum.

340

345

palluit audax Tiphys et omnes
 labente manu misit habenas,
 Orpheus tacuit torpente lyra
 ipsaque vocem perdidit Argo.

quid cum Siculi virgo Pelori,
 rabidos utero succincta canes,
 omnes pariter solvit hiatus?
 quis non totos horruit artus
 totiens uno latrante malo?

350

312 poterant vitare rates *A* 313 sidera caprae *A* 314 non
 quae *A*. — defletque *E A* corr. *Σ* 315 arctica *A*. — boetes *Σ* 328
 suppara *A* 339 — 345 *dimetri E* cf. *I*, 109 345 spargeret astra
A sp. astris *E* correxit *Madvigius* adv. *II* p. 123 (arcis). — depres-
 sum *E* *Σ* 352 omnis *E*

quid cum Ausonium dirae pestes 355
 voce canora marē mulcerent,
 cum Pieria resonans cithara
 Thracius Orpheus solitam cantu
 retinere rates paene coegit
 Sirena sequi? quod fuit huius 360
 pretium cursus? aurea pellis
 maiusque mari Medea malum,
 merces prima digna carina.

Nunc iam cessit pontus et omnes
 patitur leges: non Palladiā 365
 compacta manu regumque ferens
 inclita remos quaeritur Argo —
 quaelibet altum cumba pererrat;
 terminus omnis motus et urbes
 muros terrā posuere novā, 370
 nil qua fuerat sede, reliquit
 pervius orbis:
 Indus gelidum potat Araxen,
 Albin Persae Rhenumque bibunt —
 venient annis saecula seris, 375
 quibus Oceanus vincula rerum
 laxet et ingens pateat tellus
 Tethysque novos detegat orbes
 nec sit terris ultima Thule.

NVTRIX

Act 15

Alumna, celerem quo rapis tectis pedem? 380
 resiste et iras comprime ac retine impetum.

Incerta qualis entheos gressus tulit
 cum iam recepto maenas insanit deo
 Pindi nivalis vertice aut Nysae iugis,
 talis rékursat huc et huc motu effero, 385
 furoris ore signa lymphati gerens.
 flammata facies, spiritum ex alto citat,
 proclamat, oculos uberi fletu rigat,
 renidet: omnis specimen affectus capit. 389

359 ratem *E* 366 regum referens *codd. correxit Madvigius l. s.*
 367 remis *ς* 369 metus *E* 370 novos *A* 371 nichil *E* 372—
 379 terris *dimetri, claudit monometer E* 378 Tiphysque *A* 380 scaenae
inscribitur Nutrix. Medea 382 pentheos gressus *E* entheos (ethneos)
 cursus *A* 384 Pindi iugalis *A* 386 lymphatici *ς* 388 proclamat: o
 superi, oculos fl. r. *A*

quo pondus animi vergat, ubi ponat minas, 391
 haeret: minatur, aestuat, queritur, gemit. 390
 ubi se iste fluctus franget? exundat furor. 392
 non facile secum versat aut medium scelus;
 se vincet: irae novimus veteris notas.
 magnum aliquid instat, efferum immane impium: 395
 vultum furoris cerno. di fallant metum!

MEDEA

Si quaeris odio, misera, quem statuas modum:
 imitare amorem. regias egone ut faces
 inulta patiar? segnis hic ibit dies,
 tanto petitus ambitu, tanto datus? 400
 dum terra caelum media libratum feret
 nitidusque certas mundus evolvit vices
 numerusque harenis derit et solem dies,
 noctem sequentur astra, dum siccas polus
 versabit Arctos, flumina in pontum cadent, 405
 numquam meus cessabit in poenas furor
 crescetque semper — quae ferarum immanitas,
 quae Scylla, quae Charybdis Ausonium mare
 Siculumque sorbens quaeve anhelantem premens
 Titana tantis Aetna fervebit minis? 410
 non rapidus amnis, non procellosum mare
 Pontusve coro saevus aut vis ignium
 adiuta flatu possit imitari impetum
 irasque nostras: sternam et evertam omnia.

Timuit Creontem ac bella Thessalici ducis? 415
 amor timere neminem verus potest.
 sed cesserit coactus et dederit manus;
 adire certe et coniugem extremo alloqui
 sermone potuit — hoc quoque extimuit ferox;
 laxare certe tempus immitis fugae. 420
 genero licebat. — liberis unus dies
 datus est duobus. non queror tempus breve:
 multum patebit. faciet hic faciet dies
 quod nullus umquam taceat — invadam deos
 et cuncta quatiā. NVTR. Recipe turbatum malis. 425

391 quo pondus istud verget? ubi ponet minas *A* 390 et 391
commutavi 394 se iungit *E*. — veteres *A* 398 emitare *E* 408 Ionium
 mare *A* 409 quaeque *A* 412 pontusque *A* 413 inhibere impetum
codd. correxi 417 convictus *A* 418 e. c.] coniugem et *E* 422 est
om. A 423 f. d.] dies faciet *E* 424 deos: e *ex* i 2 *m. E*

era, pectus, animum mitiga. . MED. Sola est quies,
 mecum ruina cuncta si video obruta;
 mecum omnia abeant. trahere, cum pereas, libet.
 NVTR. Quam multā sint timenda, si perstas, vide:
 nemo potentes aggredi tutus potest. 430

IASON

O dura fata semper et sortem asperam,
 (cum³ saevit) et (cum⁴ parcit) ex aequo² malam!
 remedia quotiens invenit nobis deus
 periculis peiora: si vellem fidem
 praestare meritis coniugis, leto fuit 435
 caput offerendum; si mori nollem, fide
 misero carendum. non timor vicit fidem,
 sed trepida pietas: quippe sequeretur necem
 proles parentum. sancta si caelum incolis
 Iustitiā, numen invoco ac testor tuum: 440
 nati patrem vicerē. quin ipsam quoque,
 etsi ferox est corde nec patiens iugi,
 consulere natis malle quam thalamis reor:
 constituit animus precibus iratam aggredi.
 atque ecce, viso memet exiluit, furit, 445
 fert odia prae se: totus in vultu est dolor.
 MED. Fugimus, Iason: fugimūs — hoc non est novum,
 mutare sedes; causa fugiendi nova est:
 pro te solebam fugere. discedo exeo,
 penatibus profugere quam cogis tuis: 450
 at quo remittis? Phasin et Colchos petam
 patriumque regnum quaeque fraternus cruor
 perfudit arva? quas peti terras iubes?
 quae maria monstras? Pontici fauces freti
 per quas revexi nobilem regum manum 455
 adulterum secuta per Symplegadas?
 parvamne Iolcon, Thessala an Tempe petam?
 quascumque aperui tibi vias, clausi mihi —

430 potentem E 431 scaenae inscribitur Iason. idem E Ias. Med.
 A 432 mala E 433 totiens A 436 nolim A 437 carendum est
 A. — vincit virum A 438 nece E, sed fuisse videtur necem cf. I, 24
 439 o sancta edd. inde ab Aldina: non est in codd. 451 ad quos
 codd. correxi 453 adfert Quintilianus IX, 2, 8 'aut (interrogamus)
 invidiae gratia, ut Medea apud Senecam: quas p. t. iubes?' 455 nobi-
 les regum manus A 456 adulterum: prior u ex a 3 m. E 457 colon
 E colchon A correxit Avantius. — ante paepetam E

quo me remittis? exuli exilium imperas
 nec das. eatur. regius iussit gener: 460
 nihil recuso. dira suppliciaingere:
 merui. cruentis paelicem poenis premat
 regalis ira, vinculis oneret manus
 clausamque saxo noctis aeternae obruat:
 minora meritis patiar — ingratum caput, 465
 revolvat animus igneos tauri halitus
 hostisque subiti tela, cum iussu meo 469
 terrigena miles mutua caede occidit; 470
 adice expetita spolia Phrixei arietis
 somnoque iussum lumina ignoto dare
 insomne monstrum, traditum fratrem neci,
 et scelere in uno non semel factum scelus,
 ausasque natas fraude deceptas mea 475
 secare membra non revicturi senis:
 per spes tuorum liberum et certum larèm, 478
 per victa monstra, per manus, pro te quibus
 numquam peperci, perque praeteritos metus, 480
 per caelum et undas, coniugi testes mei,
 miserere, redde supplici felix vicem. 482
 aliena quaerens regna deserui mea: 477
 ex opibus illis, quas procul raptas Scythae 483
 usque a perustis Indiae populis agunt,
 quas quia referta vix domus gaza capit, 485
 ornamus auro nemora, nil exul tuli
 nisi fratris artus: hos quoque impendi tibi; *posui*
 tibi patria cessit, tibi pater, frater, pudor —
 hac dote nupsi. redde fugienti sua.
 IAS. Perimere cum te vellet infestus Creo, 490
 lacrimis meis evictus, exilium dedit.
 MED. Poenam putabam: munus ut video est fuga.

interque saevos gentis indomitae metus 467
 armifero in arvo flammeum Aeetae pecus,

459 *adfert Ennodius apolog. pro synodo* (Sirmondi opp. I p. 979^b,
Migne LXIII p. 190) 'adolescentiae meae memini me legisse temporibus de
 quodam dictum: exuli exilium imperas nec das.' cf. *Vsener. Mus. Rhen.*
XXVIII p. 391. — exul *E* 466 o ingratum *A* 467. 468 *delevi* (v. 468
deleverat Richter) cf. I, 211 468 aetae *E* oete (Aeetae *Aldina*) *A*
 472 summoque *E* 475 iussasque *codd. correxit N. Heinsius adv. p. 123*
 477 *posui post v. 482 (post v. 487 Delrio).* — aliena sequens *A* (sequens
trisyllabum esse voluit) 483 sithae *E* 484 petunt *A* 485 quasque
 ref. (ref. quasque *Aldina*) *A.* — gazas *codd. correxit de Wilamowitz* 486
 nichil *E* 488 tibi pater tibi frater *E* tibi frater pater (pat. fr. *Aldina*) *A*

- IAS. Dum licet abire, profuge teque hinc eripe:
gravis ira regum est semper. MED. Hoc suades mihi,
praestas Creusae: paelicem invisam amoves. 496
- IAS. Medea amores obicit? MED. Et caedem et dolos.
- IAS. Obicere tandem quod potes crimen mihi?
- MED. Quodcumque feci. IAS. Restat hoc unum insuper,
tuis ut etiam sceleribus flam nocens.
- MED. Tua illa, tua sunt illa: cui prodest scelus 500
is fecit — omnes coniugem infamem arguant,
solus tuere, solus insontem voca:
tibi innocens sit, quisquis est pro te nocens.
- IAS. Ingrata vita est cuius acceptae pudet.
- MED. Retinenda non est cuius acceptae pudet. 505
- IAS. Quin potius irā-concitem pectus doma,
placare natis. MED. Abdicō eiuro, abnuo —
meis Creusa liberis fratres dabit?
- IAS. Regina natis exulum, afflictis potens.
- MED. Non veniāt umquam tam malus miseris dies 510
qui prole foeda misceat prolem inclitam,
Phoebi nepotes Sisyphi nepotibus.
- IAS. Quid, misera, meque teque in exitium trabis?
abscede quaeso. MED. Supplicem audivit Creo.
- IAS. Quid facere possim, loquere. MED. Pro me? vel scelus. 515
- IAS. Hinc rex et illinc — MED. Est et his maior metus:
Medea. nos † configere. certemus sine,
sit pretium Iason. IAS. Cedo defessus-malis.
et ipsa casus saepe iam expertos time.
- MED. Fortuna semper omnis infra me stetit. 520
- IAS. Acastus instat. MED. Propior est hostis Creo:
utrumque profuge. non ut in socerum manus
armes nec ut te caede-cognata inquines *ptu*
Medea cogit: innocens mecum fuge.
- IAS. Et quis resistet, gemina si bella ingruant, *altum* 525
Creo atque Acastus arma si iungant sua?
- MED. His adice Colchos, adice et Aeeten ducem,
Scythas Pelasgis iunge: demersos dabo.
- IAS. Alta extimesco sceptrā. MED. Ne cupias vide.

496 mores E. — obicis S 497 potest E. — crimen quod potes
tand. A 509 Medae continuatur S 510 ne in E esse Bothius (e
Iac. Gronovii schedis) refert. nihil enotavi. — malis E corr. 2 m. 512
sisyphi E 513 exilium codd. correxit Avantius 517 confige Avan-
tius cum rege Buechelerus. mihi vv. 516—520 ditlographia videntur
520 intra A 521 totus Iasoni datur A 522 nolo ut A' 525 ingra-
vant E 527 et om. S. — aetern E oetern (Aetern Aldina) A

IAS. Suspecta ne sint, longa colloquia amputa.

530

MED. Nunc summē toto, Iuppiter, caelo tona,
intende dextram, vindices flammās para
omnemque ruptis nubibus mundum quate.

nec deligenti tela librentur manu

vel me vel istum: quisquis e nobis cadet

535

nocens peribit, non potest in nos tuum

errare fulmen. IAS. Sana meditari incipe.

et placida fare. si quod ex soceri domo

potest fugam levare solamen, pete.

MED. Contemnere animus regias, ut scis, opes

540

potest soletque; liberos tantum fugae

habere comites liceat in quorum sinu

lacrimas profundam. te novi nati manent.

IAS. Parere precibus cupere me fateor tuis;

pietas vetat: namque istud ut possim pati,

545

non ipse memet cogat et rex et socer.

haec causa vitae est, hoc perusti pectoris

curis levamen. spiritu citius queam

carere, membris, luce.

MED. Sic natos amat?

bene est, tenetur, vulneri patuit locus. —

550

suprema certe liceat abeuntem loqui

mandata, liceat ultimum amplexum dare:

gratum est et illud. voce iam extrema peto,

ne, si qua noster dubius effudit dolor,

maneant in animo verba: melioris tibi

555

memoria nostri sedeat; haec irae-dāta

oblitterentur. IAS. Omnia ex animo expuli

precorque et ipse, fervidam ut mentem regas

placideque tractes: miserias lenit quies.

MED. Discessit. itane est? vadis oblitus mei

560

et tot meorum facinorum? excidimus tibi?

numquam excidemus. hoc age, omnes advoca

vires et artes. fructus est scelerum tibi

nullum scelus putare. vix fraudi est locus:

timemur. hac aggredere, qua nemo potest

565

quicquam timere. perge nunc, aude, incipe.

quidquid potest Medea, quidquid non potest.

534 diligenti *codd.* correxit *Bothius (Ascensius)*. — manum *E* 535
in me vel i. *A* 538 quid *A* 545 istud non possum (haud p. *Poggius*,
Avantius) *A* 546 non si ipse *A* 549 signatos *E* si hic natos *A* 554 ne
qua si *§* 555 melior (sed m. *Poggius, Avantius*) *A* 556 subeat *A* 558 ipsa
§ 562 excides *E*. — omnis *E* 567 potes — potes *A*. — Medea om. *E*

Tu, fida nutrix, socia maeroris mei
 variique casus, misera consilia adiuva.
 est palla nobis, munus aetherium, domus 570
 decusque regni, pignus Aeetae—datum *Th. Aldina*
 a Sole generis, est et auro textili
 monile fulgens quodque gemmarum nitor
 distinguit aurum, quo solent cingi comae.
 haec nostra nati dona nubenti ferant, 575
 sed ante diris inlita ac tincta artibus.
 vocetur Hecate. sacra letifica appara:
 statuantur arae, flamma iam tectis sonet.

CHORVS

Nulla vis flammae tumidive venti
 tanta, nec teli metuenda torti, 580
 quanta cum coniunx viduata taedis
 ardet et odit;
 non ubi hibernos nebulosus imbres
 Auster advexit properatque torrens
 Hister et iunctos vetat esse pontes 585
 ac vagus errat;
 non ubi impellit Rhodanus profundum,
 aut ubi in rivos nivibus solutis
 sole iam forti medioque vere
 tabuit Haemus. 590
 caecus est ignis stimulatus ira
 nec regi curat patiturve frenos
 aut timet mortem: cupit ire in ipsos
 obuius enses.
 parcite, o divi, veniam precamur, 595
 vivat ut tutus mare qui subegit.
 sed furiis vinci dominus profundi
 regna secunda.
 ausus aeternos agitare currus
 immemor metae iuvenis paternae *Th. Aldina* 600
 quos polo sparsit furiosus ignes
 ipse recepit.

570 aethereae *A* 571 aete *E* oete (Aeetae *Aldina*) *A* 572 gem-
 mis *5* 577 lactifica *A* 578 struantur *A* 579—594 extant in eclogis
cod. Thuanei. v. s. ad Tro. 64 579 tumidi euenti *Th.* tumidique *A*
 580 tanta necta lima uendat *sic Th.* 584 austeraduxit *Th.* 585 cunctos
Th. 587 ubi pellit *E* ubi pullit *Th.* (*cf. v. 727*) 589 forte *ex fortis*
(1 m?) Th. 590 tabuit themus *Th.* 593 haud *A* 599 aeterno sagittare *E*

constitit nulli via nota magno: *remans corty*
 vade quā tutum populo priori,
 rumpe nec sacro-violente sancta
 foedera mundi. 605

XIII
 Quisquis audacis tetigit carinae
 nobiles remos nemorisque sacri
 Pelion densa spoliavit umbra,
 quisquis intravit scopulos vagantes 610
 et tot emensus pelagi labores
 barbara funem religavit ora
 raptor externi rediturus auri,
 exitu diro temerata ponti *violata*
 iura piavit. 615

remans
 exigit poenas mare provocatum:
 Tiphys in primis, domitor profundi,
 liquit indocto regimen magistro;
 litore externo, procul a paternis
 occidens regnis tumultoque vili 620
 tectus ignotas iacet inter umbras.
 Aulis amissi memor inde regis
 portibus lentis retinet carinas
 stare querentes.

ille vocali genitus Camena, 625
 cuius ad chordas modulante plectro
 restitit torrens, siluere venti,
 2 cum suo cantu volucris relicto
 4 adfuit tota comitante silva,
 Thracios sparsus iacuit per agros, 630
 at caput tristi fluitavit Hebro:
 contigit notam Styga Tartarumque,
 non rediturus.

stravit Alcides Aquilone natos,
 patre Neptuno genitum necavit 635
 sumere innumeras solitum figuras:
 ipse post terrae pelagique pacem,
 post feri Ditis patefacta regna,

605 r. n. sancti violente mundi *A* 606 foedera sacra *A* 608
 nobiles ramos nemoris sacrati *A* 619 Litore: *L i. ras. litterae T E* 622
 auris *5*. — amissae *A*. — reges *5* 627 siluae reuertenti *E* 628 cui
 suo *A* tum suo *E correxi*. — uolucres *E* 631 ad caput tractus fluvia-
 lis Hebri *A* ad caput tristis fluuitauit Hebri *E correxit Gronovius*

vivus ardenti recubans in Oetā
 praebuit saevis sua membra flammis, 640
 tabe consumptus gemini cruoris
 munere nuptae.

stravit Ancaeum violentus ictu
 saetiger; fratrem, Meleagre, matris 645
 impius mactas morerisque dextra
 matris iratae. meruere cuncti

morte quod crimen tener expiavit
 Herculi magno puer inreperitus, 650
 raptus, heu, tutas puer inter undas.
 ite nunc, fortes, perarate pontum
 fonte timendo.

Idmonem, quamvis bene fata nosset,
 condidit serpens Libycis harenis;
 omnibus verax, sibi falsus uni 655
 concidit Mopsus caruitque Thebis.

ille si vere cecinit futura,
 igne fallaci nociturus Argis 658

Nauplius praeceps cadet in profundum,
 * * patrioque pendet 660
 crimine poenas:

fulmine et ponto moriens Oileus,
 coniugis fatum redimens Pheraei
 uxor, impendens animam marito. 665
 ipse qui praedam spoliūque iussit
 aureum prima revehi carina,

ustus accenso Pelias aeno
 arsit angustas vagus inter undas.
 iam satis, divi, mare vindicastis:
 parcite iusso.

exul erravit Thetidis maritus 657

641 gemini prioris *E* 643 Antaeum *BA* corr. *ς* 644 fratres
A (cf. *Hom. I*, 567) 649 heu] est *A* 651 sorte timenda *A* ponte
 timendo *E* correxit Gronovius 655 morsus *E* 657 deleui (errabit vix
 aptius vulg. post Gruterum) 658 ille fallaci *E* 659 cadit codd. correxit
 Gruterus 660 patrioque pendet (pendit *A*) crimine poenas uno versu
 codd. hemistichium intercidisse Peiperus vidit. quod sic supplemus:
 [occidet proles]. de Wilamowitz post v. 659 (non deleta v. 657) inter-
 cidisse coniecit adonium cum strophā heroas nunc Autide morantes
 (cf. *I*, 135) recensente et reliquos Argonautarum propinquos sceleris-
 que participes adserente. strophae frustula esse v. 660. 661 (patria-
 que – Oileus) 663 impendit *A*

NVTRIX

Pavet animus, horret, magna perniciēs adest. 670
 immane quantum augescit et semet dolor
 accendit ipse vimque praeteritam integrat.
 vidi furem saepe et aggressam deos,
 caelum trahentem: maius his, maius parat
 Medea monstrum. namque ut attonito gradu 675
 evasit et penetrale funestum attigit,
 totas opes effundit et quidquid diu
 etiam ipsa timuit promit atque omnem explicat
 turbam malorum, arcana secreta abdita,
 et triste laeva † comprecans sacrum manu 680
 pestes vocat quascumque ferventis creat
 harena Libyae quasque perpetua nive
 Taurus cohercet frigore Arctoo rigens,
 et omne monstrum. tracta magicis cantibus
 squamifera latebris turba desertis adest. 685
 hic saeva serpens corpus immensum trahit
 trifidamque linguam exertat et quaerit quibus
 mortifera veniat: carmine audito stupet
 tumidumque nodis corpus aggestis plicat
 cogitque in orbes. 'parva sunt' inquit 'mala 690
 et vile telum est, ima quod tellus creat:
 caelo petam venena. iam iam tempus est
 aliquid movere fraude vulgari altius.
 huc ille vasti more torrentis iacens
 descendat anguis, cuius immensos duae, 695
 maior minorque, sentiunt nodos ferae
 (maior Pelasgis apta, Sidoniis minor)
 pressasque tandem solvat Ophiuchus manus
 virusque fundat; adsit ad cantus meos
 lacescere ausus gemina Python numina. 700
 et Hydra et omnis redeat Herculeae manu
 succisa serpens, caede se reparans sua.
 tu quoque relictis pervigil Colchis ades,
 sopite primum cantibus, serpens, meis.'

670 *scaenae inscribitur Nutrix. Medea* 671 *augessit E* 677 *ef-*
fudit codd. correxi 680 *complicans A comparans proposuit Bueche-*
lerus 681 *ferventi EA corr. S* 683 *arcto oriens E* 685 *squamea*
lat. A 686 *sera A* 687 *quaerens A* 692 *iam nunc t. e. A iam*
t. e. E correxit Gronovius 694—708 *et 722—744 extant in R* 696
post 701 R 698 *ophiucus RE* 699 *fundat 2 m. eandat 1 m. R* 700
python ES 701 *manus RE* 702 *succisa: ante a expuncta t vel i*
ut vid. R. — sede E 703 *oolchis sic R*

Postquam evocavit omne serpentum genus, 705
 congerit in unum frugis infaustae mala:
 quaecumque generat invius saxis Eryx,
 quae fert opertis hieme perpetua iugis
 sparsus cruore Caucasus Promethei,
 et quis sagittas divites Arabes linunt 711
 pharetraque pugnax Medus aut Parthi leves, 710
 aut quos sub axe frigido sucos legunt 712
 lucis Suebae nobiles Hyrcaniis;
 quodcumque tellus vere nidifico creat
 aut rigida cum iam bruma discussit decus 715
 nemorum et nivali cuncta constrinxit gelu,
 quodcumque gramen flore mortifero viret,
 quicumque tortis sucus in radicibus
 causas nocendi gignit, attrectat manu.
 Haemonius illas contulit pestes Athos, 720
 has Pindus ingens, illa Pangaei iugis
 teneram cruenta falce deposuit comam;
 has aluit altum gurgitem Tigris premens,
 Danuvius illas, has per arentes plagas
 tepidis Hydaspes gemmifer currens aquis, 725
 nomenque terris qui dedit Baetis suis
 Hesperia pulsans maria languenti vado.
 haec passa ferrum est, dum parat Phoebus diem,
 illius alta nocte succisus frutex;
 at huius ungue secta cantato seges. 730

Mortifera carpit gramina ac serpentium
 saniem exprimit miscetque et obscenas aves
 maestique cor bubonis et raucae strigis
 exsecta vivae viscera. haec scelerum artifex
 discreta ponit; his rapax vis ignium, 735
 his gelida pigri frigoris glacies inest.
 addit venenis verba non illis minus
 metuenda. sonuit ecce vesano gradu
 canitque. mundus vocibus primis tremit.

706 frugis infaustae R 709—721 om. R 709 sparsas E 710.
 711 transposuit Gronovius 710 Parthus levis A 711 qui codd. cor-
 rexit Avantius 712 quo E 713 Suevi A. — Hercyniis S (Avantius)
 714 quodcumque E 718 dirusve tortis A virusque tortis E correxi
 721 panchaei E 724 danuvius R danubius EA. — hisperarintes plagis
 sic ut vid. R 725 gemmifer (sed del. ult. r, vix del. s) R 728 est
 om. R 729 succisus R 730 ad R. — ungue R 731 ac om. E 732
 et om. R 734 exsecta R 735 hic R 736 dis gel. E

MEDEA

Comprecor vulgus silentum | vosque ferales deos 740
et Chaos caecum atque opacam | Ditis umbrosi domum,
Tartari ripis † ligatos | squalidae Mortis specus.

— supplicis, animae, remissis | currite ad thalamos novos:
— rota resistat membra torquens, | tangat Ixion humum,
Tantalus securus undas | hauriat Pirenidas. 745

— gravior uni poena sedeat | coniugis socero mei:
lubricus per saxa retro | Sisypum volvat lapis.
vos quoque, urnis quas foratis | inritus ludit labor, *qui hunc*
Danaëdes, coite: vestras | hic dies quaerit manus. —
nunc meis vocata sacris, | noctium sidus, veni 750
pessimos induta vultus, | fronte non una minax.

Tibi more gentis vinculo solvens comam *hanc hinc trinitatem*
secreta nudo nemora lustravi pede
et evocavi nubibus siccis aquas
egique ad imum maria, et Oceanus graves 755
interius undas aestibus victis dedit; *hinc*

pariterque mundus lege confusa aetheris
et solem et astra vidit et vetitum mare
tetigistis, ursae. temporum flexi vices:
aestiva tellus floruit cantu meo, 760
coacta messem vidit hibernam Ceres;
violenta Phasis vertit in fontem vada
et Hister, in tot ora divisus, truces
compressit undas omnibus ripis piger.

Sonuere fluctus, tumuit insanum mare 765
tacente vento; nemoris antiqui domus
amisit umbras, vocis imperio meae
die reducto; Phoebus in medio stetit
Hyadesque nostris cantibus motae labant:
adesse sacris tempus est, Phoebe, tuis. 770

tibi haec cruenta sorta texuntur manu,
novena quae serpens ligat,

740 *Medeae nomen om. R.* — Vos precor *A post comprecor expunct. c 1 m. R.* — vos quoque *R ut vid.* 741 adque *R* 742 *con-*
ieci: ligati squal. *M. specu* | supplicis, manes, remissis (*specu F. Haasius*
teste Peipero suppl. praef. p. 34) 743 supplicis *codd. cum R.* —
at *R ut vid.* 744 oxyon *E* 746 uni *om. A* 748 vosque *u. q. §*
(vosque *q. u. Avantius*) 761 messem coacta *A* (coactam *§*) 766
n. a. decus domus E 767 umbram *A* 768 die relicto *Ph. codd.*
correxi

tibi haec Typhoeus membra quae discors tulit,
qui regna concussit Iovis.

vectoris istic perfidi sanguis inest, *ferrugineus* 775
quem Nessus expirans dedit.

Oetaeus isto cinere defecit rogos,
qui virus Herculeum bibit.

piae sororis, impiae matris, facem
ultricis Althaeae vides. 780

reliquit istas invio plumas specu
Harpyia, dum Zeten fugit.

his adice pinnas sauciae Stymphalidos

Lernaea passae spicula. *atque*
sonuistis, arae, tripodas agnosco (meos) 785
favente commotos dea.

Video Triviae currus agiles,
non quos pleno lucida vultu
pernox agitat, sed quos facie
lurida maesta, cum Thessalicis 790
vexata minis caelum freno

propiore legit. sic face tristem
pallida lucem funde per auras,
horrore novo terre populos
inque auxilium, Dictynna, tuum 795
pretiosa sonent aera Corinthi.

tibi sanguineo-caespite sacrum
sollemne damus, tibi de medio
rapta sepulchro fax nocturnos
sustulit ignes, tibi mota caput 800
flexa voces cervice dedi, *lucida*

tibi funereo de more iacens
passos cingit vitta capillos,
tibi iactatur tristis Stygia
ramus ab unda, tibi nudato 805

pectore maenas sacro feriam
bracchia cultro. manet noster *flor*
sanguis ad aras: assuesce, manus,
stringere ferrum carosque pati

773 qui ♂ (*Aldina*) 775 vectoris: ec i. ras. 1 m. E 782 har-
pyia: prior a 2 m. eraso ae E 785 sonuistis á. é. trip. (*apices* 2 m.
adiecti ut frequenter longis vocalibus) E 790 lar. metat E 803 p.
vincit A

posse cruores — sacrum laticem 810
 percussa dedi.
 quodsi nimium saepe vocari
 quereris votis, ignosce precor:
 causa vocandi, Persei, tuos
 saepius arcus una atque eadem est 815
 semper, Iason.
 tu nunc vestes tinge Creusae,
 quas cum primum sumpserit, imas
 urat serpens flamma medullas.
 ignis fulvo clusus in auro 820
 latet obscurus, quem mihi caeli
 qui furta luit viscere feto
 dedit et docuit condere vires
 arte, Prometheus. dedit et tenui
 sulphure tectos Mulciber ignes, 825
 et vivacis fulgura flammae
 de cognato Phaethonte tuli.
 habeo mediae dona Chimaerae,
 habeo flammās usto tauri
 gutture raptas, quas permixto 830
 felle Medusae tacitum iussi
 servare malum.
 adde venenis stimulos, Hecate,
 donisque meis semina flammae
 condita serva. fallant visus 835
 tactusque ferant, meet in pectus
 venasque calor, stillent artus
 ossaque fument vincatque suas
 flagrante coma nova-nupta faces.
 Vota tenentur: ter latratus 840
 audax Hecate dedit et sacros
 edidit ignes face-lucifera.

Peracta vis est omnis: huc natos voca,
 pretiosa per quos dona nubenti feras.
 ite, ite, nati, matris infaustae genus, 845
 placate vobis munere et multa prece
 dominam ac novercam. vadite et celeres domum
 referte gressus, ultimo amplexu ut fruar.

818 inmas sic E 821 obscura E 824 artem A. — tenuit A
 828 clymerae E 837 stillet E 842 luctifera A 847 ac] et A

CHORVS

Quonam cruenta maenas
 praeceps amore saevo 850
 rapitur? quod impotenti
 facinus parat furore?
 vultus citatus ira
 riget et caput feroci
 quatiens superba motu 855
 regi minatur ultro.
 quis credat exulem?

flagrant genae rubentes,
 pallor fugat ruborem,
 nullum vagante ~~forma~~ *ap. Medea* 860
 servat diu colorem.
 huc fert pedes et illuc,
 ut tigris orba natis
 cursu furente lustrat
 Gangeticum nemus. 865

frenare nescit iras
 Medea, non amores;
 nunc ira amorque causam
 iunxere: quid sequetur?
 quando efferet Pelasgis 870
 nefanda Colchis arvis
 gressum, metuque solvet
 regnum simulque reges?
 nunc, Phoebe, mitte currus
 nullo morante loro, 875
 nox condat alma lucem,
 mergat diem timendum
 dux noctis Hesperus.

NUNTIVS

Periere cuncta, concidit regni status.
 nata atque genitor cinere permixto iacent. 880

853 caecatus *E*, prior a *erasa* 860—878 (*i. e. ab incipiente*
f. 63^r) versus binorum colorum distinctis colorum initiis 865 ganti-
 cium *E* 879 *scaenae inscribitur* Nunt. Chor. Nutr. Med. las. *A* Nunt.
 Chor. Med. las. *E* cf. *I*, 83

CHOR. Qua fraude capti? NVNT. Qua solent reges capi:
 donis. CHOR. In illis esse quis potuit dolus?
 NVNT. Et ipse miror vixque iam facto malo
 potuisse fieri credo. quis cladis modus?
 avidus per omnem regiae partem furit 885
 ut iussus ignis: iam domus tota occidit,
 urbi timetur. CHOR. Vnda flammās opprimat.
 NVNT. Et hoc in ista clade mirandum accidit:
 alit unda flammās, quoque prohibetur magis,
 magis ardet ignis: ipsa praesidia occupat. 890

NVTRIX

Effer citatum sede Pelopea gradum,
 Medea, praeceptis quaslibet terras pete.

MEDEA

Egone ut recedam? si profugissem prius,
 ad hoc redirem. nuptias specto novas.
 quid, anime, cessas? sequere felicem impetum. 895
 pars ultionis ista, qua gaudes, quota est?
 amas adhuc, furiose, si satis est tibi
 caelebs Iason. quaere poenarum genus
 haut usitatum iamque sic temet para:
 fas omne cedat, abeat expulsus pudor; 900
 vindicta levis est quam ferunt purae manus.
 incumbe in iras teque languentem excita
 penitusque veteres pectore ex imo impetus
 violentus hauri. quidquid admissum est adhuc,
 pietas vocetur. hoc age et faxis sciant 905
 quam levia fuerint quamque vulgaris notae
 quae commodavi scelera. prolusit dolor
 per ista noster: quid manus poterant rudes.
 audere magnum? quid puellaris furor?
 Medea nunc sum; crevit ingenium malis. 910
 Iuvat, iuvat rapuisse fraternal caput;
 artus iuvat secuisse et arcano patrem
 spoliassē sacro, iuvat in exitium senis

882 *totus choro datur E* 884 *qu. cl. m. choro tribuunt codd.*
correxi 891 *personae notam om. E* 897 *furiōsa codd. correxi (cf.*
v. 904) 899 *haustu citatum E* 901 *parvae manus A* 904 *vio-*
lentius §. — adm. adh. est E. 905 *faxo codd. correxi* 907 *prae-*
lusit § 912 *ortus E* 913 *exitium: alteram i add. 1—2 m. E*

armasse natas. quaere materiam, dolor:
ad omne facinus non rudem dextram afferes. 915

Quo te igitur, ira, mittis, aut quae perfido
intendis hosti tela? nescio quid ferox
decrevit animus intus et nondum sibi
audet fateri. stulta properavi nimis:
ex paelice utinam liberos hostis meus 920
aliquos haberet — quidquid ex illo tuum est,
Creusa peperit. placuit hoc poenae genus,
meritoque placuit: ultimum, agnosco, scelus
animo parandum est — liberi quondam mei,
vos pro paternis sceleribus poenas date. 925

Cor pepulit horror, membra torpescunt gelu
pectusque tremuit. ira discessit loco
materque tota coniuge expulsa redit.
egone ut meorum liberum ac prolis meae
fundam cruorem? melius, a, demens furor! 930
incognitum istud facinus ac dirum nefas
a me quoque absit; quod scelus miseri luent?
scelus est lason genitor et maius scelus
Medea mater — occidant, non sunt mei;
pereant, mei sunt. crimine et culpa carent, 935
sunt innocentes: fateor, et frater fuit.
quid, anime, titubas? ora quid lacrimae rigant
variamque nunc huc ira, nunc illuc amor
diducit? anceps aestus, incertam rapit; *divide*
ut saeva rapidi bella cum venti gerunt 940
utrimque fluctus maria discordes agunt
dubiumque fervet pelagus, haut aliter meum
cor fluctuatur. ira pietatem fugat
iramque pietas — cede pietati, dolor.

Huc, cara proles, unicum afflictæ domus 945
solamen, huc vos ferte et infusos mihi
coniungite artus. habeat incolumes pater,
dum et mater habeat — urguet exilium ac fuga.
iam iam meo rapiuntur avulsi e sinu,
flentes, gementes osculis — pereant patri, 950
periere matri. rursus increscit dolor

915 afferens *A* 922 pepirit *E* 923 ult. magno sc. *A* 924
parendum *E* 930 a om. *E* 938 huc *sup. vers. 1 m.* *E* 939 de-
ducit *E* 942 pelagus fervet *A* 949 evulsi *A* 950 oculis pereant
patris *Σ* 951 pariere *E*. — increscit *E*

et fervet odium, repetit invitam manum
antiqua Erinyes — ira, qua ducis, sequor.
utinam superbae turba Tantalidos meo
exisset utero bisque septenos parens
natos tulissem! sterilis in poenas fui —
fratri patrique quod sat est, peperit duos.

955

Quonam ista tendit turba Furiarum impetens?
quem quaerit aut quo flammeos ictus parat,
aut cui cruentas agmen infernum faces
intentat? ingens anguis excusso sonat
tortus flagello. quem trabe infesta petit
Megaera? — cuius umbra dispersis venit
incerta membris? frater est, poenas petit —
dabimus, sed omnes. fige luminibus faces,
lania, perure, pectus en Furiis patet.

960

965

Discedere a me, frater, ultrices deas
manesque ad imos ire securas iube:
mihi me relinque et utere hac, frater, manu
quae strinxit ensem — victima manes tuos
placamus ista. quid repens affert sonus?
parantur arma meque in exitium petunt.
excelsa nostrae tecta conscendam domus
caede incohata. perge tu mecum comes.
tuum quoque ipsa corpus hinc mecum aveham.
nunc hoc age, anime: non in occulto tibi est
perdenda virtus; approba populo manum.

970

975

IASON

Quicumque regum cladibus fidus doles,
concorre, ut ipsam sceleris auctorem horridi
capiamus. huc, huc fortis armiferi cohors
conferte tela, vertite ex imo domum.

980

MED. iam iam recepi sceptrum germanum patrem,
spoliumque Colchi pecudis auratae tenent;
rediere regna, rapta virginitas redit.
o placida tandem numina, o festum diem,
o nuptialem! vade, perfectum est scelus;

985

952 invisam *codd. correxit Gronovius* 953 erinis *E* mentis *A*.
— quo *5* 961 intendat? igne. sanguis *E* 969 relinquere *E*, sed
alterum re expunxit 1—2 *m.* — et om. *E* 975 ipse — avehe *A* 977
perpenda *E* 978 dolet. *s E* 1 *m.* regum es cl. f. dolens *A* 980 ar-
migeri *A* 982 recipi *E* 985 nomina *E* 986 perf. sc. est *E*

vindicta nondum: perage, dum faciunt manus.
quid nunc moraris, anime? quid dubitas potens?
iam cecidit ira. paenitet facti, pudet.

996

quid, misera, feci? misera? paeniteat licet,
feci — voluptas magna me invitam subit,
et ecce crescit. derat hoc unum mihi,
spectator iste. nil adhuc facti reor:
quidquid sine isto fecimus sceleris perit.

995

IAS. En ipsa tecti parte praecipiti imminet.
huc rapiat ignes aliquis, ut flammis cadat
suis perusta. MED. Congere extremum tuis
natis, Iason, funus, ac tumulum strue:
coniunx socerque iusta iam functis habent,
a me sepulti; natus hic fatum tulit,
hic te vidente, dabitur exitio pari.

1000

IAS. Per numen omne perque communes fugas
torosque, quos non nostra violavit fides,
iam parce nato. si quod est crimen, meum est:
me dedo morti; noxium macta caput.

1005

MED. Hac qua recusas, qua doles, ferrum exigam.
i nunc, superbe, virginum thalamos pete,
relinque matres. IAS. Vnus est poenae satis.

MED. Si posset una caede satiari haec manus,
nullam petisset. ut duos perimam, tamen
nimium est dolori numerus angustus meo.

1010

IAS. Iam perage coeptum facinus, haut ultra precor,
moramque saltem supplicis dona meis.

1014

1015

MED. Perfruere lento scelere, ne propera, dolor:
meus dies est; tempore accepto utimur.

IAS. Infesta, memet perime. MED. Misereri iubes.
bene est, peractum est. plura non habui, dolor,
quae tibi litarem. lumina huc tumida alleva,
ingrate Iason. coniugem agnoscis tuam?
sic fugere soleo. patuit in caelum via:
squamosa gemini colla serpentes iugo

1020

in matre si quod pignus etiam nunc latet,
scrutabor ense viscera et ferro extraham.

1012

991 me et invitam E me invisam A 993 ipse A. — nihil E.
— factum A 998 n. I. et f. a. t. s. singulis versibus E 1005 dede
A 1009 satiari manus A satiariam manus E correxit Gronovius 1012.
1013 deleui cf. I, 208 1014 perge E. — aut E 1016 Iasoni con-
tinuatur S. — sceleri E

summissa praebent. recipe iam natos, parens;
ego inter auras aliti curru vehar.

1025

IAS. Per alta vade spatia sublimi aethere,
testare nullos esse, qua veheris, deos.

1026 aetheri *E* aetheris *A*

MARCI · LVCII · ANNEI · SENECAE · MEDEA · | EXPLICIT · INCIPIT
PHAEDRA · LEGE · INNOCENTI · FELICITER · *E sequitur Agamem-*
non A

P H A E D R A

PERSONAE

HIPPOLYTUS

PHAEDRA

NUTRIX

THESEUS

NUNTIVS

CHORVS

SCAENA ATHENIS

HIPPOLYTUS

Ite, umbrosas cingite silvas
 summaque montis iuga, Cécropii! — *Hay*
 celeri planta lustrate vagi
 quae saxosae loca Parnetho — *Africa*
 subiecta iacent, quae Thriasiis 5
 vallibus amnis rapida currens
 verberat unda, scandite colles
 semper canos nive Rhipaea; — *Seymour*
 hac, hac alii qua nemus alta
 textitur alno, qua prata iacent 10
 quae rorifera mulcens aura
 Zephyrus vernas evocat herbas,
 ubi per graciles levis Ilisos — *L. Hymettus* 13
 labitur agros, piger, et steriles 15
 amne maligno radit harenas;
 vos qua Marathon tramite laevo — *Hay*
 saltus aperit, qua comitatae
 gregibus parvis nocturna petunt
 pabula fetae; vos qua tepidis 20
 subditus austris, frigora mollit
 durus Acharneus.
 alius rupem dulcis Hymetti,
 parvas alius calcet Aphidnas:
 pars illa diu vacat immunis, 25
 qua curvati litora ponti

ubi Maeander super inaequales 14

PHAEDRA *E Priscianus I p. 253, 7 H. (cf. ad v. 710)* HIPPOLYTUS *A*

2 post iuga interpunxit *Buechelerus* 4 saxosa *E correxi* (cf. *schol. Ar. Nub. 323 saxoso loca Parnethi Scaliger*) saxa solo carpaneto (carpeneto) *A* 5 quae tristis *E* et quae thiasis *A correxit Raphaelengius* 8 riphea *EA* 13 om. *A*. — glaciiles *E correxit Is. Pontanus*. — illis-
 sos *E* 14 om. *E*. — ubi Maeandros per inaequales *Hauptius opusc. I p. 149* 17 quem arathon *E* 20 ferae *A (5)* 22 Acharnan *codd. correxit Gronovius* 24 athytas *E ephidnas A athimas 5 correxit Avantius*

Sunion urget. si quem tangit
gloria silvae, vocat hunc † Flius:

hic versatur, metus agricolis,
vulnere multo iam notus aper.

30

at vos laxas canibus tacitis
mittite habenas; teneant acres
lora Molossos et pugnaces
tendant Cretes fortia trito
vincula collo.

at Spartanos (genus est audax
avidumque ferae) nodo cautus

35

propiore liga: veniet tempus,
cum latratu cava saxa sonent;

nunc demissi nare sagaci
captent auras lustraue presso
quaerant rostro, dum lux dubia est,
dum signa pedum roscida tellus
impressa tenet.

40

alius raras cervice gravi
portare plagas, alius teretes
properet laqueos. picta rubenti

45

linea pinna vano cludat
terrore feras.

tibi vibretur missile telum,
tu grave dextra laevaue simul
robur lato dirige ferro,
tu praecipites clamore feras
subessor ages; tu iam victor
curvo solves viscera cultro.

50

Ades en comiti, diva virago,
cuius regno pars terrarum

55

secreta vacat, cuius certis
petitur telis fera quae gelidum

potat Araxen et quae stanti
ludit in Histro. tua Gaetulos

dextra leones, tua Cretaeas
sequitur cervas; nunc veloces

60

27 synion E 28 philipis A nec Φλυῖς (Delrio) nec Φλυεύς
(Gronovius) ferri potest. Phlyis a Φλυαί (cf. Φλυῆσι) vel Phlyas (soil.
vocat gloria silvae) de Wilamowitz. conieci Phlye 34 cressae ζ. —
vincula e. q. s. dimetri, v. 38_b monometer E cf. I, 109 36 cautus ζ
39 dimissi Eζ 40 capient E 45 rotare ζ 48 libretur ζ 60 cres-
seas E

figis dammas levioꝛe manu.
 tibi dant variaꝛ pectoꝛa tigres,
 tibi villosi terga bisontes
 latisque feri cornibus uri. 65
 quidquid solis pascitur arvis,
 sive illud Arabs divite silva
 sive illud inops novit Garamans Africa 68
 vacuisque vagus Sarmata campis, 71
 sive ferocis iuga Pyrenes 69
 sive Hyrcani celant saltus, 70
 arcus metuit, Diana, tuos. 72
 tua si gratus numina cultor
 tulit in saltus, retia vinctas
 tenere feras, nulli laqueum
 rupere pedes: fertur plaustro 75
 praeda gementi; tum rostra canes
 sanguine multo rubicunda gerunt
 repetitque casas rustica longo
 turba triumpho. 80
 en, diva, faves: signum arguti
 misere canes — vocor in silvas.
 hac, hac pergam qua via longum
 compensat iter. 81

PHAEDRA

O magna vasti Creta dominatrix freti, 85
 cuius per omne litus innumerae rates
 tenere † pontum quidquid Assyriã tenus
 tellure Nereus pervius rostris secat,
 cur me in penates obsidem invisos datam
 hostique nuptam degere aetatem in malis 90
 lacrimisque cogis? profugus en coniunx abest
 praestatque nuptae quam solet Theseus fidem.
 fortis per altas invii retro lacus
 vadit tenebras miles audacis proci, 91
 solio ut revulsam regis inferni abstrahat; 95
 pergit furoris socius, haud illum timor
 pudorque tenuit — stupra et illicitos toros
 Acheronte in imo quaerit Hippolyti pater.

62 figit E 67 post 68 A 69 siue: iue i. ras. 1 m. E 71
 traieci post v. 68 77 trementi A. — cum 5 81 fave EA corr. 5
 scaenae inscriptum Phaedra Nutrix 87 conieci portus 88 per-
 vium A 98 quaerit: q i. ras. 1 m. E

Sed maior alius incubat maestae dolor.
 non me quies nocturna, non altus sopor 100
 solvere curis: alitur et crescit malum
 et ardet intus qualis Aetnaeo vapor
 exundat antro. Palladis telae vacant
 et inter ipsas pensa labuntur manus;
 non colere donis templa votivis libet, 105
 non inter aras, Atthidum mixtam choris,
 iactare tacitis conscias sacris faces,
 nec adire castis precibus aut ritu pio
 adiudicatae praesidem terrae deam:
 iuvat excitatas consequi cursu feras 110
 et rigida molli gaesa iaculari manu.

Quo tendis, anime? quid furens saltus amas?
 fatale miserae matris agnosco malum:
 peccare noster novit in silvis amor.
 genetrix, tui me miseret: infando malo 115
 correpta pecoris efferum saevi ducem
 audax amasti; torvus, impatiens iugi
 adulter ille, ductor indomiti gregis —
 sed amabat aliquid. quis meas miserae deus
 aut quis iuvare Daedalus flammis queat? 120
 non si ipse remeet, arte Mopsopia potens
 qui nostra caeca monstra conclusit domo,
 promittat ullam casibus nostris opem.
 stirpem perosa Solis invisi Venus — *future of Paespa*
 per nos catenas vindicat Martis sui *amoris* 125
 suasque, probris omne Phoebeum genus
 onerat nefandis: nulla Minois levi
 defuncta amore est, iungitur semper nefas.

NVTRIX

Thesea coniunx, clara progenies Iovis,
 nefanda casto pectore exturba ocus, 130
 extingue flammis neve te dirae spei
 praebe obsequentem: quisquis in primo obstitit
 pepulitque amorem, tutus ac victor fuit;
 qui blandiendo dulce nutrit malum,
 sero recusat ferre quod subiit iugum. 135

103 andro *E* 106 choros *E* 109 adiudicatam *A* 116 efferi
 saevum *A* 121 ille *codd. correxi* 123 promittet *ES* 124 pero-
 sam *E*. — nemus 1 *m.* venus 2—3 *m.* *E*

Nec me fugit, quam durus et veri insolens
ad recta flecti regius nolit tumor.

quemcumque dederit exitum casus feram:

fortem facit vicina libertas senem.

★ Honesta primum est velle nec labi via, 140

pudor est secundus nosse peccandi modum.

quo, misera, pergis? quid domum infamem aggravas
superasque matrem? maius est monstro nefas:

nam monstra fato, moribus scelera imputes.

si, quod maritus supera non cernit loca, 145

tutum esse facinus credis et vacuum metu,

erras; teneri crede Lethaeo abditum *suppose*

Thesea profundo et ferre perpetuam Styga:

quid ille, lato maria qui regno premit

populisque reddit iura centenis, pater? 150

latere tantum facinus occultum sinet?

sagax parentum est cura. credamus tamen

astu doloque tegere nos tantum nefas:

quid ille rebus lumen infundens suum

matris parens? quid ille qui mundum quatit 155

vibrans corusca fulmen Aetnaeum manu, *flashing*

sator deorum? *credis* hoc posse effici, *suppose*

inter videntes omnia ut lateas avos?

sed ut secundus numinum abscondat favor *ambrosius*

coitus nefandos utque contingat stupro *may* 160

negata magnis sceleribus semper fides: *condemned*

quid poena praesens conscius mentis pavor

animusque culpa plenus et semet timens?

scelus aliqua tutum, nulla securum tulit.

compesce amoris impii flammās, precor, 165

nefasque quod non ulla tellus barbara

commisit umquam, non vagi campis Getae

nec inhospitalis Taurus aut sparsus Scythes;

expelle facinus mente castifica horridum

memorque matris metue concubitus novos. 170

miscere thalamos patris et nati apparatus

138. 139 *Phaedrae sunt EA corr. § (Delrii Moguntinus)* 140
non ista pr. *E* correxit *N. Heinsius* (cf. *Granov.*) obstare pr. *A* 142 gra-
vas *A* 147 e. tamen tu cr. *A* 148 prof. ferre perpetuam stygem *A*
prof. et ferri perpetua in styga *E* (*inter a et in ras. 2 m. facta E* et fere
perpetua in *M* et ferre perpetuam: m 2 m. i. *ras. N*) 155 quid ille
bis E 162 consciae noctis § 167 vagus campis Geta *A* 171 gnata
(gnato *m. rec.*) *E*

uteroque prolem capere confusam impio?
 perge et nefandis verte naturam ignibus —
 cur monstra cessant? aula cur fratris vacat? *mont*
 prodigia totiens orbis insueta audiet, 175
 natura totiens legibus cedit suis,
 quotiens amabit Cressa? PH. Quae memoras scio
 vera esse, nutrix; sed furor cogit sequi
 peiora. vadit animus in praeceps sciens
 remeatque frustra sana consilia appetens. 180
 sic cum gravatam navita adversa ratem
 propellit unda, cedit in vanum labor
 et victa prono puppis aufertur vado. *nothing*
 quid ratio possit? vicit ac regnat furor
 potensque tota mente dominatur deus. 185
 hic volucer omni pollet in terra impotens *nothing*
 laesumque flammis torret indomitis Iovem;
 Gradivus istas belliger sensit faces,
 opifex trisulci fulminis sensit deus,
 et qui furentes semper Aetnaeis iugis 190
 versat caminos igne tam parvo calet;
 ipsumque Phoebum, tela qui nervo regit, *nothing*
 figit sagitta certior missa puer
 volitatque caelo pariter et terris gravis. *nothing*
 NVTR. Deum esse amorem turpis et vitio furens 195
 finxit libido, quoque liberior foret
 titulum furori numinis falsi addidit.
 natum per omnes scilicet terras vagum
 Erycina mittit, ille per caelum volans 200
 proterva tenera tela molitur manu
 regnumque tantum minimus e superis habet:
 vana ista demens animus ascivit sibi
 Venerisque numen finxit atque arcus dei.
 quisquis secundis rebus exultat nimis
 fluitque luxu, semper insolita appetit. 205
 tunc illa magnae dira fortunae comes
 subit libido: non placent suetae dapes,
 non tecta sani moris aut vilis scyphus. *nothing*

174 patris *E* 184 quod ratio poscit vincit *A* 186 omni
 regnat *A*. — potens *codd. correxit N. Heinsius adv. p. 62* 187 ip-
 sumque flammis *A* 189 trisulci: s *ex f E* 190 furentis *E* 194
 terrae *G* 195 turpi (turpe *Scrivenerius*) servitio favens *A* 201 in
 superis *A* 205 appetens *A* 208 vilis cibus *A* ullus cibus *E cor-*
rexit Bothius

- cur in penates rarius tenues subit
haec delicatas eligens pestis domos? 210
cur sancta parvis habitat in tectis Venus
mediumque sanos vulgus affectus tenet
et se coercent modica? contra divites
regnoque fulti plura quam fas est petunt?
quod non potest vult posse qui nimium potest. 215
quid deceat alto praeditam solio vides:
metue ac verere sceptrā remeantis viri.
PH. Amoris in me maximum regnum puto
reditusque nullos metuo: non umquam amplius
convexa tetigit supera qui mersus semel 220
adiit silentem nocte perpetua domum.
NVTR. Ne crede Diti. clausurit regnum licet
canisque diras Stygius observet fores:
solus negatas invenit Theseus vias.
PH. Veniam ille amorī forsitan nostro dabit. 225
NVTR. Immitis etiam coniugi castae fuit:
experta saevam est barbara Antiope manum.
sed posse flecti coniugem iratum puta:
quis huius animum flectet intractabilem?
exosus omne feminae nomen fugit, *habetur* 230
immitis annos caelibī vitae dicat,
conubia vitat: genus Amazonium scias.
PH. Hunc in nivosi collis haerentem iugis,
et aspera agili saxa calcantem pede
sequi per alta nemora, per montes placet. 235
NVTR. Resistet ille seque mulcendum dabit
castosque ritus Venere non casta exuet?
tibi ponet odium, cuius odio forsitan
persequitur omnes? precibus haud vinci potest.
PH. Ferus est; amore didicimus vinci feros. 240
NVTR. Fugiet. PH. Per ipsa maria si fugiet, sequar.
NVTR. Patris memento. PH. Meminimus matris simul.
NVTR. Genus omne profugit. PH. Paelicis careo metu. *multae*
NVTR. Aderit maritus — PH. Nempe Perithoi comes?
NVTR. Aderitque genitor. PH. Mitis, Ariadnae pater. 245
NVTR. Per has senectae splendidae supplex comas

213 coernent *E* 216 perditam *E* 218 regnum fero *A* 222 Di-
tis *A* 227 est om. *E* 236. 237 *Phaedrae continuantur E* 239
prec. h. v. p. *Phaedrae datur A* 240 NVTR. f. e. PH. a. d. v. f. *A*
241 si fugiat *A* 242 meminimus: mus (m') *i. ras. 1 m., fort. eras. s*
E 244 Pirithoi *A* 246 splendida *E*

fessumque curis pectus et cara ubera
precor, furorem siste teque ipsa adiuva:
pars sanitatis velle sanari fuit.

PH. Non omnis animo cessit ingenuo pudor. 250

paremus, altrix. qui regi non vult amor
vincatur. haud te, fama, maculari sinam.
haec sola ratio est, unicum effugium mali:
virum sequamur, morte praevertam nefas.

NVTR. Moderare, alumna, mentis effrenae impetus, 255
animos coerce. dignam ob hoc vita reor
quod esse temet autumas dignam nece. *arant*

PH. Decreta mors est: quaeritur fati genus.
laqueone vitam finiam an ferro incubem?

an missa praeceps arce Palladia cadam? 260

NVTR. Sic te senectus nostra praecipiti sinat 262

perire leto? siste furibundum impetum. 263

PH. Prohibere nulla ratio perituum potest 265

ubi qui mori constituit et debet mori.

proin castitatis vindicem armemus manum. 261

NVTR. Solamen annis unicum fessis, era, 267

si tam protervus incubat menti furor,

contemne famam — fama vix vero favet,

peiur merenti melior et peior bono. 270

temptemus animum tristem et intractabilem.

meus iste labor est aggredi iuvenem ferum

mentemque saevam flectere immitis viri.

CHORVS

Divā non miti generata ponto,
quam vocat matrem geminus Cupido, *Quid vultis a Jove?* 275

impotens flammis simul et sagittis,

iste lascivus puer et renidens

tela quam certo, moderatur arcu! 278

non habet latam data plaga frontem, 281

haud quisquam ad vitam facile revocari potest. 264

labitur totas furor in medullas 279

igne furtivo populante venas.

248 ipsam *A* 249 par s. *E* 250 ingenio *E*, sed corr. 1 m.
256 ultra reor *E* 261 post v. 266 reposuit Gronovius. — NVTR. pro,
castitatis *A* (*Phaedrae est E*) 262 sinet ζ 264 om. ζ (*A*) delevit
Scaliger 266 quis *A* 269 comtemne *E* 274 CHORVS. GRESSAE
sic *E* 277 puer acre nitens *A* 278 iaculatur *A* 279. 280 delevit
Bothius

sed vorat tectas penitus medullas.
 nulla pax isti puero: per orbem
 spargit effusas agilis sagittas;
 quaeque nascentem videt ora solem, 285
 quaeque ad Hesperias iacet ora metas,
 si qua ferventi subiecta cancro,
 si qua Parrhasiae glacialis ursae
 semper errantes patitur colonos,
 novit hos aestus. iuvenum feroces 290
 concitat flammās senibusque fessis
 rursus extinctos revocat calores,
 virginum ignoto ferit igne pectus
 et iubet caelo superos relicto
 vultibus falsis habitare terras. 295
 Thessali Phoebus pecoris magister
 egit armentum positoque plectro
 impari tauros calamo vocavit. *inducit*
 induit formas quotiens minores
 ipse qui caelum nebulasque † fecit: 300
 candidas ales modo movit alas,
 dulcior vocem moriente cygno; *aurum*
 fronte nunc torva petulans iuventus
 virginum stravīt sua terga ludo,
 perque fraternos nova regna fluctus 305
 ungula lentos imitante remos
 pectore adverso domuit profundum,
 pro sua vector timidus rapina.
 arsit obscuri dea clara mundi
 nocte deserta nitidosque fratri 310
 tradidit currus aliter regendos:
 ille nocturnas agitare bigas
 discit et gyro breviorē flecti, 313
 dum tremunt axes graviorē curru; 316
 nec suum tempus tenuere noctes 314
 et dies tardo remeavit ortu. 315
 natus Alcmeña posuit pharetras
 et minax vasti spoliū leonis, *aurum*
 passus aptari digitis zmaragdos *aurum*

286 quaeque ad occasus iacet ora seros *A* 287 cancro est *codd.*
correxī 288 si qua maioris gl. u. *A* 290 hestus *E* 300 ducit *A*
 (νεφεληγερέταν innuit. qui caelo nebulas reducit *N. Heinsius adv. p. 65*
 caelo nebulas coegit *de Wilamowitz. fort. caelum nebulasque cogit*)
 302 voce *E* 305 mala regna *A* 316 traieci post v. 313

et dari legem rudibus capillis; 320
 crura distincto religavit auro,
 luteo plantas cohibente socco; *et manu, clavam modo qua gerebat,*
 et manu, clavam modo qua gerebat,
 fila deduxit properante fuso: *manu*

Vidit Persis ditique ferax 325
 Lydia regno deiecta feri *ad reiecta*
 terga leonis * *

umerisque, quibus sederat alti
 regia caeli, tenuem Tyrio
 stamine pallam.

sacer est ignis (credite laesis) 330

nimumque potens. qua terra salo
 cingitur alto quaque per ipsum
 candida mundum sidera currunt:

haec regna tenet puer immitis,
 spicula cuius sentit in imis 335

pervius undis rex Nereidum
 flammamque nequit relevare mari.

ignes sentit genus aligerum;
 Venere instinctus suscipit audax
 grege pro toto bella iuventus; 340

si coniugio timuere suo,
 poscunt timidi proelia cervi. 342

tunc virgatas India tigres 344

reuerit decolor horret; tunc vulnificos 345

acuit dentes aper et toto est
 spumeus ore;

Poeni quatunt colla leones 348

et mugitu dant concepti *concepiti* 343

signa furoris: cum movit Amor, 343^b 349

tum silva gemit murmure saevo. 350

amat insani belua ponti

Lucaeque boves: vindicat omnem
 sibi naturam, nihil immune est,

323 *davam E, sed corr. 1 m.* 325 *ad marg. 1 m. R; E cf. I, 37.*
 — Perses ditisque *A* 326 regni *A.* — reiecta *E* 327 *sq. dimetri E*
 327 *intercidisse conieci tale quid: [sumptamque armis] cf. I, 106* 330
 laesi *E* 331 terra mari *A* 332 quaque aetherio *A* 333 mundo *A*
 336 cerulus undis grex *A* 339 Venere instincti quam magna gerunt *A*
 340 iuveni *A* 342 *sq. dimetri E* 343 et — furoris *traieci post*
v. 348, cf. I, 107. — mugitus *A* 350 tunc *5* 352 lucique *5.* —
 omnes | natura sibi *codd. correxit Buechelerus*

odiumque perit cum iussit Amor;
 veteres cedunt ignibus irae — 355
 quid plura canam? vincit saevas
 cura novercas.

altrix, profare quid feras; quonam in loco est
 regina? saevis ecquis est flammis modus?

NVTRIX

Spes nulla tantum posse leniri malum, 360
 finisque flammis nullus insanis erit.
 torretur aestu tacito et inclusus quoque,
 quamvis tegatur, proditur vultu furor;
 erumpit oculis ignis et lassae genae
 lucem recusant, nil idem dubiae placet 365
 artusque varie iactat incertus dolor.
 nunc ut soluto labitur moriens gradu
 et vix labante sustinet collo caput,
 nunc se quieti reddit et, somni immemor,
 noctem querelis ducit; attolli iubet 370
 iterumque poni corpus et solvi comas
 rursusque fingi: semper impatiens sui
 mutatur habitus. nulla iam Cereris subit
 cura aut salutis; vadit incerto pede,
 iam viribus defecta: non idem vigor, 375
 non ora tinguens nitida purpureus rubor; 376
 et qui ferebant signa Phoebeae facis 379
 oculi nihil gentile nec patrium micant. 380
 lacrimae cadunt per ora et assiduo genae
 rore irrigantur, qualiter Tauri iugis
 tepido madescunt imbre percussae nives.

Sed en, patescunt regiae fastigia. 385
 reclinis ipsa sedis auratae toro
 solitos amictus mente non sana abnuit.

populatur artus cura, iam gressus tremunt 377
 tenerque nitidi corporis cecidit decor.

356 q. pl. c. om. E post 357 nova scaena cui inscriptum
 Phaedra Nutrix vel Phaed. Nut. Hippol. A 359 post v. 404 legi-
 tur A. — et quis E5 post 359 nova scaena cui inscriptum Nutrix.
 Phaedra. Chorus E 360 lenire E 365 nihil E 377. 378 de-
 levi 379 tenebant A 383 hymbrae E. — perfusae A

PHAEDRA

Removete, famulae, purpura atque auro inlitas
vestes, procul sit muricis Tyrrii rubor,
quae fila ramis ultimi Seres legunt:
brevis expeditos zona constringat sinus, 390
cervix monili vacua, nec niveus lapis
deducat aures, Indici donum maris;
odore crinis sparsus Assyrio vacet.
sic temere iactae colla perfundant comae
umerosque summos, cursibus motae citis 395
ventos sequantur. laeva se pharetrae dabit,
hastile vibret dextra Thessalicum manus. 397
qualis relictis frigidi Ponti plagis *regione* 399
egit catervas Atticum pulsans solum 400
Tanaitis aut Maeotis et nodo comas
coegit emisitque, lunata latus
protecta pelta: talis in silvas ferar.
CHOR. Sepone questus: non levat miseros dolor;
agreste placa virginis numen deae. 405
NUTR. Regina nemorum, sola quae montes colis
et una solis montibus coleris dea,
converte tristes ominum in melius minas. *tanais*
o magna silvas inter et lucos dea
clarumque caeli sidus et noctis decus, 410
cuius relucet mundus alterna vice,
Hecate triformis, en ades coeptis favens.
animum rigentem tristis Hippolyti doma:
det facilis aures; mitiga pectus ferum:
amare discat, mutuos ignes ferat. 415
innecte mentem; torvus aversus ferox
in iura Veneris redeat. huc vires tuas
intende: sic te lucidi vultus ferant
et nube rupta cornibus puris eas,

talis severi mater Hippolyti fuit.

398

387 atque: a ex e (2 m. ut vid.) E 392 auris E 398 delevit
N. Heinsius adv. p. 66 401 tanais alti aut E tanatois vel tanais S (A)
corr. S 404 sqq. nutrici dantur A 404 depone A post 404
legitur v. 359 A post 405 novae scaenae inscriptum est Hyppolitus.
Nutrix E (non adiecta ad v. 406 personae nota) Nutr. Hipp. vel Nutr.
Phaed. Hipp. S 411 alterna face A 414. 415 inverso ordine A
416 adversus A

sic te regentem frena nocturni aetheris 420
 detrahere numquam Thessali cantus queant
 nullusque de te gloriam pastor ferat.
 ades invocata, iam fave votis, dea:
 ipsum intuoꝛ solemne venerantem sacrum
 nullo latus comitante — quid dubitas? dedit 425
 tempus locumque casus: utendum artibus.
 trepidamus? haud est facile mandatum scelus
 audere, verum iussa qui regis timet,
 deponat omne et pellat ex animo decus:
 malus est minister regii imperii pudor. 430

HIPPOLYTUS

Quid huc seniles fessa moliris gradus, *huc*
 o fida nutrix, turbidam frontem gerens
 et maesta vultu? sospes est certe parens
 sospesque Phaedra stirpis et geminae iugum? *nonne*
 NVTR. Metus remitte. prospero regnum in statu est 435
 domusque florens sorte felici viget.
 sed tu beatis mitior rebus veni:
 namque anxiam me cura sollicitat tui,
 quod te ipse poenis gravibus infestus domas.
 quem fata cogunt, ille cum venia est miser; 440
 at si quis ultro se malis offert volens
 seque ipse torquet, perdere est dignus bona
 quis nescit uti. potius annorum memor
 mentem relaxa: noctibus festis facem *fac*
 attolle, curas Bacchus exoneret graves; 445
 aetate frui: mobili cursu fugit.
 — nunc facile pectus, grata nunc iuveni Venus:
 exultet animus. cur toro viduo iaces?
 tristem iuventam solve; nunc cursus rape,
 effunde habenas, optimos vitae dies 450
 effluere prohibe. propria descripsit deus
 officia et aevum per suos duxit gradus:
 laetitia iuvenem, frons decet tristis senem.
 quid te coherces et necas rectam indolem? *inhibitionem*

423 favet *A* 428 iusta qui reges timet | deponat, omne pellat
codd. correxit N. Heinsius l. s. 433 vultus *A* 438 anxia *E*. —
 sollicitat *E* 439 infestus gravas *A* 440 cogunt hic quidem vivat
 miser *A* 441 antiquis ultro *E* 444 montibus *A* 445 bachus *E*
 449 luxus rape *A* 454 cohercets (*i. e. s pro t*) *E*

seges illa magnum fenus agricolae dabit 455
 quaecumque laetis tenera luxuriat satis,
 arborque celso vertice evincet nemus
 quam non maligna caedit aut resecat manus:
 ingenia melius recta se in laudes ferunt,
 si nobilem animum vegeta libertas alit. *active* 460
videt truculentus et silvester ac vitae inscius
 tristem iuventam Venere deserta coles?
 hoc esse munus credis indictum viris, *appetit* 4
 ut dura tolerant, cursibus domitent equos
 et saeva bella Marte sanguineo gerant? 465
 quam varia leti genera mortalem trahunt 475
 carpuntque turbam, pontus et ferrum et doli!
 sed ista credas desse: sic atram Styga
 iam petimus ultro — caelibem vitam probet
 sterilis iuventus: hoc erit, quidquid vides,
 unius aevi turba et in semet ruet. 480
 providit ille maximus mundi parens, 466
 cum tam rapaces cerneret Fati manus,
 ut damna semper subole repararet nova.
 excedat aedum rebus humanis Venus,
 quae supplet ac restituit exhaustum genus: 470
 orbis iacebit squalido turpis situ, *parat*
 vacuum sine ullis piscibus stabit mare
 alesque caelo derit et silvis fera,
 solis et aer pervius ventis erit. 474
 proinde vitae sequere naturam ducem: 481
 urbem frequenta, civium coetum cole.
 HIPPOCRATES. Non alia magis est libera et vitio carens
 ritusque melius vita quae priuscos colat,
 quam quae relictis moenibus silvas amat. 485
 non illum avarae mentis inflammat furor
 qui se dicavit montium insontem iugis,
 non aura populi et vulgus infidum bonis,
 non pestilens invidia, non fragilis favor;
 non ille regno servit aut regno imminens 490
 vanos honores sequitur aut fluxas opes,

457 evincit *A* 461 ac] et *A* 462 colis *A* post 465 collo-
 cavi v. 475—480 (v. 466—468 post v. 476 posuerat Richter) 477
 sed fata *codd. correxi* 467 fati minas *A* 468 sobole *E*, sed prior
 o ex u 2 m. 470 restituet *E*. — humanum genus *A* 472 ullis clas-
 sibus *codd. correxi* 482 coetus *A* 490 imminet *A*

spei metusque liber, haud illum niger
 edaxque livor dente degeneri petit;
 nec scelera populos inter atque urbes sata
 novit nec omnes conscius strepitus pavet 495
 aut verba fingit; mille non quaerit tegi
 dives columnis nec trabes multo insolens
 suffigit auro; non cruor largus pias *fasten luvata*
 inundat aras, fruge nec sparsi sacra
 centena nivei colla summittunt boves: 500
 sed rure vacuo potitur et aperto aethere
 innocuus errat. callidas tantum feris
 struxisse fraudes novit et fessus gravi
 labore niveo corpus Iliso foveat;
 nunc ille ripam celeris Alphei legit, 505
 nunc nemoris alti densa metatur loca,
 ubi Lerna puro gelida perlucet vado,
 sedesque mutas: hinc aves querulae fremunt
 ornique ventis lene percussae tremunt
 veteresque fagi. iuvat aut amnis vagi 510
 pressisse ripas, caespite aut nudo leves
 duxisse somnos, sive fons largus citas
 defundit undas sive per flores novos
 fugiente dulcis murmurat rivo sonus.
 excussa silvis poma compescunt famem *eluxit* 515
 et fraga parvis vulsa dumetis cibos *thom bushes*
 faciles ministrant. regios luxus procul
 est impetus fugisse: sollicito bibunt
 auro superbi; quam iuvat nuda manu
 captasse fontem! certior somnus premit 520
 securo duro membra versantem toro.
 non in recessu furta et obscuro improbus
 quaerit cubili seque multiplici timens
 domo recondit: aethera ac lucem petit
 et teste caelo vivit. hoc equidem reor 525
 vixisse ritu prima quos mixtos deis

494 inter atque: r a i. ras. 2—3 m. E. — sita codd. correxit
 N. Heinsius adv. p. 66 496 haud v. § 498 sufficit E 504 eliso E
 505 celerisale et legit E, cf. I, 9 506 metitur § 508 sedemque
 mutat A sedesque mutat E correxi cf. I, 223. — hic A 509 rami-
 que (sup. lit. q ras. 1 lit. (fort. s) E) v. l. percussi codd. correxit
 N. Heinsius adv. p. 67 510 iuvat codd. correxit G. Fabricius (cf.
 Delrio) 513 diffundit A 521 versantur A 522 secessu §. — ob-
 scura E

profudit aetas. nullus his auri fuit
 caecus cupido, nullus in campo *sacer curus*
 divisit agros arbiter populis lapis;
 nondum secabant credulae pontum rates: 530
 sua quisque norat maria; non vasto aggere
 crebraque turre cinxerant urbes latus;
 non arma saeva miles aptabat manu
 nec *torta* clausas fregerat saxo gravi
 ballista portas, iussa nec dominum pati 535
 iuncto ferebat terra servitium bove:
 sed arva per se feta poscentes nihil
 pavere gentes, silva nativas opes
 et opaca dederant antra nativas domos.
 rupere foedus impius lucri furor 540
 et ira praeceps quaeque succensas agit
 libido mentes; venit imperii sitis
 cruenta, factus praeda maiori minor,
 pro iure vires esse. tum primum manu
 bellare nuda * * saxaque et ramos rudes 545
 vertere in arma: non erat gracili levis
 armata ferro cornus aut longo latus
 mucrone cingens ensis aut cristā procul
 galeae comantes: tela faciebat dolor.
 invenit artes bellicus Mavors novas 550
 et mille formas mortis. hinc terras cruor
 infecit omnes fusus et rubuit mare.
 tum scelera dempto fine per cunctas domos
 iere, nullum caruit exemplo nefas:
 a fratre frater, dextera nati parens 555
 cecidit, maritus coniugis ferro iacet
 perimuntque fetus impiae matres suos;
 taceo novercam: mitior nil est feris.
 sed dux malorum femina: haec scelerum artifex
 obsedit animos, huius incestis stupris 560
 fumant tot urbes, bella tot gentes gerunt
 et versa ab imo regna tot populos premunt.
 sileantur aliae: sola coniunx Aegei,

527 perfudit *E* 537 sed: d ex r 1 m. *E* 541 precesp *E*
 543 cruentum facinus pr. 5 545 post nuda hoc fere desideramus:
 [tela tum saeva manu | aptare adorti] 548 aut triste (cristae *Aldina*)
 caput *A* 552 omnis *E* 558 taceo novercas. mitius nihil est feris
codd. correxi (cf. *Eur. Alcest.* 309) 559 haec] et *A* 560 huius
 incesti *E* *correx*it *Iac. Gronovius* cuius incestae *A*

show
Medea, reddet feminas dirum genus.

NVTR. Cur omnium fit culpa paucarum scelus?

565

the it
HIPPO. Detestor omnes, horreo fugio execror.

sit ratio, sit natura, sit dirus furor:

odisse placuit. ignibus iunges aquas

et amica ratibus ante promittet vada

incerta Syrtis, ante ab extremo sinu

570

Hesperia Tethys lucidum attollet diem

et ora dammis blanda praebebunt lupi,

quam victus animum feminae mitem geram.

NVTR. Saepe obstinatis induit frenos Amor

et odia mutat. regna materna aspice:

575

illae feroces sentiunt Veneris iugum;

testaris istud unicus gentis puer.

HIPP. Solamen unum matris amissae fero,

odisse quod iam feminas omnes licet.

NVTR. Vt dura cautes undique intractabilis *noe*

580

resistit undis et lacescentes aquas

longe remittit, verba sic spernit mea.

Sed Phaedra praeceps graditur, impatiens morae.

quo se dabit fortuna? quo verget furor?

terrae repente corpus exanimum accidit

585

et ora morti similis obduxit color.

attolle vultus, dimove vocis moras:

tuus en, alumna, temet Hippolytus tenet.

PHAEDRA

Quis me dolori reddit atque aestus graves
reponit animo? quam bene excideram mihi!

590

HIPP. Cur dulce munus redditae lucis fugis?

PH. Aude, anime, tempta, perage mandatum tuum.

intrepida constant verba: qui timide rogat

docet negare. magna pars sceleris mei

olim peracta est; serus est nobis pudor:

595

amavimus nefanda. si coepta exsequor,

565 cor E, correctum a rubricatore 566 omnis E 567 durus
EA corr. 5 (Aldina) 574 nutricis nomen om., add. manus de qua
vide I, 17 (ubi pro 634 sq. ponendum 582—644, i. e. fol. 75^v et 76^r)
E 577 genitus puer A 579 omnis E 582 *detersus una cum*
scholiis, littera L rubra et aliarum quarundam vestigiis (e. g. [s]ic
[s]pe) *relictis E; 2 ut A* 584 vergit E 585 repente terrae cor-
pus exanimum cadit A 589 *novae scaenae inscribitur Phaedra et*
idem E Phaed. Hipp. Nutr. A 591 *Phaedrae continuatur A*

forsan iugali crimen abscondam face:
honestam quaedam scelera successus facit —
en incipe, anime! — Commodus paulum, precor,
secretus aures. si quis est abeat comes. 600
HIPP. En locus ab omni liber arbitrio vacat.
PH. Sed ora coeptis transitum verbis negant;
vis magna vocem mittit et maior tenet.
vos testor omnes, caelites, hoc quod volo — 604
HIPP. Animusne cupiens aliquid effari nequit? 606
PH. Curae leves locuntur, ingentes stupent.
HIPP. Committe curas auribus, mater, meis.
PH. Matris superbum est nomen et nimium potens:
nostros humiliter nomen affectus decet; 610
me vel sororem, Hippolyte, vel famulam voca,
famulamque potius: omne servitium feram.
non me per altas ire si iubeas nives,
pigeat gelatis ingredi Pindi iugis;
non, si per ignes ire et infesta agmina, 615
cuncter paratis ensibus pectus dare.
mandata recipe sceptrum, me famulam accipe:
muliebrem non est regna tutari urbium; 619
tu qui iuventutis flore primaevo viges 620
cives paterno fortis imperio rege,
sinu receptam supplicem ac servam tege.
miserere viduae — HIPP. Summus hoc omen deus
avertat. aderit sospes actutum parens. *monstrum*
PH. Regni tenacis dominus et tacitae Stygis 625
nullam relictos fecit ad superos viam:
thalami remittet ille raptorem sui?
nisi forte amor placidus et Pluton sedet. *pietate*
HIPP. Illum quidem aequi caelites reducem dabunt,
sed dum tenebit vota in incerto deus, 630
pietate caros debita fratres colam
et te merebor esse ne viduam putes
ac tibi parentis ipse supplebo locum.
PH. O spes amantum credula, o fallax Amor!

me nolle 605
te imperia regere, me decet iussa exsequi 618

598 non ista quaedam *E* 600 secretas *E* 603 emittit *A*
604 omnis *E* 605 extat *EA*, om. *§* 618 delevit *Peiperus* 619 tutari
patris *A* 628 sedet 1 m. ex series ut vid. *E* 632 et te tuebor *A*

satisne dixi? precibus admotis agam. 635

Miserere, tacitae mentis exaudi preces —

libet loqui pigetque. HIPPO. Quodnam istud malum est?'

PH. Quod in novercam cadere vix credas malum.

HIPPO. Ambigua voce verba perplexa iacis:

effare aperte. PH. Pectus insanum vapor 640

amorque torret. intimis fervet ferus

visceribus ignis mersus et venas latens 643

ut agilis altas flamma percurrit trabes.

HIPPO. Amore nempe Thesei casto furis? 645

PH. Hippolyte, sic est: Thesei vultus amo

illos priores quos tulit quondam puer,

cum prima puras barba signaret genas

monstrique caecam Cnosii vidit domum

et longa curva fila collegit via. 650

quis tum ille fulsit! presserant vittae comam

et ora flavus tenera tinguebat pudor;

inerant lacertis mollibus fortes tori; 655

tuaeque Phoebes vultus aut Phoebi mei,

tuusque potius — talis, en talis fuit

cum placuit hosti, sic tulit celsum caput:

in te magis refulget incomptus decor; 660

est genitor in te totus et torvae tamen

pars aliqua matris miscet ex aequo decus:

in ore Graio Scythicus apparet rigor,

si cum parente Creticum intrasses fretum,

tibi fila potius nostra nevisset soror. 665

te te, soror, quacumque siderei poli

in parte fulges, invoco ad causam parem:

domus sorores una corripuit duas,

te genitor, at me natus. en supplex iacet

adlapsa genibus regiae proles domus.

respersa nulla labe et intacta, innocens

penitus medullas atque per venas meat 642

635 dixit A 639 perplexe S 641 amore torret. intimis ferit
ferus 1 m. amorque torret. intima ferus vorat 2 m. E amorque torret.

intimas saevus vorat A. — fervet Peiperus restituit (qui scripsit fervit)
642 om. E (ascriptus ut vid. manu de qua vide ad v. 574, sed era-

sus) 643 venis codd. correxit Bothius 649 gnosis codd. 651

vitae E 652 ting. rubor A 654 tuaeve codd. correxit Bothius

658 et genitor codd. correxit N. Heinsius adv. p. 67. — in te torvus A

662 nevidisset E 663 siderea E 665 duas corr. ex imas E (non

enotavi ultra manu: duas S) 666 ac S 668 labe nulla S

tibi mutor uni. certa descendi ad preces:
 finem hic dolori faciet aut vitae dies. 670
 miserere amantis — HIPP. Magne regnator deum,
 tam lentus audis scelera? tam lentus vides?
 et quando saeva fulmen emittes manu,
 si nunc serenum est? omnis impulsus ruat
 aether et atris nubibus condat diem, 675
 ac versa retro sidera obliquos agant
 retorta cursus. tuque, sidereum caput,
 radiate Titan, tu nefas stirpis tuae
 speculari? lucem merge et in tenebras fuge.
 cur dextra, divum rector atque hominum, vacat 680
 tua nec trisulca mundus ardescit face?
 in me tona, me fige, me velox cremet
 transactus ignis — sum nocens, merui mori:
 placui novercae. dignus en stupris ego?
 scelerique tanto visus ego solus tibi 685
 materia facilis? hoc meus meruit rigor?
 o scelere vincens omne femineum genus,
 genetrice peior! illa se tantum stupro *Taiphai* 689
 contaminavit, et tamen tacitum diu 690
 crimen biformi partus exhibuit nota
 scelusque matris arguit vultu truci
 ambiguus infans — ille te venter tulit.
 o ter quaterque prospero fato dati
 quos hausit et peremit et leto dedit 695
 odium dolusque — genitor, invideo tibi:
 Colchide noverca maius haec, maius malum est.
 PH. Et ipsa nostrae fata cognosco domus:
 fugienda petimus; sed mei non sum potens.
 te vel per ignes, per mare insanum sequar 70
 rupesque et amnes, unda quos torrens rapit;
 quacumque gressus tuleris hac amens agar —
 iterum, superbe, genibus advolvor tuis.

o maius ausa matre monstifera malum

688

669 mittor *A.* — discendi *E* 671 PHAED. magna *E* (corr.
manus de qua v. ad v. 574) 673 ecquando *vulgo* (post *Avan-*
tium). — emittis *E* 676 ac vestra *E* 677 syderium *E* 678
 radiate tantum ne nefas *E* 684 en] an *A* 688 delevit *Bothius*
 691 biformis *A* triformi *E* 695 ausit *E* 697 cholchide *E.* — hoc
codd. correxit N. Heinsius adv. p. 68 702 amens sequar *A*

HIPP. Procul impudicos corpore a casto amove
tactus — quid hoc est? etiam in amplexus ruit? 705
stringatur ensis, merita supplicia exigat.

en impudicum crine contorto caput
laeva reflexi: iustior numquam focis
datus tuis est sanguis, arquite^{nens} dea.

PH. Hippolyte, nunc me compotem voti facis; ^{one whose wish is} 710
^{quid sit} sanas furem. maius hoc voto meo est,
salvo ut pudore manibus immoriar tuis.

HIPP. Abscede, vive ne quid exores, et hic
contactus ensis deserat castum latus. 715
quis eluet me Tanais aut quae barbaris
Maeotis undis Pontico incumbens mari?

non ipse toto magnus Oceano pater
tantum expiarit sceleris. o silvae, o ferae!
NVTR. Deprensa culpa est. anime, quid segnis stupes? 2 720
^{regeramus} ipsi crimen atque ultro impiam
Venerem arguamus: scelere velandum est scelus;
tutissimum est inferre, cum timeas, gradum.
ausae priores simus an passae nefas,
secreta cum sit culpa, quis testis sciet?

Adeste, Athenae! fida famulorum manus, 725
fer opem! nefandi raptor Hippolytus stupri
instat premitque, mortis intentat metum,
ferro pudicam terret — en praeceps abit
ensemque trepida liquit attonitus fuga.
pignus tenemus sceleris. hanc maestam prius 730
recreate. crinis tractus et lacerae comae
ut sunt remaneant, facinoris tanti notae.
perferte in urbem. recipe iam sensus, era.
quid te ipsa lacerans omnium aspectus fugis?
mens inpudicam facere, non casus solet. 735

CHORVS

Fugit insanae similis procellae, ^{tempus}
ocior nubes glomerante Coro, ^{now}.

707 en] et E 710 adfert Priscianus I p. 253, 6 H. ('o tamen in
hoc (compos) solo corripitur. Seneca in Phaedra: Hippolyte, me nunc
compotem voti facis' ubi me nunc ex nunc me correctum in cod. Halber-
stadiensis). — facies E facias Prisciani Halberstad. et Caroliruhensis
712 solvo E 720 ipsae S 727 intentans S 729 trepidam E
732 notas A 733 referte A. — sup. era scr. o 2 m. ut vid. E 734
laceras E. — aspectum A

ocior cursum rapiente flamma,
 stella cum ventis agitata longos *longos*
 porrigit ignes. 740
 conferat tecum decus omne priscum
 fama, miratrix senioris aevi:
 pulchrior tanto tua forma lucet,
 clarior quanto micat orbe pleno
 cum suos ignes coeunte cornu 745
 iunxit et curru properante pernox
 exerit vultus rubicunda Phoebe
 nec tenent stellae faciem minores;
 talis est, primas referens tenebras,
 nuntius noctis, modo lotus undis 750
 Hesperus, pulsus iterum tenebris
 Lucifer idem.

Et tu, thyrsigera Liber ab India,
 intonsa iuvenis perpetuum coma,
 tigres pampinea cuspide territans *territans* 755
 ac mitra cohibens cornigerum caput,
 non vinces rigidas Hippolyti comas.
 ne vultus nimium suspicias tuos: *suspicias*
 omnes per populos fabula distulit,
 Phaedrae quem Bromio praetulerit soror. 760

Anceps forma bonum mortalibus,
 exigui donum breve temporis,
 ut velox celeri pede laberis!
 non sic prata novo vere decentia
 aestatis calidae despoliat vapor, 765
 saevit solstitio cum medius dies
 et noctes brevibus praecipitant rotis;
 languescunt folio ut lilia pallido,
 et gratae capiti deficiunt comae
 et fulgor teneris qui radiat genis 770
 momento rapitur nullaue non dies

740 corripit ignes *A* 747 exeret *E* 749 qualis *codd. correxi*
 755 pampinea *E* 758 nec *A* 759 omnis *E* 764 vere novo prata
A 765 despoliat *S* 767 praecipitat *codd. correxit Gronovius*
 768 ut *om. A* 769 deficiunt rosae *A* 770 ut fulgor *codd. correxit*
Richterus (sed deleta v. 768 et et in ut mutato v. 769). — genis: i
ex u E

formonsi spoliū corporis abstulit.
 res est forma fugax: quis sapiens bono
 confidat fragili? dum licet, utere.
 tempus te tacitū subruit, horaque
 semper praeteritā ~~deterior~~ subit.

775

Quid deserta petis? tutior aviis
 non est forma locis: te nemore abdito,
 cum Titan medium constituit diem,
 cingent, turba licens, Naidēs improbae,
 formonsos solitae claudere fontibus,
 et somnis facient insidias tuis
 Panas quae Dryades montivagos petunt.
 aut te stellifero despiciens polo

780

782

784

785

luna sidus post veteres Arcadas editum
 currus non poterit flectere candidos.
 et nuper rubuit, nullaue lucidis
 nubes sordidior vultibus obstitit;
 at nos solliciti numine turbido,
 tractam Thessalicis carminibus rati,
 tinnitus dedimus: tu fueras labor
 et tu causa morae, te dea noctium
 dum spectat celeres sustinuit vias.
 vexent hanc faciem frigora parcius,
 haec solem facies rarius appetat:
 lucebit Pario marmore clarius.

790

795

quam grata est facies torva viriliter *vicantibus*
 et pondus veteris triste supercili!

Phoebo colla licet splendida compares:
 illum caesaries nescia colligi

800

perfundens umeros ornat et integit;
 te frons hirta decet, te brevior coma

shaggy nulla lege iacens; tu licet asperos
 pugnacesque deos viribus audeas

805

et vasti spatio vincere corporis:
 aequas Herculeos nam iuvenis toros,
 Martis belligeri pectore latior.

lascivae nemorum deae

783

774 confidit *codd.* correxit *Avanti* 775 te] sed *A.* — sub-
 ruet *E* 778 abditum *A* 780 cinget *A* cingnet *E* correxit *Rich-*
terus. — Naiades *A* 780. 81 *sic dispositi:* c. t. l. | N. i. f. s. | c. f. *E*
 783 lasc. n. d. montivagive Panes *A* delevi *cf. I, 141* 784 om. *S*
 790 lumine *A* 805 arceas *A* 807 iam *S*

si dorsó libeát cornipedis vehi,
frenis Castoreá mobiliór manú 810

Spartanum poteris flectere Cyllaron.
amumentum digitis tende prioribus
et totis iaculum dirige viribus:
tam longe, dociles spicula figere,
non mittent gracilem Cretes harundinem. 815

aut si tela modo spargere Parthico
in caelum placeat, nullă sine alite
descendent, tepido viscere condita
praedam de mediis nubibus afferent.

Raris forma viris (saecula prospice) 820
inpunita fuit. te melior deus
tutum praetereat formaque nobilis
deformis senii monstret imaginem.

Quíd sinat inausum feminae praeceps furor?
nefanda iuveni crimina insonti apparat. 25
en scelera! quaerit crine lacerato fidem,
decus omne turbat capitis, umectat genas:
instruitur omni fraude feminea dolus.

Sed iste quisnam est, regium in vultu decus
gerens et alto vertice attollens caput? 830
ut ora iuveni paria Perithoo gerit,
ni languido pallore canderent genae
staretque recta squalor incultus coma. *neglect*
en ipse Theseus redditus terris adest.

THESEVS

Tandem profugi noctis aeternae plagam 835
vastoque manes carcere umbrantem polum,
et vix cupitum sufferunt oculi diem.
iam quarta Eleusin dona Triptolemi secat
paremque totiens libra composuit diem, *a. m. m. m.*
ambiguus ut me sortis ignotae labor 840
detinuit inter mortis et vitae mala.
pars una vitae mansit extincto mihi:

810 nobilior *E* 811 Cyllarum *A* 817 sine ave *E* 819 affe-
res *A* 820 perspice *E* 823 def. sen. limina transeat *A* 825 in-
sonti *E* 826 in scelere *A* 828 omnis *A* 829 quidnam *E* 831
piritho o *E* pirithoi. *Σ* 832 candore pallerent *A* 835 *scaenae in-*
scriptum Theseus. Nutrix 837 et] ut *A* 838 eleusin: in *ex* is *i.*
ras. 1 m. E (eleus in *Σ*) eleusis *A*. — treptolemi *E*

sensus malorum; finis Alcides fuit,
qui cum revulsum Tartaro abstraheret canem,
me quoque supernas pariter ad sedes tulit. 845

sed fessa virtus robore antiquo caret
trepidantque gressus. heu, labor quantus fuit
Phlegethonte ab imo petere longinquum aethera
pariterque mortem fugere et Alciden sequi.

Quis fremitus aures flebilis pepulit meas? 850
expromat aliquis. luctus et lacrimae et dolor,
in limine ipso maesta lamentatio?
auspicia digna prorsus inferno hospite.

NVTRIX

Tenet obstinatum Phaedra consilium necis
fletusque nostros spernit ac morti imminet. 855

THES. Quae causa leti? reduce cur moritur viro?

NVTR. Haec ipsa letum causa maturum attulit.

THES. Perplexa magnum verba nescio quid tegunt.
effare aperte quis gravet mentem dolor.

NVTR. Haut pandit ulli; maesta secretum occulit 860
statuitque secum ferre quo moritur malum.

iam perge, quaeso, perge: properato est opus.

THES. Reserate clausos regii postes laris.

O socia thalami, sicine adventum viri
et expetiti coniugis vultum excipis? 865

quin ense viduas dexteram atque animum mihi
restituis et te quidquid e vita fugat

expromis? PH. Eheu, per tui sceptrum imperi,
magnanime Theseu, perque natorum indolem

tuosque reditus perque iam cineres meos, 870
permitte mortem. THES. Causa quae cogit mori?

PH. Si causa leti dicitur, fructus perit.

THES. Nemo istud alius, me quidem excepto, audiet.

PH. Aures pudica coniugis solas timet.

THES. Effare: fido pectore arcana oculam. 875

PH. Alium silere quod voles, primus sile.

THES. Leti facultas nulla continget tibi.

843 mersus malorum *A* 844 revulso *E*. — extraheret *A* 852 et
limine in ipso *A* 853 hospitia *codd. correxit Grotius* 860 aut *E*
863 postis lares *ς* 864 *novae scaenae titulus* Theseus. Phaedra.
Nutrix tacita *E* Thes. Phaed. *A* 868 heu *A* (heu per imp. sc. tui
Poggius) 874 *Theseo continuatur A*. — a. pudicas c. s. times? *A*
877 contignet *E*

PH. Mori volenti desse mors numquam potest.

THES. Quod sit luendum morte delictum indica.

PH. Quod vivo. THES. Lacrimae nonne te nostrae movent? 880

PH. Mors optima est perire lacrimandum suis.

THES. Silere pergit. verbere ac vinclis anus

altrixque prodest quidquid haec fari abnuvit.

vincite ferro. verberum vis extrahat

secreta mentis. PH. Ipsa iam labor, mane. 885

THES. Quidnam ora maesta avertis et lacrimas genis subito coortas veste praetenta optegis?

PH. Te, te, creator caelitum, testem invoco

et te, coruscum lucis aetheriae iubar,

† ex cuius ortu nostra dependet domus: 890

temptata precibus restiti; ferro ac minis

non cessit animus: vim tamen corpus tulit.

labem hanc pudoris eluet noster cruor.

THES. Quis, ede, nostri decoris eversor fuit?

PH. Quem rere minime. THES. Quis sit audire expeto. 895

PH. Hic dicet ensis quem tumultu territus

liquit stuprator civium accursum timiens.

THES. Quod facinus, heu me, cerno? quod monstrum intuo?

regale parvis asperum signis ebur

capulo refulget, generis Actaei decus. 900

sed ipse quonam evasit? PH. Hi trepidum fuga

videre famuli concitum celeri pede.

THES. Pro sancta Pietas, pro gubernator poli

et qui secundum fluctibus regnum moves,

unde ista venit generis infandi lues? 905

hunc Graia tellus aluit an Taurus Scythes

Colchusque Phasis? redit ad auctores genus

stirpemque primam degener sanguis refert.

est prorsus iste gentis armiferae furor,

odisse Veneris foedera et castum diu 910

vulgare populis corpus. o tetrum genus

nullaque victum lege melioris soli!

ferae quoque ipsae Veneris evitant nefas

generisque leges inscius servat pudor.

878 numquam mors *A* 883 prodest *E* 889 aethereae *A* 890
conieci ex quibus utrimque 897 liquid *E* 900 gentis *A*. — acteae
EA (athea, attheae *§ ut v. 1149*) *correxerit Gronovius* 904 secundum
in fluctibus regnum tenes *A* 907 Colchusve *§* 908 stirpemque *E*
909 armigerae *§*

ubi vultus ille et ficta maiestas viri 915
 atque habitus horrens, prisca et antiqua appetens,
 morumque senium triste et affectus graves? *morumque*
 o vita fallax, abditos sensus geris
 animisque pulchram turpibus faciem induis:
 pudor impudentem celat, audacem quies, 920
 pietas nefandum; vera fallaces probant
 simulantque molles dura. silvarum incola
 ille efferatus castus, intactus rudis,
 mihi te reservas? a meo primum toro *quid mirum* 925
 et scelere tanto placuit ordiri virum?
 iam iam superno numini grates ago,
 quod icta nostra cecidit Antiope manu,
 quod non ad antra Stygia descendens tibi
 matrem reliqui. profugus ignotas procul
 percurrere gentes: te licet terra ultimo 930
 summotam mundo dirimat Oceani plagis
 orbemque nostris pedibus obversum colas,
 licet in recessu penitus extremo abditus
 horrida celsi regna transieris poli
 hiemesque supra positus et canas nives 935
 gelidi frementes liqueris Boreae minas
 post te furentes, sceleribus poenas dabis.
 profugum per omnes pertinax latebras premam:
 longinqua clausa, abstrusa, diversa, invia *inveniam*
 emetiemur, nullus obstabit locus: 940
 scis unde redeam. tela quo mitti haud queunt,
 huc vota mittam. genitor aequoreus dedit
 ut vota prono terna concipiam deo,
 et invocata munus hoc sanxit Stygē.
 En perage donum triste, regnator freti! 945
 non cernat ultra lucidum Hippolytus diem
 adeatque manes iuvenis iratos patri.
 fer abominandam nunc opem nato, parens:
 numquam supremum numinis munus tui
 consumeremus, magna ni premerent mala; 950
 inter profunda Tartara et Ditem horridum
 et imminentes regis inferni minas,
 voto peperci: redde nunc pactam fidem.

917 et aspectu grave A 919 turbidis S 937 poste f. E
 938 omnis E 939 longinquam E 941. 942 huc vota mittam, t. q.
 m. h. q.: | scis unde redeam. g. a. d. A 943 trina S 947 irato
 patre A 949 supremum E

genitor, moraris? cur adhuc undae silent?
 nunc atra ventis nubila impellentibus
 subtexe noctem, sidera et caelum eripe,
 effunde pontum, vulgus aequoreum cie
 fluctusque ab ipso tumidus Oceano voca.

955

CHORVS

O magna parens, Natura, deum
 tuque igniferi rector Olympi,
 qui sparsa cito sidera mundo
 cursusque vagos rapis astrorum
 celerique polos cardine versas,
 cur tanta tibi cura perennes
 agitare vias aetheris alti,
 ut nunc canae frigora brumae
 nudent silvas, nunc arbustis
 redeant umbrae, nunc aestivi
 colla leonis Cererem magno
 fervore coquant viresque suas
 temperet annus?

960

sed cur idem qui tanta regis,
 sub quo vasti pondera mundi
 librata suos ducunt orbes,
 hominum nimium securus abes,
 non sollicitus prodesse bonis,
 nocuisse malis?

965

res humanas ordine nullo
 Fortuna regit sparsitque manu
 munera caeca, peiora fovens;
 vincit sanctos dira libido,
 fraus sublimi regnat in aula.
 tradere turpi fasces populus
 gaudet, eosdem colit atque odit.
 tristis virtus perversa tulit
 praemia recti: castos sequitur
 mala paupertas vitioque potens

970

975

980

985

958 ipsos *E*. — tumidos *E*§ 959—982 versus binorum dime-
 trorum, sed initiis singulorum distinctis *E* 964 cur tibi tanta est
 cura *A* 966—978 post v. 990 (in suum locum relegati 2—1 m.) *E*
 966 et nunc *E* 969—971 sic disponit: c. l. C. | m. f. c. | v. s. t. a. *E*
 975 ades *A* (ades securus §) 979 spargitque *A*. — manum *E* 983
 fasce *E* 984 in *E* omitti Richterius tradit; nec enotavi et extat in Σ

regnat adulter:
o vane pudor falsumque decus!

Sed quid citato nuntius properat gradu
rigatque maestis lugubrem vultum genis? 990

NVNTIVS

O sors acerba et dura, famulatus gravis,
cur me ad nefandum nuntium casus vocat?

THESEVS

Ne metue clades fortiter fari asperas:
non imparatum pectus aerumnis fero. *calamity*
NVNT. Vocem dolori lingua luctifico negat. 995
THES. Proloquere quae sors aggravat quassam domum.
NVNT. Hippolytus, heu me, flebili leto occubat.
THES. Natum parens obisse iam pridem scio:
nunc raptor obiit. mortis effare ordinem.
NVNT. Vt profugus urbem liquit infesto gradu *disturbed* 1000
celerem citatis passibus cursum explicans,
celso sonipedes ocus subigit iugo *subdu*
light et ora frenis domita substrictis ligat.
tum multa secum effatus et patrium solum
abominatus saepe genitorem ciet *cael* 1005
acerque habenis lora permissis quatit:
cum subito vastum tonuit ex alto mare
crevitque in astra. nullus inspirat salo
ventus, quieti nulla pars caeli strepit
placidumque pelagus propria tempestas agit. 1010
non tantus Auster Sricula disturbat freta
nec tam furens Ionius exurgit sinus
regnante Coro, saxa cum fluctu tremunt
et cana summum spuma Leucaten ferit.
consurgit ingens pontus in vastum aggerem; 1015
tumidumque monstro pelagus in terras ruit. 1016

988 sic disponit: regn. ad. o v. p. | f. d. E. — vani E 989
portat gradu codd. correxi cf. I, 212 990 restatque maestus lugubrem
vultum gerens A. — vultum: m (lineola) atramento pallidiora picta E
scaenae titulus: Nuntius. Theseus 991 graves E 992 nefandi A.
— vocas A 993 cladis E 994 gero A 995 luctifica EA cor-
rexisse videtur Scribnerius 996 aggr. luctificam domum E 997 voto
occubat A 1000 liquid E 1002 celso codd. correxit N. Heinsius
adv. p. 70 1008 solo E 1012 nec tam furenti pontus exurgit sinu
codd. correxit Bothius (furenti Ionius — sinu Iac. Gronovius) 1013
choro E 1016 delevi cf. I, 207. — terram A

- nec ista ratibus tanta construitur lues: 1017
 terris minatur; fluctus haud cursu levi
 provolvitur: nescio quid onerato sinu
 gravis unda portat — quae novum tellus caput 1020
 ostendit astris? Cyclas exoritur nova?
 haec dum stupentes quaerimus, totum en mare 1025
 immugit, omnes undique scopuli astrepunt; *male a mare*
 summum cacumen rorat expulso sale,
 spumat vomitque vicibus alternis aquas
 qualis per alta vehitur Oceani freta
 fluctum refundens ore physeter capax. *whale* 1030
 inhorruit concussus undarum globus *mare*
 solvitque sese et litori invexit malum
 maius timore, pontus in terras ruit
 suumque monstrum sequitur — os quassat tremor.
 quis habitus ille corporis vasti fuit! 1035
 caerulea taurus colla sublimis gerens
 erexit altam fronte viridanti iubam; *aurea*
 stant hispidae aures, orbibus varius color,
 et quem feri dominator habuisset gregis
 et quem sub undis natus: hinc flammam vomunt 1040
 oculi, hinc relucet caerulā insignes notā;
 opima cervix arduos tollit toros
 naresque hiulcis haustibus patulae fremunt; *undae apertae*
 musco tenaci pectus ac palear viret,
 longum rubente spargitur fūco latus; 1045
 tum ^{prae}ponē tergus ultima in monstrum coit *terget*
 facies et ingens belua immensam trahit
 squamosa partem. talis extremo mari
 pistrix citatas sorbet aut frangit rates.
 tremuere terrae, fugit attonitum pecus 1050
 passim per agros nec suos pastor sequi
 meminit iuencos; omnis e saltu fera
-
- latuere rupes numine Epidauri dei 1022
 et scelere petrae nobiles Scironides
 et quae duobus terra comprimitur fretis. 1024
-

1022—1024 *delevi* cf. I, 201 1022 latuere nube A. — numen
codd. correxi 1025 querimus en totum A quaerimus en totum E
correxist Peiperus 1027 rotat E. — salo A 1030 fluctus A 1033
 maius malum timore E 1034 ossa E 1035 Theseo datur A 1036
 Herculea A 1038 auris E. — cornibus A 1040 vomit A 1041 in-
 signis *codd. correxit Gronovius* 1044 om. E (in mg. ut v. 642)
 1045 succo A 1049 aut reddit A

diffugit, omnis frigido exsanguis metu
 venator horret. solus immunis metu *hu. aliter*
 Hippolytus artis continet frenis equos 1055
 pavidosque notae vocis hortatu ciet.
 est alta ad agros collibus ruptis via,
 vicina tangens spatia suppositi maris;
 hic se illa moles acuit atque iras parat. *an. an. an.*
 ut cepit animos seque praetemptans satis 1060
 prolusit irae, praepeti cursu evolat, *an. an. an.*
 summam citato vix gradu tangens humum,
 et torva currus ante trepidantes stetit.
 contra feroci natus insurgens minax
 vultu nec ora mutat et magnum intonat: 1065
 'haud frangit animum vanus hic terror meum:
 nam mihi paternus vincere est tauros labor.'
 inobsequentes protinus frenis equi
 rapuere currum iamque derrantes via,
 quacumque rabidos pavidus evexit furor, *hu. an. an.* 1070
 hac ire pergunt seque per scopulos agunt.
 at ille, qualis turbido rector mari
 ratem retentat, ne det obliquum laus,
 et arte fluctum fallit, haud aliter citos
 currus gubernat: ora nunc pressis trahit 1075
 constricta frenis, terga nunc torto frequens
 verberare cohercet. sequitur adsiduus comes,
 nunc aequa carpens spatia, nunc contra obvius
 oberrat, omni parte terrorem movens.
 non licuit ultra fugere: nam toto obvius 1080
 incurrit ore corniger ponti horridus.
 tum vero pavida sonipedes mente exciti
 imperia solvunt seque luctantur iugo *an. an. an.*
 eripere rectique in pedes iactant onus.
 praeceps in ora fusus implicuit cadens *pro. an. an.* 1085
 laqueo tenaci corpus et quanto magis
 pugnat, sequaces hoc magis nodos ligat. *an. an. an.*
 sensere pecudes facinus — et curru levi,
 dominante nullo, qua timor iussit ruunt.
 talis per auras non suum agnoscens onus 1090

1053 discessit *A* 1054 solus: is *i. ras. 1 lit. 2 m. E* solis *Σ*
 1057 Argos *A cf. I, 205* 1058 vicini *E* 1060 praecipitans *Σ* 1061
 praelusit *Σ* 1063 torvusque *A* 1070 quacumque *E*. — pavidos rapi-
 dus *A* 1074 fluctus *A* 1080 torvo *A* 1081 *om., sed add. in mg.*
1 m. E 1085 in ora gnatus impl. *A*

Solique falso creditum indignans diem
 Phaethonta currus devio excussit polo. *Phaethon*
 late cruentat arva et inlisum caput *back against*
 scopulis resultat; auferunt dum comas,
 et ora durus pulchra populatur lapis 1095
 peritque multo vulnere infelix decor.
 moribunda celeres membra provolvunt rotae:
 tandemque raptum truncus ambusta sude *concluded state*
 medium per inguen stipite erecto tenet,
 paulumque domino currus affixo stetit. 1100
 haesere biuges vulnere — et pariter moram
 dominumque rumpunt. inde semaninem secant
 virgulta, acutis asperi vepres rubis. *Juniper* *Phonon*
 omnisque truncus corporis partem tulit.
 errant per agros funebris famuli manus, *manuscul* 1105
 per illa qua distractus Hippolytus loca
 longum cruenta tramitem signat nota,
 maestaeque domini membra vestigant canes.
 necdum dolentum sedulus potuit labor
 explere corpus. hocine est formae decus? 1110
 qui modo paterni clarus imperii comes
 et certus heres siderum fulsit modo,
 passim ad supremos ille colligitur rogos
 et funeri confertur. THES. O nimium potens,
 quanto parentes sanguinis vinclo tenes, 1115
 natura, quam te colimus inviti quoque:
 occidere volui noxium, amissum fleo.
 NVNT. Gaudere *habere* non est ipse quod voluit potens.
 THES. Equidem malorum maximum hunc cumulum reor,
 si abominanda casus optanda efficit. 1120
 NVNT. Et si odia servas, cur madent fletu genae?
 THES. Quod interemi, non quod amisi fleo.

CHORVS

Quanti casus humana rotant!
 minor in parvis Fortuna furit

1097 pervolvunt *E* 1099 iecto *E* eiecto *A* corr. *§* 1102 se-
 mianimen *E* 1105 errat *A*. — funebres *E* 1106 quae *codd. corr.*
§ (ed. Lugd.?) 1113. 1114 sic disponit: passim — confertur. | TH. —
 potens *E* (1 m.) 1118 haud flere honeste quisquam quod voluit potest •
A Ha. odere non est quisque quod voluit potens (punctis, quali post Ha,
 frequenter inter vocabula distinguitur) *E* correxi (non ipse cf. I, 216
 adn. 11) 1120 optata *A*

leviusque ferit leviora deus;
servat placidos obscura quies
praebetque senes casa securos. 1125

Admota aetheriis culmina sedibus
Euros excipiunt, excipiunt Notos, S
insani Boreae minas, 1130
imbriferumque Corum.

Raros patitur fulminis ictus
umida vallis:
tremuit telo Iovis altisoni
Caucasus ingens Phrygiumque nemus 1135

7 matris Cybeles: metuens caelo
Iuppiter alto vicina petit;
non capit umquam magnos motus
humilis tecti plebeia domus. 1139

volat ambiguis mobilis alis 1141
hora, nec ulli praestat velox
Fortuna fidem.

hic qui clari * *
sidera mundi nitidumque diem
nocte relictā, luget maestos 1145
tristis reditus ipsoque magis
flebile Averno sedis patriae
videt hospitium.

Pallas Actaeae veneranda genti,
quod tuus caelum superosque Theseus 1150
spectat et fugit Stygias paludes,
casta nil debes patruo rapaci:
constat inferno numerus tyranno.

Quae vox ab altis flebilis tectis sonat
strictoque vaecors Phaedra quid ferro parat? 1155

THESEVS

Quis te dolore percitam instigat furor?
quid ensis iste quidve vociferatio
planctusque supra corpus invisum volunt?

circa regna tonat 1140

1129 Duros excipiunt notos *A* 1140 *delevi cf. I, 139* 1143
Fort. fidem. qui clara videt *A* Fort. fidem. hic qui clari *E lacunam sic*
explomus: [laetus vidit] cf, I, 108 1145 morte relictā *EA corr. S*
scaenae inscriptum Theseus Phaedra et idem *E* Thes. Phaed. Chor. *A*

PHAEDRA

Me, me, profundi saeve dominator freti,
 invade et in me monstra caerulei maris 1160
 emitte, quidquid intimo Tethys sinu
 extrema gestat, quidquid Oceanus vagis
 complexus undis ultimo fluctu tegit.
 o dure Theseu semper, o numquam ad tuos
 tuto reverse: natus et genitor nece 1165
 reditus tuos luere; pervertis domum
 amore semper coniugum aut odio nocens.
 Hippolyte, tales intuo vultus tuos
 talesque feci? membra quis saevus Sinis
 aut quis Procrustes sparsit aut quis Cresius, 1170
 Daedalea vasto claustra mugitu replens,
 taurus biformis ore cornigero ferox
 divulsit? heu me, quo tuus fugit decor
 oculique nostrum sidus? exanimis iaces?
 ades parumper verbaque exaudi mea — 1175
 nil turpe loquimur: hac manu poenas tibi
 solvam et nefando pectori ferrum inseram
 animaque Phaedram pariter ac scelere exuam, *delenda*
 et te per undas perque Tartareos lacus,
 per Styga, per amnes igneos amens sequar. 1180
 placemus umbras: capitis exuvias cape
 laceraque frontis accipe abscisam comam.
 non licuit animos iungere, at certe licet
 iunxisse fata. morere, si casta es, viro;
 si incesta, amor. coniugis thalamos petam 1185
 tanto impiatos facinore? hoc derat nefas,
 ut vindicato sancta fruereris toro. *rescind*
 o mors amoris una sedamen mali,
 o mors pudoris maximum laesi decus,
 confugimus ad te: pande placatos sinus. 1190
 Audite, Athenae, tuque, funesta pater
 geior noverca: falsa memoravi et nefas,
 puod ipsa demens pectore insano hauseram,
 mentita finxi. vana punisti pater,
 iuvenisque castus crimine incesto iacet, 1195

1164 dire ζ . — numquam tuis *A* 1169 qui *E*. — cinis *codd.*
correxerit Gronovius (Scinis *Avantius et sqq.*) 1176 hoc *E* 1178 a.
 memet pariter *A* 1182 abscissam ζ 1184 castes viro *E* 1186 im-
 pletos *E* 1188 solamen ζ . — una sed. m. | o mors pud. *om.* ζ
 1194 falsa punisti *A* 1195 incestae *A*

pudicus, insons — recipe iam mores tuos. *the reward of your share*
 mucrone pectus impium iusto patet
 cruorque sancto solvit inferias viro.

THES. Quid facere raptō debeas nato parens,
 disce a noverca: condere Acherontis plagis.

1200

Pallidi fauces Averni vosque, Taenarei specus,
 unda miseris grata Lethes vosque, torpentes lacus,
 impium abdite atque mersum premitte perpetuis malis.
 nunc adeste, saeva ponti monstra, nunc vastum mare,
 ultimo quodcumque Proteus aequorum abscondit sinu, 1205
 meque ovantem scelere tanto rapite in altos gurgites. *What?*
 tuque semper, genitor, irae facilis assensor meae,
 morte facili dignus haud sum qui nova natum nece
 segregem sparsi per agros quique, dum falsum nefas *dicta*
 exsequor vindex severus, incidi in verum scelus. 1210
 sidera et manes et undas scelere complevi meo:
 amplius sors nulla restat; regna me norunt tria.

In hoc redimus? patuit ad caelum via,
 bina ut viderem funera et geminam necem,
 caelebs et orbus funebres una face 1215
 ut concremarem prolis ac thalami rogos?
 donator atrae lucis, Alcide, tuum
 Diti remitte munus; ereptos mihi
 restitue manes. impius frustra invoco
 mortem relictam — crudus et leti artifex, 1220
 exitia machinatus insolita effera,
 nunc ipse tibimet iusta supplicia irroga. *inflict*
 pinus coacto vertice attingens humum
 caelo remissum findat in geminas trabes,
 mittarve praeceps saxa per Scironia? 1225
 graviora vidi, quae pati clausos iubet
 Phlegethon nocentes igneo cingens vado:
 quae poena memet maneat et sedes, scio.
 umbrae nocentes, cedite et cervicibus
 his, his repositum degravet fessas manus 1230

1199. 1200 *Phaedrae continuantur A* 1200 a] ex *A* 1201
novae scaenae inscribitur Theseus Chorus § 1201 tenerai *E* 1203
 impium rapite *codd. correxi* 1205 sinum *E*, sed m (*lineola*) *erasa*
videtur (sinu *ΣA*) 1207 ascensor *E* 1208 morte dignum facinus
 ausus qui *A* 1210 e. v. scelestus i. i. v. nefas *A* 1211 sceleri *E*
 1215 face: a ex io 1 m. *E* 1225 mittarque *A* 1227 cignens *E*
 1228 maneat memet *A* 1229 cedat §

- saxum, seni perennis Aeolio labor;
 me ludat amnis ora vicina alluens; *usque agnoscit*
 vultur relicto transvolet Tityo ferus
 meumque poenae semper accrescat iecur; *finis*
 et tu mei requiesce Perithoi pater: 1235
 haec incitatis membra turbinibus ferat
 numquam resistens orbe-revoluto rota. *resur*
 dehisce tellus, recipe me dirum chaos,
 recipe, haec ad umbras iustior nobis via est:
 natum sequor — ne metue qui manes regis: 1240
 casti venimus; recipe me aeterna domo
 non exiturum. non movent divos preces;
 at si rogarem scelera, quam proni forent.
 CHOR. Theseu, querelis tempus aeternum manet:
 nunc iusta nato solve et absconde ocus 1245
 dispersa foede membra laniatu effero.
 THES. Huc, huc reliquias vehite cari corporis
 pondusque et artus temere congestos date.
 Hippolytus hic est? crimen agnosco meum:
 ego te peremi; ne nocens tantum semel 1250
 solusve fierem, facinus ausurus parens
 patrem advocavi. munere en patrio fruor.
 o triste fractis orbitas annis malum!
 complectere artus, quodque de nato est super,
 miserande, maesto pectore incumbens fove. *huc* 1255
 CHOR. Disiecta genitor membra laceri corporis
 in ordinem dispone et errantes loco
 restitue partes: fortis hic dextrae locus,
 hic laeva frenis docta moderandis manus
 ponenda: laevi lateris agnosco notas. 1260
 quam magna lacrimis pars adhuc nostris abest!
 THES. Durate trepidae lugubri officio manus,
 fletusque largos sistite, arentes genae,
 dum membra nato genitor adnumerat suo
 corpusque fingit. hoc quid est forma carens 1265
 et turpe, multo vulnere abruptum undique?
 quae pars tui sit dubito; sed pars est tui:

1231 senis p. Aeolii *A* 1232 abluens *A* 1234 accrescat *ex* ac-
 cressat 1 *m.* *E* 1237 nusquam *E* 1249 facinus agn. *m.* *A* 1251
 flerem *E* 1256 CHOR. *om.* *A*. — corporis *ex* corp' (*i. e.* corpus) 1 *m.*
E 1258 humeri locus *A* 1259 hic dextra *A* 1262 THES. *om.*
codd. addidi 1265 quidem est *A* 1266 ambesum *A*

hic, hic repone, non suo, at vacuo loco.
 haecne illa facies igne sidereo nitens,
 inimica flectens lumina? huc cecidit decor?

1270

o dira fata, numinum o saevus favor!
 sic ad parentem natus ex voto redit?
 en haec suprema dona genitoris cape,
 saepe efferendus; interim haec ignes ferant. *severed out for better*

Patefacite acerbam caede funesta domum;

1275

Mopsopia claris tota lamentis sonet.

vos apparate regii flammam rogi;

at vos per agros corporis partes vagas

inquire. istam terra defossam premat,

gravisque tellus impio capiti incubet.

1280

1270 hic *A* 1271 saevus furor *A* 1273 Een *E.* — vota *A*
 1275 acerba c. funestam *A* 1279 acquirite (anq.) *A*

MARCI · LVCH · ANNEI · SENECAE | PHAEDRA · EXPLICIT | FELI-
 CITER INCIPIT OEDYPPVS *E* item Oedipus sequitur *A*

O E D I P V S

Solique falso creditum indignans diem
 Phaethonta currus devio excussit polo. *Phaethon*
 late cruentat arva et inlisum caput *crushed against*
 scopulis resultat; auferunt dum comas,
 et ora durus pulchra populatur lapis 1095
 peritque multo vulnere infelix decor.
 moribunda celeres membra provolvunt rotae:
 tandemque raptum truncus ambusta sude *crushed state*
 medium per inguen stipite erecto tenet,
 paulumque domino currus affixo stetit. 1100
 haesere biuges vulnere — et pariter moram
 dominumque rumpunt. inde semanimem secant
 virgulta, acutis asperi vepres rubis *Juniper* *Phonon*
 omnisque truncus corporis partem tulit.
 errant per agros funebris famuli manus, *manuscul* 1105
 per illa qua distractus Hippolytus loca
 longum cruenta tramitem signat nota,
 maestaeque domini membra vestigant canes.
 necdum dolentum sedulus potuit labor
 explere corpus. hocine est formae decus? 1110
 qui modo paterni clarus imperii comes
 et certus heres siderum fulsit modo,
 passim ad supremos ille colligitur rogos
 et funeri confertur. THES. O nimium potens,
 quanto parentes sanguinis vinclo tenes, 1115
 natura, quam te colimus inviti quoque:
 occidere volui noxium, amissum fleo.
 NVNT. Gaudere ^{potest} non est ipse quod voluit potens.
 THES. Equidem malorum maximum hunc cumulum reor,
 si abominanda casus optanda efficit. 1120
 NVNT. Et si odia servas, cur madent fletu genae?
 THES. Quod interemi, non quod amisi fleo.

CHORVS

Quanti casus humana rotant!
 minor in parvis Fortuna furit

1097 pervolvunt *E* 1099 iecto *E* eiecto *A* corr. *§* 1102 se-
 mianimen *E* 1105 errat *A*. — funebres *E* 1106 quae *codd. corr.*
§ (ed. Lugd.?) 1113. 1114 sic disponit: passim — confertur. | TH. —
 potens *E* (1 m.) 1118 haud flere honeste quisquam quod voluit potest •
A Ha. odere non est quisque quod voluit potens (punctis, quali post Ha,
 frequenter inter vocabula distinguitur) *E* correxi (non ipse cf. I, 216
 adn. 11) 1120 optata *A*

leviusque ferit leviora deus;
servat placidos obscura quies
praebetque senes casa securos. 1125

Admota aetheriis culmina sedibus
Euros excipiunt, excipiunt Notos, S
insani Boreae minas, 1130
imbriferumque Corum.

Raros patitur fulminis ictus
umida vallis:
tremuit telo Iovis altisoni
Caucasus ingens Phrygiumque nemus 1135

7 matris Cybeles: metuens caelo
Iuppiter alto vicina petit;
non capit umquam magnos motus
humilis tecti plebeia domus. 1139

volat ambiguus mobilis alis 1141
hora, nec ulli praestat velox
Fortuna fidem.

hic qui clari * *
sidera mundi nitidumque diem
nocte relictā, luget maestos 1145
tristis reditus ipsoque magis
flebile Averno sedis patriae
videt hospitium.

Pallas Actaeae veneranda genti,
quod tuus caelum superosque Theseus 1150
spectat et fugit Stygias paludes,
casta nil debes patruo rapaci:
constat inferno numerus tyranno.

Quae vox ab altis flebilis tectis sonat
strictoque vaecors Phaedra quid ferro parat? 1155

THESEVS

Quis te dolore percitam instigat furor?
quid ensis iste quidve vociferatio
planctusque supra corpus invisum volunt?

circa regna tonat 1140

1129 Duros excipiunt notos A 1140 *delevi* cf. I, 139 1143
Fort. fidem. qui clara videt A Fort. fidem. hic qui clari E *lacunam sic*
explemus: [laetus vidit] cf. I, 108 1145 morte relictā EA corr. S
scaenae inscriptum Theseus Phaedra et idem E Thes. Phaed. Chor. A

PHAEDRA

Me, me, profundi saeve dominator freti,
 invade et in me monstra caerulei maris 1160
 emitte, quidquid intimo Tethys sinu
 extrema gestat, quidquid Oceanus vagis
 complexus undis ultimo fluctu tegit.
 o dure Theseu semper, o numquam ad tuos
 tuto reverse: natus et genitor nece 1165
 reditus tuos luere; pervertis domum
 amore semper coniugum aut odio nocens.
 Hippolyte, tales intuo vultus tuos
 talesque feci? membra quis saevus Sinis
 aut quis Procrustes sparsit aut quis Cresius, 1170
 Daedalea vasto claustra mugitu replens,
 taurus biformis ore cornigero ferox
 divulsit? heu me, quo tuus fugit decor
 oculique nostrum sidus? exanimis iaces?
 ades parumper verbaque exaudi mea — 1175
 nil turpe loquimur: hac manu poenas tibi
 solvam et nefando pectori ferrum inseram
 animaque Phaedram pariter ac scelere exuam, aut
 et te per undas perque Tartareos lacus,
 per Styga, per amnes igneos amens sequar. 1180
 placemus umbras: capitis exuvias cape
 laceraeque frontis accipe abscisam comam.
 non licuit animos iungere, at certe licet
 iunxisse fata. morere, si casta es, viro;
 si incesta, amor. coniugis thalamos petam 1185
 tanto impiatos facinore? hoc derat nefas,
 ut vindicato sancta fruereris toro. *neque d*
 o mors amoris una sedamen mali,
 o mors pudoris maximum laesi decus,
 confugimus ad te: pande placatos sinus. 1190
 Audite, Athenae, tuque, funesta pater
 geior noverca: falsa memoravi et nefas,
 puod ipsa demens pectore insano hauseram,
 mentita finxi. vana punisti pater,
 iuvenisque castus crimine incesto iacet, 1195

1164 dire ζ . — numquam tuis *A* 1169 qui *E*. — cinis *codd.*
correxerit Gronovius (Scinis *Avantius et sqq.*) 1176 hoc *E* 1178 a.
 memet pariter *A* 1182 abscissam ζ 1184 castes viro *E* 1186 im-
 pletos *E* 1188 solamen ζ . — una sed. m. | o mors pud. *om.* ζ
 1194 falsa punisti *A* 1195 incestae *A*

pudicus, insons — recipe iam mores tuos. *the reward of your character*
 mucrone pectus impium iusto patet
 cruorque sancto solvit inferias viro.

THES. Quid facere rapto debeas nato parens,
 disce a noverca: condere Acherontis plagis.

1200

Pallidi fauces Averni vosque, Taenarei specus,
 unda miseris grata Lethes vosque, torpentes lacus,
 impium abdite atque mersum premitte perpetuis malis.
 nunc adeste, saeva ponti monstra, nunc vastum mare,
 ultimo quodcumque Proteus aequorum abscondit sinu, 1205
 meque ovantem scelere tanto rapite in altos gurgites. *scena 5*
 tuque semper, genitor, irae facilis assensor meae,
 morte facili dignus haud sum qui nova natum nece
 segregem sparsi per agros quique, dum falsum nefas *divina*
 exsequor vindex severus, incidi in verum scelus. 1210
 sidera et manes et undas scelere complevi meo:
 amplius sors nulla restat; regna me norunt tria.

In hoc redimus? patuit ad caelum via,
 bina ut viderem funera et geminam necem,
 caelebs et orbus funebres una face 1215
 ut concremarem prolis ac thalami rogos?
 donator atrae lucis, Alcide, tuum
 Diti remitte munus; ereptos mihi
 restitue manes. impius frustra invoco
 mortem relictam — crudus et leti artifex, 1220
 exitia machinatus insolita effera,
 nunc ipse tibimet iusta supplicia irroga. *inflict*
 pinus coacto vertice attingens humum
 caelo remissum findat in geminas trabes,
 mittarve praeceps saxa per Scironia? 1225
 graviora vidi, quae pati clausos iubet
 Phlegethon nocentes igneo cingens vado:
 quae poena memet maneat et sedes, scio.
 umbrae nocentes, cedite et cervicibus
 his, his repositum degravet fessas manus 1230

1199. 1200 *Phaedrae continuantur A* 1200 a] ex *A* 1201
novae scaenae inscribitur Theseus Chorus § 1201 tenerai *E* 1203
 impium rapite *codd. correxi* 1205 sinum *E*, sed m (*lineola*) *erasa*
videtur (sinu *ΣA*) 1207 ascensor *E* 1208 morte dignum facinus
 ausus qui *A* 1210 e. v. scelestus i. i. v. nefas *A* 1211 sceleri *E*
 1215 face: a ex io 1 m. *E* 1225 mittarque *A* 1227 cignens *E*
 1228 maneat memet *A* 1229 cedat §

saxum, seni perennis Aeolio labor;
 me ludat amnis ora vicina alluens; *usque in agmina*
 vultur relicto transvolet Tityo ferus
 meumque poenae semper accrescat iecur; *hinc*
 et tu mei requiesce Perithoi pater: 1235
 haec incitatis membra turbinibus ferat
 numquam resistens orbe-revoluto rota. *peras*
 dehisce tellus, recipe me dirum chaos,
 recipe, haec ad umbras iustior nobis via est:
 natum sequor — ne metue qui manes regis: 1240
 casti venimus; recipe me aeterna domo
 non exiturum. non movent divos preces;
 at si rogarem scelera, quam proni forent.
 CHOR. Theseu, querelis tempus aeternum manet:
 nunc iusta nato solve et absconde ocus 1245
 dispersa foede membra laniatu efferro.
 THES. Huc, huc reliquias vehite cari corporis
 pondusque et artus temere congestos date.
 Hippolytus hic est? crimen agnosco meum:
 ego te peremi; néu nocens tantum semel 1250
 solusve fierem, facinus ausurus parens
 patrem advocavi. munere en patrio fruor.
 o triste fractis orbitas annis malum!
 complectere artus, quodque de nato est super,
 miserande, maesto pectore incumbens fove. *hinc* 1255
 CHOR. Disiecta genitor membra laceri corporis
 in ordinem dispone et errantes loco
 restitue partes: fortis hic dextrae locus,
 hic laeva frenis docta moderandis manus
 ponenda: laevi lateris agnosco notas. 1260
 quam magna lacrimis pars adhuc nostris abest!
 THES. Durate trepidae lugubri officio manus,
 fletusque largos sistite, arentes genae,
 dum membra nato genitor adnumerat suo
 corpusque fingit. hoc quid est forma carens 1265
 et turpe, multo vulnere abruptum undique?
 quae pars tui sit dubito; sed pars est tui:

1231 senis p. Aeolii *A* 1232 abluens *A* 1234 accrescat *ex* ac-
 cressat 1 *m.* *E* 1237 nusquam *E* 1249 facinus agn. *m.* *A* 1251
 fierem *E* 1256 CHOR. *om.* *A*. — corporis *ex* corp' (*i. e.* corpus) 1 *m.*
E 1258 humeri locus *A* 1259 hic dextra *A* 1262 THES. *om.*
codd. addidi 1265 quidem est *A* 1266 ambesum *A*

hic, hic repone, non suo, at vacuo loco.
 haecne illa facies igne sidereo nitens,
 inimica flectens lumina? huc cecidit decor?

1270

o dira fata, numinum o saevus favor!
 sic ad parentem natus ex voto redit?
 en haec suprema dona genitoris cape,
 saepe efferendus; interim haec ignes ferant. *saevus aut furor*

Patefacite acerbam caede funesta domum;

1275

Mopsopia claris tota lamentis sonet.

vos apparate regii flammam rogi;

at vos per agros corporis partes vagas

inquire. istam terra defossam premat,

gravisque tellus impio capiti incubet.

1280

1270 hic *A* 1271 saevus furor *A* 1273 Een *E*. — vota *A*
 1275 acerbam c. funestam *A* 1279 acquirite (anq.) *A*

MARCI · LVCH · ANNEI · SENECAE | PHAEDRA · EXPLICIT | FELI-
 CITER INCIPIT OEDYPPVS *E* *item Oedipus sequitur A*

O E D I P V S

PERSONAE

OEDIPVS

IOCASTA

CREO

TIRESIA

MANTO

SENEX CORINTHIUS

PHORBAS

NYNTIVS

CHORVS

SCAENA THEBIS

Supplementum

OEDIPVS

Iam nocte Titan dubius expulsa redit
et nube maestus squalida exoritur iubar,
lumenque flamma triste luctifica gerens
prospiciet avida peste solatas domos,
stragemque quam nox fecit ostendet dies. 5

Quisquamne regno gaudet? O fallax bonum,
quantum malorum fronte quam blanda tegis!
ut alta ventos semper excipiunt iuga
rupemque saxis vasta dirimentem freta
quamvis quieti verberat fluctus maris, 10
imperia sic excelsa Fortunae obiacent.
quam bene parentis sceptrum Polybi fugeram!
curis solutus exul, intrepidus, vacans
(caelum deosque testor) in regnum incidi;
infanda timeo: ne mea genitor manu 15
perimatur; hoc me Delphicae laurus monent,
aliudque nobis maius indicunt scelus.
est maius aliquod patre mactato nefas?
pro misera pietas (eloqui fatum pudet),
thalamos parentis Phoebus et diros toros 20
nato minatur impia incestos face;
hic me paternis expulit regnis timor.
non ego penates profugus excessi meos:
parum ipse fidens mihimet in tuto tua,
natura, posui iura. cum magna horreas, 25
quod posse fieri non putes metuas tamen:
cuncta expavesco meque non credo mihi.

Iam iam aliquid in nos fata moliri parant.
nam quid rear quod ista Cadmeae lues

scaenae inscriptum Oedippus. Iocaste *E* 1 iam nocte pulsa du-
buis effulsit dies *A* 2 moestum *codd. correxit Gronovius* 3 luctifera *A*
4 iam cernit a. p. *A* 10 verberant *A* 13 vagans *A* 17 indi-
cant *A* 18 aliquod: d *ex t 2 m. E* aliud *A* 23 nunc ergo *sic 1 m.*
E 24 parvi *5* 26 quae *5* 29 quod] quid, *sed i 2 m. i. ras. E*

infesta genti strage tam late edita 30
 mihi parcit uni? cui reservamur malo?
 inter ruinas urbis et semper novis
 deflenda lacrimis funera ac populi struem
 incolumis asto — scilicet Phoebi reus. 35
 sperare poteras sceleribus tantis dari
 regnum salubre? fecimus caelum nocens.
 Non aura gelido lenis afflatu foveat
 aphela flammis corda, non Zephyri leves
 spirant, sed ignes auget aestiferi canis
 Titan, leonis terga Nemeaei premens. 40
 deseruit amnes umor atque herbas color
 aretque Dirce, tenuis Ismenos fluit
 et tinguat inopi nuda vix unda vada.
 obscura caelo labitur Phoebi soror,
 tristisque mundus nubilo pallet die. 45
 nullum serenis noctibus sidus micat,
 sed gravis et ater incubat terris vapor:
 obtexit arces caelitem ac summas domos
 inferna facies. denegat fructum Ceres
 adulta, et altis flava cum spicis tremat, 50
 arente culmo sterilis emoritur seges.
 nec ulla pars immunis exitio vacat,
 sed omnis aetas pariter et sexus ruit,
 iuvenesque senibus iungit et natis patres
 funesta pestis, una fax thalamos cremat 55
 fletuque acerbo funera et questu carent.
 quin ipsa tanti pervicax clades mali
 siccavit oculos, quodque in extremis solet
 periere lacrimae: portat hunc aeger parens
 supremum ad ignem, mater hunc amens gerit 60
 properatque ut alium repetat in eundem rogam.
 quin luctu in ipso luctus exoritur novus
 suaeque circa funus exequiae cadunt. *nemaei v. - h. m.*
 tum propria flammis corpora alienis cremant;
 diripitur ignis: nullus est miseris pudor. 65
 non ossa tumuli sancta discreti tegunt:

34 asto] ergo *A* inc. ergo tu Ph. r. § 37 nec aura *E* 39 igne
 friget *E* 40 Sitan *E*. — nemei *EA* corr. § 43 inopi] ipsa *A*
 45 pallet novo *A* (cf. 219) 49 fructum: r ex l 2 m. *E* 50 cremat
codd. correxit Gronovius 52 Nulla p. § 53 sed] et § 57 ista §
 61 regerat *A*. — locum §

arsisse satis est — pars quota in cineres abit?
 dest terra tumulis, iam rogos silvae negant.
 non vota, non ars ulla correptos levant:
 cadunt medentes, morbus auxilium trahit.

*how little is left
for the ashes?*

70

Adfusus aris supplices tendo manus
 matura poscens fata, praecurram ut prior
 patriam ruentem neve post omnes cadam
 flamque regni funus extremum mei.

o saeva nimium numina, o fatum grave!
 negatur uni nempe in hoc populo mihi
 mors tam parata? sperne letali manu
 contacta regna, linque lacrimas, funera,
 tabifica caeli vitia quae tecum invehis
 infaustus hospes, profuge iamdudum ocius —
 vel ad parentes.

75

80

IOCASTA

Quid iuvat, coniunx, mala
 gravare questu? regium hoc ipsum reor:
 adversa capere, quoque sit dubius magis
 status et cadentis imperi moles labet,
 hoc stare certo pressius fortem gradu:
 haud est virile terga Fortunae dare.

85

OED. Abest pavoris crimen ac probrum procul,
 virtusque nostra nescit ignavos metus:

si tela contra stricta, si vis horrida

Mavortis in me rueret — adversus feros
 audax Gigantas obvias ferrem manus.

90

nec Sphinga caecis verba nectentem modis
 fugi: cruentos vatis infandae tuli

rictus et albens ossibus sparsis solum;

cumque e superna rupe iam praedae imminens
 aptaret alas verbera et caudae movens

95

saevi leonis more conciperet minas,

carmen poposci: sonuit horrendum insuper,

crepuere malae, saxaque impatiens morae

revulsit unguis viscera expectans mea;

100

69 corruptos ζ 72 procurram *E* (*altera r sup. scr. 1 m.*) 73
 omnis *E* 77 iam *E*. — loetuli *sed a pro u 1 m. E* 78 contracta ζ
 79 tabifica: ta *ex ti rubricator E* 84 labat *A* 85 gradum *E*
 90 ferox ζ 91 gigantes *A* 92 spinga *E* 93 pestis inf. *A*
 95 superba *A* 96 ales *A*. — caudam *A* (*cf. I, 37*) 97 concute-
 ret *A*

nodosa sortis verba et implexos dolos
 ac triste carmen alitis solvi ferae —
 quid sera mortis vota nunc demens facis?
 licuit perire. laudis hoc pretium tibi
 sceptrum et peremptae Sphingis haec merces datur. *resurrexerunt* 105
 ille, ille dirus callidi monstri cinis
 in nos rebellat, illa nunc Thebas lues
 perempta perdit. una iam superest salus,
 si quam salutis Phoebus ostendit viam.

CHORVS

Occidis, Cadmi generosa proles, 110
 urbe cum tota; viduas colonis
 respicis terras, miseranda Thebe.
 carpitur leto tuus ille, Bacche,
 miles, extremos comes usque ad Indos,
 ausus Eois equitare campis 115
 figere et mundo tua signa primo:
 cinnami silvis Arabas beatos
 vidit et versos equites, sagittis
 terga fallacis metuenda Parthi;
 litus intravit pelagi rubentis: 120
 promit hinc ortus aperitque lucem
 Phoebus et flamma propiore nudos
 inficit Indos.
 stirpis invictae genus interimus,
 labimur saevo rapiente fato; 125
 ducitur semper nova pompa Morti:
 longus ad manes properatur ordo
 agminis maestis, seriesque tristis
 haeret et turbae tumulos petenti
 non satis septem patuere portae. 130
 stat gravis strages premiturque iuncto
 funere funus.

101 fortis ζ . — N. s. v. tortis e. i. d. E 102 solvit E 103—
 105 *Iocasta loquitur A* 106 calidi E 107 lues *ex* luet 1 m. E
 110—136 *extant in cod. Thuaneo* CHORVS THEBANORVM E Th. 112
 phoebe E 113 bache E Th. 117 arabas Th. arabēs sic E. —
 cinnami silvas Arabum beatas A 118 versa Th. versas EA *correxit*
Peiperus. — equitis A. — sagittas *codd. correxi* 119 falacis Th.
 terga conversi A 121 hic A 123 inf. Ind. igne vicino ζ 124 in-
 terimos E Th. 127 mamis Th. 130 septem] semper Th. 131
 vincto ζ

prima vis tardas tetigit bidentes:
laniger pingues male carpsit' herbas; *to no purpose*
colla tacturus steterat sacerdos: 135

dum manus certum parat alta vulnus,
aureo taurus rutilante cornu *neaden*
labitur segnis; patuit sub ictu
ponderis vasti resoluta cervix: *separata*
nec cruor, ferrum maculavit atra 140
turpis e plaga sanies profusa. *gou*
segnior cursu sonipes in ipso
concidit gyro dominumque prono
prodidit armō.

incubant agris pecudes relictæ; 145
taurus armento pereunte marcet: *languish*
deficit pastor grege deminuto
tabidos inter moriens iuencos.
non lupos cervi metuunt rapaces,
cessat irati fremitus leonis, 150
nulla villosis feritas in ursis;
perdidit pestem latebrosa serpens: *lusing*
aret et sicco moritur veneno.

Acacia
Non silva sua decorata coma
fundit opacis montibus umbras, 155
non rura virent ubere glebae,
non plena suo vitis Baccho
bracchia curvat:
omnia nostrum sensere malum.

Rupere Erebi claustra profundi 160
turba sororum face Tartarea
Phlegethonque suam mutat ripam:
miscuit undis Styga Sidoniis.
Mors atra avidos oris hiatus
pandit et omnes explicat alas; 165
quique capaci turbida cumba
flumina servat durus senio
navita crudo, vix assiduo

134 carpit *Th.* 141 profusa est *A* 145 inc. pratis *A* 147
diminuto *A* 152 perbibit *A* 154 non sua silva *S* 157 bacho *E*
laccho (hiaco) *A* 158 sic disponit *E*: b. c. o. n. | s. m. cf. *I*, 109
162 sua motam ripa *A* 164 mors alta *codd. correxit N. Heinsius*
adv. p. 169 165 omnis *E* 167 senior *A* 168 navita Charon *A*
crudus *S*

braccia conto lassata refert,
 fessus turbam vectare novam. 170
 quin Taenarii vincula ferri
 rupisse canem fama et nostris
 errare locis, mugisse solum,
 vaga per lucos simulacra ferunt
 maiora viris, bis Cadmeum 175
 nive discussa tremuisse nemus,
 bis turbatam sanguine Dircen,
 nocte silenti * *
 Amphionios ululasse canes.
 O dira novi facies leti, 180
 gravior leto: piger ignavos
 alligat artus languor, et aegro
 rubor in vultu, maculaeque caput
 sparsere leves; tum vapor ipsam
 corporis arcem flammeus urit 185
 multoque genas sanguine tendit,
 oculique rigent et sacer ignis
 pascitur artus; resonant aures
 stillatque niger naris aduncae
 cruor et venas rumpit hiantes; 190
 intima creber viscera quassat
 gemitus stridens. iamque amplexu
 frigida pressò saxa fatigant;
 quos liberior domus (elato
 custodē) sinit, petitis fontes 195
 aliturque sitis latice ingesto.
 prostrata iacet turba per aras
 oratque mori: solum hoc faciles
 tribuere dei; delubra petunt,
 haut ut voto numina placent, 200
 sed iuvat ipsos satiare deos.

OEDIPVS

Quisnam ille propero regiam gressu petit?

171 tenarei *codd.* 173 errasse *A* 174 simulacra virum *codd.*
corroxi 176 iam turb. *Σ* 178. 179 n. s. *A.* | u. c. *EA.* — *inter-*
cidisse videtur hoc fore: [circum muros] 182 langor *E* 184 sparse
 reveles *E* 186 tingit *A* 192 tunc ampl. *A* 197 turba cadentum *A*
 202 *scaenae inscriptum* Oedippus. Chorus. Creon *E* 202—205 *choro*
continuantur et a v. 206 *nova scaena orditur cuius titulus* Oedipus.
 Creon *A* 202 prospero *E*

adestne clarus sanguine ac factis Creο
an aeger animus falsa pro veris videt?

CHOR. Adest petitus omnibus votis Creο.

205

OED. Horrore quatiō, fata quo vergant timens,
trepidumque gemino pectus affectu labat:
ubi laeta duris mixta in ambiguo iacent,
incertus animus scire cum cupiat timet.

Germane nostrae coniugis, fessis opem
si quam reportas, voce properata edoce.

210

CREO

Responsa dubia sortē perplexa iacent.

OED. Dubiam salutem qui dat afflictis negat.

CR. Ambage flexa Delphico mos est deo
arcana tegere. OED. Fare, sit dubium licet:
ambigua soli noscere Oedipodae datur.

215

CR. Caedem expiari regiam exilio deus,
et interemptum Laium ulcisci iubet:
non ante caelo lucidus curret dies
haustusque tutos aetheris puri dabit.

220

OED. Et quis peremptor incluti regis fuit?
quem memoret ede Phoebus, ut poenas luat.

CR. Sit precor, dixisse tutum visu et auditu horrida;
torpor insedit per artus, frigidus sanguis coit.
ut sacrata, templa Phoebi supplici intravi pede
et pias numen precatus rite summissi manus,
gemina Parnasi nivalis arx truce fremitu dedit;
imminens Phoebea laurus tremuit et movit comam
ac repente, sancta fontis lympa Castalii stetit.

225

incipit Letha vates spargere horrentes comas

230

et pati commota Phoebum; contigit nondum specum,
emicat vasto fragore maior humano sonus:

mitia Cadmeis remeabunt sidera Thebis,
si profugus Dircen Ismenida liquerit hospes

regis caede nocens, Phoebō iam notus et infans.

235

207 afflictu *E* correxit *N. Heinsius* adv. p. 169 eventu *A* 212
et 214 (ambage — tegere) choro tribuuntur *E* 212 perpl. latent *A*
214 nexa *§* 215 archana *E* 217 sedem *§*. — exitio *E* 218 CREO
minio pictum et detersum *E*. — ulcissi *E* 220 puniri, sed ni induxit
incertum utra manus *E* 223 horrido *A* horridum *§* 227 arsx *E*.
— sonitum dedit *A* 228 movit domum *codd. correxi* 229 caspha-
li *E* 230 Letha *A* loeta *E* correxit *N. Heinsius* l. s. 233 phoe-
bis *E* 234 liqueris *A* 235 instans *E*

nec tibi longa manent sceleratae gaudia caedis:
tecum bella gerēs natis quoque bella relinquens,
turpis maternos iterum revolutus in ortus.

OED. Quod facere monitu caelitum iussus paro,
functi cineribus regis hoc decuit dari,
ne sancta quisquam sceptrā violaret dolo.
regi tuenda maxime regum est salus:

240

(curat peremptum nemo, quem incolumem timet.

CR. Curam perempti maior excussit timor.

OED. Pium prohibuit ullus officium metus?

245

CR. Sphinx et nefandi carminis tristes minae.

OED. Nunc expiatur numinum imperio scelus.

Quisquis deorum regna placatus vides:

tu, tu penes quem iura praecipitis poli

tuque, o sereni maximum mundi decus,

250

bis seña cursu signa qui vario regis,

qui tarda celeri saecula evolvis rota,

sororque fratri semper occurrens tuo,

noctivaga Phoebe, quique ventorum potens

aequor per altum caerulos currus agis,

255

et qui carentes luce disponis domos, *ad-*

adeste: cuius Laius dextra occidit,

hunc non quieta tecta, non fidi lares,

non hospitalis exulem tellus ferat;

thalamis pudendis doleat et prole impia;

260

hic et parentem dextera perimat sua,

faciatque (num quid gravius optari potest?)

quid quid ego fugi — non erit veniae locus:

per regna iuro quaeque nunc hospes gero

et quae reliqui perque penetrales deos,

265

per te, pater Neptune, qui fluctu brevi

utrimque nostro geminus alludis solo;

et ipse nostris vocibus testis veni,

fatidica vatis ora Cirrhaeae movens:

ita molle senium ducat et summum diem

270

securus alto reddat in solio parens

solasque Merope noverit Polybi fac

ut nulla sontem gratia eripiet mihi.

237 relinques *A* 238 turpes *E*. — hortus *E* 243 quaerit *EA*
queritur *§* *correxit de Wilamowitz* 246 Spinx. et nef. *E* prohibent nef. *A*
247 expiatur: *i ex l per ras. E* 256 carentis *E* 258 Nunc *E*. — quietum *A*
263 ergo *E* 264 rego *§* 269 chyrree *E* 271 regat (degat *§*) *A*

Sed quo nefandum facinus admissum loco est,
memorate: aperto Marte an insidiis iacet? 275

CR. Frondifera sanctae nemora Castaliae petens
calcavit artis obsitum dumis iter,
trigemina qua se spargit in campos via.
secat una gratum Phocidos Baccho solum,
unde altus arva deserit, caelum petens, 280
clementer acto colle Parnasos biceps; *caelum ascendit*
at una bimares Sisyphei terras adit;
Olenia in arva tertius trames cavā
convallē serpens tangit errantes aquas
gelidumque dirimit amnis † Elei vadum: *Aspheneus* 285
hic pace-fretum subita praedonum manus
aggressa ferro facinus occultum tulit.

In tempore ipso sorte Phoebea excitus
Tiresia tremulo tardus accelerat genu
comesque Manto luce viduatum trahens. 290
OED. Sacrate divis, proximum Phoebō caput,
responsa solve; fare, quem poenae petant.

TIRESIA

Quod tarda fatu est lingua, quod quaerit moras
haut te. quidem, magnanime, mirari addecet:
visu-carenti magna pars veri latet. 295
sed quo vocat me patria, quo Phoebus, sequar:
fata eruantur; si foret viridis mihi *duxum vult*
calidusque sanguis, pectore exciperem deum.
appellite aris candidum tergo bovem
curvoque numquam colla depressam iugo. 300
tu lucis inopem, nata, genitorem regens
manifesta sacri signa fatidici refer.

MANTO

Opima sanctas victima ante aras stetit.

274 nefastum *A* 275 memorato *§* 276 petens *ex* patens
1 m. *E* 277 altis *A* 278 tergemina *§* 279 bacho *E* 280 arva]
ima *A* 281 parnassos *E* parnasus *A* 282 bimar̄is *E* 284 serpit *§*
285 Elidis *§* conieci Aetoli (Eueni Madvigius adv. II p. 117 Hylaethi de
Wilamowitz. via prima in Phocida et Thebas, altera Corinthum, ter-
tia Delphos et in Aetoliam ducit) 289 gradu *A* 291 novae scae-
nae titulus: Tiresia et idem. Manto *E* Oedip. Tires. Manto *A* 293 tardo
fatum, l. *A* 294 haut te q. *A* haut ēq. *E* 295 carentem *§* 298
excuterem *A* 300 depressum codd. correxi (cf. 341 sq.) 303 post
victima fort. ras. 1 lit. *E*

TIR. In vota superos voce sollemni voca *customary*
arasque dono turis Eoi extrue. 305

MAN. Iam tura sacris caelitum ingessi focis.

TIR. Quid flamma? largas iamne comprehendit dapes?

MAN. Subito refulsit lumine et subito occidit.

TIR. Vtrumne clarus ignis et nitidus stetit
rectusque purum verticem caelo tulit 310
et summam in auras, fusus explicuit comam?
an latera circa serpit incertus viae
et fluctuante turbidus fumo labat?

MAN. Non una facies mobilis flammae fuit: 2,
imbrifera qualis implicat varios sibi 315
Iris colores, parte quae magna poli
curvata picto nuntiat nimbos sinu
(quis desit illi quive sit dubites color), *what kind of a color*
caerulea fulvis mixta oberravit notis,
sanguinea rursus; ultima in tenebras abit. 320
sed ecce pugnax ignis in partes duas *hinc & inde*
discedit et se scindit unius sacri
discors favilla — genitor, horresco intuens: *scindit*
libata Bacchi dona permutat cruor
ambitque densus regium fumus caput 325
ipsosque circa spissior vultus sedet
et nube densa sordidam lucem abdedit.
quid sit, parens, effare. TIR. Quid fari queam
inter tumultus mentis attonitae vagus?
quidnam loquar? sunt dira, sed in alto mala; 330
solet ira certis numinum ostendi notis:
quid istud est quod esse prolatum volunt
iterumque nolunt et truces iras tegunt?

quid sit, parens, effare. pūdet deos nescio quid. huc propere admove
et sparge salsa colla taurorum mola. 335
placidone vultu sacra et admotas manus
patiuntur? MAN. Altum taurus attollens caput
primos ad ortus positus expavit diem
trepidusque vultum solis et radios fugit.

TIR. Vnone terram vulnere afflicti petunt? 340

MAN. Iuvenca ferro semet imposito induit
et vulnere uno cecidit, at taurus duos

307 comprehendit A 308 lumen A 316 hiris E 318 quisve
A 320 ultimum A 324 bachi E 329 vagos A 333 aras S
339 solis] obliquat A 341 opposito A

perpressus ictus huc et huc dubius ruit
animamque fessus vix reluctantem exprimit.

TIR. Vtrum citatus vulnere angusto micat *more alicuius* 345
an lentus altas irrigat plagas cruor? *water*

MAN. Huius, per ipsam qua patet pectus, viam
effusus amnis; huius exiguo graves
maculantur ictus imbre; sed versus retro
per ora multus sanguis atque oculos redit. 350

TIR. Infausta magnos sacra terrores cient.
sed ede certas viscerum nobis notas.

MAN. Genitor, quid hoc est? non levi motu, ut solent,
agitata trepidant exta, sed totas manus
quatiunt novusque prosilit venis cruor. 355

cor marcet aegrum penitus ac mersum latet *gravis hebetudo*
liventque venae; magna pars fibris abest

Se et felle nigro tabidum spumat iecur, *passionem acriorem*
ac (semper omen unico imperio grave)
en capita paribus bina consurgunt toris; 360

sed utrumque caesum tenuis abscondit caput
membrana: latebram rebus occultis negans
hostile valido robore insurgit latus
septemque venas tendit; has omnes retro
prohibens reverti limes oblicus secat. 365

mutatus ordo est, sede nil propria iacet,
sed acta retro cuncta: non animae capax
in parte dextra pulmo sanguineus iacet,
non laeva cordis regio, non molli ambitu
omenta pingues visceri obtendunt sinus: *cor* 370
natura versa est, nulla lex utero manet.

scrutemur, unde tantus hic extis rigor.
quod hoc nefas? conceptus innuptae bovis,
nec more solito positus alieno in loco,
implet parentem; membra cum gemitu movet, 375
rigore tremulo debiles artus micant;

infecit atras lividus fibras cruor
temptantque turpes mobilem trunci gradum, *l*
et inane surgit corpus ac sacros petit
cornu ministros; viscera effugiunt manum. 380

347 vivus per i. § 353 hoc om. § 355 novisque A 364 om-
nis E 366 nichil p. iacent E 369 cordis A reg. cord. § 370 vi-
scerum A. 372 scrutetur §. — livor § 373 infaustae bovis A 376
tremulo rigore A 377 artas § 379 at sacros E 380 manu §

neque ista, quae te pepulit, armenti gravis →
→ vox est nec usquam territi resonant greges:
immugit aris ignis et trepidant foci.

OED. Quid ista sacri signa terrifici ferant
exprome: voces aure non timida hauriam.

385

TIR. His invidetis quibus opem quaeris malis.

387

OED. Memora quod unum scire caelicolae volunt,
contaminarit rege quis caeso manus.

TIR. Nec alta caeli quae levi pinna secant
nec fibra vivis rapta pectoribus potest
eiere nomen; alia temptanda est via:

390

ipse evocandus noctis aeternae plagis,
emissus Erebo ut caedis auctorem indicet.

reseranda tellus, Ditis inplacabile

395

numen precandum, populus infernae Stygis

huc extrahendus: ede cui mandes sacrum;

nam te, penes quem summa regnorum, nefas

invisere umbras. OED. Te, Creon, hic poscit labor,
ad quem secundum regna respiciunt mea.

400

TIR. Dum nos profundae claustra laxamus Stygis,
populare Bacchi laudibus carmen sonet.

CHORVS

Effusam redimite comam nutante corymbo,
mollia Nysaeis armati bracchia thyrsis!

lucidum caeli decus, huc ades

405

votis quae tibi nobiles

Thebae, Bacche, tuae

palmis supplicibus ferunt;

huc adverte favens virgineum caput,

vultu sidereo discute nubila

410

et tristes Erebi minas

avidumque fatum.

te decet cingi comam floribus vernis,

solent extrema facere securos mala.

386

381 ipsa *A* 382 fugiunt greges *A* 383 are segnis *ζ* 386
delevit *Peiperus* 390 levis p. secat *A* 391. parta *ζ* 395—432
extant in *R* 398 regn. est n. *A* 399 omnia verba post umbras
omissa videntur *R* 402 pupolare (bacchi) *E* 403. 404 extant in
cod. *Thuaneo* 404 armatus *RETh.* armate *A* corr. *ζ*. — brachia *Th.*
405 sqq. cf. *I*, 111. 120 406 votis priore versu *RE* 406. 407 uno
versu *A* quae t. n. thebae | thebae b. t. *R* 411 herebi *E*

te caput Tyria cohibere mitra
 hederave mollem
 bacifera religare frontem, 415
 spargere effusos sine lege crines, *renovare*
 rursus adducto revocare nodo;
 qualis iratam metuens novercam
 creveras falsos imitatus artus, *alabastrum*
 crine flamenti simulata virgo, 420
 luteā vestem retinente zona:
 inde tam molles placuere cultus
 et sinus laxi fluidumque syrma. *thrin*
 vidit aurato residere curru,
 veste cum longa tegeres leones, 425
 omnis Eoae plaga vasta terrae,
 qui bibit Gangen niveumque quisquis
 frangit Araxen.

Te senior *senior* turpi sequitur Silenus asello,
 turgida pampineis redimitus tempora sertis; *vineis* 430
 condita lascivi deducunt orgia mystae. *pueris*
 te Bassaridum comitata cohors
 nunc Edono pede pulsavit
 sola Pangaeō, nunc Threicio
 vertice Pindi; nunc Cadmeas 435
 inter matres impia ~~Maenas~~
 comes Ogygio venit Iaccho,
 nebride sacra praecincta latus 438
 thyrsumque levem vibrante manu: 441
 iam post laceros Pentheos artus
 thyades, oestro membra remissae, *remissae*
 velut ignotum videre nefas.

tibi commotae pectora matres 439
 fudere comam

414 mollem *an* molle *an* molli *R* 415 bacifera ζ . — hederave
 — bacif. *uno versu A* 417 renovare *E* 421 luteam ζ 422 unde ζ .
 — iam *R ut vid.* 423 fluidumque *RE* 425 regeres *REA corr. \zeta*
 426 vasta *ex veste 1 m. E* 427 Gangen *R* Gangem *EA* 428 Araxem
A 429—431 *in cod. Th.* 429 turpis *Th.* 432 coros *R ut vid.*
 433 eden ope depuls. *E* edon ope dep. ζ edom *vel* edem pede p. ζ (*A*)
 Edonii *Avantiis* Edoni *G. Fabricius* 434 Pangaei *codd. correxi* (pede
 pulsavit *quasi unum verbum*) 439. 440 *delevi* 440—444 ignotum
dimetri, claudit monom. E 442 lacertos, *sed t expunct. 1 m. E*
 443 ostro ζ . — remissa ζ

Ponti regna tenet nitidi matertera Bacchi 445
Nereidumque choris Cadmeia cingitur Ino;
ius habet in fluctus magni puer advena ponti,
cognatus Bacchi, numen non vile Palaemon.

te Tyrrhena, puer, rapuit manus,
et tumidum Nereus posuit mare; 450

caerula cum pratis mutat freta:
hinc verno platanus folio viret
et Phoebus laurus carum nemus;
garrula per ramos avis obstrepit;

tenacium vivaces hederas remus tenet, 455
summa ligat vitis carchesia.

Idaeus prora fremuit leo,
tigris puppe sedet Gangetica.
tum pirata freto pavidus natat,
et nova demersos facies habet: 460

bracchia-prima cadunt praedonibus
inlisumque utero pectus coit, *et d. d. d.*
parvula dependet lateri manus
et dorso fluctum curvo subit,
lunata scindit cauda mare: 465

et sequitur curvus fugientia carbasa delphin.

Divite Pactolos vexit te Lydius unda,
aurea torrenti deducens flumina ripa;
ambund laxavit victos arcus Geticasque sagittas
lactea Massagetes qui pocula sanguine miscet; 470
regna securigeri Bacchum sensere Lycurgi;
sensere terrae † Zalacum feroces
et quos vicinus Boreas ferit
arva mutantes
quasque Maeotis alluit gentes 475

445—448 in cod. Th. 445 Fontis A 450 timidum E 455
ramus codd. correxit Raphaelengius (S) 459 dum pir. S 466—471
in cod. Th. 466 Te sequitur E Th. A corr. S 467 Pactulos Th.,
sed o ex u ut vid. Pactolus A 470 lacta E. — s. miscent S sanguinem
vincit Th. 471 ligurgi E Th. A corr. S 472 zedacum A (te Dacum
Raphaelengius, te Dahum Bentleyius ad Lucan. II 296) conieci Galatum
474 sq. sic in E leguntur:

alluit gentes.

Rigido fluctu. Arva mutantes. Quasque meotis

Quasque despectat. vertice summo. Frigido fluctu

hic 474—476 (Arva — fluctu) supplevit 1 m. atramento paululum nigriore
(antea tantum Rigido fluctu scripserat). R, A, Q, Q minio pictae, F nigra.
cf. I, 112 A sic disponit: A. m. q. M. | a. g. f. f.

frigido fluctu

quasque despectat vertice e summo
sidus Arcadium geminumque plastrum.

ille dispersos domuit Gelonos,
arma detraxit trucibus puellis:

ore deiecto petiere terram

480

Thermodontiacae catervae,
positisque tandem levibus sagittis
Maenades factae.

sacer Cithaeron sanguine undavit

Ophioniaque caede;

485

Proetides silvas petiere, et Argos
praesente Bacchum coluit novercā.

Naxos Aegaeo redimita ponto

tradidit thalamis relictam,

virginem, meliore pensans

damnum marito:

490

pumice ex sicco

fluxit Nyctelius latex;

garruli gramen secūere rivi,

conbibit dulces humus alta sucos

niveique lactis candidos fontes

495

et mixta odorō Lesbia cum thymō.

ducitur magno nova nupta caelo:

solemne Phoebus carmen

infusis humero capillis

cantat et geminus Cupido

500

concutit taedas;

telum deposuit Iuppiter igneum

oditque Baccho veniente fulmen.

Lucida dum current annōsi sidera mundi,

Oceanus clausum dum fluctibus ambiet orbem

505

Lunaque dimissos dum plena recolliget ignes,

477 e om. codd. addidi 478 duobus versibus: s. archad. | g.
p. E 483 Menadaes f. E mites sunt factae A 484 sac. et C. S.
— inundavit S 486 agros A 487 praesentem A 489 tr. th. | r.
v. | m. p. | d. m. E tr. th. virginem relictam | m. p. damna mar. E
491 p. e. s. f. | N. l. E uno versu A 494 alia E 495 lactes A
lacus S 498 s. Ph. c. canit A 500. 501 concinit taedas gem. Cup. A
502 ippiter E 503 conditque A quodque S 504—509 in cod. Th.
505 oceanus E. — ambiat: at ex l 1 m. Th. 506 demissos E. —
recolligit E colliget: e ex i 1 m. Th.

et Paphia myrtus et per immensum mare
 motura remos alnus et Phoebus obvia 540
 enode Zephyris pinus opponens latus: *without hinc*
 medio stat ingens arbor atque umbra gravi
 silvas minores urguet et magno ambitu *around - circuit*
 diffusa ramos una defendit nemus.
 tristis sub illa, lucis et Phoebi inscius, 545
 restagnat umor frigore aeterno rigens;
 limosa pigrum circumit fontem palus.

Huc ut sacerdos intulit senior gradum,
 haut est moratus: praestitit noctem locus.
 tum effossa tellus, et super rapti rogis 550
 iaciuntur ignes. ipse funesto integit
 vates amictu corpus et frondem quatit.
 lugubris imos palla perfundit pedes,
 squalente cultu maestus ingreditur senex,
 mortifera canam taxus adstringit comam. *even here* 555
 nigro bidentes vellerē atque atrae boves
 antro trahuntur. flamma praedatur dapes
 vivumque trepidat igne ferali pecus.
 vocat inde manes teque qui manes regis
 et obsidentem claustra Lethaei lacus, *hic circa aene* 560
 carmenque magicum volvit et rabido minax
 decantat ore quidquid aut placat leves
 aut cogit umbras; sanguinem libat focis
 solidasque pecudes urit et multo specum
 saturat cruore; libat et niveum insuper 565
 lactis liquorem, fundit et Bacchum manu
 laevā canitque rursus ac terram intuens
 graviore manes voce et attonita citat.
 latravit Hecates turba; ter valles cavae
 sonuere maestum, tota succusso solo *also hinc* 570
 pulsata tellus. 'audior' vates ait,
 brata verba fudi: rumpitur caecum chaos
 iterque populis Ditis ad superos datur.
 subsidit omnis silva et erexit comas,

540 ramos §. — alnus: u i. ras. 2 m. E. — phobo R 542 adque R
 543 silva minore surgit § 544 ramis A. — umbra § 545 lucus §
 546 hic (hinc §) stagnat A 547 circuit A 552 frontem § 557 retro
 trahuntur A 560 letalis lacus codd. (loet. E) correxit N. Heinsius adv.
 p. 174 563 umbras. irrigat sanguis focos A 564 solidasque: altera s
 2 m. ex t ut vid. E 567 ac] et A 568 ciet § 569 per valles
 cavas E 574 subsedit codd. correxit Gronovius. — comam A

duxere rimas robora et totum nemus 575
 concussit horror, terra se retro dedit
 gemuitque penitus: sive temptari abditum
 Acheron profundum mente non aequa tulit,
 sive ipsa tellus, ut daret functis viam,
 compage rupta sonuit; aut ira furens 580
 triceps catenas Cerberus movit graves.
 subito dehiscit terra et immenso sinu
 laxata patuit — ipse torpentes lacus
 vidi inter umbras, ipse pallentes deos
 noctemque veram; gelidus in venis stetit 585
 haesitque sanguis. saeva prosiluit cohors
 et stetit in armis omne vipereum genus,
 fratrum catervae dente Dircae satae. 588
 tum torva Erinys sonuit et caecus Furor 590
 Horrorque et una quidquid aeternae creant
 celantque tenebrae: Luctus avellens comam
 aegreque lassum sustinens Morbus caput,
 gravis Senectus sibimet et pendens Metus 594
 avidumque populi Pestis Ogygii malum. 589
 nos liquit animus. ipsa quae ritus senis 595
 artesque norat stupuit. intrepidus parens
 audaxque damno convocat Ditis feri
 exsanguis vulgus. ilico ut nebulae leves
 volitant et auras libero caelo trahunt.
 non tot caducas educat frondes Eryx 600
 nec vere flores Hybla tot medio creat,
 cum examen arto nectitur densum globo,
 fluctusque non tot frangit Ionium mare,
 nec tanta gelidi Strymonis fugiens minas
 permutat hiemes ales et caelum secans 605
 tepente. Nilo pensat Arctoas nives
 quot ille populos vatis eduxit sonus.
 avide latebras nemoris umbrosi petunt
 animae trementes; primus emergit solo,
 dextra ferocem cornibus taurum premens, 610
 Zethus, manuque sustinens laeva chelyn

583 ipse pallentes deos | v. i. u., ipse torpentes lacus A 589 re-
 posui post v. 594 590 tum tota § 592 evellens § 593 lapsum §
 600 frondes Oeta (etha) § 602 alto codd. correxit Richter 603 io-
 nius E 604 strynnonis E 606 torpente § 608 pavide codd. cor-
 rexit Marklandus ad Stat. silv. V, 1, 11. — umbrosis E 611 susti-
 net l. chelym A

qui saxa dulci traxit Amphion sono;
 interque natos Tantalus tandem suos
 tuto superba fert caput fastu grave *hanc gloriā*
 et numerat umbras. peior hac genetrix adest 615
 furibunda Agaue, tota quam sequitur manus
 partita regem: sequitur et Bacchas lacer
 Pentheus tenetque saevus etiam nunc minas.
 tandem vocatus saepe pudibundum extulit
 caput atque ab omni dissidet turba procul 620
 celatque semet (instat et Stygias preces
 geminat sacerdos, donec in apertum efferat
 vultus opertos) Laius — fari horreo:
 stetit per artus sanguine effuso horridus,
 i-
 paedore foedo squalidam obtectus comam, 625
 et ore rabido fatur: 'O Cadmi effera,
 cruore semper laeta cognato domus,
 vibrare thyrsos, enthea natos manu
 lacerate potius — maximum Thebis scelus
 maternus amor est. patria, non ira deum, 630
 sed scelere raperis: non gravi flatu tibi
 luctificus Auster nec parum-pluvio aethere
 satiata tellus halitu sicco nocet,
 sed rex cruentus, pretia qui saevae necis
 sceptrum et nefandos occupat thalamos patris. 635
 invisa proles: sed tamen peior parens
 quam natus, utero rursus infausto gravis,
 egitque in ortus semet et matri impios
 fetus regessit, quique vix mos est feris
 fratres sibi ipse genuit — implicitum malum 640
 magisque monstrum Sphinge perplexum sua.
 te, te cruenta sceptrum qui dextra geris,
 te pater inultus urbe cum tota petam
 et mecum Erinyn pronubam thalami traham,
 traham † sonantes verbera, incestam domum 645
 vertam et penates impio Marte obteram.
 proinde pulsum finibus regem ocus

614 gravi *A* 615 hac] at *§* 617 bacchis *ex* bacchas (*sic AΣ*)
man. rec. E Baccham *§* (*Aldina*) 625 obtentus *EA* corr. *§* 628
 penthea *E* 629 macerate *E* 634 praemia *A* 638 egit qui *§*
 (*Aldina*) 639 vix] nec *A* 641 spinge *E* 644 erynim pronubam
E herines pronubas *A* 645 sonantis *E* sonantem *Gronovius* torta in-
 sonantes *N. Heinsius* adv. p. 175 tr. silentes, verberare *de Wilamowitz*.
 — incertam *§*

agite exulem quocumque funesto gradu;
solum relinquat: vere florifero virens
reparabit herbas, spiritus puros dabit
vitalis aura, veniet et silvis decor;

650

Letum Luesque, Mors Labor Tabes Dolor,
comitatus illo dignus, excedent simul;
et ipse rapidis gressibus sedes volet
effugere nostras, sed graves pedibus moras
addam et tenebo: repet incertus viae,
baculo senili triste praetemptans iter:
eripite terras, auferam caelum pater.'

655

ORD. Et ossa et artus gelidus invasit tremor:
quidquid timebam facere fecisse arguor —

660

tori iugalis abnuit Merope nefas,
sociata Polybo; sospes absolvit manus
Polybus meas: uterque defendit parens
caedem stuprumque. quis locus culpae est super?
multo ante Thebae Laium amissum gemunt,
Boeota gressu quam meo tetigi loca.

665

falsusne senior an deus Thebis gravis? —
iam iam tenemus callidi socios doli:
mentitur ista praeferens fraudi deos
vates, tibiue sceptrum despondet mea.

670

CR. Egone ut sororem regia expelli velim?
si me fides sacrata cognati laris
non containeret in meo certum statu:
tamen ipsa me fortuna terreret nimis
sollicita semper. liceat hoc tuto tibi
exuere pondus nec recedentem opprimat:
iam te minore tutior pones loco.

675

ORD. Hortaris etiam, sponte deponam ut mea
tam gravia regna? CR. Suadeam hoc illis ego,
in utrumque quis est liber etiamnum status:
tibi iam necesse est ferre fortunam tuam.

680

ORD. Certissima est regnare-cupienti via
laudare modica et otium ac somnum loqui;

648 quacumque ζ cf. I, 223 649 relinquet EA corr. ζ 656
repetet EA reptet ζ corr. ζ (D. Heinsius) 658 praeripite A 662
sociato E. — absolvit E 676 ne rec. A 679 CRE. tam gr. regna
cresua deam E 680 qui se subter etiamnum E q. e. l. etiam nunc
A. — status: altera t ex m 1 m. E 681 tibi etiam, sed et in-
duct. 1 m. E 682 via] vox E 683 et totum E. — somn. se-
qui A

ab inquieto saepe simulatur quies.

CR. Parumne me tam longa defendit fides?

OED. Aditum nocendi perfido praestat fides.

CR. Solutus onere regio regni bonis

fruo^r domusque civium coetu viget,

nec ulla vicibus surgit alternis dies

qua non propinqui munera ad nostros lares

690

sceptri redundant; cultus, opulentae dapes,

donata multis gratia nostra salus:

quid tam beatae desse fortunae rear?

OED. Quod dest: secunda non habent umquam modum.

CR. Incognita igitur ut nocens causa cadam? *+ aut a tunc* 695

OED. Num ratio vobis reddita est vitae meae?

num audita causa est nostra Tiresiae? tamen

sontes videmur. facitis exemplum: sequor.

CR. Quid si innocens sum? OED. Dubia pro certis solent

timere reges. CR. Qui pavet vanos metus,

700

veros meretur. OED. Quisquis in culpa fuit,

dimissus odit: omne quod dubium est cadat.

CR. Sic odia fiunt. OED. Odia qui nimium timet

regnare nescit: regna custodit metus.

CR. Qui sceptrā duro saevus imperio regit,

705

timet timentes: metus in auctorem redit.

OED. Servate sontem saxeo inclusum specu.

ipse ad penates regios referam gradum.

CHORVS

Non tu tantis causa periclis,

non hinc Labdacidas petunt

710

fata, sed veteres deum

irae secuntur: Castalium nemus

umbram Sidonio praebuit hospiti

lavitque Dirce Tyrios colonos,

ut primum magni natus Agenoris,

715

fessus per orbem furta sequi Iovis,

sub nostra pavidus constitit arbore

praedonem venerans suum,

685 def. dies *A* 686 praest. dies *A* 693 reor *E* 694 quod
res secundae *A* 698 ex. ut sequar, sed a ex o 1 m. *E* 701 veros
fatetur *A* 702 omne odit *G*. — quod dubium putat *A* quod obvium
est eat *E* *correxi* 709 *sq.* cf. I, 113. 125 710 non haec *codd.*
correxi — L. premunt *A* 717 consistit *E*. — sub nostrae ramis
constitit arboris *A*

monituque Phoebi
 iussus erranti comes ire vaccae, 720
 quam non flexerat
 vomer aut tardi iuga curva plaustri,
 deseruit fugas nomenque genti
 inauspicata de bove tradidit.
 tempore ex illo nova monstra semper
 protulit tellus: 725
 aut anguis imis vallibus editus
 annosa supra robora sibilat,
 supraque pinus 728
 erexit caeruleum caput,
 cum maiore sui parte recumberet; 730
 aut feta tellus impio partu
 effudit arma: sonuit reflexo
 classicum cornu lituusque adunco *clauson*
 stridulos cantus elisit aere,
 * *
 non ante linguas agiles et ora 735
 vocis ignotae clamore primum
 hostico experti:
 agmina campos cognata tenent,
 dignaque iacto semine proles,
 uno aetatem permensa die, 740
 post Luciferi nata meatus
 ante Hesperios occidit ortus.
 horret tantis advena monstros
 populique timet bella recentis,
 donec cecidit saeva iuventus 745
 genetrixque suo reddi gremio
 modo productos vidit alumnos.
 hac transierit civile nefas!
 illa Herculeae norint Thebae

supra Chaonias celsior arbores

728a

721 Q. n. f. v. a. t. | I. c. p. E 725 P. t. a. a. i. | V. e. a. s. i
 R. s. s. p. E 728 superatque p. E *sequentem versum deleui cf.*
 I, 114 729 caeruleum erexit c. A 732 sq. *distributionem in E*
(eadem in A) vide I, 126 (Effudit arma proprio versu, deinde bina com-
mata) post 734 dictum oportuit spartos pugnam iniisse 735 lin-
guas | alias et arma v. i. A 739 Lignaue E 744 regentis E 747
 productos: os ex us 1 m. E

proelia fratrum. 750
 quid Cadmei fata nepotis,
 cum vivacis cornua cervi
 frontem ramis texere novis
 dominumque canes egere suum?
 praeceps silvas montesque fugit 755
 citus Actaeon agilique magis
 pede per saltus ac saxa vagus
 metuit motas-zephyris plumas
 et quae posuit retia vitat:
 donec placidi fontis in unda 760
 cornua vidit vultusque feros;
 ibi virgineos foverat artus
 nimium saevi diva pudoris.

OEDIPVS

Curas revolvit animus et repetit metus.
 obisse nostro Laium scelere autumant 765
 superi inferique, sed animus contra innocens
 sibi que melius quam deis notus negat.
 redit memoria tenue per vestigium,
 cecidisse nostri stipitis pulsu obvium *circu*
 datumque Diti cum prior iuvenem senex, 770
 curru superbus, pelleret, Thebis procul
 Phocaea trifidas regio qua scindit vias.
 unanima coniunx, explica errores precor:
 quae spatia moriens Laius vitae tulit?
 primone in aevo viridis an fracto occidit? 775

IOCASTA

Inter senem iuvenemque, sed propior seni.
 ORD. Frequensne turba regium cinxit latus?
 IOC. Plures fefellit error ancipitis viae,
 paucos fidelis curribus iunxit labor.
 ORD. Aliquisne cecidit regio fato comes? 780
 IOC. Vnum fides virtusque consortem addidit.
 ORD. Teneo nocentem. convenit numerus, locus:
 sed tempus adde — IOC. Decima iam metitur seges.

761 ferox *E* 762 ubi *A* 764 *soaenae inscriptum* Oed. loc.
 769 impulsu *§* 770 datum esse Diti *A*. — senex *ex* senem *1 m.*
E 771 Thebas *§* 773 errorem *A* explicet rores *E* 775 fractocci-
 dit. *E*

SENEX CORINTHIUS

- Corinthus te populus in regnum vocat
patrium: quietem Polybus aeternam obtinet. 785
ORD. Vt undique in me saeva Fortuna irruit!
edissere agetum, quo cadat fato parens.
SEN. Animam senilem mollis exsolvit sopor.
ORD. Genitor sine ulla caede defunctus iacet.
testor, licet iam tollere ad caelum pie 790
puras nec ulla scelera metuentes manus.
sed pars magis metuenda fatorum manet.
SEN. Omnem paterna regna discutient metum.
ORD. Repetam paterna regna; sed matrem horreo.
SEN. Metuis parentem, quae tuum reditum expetens 795
sollicita pendet? ORD. Ipsa me pietas fugat.
SEN. Viduam relinques? ORD. Tangis en ipsos metus.
SEN. Effare mersus quis premat mentem timor;
praestare tacitam regibus soleo fidem.
ORD. Conubia matris Delphico admonitu tremo. 800
SEN. Timere vana desine et turpes metus
depone: Merope vera non fuerat parens.
ORD. Quod subditivi praemium nati petit? *omitted*
SEN. Regum superbam liberi astringunt fidem. *find*
ORD. Secreta thalami fare quo excipias modo. 805
SEN. Hae te parenti parvulum tradunt manus.
ORD. Tu me parenti tradis; at quis me tibi?
SEN. Pastor nivoso sub Cithaeronis iugo.
ORD. In illa temet nemora quis casus tulit?
SEN. Illo sequebar monte cornigeros greges. 810
ORD. Nunc adice certas corporis nostri notas.
SEN. Forata ferro gesseras vestigia,
tumore nactus nomen ac vitio pedum.
ORD. Quis fuerit ille qui meum dono dedit
corpus requiro. SEN. Regios pavit greges; 815
minor sub illo turba pastorum fuit.
ORD. Eloquere nomen. SEN. Prima languescit senum
memoria longo lassa sublabens situ.
ORD. Potesne facie noscere ac vultu virum?
SEN. Fortasse noscam: saepe iam spatio obrutam 820

784 *scaenae titulus*: senex Corinthus. idem *E* senex (Corinthus).
Oedipus *A* 786 ut] et *E* 787 ed. mihi quo *A* 790 iam licet *E*
793 discutunt *A* 799 regibus *bis E* 800 monitu *A* 804 regnum *A*
809 illa: a *ex e 1 m. E* 819 cognoscere *E* (gnoscere *N*: non recte
ut docet versus sequens)

levis exoletam memoriam revocat nota.

OED. Ad sacra et aras omne compulsus pecus
duces sequantur; ite, propere accersite,
famuli, penes quos summa consistit gregum.

SEN. Sive ista ratio sive fortuna occulit, 825
latere semper patere quod latuit diu:

saepe eruentis veritas patuit malo.

OED. Malum timeri maius his aliquod potest?

SEN. Magnum esse magna mole quod petitur scias. 830
concurrit illinc publica, hinc regis salus:

utrimque paria; contine medias manus,
nihil lacesas, ipsa se fata explicent.

OED. Non expedit concutere felicem statum:
tuto movetur quidquid extremo in loco est.

SEN. Nobilius aliquid genere regali appetis? 835
ne te parentis pigeat inventi vide.

OED. Vel paenitendi sanguinis quaeram fidem:
sic nosse certum est. ecce grandaevus senex,
arbitria sub quo regii fuerant gregis,

Phorbas. refersne nomen aut vultum senis? 840

SEN. Adridet animo forma; nec notus satis,
nec rursus iste vultus ignotus mihi.

Regnum optinente Laio famulus greges
agitasti opimos sub Cithaeronis plaga?

PHORBAS

Laetus Cithaeron pabulo semper novo 845
aestiva nostro prata summittit gregi.

SEN. Noscisne memet? PHOR. Dubitat anceps memoria.

OED. Huic aliquis a te traditur quondam puer?

effare. dubitas? cur genas mutat color?

quid verba quaeris? veritas odit moras. 850

PHOR. Obducta longo temporum tractu moves.

OED. Fatere, ne te cogat ad verum dolor.

PHOR. Inutile isti munus infantis dedi:

non potuit ille luce, non caelo frui.

SEN. Procul sit omen. vivit et vivat precor. 855

823 sequuntur E. — accersite E 825 abstulit G 828 timere E
829 petitorio E 830 illinc 1 m. ex hinc E 831 patria A 832 ipsa
se: sa sup. scr. 1 m. E. — ut nihil arcessas (accersas), ipsa te f. expli-
cant A 833 seni continuatur A 837 nec poen. A 838 sed A si E
correxi 845 scaenae inscribitur Phorbas. idem E Phorb. Sen. Oed. A
848—850 seni dantur E 851 abducta E 853 infantem A

ORD. Superesse quare traditum infantem negas?
 PHOR. Ferrum per ambos tenue transactum pedes
 ligabat artus, vulneri innatus tumor
 puerile foeda corpus urebat lues.
 ORD. Quid quaeris ultra? fata iam accedunt prope. 860
 quis fuerit infans edoce. PHOR. Prohibet fides.
 ORD. Huc aliquis ignem! flamma iam excutiet fidem.
 PHOR. Per tam cruentas vera quaerentur vias?
 ignosce quaeso. ORD. Si ferus videor tibi
 et impotens, parata vindicta in manu est: 865
 dic vera — quisnam? quove generatus patre?
 qua matre genitus? PHOR. coniuge est genitus tua.
 ORD. Dehisce, tellus, tuque tenebrarum potens,
 in Tartara ima, rector umbrarum, rape
 retro reversas generis ac stirpis vices. 870
 congerite, cives, saxa in infandum caput,
 mactate telis: me petat ferro parens,
 me natus, in me coniuges arment manus
 fratresque, et aeger populus ereptos rogis
 iaculetur ignes. saeculi crimen vagor, 875
 odium deorum, iuris exitium sacri,
 qua luce primum spiritus hausi rudes
 iam morte dignus. redde nunc animos † acres,
 nunc aliquid aude sceleribus dignum tuis.
 i, perge, propero regiam gressu pete: 880
 gratare matri liberis auctam domum.

CHORVS

— Fata si liceat mihi
 — fingere arbitrio meo,
 — temperem zephyro levi
 vela, ne pressae gravi 885
 spiritu antennae tremant:
 — lenis et modice fluens
 aura nec vergens latus

859 lue A 860 senis est A 863 Oedipo codd., Phorbanti
 Bothius dedit. — quaerenti codd. correxit Bothius 864 (si — tibi)
 et 865 Phorbanti tribuntur A 864 quaeror E 865 imp. iam
 parta A 869 i. t. iram E 871 infestum A 878 animos parens
 A pares N. Heinsius adv. p. 179 feros vel truces Buechelerus 880
 cursu pete A 881 aucta domo S 882 proprius versus, 883 ad
 finem cantici versus binorum colorum E 887 lene sed modicum
 fluens A

- ducat intrepidam ratem;
- tuta me media vebat 890
- vita decurrens via.

Cnosium regem timens
 astra dum demens petit
 artibus fisus novis,
 certat et veras aves 895
 vincere ac falsis nimis
 imperat pinnis puer,

- nomen eripuit freto;
- callidus medium senex 900
- Daedalus librans iter

- nube sub media stetit,
 alitem expectans suam
- (qualis accipitris minas *hunc*
 fugit et sparsos metu
 conligit fetus avis), 905

- donec in ponto manus
 movit implicitas puer
scilicet compede audacis viae.
- quidquid excessit modum 910
- pendet instabili loco.

- Sed quid hoc? postes sonant;
- maestus en. famulus manu
 regius quassat caput.
 ede quid portes novi.

NVNTIVS

Praedicta postquam fata et infandum genus 915
 deprendit ac se scelere convictum Oedipus
 damnavit ipse, regiam infestus petens ²
 invisā propero tecta penetravit gradu -
 qualis per arva Libycus insanit leo,
 fulvam minaci fronte concutiens iubam; 920
 vultus furore torvus atque oculi truces,
 gemitus et altum murmur, et gelidus fluit
 sudor per artus, spumat et volvit minas

891 decurrere *E* decurrente *A* *correxit* *ed. Lugdunensis (Delrio)*
 892 gnosiū *codd.* 893 alta dum *A* 894 fidens *A* 898 om. *5*
 908 audacis viae comes audax *E* comes audacis viae *A* *correxit* *Bueche-*
lerus 911 hic postis sonat *5* 912 m. et *codd. correxit* *N. Heinsius*
l. s. 913 regios *5*. — quassans *A* 915 inf. scelus *A* 922 gel.
 volat *A*

ac mersus alte magnus exundat dolor.

(secum ipse saevus) grande nescio quid parat
suisque fatis simile. 'quid poenas moror?' 925

ait 'hoc scelestum pectus aut ferro petat,
aut fervido aliquis igne vel saxo domet.

quae tigris aut quae saeva visceribus meis
incurrat ales? ipse tu scelerum capax, 930

sacer Cithaeron, vel feras in me tuas
emitte silvis, mitte vel rabidos canes —

nunc redde Agauen. anime, quid mortem times?
mors innocentem sola Fortunae eripit.'

haec fatus aptat impiam capulo manum ^{hinc}
ensemque ducit. 'itane? tam magnis breves 935

poenas sceleribus solvis atque uno omnia
pensabis ictu? moreris: hoc patri sat est;

quid deinde matri, quid male in lucem editis
natis, quid ipsi, quae tuum magnā luit 940

scelus ruina, flebili patriae dabis?

solvendo non es: illa quae leges ratas

Natura in uno vertit Oedipoda, novos
commenta partus, supplicis eadem meis

novetur. iterum vivere atque iterum mori 945

liceat, renasci semper ut totiens nova

supplicia pendas — utere ingenio, miser:

quod saepe fieri non potest fiat diu;

mors eligatur longa. quaeratur via

qua nec sepultis mixtus et vivis tamen 950

exemptus erres: morere, sed citra patrem. ^{non morere}

cunctaris, anime?' subitus en vultus gravat

profusus imber ac rigat fletu genas.

'et flere satis est? hactenus fundent levem

oculi liquorem? sedibus pulsi suis 955

lacrimas sequantur — di maritales, satim?

fodiantur oculi!' dixit atque ira furit:

ardent minaces igne truculento genae

oculique vix se sedibus retinent suis;

violentus audax vultus, iratus ferox, 960

927 ut hoc *A* 930 scelerum: prior e 2—3 *m. E* 931 tuis *5*
934 eripiet *E* 940 ipsa *E* 941 flebilis *5* 942 solvenda non
est *codd. correxit Grotius* 943 Oedipode *A* 950 quae *E* 951
cytra partem *E* 952 en] an *A* 956 hi maritales *codd. correxit*
Madvigius adv. II p. 118. — statim codd. correxi

^{vultus}
 tantum eruentis; gemuit et dirum fremens
 manus in ora torsit. at contra truces
 oculi steterunt et suam intenti manum
 ultro insecuntur, vulneri occurrunt suo,
 scrutatur avidus manibus uncis lumina,
 radice ab ima funditus vulsos simul
 evolvit orbes; haeret in vacuo manus
 et fixa penitus unguibus lacerat cavos
 alte recessus luminum et inanes sinus,
 saevitque frustra plusque quam satis est furit. 970

Factum est periculum lucis; attollit caput
 cavisque lustrans orbibus caeli plagas
 noctem experitur. quidquid effossis male
 dependet oculis rumpit, et victor deos
 conclamat omnes: 'parcite, en, patriae precor:
 iam iusta feci, debitas poenas tuli;
 inventa thalamis digna nox tandem meis.'
 rigat ora foedus imber et lacerum caput
 largum revulsis sanguinem venis vomit. 975

CHORVS

Fatis agimur: cedit fatis; 980
 non sollicitae possunt curae
 mutare rati stamina fusi.
 quidquid patimur mortale genus,
 quidquid facimus venit ex alto,
 servatque suae decreta colus 985
 Lachesis nulla revoluta manu.
 omnia secto-tramite vadunt
 primusque dies dedit extremum:
 non illa deo vertisse licet
 quae nexa suis currunt causis. 990
 it cuique-ratus prece non ulla
 mobilis ordo: multis ipsum
 metuisse nocet, multi ad fatum
 venere suum dum fata timent.

961 t. cruentus A 970 sat est S 971 tantum est codd. cor-
 rexit Madvigius l. s. p. 119 974 dependit E 975 omnis E 976
 iussa codd. correxit N. Heinsius adv. p. 463 979 vomit E 980
 agerimur: er expunct. 2 m. E. — credite AE corr. S 986 L. dura
 codd. correxi (Hf. 182) 987 certo S 991 it: t ex d ras. 2 m. E
 993 timuisse A

Sonuere fores atque ipse suum
duce non ullo luminis orbus
molitur iter.

995

OEDIPVS

Bene habet, peractum est: iusta persolvi patri.
iuvant tenebrae. quis deus tandem mihi
placatus atra nube perfundit caput?
quis scelera donat? conscium evasi diem.
nil, parricida, dexteræ debes tuæ:
lux te refugit. vultus Oedipodam hic decet.
CHOR. En ecce, rapido saeva prosiluit gradu
Iocasta vaecors, qualis attonita et furens
Cadmea mater abstulit nato caput
sensitque raptum. dubitat afflictum alloqui,
cupit pavetque. iam malis cessit pudor.
set haeret ore prima vox.

1000

1005

IOCASTA

Quid te vocem?
natumne? dubitas? natus es: natum pudet?
invite loquere nate — quo avertis caput
vacuosque vultus? OED. Quis frui tenebris vetat?
quis reddit oculos? matris, en matris sonus!
perdidimus operam. congredi fas amplius
haut est. nefandos dividat vastum mare
dirimatque tellus abdita et quisquis sub hoc
in alia versus sidera ac solem avium ~~remota~~
dependet orbis alterum ex nobis ferat.
ioc. Fati ista culpa est: nemo fit fato nocens.
OED. Iam parce verbis, mater, et parce auribus
per has reliquias corporis trunci peto,
per inauspicatum sanguinis pignus mei,
per omne nostri nominis fas ac nefas.
ioc. Quid, anime, torpes? socia cur scelerum dare

1010

1015

1020

996 d. n. u. molitur iter | luminis orbus *A* 997 mollitur *E*
998 *seaenae inscribitur* Oedipus (Oedippus *E*) Chorus Iocasta 1003
Oedipodem *A* 1007 censitque *E* corr. Σ sensimve raptum traxit
affl. *A* ante 1009 *erasum* ioc *E*. — et haeret *E* correxit *Lipsius*.
— ioc. cupiunt et horrent ora. nam quid te vocem? *A* 1010 pu-
dor *E*. 1011 immitis oro nate *A*. — advertis *E* 1012 frui et t. *A*
1013 mater an m. s. *A* 1021 tr. precor *A* 1023 ac] et *A*

poenas recusas? omne confusum perit, 1025
 incesta, per te iuris humani decus:
 morere et nefastum spiritum ferro exige.
 non si ipse mundum concitans divum sator
 corusca saeva tela iaculetur manu,
 umquam rependam sceleribus poenas pares 1030
 mater nefanda. mors placet: mortis via
 quaeratur. agedum, commoda matri manum,
 si parricida es. restat hoc operae ultimum:
 rapiatur ensis; hoc iacet ferro meus
 coniunx — quid illum nomine haud vero vocas? 1035
 socer est. utrumne pectori infigam meo
 telum an patenti conditum iugulo inprimam?
 eligere nescis vulnus: hunc, dextra, hunc pete
 uterum capacem, qui virum et natos tulit.
 CHOR. Iacet perempta. vulneri immoritur manus 1040
 ferrumque secum nimius eiecit cruor.
 ORD. Fatidice te, te praesidem et veri deum
 compello: solum debui fatis patrem;
 bis parricida plusque quam timui nocens.
 matrem peremi: scelere confecta est meo. 1045
 o Phoebe mendax, fata superavi impia.
 Pavitante gressu sequere pallentes vias;
 suspensa plantis efferens vestigia
 caecam tremante dextera noctem rege.
 ingredi praeceps, lubricos ponens gradus, 1050
 i profuge vade — siste, ne in matrem incidas.
 quicumque fessi corpore et morbo graves
 semanima trahitis pectora, en fugio exeo:
 relevate colla. mitior caeli status
 post terga sequitur: quisquis exilem iacens 1055
 animam retentat, vividos haustus levis
 concipiat. ite, ferte depositis opem:

1025 p. r. omne omne contusum p. *E* (*sic*) 1026 incerta \S
 1027 et] sed \S 1028 div. pater *A* 1029 corrusca *E* 1033 operi
codd. correxit Buechelerus 1036 socer e stuprum ne *E* 1038
Fligere E 1042 te *alterum om.* \S . — et *om.* *A* 1047 putavit
 ante gr. *E*. — fallaces vias *A* 1050 i gradere \S (*Aldina*). — po-
 nens pedes *A* 1053 trahitis corpora *A* 1055 posterga *E* 1056
 leves *E* 1057 *adfertur in recentissimis Servii codicibus ad Verg.*
Aen. XII, 395; ubi haec leguntur in cod. Paris. 7965 chart. s. XV:
'et Seneca in Theb. ite ferte depositis opem.' (*comiter tradidit Georgius*
Thilo)

mortifera mecum vitia terrarum extraho.
violenta Fata et horridus Morbi tremor,
Maciesque et atra Pestis et rabidus Dolor,
mecum ite, mecum. ducibus his uti libet.

1060

1058 terijs *A*

EXPLICIT OEDIPPVS . INCIPIT | AGAMENNON *E* *sequitur*
Troas A

A G A M E M N O N

P E R S O N A E

THYESTIS VMBRA
CLYTAEMNESTRA
NVTRIX,
AEGISTHVS
EVRYBATES
CASSANDRA
AGAMEMNON
ELECTRA
STROPHIVS
ORESTES tacitus
PYLADES tacitus
CHORVS duplex

SCAENA MYCENIS

THYESTIS VMBRA

Opaca linquens Ditis inferni loca
 adsum profundo Tartari emissus specu,
 incertus utras oderim sedes magis:
 fugio Thyestes inferos, superos fugo.
 en horret animus et pavor membra excutit: 5
 video paternos, immo fraternos lares.
 hoc est vetustum Pelopiae limen domus;
 hinc auspicari regium capiti decus
 mos est Pelasgis, hoc sedent alti toro
 quibus superba sceptrata gestantur manu, 10
 locus hic habendae curiae — hic epulis locus.
 libet reverti. nonne vel tristes lacus
 incolere satius, nonne custodem Stygis
 trigemina nigris colla iactantem iubis?
 ubi ille celeri corpus evinctus rotae 15
 in se refertur, ubi per adversum irritus
 redeunte totiens luditur saxo labor,
 ubi tondet ales avida fecundum iecur,
 et inter undas fervida exustus siti
 aquas fugaces ore decepto appetit 20
 poenas daturus caelitem dapibus graves —
 sed ille nostrae pars quota est culpa senex?
 reputemus omnes quos ob infandas manus
 quaesitor urna Cnosius versat reos,
 vincam Thyestes sceleribus cunctos meis: 25
 a fratre vincar, liberis plenus tribus
 in me sepultis; viscera exedi mea.
 nec hactenus Fortuna maculavit patrem,
 sed maius aliud ausa commisso scelus
 natae nefandos petere concubitus iubet. 30
 non pavidus hausi dicta, sed cepi nefas.
 ergo ut per omnes liberos irem parens,
 coacta fati nata fert uterum gravem,

9 alte *E* 14 tergemina *ζ*. — nimis *E* 15 rota *E* 23 re-
 petamus *ζ* 24 gnosi^{us} *codd.* 32 omnis *E*

me patre dignum. versa natura est retro:
 avo parentem, pro nefas, patri virum, 35
 natis nepotes miscui — nocti diem.

Sed sera tandem respicit fessos malis
 post fata demum sortis incertae fides:
 rex ille regum, ductor Agamemnon ducum,
 cuius secutae mille vexillum rates 40

Iliaca velis maria texerunt suis,
 post decima Phoebi lustra devicto Ilio
 adest. — daturus coniugi iugulum suae.
 iam iam natabit sanguine alterno domus:
 enses secures tela, divisum gravi 45

ictu bipennis regium video caput,
 iam scelera prope sunt, iam dolus caedes cruor —
 parantur epulae. causa natalis tui,
 Aegisthe, venit, quid pudor vultus gravat?
 quid dextra dubio trepida consilio labat? 50

quid ipse temet consulis torques rogas,
 an deceat hoc te? respice ad matrem: decet.

Sed cur repente noctis aestivae vices
 hiberna longa spatia producunt mora,
 aut quid cadentes detinet stellas polo? 55
 Phoebum moramur? redde iam mundo diem.

CHORVS

O regnorum magnis fallax
 Fortuna bonis, in praecipiti
 dubioque locas nimis excelsos;
 numquam placidam sceptris quietem 60
 certumve sui tenere diem;

alia ex aliis cura fatigat
 vexatque animos nova tempestas.
 non sic Libycis syrtibus aequor
 furit alternos volvere fluctus, 65

non Euxini turgent ab imis
 commota vadis unda nivali
 vicina polo,
 ubi caeruleis immunis aquis

35 avo nepotem *Σ* 38 incestae *A* 42 post dena *A* 45 se-
 cures *A* 51 timet *E* 52 an matrem *A* 59 excelsos nimis *E*
correxit L. Muellerus de re metr. p. 169 nimis excelsa locas (loco *Σ*)
A 63 vexat animos *E* 66 euxini: eu *i. ras.* 2—3 *m.* (non sic euxini
M non eyxini *N*) 68 vicina *sq. dimetri codd.*

lucida versat plaustra Bootes, 70
 ut praecipites regum casus
 Fortuna rotat. metui cupiunt
 metuque timent, non nox illis
 alma recessus praebet tutos,
 non curarum somnus domitor 75
 pectora solvit.
 quas non arces scelus alternum
 dedit in praeceps? impia quas non
 arma fatigant? iura pudorque
 et coniugii sacrata fides 80
 fugiunt aulas; sequitur tristis
 sanguinolenta Bellona manu
 quaeque superbos urit Erinys,
 nimias semper comitata domos,
 quas in planum quaelibet hora 85
 tulit ex alto.
 licet arma vacent cessentque doli,
 sidunt ipso pondere magna
 ceditque oneri Fortuna suo.
 vela secundis inflata notis 90
 ventos nimium timuere suos,
 nubibus ipsis inserta caput
 turris pluvio vapulat Austro,
 densasque nemus spargens umbras
 annosa videt robora frangi; 95
 feriunt celsos fulmina colles,
 corpora morbis maiora patent
 et cum in pastus armenta vagos
 vilia currant, placet in vulnus
 maxima cervix. 100
 quidquid in altum Fortuna tulit,
 ruitura levat. modicis rebus
 longius aevum est: felix mediae
 quisquis turbae sorte quietus
 aura stringit litora tuta 105
 timidusque mari credere cumbam
 remo terras propiore legit.

70 pl. B. *monometer codd.* 76 solvit: it *i. ras.* 1—2 m. E
 80 fides: e *i. ras.* 1—2 m. E 81 faciunt E 84 tumidas semper A
 85 qualibet S 86 sq. *dimetri*, 89 F. suo *monometer codd.* 97 pa-
 tent: e 2 m. (*ex i?*) E 99 currunt S 100 sq. *dimetri*, 107 pr. legit
monometer codd. 103 fel. quisquis mediae t. E 104 parte A

CLYTAEMNESTRA

Quid, segnis anime, tuta consilia expetis?
 quid fluctuaris? clausa iam melior via est:
 licuit pudicos coniugis quondam toros 110
 et sceptrata casta vidua tutari fide —
 periire mores ius decus pietas fides
 et qui redire cum perit nescit pudor;
 da frena et omnem prona nequitiam incita:
 per scelera semper sceleribus tutum est iter. 115
 tecum ipsa nunc evolve femineos dolos,
 quod ulla coniunx perfida atque impos sui
 amore caeco, quod novercales manus
 ausae, quod ardens impia virgo face,
 Phasiaca fugiens regna Thessalica trabe: 120
 ferrum, venena; vel Mycenaeas domos
 coniuncta socio profuge furtiva rate —
 quid timida loqueris furta et exilium et fugas?
 soror ista fecit; te decet maius nefas.

NVTRIX

Regina Danaum et inclitum Ledaee genus, 125
 quid tacita versas quidve consilii impotens
 tumido feroces impetus animo geris?
 licet ipsa sileas, totus in vultu est dolor.
 proin quidquid est, da tempus ac spatium tibi:
 quod ratio non quit saepe sanavit mora. 130
 CLYT. Maiora cruciant quam ut moras possim pati;
 flammae medullas et cor exurunt meum,
 mixtus dolori subdidit stimulos timor,
 invidia pulsat pectus; hinc animum iugo
 premit cupido turpis et vinci vetat: 135
 et inter istas mentis obsessae faces,
 fessus quidem et devinctus et pessumdatus,
 pudor rebellat. fluctibus variis agor,
 ut cum hinc profundum ventus, hinc aestus rapit,

scaenae inscribitur Clytemestra (sic ubique EA. usurpando nomine Seneca abstinuit. cf. Liv. Andr. v. 11 Ribb.) Nutrix 108 anime: e i. ras. 2 m. E 111 casta iuncta A 120 Th. grave E 121 Mycenaeas domo A 124 sors ista A 126 consilia E 129 proin sed lineolam adiecit scholiasta de quo vide ad Phaed. 574 (qui cum alia per raro tum sq. versu non quit interpretatus est per nequid) E proinde MA 130 nequit S 131 ut om. E 133 lixtus E 134 pulsat. cecus hinc E 137 devinctus A

incerta dubitat unda cui cedat malo. 140
 proinde omisi regimen e manibus meis:
 quocumque me ira, quo dolor, quo spes feret,
 huc ire pergam; fluctibus dedimus ratem:
 ubi animus errat, optimum est casum sequi.
 NVTR. Caeca est temeritas quae petit casum ducem. 145
 CLYT. Cui ultima est fortuna, quid dubiam timet?
 NVTR. Tuta est latetque culpa, si pateris, tua.
 CLYT. Perlucet omne regiae vitium domus.
 NVTR. Piget prioris et novum crimen struis?
 CLYT. Res est profecto stulta nequitiae modus. 150
 NVTR. Quod metuit auget qui scelus scelere obruit.
 CLYT. Et ferrum et ignis saepe medicinae loco est.
 NVTR. Extrema primo nemo temptavit loco.
 CLYT. Rapienda rebus in malis praeceps via est.
 NVTR. At te reflectat coniugi nomen sacrum. 155
 CLYT. Decem per annos vidua respiciam virum?
 NVTR. Meminisse debes sobolis ex illo tuae.
 CLYT. Equidem et iugales filiae memini faces
 et generum Achillem: praestitit matri fidem.
 NVTR. Redemit illa classis immotae moras 160
 et maria pigro fixa languore impulit.
 CLYT. Pudet doletque — Tyndaris, caeli genus,
 lustrale classi Doricae peperit caput.
 revolvit animus virginis thalamos meae
 quos ille dignos Pelopia fecit domo, 165
 cum stetit ad aras ore sacrifico pater
 quam nuptiales! horruit Calchas suae
 responsa vocis et recedentes focos.
 o scelera semper sceleribus vincens domus,
 cruore ventos emimus, bellum nece! 170
 sed vela pariter mille fecerunt rates?
 non est soluta prospero classis deo:
 eiecit Aulis impias portu rates.
 sic auspicatus bella non melius gerit.
 amore captae captus, immotus prece 175
 Zminthea tenuit spolia Phoebei senis,

143 hoc *E*. — dedam *A* 146 dubium *A* 154 capienda *A*
 158 Et quidem *E* 160. 161 *Clytaemnestrae dantur* ζ 161 longo
 impulit *E* 162 pudet pigetque *A* 163 peperit *A* 166 sacri-
 lego *A* 167 quasi nupt. *A*. — nuptialis *E*. — chalchas *E* 170 emi-
 nus *E* 171 *nutrici datur* ζ . — sed bella *E* 173 eiecit alio *E*
 176 Phoebei ducis *A*

ardore sacrae virginis iam tum furens.
 non illum Achilles flexit indomitus minis,
 non ille solus fata qui mundi videt,
 in nos fidelis augur, in captas levis, 180
 non populus aeger et relucens rogi:
 inter ruentis Graeciae stragem ultimam
 sine hoste victus marceat ac Veneri vacat
 reparatque amores; neve desertus foret
 a paelice umquam barbara caelebs torus, 185
 ablatam Achilli diligit Lyrnesida,
 nec rapere pudivit e sinu avulsam viri —
 en Paridis hostem. nunc novum vulnus gerens
 amore Phrygiae vatis incensus furit,
 et post tropaea Troica ac versum Ilium 190
 captae maritus remeat et Priami gener.

Accingere, anime: bella non levia apparatus.
 scelus occupandum est. pigra, quem expectas diem?
 Pelopia Phrygiae sceptrum dum teneant nurus?
 an te morantur virgines viduae domi 195
 patrique Orestes similis? horum te mala
 ventura moveant, turbo quis rerum imminet:
 quid, misera, cessas? en adest natis tuis
 furens noverca. per tuum, si aliter nequit,
 latus exigatur ensis et perimat duos. 200
 misce cruorem, perde pereundo virum:
 mors misera non est commori cum quo velis.
 NVTR. Regina, frena temet et siste impetus,
 et quanta temptes cogita: victor venit
 Asiae ferocis, ultor Europae, trahit 205
 captiva Pergama et diu victos Phrygas;
 hunc fraude nunc conaris et furto aggredi,
 quem non Achilles ense violavit fero,
 quamvis procacem torvus armasset manum,
 non melior Ajax morte decreta furens, 210
 non sola Danaïs Hector et bello mora,
 non tela Paridis certa, non Memnon niger,
 non Xanthus armis corpora immixtis gerens
 fluctusque Simois caede purpureos agens,

177 virg. tantum § 182 om. E 185 umq. vel suus cael. A
 186 Briseida (—dam §) A 187 vulsam A 188 en rapidis h. E
 180 trophea troiaca E 199 aliud nequit A 201 perfunde virum E
 203 impetum vulgo post Scriverium contra codd. 204 tentas § 207
 et f.] insana A 213 santhus E. — immixta EA corr. §

non nivea proles Cycnus aequorei dei, 215
 non bellicoso Thressa cum Rheso phalanx,
 non picta pharetras et securigera manu
 peltata Amazon? hunc domi reducem paras
 mactare et aras caede maculare impia?
 victrix inultum Graecia hoc facinus feret? 220
 equos et arma classibusque horrens fretum
 propone et alto sanguine exundans solum
 et tota captae fata Dardaniae domus
 regesta Danaïs. comprime adfectus truces
 mentemque tibimet ipsa pacifica tuam. 225

AEGISTHVS

Quod tempus animo semper ac mente horrui
 adest profecto, rebus extremum meis.
 quid terga vertis, anime? quid primo impetu
 deponis arma? crede perniciem tibi
 et dira saevos fata moliri deos. 230
 oppone cunctis vile supplicii caput,
 ferrumque et ignes pectore adverso excipe,
 Aegisthe: non est poena sic nato mori.
 tu nos pericli socia, tu, Leda sata,
 comitare tantum: sanguinem reddet tibi 235
 ignavus iste ductor ac fortis pater.
 sed quid trementes circuit pallor genas
 iacensque vultu languido optutus stupet?
 CLYT. Amor iugalis vincit ac flectit retro:
 referemur illuc, unde non decuit prius 240
 abire; sed nunc casta repetatur fides,
 nam sera numquam est ad bonos mores via:
 quem paenitet peccasse paene est innocens.
 AEG. Quo raperis amens? credis aut speras tibi
 Agamemnonis fidele coniugium? ut nihil 245
 subesset animo quod graves faceret metus:
 tamen superba et impotens flatu nimis
 Fortuna magno spiritus tumidos daret.
 gravis ille sociis stante adhuc Troia fuit:
 quid rere ad animum suapte natura trucem 250

220 ultrix *A* 222 praepone *A* 225 ipsa: p 2 m. i. ras. (ex
 s?) *E* scaenae inscribitur Aegistus. Clytemestra. Nutrix *E* Aeg. Clyt.
A 229 permitti tibi *E* 233 Clytaemnestrae est *A* 236 fortis pari-
 ter *E* 240 referemus *E* correxi (referamur Gronovius) remeemus *A*.
 245 Agamemnonis *E* 247 et innocens *E*

- Troiam addidisse? rex Mycenarum fuit,
 veniet tyrannus: prospera animos efferant.
 effusa circa paelicum quanto venit
 turba apparatu! sola sed turba eminent
 tenetque regem famula veridici dei: 255
 feresne thalami victa consortem tui?
 at illa nolet. ultimum est nuptae malum
 palam mariti possidens paelex domum.
 nec regna socium ferre nec taedae sciunt.
 CLYT. Aegisthe, quid me rursus in praeceps agis 260
 iramque flammis iam residentem incitas?
 permisit aliquid victor in captam sibi:
 nec coniugem hoc respicere nec dominam decet.
 lex alia solio est, alia privato in toro.
 quid quod severas ferre me leges viro 265
 non patitur animus turpis admissi memor?
 det ille veniam facile cui venia est opus.
 AEG. Ita est? pacisci mutuam veniam licet?
 ignota tibi sunt iura regnorum aut nova?
 nobis maligni iudices, aequi sibi 270
 id esse regni maximum pignus putant,
 si quidquid aliis non licet solis licet.
 CLYT. Ignovit Helenae: iuncta Menelao redit
 quae Europam et Asiam paribus afflixit malis.
 AEG. Sed nulla Atriden Venere furtiva abstulit 275
 nec cepit animum coniugi obstrictum suae.
 iam crimen ille quaerit et causas parat.
 nil esse crede turpe commissum tibi:
 quid honesta prodest vita, flagitio vacans?
 ubi dominus odit fit nocens, non quaeritur. 280
 Spartamne repetes sprete et Eurotan tuum
 patriasque sedes profuga? non dant exitum
 repudia regum. spe metus falsa levas.
 CLYT. Delicta novit nemo nisi fidus mea.
 AEG. Non intrat umquam regium limen fides. 285
 CLYT. Opibus merebor, ut fidem pretio obligem.

252 efferunt *codd.* correxit *Buechelerus* 254 sed longe emi-
 net *A* 257 nollet *E* 258 mariti *ex* marita 1 *m.* *E* 260 CLYT. *minio*
pictum, sed detersum cum scholiis; deinde 2—3 m. atramento repe-
tum CLI. *E.* — praeceps rapis *A* 262 aliquis *E* 263 non — non *§*
 264 socio *§.* — privata *E.* — in *om.* *§* 268 paciisci *E* 269 *hanc*
 nova *A* 278 nichil *E* 279 flag. carens *A* 281 spartemne *A.* —
 et eurotantum *E* correxit *Gronovius* et a tanto viro *A* 283 metum *A*

AEG. Pretio parata vincitur pretio fides.

CLYT. Surgit residuus pristinae mentis pudor —
quid obstrepis? quid voce blandiloqua mala
consilia dictas? scilicet nubet tibi,
regum relicto rege, generosa exuli?

290

AEG. Et cur Atrida videor inferior tibi,
natus Thyestae? CLYT. Si parum est, adde et nepos.

AEG. Auctore Phoebos gignor: haud generis pudet.

CLYT. Phoebum nefandae stirpis auctorem vocas,
quem nocte subita frena revocantem sua
caelo expulistis? quid deos probro addimus?

295

subripere doctus fraude geniales toros,
quem Venere tantum scinus illicita virum,
facesse propere ac dedecus nostrae domus
asportata ab oculis: haec vacat regi ac viro.

300

AEG. Exilia mihi sunt haud nova, assuevi malis.
si tu imperas, regina, non tantum domo
Argisve cedo: nil moror iussu tuo
aperire ferro pectus aerumnis grave.

305

CLYT. Siquidem hoc cruenta Tyndaris fieri sinam.
quae iuncta peccat debet et culpae fidem.
secede mecum potius, ut rerum statum
dubium ac minacem iuncta consilia explicent.

CHORVS

Canite, o pubes inclita, Phoebum!
tibi festa caput

310

turba coronat, tibi virgineas,
laurum quatiens,

de more comas innuba fudit
stirps Inachia;

315

quaeque Erasini gelidos fontes,
quaeque Eurotan,

318

quaeque virenti tacitum ripa
bibis Ismenon:

320

tu quoque nostros, Thebais hospes,
comitare choros,

316

317

288—305 *nutrix cum Aegistho conloquitur E cf. I, 83* 291
generoso *E* 297 probro advocas *A* 298 sub rupe reductus f. ge-
nialis tori *E* 300 secede propere, dedecus clarae domus *A* 301 regia
viro *E* 306 sinam: am *detersum cum scholiis E extat Σ* 307
quae invita *EA corr. Σ* 310 *carmen in A dimetris decurrit et*
monometro clauditur 314 fundit *A* 315 stirpis inachiae *E* 316.
317 *post v. 321 collocavit Bothius* 316 Thebana manus *A*

quam fatorum praescia Manto, 322
 sata Tiresia,
 Latonigenas monuit sacris
 celebrare deos. 325
 arcus, victor, pace relata,
 Phoebe, relaxa
 umeroque graves levibus telis
 pone pharetras
 resonetque manu pulsa citata 330
 vocale chelys:
 nil acre velim magnumque modis
 intonet altis,
 sed quale soles levior lyra
 flectere carmen 335
 simplex, lusus cum docta tuos
 Musa recenset;
 licet et chorda graviore sones,
 quale canebas
 cum Titanas fulmine victos 340
 videre dei,
 vel cum montes montibus altis
 super impositi
 struxere gradus trucibus monstris,
 stetit imposita 345
 Pelion Ossa, pinifer ambos
 pressit Olympus.
 ades, o magni, soror et coniunx,
 consors sceptri,
 regia Iuno: tua te colimus 350
 turba Mycenae.
 tu sollicitum supplexque tui
 numinis Argos
 sola tueris, tu bella manu
 pacemque regis; 355
 tu nunc laurus Agamemnonias
 accipe victrix.
 tibi multifora tibia buxo
 solemne canit,
 tibi fila movent docta puellae 360
 carmine molli,

324 sacri *E* 326 arcus vinclo ζ . — pace rel. *om.* ζ 336 s.
 versus ζ 338 corda *E*. — sones: e ex o 1 m. *E* 340 fulmine
 misso *A* 341 fregere dei *A* 348 Aades *E* 356 claros (lauros)
 Agamemnonios ζ agamennonias *E*

tibi votivam matres Graiae
 lampada iactant:
 ad tua coniunx candida tauri
 delubra cadet, 365
 nescia aratri, nullo collum
 signata iugo.
 tuque, o magni nata Tonantis,
 incluta Pallas,
 quae Dardanias cuspide turres 370
 saepe petisti,
 te permixto matrona minor
 maiorque choro
 colit et reserat veniente dea
 templa sacerdos: 375
 tibi nexilibus turba coronis
 redimita venit,
 tibi grandaevi lassique senes
 compote voto
 reddunt grates libantque manu 380
 vina trementi.
 et te Triviam nota memores
 voce precamur:
 tu maternam sistere Delon,
 Lucina, iubes, 385
 huc atque illuc prius errantem
 Cyclada ventis;
 nunc iam stabilis fixa terras
 radice tenet,
 respuit auras religatque rates 390
 assueta sequi.
 tu Tantalidos funera matris
 victrix numeras:
 stat nunc Sipyli vertice summo
 flebile saxum, 395
 et adhuc lacrimas marmora fundunt
 antiqua novas.

365 cadit *A* 370 q. D. saepe pet. cusp. turres *A* 379 ad-
 fert *Priscianus* I p. 253, 10 *H.* 'Seneca in *Phaedra* (v. 710), in eadem:
 compote voto' (in eodem cod. *Halberstad.* huc rettulit *Welckerus* trag.
gr. III p. 1448) 382 Trivia grata mem. *A* 386 errante *E* post
 397 haec leguntur: Lacrimas maesta aeternum | marmora manant *E* et
 similia *Σ.* quae ex ascripto versu *Ovidii met. VI*, 312 (et lacrimas
 etiamnunc marmora manant) orta esse vidit *Gronovius*

colit impense femina virque
numen geminum.

tuque ante omnes, pater ac rector
fulmine pollens,

400

cuius nutu simul extremi
tremuere poli,

generis nostri, Iuppiter, auctor,
cape dona libens

405

abavusque tuam non degenerem
respice prolem.

Sed ecce, vasto concitus miles gradu
manifesta properat signa laetitiae ferens
(namque hasta summo lauream ferro gerit)
fidusque regi semper Eurybates adest.

410

EURYBATES

Delubra et aras caelitum et patrios lares
post longa fessus spatia, vix credens mihi,

392^a

supplex adoro. vota superis solvite:

telluris altum remeat Argolicae decus

395^a

tandem ad penates victor Agamemnon suos.

CLYTEMNESTRA

Felix ad aures nuntius venit meas.

ubinam petitus per decem coniunx mihi

annos moratur? pelagus an terras premit?

EUR. Incolumis, auctus gloria, laude inclitus

400^a

reducem expetito litori impressit pedem.

CLYT. Sacris colamus prosperum tandem diem

et si propitios attamen lentos deos.

tu pande vivat coniugis frater mei

et pande teneat quas soror sedes mea.

405^a

EUR. Meliora votis posco et obtestor deos:

nam certa fari sors maris dubii vetat.

ut sparsa tumidum classis excepit mare,

ratis videre socia non potuit ratem.

quin ipse Atrides aequore immenso vagus

410^a

graviora pelago damna quam bello tulit

400 teque ζ . — omnis *E* 405 caede dona *E* 409 gerens *A*
411 regis *E* 392^a (*sic versus istos notavimus ne a Gronovii nume-*
ris cantico interruptis per totam fabulam recederemus) *scaenae titulus*
Euribates. Clytemestra. Chorus E Eur. Clyt. A 396^a agamenon *E*

remeatque victo similis, exiguas trahens
lacerasque victor classe de tanta rates.

CLYT. Effare casus quis rates hausit meas
aut quae maris fortuna dispulerit duces. 415

EVR. Acerba fatu poscis, infaustum iubes
miscere laeto nuntium. refugit loqui
mens aegra tantis atque inhorrescit malis.

CLYT. Exprome: clades scire qui refugit suas
gravat timorem; dubia plus torquent mala. 420

EVR. Vt Pergamum omne Dorica cecidit face,
divisa praeda est, maria properantes petunt.
iamque ense fessum miles exonerat latus,
neglecta summas scuta per puppes iacent;
ad militares remus aptatur manus 425

omnisque nimium longa properanti mora est.
signum recursus regia ut fulsit rate
et clara laetum remigem monuit tuba,
aurata primas prora designat vias
aperitque cursus, mille quos puppes secant. 430

hinc aura primo lenis impellit rates
adlapsa velis; unda vix actu levi
tranquilla Zephyri mollis afflatu tremit,
splendetque classe pelagus et pariter latet.
iuvat videre nuda Troiae litora, 435
iuvat relictis sola Sigei loca.

properat iuventus omnis adductos simul
lentare remos, adiuvat ventos manu
et valida nisu bracchia alterno movet.
sulcata vibrant aequora et latera increpant 440
dirimuntque canae caerulum spumae mare.

ut aura plenos fortior tendit sinus,
posuere tonsas, credita est vento ratis
fususque transtris miles aut terras procul,
quantum recedunt vela, fugientes notat, 445
aut bella narrat: Hectoris fortis minas
currusque et empto redditum corpus rogo,
sparsum cruore regis Herceum lovem.
tunc qui iacente reciprocus ludit salo

414 quis fare nostras hauserit casus rates *A* 424 summa *E*
428 lentum *codd. correxi cf. I, 32.* — regimen emovit *A* 429 sig-
navit vias *A* 432 tactu levis *A* 439 validam subracchia *E (corr.*
2 *m.)* 444 transtris navita *A* 448 herculeum *Σ* 449 tum *A*

tumidumque pando transilit dorso mare 450
 Tyrrhenus omni piscis exultat freto
 agitatque gyros et comes lateri adnatat,
 anteire naves laetus et rursus sequi;
 nunc prima tangens rostra lascivit chorus,
 millesimam nunc ambit et lustrat ratem. 455
 iam litus omne tegitur et campi latent
 et dubia parent montis Idaei iuga;
 et iam, quod unum pervicax acies videt,
 Iliacus atra fumus apparet nota.
 iam lassa Titan colla relevabat iugo, 460
 in astra iam lux prona, iam praeceps dies.
 exigua nubes sordido crescens globo
 nitidum cadentis inquinat Phoebi iubar;
 suspecta varius occidens fecit freta.
 nox prima caelum sparserat stellis, iacent 465
 deserta vento vela. tum murmur grave,
 maiora minitans, collibus summis cadit
 tractuque longo litus ac petrae gemunt;
 agitata ventis unda venturis tumet:
 cum subito luna conditur, stellae latent, 470
 in astra pontus tollitur, caelum perit.
 nec una nox est: densa tenebras obruit
 caligo et omni luce subducta fretum
 caelumque miscet. undique incumbunt simul
 rapiuntque pelagus infimum † everso polo 475
 adversus Euro Zephyrus et Boreae Notus.
 sua quisque mittit tela et infesti fretum
 emoliuntur, turbo convolvit mare:
 Strymonius altas Aquilo contorquet nives
 Libycusque harenas Auster ac Syrtes agit; 480
 nec manet in Austro: flat gravis nimbis Notus,
 imbre auget undas, Euris orientem movet
 Nabataea quatiens regna et Eoos sinus;
 quid rabidus ora Corus Oceano exerens?
 mundum revellit sedibus totum suis, 485
 ipsosque rupto crederes caelo deos

451 omnis *§* 452 agitque *A* 457 patent *§* 458 et id
 quod *E* 470 luna subito *§*. — stellae cadunt *A* 475 infimo ever-
 sum solo *A* *conieci*: infimum venti polo *deleto v.* 476 *cui non convenit*
cum sqq. 476 adversus: us *ex os 1 m. E* 477 mittunt *A* 480 ac]
 ad *E* 481 fit gravis *codd. correxi* 483 ete eo sonus *E* 484 ra-
 pidus *A*. — oceano *E* 485 revelli *A*

decidere et atrum rebus induci chaos.
 vento resistit aestus et ventus retro
 aestum revolvit; non capit sese mare
 undasque miscent imber et fluctus suas. 490
 nec hoc levamen denique aerumnis datur,
 videre saltem et nosse quo pereant malo:
 premunt tenebrae lumina et dirae Stygis
 inferna nox est. excidunt ignes tamen
 et nube dirum fulmen elisa micat, 495
 miserisque lucis tanta dulcedo est malae:
 hoc lumen optant. ipsa se classis premit
 et prora prorae nocuit et lateri latus.
 illam dehiscens pontus in praeceps rapit
 hauritque et alto redditam revomit mari; 500
 haec onere sedit, illa convulsum latus
 submittit undis, fluctus hanc decimus tegit;
 haec lacera et omni decore populato levis
 fluitat nec illi vela nec tonsae manent
 nec rectus altas malus antemnas ferens, 505
 sed trunca toto puppis Icario natat.
 nil ratio et usus audet: ars cessit malis;
 tenet horror artus, omnis officio stupet
 navita relicto, remus effugit manus.
 in vota miseros ultimus cogit timor 510
 eademque superos Troes et Danai rogant.
 quid fata possunt! invidet Pyrrhus patri,
 Aiaci Vlixes, Hectori Atrides minor,
 Agamemno Priamo; quisquis ad Troiam iacet
 felix vocatur, cadere qui meruit gradu, 515
 quem fama servat, victa quem tellus tegit.
 'nil nobile ausos pontus atque undae ferunt?
 ignava fortes fata consument viros?
 perdenda mors est? quisquis es nondum malis
 satiate tantis caelitum, tandem tuum 520
 numen serena: cladibus nostris daret
 vel Troia lacrimas. odia si durant tua
 placetque mitti Doricum exitio genus,

487 decedere *E* 491 datum est *A* 499 im pr. *E* 500 mare
codd. correxit Gronovius (qui scripsit alio — mari) 501 sedit *Σ*
 503 latera *E*. — populata *Σ* 506 structa (fracta) toto turpis *Σ*. —
Ionio codd. correxit de Wilamowitz 507 audet in magnis malis *A*
 512 pirrus *E* 514 agamenon *EA correxit Gronovius* 515 qui
 potuit *Σ*. — manu *A* 517 ferent *A* 519 pudenda *Σ*

quid hos simul perire nobiscum iuvat,
 quibus perimus? sistite infestum mare: 525
 vehit ista Danaos classis et Troas vehit.
 nec plura possunt: occupat vocem mare.

Ecce alia clades. fulmine irati Iovis
 armata Pallas quidquid aut hasta minax
 aut aegide et furore Gorgoneo potest 530
 aut igne patrio temptat, et caelo novae
 spirant procellae. solus invictus malis
 luctatur Ajax. vela cogentem hunc sua
 tento rudente flamma perstrinxit cadens.

libratur aliud fulmen: hoc toto impetu 535
 certum reducta Pallas excussit manu,
 imitata patrem. transit Aiace[m] et ratem
 ratisque partem secum et Aiace[m] tulit.

nil ille motus, ardua ut cautes, salo
 ambustus extat, dirimit insanum mare 540

fluctusque rumpit pectore et navem manu
 complexus ignes traxit et caeco mari
 conlucet Ajax, omne resplendet fretum.
 tandem occupata rupe furibundum intonat:
 'superasse iuvat pelagus atque ignes — iuvat 545
 vicisse caelum Palladem fulmen mare.

non me fugavit bellici terror dei 547

Phoebea nec me tela pepulerunt gradu: 549

cum Phrygibus istos vicimus — tene horream? 550

aliena inertis tela mittis dextera.

quid si ipse mittat? plura cum auderet furens,
 tridente rupem subruit pulsam pater

Neptunus imis exerens undis caput
 solvitque montem; quem cadens secum tulit 555
 terraque et igne victus et pelago iacet.

Nos alia maior naufragos pestis vocat.

et Hectorem una solus et Martem tuli 548

525 p. et sistite *E* 526 troias vehit *E* Troas simul *A* 530 aut
 furore *codd. correxit Gronovius* 534 tenso *A* 538 ratisque: r
nigr. 2 m. i. ras. litterae rubr. E. — et Aiace[m] *A* et magis *E corr. 5*
 542 c. in se traxit *codd. correxit Madvigius adv. II p. 125* 545 supe-
 rasse nunc pel. *E* s. nunc se pel. *A correxi* (s. novi de *Wilamowitz*)
 548 *delevi cf. I, 209* 550 tandem horream *A* 551 tela mitti dex-
 tera *A correxit Lipsius* tela pepulerunt gradu *E (ex v. 549)* 556 ter-
 raque: te ex to 1 m. ut vid. *E*

est humilis unda, scrupis mendax vadis,
 ubi saxa rapidis clausa verticibus tegit
 fallax Caphereus; aestuat scopulis fretum 560
 fervetque semper fluctus alterna vice.
 arx imminet praerupta quae spectat mare
 utrimque geminum: Pelopis hinc oras tui
 et Isthmon, arto qui recurvatus solo
 Ionia iungi maria Phrixeis vetat, 565
 hinc scelere Lemnon nobilem et Calchedona
 tardamque ratibus Aulida: hanc arcem occupat
 Palamedis ille genitor et clarum manu
 lumen nefanda vertice e summo efferens
 in saxa ducit perfida classem face, 570
 haerent acutis rupibus fixae rates;
 has inopis undae brevia comminuunt vada,
 pars vehitur huius prima, pars scopulo sedet;
 hanc alia retro spatia relegentem ferit
 et fracta frangit. iam timent terram rates 575
 et maria malunt. cecidit in lucem furor:
 postquam litatum est Ilio, Phoebus redit
 et damna noctis tristis ostendit dies.
 CLYT. Vtrumne doleam laeter.an reducem virum?
 remeasse laetor vulnus et regni grave 580
 lugere cogor. redde iam Grai, pater
 altisona quatiens regna, placatos deos.
 nunc omne laeta fronde veletur caput,
 sacrificae dulces tibia effundat modos
 et nivea magnas victima ante aras cadat. 585
 Sed ecce, turba tristis incomptae comas
 Iliades adsunt, quas super celso gradu
 effrena Phoebas entheas laurus quatit.

CHORVS

Heu quam dulce malum mortalibus additum
 vitae dirus amor, cum pateat malis 590
 effugium et miseros libera mors vocet
 portus aeterna placidus quiete.

560 chapereus *E* caphareus *A* 562 arsx *E* 566 n. hinc calce-
 dona *A* 568 illi *E* 569 e om. *E* 576 voluntque maria *A*
 577 est illo *E* *correx*it Gronovius p. l. e. Phoebus in lucem redit *A*
 579 u. doleam an letaere reducem v. *E* 580 laeter ζ. — at *A* 583
 fronte *E* 589 scaenae titulus: Chorus Iliadum. Cassandra *E* Chor.
 Cass. *A* de hoc cantico cf. I, 117. 127

nullus hunc terror nec impotentis
procella Fortunae movet aut iniqui
flamma Tonantis.

595

pax alta nullos
civium coetus timet aut minaces
victoris iras, non maria asperis
insana coris, non acies feras
pulvereamve nubem
motam barbaricis equitum catervis;
non urbe cum tota populos cadentes,
hostica muros populante flamma,
indomitumve bellum.

600

perrumpet omne servitium
contemptor levium deorum,
qui vultus Acherontis atri,
qui Styga tristem non tristis videt
audetque vitae ponere finem.

605

par ille regi, par superis erit.
o quam miserum est nescire mori!

610

Vidimus patriam ruentem nocte funesta,
cum Dardana tecta Dorici raperetis ignes.

non illa bello victa, non armis,
ut quondam, Herculea cecidit pharetra.

615

quam non Pelei Thetidisque natus
carusque Pelidae nimium feroci
vicit, acceptis cum fulsit armis
fuditque Troas falsus Achilles,
aut cum ipse Pelides animos feroces
sustulit luctu celeremque saltu
Troades summis timuere muris,
perdidit in malis

620

extremum decus fortiter vinci:
restitit quinque bis annis
unius noctis peritura furto.

625

593 impotens *A* 594 p. f. m. | a. i. f. t. *A* 596—600 pax
— coet. | timet — iras | non — coris | non — nubem *EA* 597 coetos *E*.
— minas *E* 599 choris *E* 600 pulvereamque *A* 601
mota *E* 605 p. o. s. c. | l. d. *E* (ind. bell.) p. o. | solus c. l. d. *A*
607 qui — tristem | non — vitae | p. f. par — erit *E* 611 o — est | n. m. *E*
614 nec armis *A* 617—619 car. — vicit | acc. — troas | f. a. *E* 620 pe-
lidos *E* 621—623 s. l. | cel. — summis | tim. — malis *E* 623—625
perd. — decus | fort. vinct. restitit annis | Troia bis quinque *A* 625.
626 rest. — noctis | p. f. *E* 626 fato *A*

Vidimus simulata dona
 molis immensae Danaumque
 fatale munus duximus nostra
 creduli dextra tremuitque saepe
 limine in primo sonipes, cavernis 630
 conditos reges bellumque gestans;
 et licuit dolos versare ut ipsi
 fraude sua caderent Pelasgi.
 saepe commotae sonuere parmae
 tacitumque murmur percussit aures, 635
 ut fremuit male subdolo
 parens Pyrrhus Vlixi.

secura metus Troica pubes
 sacros gaudet tangere funes.
 hinc aequaeui gregis Astyanax, 640
 hinc Haemonio desponsa rogo
 ducunt turmas, haec femineas,
 ille viriles. festae matres
 votiva ferunt munera divis;
 festi patres adeunt aras, 645
 unus tota est vultus in urbe;
 et, quod numquam post Hectoreos
 vidimus ignes, laeta est Hecuba.
 quid nunc primum, dolor infelix,
 quidve extremum deflere paras? 650
 moenia, divum fabricata manu,
 diruta nostra?
 an templa deos super usta suos?
 non vacat istis lacrimare malis:
 te, magne parens, flent Iliades. 655
 vidi, vidi senis in iugulo
 telum Pyrrhi vix exiguo
 sanguine tingui.

627—629 Vid. — immensae | Dan. — duximus | nostra — saepe *E* 628.
 629 Dan. — nostra | cred. — saepe *A* 632—637 et — sua | cad. — com-
 motae | son. — murmur | perc. — subdolo | p. p. u. *E* 632 versare
 dolos *A* 633 f. s. capti c. P. *A* 636. 637 uno versu *A* 636
 et *codd. correxit Bothius* 642—644 trimetri *EA* 647. 648
 trimeter et monom. *EA* 648 hecubae *E* hecubae *A* corr. ζ (Hecabe
Bothius) 650 deferre *E* 651. 652 trimeter *EA* 655 flectenti
 liades *E* 658 post tingi ras. 1 lit. *E* tingui Σ

CASSANDRA

Cohibete lacrimas omne quas tempus petet,
Troades, et ipsae vestra lamentabili 660
lugete gemitu funera: aerumnae meae
socium recusant. cladibus questus meis
removete. nostris ipsa sufficiam malis.

CHOR. Lacrimas lacrimis miscere iuvat:
magis exurunt quos secretae 665
lacerant curae, iuvat in medium
deflere suos; nec tu, quamvis
dura virago patiensque mali,
poteris tantas flere ruinas.
non quae verno mobile carmen 670
ramo cantat tristis aedon
Ityn in varios modulata sonos,
non quae tectis Bistonis ales
residens summis impia diri
furta mariti garrula narrat, 675
lugere tuam poterit digne
conquesta domum. licet ipse velit
clarus niveos inter olores
Histrum cycnus Tanainque colens
extrema loqui, licet alcyones 680
Ceyca suum fluctu leviter
plangente sonent, cum tranquillo
male confisae credunt iterum
pelago audaces fetusque suos
nido pavidae titubante foveant; 685
non si molles comitata viros
tristis laceret bracchia tecum
quae turritae turba parenti
pectora, rauco concita buxo,
ferit ut Phrygium lugeat Attin, 690
non est lacrimis, Cassandra, modus,
quia quae patimur vicere modum.

659 petit *A* 665—668 *trimeter, dim., trim. A* 667 nec enim
quamv. *A* 670 nobile *A* 671 edom *E* edonis *A* *correxit Avanti-
tius* 673 bis tonos *E* 674 res. silvis *S* 675 garrula deflet *A*
676—678 *trimetri A* 677 ipsa *E* 679 Tanaimque *codd. correxit
Bothius* 680 alcyones *E* 681—685 *trim., duo dim., trim. A* 686
imitata *codd. correxi* 689 concitata *E* pectore r. c. buxum *A* 690
furit *E*

Sed cur sacratas deripis capiti infulas?
miseris colendos maxime superos putem.

CASS. Vicere nostra iam metus omnes mala. 695

equidem nec ulla caelites placo prece
nec, si velint saevire, quo noceant habent.

Fortuna vires ipsa consumpsit suas.

quae patria restat, quis pater, quae iam soror?

bibere tumuli sanguinem atque arae meum. 700

quid illa felix turba fraterni gregis?

exhausta nempe: regia miseri senes

vacua relict; totque per thalamos vident

praeter Lacaenam ceteras viduas nurus.

tot illa regum mater et regimen Phrygum, 705

fecunda in ignes Hecuba factorum novas

experta leges induit vultus feros:

circa ruinas rabida latravit suas,

Troiae superstes, Hectori, Priamo, sibi.

CHOR. Silet repente Phoebas et pallor genas 710

creberque totum possidet corpus tremor;

stetere vittae, mollis horrescit coma,

anhela corda murmure incluso fremunt,

incerta nutant lumina et versi retro

torquentur oculi, rursus immoti rigent. 715

nunc levat in auras altior solito caput

graditurque celsa, nunc reluctantes parat

reserare fauces, verba nunc clauso male

custodit ore maenas impatiens dei.

CASS. Quid me furoris incitam stimulis novi 720

quid mentis inopem, sacra Parnasi iuga,

rapitis? recede, Phoebe, iam non sum tua,

extingue flammās pectori infixas meo.

cui nunc vagor vaesana? cui bacchor furens?

iam Troia cecidit — falsa quid vates ago? 725

Vbi sum? fugit lux alma et obscurat genas

nox alta et aether abditus tenebris latet.

sed ecce gemino sole praefulget dies

geminumque duplices Argos attollit domus.

693 diripis *A* 694 *Cassandrae datur E.* — superos reor *A* 695
omnis *E* 702 exhaustu *E.* — regiam *m.* senis *A* 703 vacuum *A*
704 lachenam *E* 710 phoebea *E* 715 immites *codd. correxi* 717
reluctantis *E* 727 abditis *§* 729 *adfertur ab Aldhelmo de septen-*
nario ad Aricum regem (in Mai. class. auct. V p. 588) 'd littera in t
transmutatur. ut L. Annaeus Seneca in sexto volumine tetrametro brachy-
catalecto sic ait: geminumque – domus. et infra (v. 787). — domos A

Idaea cerno nemora: fatalis sedet 730
 inter potentes arbiter pastor deas.
 timete reges, moneo, furtivum genus:
 agrestis iste alumnus evertet domum.
 quid ista vaecors tela feminea manu 735
 dstricta praefert? quem petit dextra virum
 Lacaena cultu, ferrum Amazonium gerens? —
 quae versat oculos alia nunc facies meos?
 victor ferarum colla sublimis iacet
 ignobili sub dente Marmaricus leo, 740
 morsus cruentos passus audacis leae.
 quid me vocatis sospitem solam e meis,
 umbrae meorum? te sequor testis, pater,
 Troiae sepultae; frater, auxilium Phrygum
 terrorque Danaum, non ego antiquum decus 745
 video aut calentes ratibus exustis manus,
 sed lacera membra et saucios vinclo gravi
 illos lacertos; te sequor, nimium cito
 congresse Achilli Troile; incertos geris,
 Deiphobe, vultus, coniugis munus novae.
 iuvat per ipsos ingredi Stygios lacus, 750
 iuvat videre Tartari saevum canem
 avidique regna Ditis! haec hodie ratis
 Phlegethontis atri regias animas vehet,
 victamque victricemque. vos, umbrae, precor,
 iurata superis unda, te pariter precor: 755
 reserate paulum terga nigrantis poli,
 levis ut Mycenae turba prospiciat Phrygum.
 spectate, miseri: fata se vertunt retro.

Instant sorores squalidae,
 sanguinea iactant verbera, 760
 fert laeva semustas faces

730 Idaea E 733 iste A post 733 intercidisse versus aliquot
 de Troiae fati et Atridarum sceleribus coniecit de Wilamowitz. mihi
 vv. 730—733 spurii esse videntur 735 dstricta A 736 vultu E
 737 alta E 738 vexatus iacet A 742 umbrae meorum testis vel
 tota pater E u. m. te sequor tota pater A correxi cf. I, 5 743 Troia
 sepulta EA correxi 745—747 litteras prope finem aliquot in arche-
 typo destructas fuisse et qualiscumque sensus vocabula a librario po-
 sita esse patet E 745 calentes ruptas bustis manus E 746 membra
 connectens vinculo gravi E 747 fortes lacertos A illos lacerto. te
 sequitur tuum cito E 748 troia E 749 Deiphoebe EA corr. S
 751 saevum: s i. ras. 1—2 litt. 2 m. E 752 rates E 753 vehit E
 754 vitamque E 759 sqq. bini dimetri coniunguntur A

turgentque pallentes genae
 et vestis atri funeris
 exesa cingit ilia,
 strepuntque nocturni metus 765
 et ossa vasti corporis
 corrupta longinquo situ
 palude limosa iacent.
 et ecce, defessus senex
 ad ora ludentes aquas 770
 non captat oblitus sitim,
 maestus futuro funere;
 exultat et ponit gradus
 pater decoris Dardanus.

CHOR. Iam pervagatus ipse se fregit furor, 775
 caditque flexo qualis ante aras genu
 cervice taurus vulnus incertum gerens.
 relevemus artus. en deos tandem suos
 victrice lauru cinctus Agamemnon adit,
 et festa coniunx obvios illi tulit 780
 gressus reditque iuncta concordi gradu.

AGAMEMNON

Tandem revertor sospes ad patrios lares;
 o cara salve terra. tibi tot barbarae
 dedere gentes spolia, tibi felix diu
 potentis Asiae Troia summisit manus. 785
 quid ista vates corpus effusa ac tremens
 dubia labat cervice? famuli, attollite,
 refovete gelido latice. iam recipit diem
 marcente visu. suscita sensus tuos:
 optatus ille portus aerumnis adest. 790
 festus dies est. CASS. Festus et Troiae fuit.
 AGAM. Veneremur aras. CASS. Cecidit ante aras pater.
 AGAM. Iovem precemur pariter. CASS. Herceum Iovem?
 AGAM. Credis videre te Ilium? CASS. Et Priamum simul.

762 ardentque *A* 764 excisa *E* 766—768 *quid significant*
obscurum 771 sitis *A* 772 furore funere *E* 775 *chori notam*
om. E 776 aras gradu *A* 777 incisa gerens *A* 778 artus en-
 theos *A* 779 lauro *A*. — agamenon *E* 780 coniunxque pariter *A*.
 — obvios: os ex us 1 m. *E* 781 ridetque *E* *scaenae titulus: Aga-*
mennon (sic E) Cassandra 786 cur ista *A* 787 *adfertur ab Aldhelmo*
l. s. (v. ad v. 729) 793 herculeum *Σ*

AGAM. Hic Troia non est. CASS. Vbi Helena est Troiam puto. 795
 AGAM. Ne metue dominam famula. CASS. Libertas adest.
 AGAM. Secura vive. CASS. Mihi mori est securitas.
 AGAM. Nullum est periculum tibimet. CASS. At magnum tibi.
 AGAM. Victor timere quid potest? CASS. Quod non timet.
 AGAM. Hanc fida famuli turba, dum excutiat deum, 800
 retinete ne quid impotens peccet furor.
 at te, pater, qui saeva torques fulmina
 pellisque nubes, sidera et terras regis,
 ad quem triumphi spolia victores ferunt,
 et te sororem cuncta pollentis viri, 805
 Argolica luno, pecore votivo libens
 Arabumque donis supplice et fibra colam.

CHORVS

Argos nobilibus nobile civibus,
 Argos iratae carum novercae,
 semper ingentes alumnos 810
 educas, numerum deorum
 imparem aequasti: tuus ille
 bis seno meruit labore
 adlegi caelo
 magnus Alcides, cui lege mundi
 Iuppiter rupta geminavit horas 815
 roscidae noctis iussitque Phoebum
 tardius celeres agitare currus
 et tuas lente remeare bigas,
 pallida Phoebe;
 rettulit pedem
 nomen alternis stella quae mutat 820
 seque mirata est Hesperum dici;
 Aurora movit ad solitas vices
 caput et relabens imposuit seni
 collum marito.
 sensit ortus, sensit occasus

797 mors mihi est sec. *A* 798 periculum *E*. — tibi est *A*
scaenae inscribitur Chorus. Cassandra *E* Chorus *A* *de hoc cantico*
cf. I, 119. 130 810—818 semp. ing. ed. al. | imp. aeq. num.
 deor. | tuus — labore | allegi — Alcides | cui — rupta | rosc. noct. gem.
 hor. | iuss. — celeres | agit. — lente | rem. — Phoebe *A* 815 Iuppiter *E*
 818 candida Phoebe *A* 819—823 ret. — alternis | stella — est | Hesp.
 — movet | ad s. v. | caput — seni | c. m. *E* ret. p. alt. nom. | stella —
 est | Hesp. — movit | ad — relabens | impos. — mar. *A* 819 rettulit *E*
 rettulitque *A* 823 senis humero mariti *A*

Herculem nasci: violentus ille 825
 nocte non una poterat creari.
 tibi concitatus substitit mundus,
 o puer subiture caelum.
 te sensit Nemeaeus arto
 pressus lacerto fulmineus leo 830
 cervaque Parrhasis,
 sensit Arcadii populator agri,
 gemuitque taurus Dictaea linquens
 horridus arva.
 morte fecundum domuit draconem 835
 vetuitque collo pereunte nasci,
 geminosque fratres
 pectore ex uno tria monstra natos
 stipite incusso fregit insultans,
 duxitque ad ortus Hesperium pecus, 840
 Geryonae spolium triformis.
 egit Threicium gregem,
 quem non Strymonii gramine fluminis
 Hebrive ripis pavit tyrannus:
 hospitum dirus stabulis cruorem 845
 praebuit saevis tinxitque crudos
 ultimus rictus sanguis aurigae.
 vidit Hippolyte ferox
 pectore e medio rapi
 spolium, et sagittis
 nube percussa Stymphalis alto 850
 decedit caelo;
 arborque pomis fertilis aureis
 extimuit manus insueta carpi
 fugitque in auras levior ramo.
 audivit sonitum crepitante lamna 855
 frigidus custos nescius somni,
 linqueret cum iam nemus omne fulvo
 plenus Alcides vacuum metallo.
 tractus ad caelum canis inferorum

815 H. n. | v. i. *E* 829 nemeus *E* 831 parrahsis *E*
 837—841 gem. — uno | tria — incusso | fregit — ortus *EA.* — H. p. g. | s. t. *E*
 H. p. | g. s. t. *A* 838 p. ab uno *A* 841 geryonei *A* 842
 threcium *E* 842—844 egit — non | strim. — hebrive | ripis — tyr. *E*
 846 saevistrinxitque *E* 847 ultimos *E* 849 sagittas *A*
 851 cecidit *E* 855 crepetante *E.* — flamma *A* 857 fulvo
add. manus de qua vide ad v. 129 E

triplici catena tacuit nec ullo
 latravit ore,
 lucis ignotae metuens colorem.
 te duce succidit
 mendax Dardanidae domus
 et sensit arcus iterum timendos;
 te duce concidit
 totidem diebus Troia quot annis.

860

865

CASS. Res agitur intus magna, par annis decem.
 eheu quid hoc est? anime, consurge et cape
 pretium furoris: vicimus victi Phryges.
 bene est, resurgit Troia; traxisti iacens,
 parens, Mycenae, terga dat victor tuus!
 tam clara numquam providae mentis furor
 ostendit oculis: video et intersum et fruor;
 imago visus dubia non fallit meos:
 spectemus. epulae regia instructae domo,
 quales fuerunt ultimae Phrygibus dapes,
 celebrantur: ostro lectus Iliaco nitet
 merumque in auro veteris Assaraci trahunt.
 en ipse picta veste sublimis iacet,
 Priami superbas corpore exuvias gerens.
 detrahere cultus uxor hostiles iubet,
 induere potius coniugis fidae manu
 textos amictus — horreo atque animo tremo:
 regemne perimet exul et adulter virum?
 venere fata. sanguinem extremae dapes
 domini videbunt et cruor Baccho incidet.
 mortifera vinctum perfide tradit neci
 induta vestis: exitum manibus negant
 caputque laxi et invii claudunt sinus.
 haurit trementi semivir dextra latus,
 nec penitus egit: vulnere in medio stupet.

870

875

880

885

890

861—866 latr. — ignotae | m. c. | te — mendax | Dard. — arcus | iterum
 — concidit | totidem — annis .E latr. — ign. | metuens — succidit | m. D. d. |
 et — timendos | te — diebus | T. q. a. A 863 succedit E 864 Dar-
 daniae codd. correxi 864 timendo E 867 per annos E 868
 heu §. — anima E 870 resurgis A 871 pares A 872 m. pu-
 dor § 873 intersum fruor E 875 spectamus A 878 assarici §
 879 et ipse codd. correxit N. Heinsius adv. p. 119 886 bacho E
 887 perfide: de ex det 1 m. E perfidae vulgo. — tradet EA corr. § 888
 negat codd. correxit Gronovius 889 inuli E 891 agit (adigit Avan-
 tius) A

at ille, ut altis hispidus silvis aper
 eum casse vinctus temptat egressus tamen
 artatque motu vincla et in cassum furit,
 cupit fluentes undique et caecos sinus 895
 disicere et hostem quaerit implicitus suum.
 armat bipenni Tyndaris dextram furens,
 qualisque ad aras colla taurorum popa
 designat oculis antequam ferro petat,
 sic huc et illuc impiam librat manum. 900
 habet, peractum est. pendet exigua male
 caput amputatum parte et hinc trunco cruor
 exundat, illic ora cum fremitu iacent.
 nondum recedunt: ille iam exanimem petit
 laceratque corpus, illa fodientem adiuvat. 905
 uterque tanto scelere respondet suis:
 est hic Thyeste natus, haec Helenae soror.
 stat ecce Titan dubius emerito die,
 suane currat an Thyestea via.

ELECTRA

Fuge, o paternae mortis auxilium unicum, 910
 fuge et scelestas hostium vita manus.
 eversa domus est funditus, regna occidunt.
 hospes quis iste concitos currus agit?
 germane, vultus veste furabor tuos.
 quid, anime demens, refugis? externos times? 915
 domus timenda est. pone iam trepidos metus,
 Oresta: amici fida praesidia intuo.

STROPHIUS

Phocide relictâ Strophius Elea inclutus
 palma revertor. causa veniendi fuit
 gratari amico, cuius impulsu manu 920
 cecidit decenni Marte concussum Ilium.
 quaenam ista lacrimis lugubrem vultum rigat
 pavetque maesta? regium agnosco genus.

896 dissicere *codd.* 898 prius *codd.* *correxit de Wilamowitz*
 903 illinc *EA corr. §* 904 exanime *E* 907 hic est *A.* — soror
 1 *m.* furor 2 *m.* *E* 909 sua nec currat *E* *scaenae titulus:* Electra
 fugiens. Orestes tacitus *E* Electra *A* 911 fugito scel. h. evita *m.* *A*
 913 concitus *E* *correxit Gronovius* quis iste celeres concitus *c. a.* *A*
 915 quos *A.* — ext. fugis *A* 918 *scaenae titulus* Strophius. Electra.
 Orestes *E* Strophius (Strophilus §) El. *A*

Electra, fletus causa quae laeta in domo est?

EL. Pater peremptus scelere materno iacet,
comes paternae quaeritur natus neci,
Aegisthus arces Venere quaesitas tenet.

925

STR. O nulla longi temporis felicitas!

EL. Per te parentis memoriam obtestor mei,
per sceptrā terris nota, per dubios deos:
recipe hunc Oresten ac pium furtum occule.

930

STR. Etsi timendum caesus Agamemnon docet,
aggrediar et te, Oresta, furabor libens.

933

cape hoc decorum ludicri certaminis,
insigne frontis; laeva victricem tenens
frondem virenti protegat ramo caput,
et ista donum palma Pisaei Iovis

935

velamen eadem praestet atque omen tibi.

tuque o paternis assidens frenis comes,

940

condisce, Pylade, patris exemplo fidem.

vos Graecia nunc teste veloces equi
infida cursu fugite praecipiti loca.

EL. Excessit, abiit, currus effreno impetu
effugit aciem. tuta iam opperiar meos
hostes et ultro vulneri opponam caput.

945

Adest cruenta coniugis victrix sui
et signa caedis veste maculata gerit.

manus recenti sanguine etiamnunc madent

vultusque prae se scelera truculenti ferunt.

950

concedam ad aras. patere me vittis tuis,
Cassandra, iungi paria metuentem tibi.

CLYTAEMNESTRA

Hostis parentis, impium atque audax caput,
quo more coetus publicos virgo petis?

EL. Adulterorum virgo deserui domum.

955

CLYT. Quis esse credat virginem? EL. Natam tuam?

CLYT. Modestius cum matre. EL. Pietatem doces?

CLYT. Animos viriles corde tumefacto geris;
sed agere domita feminam disces malo.

fidem secunda poscunt, adversa exigunt.

934

924 E. luctus *A* 932 e. t. quid sit Agamenon d. *E* cf. *I*, 5
934 *delevit Peiperus*. — secundam *E* 938 ista demum *A* 944 ha-
biit *E* 945 operiar *E* 953 *scaenae inscriptum* Clytemestra. Electra.
Aegistus. Cassandra 957 EL. eia tandem doces *A* 959 semitam *E*

- EL. Nisi forte fallor, feminas ferrum decet. 960
 CLYT. Et esse demens te parem nobis putas?
 EL. Vobis? quis iste est alter Agamemnon tuus?
 ut vidua loquere: vir caret vita tuus.
 CLYT. Indomita posthac virginis verba impiae
 regina frangam; citius interea mihi 965
 edissere ubi sit natus, ubi frater tuus.
 EL. Extra Mycenae. CLYT. Redde nunc natum mihi.
 EL. Et tu parentem redde. CLYT. Quo latitat loco?
 EL. Tuto quietus, regna non metuens nova:
 iustae parenti satis. CLYT. At iratae parum. 970
 morieris hodie. EL. Dummodo hac moriar manu.
 recedo ab aris. sive te iugulo iuvat
 mersisse ferrum, praebeo iugulum tibi;
 seu more pecudum colla resecari placet,
 intenta cervix vulnus expectat tuum. 975
 scelus paratum est: caede respersam viri
 atque obsoletam sanguine hoc dextram abluere.
 CLYT. Consors pericli pariter ac regni mei,
 Aegisthe, gradere. nata genetricem impie
 probris lacessit, occulit fratrem abditum. 980

AEGISTHVS

Furibunda virgo, vocis infandae sonum
 et aure verba indigna materna opprime.

- EL. Etiam monebit sceleris infandi artifex,
 per scelera natus, nomen ambiguum suis,
 idem sororis natus et patris nepos? 985
 CLYT. Aegisthe, cessas impium ferro caput
 demetere? fratrem reddat aut animam statim.
 AEG. Abstrusa caeco carcere et saxo exigit
 aevum, et per omnes torta poenarum modos
 referre quem nunc occulit forsitan volet. 990
 inops egens inclusa, paedore obruta,
 vidua ante thalamos, exul, invisus omnibus
 aethere negato sero subcumbet malis.

960 ni *A* 962 nobis *A*. — agamenon *E* 963 post v. 965
 legitur *A*. — tu vid. 5 964 post haec *A* 967 exiit *M. A* 970
 CLY. dixi p. s. a. i. p. *E* (cf. I, 5) totus versus *Electrae* continuatur *A*
 correxit *Bothius* 973 iugulum volens *A* 976 peractum est *A*
 979 *A*. gaudes *A*. — gnatam genetricem *E* 980 abd. fr. occul. *A*
 988—993 *Clytaemnestrae* continuantur *A* 989 et om. *A* 990 for-
 sam *E* 991 p. obsita *A*

- EL. Concede mortem. AEG. Si recusares, darem.
 rudis est tyrannus morte qui poenam exigit. 996
- EL. Mortem aliquid ultra est? AEG. Vita, si cupias mori.
 abripite, famuli, monstrum et aVectam procul
 ultra Mycenae ultimo in regni angulo
 vincite saeptam nocte tenebrosi specus,
 ut inquietam virginem carcer domet. 1000
- CLYT. At ista poenas capite persolvat suo
 captiva coniunx, regii paelex tori.
 trahite, ut sequatur coniugem ereptum mihi.
- CASS. Ne trahite! vestros ipsa praecedam gradus.
 perferre prima nuntium Phrygibus meis 1005
 propero: repletum ratibus eversis mare,
 captas Mycenae, mille ductorem dueum,
 ut paria fata Troicis lueret malis,
 perisse dono feminae: stupro, dolo.
 nihil moramur, rapite, quin grates ago. 1010
 iam, iam iuvat vixisse post Troiam, iuvat..
- CLYT. Furiosa, morere. CASS. Veniet et vobis furor.

994 et 996 sq. cum Clytaemnestra Aegisthus conloquitur A 996
 morte E 998 mecenae E 1001—1003 Aegistho continentur A
 1001 ipsa E. — persolvat 5 1003 coniugem E 1008 tulerit ma-
 lis A 1012 furibunda m. A

MARCI · LVCI · ANNEI · SENECAE · | AGAMENON · EXPLICIT · IN-
 CIPIT | THYESTES · FELICITER E sequitur Octavia A

T H Y E S T E S

P E R S O N A E

TANTALI VMBRA

FVRIA

ATREVS

SATELLES

THYESTES

TANTALVS

PLISTHENES *tacitus*

NVNTIVS

CHORVS .

TANTALI VMBRA

Quis inferorum sede ab infausta extrahit
 avido fugaces ore captantem cibos,
 quis male deorum Tantalo visas domos
 ostendit iterum? peius inventum est siti
 arente in undis aliquid et peius fame 5
 hiantē semper? Sisyphi numquid lapis
 gestandus umeris lubricus nostris venit
 aut membra celeri differens cursu rota,
 aut poena Tityi qui specu vasto patens
 visceribus atras pascit effossis aves 10
 et nocte reparans quidquid amisit die
 plenum recenti pabulum monstro iacet?
 in quod malum transcribor? o quisquis nova
 supplicia functis durus umbrarum arbiter
 disponis, addi si quid ad poenas potest 15
 quod ipse custos carceris diri horreat,
 quod maestus Acheron paveat, ad cuius metum
 nos quoque tremamus, quaere: iam nostra subit
 e stirpe turba quae suum vincat genus
 ac me innocentem faciat et inausa audeat. 20
 regione quidquid impia cessat loci
 complebo — numquam stante Pelopea domo
 Minos vacabit.

FVRIA

Perge, detestabilis
 umbra, et penates impios furiis age.

scaenae inscribitur Tantalī umbra. Furia *E* Tantalus. Megaera *A*
(sic per totam scaenam) 1 Quis me furor nunc sede ab infausta abs-
 trahit *A* 3 vivas *A*. — domo *E* 6 sisyphi nunquid *E* 9 a. p.
 T. semper accrescens iecur *A* (*cf. Phaedr. 1234*) 10 vulneribus *codd.*
correxerit Avantius 13 transscr. *E* 15 adde *codd. correxit Grono-*
vius. — potes *A* 18 n. q. t. et q. i. n. s. *singulis versibus E* 20 sq.
sic disponit E: ac — faciat | et — regione | quicq. — complebo | numq. —
 domo

certetur omni scelere et alterna vice 25
 stringatur ensis; ne sit irarum modus
 pudorve, mentes caecus instiget furor,
 rabies parentum duret et longum nefas
 eat in nepotes; nec vacet cuiquam vetus 30
 odisse crimen: semper oriatur novum,
 nec unum in uno, dumque punitur scelus,
 crescat. superbis fratribus regna excidant
 repetantque profugos; dubia violentae domus
 fortuna reges inter incertos labet:
 miser ex potente fiat, ex misero potens 35
 fluctuque regnum casus assiduo ferat.
 ob scelera pulsi, cum dabit patriam deus
 in scelera redeant, sintque tam invisi omnibus,
 quam sibi; nihil sit ira quod vetitum putet:
 fratrem expavescat frater et natum parens 40
 natusque patrem, liberi pereant male,
 peius tamen nascantur; immineat viro
 infesta coniunx, bella trans pontum vehant,
 effusus omnes irriget terras cruor,
 supraque magnos gentium exultet duces 45
 Libido victrix: impia stuprum in domo
 levissimum sit; fratris et fas et fides
 iusque omne pereat. non sit a vestris malis
 immune caelum — cur micant stellae polo
 flammaeque servant debitum mundo decus? 50
 nox alia fiat, excidat caelo dies.
 misce penates, odia caedes funera
 arcesse et imple Tantalo totam domum.
 ornetur altum columen et lauro fores
 laetae virescant, dignus adventu tuo 55
 splendescat ignis — Thracium fiat nefas
 maiore numero. dextra cur patrui vacat?
 nondum Thyestes liberos deflet suos —
 et quando tollet? ignibus iam subditis
 spument aena, membra per partes eant 60
 discerpta, patrios polluat sanguis focos,
 epulae instruantur — non novi sceleris tibi
 conviva venies. liberum dedimus diem

26 stringantur enses *A* 33 repetatque *ζ* 36 luctuque *E*
 44 omnis *E* 48 a om. *E* 49 cum micant *A* 51 atra *A* alta *ζ*
 53 accerere *E*. — imple scelere Tantaleam domum *A* 56 splendescat *E*
 60 spumante ahenō *A*

tuamque ad istas solvimus mensas famem:

ieiunia exple, mixtus in Bacchum cruor

65

spectante te potetur; inveni dapes

quas ipse fugeres — siste, quo praeceptis ruis?

TANT. Ad stagna et amnes et recedentes aquas
labrisque ab ipsis arboris plenae fugas.

abire in atrum carceris liceat mei

70

cubile, liceat, si parum videor miser,

mutare ripas: alveo medius tuo,

Phlegethon, relinquer igneo cinctus freto.

quicumque poenas lege factorum datas

pati iuberis, quisquis exeso iaces

75

pavidus sub antro iamque venturi times

montis ruinam, quisquis avidorum feros

rictus leonum et dira Furiarum agmina

implicitus horres, quisquis immissas faces

semiustus abigis, Tantali vocem excipe

80

properantis ad vos: credite experto mihi,

amate poenas. quando continget mihi

effugere superos? FVR. Ante perturba domum

inferque tecum proelia et ferri malum

regibus amorem, concute insano ferum

85

pectus tumultu. TANT. Me pati poenas decet,

non esse poenam. mittor ut dirus vapor

tellure rupta vel gravem populis luem

sparsura pestis, ducam in horrendum nefas

avus nepotes — magne divorum parens

90

nosterque, quamvis pudeat, ingenti licet

taxata poena lingua crucietur loquax,

nec hoc tacebo: moneo, ne sacras manus

violare caede neve furiali malo

aspergite aras. stabo et arcebo scelus —

95

quid ora terres verbere et tortos ferox

minaris angues? quid famem infixam intimis

agitas medullis? flagrat incensum siti

cor et perustis flamma visceribus micat —

99

sequor.

100

67 precēs ruis *E* 68 amnes] manes *E* 70 antrum *E* 72
mutare ipse *E* 76 quique v. t. *A* 77 feres *E* 82 post v. 84 *E*
(rectus ordo indicatus non prima manu) 92 loquar *A* 93 sacra *A*
94 violata *A* 95 aspergat *A* 100 proprio versu *EA*. delevit Rich-
terus; fort. interciderunt aliquot versus pleni furoris

FVR. Hunc, hunc furorem divide in totam domum! 101
 sic, sic ferantur et suum infensi invicem
 sitiant cruorem. sentit introitus tuos
 domus et nefando tota contactu horruit.
 actum est abunde. gradere ad infernos specus 105
 amnemque notum; iam tuum maestae pedem
 terrae gravantur: cernis ut fontes liquor
 introrsus actus linquat, ut ripae vacent
 ventusque raras igneus nubes ferat?
 pallescit omnis arbor ac nudus stetit 110
 fugiente pomo ramus, et qua fluctibus
 illinc propinquis Isthmos atque illinc fremit
 vicina gracili dividens terra vada,
 longe remotos litus exaudit sonos.
 iam Lerna retro cessit et Phoronides 115
 latuere venae nec suas profert sacer
 Alpheos undas et Cithaeronis iuga
 stant parte nulla cana deposita nive
 timentque veterem nobiles Argi sitim.
 en ipse Titan dubitat an iubeat sequi 120
 cogatque habenis ire peritulum diem.

CHORVS

Argos de superis si quis Achaicum
 Pisaeasque domos curribus inclitas,
 Isthmi si quis amat regna Corinthii
 et portus geminos et mare dissidens, 125
 si quis Taygeti conspicuas nives,
 quas cum Sarmaticus tempore frigido
 in summis Boreas composuit iugis,
 aestas veliferis solvit Etesiis,
 quem tangit gelido flumine lucidus 130
 Alpheos, stadio notus Olympico,
 advertat placidum numen et arceat,
 alternae scelerum ne redeant vices
 nec succedat avo deterior nepos
 et maior placeat culpa minoribus. 135
 tandem lassa feros exuat impetus

101 nunc o f. *A* 103 sensit *A* 104 nefando: o ex a 1 m. *E*
 106 tuo m. pede *A* 107 fontis *E* 111 qui *codd. correxi* 114
 latus *A* 115 iam terra *E* 116 sacras *codd. correxit Gronovius*
 117 Alpheus *A* / 123 Pisaeisque *Σ.* — turribus *A* 124 chorinti *E*
 132 placitum *E*

sicci progenies impia Tantali.
 peccatum satis est; fas valuit nihil
 aut commune nefas. proditus occidit
 140 deceptor domini Myrtilus, et fide
 vestus qua tulerat nobile reddidit
 mutato pelagus nomine: notior
 nulla est Ioniis fabula navibus.
 exceptus gladio parvulus impio
 145 dum currit patrum natus ad osculum,
 immatura focus victima concidit
 divisusque tua est, Tantale, dextera,
 mensas ut strueres hospitibus deis.
 hos aeterna fames persequitur cibos,
 150 hos aeterna sitis; nec dapibus feris
 decerni potuit poena decentior.
 Stat lassus vacuo gutture Tantalus:
 impendet capiti plurima noxio
 Phineis avibus praeda fugacior;
 155 hinc illinc gravidis frondibus incubat
 et curvata suis fetibus ac tremens
 alludit patulis arbor hiatibus.
 haec, quamvis avidus nec patiens morae,
 deceptus. totiens tangere neglegit
 obliquatque oculos oraue comprimit
 160 inclusisque famem dentibus alligat.
 sed tunc divitias omne nemus suas
 demittit propius pomaue desuper
 insultant foliis mitia languidis
 165 accenduntque famem, quae iubet irritas
 exercere manus — has ubi protulit
 et falli libuit, totus in arduum
 autumnus rapitur silvaeque mobilis.
 instat deinde sitis non levior fame;
 170 qua cum percaluit sanguis et igneis
 exarsit facibus, stat miser obvios
 fluctus ore petens, quos profugus latex
 avertit sterili deficiens vado
 conantemque sequi deserit; hic bibit
 175 altum de rapido gurgite pulverem.

137 progenies *E* 140 dominae *A* 147 dextra *E* 148 men-
 sas instrueres *E* 152 stat lusus *A* 155 gravibus *E* 164 insul-
 tat *E* 171 misero buos *E*

ATREVS

Ignave, iners, enervis et (quod maximum
 probrum tyranno rebus in summis reor)
 inulte, post tot scelera, post fratris dolos
 fasque omne ruptum questibus vanis agis
 iratus Atreus? fremere iam totus tuis 180
 debebat armis orbis et geminum mare
 utrimque classes agere, iam flammis agros
 lucere et urbes decuit ac strictum undique
 micare ferrum. tota sub nostro sonet
 Argolica tellus equite; non silvae tegant 185
 hostem nec altis montium structae iugis
 arces; relictis bellicum totus canat
 populus Mycenis, quisquis invisum caput
 tegit ac tuetur, clade funesta occidat.
 haec ipsa pollens incliti Pelopis domus 190
 ruat vel in me, dummodo in fratrem ruat.
 age, anime, fac quod nulla posteritas probet,
 sed nulla taceat. aliquod audendum est nefas
 atrox, cruentum, tale quod frater meus
 suum esse mallet — scelera non ulcisceris, 195
 nisi vincis. et quid esse tam saevum potest
 quod superet illum? numquid abiectus iacet?
 numquid secundis patitur in rebus modum,
 fessis quietem? novi ego ingenium viri
 indocile: flecti non potest — frangi potest. 200
 proinde antequam se firmat aut vires parat,
 petatur ultro, ne quiescentem petat.
 aut perdet aut peribit: in medio est scelus
 positum occupanti.

SATELLES

Fama te populi nihil
 adversa terret? ATR. Maximum hoc regni bonum est, 205
 quod facta domini cogitur populus sui
 tam ferre quam laudare. SAT. Quos cogit metus
 laudare, eosdem reddit inimicos metus.
 at qui favoris gloriam veri petit,

scaenae titulus Atreus. *Satelles* E Atreus. *Servus* A (*sic per totam scaenam*)
 177 probrum E 180 iras, at (*vel et*) Argos f. i. totum
 t. A 181 d. a. omnis A 182 innare classis. iam tuis fl. a. A
 195 malit A 201 firmet a. v. paret A 207 quam f. tam l. A
 209 vere E

- animo magis quam voce laudari volet. 210
- ATR. Laus vera et humili saepe contingit viro,
non nisi potenti falsa. quod nolunt velint.
- SAT. Rex velit honesta: nemo non eadem volet.
- ATR. Vbicumque tantum honesta dominanti licent,
precario regnatur. SAT. Vbi non est pudor 215
nec cura iuris sanctitas pietas fides,
instabile regnum est. ATR. Sanctitas pietas fides
privata bona sunt; qua iuvat reges eant.
- SAT. Nefas nocere vel malo fratri puta.
- ATR. Fas est in illo quidquid in fratre est nefas. 220
quid enim reliquit crimine intactum aut ubi
sceleri pepercit? coniugem stupro abstulit
regnumque furto: specimen antiquum imperi
fraude est adeptus, fraude turbavit domum.
est Pelopis altis nobile in stabulis pecus, 225
arcanus aries, ductor opulenti gregis.
huius per omne corpus effuso coma
dependet auro, cuius e † tergo novi
aurata reges sceptrā Tantalici gerunt;
possessor huius regnat, hunc tantae domus 230
fortuna sequitur. tuta seposita sacer
in parte carpit prata, quae claudit lapis
fatale saxeo pascuum muro tegens.
hunc facinus ingens ausus assumpta in scelus
consorte nostri perfidus thalami avehit. 235
hinc omne cladis mutuae fluxit malum:
per regna trepidus exul erravi mea,
pars nulla generis tuta ab insidiis vacat,
corrupta coniunx, imperi quassa est fides,
domus aegra, dubius sanguis est — certi nihil 240
nisi frater hostis. quid stupes? tandem incipe
animosque sume: Tantalum et Pelopem aspice;
ad haec manus exempla poscuntur meae.
profare, dirum qua caput mactem via.

211—228 (v. 229 incipit f. 122^v) litterae quaedam in versuum
finibus cum scholiis deteras et 2 m. renovatas (211 viro, 213 -t, 214
-ent, 220 -fas, 228 in ora infima magis reliquis laesus; renovata epend
et cu et g, ex auro factum viro) 219 puto E 221 reliquit: t ex
d i. ras. 2 m. E. 227 infuso A 228 conieci tracto (texto de Wila-
mowitz) tergore ex huius Bothius 233 sacro A 237 erravit A
238 p. n. nostri A 242 animoque sume T. A cf. I, 39 244 iac-
tem E

- SAT. Ferro peremptus spiritum inimicum expuat. 245
 ATR. De fine poenae loqueris; ego poenam volo.
 perimat tyrannus lenis: in regno meo
 mors impetratur. SAT. Nulla te pietas movet?
 ATR. Excede, Pietas, si modo in nostra domo
 umquam fuisti. dira Furiarum cohors 250
 discorsque Erinys veniat et geminas faces
 Megaera quatiens: non satis magno meum
 ardet furore pectus, impleri iuvat
 maiore monstro. SAT. Quid novi rabidus stridis?
 ATR. Nil quod doloris capiat assueti modus; 255
 nullum relinquam facinus et nullum est satis.
 SAT. Ferrum? ATR. Parum est. SAT. Quid ignis? ATR. Et-
 iam nunc parum est.
 TAT. Quonam ergo telo tantus utetur dolor?
 ATR. Ipso Thyeste. SAT. Maius hoc ira est malum.
 ATR. Fateor. tumultus pectora attonitus quatit 260
 penitusque volvit; rapior et quo nescio,
 sed rapior. imo mugit e fundo solum,
 tonat dies serenus ac totis domus
 ut fracta tectis crepuit et moti lares
 vertere vultum: fiat hoc, fiat nefas 265
 quod, di, timetis. SAT. Facere quid tandem paras?
 ATR. Nescio quid animo maius et solito amplius
 supraque fines moris humani tumet
 instatque pigris manibus — haud quid sit scio,
 sed grande quiddam est. ita sit. hoc, anime, occupa. 270
 dignum est Thyeste facinus et dignum Atreo:
 uterque faciat. vidit infandas domus
 Odrysia mensas — fateor, immane est scelus,
 sed occupatum: maius hoc aliquid dolor
 inveniat. animum Daulis inspira parens 275
 sororque; causa est similis: assiste et manum
 impelle nostram. liberos avidus pater
 gaudensque laceret et suos artus edat.
 bene est, abunde est. hic placet poenae modus
 tantisper. ubinam est? tam diu cur innocens 280

246 ergo *E* 255 modum *codd. correxit Madvigius adv. II*
p. 114 262 effundo *E* 265 vertere nullum *E* 267 animus *codd.*
correxi 268 timet *A* 269 manimus *superscripta priore m 1 m.*
E 270 anime incipe *A* 272 quod uterque *E* 274 aliquid *E*
 275 Daulis] nati *A* (i. e. Atthis?) filii *§* 276 soror est c. *§* 277
 parens *A*

versatur Atreus? tota iam ante oculos meos
 imago caedis errat, ingesta orbitas
 — in ora patris — anime, quid rursus times
 et ante rem subsidis? audendum est, age:
 quod est in isto scelere praecipuum nefas, 285
 hoc ipse faciet. SAT. Sed quibus captus dolis
 nostros dabit perductus in laqueos pedem?
 inimica credit cuncta. ATR. Non poterat capi,
 nisi capere vellet. regna nunc sperat mea:
 hac spe minanti fulmen occurret Iovi, 290
 hac spe subibit gurgitis tumidi minas
 dubiumque Libycae Syrtis intrabit fretum,
 hac spe, quod esse maximum rétur malum,
 fratrem videbit. SAT. Quis fidem pacis dabit?
 cui tanta credet? ATR. Credula est spes improba. 295
 natis tamen mandata quae patruo ferant
 dabimus: relictis exul hospitiiis vagus
 regno ut miserias mutet atque Argos regat
 ex parte dominus. si nimis durus preces
 spernet Thyestes, liberos eius rudes 300
 malisque fessos gravibus et faciles capi
 prece commovebunt: hinc vetus regni furor,
 illinc egestas tristis ac durus labor
 quamvis rigentem tot malis subigent virum.
 SAT. Iam tempus illi fecit aerumnas leves. 305
 ATR. Erras: malorum sensus accrescit die.
 leve est miserias ferre, perferre est grave.
 SAT. Alios ministros consili tristis lege.
 ATR. Peiora iuvenes facile praecepta audiunt.
 SAT. In patre facient quidquid in patruo doces: 310
 saepe in magistrum scelera redierunt sua.
 ATR. Vt nemo doceat fraudis et sceleris vias,
 regnum docebit. ne mali fiant times?
 nascuntur. istud quod vocas saevum asperum
 agique dure credis et nimium impie, 315
 fortasse et illic agitur. SAT. Hanc fraudem scient
 nati parari? ATR. Tacita tam rudibus fides.

282 ing. orb. | i. o. p. om. A 288 poterit § 290 post v. 293
 E (ponendus fort. post v. 292) 302 prece commovebo E correxit
 Muellerus de re metr. p. 167 praecommovebunt A prece (preces Avan-
 tius) movebunt § 303 hinc durus codd. correxit Bothius 306 ac-
 cressit E 307 est alterum om. A 308 consiliis § (consilii E ut
 ubique) 309 servo continuatur A 317—321 falles servo continuatur A

non est in annis; detegent forsā dolos:
tacere multis discitur vitae malis.

SAT. Ipsosque per quos fallere alium cogitas
falles? ATR. Vt ipsi crimine et culpa vacent. 320

quid enim necesse est liberos sceleri meos
inserere? per nos odia se nostra explicent. —
male agis, recedis, anime: si parcis tuis,
parces et illis. consili Agamemnon mei 325

sciens minister fiat et patri sciens
Menelaus assit. prolis incertae fides
ex hoc petatur scelere: si bella abnuunt
et gerere nolunt odia, si patrum vocant,
pater est. eatur. — multa sed trepidus solet 330

detegere vultus, magna nolentem quoque
consilia produnt: nesciant quantae rei
fiant ministri. nostra tu coepta occules.

SAT. Haud sum monendus: ista nostro in pectore
fides timorque, sed magis claudet fides. 335

CHORVS

Tandem regia nobilis,
antiqui genus Inachi,
fratrum composuit minas.

Quis vos exagitat furor,
alternis dare sanguinem
et sceptrum scelere aggredi? 340

nescitis, cupidi arcium,
regnum quo iaceat loco.
regem non faciunt opes,
non vestis Tyriae color, 345

non frontis nota regiae,
non auro nitidae fores:
rex est qui posuit metus
et diri mala pectoris,
quem non ambitio inpotens 350
et numquam stabilis favor

320 ipsosne A 321 totus satelliti datur, sed ut — vacent pro-
prium versum tenet E. — ut] at A 322 Atreus incipit E. — meo A
325 illi A. — Agamemnon E 326 insciens m. E. — patris cliens A
328 [si] qui E 329 patrum E 333 occule A 335 claudit A
336—357 versus binorum colorum initiis singulorum distinctis E 344
reges S 347 [fores] trabes A Lactantius ad Stat. Theb. IV, 530

vulgi praecipitis movet,
non quidquid fodit Occidens
aut undā Tagus aureā
claro devehit alveo, 355

non quidquid Libycis terit
fervens area messibus, *grain-floor*
quem non concutiet cadens
obliqui via fulminis,
non Eurus rapiens mare 360

aut saevo rabidus freto
ventosi tumor Hadriae,
quem non lancea militis,
non strictus domuit chalybs, *sword*
qui tuto positus loco 365
infra se videt omnia
occurritque suo libens
fato nec queritur mori.

Reges convenient licet
qui sparsos agitant Dahas, *Syphians* 370

qui rubri vada litoris
et gemmis mare lucidis
late sanguineum tenent,
aut qui Caspia fortibus
open recludunt iuga Sarmatis, 375
certet Danuvii vadum

audet qui pedes ingredi
et (quocumque loco iacent) *2*
Seres vellere nobiles:
mens regnum bona possidet. 380

nil ullis opus est equis,
nil armis et inertibus
telis quae procul ingerit *Persians*
Parthus, cum simulat fugas,
admotis nihil est opus 385

urbes sternere machinis,
longe saxa rotantibus: 387

hoc regnum sibi quisque dat. 390

rex est qui metuit nihil, 388
rex est qui cupiet nihil.

353—355 *om. E* 359 *oblivi*qui *E* 361 *rapidus A* 363 *lan-*
cea immitis E 370 *dachos (dacos) A* 372 *aut g. 5. — lucidum A*
376 *danubii vadum E* *danubium licet A* 383 *talis E* 388 *delevi*
389 *om. A*

Stet, quicumque volet, potens
 aulae culmine lubrico:
 me dulcis saturet quies;
 obscuro positus loco
 leni perfruar otio,
 nullis nota Quiritibus
 aetas per tacitum fluat.
 sic cum transierint mei
 nullo cum strepitu dies,
 plebeius moriar senex.
 illi mors gravis incubat
 qui, notus nimis omnibus,
 ignotus moritur sibi.

395

400

X_a

THYESTES

Optata patriae tecta et Argolicas opes
 miserisque summum ac maximum exulibus bonum,
 tractum soli natalis et patrios deos
 (si sunt tamen di) cerno, Cyclopum sacras
 turre, labore maius humano decus,
 celebrata iuveni stadia, per quae nobilis
 palmam paterno non semel curru tuli.
 occurret Argos, populus occurret frequens —
 sed nempe et Atreus. repete silvestres fugas
 saltusque densos potius et mixtam feris
 similemque vitam; clarus hic regni nitor
 fulgore non est quod oculos falso auferat:
 cum quod datur spectabis, et dantem aspice.
 modo inter illa, quae putant cuncti aspera,
 fortis fui laetusque; nunc contra in metus
 revolvor: animus haeret ac retro cupit
 corpus referre, moveo nolentem gradum.

405

410

415

420

TANTALVS

Pigro (quid hoc est?) genitor incessu stupet
 vultumque versat seque in incerto tenet.

THY. Quid, anime, pendes quidve consilium diu
 tam facile torques? rebus incertissimis,

401 nulli § 401. 402 *inverso ordine E scaenae inscribitur*
 Thyestes. Tantalus. Plisthenes tacitus *E* Thyestes Philistenes (*sic fere*)
A 406 tactum *codd. correxit Bothius* 412 subnempe *e. A. repe-*
tet E 415 qui § 416 quo §. — tandem asp. § 421 *Plisthenes*
loquitur ut per totam scaenam A

fratri atque regno, credis ac metuis mala 425
iam victa, iam mansueta et aerumnas fugis
bene collocatas? esse iam miserum iuvat.
reflecte gressum, dum licet, teque eripe.
TANT. Quae causa cogit, genitor, a patria gradum
referre visa? cur bonis tantis sinum 430
subducis? ira frater abiecta redit
partemque regni reddit et lacerae domus
componit artus teque restituit tibi.
THY. Causam timoris ipse quam ignoro exigis.
nihil timendum video, sed timeo tamen. 435
placet ire, pigris membra sed genibus labant
alioque quam quo nitor abductus feror.
sic concitatam remige et velo ratem
aestus resistens remigi et velo refert.
TANT. Evince quidquid obstat et mentem impedit 440
reducemque quanta praemia expectent vide.
pater, potes regnare. THY. Cum possim mori.
TANT. Summa est potestas — THY. Nulla: si cupias nihil.
TANT. Natis relinques. THY. Non capit regnum duos.
TANT. Miser esse mavult esse qui felix potest? 445
THY. Mihi crede, falsis magna nominibus placent,
frustra timentur dura. dum excelsus steti,
numquam pavere destiti atque ipsum mei
ferrum timere lateris. o quantum bonum est
obstare nulli, capere securas dapes 450
humi iacentem! scelera non intrant casas,
tutusque mensa capitur angusta cibus;
venenum in auro bibitur — expertus loquor:
malam bonae praeferre fortunam licet.
non vertice alti montis impositam domum 455
et eminentem civitas humilis tremit
nec fulget altis splendidum tectis ebur
somnosque non defendit excubitor meos;
non classibus piscamur et retro mare
iacta fugamus mole nec ventrem improbum 460
alimus tributo gentium, nullus mihi
ultra Getas metatur et Parthos ager;

425 fr. — cr. et ac m. m. propriis versibus E 428 deflecte A
436 sub genibus E (sic) 438 vento ratem A 439 aestus resurgens
A 440 pervince A 452 totusque E. — c. a. c. in extremo fol.
125^v per scholiorum rasuram laesa et partim 2 manu renovata E
460 non A 462 metitur A

non ture colimur nec meae excluso Iove
 ornantur arae; nulla culminibus meis
 imposita nutat silva nec fumant manu 465
 succensa multa stagna nec somno dies
 Bacchoque nox iungenda pervigili datur:
 sed non timemur, tuta sine telo est domus
 rebusque parvis magna praestatur quies —
 immane regnum est posse sine regno pati. 470
 TANT. Nec abnuendum, si dat imperium deus,
 nec appetendum est: frater ut regnes rogat.
 THY. Rogat? timendum est. errat hic aliquis dolus.
 TANT. Redire pietas unde submota est solet
 reparatque vires iustus amissas amor. 475
 THY. Amat Thyesten frater? aetherias prius
 perfundet Arctos pontus et Siculi rapax
 consistet aestus unda et Ionio seges
 matura pelago surget et lucem dabit
 nox atra terris, ante cum flammis aquae, 480
 cum morte vita, cum mari ventus fidem
 foedusque iungent. TANT. Quam tamen fraudem times?
 THY. Omnem: timori quem meo statuam modum?
 tantum potest quantum odit. TANT. In te quid potest?
 THY. Pro me nihil iam metuo: vos facitis mihi 485
 Atrea timendum. TANT. Decipi cautus times?
 THY. Serum est cavendi tempus in mediis malis:
 eatur. unum genitor hoc testor tamen:
 ego vos sequor, non duco. TANT. Respiciet deus
 bene cogitata. perge non dubio gradu. 490

ATREVS

Plagis tenetur clausa dispositis fera:
 et ipsum et una generis invisi indolem
 iunctam parenti cerno. iam tuto in loco
 versantur odia. venit in nostras manus
 tandem Thyestes, venit, et totus quidem. 495

467 ducenda *A* 469 r. p. alta *A* 471 abn. est *E* 472 n.
 a. *Thyesti datur A*. — est om. *A* 476 Thyestem *A* 486 decipi
 ex recipi 1 m. *E*. — captus codd. correxit Madvigius adv. II p. 114
 487 THY. Gruterus, om. codd. 488 *Thyesti datur E*, *Plistheni conti-*
nuatur A. — gen. hoc hortamen est *A* 489 ego — duco *Thyesti datur A*
 490 b. c. et p. n. d. g. *propriis versibus E* 491 *scaenae titulus*
Atreus. Thyestes. Tantalus. Plisthenes. taciti E Atreus Thyestes A 493
 in om. *E*

vix tempero animo, vix dolor frenos capit.
 sic, cum feras vestigat et longo sagax
 loro tenetur Vmber ac presso vias
 scrutatur ore, dum procul lento suem
 odore sentit, paret et tacito locum. 500
 rostro pererrat; praeda cum propior fuit,
 cervice tota pugnat et gemitu vocat
 dominum morantem seque retinenti eripit:
 cum sperat ira sanguinem, nescit tegi;
 tamen tegatur. aspice, ut multo gravis 505
 squalore vultus obruat maestos coma,
 quam foeda iaceat barba. praestetur fides. —
 fratrem iuvat videre. complexus mihi
 redde expetitos. quidquid irarum fuit
 transierit; ex hoc sanguis ac pietas die 510
 colantur, animis odia damnata excidant.
 THY. Diluere possem cuncta, nisi talis fores:
 sed fateor, Atreu, fateor, admisi omnia
 quae credidisti. pessimam causam meam
 hodierna pietas fecit. est prorsus nocens 515
 quicumque visus tam bono fratri est nocens.
 lacrimis agendum est: supplicem primus vides;
 hae te precantur pedibus intactae manus:
 ponatur omnis ira et ex animo tumor
 erasus abeat. obsides fidei accipe 520
 hos innocentes, frater. ATB. a genibus manum
 aufer meosque potius: amplexus pete,
 vos quoque, senum praesidia, tot iuvenes, meo
 pendete collo. squalidam vestem exue
 oculisque nostris parce et ornatus cape 525
 pares meis laetusque fraterni imperi
 capesse partem. maior haec laus est mea,
 fratri paternum reddere incolami decus:
 habere regnum casus est, virtus dare.
 THY. Di paria, frater, pretia pro tantis tibi 530
 meritis rependant. regiam capitis notam
 squalor recusat noster et sceptrum manus

496 v. tempore a. v. frenos dolor c. E 497 feras: s i. ras. ex
 x 2 m. E. — vestigat: ult. t i. ras. 1 litterae 2 m. E (feras vestigas M
 feras vestigās N) 498 loro E 504 spirat S 507 iacet E. —
 praestatur S 516 fratre E 518 iniunctae S 521 manus A 524
 pendente E 526 quales mei sunt laetusque frater imperi A (deleto sunt
 interpolatoris manum restituit Poggius)

infausta refugit. liceat in media mihi
 latere turba. ATR. Recipit hoc regnum duos.
 THY. Meum esse credo quidquid est, frater, tuum. 535
 ATR. Quis influentis dona fortunae abnuit?
 THY. Expertus est quicumque quam facile effluant.
 ATR. Fratrem potiri gloria ingenti vetas?
 THY. Tua iam peracta gloria est, restat mea:
 respuere certum est regna consilium mihi. 540
 ATR. Meam relinquam, nisi tuam partem accipis.
 THY. Accipio: regni nomen impositi feram,
 sed iura et arma servient mecum tibi.
 ATR. Imposita capiti vincla venerando gere;
 ego destinatas victimas superis dabo. 545

CHORVS

Credat hoc quisquam? ferus ille et acer
 nec potens mentis truculentus Atreus
 fratris aspectu stupefactus haesit.
 nulla vis maior pietate vera est:
 iurgia externis inimica durant, 550
 quos amor verus tenuit tenebit.
 ira cum magnis agitata causis
 gratiam rupit cecinitque bellum,
 cum leves frenis sonuere turmae,
 fulsit hinc illinc agitated ensis 555
 quem movet crebro furibundus ictu
 sanguinem Mavors cupiens recentem:
 opprimet ferrum manibusque iunctis
 ducet ad pacem Pietas negantes.

Otium tanto subitum e tumultu 560
 quis deus fecit? modo per Mycenae
 arma civilis crepuere belli:
 pallidae natos tenuere matres;
 uxor armato timuit marito,
 cum manum invitus sequeretur ensis, 565
 sordidus pacis vitio quietae;
 ille labentes renovare muros,
 hic situ quassas stabilire turres,
 ferreis portas cohibere claustris

539 *Atreo continuatur* S 544 *ven. regem* E 558 *opprimit* A
 559 *ducit codd. corraxi* 563 *p. matres tenuere natos* A 564 *amato*
 E 566 *sordibus* E

ille certabat, pavidusque pinnis 570
anxiae noctis vigil incubabat:

peior est bello timor ipse belli.
iam minae saevi cecidere ferri,
iam silet murmur grave classicorum,
iam tacet stridor litui strepentis: 575

alta pax urbi revocata laetae est.
sic, ubi ex alto tumuere fluctus
Bruttium Coro feriente pontum,
Scylla pulsatis resonat cavernis

ac mare in portu timuere nautae 580
quod rapax haustum revomit Charybdis,
et ferus Cyclops metuit parentem
rupe ferventis residens in Aetnae,

ne superfusus violetur undis
ignis aeternis resonans caminis, 585
et putat mergi sua posse pauper
regna Laertes Ithaca tremente:

si suae ventis cecidere vires,
mitius stagno pelagus recumbit;
alta, quae navis timuit secare, 590
hinc et hinc fuis speciosa velis

strata ludenti patuere cumbae,
et vacat mersos numerare pisces
hic ubi ingenti modo sub procella
Cyclades pontum timuere motae. 595

Nulla sors longa est: dolor ac voluptas
invicem cedunt; brevior voluptas.

ima permutat levis hora summis.
ille qui donat diadema fronti,
quem genu nixae tremuere gentes, 600
cuius ad nutum posuere bella

Medus et Phoebi propioris Indus
et Dabae Parthis equitem minati,
anxius sceptrum tenet et moventes
cuncta divinat metuitque casus 605

mobiles rerum dubiumque tempus.

vos quibus rector maris atque terrae

571 nocti *A* 576 urbis *A*. — est *om. E* 578 choro *E* Bru-
tium ponto feriente corum *A* 579 pulsatus *E* 580 in totum *A*
581 auster *A* hausit *§* 591 spatiosa *A* 597 *om. E, sed addit in*
marg. 1 m. (atramento nigriore) 598 brevis *§* 603 daciae *§* 605
cuncta divitias *A*

ius dedit magnum necis atque vitae,
 ponite inflatos tumidosque vultus:
 quidquid a vobis minor expavescit, 610
 maior hoc vobis dominus minatur;
 omne sub regno graviore regnum est.
 quem dies vidit veniens superbum,
 hunc dies vidit fugiens iacentem.
 nemo confidat nimium secundis, 615
 nemo desperet meliora lapsis:
 miscet haec illis prohibetque Clotho
 stare Fortunam, rotat omne fatum.
 nemo tam divos habuit faventes,
 crastinum ut posset sibi polliceri: 620
 res deus nostras celeri citatas
 turbine versat.

NVNTIVS

Quis me per auras turbo praecipitem vehet
 atraque nube involvet, ut tantum nefas
 eripiat oculis? o domus Pelopi quoque 625
 et Tantalo pudenda! CHOR. Quid portas novi?
 NVNT. Quaenam ista regio est? Argos et Sparte, pios
 sortita fratres, et maris gemini premens
 fauces Corinthos, an feris Hister fugam
 praebens Alanis, an sub aeterna nive 630
 Hyrcana tellus an vagi passim Scythae?
 quis hic nefandi est conscius monstri locus?
 CHOR. Effare et istud pande, quodcumque est, malum.
 NVNT. Si steterit animus, si metu corpus rigens.
 remittet artus. haeret in vultu trucidis 635
 imago facti. ferte me insane procul,
 illo, procellae, ferte quo fertur dies
 hinc raptus. CHOR. Animos gravius incertos tenes.
 quid sit quod horres ede et auctorem indica:
 non quaero quis sit, sed uter. effare ocus. 640
 NVNT. In arce summa Pelopiae pars est domus
 conversa ad austros, cuius extremum latus

610 extimescit *A* 616 lassis *E* 620 possit *S* *scaenae in-*
scriptum Nuntius. Chorus 623 velit *E* 624 involvit *E* volvet *A*
correxerit *Avantius* 627 impios *A* 632 choro tribuitur *A* 639
 ede et] effer *A* 640 quid *E* 641 pelopis *A* pelopaeae *E* *correxerit*
Bothius

aequale monti crescit atque urbem premit
et contumacem regibus populum suis
habet sub ictu; fulget hic turbae capax 645
immane tectum, cuius auratas trabes
variis columnae nobiles maculis ferunt.
post ista vulgo nota, quae populi colunt,
in multa dives spatia discedit domus;
arcana in imo regio secessu iacet, 650
alta vetustum valle compescens nemus,
penetrabile regni, nulla qua laetos solet
praebere ramos arbor aut ferro coli,
sed taxus et cupressus et nigra ilice
obscura nutat silva, quam supra eminens 655
despectat alte quercus et vincit nemus.
hinc auspicari regna Tantalidae solent,
hinc petere lapsis rebus ac dubiis opem.
affixa inbaerent dona: vocales tubae
fractique currus, spolia Myrtoi maris, 660
victaeque falsis axibus pendent rotae
et omne gentis facinus; hoc Phrygius loco
fixus tiaras Pelopis, hic praeda hostium
et de triumpho picta barbarico chlamys.
fons stat sub umbra tristis et nigra piger 665
haeret palude: talis est dirae Stygis
deformis unda quae facit caelo fidem.
hinc nocte caeca gemere ferales deos
fama est, catenis lucus excussis sonat
ululantque manes. quidquid audire est metus 670
illic videtur: errat antiquis vetus
emissa bustis turba et insultant loco
maiora notis monstra; quin tota solet
micare silva flamma, et excelsae trabes
ardent sine igne. saepe latratu nemus 675
trino remugit, saepe simulacris domus
attonita magnis. nec dies sedat metum:
nox propria luco est et superstitio inferum
in luce media regnat. hinc orantibus
responsa dantur certa, cum ingenti sono 680

650 sec. patet *A* 652 quae *E*ζ 655 supremeinens *E* 658
lassis *EA* corr. ζ. — ac] et *A* 661 vitaeque *E* 663 pelops *E*
664 chlamys ex clamus 1 m. *E* 668 hic nocte tota *A*. — feralis *E*
672 ioco *E* 674 flamma silva *A*

laxantur adyto fata et inmugit specus
 vocem deo solvente. quo postquam furens
 intravit Atreus liberos fratris trahens,
 ornantur arae — quis queat digne eloqui?
 post terga iuvenum nobiles religat manus 685
 et maesta vitta capita purpurea ligat;
 non tura desunt, non sacer Bacchi liquor
 tangensque salsa victimam culter mola.
 servatur omnis ordo, ne tantum nefas
 non rite fiat. CHOR. Quis manum ferro admovet? 690
 NVNT. Ipse est sacerdos, ipse funesta prece
 letale carmen ore violento canit,
 stat ipse ad aras, ipse devotos neci
 contrectat et componit et † ferro admovet;
 attendit ipse: nulla pars sacri perit. 695
 lucus tremescit, tota succusso solo
 nutavit aula, dubia quo pondus daret
 ac fluctuanti similis; e laevo aethere
 atrum cucurrit limitem sidus trahens.
 libata in ignes vina mutato fluunt 700
 cruenta Baccho, regium capiti decus
 bis terque lapsum est, flevit in templis ebur.
 movere cunctos monstra, sed solus sibi
 immotus Atreus constat atque ultro deos
 terret minantes. iamque dimissa mora 705
 adsistit aris, torvum et obliquum intuens.
 ieiuna silvis qualis in Gangeticis
 inter iuencos tigris erravit duos,
 utriusque praedae cupida quo primum ferat
 incerta morsus (flectit huc rictus suos, 710
 illo reflectit et famem dubiam tenet),
 sic durus Atreus capita devota impiae
 speculatur irae. quem prius mactet sibi
 dubitat, secunda deinde quem caede immolet.
 nec interest — sed dubitat et saevum scelus 715
 iuvat ordinare. CHOR. Quem tamen ferro occupat?
 NVNT. Primus locus (ne desse pietatem putes)
 avo dicatur: Tantalus prima hostia est.

685 revocat manus *A* 688 tangensve *A*. — fusa *§* 694 *cf.*
v. 690; genuina verba expulsa videntur 706 assiluit aris *A* 710
 hoc *E* 711 famen *E* 712 dirus *A* 713 speculator *E* 714 secun-
 dam *E* 715 tantum scelus *A*

CHOR. Quo iuvenis animo, quo tulit vultu necem?

NVNT. Stetit sui securus et non est preces 720

perire frustra passus; ast illi ferus
in vulnere ensem abscondit et penitus premens
iugulo manum commisit: educto stetit
ferro cadaver, cumque dubitasset diu,
hac parte an illa caderet, in patrum cadit. 725

tunc ille ad aras Plisthenem saevus trahit
adicitque fratri; colla percussa amputat;
cervice caesa truncus in pronum ruit,
querulum cucurrit murmure incerto caput.

CHOR. Quid deinde gemina caede perfunctus facit? 730

puerone parcit an scelus sceleri ingerit?

NVNT. Silva iubatus qualis Armenia leo
in caede multa victor armento incubat
(cruore rictus madidus et pulsa fame
non ponit iras: hinc et hinc tauros premens 735

vitulis minatur dente iam lasso piger),

non aliter Atreus saevit atque ira tumet,

ferrumque gemina caede perfusum tenens,

oblitus in quem fureret, infesta manu

exegit ultra corpus; ac pueri statim 740

pectore receptus ensis in tergo exstitit.

cadit ille et aras sanguine extinguens suo

per utrumque vulnus moritur. CHOR. O saevum scelus!

NVNT. Exhorruistis? hactenus si stat nefas,

pius est. CHOR. An ultra maius aut atrocius 745

natura recipit? NVNT. Sceleris hunc finem putas?

gradus est. CHOR. Quid ultra potuit? obiecit feris

lanianda fors corpora atque igne arcuit?

NVNT. Vtinam arcuisset! ne tegat functos humus

nec solvat ignis! avibus epulandos licet 750

ferisque triste pabulum saevis trahat —

votum est sub hoc quod esse supplicium solet:

pater insepultos spectet! o nullo scelus

credibile in aevo quodque posteritas neget —

erepta vivis exta pectoribus tremunt 755

spirantque venae corque adhuc pavidum salit;

at ille fibras tractat ac fata inspicit

731 querone *E*. — scelere *E* 732 iuvatus *E* 739 rueret *A*
740 at *vulgo* 744 non stat *A* 745 plus est *A* 750 ne *A* 751
tradat *E* 757 incipit *E*

et adhuc calentes viscerum venas notat.
 postquam hostiae placuere, securus vacat
 iam fratris epulis: ipse divisum secat
 in membra corpus, amputat trunco tenus
 umeros patentes et lacertorum moras,
 denudat artus durus atque ossa amputat;
 tantum ora servat et datas fidei manus.
 haec veribus haerent viscera et lentis data
 stillant caminis, illa flammatus latex
 candente aeno iactat. impositas dapes
 transiluit ignis inque trepidantes focos
 bis ter regestus et pati iussus moram
 invitus ardet. stridet in veribus iecur;
 nec facile dicam corpora an flammae magis
 gemuere. piceos ignis in fumos abit;
 et ipse fumus, tristis ac nebula gravis,
 non rectus exit seque in excelsum levat:
 ipsos penates nube deformi obsidet.

760

765

770

775

O Phoebe patiens, fugeris retro licet
 medioque ruptum meriseris caelo diem,
 sero occidisti — lancinat natos pater
 artusque mandit ore funesto suos;
 nitet fluente madidus unguento comam
 gravisque vino; saepe praecclusae cibum
 tenere fauces — in malis unum hoc tuis
 bonum est, Thyesta, quod mala ignoras tua.
 sed et hoc peribit. verterit currus licet
 sibi ipse Titan obvium ducens iter
 tenebrisque facinus obruat tetrum novis
 nox missa ab ortu tempore alieno gravis,
 tamen videndum est. tota patefient mala.

780

785

CHORVS

Quo terrarum superumque parens,
 cuius ad ortus noctis opacae
 decus omne fugit, quo vertis iter
 medioque diem perdis Olympo?
 cur, Phoebe, tuos rapis aspectus?

790

762 patens *E* 763 dirus *§* 765 verubus *A*, *ut v.* 770
 767 querente ahenō *A* 768 crepitantes *§* 771 fl. gemant *§* 772
 piceus *A* 774 levans *§* 780 coma *A* 781 reclusae *E* 788 nota
 patefiant *E* 791 cecus *E*

nondum serae nuntius horae
 nocturna vocat lumina Vesper; 795
 nondum Hesperiae flexura rotae
 iubet emeritos solvere currus;
 nondum in noctem vergente die
 tertia misit bucina signum:
 stupet ad subitae tempora cenae 800
 nondum fessis bubus arator —
 quid te aetherio pepulit cursu?
 quae causa tuos limite certo
 deiecit equos? numquid aperto
 carcere Ditis victi temptant 805
 bella Gigantes? numquid Tityos
 pectore fesso renovat veteres
 saucius iras? num reiecto
 latus explicuit monte Typhoeus?
 numquid struitur via Phlegraeos 810
 alta per hostes et Thessalicum
 Thressa premitur Pelion Ossa?
 solitae mundi periere vices:
 nihil occasus, nihil ortus erit.
 stupet Eoos assueta deo 815
 tradere frenos genetrix primae
 roscida lucis perversa sui
 limina regni; nescit fessos
 tingueret currus nec fumantes
 sudore iubas mergere ponto. 820
 ipse insueto novus hospitio
 Sol Auroram videt occiduus,
 tenebrasque iubet surgere nondum
 nocte, parata: non succedunt
 astra nec ullo micat igne polus, 825
 non Luna graves digerit umbras.
 Sed quidquid id est, utinam nox sit!
 trepidant, trepidant pectora magno
 percussa metu:
 ne fatali cuncta ruina 830
 quassata labent iterumque deos
 hominesque premat deforme chaos,

798 in nocentem *E* 810 fervitur *E* 814 hortus *E* 826 nec *A*.
 — gravis *E* 829. 830 *trimeter*, deinde *dimetri usque ad finem car-*
minis E 829—843 (sinum) *dimetri*, turb. deor. *monom. A*

iterum terras et mare cingens
 et vaga picti sidera mundi
 natura tegat. non aeternae 835
 facis exortu dux astrorum
 saecula ducens dabit aestatis
 brumaeque notas, non Phoebeis
 obvia flammis demet nocti
 Luna timores vincetque sui 840
 fratris habenas, curvo brevius
 limite currens; ibit in unum
 congesta sinum turba deorum.
 hic qui sacris pervius astris
 secat obliquo tramite zonas 845
 flectens longos signifer annos,
 lapsa videbit sidera labens;
 hic qui nondum vere benigno
 reddit Zephyro vela tepenti,
 Aries praeceps ibit in undas, 850
 per quas pavidam vexerat Hellen;
 hic qui nitido Taurus cornu
 praefert Hyadas, secum Geminos
 trahet et curvi bracchia Cancri;
 Leo flammiferis aestibus ardens 855
 iterum e caelo cadet Herculeus,
 cadet in terras Virgo relictas
 iustaeque cadent pondera Librae
 secumque trahent Scorpion acrem;
 et qui nervo tenet Haemonio 860
 pinnata senex spicula Chiron,
 rupto perdet spicula nervo;
 pigram referens hiemem gelidus
 cadet Aegoceros frangetque tuam,
 quisquis es, urnam; tecum excedent 865
 ultima caeli sidera Pisces,
 Plostraque numquam perfusa mari
 merget condens omnia gurges;
 et qui medias dividit Vrsas,
 fluminis instar lubricus Anguis 870

833 mare et ignes *codd. correxi* 837 aestates *E* 851 vix-
 rat *E*. — hellem *EA corr. 5* 861 pennata *A*. — spicula nervo *E*
 862 *om. E, sed addit i. mg. 1 m. (ut v. 597)* 863 hiemen *E* 867
 monstraque *codd. correxi cf. I, 221*

magnoque minor iuncta Draconi
frigida duro Cynosura gelu,
custosque sui tardus plaustri
iam non stabilis ruet Arctophylax.

Nos e tanto visi populo 875
digni premeret quos everso
cardine mundus?
in nos aetas ultima venit?
o nos dura sorte creatos,
seu perdidimus solem miseri, 880
sive expulimus!
abeant questus, discede, timor:
vitae est avidus quisquis non vult
mundo secum pereunte mori.

ATREVS

Aequalis astris gradior et cunctos super 885
altum superbo vertice attingens polum.
nunc decora regni teneo, nunc solium patris.
dimitto superos: summa votorum attingi.
bene est, abunde est, iam sat est etiam mihi.
sed cur satis sit? ne quid obstaret pudor, 890^a 891^b
dies recessit: perge dum caelum vacat. 892
utinam quidem tenere fugientes deos
possem et coactos trahere, ut ultricem dapem
omnes viderent — quod sat est, videat pater. 895
etiam die nolente discutiam tibi
tenebras, miseriae sub quibus latitant tuae.
nimis diu conviva securo iaces
hilarique vultu, iam satis mensis datum est
satisque Baccho: sobrio tanta ad mala 900
opus est Thyeste. turba famularis, fores
templi relaxa, festa patefiat domus.
libet videre, capita natorum intuens

pergam et implebo patrem | funere suorum

890^b 891^a

872 cynoscyra *E* 874 i. n. instabilis r. artophylax *E* 882 ha-
beant *E* 890 sed c. s. sit? pergam e. i. patrem | fun. suor.: ne q. o.
p. *codd.* pergam — suorum *ferri non posse docuit Schmidtus in Fleck-*
eiseni annal. XCVII p. 875. qui admonuit etiam versus 979. deleui
891 quit *E* 892 vocat *A* 893 quidaem ex quidam incertum qua
manu *E* 894 ut] et *E* 900 bacho *E*

quos det colores, verba quae primus dolor
 effundat aut ut spiritu expulso stupens 905
 corpus rigescat. fructus hic operis mei est.
 miserum videre nolo, sed dum fit miser.
 aperta multa tecta conlucent face.
 resupinus ipse purpurae atque auro incubat,
 vino gravatum fulciens laeva caput. 910
 eructat. o me caelitum excelsissimum,
 regum atque regem! vota transcendendi mea.
 satur est, capaci ducit argento merum —
 ne parce potu: restat etiamnunc cruor
 tot hostiarum; veteris hunc Bacchi color 915
 abscondet — hoc, hoc mensa cludatur scypho.
 mixtum suorum sanguinem genitor bibat:
 meum bibisset. ecce, iam cantus ciet
 festasque voces nec satis menti imperat.

THYESTES

Pectora longis hebetata malis, 920
 iam sollicitas ponite curas.
 fugiat maeror fugiatque pavor,
 fugiat trepidi comes exilii
 tristis egestas rebusque gravis
 pudor afflictis: magis unde cadas 925
 quam quo refert. magnum, ex alto
 culmine lapsum stabilem in plano
 figere gressum; magnum, ingenti
 strage malorum pressum fracti
 pondera regni non inflexa 930
 cervice pati nec degenerem
 victumque malis rectum impositas
 ferre ruinas. sed iam saevi
 nubila fati pelle ac miseri
 temporis omnes dimitte notas; 935
 redeant vultus ad laeta boni,
 veterem ex animo mitte Thyesten. —
 proprium hoc miseros sequitur vitium,
 numquam rebus credere laetis:

907 m. virum vid. n. E 909 purpura A 911 e. omne cael.
codd. correxit Avantius 912 regumque r. A 916 hoc alterum
om. 5 919 festasque E 920 Chorus. Thyestes *inscribitur E cf.*
l. 137 930—932 *trimetri E* 935 tempore in omni E 936 adhleta
E 938—941 *Thyestae adsignantur E*

redeat felix fortuna licet, 940
 tamen afflictos gaudere piget.
 quid me revocas festumque vetas
 celebrare diem, quid flere iubes,
 nulla surgens dolor ex causa?
 quid me prohibes. flore decenti 945
 vincere comam? prohibet, prohibet!
 vernae capiti fluxere rosae,
 pingui madidus crinis amomo
 inter subitos stetit horrores,
 imber vultu nolente cadit, 950
 venit in medias voces gemitus.
 maeror lacrimas amat assuetas,
 flendi miseris dira cupido est.
 libet infaustos mittere questus,
 libet et Tyrio saturas ostro 955
 rumpere vestes, ululare libet.
 mittit luctus signa futuri
 mens, ante sui praesaga mali:
 instat nautis fera tempestas,
 cum sine vento tranquilla tument. 960
 quos tibi luctus quosve tumultus
 fingis, demens? credula praesta
 pectora fratri: iam, quidquid id est,
 vel sine causa vel sero times.
 nolo infelix, sed vagus intra 965
 terror oberrat, subitos fundunt
 oculi fletus, nec causa subest.
 dolor an metus est? an habet lacrimas
 magna voluptas?

ATR. Festum diem, germane, consensu pari 970
 celebremus: hic est, sceptrum qui firmet mea
 solidamque pacis alliget certae fidem.

THY. Satias dapibus me nec minus Bacchi tenet.
 augere cumulus hic voluptatem potest,
 si cum meis gaudere felici datur. 975

ATR. Hic esse natos crede in amplexu patris.

942—944 *tribuuntur choro*, 945—960 *Thyestae*, 961—964 *choro*,
 965—969 *Thyestae E* 945 quis me prohibet *codd. correxit N. Hein-*
sius adv. p. 44 946 vincere *E* 961 q. t. vultus *A* 970 *novae*
scaenae inscribitur Atreus. Thyestes 973 saties *A*. — tenet: et *cum*
scholiis detersum

hic sunt eruntque; nulla pars prolis tuae
 tibi subtrahetur. ora: quae exoptas dabo
 totumque turba iam sua implebo patrem.
 satiaberis, ne metue. nunc mixti meis 980
 iucunda mensae sacra iuvenilis colunt;
 sed accientur. poculum infuso cape
 gentile Baccho. THY. Capiro fraternae dapis
 donum. paternis vina libentur deis,
 tunc hauriantur. sed quid hoc? nolunt manus 985
 parere, crescit pondus et dextram gravat;
 admotus ipsis Bacchus a labris fugit
 circaque rictus ore decepto fluit
 et ipsa trepido mensa subsiluit solo.
 vix lucet ignis; ipse quin aether gravis 990
 inter diem noctemque desertus stupet.
 quid hoc? magis magisque concussi labant
 convexa caeli; spissior densis coit
 caligo tenebris noxque se in noctem addidit;
 fugit omne sidus. quidquid est, fratri precor 995
 natisque parcat, omnis in vile hoc caput
 abeat procella. redde iam natos mihi!
 ATR. Reddam, et tibi illos nullus eripiet dies.
 THY. Quis hic tumultus viscera exagitat mea?
 quid tremuit intus? sentio impatiens onus 1000
 meumque gemitu non meo pectus gemit.
 adeste, nati, genitor infelix vocat,
 adeste. visis fugiet hic vobis dolor —
 unde oblocuntur? ATR. Expedi amplexus pater:
 venere. natos ecquid agnoscis tuos? 1005
 THY. Agnoscō fratrem. sustines tantum nefas
 gestare, Tellus? non ad infernam Styga
 tenebrasque mergis rupta et ingenti via
 ad chaos inane regna cum rege abripis?
 non tota ab imo tecta convellens solo 1010
 vertis Mycenae? stare circa Tantalum
 uterque iam debuimus: hinc compagibus
 et hinc revulsis, si quid infra Tartara est

978 hora *E*. — quae: q ex g 1 m. *E* 981 colant *Σ* 985 non
 vult manus *A* 988 effluit *A* 994 abdidit *EA* correxit *Gronovius*
 (item *Σ*) 999 quid *E* 1003 fugiat *E* 1005 et quid *E* 1008 te
 nosque mergis *codd. correxit B. Schmidtius observ. p. 9* 1011—1014
 sic turbavit *A*: stare c. T. | avosque nostros, si quis intra T. est
 uterq. — comp. | et h. rev. huc tuam i. s.

avosque nostros, huc tuam inmani sinu
 demitte vallem nosque defossos tege 1015
 Acheronte toto. noxiae supra caput
 animae vagentur nostrum et ardenti freto
 Phlegethon harenas igneus totas agens
 exilia supra nostra violentus fluat —
 immota tellus pondus ignavum iacet, 1020
 fugere superi. ATR. Iam accipe hos potius libens
 diu expetitos — nulla per fratrem est mora:
 fruire, osculare, divide amplexus tribus.
 THY. Hoc foedus? haec est gratia, haec fratris fides?
 sic odia ponis? non peto, incolumes pater 1025
 natos ut habeam; scelere quod salvo dari
 odioque possit, frater hoc fratrem rogo:
 sepelire liceat. redde quod cernas statim
 uri; nihil te genitor habiturus rogo,
 sed perditurus. ATR. Quidquid e natis tuis 1030
 superest habes, quodcumque non superest habes.
 THY. Vtrumne saevis pabulum alitibus iacent,
 an beluis servantur, an pascunt feras?
 ATR. Epulatus ipse es impia natos dape.
 THY. Hoc est deos quod puduit, hoc egit diem 1035
 aversum in ortus. quas miser voces dabo
 questusque quos? quae verba sufficient mihi?
 abscisa cerno capita et avulsas manus
 et rupta fractis cruribus vestigia —
 hoc est quod avidus capere non potuit pater. 1040
 volvuntur intus viscera et clusum nefas
 sine exitu luctatur et quaerit fugam.
 da, frater, ensem (sanguinis multum mei
 habet ille): ferro liberis detur via.
 negatur ensis? pectora inliso sonent 1045
 contusa planctu — sustine, infelix, manum,
 parcamus umbris. tale quis vidit nefas?

1014 hoc tua in mani s. E 1015 dimitte A. — valle E 1019
 exitia codd. correxit Gronovius 1020 iaces A 1021 iam om. E
 addidit B. Schmidtius de em. Sen. tr. p. 20 recipe hosce citius. liberis
 tandem tuis A 1022 d. expetitis (n. — m.) fruire A 1024 Thyestae
 notam om. E 1025 incolumis E 1031 s. habebis quodque A 1033
 feras an pascunt E 1036 adversum EA corr. S 1038 abscissa A
 1041 volvuntur: o ex u 1—2 m. E. — clausum A 1042 quaerit
 viam A 1044 demus viam A 1046 concussa A 1047 nefas: a ex
 e 1 m. E

quis inhospitalis Caucaſi rupem asperam
 Heniochus habitans quisve Cecropiis metus
 terris Procrustes? genitor en natos premo 1050
 premorque natis — sceleris est aliquis modus.
 ATR. Sceleri modus debetur ubi facias scelus,
 non ubi reponas. hoc quoque exiguum est mihi.
 ex vulnere ipso sanguinem calidum in tua
 defundere ora debui, ut viventium 1055
 biberes cruorem — verba sunt irae data
 dum propero. ferro vulnera impresso dedi,
 cecidi ad aras, caede votiva focos
 placavi et artus, corpora exanima amputans,
 in parva carpsi frusta et haec ferventibus 1060
 demersi aenis, illa lentis ignibus
 stillare iussi; membra nervosque abscidi
 viventibus, gracilique traiectas veru
 mugire fibras vidi et agessi manu
 mea ipse flammās — omnia haec melius pater 1065
 fecisse potuit, cecidit in cassum dolor:
 scidit ore natos impio, sed nesciens,
 sed nescientes. THT. Clausa litoribus vagis
 audite maria, vos quoque audite hoc scelus,
 quocumque, di, fugistis. audite inferi, 1070
 audite terrae, Noxque Tartarea gravis
 et atra nube, vocibus nostris vaca
 (tibi sum relictus, sola tu miserum vides,
 tu quoque sine astris), vota non faciam improba,
 pro me nihil precabor — et quid iam potest 1075
 pro me esse? vobis vota prospicient mea.
 tu, summe caeli rector, aetheriae potens
 dominator aulae, nubibus totum horridis
 convolve mundum, bella ventorum undique
 committe et omni parte violentum intona, 1080
 manumque non qua tecta et immeritas domos
 telo petis minore, sed qua montium
 tergemina moles cecidit et qui montibus
 stabant pares Gigantes, haec arma expedi
 ignesque torque. vindica amissum diem, 1085

1054 callidum *E* 1055 diffundere *A* 1059 corpore exanimo *5*
 1063 traiecto *A* 1064 aggressi *E* 1065 ipsa *E* 1068 *post* clausa
erasa 1 lit. E 1069 vosque di audite *A* 1070 q. diffugistis *EA*
correxist Gronovius (5) 1081 manumque *A cf. I, 40*

iaculare flammās, lumen ereptum polo
fulminibus exple. causa, ne dubites diu,
utriusque mala sit; si minus, mala sit mea:
me pete, trisulco flammeam telo facem
per pectus hoc trans mitte — si natos pater 1090
humare et igni tradere extremo volo,
ego sum cremandus. si nihil superos movet
nullumque telis impios numen petit,
aeterna nox permaneat et tenebris tegat
inmensa longis scelera. nil, Titan, queror, 1095
si perseveras. ATR. Nunc meas laudo manus,
nunc parta vera est palma. perdideram scelus,
nisi sic doleres. liberos nasci mihi
nunc credo, castis nunc fidem reddi toris.
THY. Quid liberi meruere? ATR. Quod fuerant tui. 1100
THY. Natos parenti — ATR. Fateor et, quod me iuvat,
certos. THY. Piorum praesides testor deos.
ATR. Quin coniugales? THY. Scelere quis pensat scelus?
ATR. Scio quid queraris: scelere praerepto doles,
nec quod nefandas hauseris angit dapes; 1105
quod non pararis: fuerat hic animus tibi
instruere similes inscio fratri cibos
et adiuvante liberos matre aggredi
similique leto sternere — hoc unum obstitit:
tuos putasti. THY. Vindices aderunt dei; 1110
his puniendum vota te tradunt mea.
ATR. Te puniendum liberis trado tuis.

1086 exemptum *§* 1088 mala est *E* 1095 i. l. saecula *§* 1103
quid c. *codd. correxit N. Heinsius adv. p. 44* 1105 tangit *A*

Thyestes explicit. incipit Hercules *E* sequitur Thebais *A*

HERCVLES [OETAEVVS]

P E R S O N A E

HERCVLES

IOLE

NVTRIX

DEIANIRA

HYLLVS

ALCMENA

NVNTIVS

LICHAS *tacitus*

CHORVS *duplex*

HERCVLES

Sator deorum, cuius excussum manu
 utraeque Phoebi sentiunt fulmen domus,
 secure regna — protuli pacem tibi,
 quacumque Nereus porrigi terras vetat.
 non est tonandum: perfidi reges iacent, 5
 saevi tyranni. fregimus quidquid fuit
 tibi fulminandum. sed mihi caelum, parens,
 adhuc negatur? parui certe Iove
 ubique dignus teque testata est meum.
 patrem noverca. quid tamen nectis moras? 10
 numquid timemur? numquid impositum sibi
 non poterit Atlas ferre cum caelo Herculem?
 quid astra, genitor, quid negas? mors me tibi
 certe remisit, omne concessit malum
 quod terra genuit, pontus aer inferi: 15
 nullus per urbes errat Arcadias leo,
 Stymphalis icta est, Maenali nulla est fera;
 sparsit peremptus aureum serpens nemus
 et hydra vires posuit et notos Hebro
 cruore pingues hospitum fregi greges 20
 hostisque traxi spolia Thermodontiae.
 vidi silentum fata nec tantum redi,
 sed trepidus atrum Cerberum vidit dies
 et ille solem. nullus Antaeus Libys
 animam resumit, cecidit ante aras suas 25
 Busiris, una est Geryon sparsus manu
 taurusque populis horridus centum pavor.
 quodcumque tellus genuit infesta occidit
 meaque fusum est dextera: iratis deis

HERCVLES E HERCVLES OETAEVVS A

1 excelsum *Σ* 14 cum cesset (cessit) *A* 15 quodcumque t. *Σ*
 20 fudi greges *A* 21 hostisque: o *ras. ex h 1 m. E* 22 v. regen-
 tem *A* 26 est *om. E* 28 infestum *Σ* 29 eratis dies *E*

non licuit esse. si negat mundus feras 30
 † animum novercam, redde nunc nato patrem
 vel astra forti. nec peto ut monstres iter;
 permitte tantum, genitor: inveniam viam.
 vel si times ne terra concipiat feras,
 properet malum quodcumque, dum terra Herculem 35
 habet videtque: nam quis invadet mala
 aut quis per urbes rursus Argolicas erit
 lunonis odio dignus? in tutum meas
 laudes redegisti, nulla me tellus silet:
 me sensit ursae frigidum Scythicae genus 40
 Indusque Phoebo subditus, cancro Libys;
 te, clare Titan, testor: occurri tibi
 quacumque fulges, nec meos lux prosequi
 potuit triumphos, solis excessi vices
 intraque nostras substitit metas dies. 45
 natura cessit, terra defecit gradum:
 lassata prior est. nox et extremum chaos
 in me incucurrit: inde ad hunc orbem redi,
 nemo unde retro est. tulimus Oceani minas,
 nec ulla valuit quatere tempestas ratem 50
 quamcumque pressi — pars quota est Perseus mei?
 iam vacuus aether non potest odio tuae
 sufficere nuptae quasque devincam feras
 tellus timet concipere nec monstra invenit.
 ferae negantur: Hercules monstri loco 55
 iam coepit esse; quanta enim fregi mala,
 quot scelera nudus! quidquid immane obstitit,
 solae manus stravere; nec iuvenis feras
 timui nec infans. quidquid est iussum leve est,
 nec ulla nobis segnis illuxit dies. 60
 o quanta fudi monstra quae nullus mihi
 rex imperavit! institit virtus mihi
 lunone peior. sed quid inpavidum genus
 fecisse prodest? non habent pacem dei:
 purgata tellus omnis in caelo videt 65

30 sic negat *A* 31 noverca *A* coercom signo corruptelae addito *E*
conieci tandem novercae (nimium novercae *N. Heinsius* *adv. p. 434*)
 39 recepi *A* 40 Scythiae *Σ* 41 cancri *E* 43 fuges *E* 45 infra-
 que *codd. correxit Gronovius* 47 laxata per me (est *add. Σ*) nox *A*
 48 cucurrit *A* 49 unde omne retro est *E* unde nemo retro *A* *cor-*
rexit Ascensius (qui cum *A* omisit est) 51 quacumque *Σ*. — pressit
E. — pars quota est quam prosequor *A* 52 vagus *E*. — potuit *E*
 56 quanta nunc *codd. correxit Bothius* 64 fregisse *E*

quodcumque timuit: transtulit Iuno feras.
 ambit peremptus cancer ardentem plagam
 Libyaeque sidus fertur et messes alit;
 annum fugacem tradit Astraeae leo,
 at ille, iactans fervidam collo iubam, 70
 austrum madentem siccatur et nimbos rapit.
 invasit omnis ecce iam caelum fera
 meque antecessit: victor e terris meos
 specto labores, astra portentis prius
 ferisque Iuno tribuit, ut caelum mihi 75
 faceret timendum — sparserit mundum licet
 caelumque terris peius ac peius Styge
 irata faciat, dabitur Alcidae locus.
 si post feras, post bella, post Stygium canem
 haud dum astra merui, Siculus Hesperium latus 80
 tangat Pelorus, una iam tellus erit;
 illinc fugabo maria: si iungi iubet,
 committat undas Isthmos, et iuncto salo
 nova ferantur Atticae puppes via.
 mutetur orbis, vallibus currat novis 85
 Hister novasque Tanais accipiat vias.
 da, da tuendos, Iuppiter, saltem deos:
 illa licebit fulmen a parte auferas,
 ego quam tuebor. sive glaciale polum,
 seu me tueri fervidam partem iubet, 90
 hac esse superos parte securos puta.
 Cirrhaea Paeon templa et aetheriam domum
 serpente caeso meruit — o quotiens iacet
 Python in hydra! Bacchus et Perseus deis
 iam se intulere — sed quota est mundi plaga 95
 oriens subactus aut quota est Gorgon fera?
 quis astra natus laudibus meruit suis
 ex te et noverca? quem tuli mundum peto.
 Sed tu, comes laboris Herculei, Licha,
 perfer triumphos, Euryti victos lares 100
 stratumque regnum. vos pecus rapite ocus
 qua templa tollens acta Cenaei Iovis
 austro timendum spectat Euboicum mare.

68 menses *E* 69 fugatae *A* 70 caelo iubam *codd. correxit*
Avantius 71 nimbos trahit *A* 76 faciat *5* 77 levius Styge *E*
 80 haud dum: a *ex u 1 m. E* nondum *A* 93 at quotiens *A* 100
 labores, *sed bo induxit 1 m. ut vid. E* 102 pollens *E.* — ara *codd.*
correxit Rutgersius V. L. p. 92 (Soph. Trach. 237 Aesch. frg. 29)
 103 astro *A*

CHORVS

Par ille est superis cui pariter dies
 et fortuna fuit; mortis habet vices 105
 lente cum trahitur vita gementibus.
 quisquis sub pedibus fata rapacia
 et puppem posuit fluminis ultimi,
 non captiva dabit bracchia vinculis
 nec pompae veniet nobile ferculum: 110
 numquam est ille miser cui facile est mori.
 illum si medio decipiat ratis
 ponto, cum Borean expulit Africus
 aut Euris Zephyrum, cum mare dividunt,
 non puppis lacerae fragmina conligit, 115
 ut litus medio speret in aequore:
 vitam qui poterit reddere protinus,
 solus non poterit naufragium pati.

Nos turpis macies et lacrimae tenent
 et crinis patrio pulvere sordidus. 120
 nos non flamma rapax, non fragor obruit:
 felices sequeris, mors, miseros fugis.
 † stamus nec patriis messibus heu locus
 et silvis dabitur lapsaque sordidae
 fient templa casae; iam gelidus Dolops 125
 hac ducet pecudes qua tepet obrutus
 stratae qui superest Oechaliae cinis.
 ipso Thessalicus pastor in oppido
 indocta referens carmina fistula
 cantu nostra canet tempora flebili; 130
 et dum pauca deus saecula contrahet,
 quaeretur patriae quis fuerit locus.
 felix incolui non steriles focos
 nec ieiuna soli iugera Thessali:
 ad Trachina vocor, saxa rigentia 135
 et dumeta iugis horrida torridis,
 vix gratum pecori montivago nemus.
 at si quas melior sors famulas vocat,

108 liminis *A* luminis ζ 114 eurus *z i. ras. totidem litterar.*
 1 *m. E* 116 medio: *e ex o 1—2 m. E* 118 naufragium non pote-
 rit pati *A* 123 stamus nec (nunc ζ) patriae moenibus *h. l. A* quo
 stamus, patriae messibus *h. l. N. Heinsius adv. p. 437 conieci: stamus*
 nec patria est: mess. *h. l.* 126 qua patet *E* 127 echeliae *E* etho-
 liae ζ 128 illo *codd. correxit de Wilamowitz* 131 contrahit *A*
 133 locos *A* 135 trochina *E* (trechina Σ)

illas aut volucer transferet Inachus
 aut Dircaea colent moenia, qua fluit 140
 Ismenos tenui flumine languidus —
 hic mater tumidi nupserat Herculis. 142
 Falsa est de geminis fabula noctibus, 147
 aether cum tenuit sidera longius
 commisitque vices Lucifer Hespero
 et Solem vetuit Delia tardior: 150
 quae cautes Scythiae, quis genuit lapis? 143
 num Titana ferum te Rhodope tulit,
 te praeruptus Athos, te fera Caspias, 145
 quae virgata tibi praebuit ubera? 146
 nullis vulneribus pervia membra sunt: 151
 ferrum sentit hebes, lentior est chalybs;
 in nudo gladius corpore frangitur
 et saxum resilit, fataque negligit
 et mortem indomito corpore provocat. 155
 non illum poterant figere cuspides,
 non arcus Scythica tensus harundine,
 non quae tela gerit Sarmata frigidus
 aut qui soliferae suppositus plagae
 vicino Nabatae vulnera dirigit 160
 Parthus Cnosiadis certior ictibus.
 muros Oechaliae corpore propulit,
 nil obstare valet; vincere quod parat
 iam victum est — quota pars vulnere concidit?
 pro fato patuit vultus iniquior 165
 et vidisse sat est Herculeas minas.
 quis vastus Briareus, quis tumidus Gyas,
 supra Thessalicum cum stetit aggerem
 caeloque inseruit vipereas manus,
 hoc vultu riguit? commoda cladibus 170
 magnis magna patent: nil superest mali —
 iratum miserae vidimus Herculem.

140 colunt ζ . — fugit ζ 141 Ismenon *E* post 142 traieci
 v. 147—150 150 soles *A* 144 te rhodope: terho *i. ras. 6 litt. 1 m. E.*
 — ferunt? te *A* 145 caseta (caspia *Avantius*) *A* 151 monstra sunt *A*
 152 sensit *A* 160 vicino, *sed o in us correct. 2—3 m. E* vicinus ζ
 161 gnos. *EA* 162 etholiae ζ 165 potuit *EA corr. 5* 166 et
 vicisse sat est Herculeis minis *A* 167 qui — qui *A.* — gigans *E* gigas
A correxit Delrio 168 subter Thessalicum stetit aggerem *E* supra
 Thessalicos constitit aggeres *A correxit Gronovius* (cum stetit Σ) 169
 caeloque insereret vipereas minas *E c. ut insereret v. manus A correxit*
Gronovius 172 miseri *E*

IOLE

At ego infelix non templa suis
conlapsa deis sparsosve focos,

natis mixtos arsisse patres

175

hominique deos, templa sepulchris,
nullum querimur commune malum:

alio nostras fortuna vocat

lacrimas, alias flere ruinas

me fata iubent. quae prima querar?

180

quae summa gemam? pariter cuncta

deflere iuvat * * nec plura dedit

pectora Tellus, ut digna sonent

verbera fatis.

me vel Sipylum flebile saxum

185

figite, superi, vel in Eridani

ponite ripis, ubi maesta sonat

Phaetontiadum silva sororum;

me vel Siculis addite saxis,

ubi fata gemam Thessala Siren,

190

vel in Edonas tollite silvas

qualis natum Daulias ales

solet Ismaria flere sub umbra;

formam lacrimis aptate meis

resonetque malis aspera Trachin.

195

Cyprias lacrimas Myrrha tuetur,

raptum coniunx Ceyca gemit,

sibi Tantalus est facta superstes;

fugit vultus Philomela suos

natumque sonat flebilis Atthis:

200

cur mea nondum capiunt volucres

bracchia plumas? felix, felix,

175 n. m. | a. p. *duobus versibus E* 180 mea fata *codd. cor-*
rexit Raphaelengius 181 *sic E:*

Quae summa gemam? pariter

Casusque tuos respicis amens?

quae intercedunt (182—225) 1 m. scripta continentur folio minore, a quaternione alieno, quod est intermissum inter f. 159 et 160; folio superscripsit Medea manus quae solet 182 *post iuvat lacunam agnovit D. Heinsius quam eius invento nisus Gronovius sic explendam censuit: [cur non oculos plures nobis]* 184 *verbera planctu A* 185 *si siphum E sisyphe A (sipyli S) correxit Gronovius* 186 *figat superi A* 188 *phoetontia dum. E. — turba sororum A* 190 *gemit A. — sirene E* 191 *edonias EA corr. S. — ponite E* 192 *daunias S* 196 *cypria E. — myrtha E* 199 *sydomela E philomena A* 200 *flebilis Ityn A*

cum silva domus nostra feretur
 patrioque sedens ales in agro
 referam querulo murmure casus 205
 volucremque Iolen fama loquetur.
 vidi, vidi miseranda mei
 fata parentis, cum letifero
 stipite pulsus tota iacuit
 sparsus in aula: 210
 a si tumultum fata dedissent,
 quotiens, genitor, quaerendus eras?
 potuine tuam spectare necem,
 nondum teneras vestite genas
 necdum forti sanguine, Toxeu?
 quid vestra queror fata, parentes, 215
 quos in tutum mors aequa tulit?
 mea me lacrimas fortuna rogat.
 iam iam dominae captiva colus
 fusosque legam. pro saeve decor
 formaque mortem paritura mihi, 220
 tibi cuncta domus concidit uni,
 dum me genitor negat Alcidae
 atque Herculeus socer esse timet.
 sed iam dominae tecta petantur.
 CHOR. Quid regna tui clara parentis 225
 casusque tuos respicis amens?
 fugiat vultus fortuna prior.
 felix quisquis novit famulum
 regemque pati vultusque suos
 variare potest. rapuit vires 230
 pondusque malis casus animo
 qui tulit aequo.

NVTRIX

O quam cruentus feminas stimulat furor,
 cum patuit una paelici et nuptae domus!

205 m. questus *A* 206 Iolem turba l. *A* 207—209 trimetri *E*
 208 fama *E*. — quin laetif. *E* 210—212 duo dimetri et monometer *E*
 210 a om. *E* addidit de Wilamowitz pro *A* 214 fortis *A*. — tex-
 tum *E* 215 querar *A* 218 colos *A* 219 pro saepe dolor *A*
 221 concipit *E* contigit *A* corr. ζ 226 proavosque tuos *A* 228
 patiens quisquis *A* (sapiens *D. Heinsius*) 229 vultusque — potest om. ζ
 230 pepulit vires *A* 231 mali codd. correxit *Bothius* (malo *Gronovius*)
 233 scaenae inscribitur Nutrix. Deianira (*E* ubique Delanira) 233 stim.
 dolor *A*

Scylla et Charybdis Sicula contorquens freta 235
 minus timendae, nulla non melior fera est.
 namque ut reluxit paelicis captae decus
 et fulsit Iole qualis innubis dies
 purisve clarum noctibus sidus micat,
 stetit furenti similis ac torvum intuens 240
 Herculea coniunx; feta ut Armenia iacens
 sub rupe tigris hoste conspecto exilit
 aut iussa thyrsus quatere conceptum ferens
 Maenas Lyaeum, dubia quo gressus ferat
 haesit parumper; tum per Herculeos lares 245
 attonita fertur, tota vix satis est domus:
 incurrit, errat, sistit, in voltus dolor
 processit omnis, pectori paene intimo
 nihil est relictum; fletus insequitur minas.
 nec unus habitus durat aut uno furit 250
 contenta voltu: nunc inardescunt genae,
 pallor ruborem pellit et formas dolor
 errat per omnes: queritur, implorat, gemit.
 sonuere postes: ecce praecipiti gradu
 secreta mentis ore confuso exerit. 255

DEIANIRA

Quamcumque partem sedis aetheriae premis,
 coniunx Tonantis, mitte in Alciden feram
 quae mihi satis sit. si qua fecundum caput
 palude tota vastior serpens movet,
 ignara vinci, si quid excessit feras 260
 immane dirum horribile, quo viso Hercules
 avertat oculos, hoc specu immenso exeat.
 vel si ferae negantur, hanc animam precor
 converte in aliquod — quodlibet possum malum
 hac mente fieri. commoda effigiem mihi 265
 parem dolori: non capit pectus minas.
 quid excutis telluris extremae sinus
 orbemque versas? quid rogas Ditem mala?
 omnes in isto pectore invenies feras

236 m. est timenda *codd. correxi* 238 in nubes *E* 239 pu-
 rumve claris *A* 241 armento iacens *A* 244 gressus agat *A* 246
 lymphata rapitur, tota *A* 247 vultus *EA*, cf *I*, 61 248 omnes *E*
 249 ins. genas *A* 251 vultu *A ut ubique* 255 exerit *E* 256 qua-
 cumque *E* 261 quod *E*. — hercules ex herculis 1 m. *E* 262 sinu
 imm. *A* 264 aliquid *S* 269 invenias *A*

quas timeat; odiis accipe hoc telum tuis: 270
 ego sim noverca. perdere Alciden potes:
 perfer manus quocumque; quid cessas, dea?
 utere furente — quod iubes fieri nefas?
 reperi, quid haeres? ipsa iam cesses licet,
 haec ira satis est. NVT. Pectoris sani parum, 275
 alumna, questus comprime et flammās doma;
 frena dolorem. coniugem ostende Herculis.
 DEI. Iole meis captiva germanos dabit
 natis Iovisque fiet ex famula nurus?
 non flamma cursus pariter et torrens feret 280
 et ursa pontum sicca caeruleum bibet —
 non ibo inulta: gesseris caelum licet
 totusque pacem debeat mundus tibi,
 est aliquid hydra peius: iratae dolor
 nuptae. quis ignis tantus in caelum furit 285
 ardentis Aetnae? quidquid est victum tibi
 hic vincet animus — capta praeripiet toros?
 adhuc timebam monstra, iam nullum est malum:
 cessere pestes, in locum venit ferae
 invisae paelex. summe pro rector deum 290
 et clare Titan, Herculis tantum fui
 coniunx timentis; vota quae superis tuli
 cessere captae, paelici felix fui,
 illi meas audistis, o superi, preces,
 incolumis illi remeat — o nulla dolor 295
 contentae poena, quaere supplicia horrida,
 incogitata, infanda, Iunonem doce
 quid odia valeant: nescit irasci satis.
 pro me gerebas bella, propter me vagas
 Achelous undas sanguine infecit suo, 300
 cum lenta serpens fieret, in taurum trucem
 nunc flecteret serpente deposita minas,
 et mille in hoste vinceret uno feras.
 iam displicemus, capta praelata est mihi —
 non praeferetur: qui dies thalami ultimus 305
 nostri est futurus, hic erit vitae tuae.
 quid hoc? recedit animus et ponit minas;

270 timuit *E* 271 sum *codd. correxit de Wilamowitz* 274
 peperit *EA corr. §* 275 i. fati est *E*. — NVN. *E* 280 num fl. *A*.
 — ferent *A* 283 mundus mihi *E* 284 h. potius *§* 286 haethnae *E*
 290 protector *codd. correxit Lipsius* 295 incolumes *E* 301 quum *E*

iam cessat ira — quid miser langues dolor?
 perdis furorem, coniugis tacitae fidem
 mihi reddis iterum — quid vetas flammās ali? 310
 quid frangis ignes? hunc mihi serva impetum,
 pares eamus — non erit votis opus:
 aderit noverca quae manus nostras regat
 nec invocata. NVT. quod paras demens scelus?
 perimes maritum cuius extremus dies 315
 primusque laudes novit et caelo tenus
 erecta terras fama suppositas habet?
 Graiorum in istos terra consurget lares
 domusque soceri prima et Aetolum genus
 sternetur omne, saxa iam dudum ac faces 320
 in te ferentur, vindicem tellus suum
 defendet omnis: una quot poenas dabis?
 effugere terras crede et humanum genus
 te posse — fulmen genitor Alcidae gerit:
 iam iam minaces ire per caelum faces 325
 specta et tonantem fulmine excusso diem.
 mortem quoque ipsam, quam putas tutam, time:
 dominatur illic patruus Alcidae tui.
 quocumque perges, misera, cognatos deos
 illic videbis. DEI. Maximum fieri scelus 330
 et ipsa fateor, sed dolor fieri iubet.
 NVT. Moriere. DEI. Moriar Herculis nempe incluti
 coniunx nec ullus nocte discussa dies
 viduam notabit nec meos paelex toros
 captiva capiet — ante ab occasu dies 335
 nascetur, Indos ante glacialis polus
 Scythasve tepida Phoebus inficiet rota,
 quam me relictam Thessalae aspiciant nurus.
 meo iugales sanguine extinguiam faces.
 aut pereat aut me perimat; elisis feris 340
 et coniugem addat, inter Herculeos licet
 me quoque labores numeret: Alcidae toros
 moritura certe corpore amplectar meo.
 ire, ire ad umbras Herculis nuptam libet,

308 cessit *codd. correxit Iortinus misc. obs. I p. 72* 309 coni.
 sanctae *A* 312 patres erimus *E* pares eramus *A* *correxit Madvigius*
adv. II p. 125 (cf. Gronov.) 318 Angor. in istos *E* *correxī cf. I, 3*
 rogos in i. t. c. parens *A* 320 sternetur omne, nam tuum gens Her-
 culem | defendit omnis *omissis quae intercedunt A* 332 NVN. *E.* —
 nempe *om. E* 336 n. Indis, a. glaciale polum *A* 337 afficiet *A*
 338 inspiciant *E* 344 Herculi iunctam *A.* — licet *5*

sed non inultam: si quid ex nostro Hercule
 concepit Iole, manibus evellam meis 345
 ante et per ipsas paelicem invadam faces.
 me nuptiali victimam feriat die
 infestus, Iolen dum supra exanimem ruam —
 felix iacet quicumque quos odit premit. 350
 NVT. Quid ipsa flammās pascis et vastum foves
 ultro dolorem? misera, quid cassum times?
 dilexit Iolen: nempe cum staret parens
 regisque natam peteret — in famulae locum
 regina cecidit: perdidit vires amor 355
 multumque ab illa traxit infelix status.
 illicita amantur, excidit quidquid licet.
 DEI. Fortuna amorem peior inflamat magis:
 amat vel ipsum quod caret patrio lare,
 quod nudus auro crinis et gemma iacet, 360
 ipsas misericors forsā aerumnas amat;
 hoc usitatum est Herculi: captas amat.
 NVT. Dilecta Priami nempe Dardanii soror
 concessa famula est; adice quot nuptas prius,
 quot virgines dilexit: erravit vagus. 365
 Arcadia nempe virgo, Palladios choros
 dum nectit, Auge, vim stupri passa excidit,
 nullamque amoris Hercules retinet notam.
 referam quid alias? nempe Thespiades vacant
 brevique in illas arsit Alcides face. 370
 hospes Timoli Lydiam fovit nurum
 et amore captus ad leves sedit colus,
 udum feroci stamen intorquens manu.
 nempe illa cervix spolia deposuit ferae
 crinemque mitra pressit et famulus stetit, 375
 hirtam Sabaea marcidus myrrha comam:
 ubique caluit, sed levi caluit face.

346 avellam *E* 352 u. d. | m. q. c. t. *duobus versibus E.* —
 casum *codd. correxit Lipsius (Herbipolensis et Venetae edd. teste Del-*
rio) 353 dum starent lares *A* 354 in] enim *E* 356 vultumque
E. — illo *codd. correxit N. Heinsius adv. p. 441* 359 ipsam *§*
 362 om. *E.* — *nutrici datur A correxit Delrius* 363 priamo et
 primo *§* 364 famulo *§* 366 archadia *E* 368 retinet Herculei
 notam *A* retinet Herculis notam *E correxi cf. I, 3* 369 Thespides *E*
 mene Thespiades vocant? *A* 371 h. tymolidiam f. n. *E* 372 colos
EA, cf. I, 61 373 unum *A* colum f. *E correxit G. Canterus nov.*
lect. p. 137 — tamen *E*

DEI. Haerere amantes post vagos ignes solent.
 NVT. Famulamne et hostis praeferet natam tibi?
 DEI. Vt laeta silvas forma vernantes habet, 380
 cum nemora nuda primus investit tepor,
 at cum solutos expulit Boreas Notos
 et saeva totas bruma discussit comas,
 deforme solis aspicias truncis nemus:
 sic nostra longum forma percurrrens iter 385
 deperdit aliquid semper et fulget minus.
 haec illa Venus est — quidquid in nobis fuit
 olim petatum cecidit, et pariter labor
 materque multum rapuit ex illo mihi. 389
 vides ut altum famula non perdat decus? 391
 cessere cultus penitus et paedor sedet;
 tamen per ipsas fulget aerumnas decor
 nihilque ab illa casus et fatum grave
 nisi regna traxit. hic meum pectus timor, 395
 altrix, laccessit, hic rapit somnos pavor.
 praeclara totis gentibus coniunx eram
 thalamosque nostros invido voto nurus
 optabat omnis, quaeve mens quicquam deos
 orabat ullos: nuribus Argolicis fui 400
 mensura voti. quem Iovi socerum parem,
 altrix, habebo? quis sub hoc mundo mihi
 dabitur maritus? ipse qui Alcidae imperat
 facibus suis me iungat Eurystheus licet,
 minus est. toris caruisse regnantis leve est: 405
 alte illa cecidit quae viro caret Hercule.
 NVT. Conciliat animos coniugum partus fere.
 DEI. Sic ipse forsā dividet partus toros.
 NVT. Famula illa trahitur interim donum tibi.

aetas citato senior eripuit gradu. 390

378 *praefixa*, 379 *omissa est nutricis nota E* 379 famulam
 nec h. *E*. — galatam *E* 380 *sq. cf. I, 194* 380 ut alta *codd. cor-*
rexit Madvigius adv. II p. 126. — vern. alit *A* 381 quas nemore
 nudo *codd. correxi* 382 extulit *§* 383 decussit *A* 384 aspicit *E*
 387 nec illa *E correxit A. Kiesslingius* malisque minus est *A* 388 et
 partu labat *A* et pariter labat *E correxi* 390 *ditto graphiam ad v. 388.*
 389 *delevit Habruckerus* 392 vultus *codd. correxit D. Heinsius.* 395
 hinc *A* 396 hinc *A* 398 inv. fato *A* 399 obtabat *E*. — quae
 nimis quisquis deos *A* 400 fuit *E* 401 m. v. Iuno quem s. p. *E*
 402 qui *E* 405 toros meruisse *A*. — regnante *E* 406 alte iam
 cec. *E* 407—439 *om. E, in mg. deficit hic multum accurate script.*
manu secundae simili

DEI. Hic quem per urbes ire praeclarum vides 410
 et fulva tergo spolia gestantem ferae,
 qui regna miseris donat et celsis rapit,
 vasta gravatus horridam clava manum,
 cuius triumphos ultimi Seres canunt
 et quisquis alius orbe † concepto iacet, 415
 levis est nec illum gloriae stimulat decor;
 errat per orbem, non ut aequetur Iovi
 nec ut per urbes magnus Argolicas eat:
 quod amet requirit, virginum thalamos petit.
 si qua est negata, rapitur; in populos furit, 420
 nuptas ruinis quaerit et vitium impotens
 virtus vocatur. cecidit Oechalia inclita
 unusque Titan vidit atque unus dies
 stantem et cadentem; causa bellandi est amor.
 totiens timebit Herculi natam parens 425
 quotiens negabit, hostis est quotiens socer
 fieri recusat: si gener non fit, ferit.
 post haec quid istas innocens servo manus,
 donec furem simulet ac saeva manu
 intendat arcus meque natumque opprimat? 430
 sic coniuges expellit Alcides suas,
 haec sunt repudia; nec potest fieri nocens:
 terris videri sceleribus causam suis
 fecit novercam. quid stupes, segnis furor?
 scelus occupandum est: perage dum fervet manus. 435
 NVT. Perimes maritum? DEI. Paelicis certe meae.
 NVT. At Iove creatum. DEI. Nempe et Alcmena satum.
 NVT. Ferrone? DEI. Ferro. NVT. Si nequis? DEI. Perimam
 dolo.
 NVT. Quis iste furor est? DEI. Quem meus coniunx docet.
 NVT. Quem nec noverca potuit, hunc perimes virum? 440
 DEI. Caelestis ira quos premit, miseros facit:
 humana nullos. NVT. Parce, miseranda, et time.
 DEI. Contempsit omnes ille qui mortem prius;
 libet ire in enses. NVT. Maior admisso tuus,

410 hunc §. — perclarum *M* 411 et viva *codd. correxit N. Heinsius adv. p. 443* 412 ceu regna *M* 415 concepto *ΣA(§)* consepito *§(A)* consumpto *Grotius confecto Gronovius* 420 rapitur *Σ§* capitur *A*
 422 etholia *Σ§* 427 non est *codd. correxit N. Heinsius adv. p. 444.*
 — furit *§* 431 si *Σ.* — expellat *M* 435 perge *codd. correxit Peiperus*
 442 parce usque ad enses (*v. 444*) *om. E* (deficit hic ascripsit *ead. man. quae ad v. 407*) 443 nutrici continuatur *A*

alumna, dolor est; culpa par odium exigat. 445
 cur saeva modicis statuis? ut laesa es dole.
 DEI. Leve esse credis paelicem nuptae malum?
 quidquid dolorem pascit, hoc nimium puta.
 NVT. Amorne clari fugit Alcidae tibi?
 DEI. Non fugit, altrix, remanet et penitus sedet 450
 fixus medullis, crede; sed magnus dolor
 iratus amor est. NVT. Artibus magicis fere
 coniugia nuptae precibus admixtis ligant.
 vernare iussi frigore in medio nemus
 missumque fulmen stare; concussi fretum 455
 cessante vento, turbidum explicui mare
 et sicca tellus fontibus patuit novis;
 habuere motum saxa, discussi † fores;
 umbrae stetistis et mea iussi prece
 manes locuntur, tacuit infernus canis; 460
 nox media solem vidit et noctem dies: 462
 mare terra caelum et Tartarus servit mihi 461
 nihilque leges ad meos cantus tenet:
 flectemus illum, carmina invenient iter.
 DEI. Quas Pontus herbas generat aut quas Thessala 465
 sub rupe Pindus † aluit ubi inveniam malum
 cui cedat ille? carmine in terras mago
 descendat astris Luna desertis licet
 et bruma messes videat et cantu fugax
 stet deprehensum fulmen et versa vice 470
 medius coactis ferveat stellis dies:
 non flectet illum. NVT. Vicit et superos Amor.
 DEI. Vincetur uni forsan et spolium dabit
 Amorque summus fiet Alcidae labor. —
 sed te per omne caelitem numen precor, 475
 per hunc timorem: quidquid arcani apparo
 penitus recondas et fide tacita premas.

445 culpa propius exigat *E* 446 ut passa es *A* 447 paelicis
codd. correxit Gronovius 448 id nim. *A*. — *versus nutrici datur* §
 452 fare *E* 455 mixtumque flumen *E* 458 discussi arbores | undae
 stetistis *Birtius*; *conieci* discussi inferos 460 sonuit *A* novit *E* *cor-*
rex cf. *I*, 224 461 om. *E* (deficit 1 versus *ut s.*), *post 462 posuit*
Bothius 463 tenent *EA correxit Scaliger* (§) 465 quae *Th.* §
 466 aut ubi *A* alit: ubi *Peiperus* tale ubi *Birtius* 467 terris *E* 468
 descendat in astra luna discedat licet *E* 470 sit depr. *A*. — *f. ad-*
versa v. E 471 m. c. fugerit *A* 472 n. f. unum *codd. correxit*
Richter (et *cod. Laur.* 37, 6). — *versus totus Deianirae est E* 477
 fidem tacitam exprimas *E*

NVT. Quid istud est quod esse secretum petis?

DEI. Non tela sunt, non arma, non ignis minax.

NVT. Praestare fateor posse me tacitam fidem, 480
si scelere careat: interim scelus est fides.

DEI. Circumspice agedum, ne quis arcana occupet,
partemque in omnem vultus inquirens eat.

NVT. En locus ab omni tutus arbitrio vacat.

DEI. Est in remoto regiae sedis loco 485
arcana tacitus nostra defendens specus.
non ille primos accipit soles locus,
non ille seros, cum ferens Titan diem

*

*

lassum rubenti mergit Oceano diem.

illic amoris pignus Herculei latet. 490

altrix, fatebor: auctor est Nessus mali
quem gravida Nephele Thessalo genuit duci,
qua † trepidus astris inserit Pindus caput
ultraque nubes Othrys eductus riget.

namque ut subactus Herculis clava horridi 495
Achelous omnes facilis in species dari

tandem peractis omnibus patuit feris
unoque turpe subdidit cornu caput,

me coniugem dum victor Alcides habet, 500
repetebat Argos. forte per campos vagus

Euenos altum gurgitem in pontum ferens
iam paene summis turbidus silvis erat.

transire Nessus verticem solitus vadis
pretium poposcit; meque iam dorso ferens 505
qua iungit hominem spina deficiens equo,
frangebat ipsas fluminis tumidi minas.

iam totus undis Nessus exierat ferox

medioque adhuc errabat Alcides vado,

vasto rapacem verticem scindens gradu; 510
at ille ut esse vidit Alciden procul:

'tu praeda nobis' inquit 'et coniunx eris;

prohibetur undis', meque complexus ferens

478 secr. iubes *A* 479 minae *A* 484 arbitro *Σ* 485 sedis
egregiae loco *A* 486 def. locus *A* post 488 lacunam statui sic
fere explendam: [exurgit undis, cumque germanam vocans] 489 lassam
— rotam *A* 490 illinc *E* 491 Nessus est auctor *A* 492 nefele *E*
nubes *A* 493 qua celsus *A* fort. qua aetherius 494 eductus rubet *E*
496 omnis faciles inspicies *E* 498 turpis *A* 501 Euenus (fere
hebenus) *A* 502 ripis erat *A* 503 solitus vagus *E* s. vagum *A* corr. *Σ*
510 ast *A*. — Alcidem *EA* correxit *Bothius* 512 complexam *A*

gressum citabat; non tenent undae Herculem:
 'infide vector' inquit 'immixti licet

Ganges et Hister vallibus iunctis eant, 515
 vincemus ambos, consequar telo fugam.'

praecessit arcus verba; tum longum ferens
 harundo vulnus tenuit haerentem fugam
 mortemque fixit. ille, iam quaerens diem, 520
 tabum fluente volneris dextra excipit

traditque nobis ungulae insertum suae,
 quam forte saeva sciderat avolsam manu.
 tunc verba moriens addit: 'hoc' inquit 'magae
 dixere amorem posse defigi malo;

hoc docta Mycale Thessalas docuit nurus, 525
 unam inter omnes Luna quam sequitur magas
 astris relictis. inlitas vestes dabis

hac' inquit 'ipsa tabe, si paelex tuos
 invisā thalamos tulerit et coniunx levis
 aliam parenti dederit altisono nurum. 530

hoc nulla lux conspiciat, hoc tenebrae tegant
 tantum remotae: sic potens vires suas
 sanguis tenebit.' verba deprendit quies
 mortemque lassis intulit membris sopor.

tu, quam meis admittit arcanis fides, 535
 perge ut nitentem virus in vestem datum
 mentem per artus adeat et tactu sinus

intret medullas. NVT. Ocius iussa exsequar,
 alumna, precibus tu deum invictum advoca,
 qui certa tenera tela dimittit manu. 540

DEI. Te deprecor, quem mundus et superi timent
 et aequor et qui fulmen Aetnaeum quatit,
 timende matri te aliger saevae puer:

intende certa spiculum velox manu,
 non ex sagittis levibus: e numero precor 545
 graviore prome quod tuae nondum manus
 misere in aliquem; non levi telo est opus,

514 victor *E*. — immixtus *E*§ 516 consequitur *A* 520 ta-
 bem fluentis vuln. *A* tabum fluentem vuln. *E* *correxi* 521 ungula
 insertam sua *A* 523 tum *A* 525 monuit nurus *A* 526 omnis *E*.
 — magam *A* 534 impulit *E* 536 nitentes virus in vestes sa-
 tum *A* 537 tactus sinus *A* tactus mas *corruptelae signo addito E*
correxit Gruterus 538 i. ad med. *E* 541 te te precor *A* 543 t.
 m. teliger *A* 545 ex umero *E* e nervo § 546 gravi deprome *E*
 graviore profer *A* *correxit N. Heinsius adv. p. 447 (et M i. mg.)*

ut amare possit Hercules. rigidas manus
 intende et arcum cornibus iunctis para.
 nunc, nunc sagittam prome qua quondam horridum 550
 Iovem petisti, fulmine abiecto deus
 cum fronte subita tumuit et rabidum mare
 taurus puellae vector Assyriae scidit;
 immitte amorem, vincat exempla omnia:
 amare discat coniugem. si quas decor 555
 Ioles inussit pectori Herculeo faces,
 extingue totas, perbibat formam mei.
 tu fulminantem saepe domuisti Iovem,
 tu furva nigri sceptrā gestantem poli,
 turbae ducem maioris et dominum Stygis, 560
 tuque o noverca gravior irata deus,
 cape hunc triumphum solus et vince Herculem.
 NVT. Prolata vis est quaeque Palladia colu
 lassavit omnem texta famularum manum.
 nunc congeratur virus et vestis bibat 565
 Herculea pestem; precibus augebo malum.
 in tempore ipso navus occurrit Lichas:
 celanda vis est dira, ne pateant doli.
 DEI. O quod superbae non habent umquam domus,
 fidele semper regibus nomen Licha, 570
 cape hos amictus, nostra quos nevit manus,
 dum vagus in orbe fertur et victus mero
 tenet feroci Lydiam gremio nurum,
 dum poscit Iolen. sed iecur fors horridum
 flectam merendo: merita vicerunt malos. 575
 non ante coniunx induat vestes iube
 quam ture flammās pascat et placet deos,
 cana rigentem populo cinctus comam.
 ipsa in penates regios gressus feram

550 condam *E*. — horridus *A* 552 tumuit: muit *i. ras.* 1 *m.* *E*
 timuit *ζ*. — rapidum *A* 553 excidit *E* 555 coniuges *A* 556 im-
 misit Ioles *A* 557 flammās mei *A* 559 fulva *EA corr.* *ζ* 561 tu
 qui nov. *A* 562 solus evince *A* 563 colis *E* colus *A corr.* *ζ*
 564 tela *ζ*. — fabularum manus *E* famularem manum *A correxit N. Hein-*
sius adv. p. 448 (et cod. Laur. 37, 6) 565 congregetur v. ut *A*
 567 novus *E* gnavus *A* 568 pateat *E correxit N. Heinsius l. s. (et*
cod. Laur. 37, 6) illa ne pateant mala *A* 572 orbem *codd. cor-*
rexit N. Heinsius p. 449 574 nunc posc. *A*. — forsā *E* 575
 f. emerendo. merita vincunt et malos *A* 576 vestes induat con-
 iunx *A* 577 fl. spargat et poscat deos *A* 578 vinctus *A* 579 ad
 pen. *A*

precibusque Amoris horridi matrem colam. 580
 vos, quas paternis extuli comites focis,
 Calydoniae lugete deflendam vicem.

CHORVS

Flemus casus, Oenei, tuos
 comitum primos turba per annos,
 flemus dubios, veneranda, toros. 585
 nos Acheloi tecum solitae
 pulsare vadum, cum iam tumidas
 vere peracto poneret undas
 gracilisque gradu serperet aequo
 nec praecipitem volveret amnem 590
 flavus rupto fonte Lycormas;
 nos Palladias ire per aras
 et virgineos celebrare choros,
 nos Cadmeis orgia ferre
 tecum solitae condita cistis, 595
 cum iam pulso sidere brumae
 tertia soles evocat aestas
 et spiciferae concessa deae
 Attica mystas cludit Eleusin.
 nunc quoque casum quemcumque times, 600
 fidas comites accipe fati:
 nam rara fides ubi iam melior
 fortuna ruit.
 Tu quicumque es qui sceptrum tenes,
 licet omne tua vulgus in aula 605
 centum pariter limina pulset:
 cum tot populis stipatus eas,
 in tot populis vix una fides.
 tenet auratum limen Erinys,
 et cum magnae patuere fores, 610
 intrant fraudes cautique doli

581 expulit *E* 582 deflete lugendas vices *A* 583 oeneae *E*
 584 miseranda *A* veneranda *E* *correx*it Gronovius 587 quum *E*
 (sic 596; quem 607; quom 610: quod his 4 locis restituit Peiperus)
 588 om. et i. mg. add. 1 m., sed post scriptum librum *E*. — peractos *E*
 589 vado *A*. — sēper et compendio litterae *r* alias non usitato *E*
 591 f. rapido *A*. — Lycornas *E* 592 palladas *E* 598 spicē fere *E*
 599 claudit Eleusis *A* 600 fatum quodcumque *A* 605 auia cor-
 ruptelae signo addito *E* 607 stipatus eas i. ras. 1 m. *E*. — stipa-
 tus — populis om. *Σ* 608 populos *E* 609 teneat *E*. — herinis *E*

ferrumque latens; cumque in populos
 prodire paras, comes invidia est:
 noctem quotiens summovet Eos,
 regem totiens credite nasci. 615
 pauci reges, non regna colunt:
 plures fulgor concitat aulae;
 cupit hic regi proximus ipsi
 clarus latas ire per urbes:
 urit miserum gloria pectus; 620
 cupit hic gazis implere famem,
 nec tamen omnis plaga gemmiferi
 sufficit Histri nec tota sitim
 Lydia vincit nec quae Zephyro
 subdita tellus stupet aurato 625
 flumine clarum radiare Tagum;
 nec si totus serviat Hebrus
 ruraque dives iungat Hydaspes
 intraque suos currere fines
 spectet toto flumine Gangen: 630
 avidis, avidis natura parum est.
 colit hic reges regumque lares,
 non ut presso vomere semper
 numquam cesset curvus arator
 vel mille secent arva coloni: 635
 solas optat quas ponat opes.
 colit hic reges, calcet ut omnes
 perdatque aliquos nullumque levet:
 tantum ut noceat, cupit esse potens.
 quota pars moritur tempore fati? 640
 quos felices Cynthia vidit,
 vidit miseros enata dies.
 rarum est felix idemque senex:
 caespes Tyrio mollior ostro
 solet inpavidos ducere somnos; 645
 aurea rumpunt tecta quietem
 vigilesque trahit purpura noctes.
 o si pateant pectora ditum!

613 parant *codd. correxit Richter* 614 eous *E* 617 con-
 vocat *A* 619 clarus totas *E* clarusque datas *§* 623—625 *trimetri E*
 628 cingat *A* 629 extraque *E* 630 spectent *§* 635 mille se
 centauroia *u sic 1 m. E (cf. I, 21)* 636 donet *A* ponit *E correxit Gro-*
novius 638 alios *E* 642 abitura dies *A*

quantos intus sublimis agit
 fortuna metus! Bruttia Coro 650
 pulsante fretum lenior unda est;
 pectora pauper secura gerit.
 tenet e patula pocula fago,
 sed non trepida tenet illa manu;
 carpit faciles vilesque cibos, 655
 sed non strictos respicit enses:
 aurea miscet pocula sanguis.
 coniunx modico nupta marito
 non disposito clara monili
 gestat pelagi dona rubentis, 660
 nec gemmiferas detrahit aures
 lapis Eoa lectus in unda,
 nec Sidonio mollis aeno
 repetita bibit lana rubores,
 nec Maeonia distinguit acu 665
 quae Phoebeis subditus euris
 legit Eois Ser arboribus.
 quaelibet herbae tinxere colus
 quas indoctae nevere manus:
 sed non dubios fovet illa toros. 670
 sequitur dira lampade Erinys
 quarum populi coluere diem,
 nec sibi felix pauper habetur
 nisi felices cecidisse videt.
 Quisquis medium defugit iter 675
 stabili numquam tramite currit:
 dum petit unum praebere diem
 patrioque puer constitit axe,
 nec per solitum decurrit iter,
 sed Phoebeis ignota petens 680
 sidera flammis errante rota,
 secum pariter perdidit orbem.
 medium caeli dum sulcat iter,
 tenuit placitas Daedalus oras
 nullique dedit nomina ponto; 685

650 choro *E* 651 mitior *A* 653 e om. *E* et *ζ* 654 ipsa *A*
 664 rubores *ex* ruboris *1 m. E* 667 seres *ζ* arboribus ser *E* 668
 colus *ex* colos *1 m. E* colos *A* 676 curret *A* 678 patriosque puer
 concitat axes *A* 679 percurrit *A* 680 ign. secat *A* 683 cum
 pergit (peregerat et similia *ζ*) *A* 684 latias *A* placidas *E* *correx*
Gronovius

sed dum volucres vincere veras
 Icarus audet patriosque puer
 despicit alas Phoeboque volat
 proxumus ipsi, dedit ignoto
 nomina ponto: male pensantur
 magna ruinis. 690

felix alius magnusque sonet;
 me nulla vocet turba potentem.
 stringat tenuis litora puppis
 nec magna meas aura phaselos 695

iubeat medium scindere pontum:
 transit tutos Fortuna sinus
 medioque rates quaerit in alto,
 quarum feriunt sipara nubes.

Sed quid pavidō territa vultu, 700
 qualis Baccho saucia maenas,
 fertur † medio regina gradu?
 quae te rursus fortuna rotat?
 miseranda, refer: licet ipsa neges,
 vultus loquitur quodcumque tegis. 705

DEIANIRA

Vagus per artus errat excussos tremor,
 erectus horret crinis, impulsis adhuc
 stat terror animis et cor attonitum salit
 pavidumque trepidis palpitat venis iecur.
 ut fractus austro pontus etiamnum tumet, 710
 quamvis quiescat languidis ventis dies,
 ita mens adhuc vexatur excusso metu.
 semel profecto premere felices deus
 cum coepit, urget. hos habent magna exitus.

NVTRIX

Quis tam impotens, miseranda, te casus rotat? 715
 DEI. Vt missa palla est tabe Nesea inlita
 thalamisque maerens intuli gressum meis,

692 magn. volet *A* 693 vocent verba *E*. — potentum *5* 695
 meos *A* 699 suppara *A* 701 saucia thyas *A* 702 fertur rapido *A*
 dubio *I. Gronovius* 705 quodc. negas *A* scaenae inscribitur Deia-
 nira. Nutrix *E* Deianira. Chorus *A* 710 etiamnunc *A* 711 langui-
 dus *E* 713—715 *nutrix loquitur E* 713 simul *A*. — promere f.
 deos *E* 714 c. c.] concepit *E* 715 chorus loquitur *A* 717 thala-
 misque amens (thalamis et amens *Poggius* demens *5*) *A*

nescio quid animus timuit * * et fraudem struit.
 libet experiri. solibus dirus ferum
 flammisque Nessus sanguinem ostendi arcuit: 720
 hic ipse fraudes esse praemonuit dolus.
 et forte, nulla nube respersus iubar,
 laxabat ardens fervidum Titan diem.
 vix ora solvi patitur etiam nunc timor.
 medios in ignes solis † eiceram facem 725
 quo tincta fuerat palla vestisque inlita;
 abiectus horret sanguis et Phoebi † comam
 tepefactus † astris vix quoque est. monstrum elocor.
 nives ut Eurus solvit aut tepidus Notus,
 quas vere primo lucidus perdit Mimas, 730
 utque evolutos frangit Ionio salo
 opposita fluctus Leucas et lassus tumor
 in litore ipso spumat, aut caelestibus
 aspersa tepidis tura laxantur focis,
 sic languet omne vellus et perdit comas. 735
 dumque ista miror, causa mirandi perit;
 quā ipsa tellus spumeos motus agit
 et quidquid illa tabe contactum est labat.

*

*

tumensque tacita
 quassat caput

*

*

HYLLVS

I, profuge, quaere si quid ulterius patet 742

natum paventem cerno et ardenti pede 740
 gressus ferentem. prome quid portes novi.

718 *sic fere sententia supplenda videtur*: [an moriens viro | poenas parat Centaurus] et fraudem struit? 719 sedibus *E*. — virus *codd. correxit de Wilamowitz* 720 arguit *EA corr. S* 721 praem. deus *A* 722 respersum *E* 725 solis et claram facem *A conieci*: medios in ignes vellus eieci madens *cf. Soph. Trach. 672 sq. et infra v. 735* 727 abiectum h. virus *S*. — coma *S* 728 t. ardet *A arsit Psiperus*. — vix queo monstrum eloqui *A vix quod est monstrum eloquor Kaibelius*; *conieci* tumque (vix monstrum eloquor) 729 n. et — et t. *E* 730 lubricus *A*. — minas *ES* 731 evolutus *E* 732 lapsus *S* 734 tepido *E* 735 virus e. p. comam *A* 736 ipsa *codd. correxit N. Heinsius adv. p. 451* 739 tumensque tacita sequitur et quassat caput *A aliquot versus desiderari Avantiis vidit f. 208. vel imago loci in E, qualis supra indicata est, maiorem lacunam arguit. cui sarcinae vv. 740. 741 in A interpolati videntur.* 740. 41 om. *E* 742 scaenae inscribitur Hyllus et idem *E Hyllus Deianira Nutrix A*

terris freto sideribus Oceano inferis,
ultra labores, mater, Alcidae fuge.

DEI. Nescio quod animus grande praesagit malum. 745

HYL. † Regna triumphi, templa Iunonis pete:
haec tibi patent, delubra praeclosa omnia.

DEI. Effare quis me casus insontem premat.

HYL. Decus illud orbis atque praesidium unicum,
quem fata terris in locum dederant Iovis, 750
o mater, abiit: membra et Herculeos toros
urit lues nescio qua; qui domuit feras,
ille ille victor vincitur maeret dolet.

quid quaeris ultra? DEI. Misérias properant suas
audire miseri; fare, quo posita in statu 755
iam nostra domus est? o lares, miseri lares!
nunc vidua, nunc expulsa, nunc ferar obruta.

HYL. Non sola maeres Herculem, toto iacet
mundo gemendus; fata nec, mater, tua
privata credas: iam genus totum obstrepit. 760
hunc ecce luctu quem gemis cuncti gemunt,
commune terris omnibus pateris malum.

luctum occupasti: prima, non sola Herculem,
miseranda, maeres. DEI. Quam prope a leto tamen
ede, ede quaeso iaceat Alcides meus. 765

HYL. Mors refugit illum victa quae in regno suo
semel est nec audent fata tam vastum nefas
admittere. ipsas forsitan trepida colus
Clotho manu proiecit et fata Herculis
timet peragere. pro diem, infandum diem! 770
hocne ille summo magnus Alcides erit?

DEI. Ad fata et umbras adque peiorem polum
praecedere illum dicis? an possum prior
mortem occupare? fare, si nondum occidit.

HYL. Euboica tellus vertice immenso tumens 775
pulsatur omni latere: Phrixeum mare
scindit Caphereus, servit hoc Austro latus;

743 oceano *E* 746. 47 *om. A* extant *E* § *Deianirae conti-*
nuantur § *Hyllo dantur E* 746 regna triumphat *Lipsius*; conieci:
regnat triumphat (*scil. Iuno*) 751 habiit *E* obiit § 752 quae *A* (§)
753 ille *semel om. E* 756 o laris *E* 757 feror *A* 758 Hercules
A. — totoque iacet *E* 759 ne § 760 credis *E* 761 nunc ecce luctu
E hunc eiulatu *A.* — cuncta *E* 768 colos *A* 769 fatum *A* 771 hoc-
cine *E.* — illo § 772 *Hyllo continuatur A.* — atque *codd. correxit*
Birtius 773 pr. tu ill. *A* 776 omni parte *A.* — frixeum *E* 777
Caphareus *A*

at qua nivosi patitur Aquilonis minas,
 Euripus undas flectit instabilis vagas
 septemque cursus volvit et totidem refert, 780
 dum lassa Titan mergat Oceano iuga.
 hic rupe celsa, multa quam nubes ferit,
 annosa fulgent templa Cenaei Iovis.
 ut stetit ad aras omne votivum pecus
 totumque tauris gemuit auratis nemus, 785
 spolium leonis sordidum tabo exuit
 posuitque clavae pondus et pharetra graves
 laxavit umeros. veste tum fulgens tua,
 cana revinctus populo horrentem comam,
 succendit aras: 'accipe has' inquit 'focis 790
 non false messes genitor et largo sacer
 splendescat ignis ture, quod Phoebum colens
 dives Sabaeis colligit truncis Arabs.
 pacata tellus' inquit 'et caelum et freta,
 feris subactis omnibus victor redi: 795
 depone fulmen.' gemitus in medias preces
 stupente et ipso cecidit; hinc caelum horrido
 clamore complet: qualis impressa fugax
 taurus bipenni volnus et telum ferens
 delubra vasto trepida mugitu replet, 800
 aut quale mundo fulmen emissum tonat,
 sic ille gemitu sidera et pontum ferit,
 et vasta Chalcis sonuit et voces Cyclas
 excepit omnis; hinc petrae Capherides,
 hinc omne voces reddit Herculeas nemus. 805
 flentem videmus. volgus antiquam putat
 rabiem redisse; tum fugam famuli petunt.
 at ille voltus ignea torquens face
 unum inter omnes sequitur et quaerit Lichan.
 complexus aras ille tremibunda manu 810

779 instabiles vagus *A* 780 cursus flectit *A* 781 oceano *E*.
 — iubar *A* 782 nulla *codd. correxi* 783 caenae Iovis *E* 785 to-
 tumque tantis gemuit armentis nemus *A* 787 gravis et gravi *Σ* 788
 tunc *A* dum *E* corr. *Σ* 791 messis *E* 793 truncus *E* puncto *sup.*
s addito 1 m. 794 om. *E* 797 hic *A* 798 fugax: x i. ras. 2 m. *E*
 fugas *Σ* 799 bipenne *A*. — vulnus, sed prior u i. ras. *E* (cum *A*)
 volnus *Σ* 800 tepida *E* 802 gemitus *A* 803 Calchis *E* Calpe *A*
 804 excipit *E*. — Capharides *A* 806 vulgus *codd.* 807 tunc *codd.*
correxerit Bothius 808 vultus, sed prior u i. ras. 2 m. *E* (cum *A*)
 voltus *Σ* 809 quaerit et sequitur *A*. — licam *A* (ut v. 815) lycham
E (815 lichan)

mortem metu consumpsit et parvum sui
 poenae reliquit. dumque † tremibundum manu
 tenuit cadaver: 'hac manu, hac' inquit 'ferar,
 o fata, victus? Herculem vicit Lichas?
 ecce alia clades: Hercules perimit Lichan. 815
 facta inquinantur: fiat hic summus labor.'
 in astra missus fertur et nubes vago
 spargit cruore; talis in caelum exilit
 harundo Getica visa dimitti manu
 aut quam Cydon excussit: inferius tamen 820
 et tela fugient. truncus in pontum cadit,
 in saxa vertex: unus ambobus iacet.
 'resistite' inquit 'non furor mentem abstulit,
 furore gravius istud atque ira malum est:
 in me iuvat saevire.' vix pestem indicat 825
 et saevit: artus ipse dilacerat suos
 et membra vasta carpit avellens manu.
 exuere amictus quaerit: hoc solum Herculem
 non posse vidi; trahere conatus tamen
 et membra traxit: corporis palla horridi. 830
 pars est et ipsam † vestis immiscet cutem.
 nec causa dirae cladis in medio patet,
 sed causa tamen est; vixque sufficiens malo
 nunc ore terram languidus prono premit,
 nunc poscit undas — unda non vincit malum; 835
 fluctisona quaerit litora et pontum occupat:
 famularis illum retinet errantem manus —
 o sortem acerbam! fuimus Alcidae pares.
 nunc puppis illum litore Euboico refert
 Austerque lenis pondus Herculeum rapit; 840
 destituit animus membra, nox oculos premit.
 DEI. Quid, anime, cessas? quid stupes? factum est scelus,

811. 12 omissos in margine supplevit 1 m. ut v. 588 E (cultro
 ablatae sunt M et P in versuum initiis) 811 parum A. — sui 1 m.
 i. ras. 7—8 litterarum quarum ultimae fuere sui E 812 conieci
 semianimum parens 813 ac m. ac E hac manu inquit te feram (te
 inquit 5) A 814 vinctus E. — vicit lychas E perimit licas A 815
 cladis. Herculis peremit E 816 fata inquinantur. fiet A 819 iussa
 EA corr. 5 821 fugiente trunco corpus i. p. c. A 822 i. s. versus
 E i. s. cervix A correxit Gronovius. — funus codd. correxit N. Hein-
 sius adv. p. 404 827 capit E 828 exsuere E 831 parum est E.
 — ipsa A. — pars est et ipsa: vestis increcit cuti de Wilamowitz;
 conieci: ipsam pestis immiscet cutem (scil. pallae) 834 prono ferit A
 836 et nota quaerit A 839 Eub. ferit E 841 Deianirae datur A
 842 est om. A

natum reposcit Iuppiter, Iuno aemulum?
 reddendus orbi est; quod potes redde exhibe:
 eat per artus ensis exactus meos. 845
 sic, sic agendum est. tam levis poenas manus
 tantas reposcit? perde fulminibus, socer,
 nurum scelestam. nec levi telo manus
 armetur: illud fulmen exiliat polo,
 quo, nisi fuisset genitus Alcides tibi, 850
 hydram cremasses: pestem ut insolitam feri
 et ut noverca potius irata malum.
 emitte telum quale in errantem prius
 Phaethonta missum est: perdidisti in solo Hercule
 et ipsa populos. quid rogas telum deos? 855
 iam parce socero: coniugem Alcidae necem
 optare pudeat: haec erit voto manus,
 a me petatur; occupa ferrum ocius.
 cur deinde ferrum? quidquid ad mortem trahit
 telum est abunde: rupe ab aetheria ferar. 860
 haec, haec renatum prima quae poscit diem,
 Oeta eligatur, corpus hinc mitti placet;
 abrupta cautes scindat et partem mei
 ferat omne saxum, pendeant lacerae manus
 totumque rubeat asperi montis latus. 865
 levis una mors est — levis? at extendi potest.
 eligere nescis, anime, cui telo incubes;
 utinam esset, utinam fixus in thalamis meis
 Herculeus ensis: huic decet ferro inmorti.
 una perire dextera nobis sat est? 870
 coite, gentes, saxa et immensas faces
 iaculetur orbis, nulla nunc cesset manus,
 corripite tela, vindicem vestrum abstuli:
 impune saevi sceptrum iam reges gerent,
 impune iam nascetur indomitum malum; 875
 repetentur arae cernere assuetae hostiam
 similem colenti: sceleribus feci viam,

844 potest *codd. correxit Gronovius*. — reddi *A* 845 exactos *E*
 847 redde *EA correxit Raphelengius* tolle ζ . — f. precor *E* 850 ni *A*
 851 cremas.sis *E* 852 et tu *E*. — nov. peius *A* 854 perdidisti sola
 Herculem *E* p. erepto Hercule *A correxit N. Heinsius adv. p. 406* 856
 coniugi *E* 857 hoc ζ . — votum *A*. — maius ζ 858 occupata, *sed*
 ta *expunct. 1 m. E* 859 cur? deme ζ . — in mortem *A* 862 Oceano
 eligatur *E* 865 ponti latus *A* 866 at] et *E* 868 thalamos meos *E*
 871 incensas faces *A* 872 non cesset *E* 874 gerunt *A* gerant *E*
corr. S 876 reddentur *codd. correxi*

ego vos tyrannis regibus monstris feris
 saevisque rpto vindice opposui deis.
 cessas, Tonantis socia? non spargis facem 880
 imitata fratrem et mittis ereptam Iovi
 meque ipsa perdis? laus tibi erepta incluta est,
 ingens triumphus: aemuli, Iuno, tui
 mortem occupavi. HYL. Quid domum impulsam trahis?
 erroris est hic omne quodcumque est nefas. 885
 haut est nocens quicumque non sponte est nocens.
 DEI. Quicumque fato ignoscit et parcit sibi,
 errare meruit: morte damnari placet.
 HYL. Nocens videri qui mori quaerit cupit.
 DEI. Mors innocentes sola deceptos facit. 890
 HYL. Titana fugiens — DEI. Ipse me Titan fugit.
 HYL. Vitam relinques? DEI. Miseram, ut Alciden sequar.
 HYL. Superest et auras ille caelestes trahit.
 DEI. Vinci Hercules cum potuit, hinc coepit mori.
 HYL. Natum relinques fataque abrumpes tua? 895
 DEI. Quamcumque natus sepelit haec vixit diu.
 HYL. Virum sequeris. DEI. Praegredi castae solent.
 HYL. Si te ipsa damnas, scelere te misera arguis.
 DEI. Nemo nocens sibi ipse poenas abrogat.
 HYL. Multis remissa est vita quorum error nocens, 900
 non dextra fuerat. fata quis damnat sua?
 DEI. Quicumque fata iniqua sortitus fuit.
 HYL. Hic ipse Megaram nempe confixam suis
 stravit sagittis atque natorum indolem
 Lernaean figens tela furibunda manu; 905
 ter parricida factus ignovit tamen
 sibi, non furori: fonte Cinyphio scelus
 sub axe Libyco tersit et dextram abluit.
 quo, misera, pergis? cur tuas damnas manus?
 DEI. Damnata meas devictus Alcides manus: 910

878 feris: s ex t 1 m. E 881 ereptam E 884—982 Hylli partes nutriti tribuuntur A 885 erroris istuc (istuc) A 889 qui petit mortem cupit A 891 fugies A. — DEI. (ut ubique) thiestem Titan fugit E 892 relinquens E. — miseram? d. ut Alcidem E misera? d. at Alcidem A correxit Gronovius 893 ut E 896 quacumque natus E quaecumque natum A correxit Scaliger 898 sceleris S 899 irrogat A 902 fugit A 903 h. i. Megere E ipse hic Megeram A. — conphiniam 1 m. ophiniam 2 m. E (Σ cum A) 904 indoles A 905 L. flectens A 907 sibi. nam furoris A 908 sub axi libico torsit et dextram a. E 909 quid tuas A

placet scelus punire. HYL. Si novi Herculem,
aderit cruenti forsitan victor mali
dolorque fractus cedit Alcidae tuo.

DEI. Exedit artus virus ut fama est hydrae;
immensa pestis coniugis membra abstulit.

915

HYL. Serpentis illi virus enectae autumas
haut posse vinci qui malum vivum tulit?
elisit hydram dente † cum fixo tenens
media palude victor, effuso obrutus

artus veneno. sanguis hunc Nessi opprimet,
qui vicit ipsas horridi Nessi manus?

920

DEI. Frustra tenetur ille qui statuit mori:
proinde lucem fugere decretum est mihi.
vixit satis quicumque cum Alcide occidit.

NVT. Per has aniles ecce te supplex comas
atque ubera ista paene materna obsecro:
depone tumidas pectoris laesi minas
mortisque dirae expelle decretum horridum.

925

DEI. Quicumque misero forte dissuadet mori,
crudelis ille est: interim poena est mori,
sed saepe donum; pluribus veniae fuit.

930

NVT. Defende saltem dexteram, infelix, tuam
fraudisque facinus esse, non nuptae, sciat.

DEI. Defendar illic: inferi absolvent ream,
a me ipsa damnor; purget has Pluton manus.
stabo ante ripas immemor, Lethe, tuas
et umbra tristis coniugem excipiam meum.

935

sed tu, nigrantis regna qui torques poli,
para laborem (scelera quae quisquam ausus est,
hic vincet error: Iuno non ausa Herculem est
eripere terris) horridam poenam para.

940

Sisyphia cervix cesset et nostros lapis
impellat umeros; me vagus fugiat latex
meamque fallax unda deludat sitim;
merui manus praebere turbinibus tuis,

945

911 p. s. puniri *E* fraudem placet punire *A* 915. 16 om. *E*,
sed in marg. 1 m. (ut v. 588) ascripsit: HYL. Serpentis illud | virus. ut
fam | est ydrae (a cultro desecta) 917 qua *E*. — m. et vivum *A* 918
cum infixo stetit *A* conieci: dente dum infecto tumet 921 horridas *§*
922 tenentur *E* 925 HYL. *E* 927 lassi *E* 929 suadet *E* 931
nutrix loquitur A. — d. in pl. *A* 932 NVN. *E* (hic om. *A*) 933 sciant *E*
934 solvent *A* 935 Pluto *A* 939 quisque *codd. correxit Madvigius*
adv. II p. 126 940 vicit *A*. — est om. *E§* 942 sisyphea *E* 944
decipiat sitim *A*

quaecumque regem Thessalum torques rota;
 effodiat avidus hinc et hinc vultur fibras;
 vacet una Danaïs, has ego explebo vices:
 laxate manes. recipe me comitem tibi,
 Phasiaca coniunx: peior haec, peior tuo 950
 utroque dextra est scelere, seu mater nocens
 seu dira soror es; adde me comitem tuis,
 Threicia coniunx, sceleribus; natam tuam,
 Althaea mater, recipe, nunc veram tui
 agnosce prolem — quid tamen tantum manus 955
 vestrae abstulerunt? claudite Elysium mihi
 quaecumque fidae coniuges nemoris sacri
 lucos tenetis; si qua respersit manus
 viri cruore nec memor castae facis
 stricto cruenta Belias ferro stetit, 960
 in me suas agnoscat et laudet manus.
 in hanc abire coniugum turbam libet;
 sed et illa fugiet turba tam diras manus.
 invicte coniunx, innocens animus mihi,
 scelesta manus est. pro nimis mens credula, 965
 pro Nesse fallax atque semiferi doli!
 auferre cupiens paelici eripui mihi.
 recede, Titan, tuque quae blanda tenes
 in luce miseros vita: caritura Hercule
 lux vilis ista est. exigam poenas tibi 970
 reddamque vitam. fata an extendo mea
 mortemque, coniunx, ad tuas servo manus?
 virtusne superest aliqua et armatae manus
 intendere arcum tela missurum valent?
 an arma cessant teque languenti manu 975
 non audit arcus? si potes letum dare,
 animose coniunx, dexteram expecto tuam.
 mors differatur: frange ut insontem Lichan,

949 comitem tui *A* 950 hac *E*. — tua *A* 951 utraque *A*. —
 dextera *E*. — scelere — es *om.* §(*A*) *cf. ad v. 973* 954 Altheam *E*.
 — tuam *A* 959 c. fides § 960 s. c. bella cum ferro *E* (*Peiperus*
contulit Hf. 261) 961 cognoscat *A* 962 in hac abire coniugem
 turba l. *E* 963 sed *om.* *E* 965 res cred: *E* 966 namque semi-
 feri doli *A* 969 cariturae *A* 970 lux illa sistat. exigat penas
 sibi *E* 971 fatane ext. *A* 972 in tuas *A*. — servem § 973 armata
E *correxerit Lipsius* aliqua Sarmatica et manus *A* *post 973 inseri-*
tur hic versus: seu dira soror est. *adde me comitem tuis §(*A*) *cf. ad*
v. 951 974 miserorum valent *E* missurum valet *A* 976 arcu *E*. —
 potest telum dare *A* 977 animosa *A* 978 Lycham *E* licam *A*

alias in urbes sparge et ignotum tibi
 inmitte in orbem; perde ut Arcadiae nefas 980
 et quidquid aliud † cessit: ab illis tamen,
 coniunx, redisti. HYL. Parce iam, mater, precor,
 ignosce fatis; error a culpa vacat.
 DEI. Si vera pietas, Hylle, quaerenda est tibi,
 iam perime matrem — trepida quid tremuit manus? 985
 quid ora flectis? hoc erit pietas scelus.
 ignave dubitas? Herculem eripuit tibi
 haec, haec peremit dextra cui debes patri
 avum Tonantem. maius eripui decus,
 quam in luce tribui. si tibi ignotum est nefas, 990
 a matre disce. seu tibi iugulo placet
 mersisse ferrum sive maternum libet
 invadere uterum, mater intrepidum tibi
 praebebit animum. non erit tantum scelus
 a te peractum: dextera sternar tua, 995
 sed mente nostra. natus Alcidae, times?
 ita nulla perages iussa nec franges mala
 referens parentem? dexteram intrepidam para. 999
 patet ecce plenum pectus aerumnis: feri. 1000
 scelus remitto, dexterae parcent tuae
 Eumenides ipsae — verberum crepuit sonus.
 quaenam ista torquens angue † vipereo comam
 temporibus † hastas squalidis pinnae quatit?
 quid me flagranti dira persequeris face, 1005
 Megaera? poenas poscis Alcidae? dabo.
 iamne inferorum, dira, sedere arbitri?
 † sed ecce diras carceris video fores.
 quis iste saxum immane detritis gerit
 iam senior umeris? ecce iam victus lapis 1010

erres per orbem. si qua nascetur fera 998

980 emitte *A.* — archadiae *E* 981 aliud restitit *A.* — imbellis
 tamen *Birtius* 982 parce — precor *om. E* 985 pavida quid *A* 986
 haec *E* 987 eripui *A* 988 dextera *E* 994 totum scelus *A* 995
om. E 996 Alc. tibi *E* 997 peragas i. n. peragens mala *A* 998 *om.*
E cf. I, 211 999 referas *A* referes *E correxi* 1001 parcant *A* par-
 cam *§* 1003 angui *E* igne vipereo *N. Heinsius adv. p. 411* angue vi-
 brato *Peiperus* 1004 atras *A* aptas *Madvigius adv. II p. 126.* — pen-
 nas *A* 1005 flagrante *A* 1006 poscit Alcides *A* 1007 diva *A*
 dira sede sedere *E* 1008 dira *E* apertas *Gronovius* sedent. reclusas
Muellerus de re metr. p. 171 (praestaret sedere, apertas) Stygiique,
 dira, c. v. fores? *Birtius* 1009 detritus *§* 1010 vectus *A*

quaerit relabi? membra quis quatitur rota?
 hic ecce pallens dira Tisiphone stetit,
 causam reposcit; parce verberibus precor,
 Megaera, parce, sustine Stygias faces:
 scelus est amoris. sed quid hoc? tellus labat 1015
 et aula tectis crepuit excussis — minax
 unde iste coetus? totus in voltus meos
 decurrit orbis, hinc et hinc populi fremunt
 totusque poscit vindicem mundus suum.
 iam parcite, urbes. quo fugam praeceps agam? 1020
 mors sola portus dabitur aerumnis meis.
 testor nitentis flammeam Phoebi rotam
 superosque testor: Herculem in terris adhuc
 moritura linquo. HYL. Fugit attonita, ei mihi.
 peracta iam pars matris est: statuit mori; 1025
 nunc nostra superest, mortis auferre impetum.
 o misera pietas: si mori matrem vetas,
 patri es scelestus; si mori pateris, tamen
 in matre peccas — urget hinc illinc scelus.
 inhibenda tamen est, verum ut eripiam scelus. 1030

CHORVS

Verum est quod cecinit sacer
 Thressae sub Rhodopes iugis
 aptans Pieriam chelyn
 Orpheus Calliopae genus,
 aeternum fieri nihil. 1035
 illius stetit ad modos
 torrentis rapidi fragor,
 oblitusque sequi fugam
 amisit liquor impetum;
 et dum fluminibus mora est, 1040
 defecisse putant Getae

1011 praebet rotae *A* queritur rotae *E* correxit *Peiperus* (teritur
 rota *N. Heinsius adv. p. 414*) 1012 ecce patiens diratis siphone *E*.
 — tesiphone *§* 1013 poposcit *A* 1016 creuit *E*. — excessit mi-
 nax *A* 1017 vultus *codd.* 1018 premunt *§* 1021 labitur *E*. —
 aerumnis locus *A* 1023 in *om. A* 1024 hei *A* 1025 est] et *E*
 1029 peccas. surgit *A* peccas. urget *ex* pecca. surget *corr. 1 m. E.* —
 i. nefas *A* 1030 pergam et *A* verum et *E* correxit *B. Schmidtus*
obs. crit. p. 10 1031 ad finem cantici binos glyconeos coniungit
 singulorum initiis distinctis *E* 1032 Rodope *E* (cf. 1538) 1033 a.
 pierian *E* tangens Threiciam *A*. — chelym *codd. correxit Gronovius*
 1034 caliopae *E* 1038 fugas *A* 1041 Geten *A* (Getae dativus)

Hebrum Bistones ultimi.
 advexit volucrem nemus
 et silva residens venit:
 aut si qua aera pervolat, 1045
 auditis vaga cantibus
 ales deficiens cadit;
 abrumpit scopulos Athos
 Centauros obiter ferens
 et iuxta Rhodopen stetit 1050
 laxata nive cantibus;
 et quercum fugiens suam
 ad vatem properat Dryas;
 ad cantus veniunt tuos
 ipsis cum latebris ferae, 1055
 iuxtaque inpavidum pecus
 sedit Marmaricus leo
 nec dammae trepidant lupos
 et serpens latebras fugit,
 tunc oblita veneni. 1060

Quin per Taenarias fores
 manes cum tacitos adit
 maerentem feriens chelyn,
 cantu Tartara flebili
 et tristes Erebi deos 1065
 vicit nec timuit Stygis
 iuratos superis lacus.
 haesit non stabilis rota
 victo languida turbine,
 increvit Tityi iecur, 1070
 dum cantu volucres tenet;
 audis tu quoque, navita:
 inferni ratis aequoris
 nullo remigio venit.
 tunc primum Phrygius senex 1075
 undis stantibus immemor
 excussit rabidam sitim
 nec pomis adhibet manus.

1043 voluere *E* 1045 aere *E* 1048 abruptit *A* 1049 cen-
 taurus *E* 1050 Rhodope *A* 1051 lassatam *E* 1054 suos *A*
 suis *§* 1055 ipsae *A* 1062 manes commonitos *A* 1063 chelym
codd. correxit Gronovius 1066 movit *A* vidit *E* *correxit Bothius*
 1071 cantus *A* 1072 audito quoque *codd. correxit Birtius Mus. Rhen.*
XXXIV p. 29 1075 Stygius senex *E* 1077 excessit *E*

sic cum † inquirens inferos
 Orpheus carmina funderet 1080
 et vinci lapis improbus
 et vatem potuit sequi,
 consumptos iterum deae
 suppleant Eurydices colus;
 sed dum respicit immemor 1085
 nec credens sibi redditam
 Orpheus Eurydicen sequi,
 cantus praemia perdidit:
 quae nata est iterum perit.
 tunc, solamina cantibus 1090
 quaerens, flebilibus modis
 haec Orpheus cecinit Getis:

* *

leges in superos datas,
 et qui tempora digerit
 quattuor praecipites deus 1095
 anni disposuit vices

* *

Nulli non avidi colus
 Parcas stamina nectere,
 quod natum est, quod erit, mori
 vati credere Thracio 1100
 devictus iubet Hercules.
 iam, iam legibus obrutis
 mundo cum veniet dies,
 australis polus obruet
 quidquid per Libyam iacet 1105
 et sparsus Garamas tenet;
 arctous polus obruet
 quidquid subiacet axibus
 et siccus Boreas ferit.
 amisso trepidus polo 1110
 Titan excutiet diem.

1079 sed cum linqueret inferos | Orpheus carmina fundens *A.* *con-*
ieci: sic cum novit et inferos | Orpheus carmine figere (*ut apodosis a*
consumptos incipiat) 1083 consumptas *A* 1085 et dum *5* 1089
 quonam est *E* 1092 *cantus Orphei et initium et finis intercidis-*
videtur 1094—1096 *post v. 1109 posuit Rutgersius V. L. p. 93 sq.*
 1094 digereus *A* 1095 quattuor praecipitis *A* *post 1096 lacunam*
agnovit Peiperus 1097—1099 *cum sequentibus coniunxi* 1097 avi-
 das polo *A* 1098 parcat *E.* — poterit mori *codd. correxit Birtius*
 1102 regibus *E* 1104 obruit *E* 1107 arctos *E* 1110 amissum *A*

caeli regia concidens
 ortus atque obitus trahet
 atque omnes pariter deos
 perdet mors aliqua et chaos, 1115
 et mors fata novissima
 in se constituet sibi;
 quis mundum capiet locus?
 discedet via Tartari,
 fractis ut pateat polis? 1120
 an quod dividit aethera
 a terris spatium sat est
 et mundi nimium malis?
 quis tantum capiet (nefas)
 fatum, quis superos locus? 1125
 pontum Tartara sidera
 regna unus capiet tria.
 Sed quis non modicus fragor
 aures attonitas movet?
 est est Herculeus sonus. 1130

HERCVLES

Convertite, Titan clare, anhelantes equos,
 emitte noctem: pereat hic mundo dies
 quo morior, atra nube inhorrescat polus;
 obsta novercae. nunc, pater, caecum chaos
 reddi decebat, hinc et hinc compagibus 1135
 ruptis uterque debuit frangi polus;
 quid parcis astris? Herculem amittis, pater.
 nunc partem in omnem, Iuppiter, specta poli,
 ne quis Gyas Thessalica iaculetur iuga
 et fiat Othrys pondus Encelado leve. 1140
 laxabit atri carceris iam iam fores
 Pluton superbus, vincula excutiet patri
 caelumque reddet. ille qui pro fulmine
 tuisque facibus natus in terris eram,

1112 concidet *A* 1113 certos atque *A* 1114 omnis *E* 1117
 constituit *E* 1119 discede *E* 1120 stratis ut *A* 1123 niveum
 est malis *E* 1125 fati ζ fratrum qui *E*. — superis *codd. correxi*
 1126 sidera tartara *A* 1133 moriar *A* 1134 noverca *E*. — caelo *E*
 tetrum ζ 1135 et *om. E* 1137 austris *E*. — amittit *E* 1138 parte
 in omni *A*. — spectat *E* 1139 nec *E*. — gigas *codd. correxi* 1140
 leve *i. ras. 1 m. E* levo *M* 1141 laxavit ζ 1143 *om. E*. — cae-
 loque ζ 1144 erat *E*

ad Styga revertor: surget Enceladus ferox 1145
 mittetque quo nunc premitur in superos onus;
 regnum omne, genitor, aetheris dubium tibi
 mors nostra faciet — antequam spolium tui
 caelum omne fiat, conde me tota, pater,
 mundi ruina, frange quem perdis polum. 1150

CHOR. Non vana times, nate Tonantis:
 nunc Thessalicam Pelion Ossam
 premet et Pindo congestus Athos
 nemus aetheriis inseret astris;
 vincet scopulos inde Typhoeus 1155
 et Tyrrhenam feret Inarimen;
 feret Aetnaeos inde caminos
 scindetque latus montis aperti
 nondum Enceladus fulmine victus:
 iam te caeli regna secuntur. 1160

HERC. Ego qui relictâ morte, contempta Styge
 per media Lethes stagna cum spolio redi
 quo paene lapsis excidit Titan equis,
 ego quem deorum regna senserunt tria, 1165
 morior nec ullus per meum stridet latus
 transmissus ensis, haut meae telum necis
 est totus Othrys, non truci rictu gigans 1168
 Pindo cadaver obruit toto meum:
 sine hoste vincor, quodque me torquet magis 1170
 (o misera virtus!) summus Alcidae dies
 nullum malum prosternit, inpendo, ei mihi,
 in nulla vitam facta. pro mundi arbiter
 superique quondam dexterâe testes meae,
 pro cuncta tellus, Herculem vestrum placet 1175
 † morte ferire? dirus o nobis pudor,

saxum est nec instar montis abrupti latus 1167

1146 montemque quo *E* 1148 spolium tibi *E* 1149 c. o. fa-
 ciat *E* 1150 premis polum *E* 1151 non una *E* 1152 iam Thes-
 salica *P.* Ossa *A* 1156 tyrrheam *E* 1160 signa *A.* — sequuntur *E*
 sequuntur *A* 1162 stadia ζ 1163 quo poenae lassiss *E* cum paene
 trepidis *A* corr. ζ 1166 aut *EA* corr. ζ 1167 om. *E* (lapis *Gro-*
novii correctio est) 1168 aut totus Othrys *A* est totus Athos *E.* —
 vultu gigas *A* 1172 inpende ei mihi *E* impendo male *A* 1173 vita *E*
 1174 quondam dexterâe quondam meae *E* 1175 Herculis vestri *A*
 1176 mortem perire *A* morte hac perire *N. Heinsius adv. p. 453* morbo
 perire *Birtius inertem obire conieci* (perire inertem *Muellerus de re*
metr. p. 170)

his tot ferae, tot scelera, tot reges iacent?
 his mundus umeris sedit? haec moles mea est,
 haecne illa cervix? hasne ego opposui manus
 caelo ruenti? quis mea custos manu
 trahetur ultra Stygius? ubi vires prius 1245
 memet sepultae? quid patrem appello Iovem?
 quid per Tonantem vindico caelum miser?
 iam, iam meus credetur Amphitryon pater.
 quaecumque pestis viscere in nostro lates,
 procede — quid me vulnere occulto petis? 1250
 quis te sub axe frigido pontus Scythes,
 quae pigra Tethys genuit aut Maurum premens
 Hibera Calpe litus? o dirum malum!
 utrumne serpens squalidum crista caput
 vibrans an aliquod et mihi ignotum malum, 1255
 numquid cruore es genita Lernaeae ferae
 an te reliquit Stygius in terris canis?
 omne es malum nullumque — quis voltus tibi est?
 concede saltem scire quo peream malo;
 quaecumque pestis sive quaecumque es fera, 1260
 palam timere! quis tibi in medias locum
 fecit medullas? ecce direpta cute
 viscera manus detexit; ulterior tamen
 inventa latebra est — o malum simile Herculi!
 unde iste fletus? unde in has lacrimae genas? 1265
 invictus olim voltus et numquam malis
 lacrimas suis praebere consuetus (pudet)
 iam flere didicit. quis dies fletum Herculis,
 quae terra vidit? siccus aerumnas tuli.
 tibi illa virtus, quae tot elisit mala, 1270
 tibi cessit uni; prima et ante omnes mihi
 fletum abstulisti: durior saxo horrido
 et chalybe voltus et vaga Symplegade

1242 mei est *A* 1243 has ego *A* 1244 cuius o custos *A*
 1245 ubi] o *A* 1246 in me sepultae *codd. correxit Gronovius* 1247
 caelum mihi *A* 1249 visceribus in nostris *E* 1251 quis me *E*
 1252 meruit aut *M.* trahens *E* 1253 eraclia penitus? o *E* 1254 vi-
 rumne serpens squalido cristam caput *E* 1255 *om. E.* — est mihi *A*
correxit Gruterus 1256 cruoris genita *L.* ferens *E* 1257 requirit *E*
 1258 o. est *EA corr. S* 1259 concede saltem scire me malum *sio E*
 1260 pestis saeva *A* 1261 timeri *E* timeres *A correxit de Wilamo-*
witz 1264 latebra est. esto malum. simul et herculi *E* 1265 unde
 has lacrimas gerit *E* 1266 magis *E* 1267 consuerit pudis *E* 1270
om. E 1273 vagas tymphalida *E*

rictus meos infregit et lacrimam expulit.
 flentem gementem, summe pro rector poli, 1275
 me terra vidit, quodque me torquet magis,
 noverca vidit. urit ecce iterum fibras,
 incaluit ardor — unde nunc fulmen mihi?

CHOR. Quid non possit superare dolor?
 quondam Getico durior Haemo 1280
 nec Parrhasio lenior axe
 saevo cessit membra dolori
 fessumque movens per colla caput
 latus alterno pondere flectit,
 fletum virtus saepe resorbet. 1285
 sic arctoas laxare nives
 quamvis tepido sidere Titan
 non tamen audet vincitque faces
 solis adusti glaciale iubar.

HERC. Convertite voltus ad meas clades, pater: 1290
 numquam ad tuas confugit Alcides manus,
 non cum per artus hydra fecundum meos
 caput explicaret; inter infernos lacus
 possessus atra nocte cum Fato steti
 nec invocavi; tot feras vici horridas, 1295
 reges, tyrannos, nec tamen voltus meos
 in astra torsi: semper haec nobis manus
 votum spopondit; nulla propter me sacro
 micuere caelo fulmina — hic aliquid dies
 optare iussit. primus audierit preces 1300
 idemque summus: unicum fulmen peto;
 giganta crede: non minus caelum mihi
 asserere potui — dum patrem verum puto,
 caelo peperci. sive crudelis, pater,
 sive es misericors, commoda nato manum 1305
 properante morte et occupa hanc laudem tibi.
 vel si piget manusque detrectat nefas,
 emitte Siculo vertice ardentes, pater,
 Titanas in me, qui manu Pindon ferant

1274 lacrimas *E*. — extulit *A* 1275 protector *A* prospector *Σ*
 1281 parnasio *EΣ*. — lentior *codd.* correxit *D. Heinsius* 1282 laevo
E 1283 movet *E* 1285 resolvit *A* 1290 scaenae inscribitur Her-
 cules. Alcmena 1296 non tamen *A* 1300 audieris *E* 1302 verum
 mihi *A* 1306 propera ante mortem *A* 1309 qui manu Pindum fe-
 rant *A* qui manus Pindo ferat *E*

† aut Ossa qui me monte proiecto opprimat. 1310
 abrumpat Erebi claustra, me stricto petat
 Bellona ferro; mitte Gradivum trucem,
 armetur in me dirus: est frater quidem,
 sed ex noverca. tu quoque, Alcidae soror
 tantum ex parente, cuspidem in fratrem tuum 1315
 iaculare, Pallas. supplices tendo manus
 ad te, noverca: sparge tu saltem, precor,
 telum (perire feminae possum manu)
 iam fracta, iam satiata — quid pascis minas?
 quid quaeris ultra? supplicem Alciden vides, 1320
 et nulla tellus, nulla me vidit fera
 te deprecantem. nunc mihi irata † pater
 opus est noverca — nunc tuus cessat dolor?
 nunc odia ponis? parcis ubi votum est mori.
 o terra et urbes, non facem quisquam Herculi, 1325
 non arma tradet? tela subtrahitis mihi?
 ita nulla saevas terra concipiat feras
 post me sepultum nec meas umquam manus
 imploret orbis, si qua nascentur mala,
 † nascetur odium: undique infelix caput 1330
 mactate saxis, vincite aerumnas meas.
 ingrate cessas orbis? excidimus tibi?
 adhuc malis ferisque suppositus fores,
 ni me tulisses. vindicem vestrum malis
 eripite, populi: tempus hoc vobis datur 1335
 pensare merita — mors erit pretium omnium.

ALCMENA

Quas misera terras mater Alcidae petam?
 ubi natus, ubinam? certa si visus notat,
 reclinis ecce corde anhelante aestuat;
 gemit: peractum est. membra conplecti ultima, 1340
 o nate, liceat, spiritus fugiens meo

1310 aut te Ossa *A*. — proscripto opprimat *E* proiecto opprimant *A*.
 Otonve qui me *de Wilamowitz*; *conieci*: Ossamque, ut in me m. p. op-
 primar 1311 abrumpet et Erebi *A* 1318 possim *§* 1320 Alcidem *EA*
corr. § 1322 te te precantem *A* te de precante *E*. — irata qui-
 dem *A* *conieci*: irata ac fera 1323 num *E* 1324 num *ex* nom
 1 m. *E* 1325 terrae *A* 1328 sepulto *E* 1329 nascetur fera *A*
 1330 nascatur alius *A* *conieci*: nascatur opifer 1331 mactare *E*
 1334 vestris *E* 1335 excipite *A* 1336 pensate *A* 1338 ubi intus *E*.
 — ubinam est *A* 1339 reclivis *§*. — anhelanti *A*

legatur ore: bracchia, amplexus cape.
 ubi membra sunt? ubi illa quae mundum tulit
 stelligera cervix? quis tibi exiguam tui
 partem reliquit? HERC. Herculem spectas quidem, 1345
 mater, sed umbram et vile nescio quid mei.
 agnosce, mater — ora quid flectis retro
 vultumque mergis? Herculem dici tuum
 partum erubescis? ALCM. Quis feram mundus novam,
 quae terra genuit? quodve tam dirum nefas 1350
 de te triumphat? victor Herculeus quis est?
 HERC. Nuptae iacentem cernis Alciden dolis.
 ALCM. Quis tantus est qui vincat Alciden dolus?
 HERC. Quicumque, mater, feminae iratae sat est.
 ALCM. Et unde in artus pestis aut ossa incidit? 1355
 HERC. Aditum venenis palla femineis dedit.
 ALCM. Vbinam ista palla est? membra nudata intuo.
 HERC. Consumpta mecum est. ALCM. Tantane inventa est
 lues?
 HERC. Errare mediis crede visceribus meis,
 o mater, hydram et mille cum Lerna feras. 1360
 quae tanta nubes flamma Sicanias secatur,
 quae Lemnos ardens, quae plaga igniferi poli
 vetans flagranti currere in zona diem?
 in ipsa me iactate, pro comites, freta
 mediosque in amnes — quis sat est Hister mihi? 1365
 non ipse terris maior Oceanus meos
 franget vapores, omnis in nostris malis
 deficiet umor, omnis arescet latex.
 quid, rector Erebi, me remittebas Iovi?
 decuit tenere; redde me tenebris tuis, 1370
 talem subactis Herculem ostende inferis.
 nil inde ducam, quid times iterum Herculem?
 invade, mors, non trepida: iam possum mori.
 ALCM. Compesce lacrimas saltem et aerumnas doma

1342 brachia et amplexus *E* bracchia in amplexus *A* *correxit Richter*
Richterus 1344 tui: i ex a 1 m. *E* 1345 inter reliquid et HERC.
 proprio versu legitur quis feram mundus novam? *E* (v. 1349) 1346
 umbrae simile n. q. m. *A* 1348 vultumque mergis *E* vultumque
 maerens *A* 1349 sic *E* (cf. ad v. 1345) 1350 quodque *E* 1354
 cuicumque mater femina irata sat est *E* 1355 at unde *A* 1356 fe-
 minea *E* 1357 ipsa *A* 1359 credo *A* 1361 Sicania secatur *E*
 Sicanias bibit *A* 1362 inferni poli *A* 1363 vetat *E* 1365 qui *E*
 1370 teneri *E* 1371 qualem s. h. ostendes *E* 1372 nichil inducam *E*
 1373 ne trepida *E* 1374 erumpna *E*

malisque tantis Herculem indomitum refer 1375
mortemque differ: quos soles vince inferos.
HERC. Si me catenis horridus vinctum suis
praeberet avidae Caucasus volucris dapem,
Scythia gemente flebilis gemitus mihi
non extitisset; si vagae Symplegades 1380
utraque premerent rupe, redeuntes † minas
ferrem ruinas; Pindus incumbat mihi
atque Haemus et qui Thracios fluctus Athos
frangit Iovisque fulmen excipiens Mimas:
non ipse si in me, mater, hic mundus ruat 1385
superque nostros flagret incensus toros
Phoebeus axis, degener mentem Herculis
clamor domaret; mille decurrant ferae
pariterque lacerent, hinc feris clangoribus
aetheria me Stymphalis, hinc taurus minax 1390
cervice tota pulset et quidquid fuit
solum quoque ingens; surgat hinc illinc nemus
artusque nostros durus immittat Sinis:
sparsus silebo — non ferae excutient mihi,
non arma gemitus, nil quod impelli potest. 1395
ALCM. Non virus artus, nate, femineum coquit,
sed dura series operis et longus tibi
pavit cruentos forsitan morbos labor.
HERC. Vbi morbus, ubinam est? estne adhuc aliquid mali
in orbe mecum? veniat, huc aliquis mihi 1400
intendat arcus — nuda sufficiet manus.
procedat agetum huc. ALCM. Ei mihi, sensum quoque
excussit ille nimius impulsans dolor.
removete quaeso tela et infestas precor
rapite hinc sagittas: igne suffuso genae 1405

1376 m. vince *A*. — quod *EA* corr. *§* 1378 p. alique casus *E*
1379 Scythiae gementem *E* 1381 utraque *E* utrimque *A* corr. *§*. —
rupes *§*. — redeuntis *A*. — minas] *fort.* silens 1382 ruinae *A* 1384
frangit tonantis fulmen excipiens Iovis *A* f. Iovisque fulmen excutiens
minas *E* *correx*it *Lipsius* 1386 rogos *A* 1389 fera *E* 1392 illinc
fremens *A* solum quoque urgeat hinc et illinc nemus *E* 1393 cinis *E*
*correx*it *Gronovius* a. n. dirus imminuat dolor *A* 1395 nichil *E* 1396
quoquit *E* 1397 s. durus serpens *§*. — tibi *om.* *E* 1398 cruentis *E*
*correx*it *Gronovius* favet cruentis forsitan morbis dolor *A* 1399 desine
adhuc aliquod mali *E* *correx*it *Gronovius* ubi mors, ubi illa? testis est
aliquis mali? *A* 1400. 1401 *inverso ordine* *A* 1400 mecum *om.* *§*
1402 huc *addidit* *Avantius*, *om. codd.* — et mihi *§*. — sensus *A* 1403
excussus *§*. — impulsus *A* 1405 suffusae *§*

scelus minantur; quas petam latebras anus?
 dolor iste furor est: Herculem solus domat.
 cur deinde latebras aut fugam vaecors petam?
 obire forti meruit Alcmene manu:
 vel scelere pereat, antequam letum mihi 1410
 ignavus aliquis mandat ac turpis manus
 de me triumphat. ecce lassatus malis
 sopore fessas alligat venas dolor
 gravique anhelum pectus impulsu quatit.
 favete, superi. si mihi natum inclutum 1415
 miserae negastis, vindicem saltem precor
 servate terris. abeat excussus dolor
 corpusque vires reparet Herculeum suas.

HYLLVS

Pro lux acerba, pro capax scelerum dies!
 nurus Tonantis occidit, natus iacet, 1420
 nepos supersum; scelere materno hic perit,
 fraude illa capta est — quis per annorum vices
 totoque in aevo poterit aerumnas senex
 referre tantas? unus eripuit dies
 parentem utrumque; cetera ut sileam mala 1425
 parcamque fatis: Herculem amitto patrem.
 ALCM. Compesce voces, inclutum Alcidae genus
 miseraeque fato similis Alcmenae nepos:
 longus dolorem forsitan vincet sopor.
 sed ecce, lassam deserit mentem quies 1430
 redditque morbo corpus et luctum mihi.
 HERC. Quid hoc? rigenti cernitur Trachin iugo
 aut inter astra positus evasi genus
 mortale tandem? quis mihi caelum parat?
 te te, pater, iam video, placatam quoque 1435
 specto novercam. quis sonus nostras ferit
 caelestis aures? Iuno me generum vocat.

1406 quas etiam *E* correxit Gronovius s. m. qua fuga latebras
 petam *A* 1407 solus Herculem *EA* corr. ζ 1408 c. d. lacrimas *A*
 1409 meminit *A*. — Alcmena *E* 1410 ut sc. *E* 1411 mandat *A*
 1412 triumphet *A* 1413 sopor *E* 1414 g. anhelum p. impulsus q. *A*
 1415 inclutae *E* 1416 negatis *A* 1417 om. *E* 1418 H. nefas *E*
scaenae inscribitur Hyllus Alcmena Hercules (addendum erat Philocte-
tes tacitus sic Peiperus) 1419 scelerum dolor *A* 1424 tanta se
 unus *E*. — eripiet *A* 1428 m. nato ζ 1431 redditque ζ . — luctus *A*
 1432 trachio *E* 1433 aut *vel* at *vel* et $\zeta(A)$ om. *E*

- video nitentem regiam clari aetheris
 Phoebique tritam flammea zonam rota. 1439
 quid hoc? quis arcem cludit et ab ipsis, pater, 1441
 deducit astris? ora Phoebus modo
 afflabat axis, iam prope a caelo fui —
 Trachina video; quis mihi terras dedit? 1444
 cubile video Noctis; hinc tenebrae vocant. 1440
 Oete modo infra steterat ac totus fuit 1445
 suppositus orbis; quam bene excideras, dolor!
 cogis fateri — parce et hanc vocem occupa.
 hoc, Hylle, dona matris hoc munus parant.
 utinam liceret stipite ingesto impiam
 effringere animam quale Amazonium malum 1450
 circa nivalis Caucasii domui latus.
 o cara Megara, tune cum furerem mihi
 coniunx fuisti? stipitem atque arcus date,
 dextra inquinetur, laudibus maculam imprimam,
 summus legatur femina Herculeus labor. 1455
 HYL. Compesce diras, genitor, irarum minas;
 habet, peractum est, quas petis poenas dedit:
 sua perempta dextera mater iacet.
 HERC. Relicte dolor es: manibus irati Herculis
 occidere meruit; perdidit comitem Lichas. 1460
 saevire in ipsum corpus exanime impetus
 atque ira cogit. cur minis nostris caret
 ipsum cadaver? pabulum accipiant ferae.
 HYL. Plus misera laeso doluit: hinc aliquid quoque
 detrahare velles; occidit dextra sua, 1465
 tuo dolore: plura quam poscis tulit.
 sed non cruentae sceleribus nuptae iaces
 nec fraude matris: Nessus hos struxit dolos
 ictus sagittis qui tuis vitam expuit.

1438. 39 *om. E* 1440 *post v. 1444 collocavi.* — tenebras vocat
A 1441 quis hoc *§.* — axem cludit *codd. correxit Peiperus.* — et
om. E 1442 deducor *A* 1443 afflavat *E.* — tam prope a leto fui *A*
 1445 modo nempe me infra steterat ac totus mihi (me *om. §*) *A* Oetee
 modo inferas te peracto. tutus fuit *E* *correxit Gronovius* 1446 tam
codd. correxit Peiperus 1448 haec *A.* — ille *E.* — parat *codd. cor-*
rexi 1450 malo *E* 1451 nivales *E* 1452 clara *codd. correxit*
N. Heinsius adv. p. 285. — megera *EA corr. §.* — tum cum *E* 1454
 laudibus macula menbris *E* 1459 caeci dolores *A* recte dolor es *E*
correxi 1460 perdidit comitem Licha *E* 1464 huic *§.* — quodque *E*
 1465 dextera *E* 1466 dolori *E* 1469 *om. E.* — extulit *A* expu-
 lit *§* *correxit Delrio*

cruore tincta est palla semiferi, pater, 1470
Nessusque nunc has exigit poenas sibi.

HERC. Habet, peractum est, fata se nostra explicant;
lux ista summa est: quercus hanc sortem mihi
fatidica quondam dederat et Parnassio
Cirrhaea quatiens templa mugitu specus: 1475

'dextra perempti victor, Alcide, viri
olim iacebis; hic tibi emenso freta
terrasque et umbras finis extremus datur.'
nil querimur ultra: decuit hunc finem dari,
ne quis superstes Herculis victor foret. 1480

nunc mors legatur clara memoranda incluta,
me digna prorsus. nobilem hunc faciam diem.
caedatur omnis silva et Oetaeum nemus
conripite, ut ingens Herculem accipiat rogos,
sed ante mortem. tu, genus Poeantium, 1485

hoc triste nobis, iuvenis, officium appara;
Herculea totum flamma succendat diem.
ad te preces nunc, Hylle, supremas fero.
est clara captas inter, in voltu genus
regnumque referens, Euryto virgo edita 1490

Iole: tuis hanc facibus et thalamis para.
victor cruentus abstuli patriam lares
nihilque miserae praeter Alciden dedi:
et ipse rapitur. penset aerumnas suas,
Iovis nepotem foveat et natum Herculis; 1495

tibi illa pariat quidquid ex nobis habet.
tuque ipsa planctus pone funereos, precor,
o clara genetrix: vivit Alcides tibi.
virtute nostra paelicem feci tuam
credi novercam. sive nascente Hercule 1500

nox illa certa est sive mortalis meus
pater est — licet sit falsa progenies mei, 1502

materna culpa cesset et crimen Iovis 1503

1471 *Herculi datur* ζ 1472 *habet pater. actum est E.* — nostra
se *A* 1473 *summam mihi E* 1475 *patiens E.* — mugitu nemus
codd. correxit N. Heinsius adv. p. 286 1476 *dextera perhemptus v.*
Alcides E 1479 *nichil E.* — dare *E* 1480 *Herculi E* 1484 *con-*
cipiat ignes E *suscipiat ignem A correxi.* — acc. nemus *E* 1485 *te E*
1488—1491 *Alcmenae tribuit E* 1488 *ioles suppressas E* 1489 *in-*
cultum genus A *incultas g. ζ* 1491 *flammis para A* 1492 *patrio*
a lare A 1494 *ipsa E iste A corr. ζ* 1497 *funebres A* 1498 *vi-*
vet Alcides tuus A 1500 *nascentem Herculem E* 1501 *non illa A*
1502 *progenies mihi A* 1503 *om. E*

merui parentem: contuli caelo decus
 materque me concepit in laudes Iovis. 1505
 quin ipse, quamquam Iuppiter, credi meus
 pater esse gaudet; parce iam lacrimis, parens:
 superba matres inter Argolicas eris.
 quid tale Iuno genuit aetherium gerens
 sceptrum et Tonanti nupta? mortali tamen 1510
 caelum tenens invidit, Alciden suum
 dici esse voluit. perage nunc, Titan, vices
 solus relictus: ille qui vester comes
 ubique fueram, Tartara et manes peto.
 hanc tamen ad imos perferam laudem inclutam, 1515
 quod nulla pestis fudit Alciden palam
 omnemque pestem vicit Alcides palam.

CHORVS

O decus mundi, radiate Titan,
 cuius ad primos Hecate vapores
 lassa nocturnae levat ora bigae: 1520
 dic sub Aurora positis Sabaeis,
 dic sub occasu positis Hiberis,
 quique sub plaustro patiuntur ursae
 quique ferventi quatiuntur axe,
 dic sub aeternos properare manes 1525
 Herculem et regnum canis inquieti,
 † unde non numquam remeavit inde.
 sume quos nubes radios sequantur,
 pallidus maestas speculari terras
 et caput turpes nebulae pererrent. 1530
 quando, pro Titan, ubi, quo sub axe
 Herculem in terris alium sequeris?
 quas manus orbis miser invocabit,
 si qua sub Lerna numerosa pestis
 sparget in centum rabiem dracones, 1535
 Arcadum si quis populis vetustis
 fecerit silvas aper inquietas,

1505 natumque me *E* natura me *A* *correxi* 1506 quam Iup-
 piter *E* 1507 lacrimis meis *A* 1509 Iuno peperit *A* 1516 pestis
 vicit *A* 1517 omnemque *E* 1520 laxa n. flebat *E* 1523. 1524 in-
 verso ordine *A* 1524 quique ferventem patiuntur axem *A* 1525 dic
 ad a. *A* 1527 u. non umquam r. ullus *A*; *conieci*: denuo numquam
 remeabit inde 1531 ubi quove summe *A* 1533 invocabis *A* 1534
 sub terra *A* 1535 sparget intentam rabiem draconis *A* 1536 populi
 vetusti *A* populis vetustas *E* *correxit Gronovius*

Thraciae si quis Rhodopes alumnus
durior terris Helices nivosae
sparget humano stabulum cruore? 1540

quis dabit pacem populo timenti,
si quid irati superi per orbem
iusserint nasci? iacet omnibus par,
quem parem tellus genuit Tonanti. 1545

planctus immensas resonet per urbes
et comas nullo cohibente nodo
feminae exertos feriant lacertos,
solaque obductis foribus deorum
templa securae pateant novercae.

Vadis ad Lethen Stygiumque litus, 1550

unde te nullae referent carinae;
vadis ad manes miserandus, unde
Morte devicta tuleras triumphum,
umbra nudatis veniens lacertis
languido vultu tenuique collo; 1555
teque non solum feret illa puppis

*

*

non tamen viles eris inter umbras:
Aeacos inter geminosque Cretas
facta discernens, feriens tyrannos.
parcite, o dices, inhibete dextras: 1560
laudis est purum tenuisse ferrum,
cumque regnabas, minus in procellis
in tuas urbes licuisse fatis.

Sed locum virtus habet inter astra.
sedis arctoe spatium tenebis 1565

an graves Titan ubi promit aestus?
an sub occasu tepido nitebis,
unde commisso resonare ponto
audies Calpen? loca quae sereni
deprimes caeli? quis erit recepto 1570
tutus Alcide locus inter astra?

1540 spargit *A* 1542 per urbes *codd. correxi* 1543 iusserunt *E*
1545 intensas *vel* intensus *§* 1547 femina e. feriat *A* 1554 venies *A*
1555 trepidoque *A* *post* 1556 lacunam notavit *Peiperus*. quae tali
sententia suppleatur: [quae tulit solum metuitque mergi] *cf. Hf. 775*
1557 vilis *E* 1558 Aeacosque *A* Aeacumque *§* 1559 fata discernes.
fieri tyranni *A* 1560 o duces *E* 1562 dumque regnabas minimum
cruentis *A* 1563 factis *§* 1564—1606 *om. E*; locus fort. spurius (*cf.*
v. 1564 sed, v. 1578, 1586 quiescant, 1592 impensum, 1600 magis, 1604 tulit)
1566 gravis *ΣA corr. §* 1568 resonante *Σ* 1570 recepti *ΣA corr. §*

horrido tantum procul a leone
 det pater sedes calidoque cancro,
 ne tuo vultu tremefacta leges
 astra conturbent trepidetque Titan.
 vere dum flores venient tepenti
 et comam silvis hiemes recident,
 vel comam silvis revocabit aestas
 pomaque autumnno fugiente cedent,
 nulla te terris rapiet vetustas:
 tu comes Phoebos, comes ibis astris.
 ante nascetur seges in profundo
 vel fretum dulci resonabit unda,
 ante descendet glacialis ursae
 sidus et ponto vetite fruetur,
 quam tuas laudes populi quiescant.
 te, pater rerum, miseri precamur:
 nulla nascatur fera, nulla pestis,
 non duces saevos miseranda tellus
 horreat, nulla dominetur aula
 qui putet solum decus esse regni
 semper impensum tenuisse ferrum;
 si quid in terris iterum timetur,
 vindicem terrae petimus relictæ.

1575

1580

1585

1590

Heu quid hoc? mundus sonat. ecce maeret,
 maeret Alciden pater; an deorum
 clamor, an vox est timidæ novercæ?
 Hercule an viso fugit astra Iuno?
 passus an pondus titubavit Atlas?
 an magis diri tremuere manes
 Herculem et visum canis inferorum
 fugit abruptis trepidus catenis?
 fallimur: laeto venit ecce voltu
 quem tulit Poëans umerisque tela
 gestat et notas populis pharetras,
 Herculis heres.

1595

1600

1605

Effare casus, iuvenis, Herculeos precor
 voltuque quonam tulerit Alcides necem.

1576 veniunt *M* veniet *N* 1577 recidunt *Σ* 1578. 1579 *om. M*
 1584 discedet *ΣA* corr. *Σ* 1590 habeat nec ulla *A* habeatne ulla *Σ*
correxerit Lipsius 1591 qui potest *ΣA* corr. *Σ* 1595 en *Σ*. —
 maeret *om. ΣΣ* 1599 lassus *ΣA* corr. *Σ* 1604 humilisque *ΣΣ*
 1607 scaenæ inscribitur Chorus Nuntius *E* Nutrix Philoctetes *A* (sic per
 totam scaenam) 1608 voltune *E*

NVNTIVS

Quo nemo vitam.

CHOR. Laetus adeone ultimos
 invasit ignes? NVNT. Esse iam flammās nihil 1610
 ostendit ille. quid sub hoc mundo Hercules
 immune vinci liquit? en domita omnia.
 CHOR. Inter vapores quis fuit forti locus?
 NVNT. Quod unum in orbe vicerat nondum malum,
 et flamma victa est; haec quoque accessit feris: 1615
 inter labores ignis Herculeos abit.
 CHOR. Edissere agedum, flamma quo victa est modo?
 NVNT. Vt omnis Oeten maesta corripuit manus,
 huic fagus umbras perdit et toto iacet
 succissa trunco, flectit hic pinum ferox 1620
 astris minantem et nube de media vocat:
 ruitura caudem movit et silvam tulit
 secum minorem. Chaonis qualis loquax
 stat vasta late quercus et Phoebum vetat
 ultraque totos porrigit ramos manus; 1625
 gemit illa multo vulnere impresso minax
 frangitque cuneos, resilit incussus chalybs
 volnusque ferrum patitur et rigidum est parum.
 commota tandem cum cadens latam sui
 duxit ruinam, protinus radios locus 1630
 admisit omnes: sedibus pulsae suis
 volucres pererrant nemore succiso diem
 quaeruntque lassis garrulae pinnis domus.
 iamque omnis arbor sonuit et sacrae quoque
 sensere quercus horridam ferro manum 1635
 nullique priscum profuit luco nemus;
 aggeritur omnis silva et alternae trabes
 in astra tollunt Herculi angustum rogam:

1610 tam *E* 1611 qui sub occasu Hercules *A* qui sub hoc mundo
 Herculis *E* *correxi* 1612 virtute vinci indomita docuit omnia *A*
 1614 orbem *E*. — venerat *A* 1619 hic *E* hinc *A* *correxit Grono-*
vius. — tota *§* 1620 flexit hinc *A* 1622 cautes movit et silvam
 trahit *A* 1623 quondam loquax *codd. correxi* 1624 stat lata vasti
A. — et poenas vocat *E* 1625 ramos nemus *A* 1626 vulnere *EA*
 1627 excussus *A* 1628 patitur et truncum fugit *A* patitur frigidus
 parum *E* *correxit Bothius* (ut rigidum parum *Gronovius*) 1629 tan-
 dem est tum (tunc) *A* tandem tum *E* *correxi*. — candens l. s. *E* cadens
 lenta mora *A* 1631 omnis *E* 1632 succiso domus *A* 1633 pin-
 nis nemus *AE* *corr. §* 1636 ligno nemus *A* 1637 aeternae *E*
 1638 augustum *A* anguste *E* *corr. §*

raptura flammās pinus et robur tenax
 et brevior ilex silva; sed complet rogam 1640
 populea silva, frontis Herculeae decus.
 at ille, ut ingens nemore sub Nasamonio
 aegro reclinis pectore immugit leo,
 fertur — quis illum credat ad flammās rapi?
 vultus petentis astra, non ignes erat, 1645
 ut pressit Oeten ac suis oculis rogam
 lustravit omnem. fregit impositus trabes.
 arcus poposcit. 'accipe haec' inquit, 'sate
 Poeante, dona et munus Alcidae cape.
 has hydra sensit, his iacent Stymphalides 1650
 et quidquid aliud eminus vici malum.
 † victrice felix, iuvenis, has numquam irritas
 mittes in hostem; sive de media voles
 auferre volucres nube, descendunt aves
 et certa praedae tela de caelo fluent, 1655
 nec fallat umquam dexteram hic arcus tuam:
 librare tela didicit et certam dare
 fugam sagittis, ipsa non fallunt iter
 emissa nervo tela; tu tantum precor
 accommoda ignes et facem extremam mihi. 1660
 hic nodus' inquit 'nulla quem cepit manus,
 mecum per ignes flagret; hoc telum Herculem
 tantum sequetur. hoc quoque acciperes' ait
 'si ferre posses. adiuvet domini rogam.'
 tum rigida secum spolia Nemeaei mali 1665
 arsura poscit; latuit in spolio rogam.
 ingemuit omnis turba nec lacrimas dolor
 cuiquam remisit. mater in luctum furens
 diduxit avidum pectus atque utero tenus

1639 rapit alta flammās *A* rapitque fl. *§* raptura fl. *E* *correxit*
N. Heinsius adv. p. 299 1640 silva contexit pyram *A* silva se com-
 plet rogo *E* *correxit* *Bothius* (qui scripsit rogos) 1641 frondis her-
 culeae (esculeae *§*) nemus *AE* *correxit* *N. Heinsius l. s.* 1642 nassa
 monio *E* 1643 agere reclinis *E* aeger reclivi *A* *correxi*. — admugit *A*
 1645 erant *A* 1647 omnes *A* 1648 arcumque poscit *A* 1650 sen-
 sit *ex* sentit *1 m. E* 1652 victrice f. *E* victure felix. has enim num-
 quam irritas *A* virtute f. *§* *sententia videtur per* sive incohata fuisse
 (e. g. sive eris in acie) 1653 hostes *A*. — si de *E* si vel e *Birtius*
 1655 praeda *E* praedam *A* *correxit Gronovius*. — ferent *A* 1659 tela
 nervo *E* 1660 accomoda ignem *E* 1661 capiet *A* 1662 per ignem
§ periacet *§*. — hoc telum sequar (sequax) *A* 1663 nam cur sequatur
 (sequetur) *A*. — hunc *A* 1664 regum *E* 1665 nemeaei *EA* *correxit*
Avantius 1669 deduxit *E*. — avidum *ex* avido *1 m. E*

exerta vastos ubera in planctus ferit, 1670
 superosque et ipsum vocibus pulsans Iovem
 implevit omnem voce feminea locum.
 'deforme letum, mater, Herculeum facis,
 compesce lacrimas' inquit, 'introrsus dolor
 femineus abeat; Iuno cur laetum diem 1675
 te flente ducat? paelicis gaudet suae
 spectare lacrimas. comprime infirmum iecur,
 mater: nefas est ubera atque uterum tibi
 laniare, qui me genuit.' et dirum fremens,
 qualis per urbes duxit Argolicas canem, 1680
 cum victor Erebi Dite contempto redit
 tremente fato, talis incubuit rogo.
 quis sic triumphans laetus in curru stetit
 victor? quis illo gentibus voltu dedit
 leges tyrannus? quanta pax habitum tulit! 1685
 haesere lacrimae, cecidit impulsus dolor
 nobis quoque ipsis, nemo periturum ingemit:
 iam flere pudor est; ipsa quam sexus iubet
 maerere, siccis haesit Alcmene genis
 stetitque nato paene iam similis parens. 1690
 CHOR. Nullasne in astra misit ad superos preces
 arsurus aut in vota respexit Iovem?
 NVNT. Iacuit sui securus et caelum intuens
 quaesivit oculis, parte an ex aliqua pater
 despiceret illum. tum manus tendens ait: 1695
 'quacumque parte prospicis natum pater
 (iste est pater, cui nocte commissa dies
 quievit unus), si meas laudes canit
 utrumque Phoebi litus et Scythiae genus
 et omnis ardens ora quam torret dies, 1700
 si pace tellus plena, si nullae gemunt
 urbes nec aras impias quisquam inquinat,
 si scelera desunt, spiritum admitte hunc precor
 in astra. non me mortis infernae locus

1670 vasto verbera in plactus furit *E* 1677 contine firmum *§*
 1679 me *om. E* 1680 urbem *E* 1682 tremente *ex tremendo. 1 m.*
E 1684 vultu *EA* 1685 obitus *A obitum §* 1686 expulsus *A*
 1687 morituro ingemit *A puerum ingemit E correxit N. Heinsius adv.*
p. 302 1691 aut sup. *A* 1692 arsurus *om. E* 1694 arce *codd. cor-*
rexi 1696 *om. E* 1697 te te pater *E*. — quem n. c. d. | quae-
 sivit unus *codd. correxi* 1698 canis *E* 1699 *om. E* 1700 omnis
 amens ore qui *E* 1701 parce *E* 1703 admitti *A amitte E correxit*
Gronovius 1704 nec me *A*

nec maesta nigri regna conterrent Iovis, 1705
 sed ire ad illos umbra, quos vici, deos,
 pater, erubesco. nube discussa diem
 pande, ut deorum voltus ardentem Herculem
 spectet; licet tu sidera et mundum neges,
 ultro, pater, cogere: si voces dolor 1710
 abstulerit ullas, pande tum Stygios lacus
 et redde fatis; approba natum prius:
 ut dignus astris videar, hic faciet dies.
 leve est quod actum est; Herculem hic, genitor, dies
 inveniet aut damnabit.' haec postquam edidit, 1715
 flammam poposcit. 'hoc age, Alcidae comes 1717
 non segnis' inquit 'corripe Oetaeam facem.
 quid dextra tremuit? num manus pavida impium
 scelus refugit? redde iam pharetras mihi, 1720
 ignave iners inermis — en nostros manus
 quae tendat arcus! quid sedet pallor genis?
 animo faces invade quo Alciden vides
 voltu iacere. respice arsurum, miser.
 vocat ecce iam me genitor et pandit polos; 1725
 venio, pater.' voltusque non idem fuit.
 tremente pinum dextera ardentem impulit.
 refugit ignis et reluctantur faces
 et membra vitant, sed recedentem Hercules
 insequitur ignem. Caucasum aut Pindum aut Athon 1730
 ardere credas: nullus erumpit sonus,
 tantum ingemescit ignis. o durum iecur!
 Typhon in illo positus immanis rogo

noverca cernat quo feram flammam modo 1716

1708 pa ut 5 litterar. spatio relicto E 1 m.; spatium sic: parere
 ut explevit manus vetustatis speciem adfectans eadem quae scholia
 nunc deterisa adscripsit (s. XIV) 1709 licet om. E 1710 V cogere
 vacuo 12 litt. spatio E 1711 At it (vacuo 10 litterar. spatio) ulla
 tange tunc E 1 m.; unde idem corrector effecit: abstulerit ullas pande
 tamen 1714 Herculem genitor prius A 1715 invenit an damnavit.
 hoc postquam (postque 5) addidit A 1716 om. E (post v. 1718 po-
 suit Gronovius) 1718 oetaean E 1719 pavidum et impium E 1721
 en] est A 1722 quis A 1724 iacere: m scr. sup. r 1 m. E. —
 respice — genitor om. E 1725 rogat ecce A. — pandit deos E. in
 mg. 1 m. ascripsit: vocat ecce me genitor et pandit deos E 1726
 venio venio p. vultusque E 1727 trementem E. — impulsi A 1728
 luctantur E 1729 vitat E 1730 athom E 1731 ardere cernas
 n. irrumpit E 1732 o durum it E ad (i. e. ah) durum iecur A

gemuisset ipse quique convulsam solo
 imposuit umeris Ossan Enceladus ferox; 1735
 at ille medias inter exurgens faces,
 semiustus ac laniatus, intrepidum tuens:
 'nunc es parens Herculea: sic stare ad rogam
 te, mater' inquit, 'sic decet fieri Herculem.'
 inter vapores positus et flammae minas 1740
 immotus, inconcussus, in neutrum latus
 correpta torquens membra adhortatur, monet,
 gerit aliquid ardens. omnibus fortem addidit
 animum ministris; urere ardentem putes.
 stupet omne volgus, vix habent flammae fidem, 1745
 tam placida frons est, tanta maiestas viro.
 nec properat uri; cumque iam forti datum
 leto satis pensavit, igniferas trabes
 hinc inde traxit, minima quas flamma occupat,
 totasque in ignes vertit et quis plurimus 1750
 exundat ignis repetit intrepidus ferox.
 tunc ora flammis implet: ast illi graves
 luxere barbae; cumque iam voltum minax
 appeteret ignis, lamberent flammae caput, 1754
 * * *
 crinemque iactans squalidum Alcmene gemit. 1757

ALCMENE

Timete, superi, fata: tam parvus cinis
 Herculeus, huc huc ille decrevit gigans!
 o quanta, Titan, ad nihil moles abit; 1760

non pressit oculos. sed quid hoc? maestam intuo
 sinu gerentem reliquias magni Herculis 1755

1734 concussam *E* 1735 encelladus *E* 1736 ast ille *E*. —
 exurens *E* 1737 intrepidus rubens *A* intrepidus ruens *E* *correxit*
N. Heinsius adv. p. 304 1738 nunc o parens *A* n. est p. *E* *corr.*
N. Heinsius l. s. (sic M mg. N). — herculem *E* 1739 stare h. *E* 1740
 vaporem *E* 1742 flectens *A* torrens *E* *correxit Gronovius.* — movet
E 1743 forte *E* 1744 ardente *E* 1745 vulgus *EA* 1747 nec
 poterat uticumque *E* *cf. I, 212* 1748 pensavit *ex* pensavis *1 m. E*
 1749 nimia *EA* *correxit Lipsius (M).* — quis *E* 1750 ignem *A.* —
 qua *A* quas *E* *correxit Gronovius.* — pluribus *E* 1751 recipit *A* repe-
 dit *E* *correxit Gronovius (Σ)* 1752 nunc *A.* — atque *Σ* 1753 om. *E*
 1755 om. *E* *narrationis extrema intercidisse videntur.* — hanc *Σ* om. *Σ*
 1756 *delevi.* — gementem *E* 1757 gemuit *E* *scaenae inscribitur*
 Alcmena Hyllus *E* Alcmena Philoctetes *A* 1759 H. est huc *A* 1760
 in nihil *A*

anilis, heu me, recipit Alciden sinus,
 hic tumulus illi est: ecce vix totam Hercules
 complevit urnam; quam leve est pondus mihi,
 cui totus aether pondus incubuit leve.
 ad Tartara olim regnaque, o nate, ultima 1765
 rediturus ibas — quando ab inferna Styge
 remeabis iterum? non ut et spolium trahas
 rursusque Theseus debeat lucem tibi —
 sed quando solus? mundus impositus tuas
 compescet umbras teque Tartareus canis 1770
 inhibere poterit? quando Taenarias fores
 pulsabis, aut quas mater ad fauces agar
 qua mors aditur? vadis ad manes iter
 habiturus unum. quid diem questu tero?
 quid misera duras vita? quid lucem tenes? 1775
 quem parere rursus Herculem possum Iovi?
 quis me parentem natus Alcmenen suam
 tantus vocabit? o nimis felix nimis,
 Thebane coniunx, Tartari intrasti loca
 florente nato teque venientem inferi 1780
 timuere fors, quod pater tantum Herculis,
 vel falsus, aderas: quas petam terras anus,
 invisa saevis regibus (si quis tamen
 rex est relictus saevus)? ei miserae mihi!
 quicumque caesos ingemit natus patres, 1785
 a me petet supplicia, me cuncti obruent:
 si quis minor Busiris aut si quis minor
 Antaeus orbem fervidae terret plagae,
 ego praeda ducar; si quis Ismarius greges
 Thracis cruenti vindicat, carpent greges 1790
 mea membra diri; forsitan poenas petet
 irata Iuno: totus † uretur dolor;

1761 cepit Alciden *A* 1762 ille *E*. — toton *E* 1763 est
om. E 1767 et *om. A* (uti *Avantius*). — solitum tr. *E* 1768 rur-
 sumque *A* 1769 ignis impositus *A* 1772 pulsabit *E*. — ah quas
A. — faces *E* 1775 lucem hanc tenes *A* 1776 quem parare pos-
 sum *H. p. l. E* 1777 Alcmenam *A* 1779 tartarea *E* 1780 ve-
 niente *§* 1784 hei *A* 1785 ingemunt nati *A* ingemuit natus *E*
correxerit N. Heinsius adv. p. 316 1786 petunt *A* petent *§* petit *E*
correxerit N. Heinsius l. s. 1788 urbes *A* urbem *E* *correxerit N. Hein-*
sius l. s. — perfide terrent *A* fervidae terrae *E* *correxerit Gronovius*
 1789 Ismarios *A*. — gregis *E* 1790 *om. E*, in *mg.* adscripsit 1 *m.*:
 Thaces cruenti vindicant partem gregis. — vindicans *§* 1791 uri *E*
 duri *§*. — petit *E* 1792 hue vertet vel verget dolor *N. Heinsius l. s.*;
conieci: exurget dolor

secura victo tandem ab Alcide vacat,
 paelex supersum — a quanta supplicia expetet
 ne parere possim! fecit hic natus mihi 1795
 uterum timendum. quæ petam Alcmenæ loca?
 quis me locus, quæ regio, quæ mundi plaga
 defendet aut quas mater in latebras agar
 ubique per te nota? sic patriam petam
 laresque miseros? Argos Eurystheus tenet; 1800
 marita Thebas regna et Ismenon petam
 thalamosque nostros, in quibus quondam Iovem
 dilecta vidi? pro nimis felix, nimis,
 si fulminantem et ipsa sensissem Iovem!
 utinam meis visceribus Alcides foret 1805
 exceptus infans! nunc datum est tempus: datum est
 videre natum laude certantem Iovi,
 ut et hoc daretur, scire quid fatum mihi
 eripere posset. quis memor vivet tui,
 o nate, populus? omne iam ingratum est genus. 1810
 petam Cleonæ? Arcadum populos petam
 meritisque terras nobiles quaeram tuis?
 hic dira serpens cecidit, hic ales fera,
 hic rex cruentus, hic tua fractus manu
 qui te sepulto possidet caelum leo: 1815
 si grata terra est, populus Alcmenæ tuam
 defendat omnis. Thracias gentes petam
 Hebrique populos? hæc quoque est meritis tuis
 defensa tellus: stabula cum regno iacent.
 hic pax cruento rege prostrato data est: 1820
 ubi enim negata est? quod tibi infelix anus
 quaeram sepulchrum? de tuis totus rogis
 contendat orbis. reliquias magni Herculis
 quis populus aut quæ templa, quæ gentes rogant?

1794 supersum de qua suppl. exigat (suppl. de qua *Avantius*) *A*
 supersum a qua suppl. expetet *E* *correx*i (antiqua s. *Peiperus*) 1795
 possem *A* 1796 utero timenda *E* 1799 u. certe n. *A*. — si *A*
 sed *E* *correx*i 1800 Argos *om.* *E*. 1801 orbata Thebas regnum
 et Ismenon p. *A* marita Thebæ regnat Ismenon p. *E* *correx*it *Grono-*
vius 1803 *prius* nimis *om.* *E* 1806 exceptus *E*. — datum est
 miserae mihi *A* 1807—1810 *om.* *E* 1808 et hoc *ΣA* *correx*it *Grono-*
vius (ut hoc *Gruterus*). — quod *ΣA* *correx*it *N. Heinsius* *adv. p. 317*
 1809 vivi *Σ* 1810 nam *A* *corr.* *Σ* 1811 *Are.* an *A* 1812 quæ
om. *E*. — terram nobilem *A* 1816 Alcmenam *A* Alcmenæ *E* *corr.* *Σ*
 1820 cavendo rege rostrato *E* 1821 est *om.* *Σ* 1822 rogis *E* 1823
 urbis *E* 1824 quæ gentes *om.* *E*. — colent *A*

quis, quis petit, quis poscit Alcmenes onus? 1825
 quae tibi sepulchra, nate, quis tumulus sat est?
 hic totus orbis; fama erit titulus tibi.
 quid, anime, trepidas? Herculis cineres tenes;
 complectere ossa: reliquiae auxilium dabunt,
 erunt satis praesidia, terre bunt tuae 1830
 reges vel umbrae.

HYLLVS

Debitos nato quidem
 compesce fletus, mater Alcidae incluti.
 non est gemendus nec gravi urgendus prece,
 virtute quisquis abstulit fatis iter:
 aeterna virtus Herculem fieri vetat. 1835
 ALCM. Sedabo questus vindice amisso parens? 1837
 HYL. Terra atque pelagus quaque purpureus dies
 utrumque clara spectat Oceanum rota

*

*

ALCM. Quot misera in uno condidi natos parens? 1840
 regno carebam, regna sed poteram dare.
 una inter omnes terra quas matres gerit
 votis peperci, nil ego a superis peti
 incolume nato: quid dare Herculeus mihi
 non poterat ardor? quis deus quicquam mihi 1845
 negare poterat? vota in hac fuerant manu:
 quidquid negaret Iuppiter, daret Hercules.
 quid tale genetrix ulla mortalis tulit?
 deriguit aliqua mater ut toto stetit
 succisa fetu bisque septenos gregem 1850
 deplanxit una: gregibus aequari meus

fortes vetant maerere, degeneres iubent. 1836

1825 quis iam petet quis poscet *A* 1827 tumulus tibi *A* 1831
Philoctetes loquitur A. — nati *E* 1832 mater Alcmenae *E* 1833 ur-
 gendus nece *codd. correxit Peerlkampius (Muellerus de re metr. p. 171)*
 1836 *delevi cf. p. 210.* — vetat m. d. iubet *A* 1837 vindicem amisi *A*
 1838. 1839 *Alcmenae sunt A* 1838 terrae atque pelagi *A.* — quae-
 que *E* 1839 oceano *E.* — lacuna fort. post v. 1837; *sententia sic*
fere supplatur: (non sola maeres) vindice amisso dolent 1840 *Hyllo*
continuatur E. — quod misera tu nunc condidit *E.* — nato *A* 1843
 nichil *E* 1844 quod *E* 1845 n. p. a. quisquam mihi *E* (*om. quis deus*)
 1848 genetrix *om. E.* — una *E* 1849 deflevit a. m. et *codd. correxit*
Gronovius (qui scripsit. dirigit) 1850 fletu vixque *E.* — greges *codd.*
correxi 1851 declausit *E.* — aequare *E.* — meis *§*

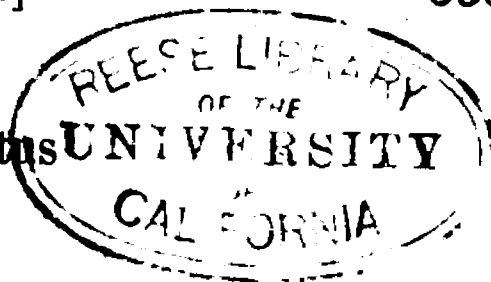
quot ille poterat? matribus miseris adhuc
 exemplar ingens derat: Alcmene dabo.
 cessate, matres, pertinax si quas dolor
 adhuc iubet lugere, quas luctus gravis 1855
 in saxa vertit; ceditis his cunctae malis.
 agedum senile pectus, o miserae manus,
 pulsate — et una funeri tanto sat es,
 grandaeva anus defecta, quam totus brevi
 † iam quaeret orbis? expedi in planctus tamen 1860
 defessa quamquam bracchia: invidiam ut deis
 lugendo facias, advoca in planctus genus.

Ite Alcmenae magnique Iovis
 plangite natum, cui concepto
 lux una perit noctesque duas 1865
 contulit Eos: ipsa quiddam
 plus luce perit.
 totae pariter plangite gentes,
 quarum saevos ille tyrannos
 iussit Stygias penetrare domos 1870
 populisque madens ponere ferrum.
 fletum meritis reddite tantis,
 totus, totus personet orbis:
 fleat Alciden caerulea Crete,
 magno tellus cara Tonanti: 1875
 centum populi bracchia pulsent;
 nunc Curetes, nunc Corybantes
 arma Idaea quassate manu:
 armis illum lugere decet;
 nunc, nunc funus plangite verum: 1880
 iacet Alcides non minor ipso,
 Creta, Tonante.
 flete Herculeos, Arcades, obitus,
 nondum Phoebe nascente genus:
 iuga Parthenii † Nemeaeque sonent 1885

1852 quid *E* 1853 dabit *A* 1858 est *codd.* correxit *Peiperus*
 1859 manus *E*. — quod t. brevis *A* 1860 sequetur orbis *N.*
Heinsius adv. p. 319 conieci: iam t. b. | concurret orbis (iam t. b.
 queretur o. *Richter*) 1861 ut invidiam *codd.* correxit *Gruterus*
 1862 in] ut in *E*. — planctum *A* 1863—1873 *chorus canit E* 1863
 flete Alcmenen *A* flete Alcmenae *E* correxi 1866 eous *E*§. — ipsa
 quid amplius | luce perit *E* 1875 clara tonante *A* 1880 p. vestrum *E*
 1884 Phoebo *codd.* correxit *D. Heinsius* 1885 partheni *E* spartem et
 similia §(*A*). — Tegeaeque de *Wilamowitz*; fort. Pholoaeque (*cf. v. 1891*)

feriatque graves Maenala planctus.
 magno Alcidae poscit gemitum
 stratus vestris saetiger agris
 alesque sequi iussa sagittas
 totum pinna velante diem. 1890
 flete Argolicae, flete, Cleonae:
 hic terrentem moenia quondam
 vestra leonem fregit nostri
 dextera nati; date Bistoniae
 verbera matres gelidusque sonet 1895
 planctibus Hebrus: flete Alciden,
 quod non stabulis nascitur infans
 nec vestra greges viscera carpunt;
 fleat Antaeo libera tellus
 et rapta fero plaga Geryonae: 1900
 mecum miserae plangite gentes,
 audiat ictus utraque Tethys.
 vos quoque, mundi turba citati,
 flete Herculeos, numina, casus:
 vestrum Alcides cervice meus 1905
 mundum, superi, caelumque tulit,
 cum stelligeri vector Olympi
 pondere liber spiravit Atlans:
 ubi nunc vestrae, Iuppiter, arces?
 ubi promissi regia mundi? 1910
 nempe Alcides mortalis obit,
 nempe sepultus. quotiens telis
 facibusque tuis ille pepercit,
 quotiens ignis spargendus erat!
 in me saltem iaculare facem
 Semelenque puta. 1915
 iamne Elysias, o nate, domus,
 iam litus habes ad quod populos
 natura vocat?
 an post raptam Styx atra canem
 praeclusit iter teque in primo 1920

1886 gravis *A.* — maenela *E* 1887 m. poscite Alcidem gemita
 (m. A. p. g. 5) *A* 1888 oris *A* 1890 pinnis velata *E* pennis velata *A*
correxil N. Heinsius adv. p. 320 1894 Sithoniae *A* 1895 v. natis *E*
 1897 vescitur infans *EA corr. 5* 1899 f. aethnaeo *E.* — tellus et |
 rapta *E* 1906 mundi *E* 1908 stravit *E.* — atlas *A* 1909 ar-
 cis *E* 1910 om. *E* 1911 abit *E* 1912 stellis *E* 1915 Seme-
 lenque tuam *E* 1917 iam litus habes? | at quos populos? | an post
 raptum. | natura vacat? | St. a. c. p. i. *E* 1919 Styx — 1927 dimetri *EA*

limine Ditis fata morantur?

quis nunc umbras, nate, tumultus
manesque tenet?

fugit abducta navita cumba
et Centauris Thessala motis
ferit attonitos ungula manes
anguesque suos hydra sub undas
territa mersit teque labores,
o nate, timent?

1925

fallor, fallor vaesana furens,
nec te manes umbraeque timent,
non Argolico rapta leoni
fulva pellis contecta iuba
laevos operit dira lacertos
vallantque ferae tempora dentes:
donum pharetrae cessere tuae
telaque mittet iam dextra minor;
vadis inermis, nate, per umbras,
ad quas semper mansurus eris.

1930

1935

VOX HERCVLIS`

Quid me tenentem regna siderei poli
caeloque tandem redditum planctu iubes
sentire fatum? parce: iam virtus mihi
in astra et ipsos fecit ad superos iter.

1940

ALCM. Vnde, unde sonus trepidas aures
ferit? unde meas inhibet lacrimas
fragor? agnosco victum esse chaos.

1945

A Styge, nate, redis iterum mihi
fractaque non semel est mors horrida?
vicisti rursus mortis loca
puppis et infernae vada tristia?
pervius est Acheron iam languidus
et remeare licet soli tibi

1950

1928—1931 manes *trimetri*, u. t. *monometer* E 1930 fallor
semel E. — v. parens A 1931 tenent E 1933 contempta E 1934
saevos E. — dura *codd. correxi* 1935 feri A. — gentes E 1936
fecere E *scaenae titulus*: Vox Herculis et idem E Hercules Alcmena A
1941 redditum tantum i. E 1942 nam A 1944 unde sonus trepidas
aures ferit? | unde meas inhibet lacrimas fragor? | agnosco agnosco vic-
tum est chaos A 1946 fragor *priore versu* E cf. I, 142 1949 noctis
loca A 1951 om. E

nec te fata tenent post funera?
 an tibi praeclosit Pluton iter
 et pavidus regni metuit sibi? 1955
 certe ego te vidi flagrantibus
 impositum silvis, cum plurimus
 in caelum fureret flammae metus:
 arsisti — cur te, cur ultima.
 non tenuere tuas umbras loca? 1960
 quid timuere tui manes precor?
 umbra quoque es Diti nimis horrida?

HERC. Non me gementis stagna Cocyti tenent
 nec puppis umbras furva transvexit meas;
 iam parce, mater, questibus: manes semel 1965
 umbrasque vidi; quidquid in nobis tui
 mortale fuerat, ignis evictus tulit:
 paterna caelo, pars data est flammis tua.
 proinde planctus pone, quos nato paret
 genetrix inertis; luctus in turpes eat: 1970
 virtus in astra tendit, in mortem timor.
 praesens ab astris, mater, Alcides cano:
 poenas cruentus iam tibi Eurystheus dabit;
 curru superbum vecta transcendes caput.
 me iam decet subire caelestem plagam: 1975
 inferna vici rursus Alcides loca.
 ALCM. Mane parumper — cessit ex oculis, abit,
 in astra fertur. fallor an voltus putat
 vidisse natum? misera mens incredula est.
 es numen et te mundus aeternum tenet, 1980
 credo triumphis. regna Thebarum petam
 novumque templis additum numen canam.

CHORVS

Numquam Stygias fertur ad umbras
 inclita virtus: vivunt fortes

1954 Pluto niger *E* 1957 pluribus *A* 1958 furerent flammae
 minis *A* 1959 arsisti certe, verum ultima *A* 1962 est *codd. cor-*
rexit Gronovius. — ditis *E*⁴ 1963 rigentis *A* 1964 non *A.* —
 fulva *codd. correxit Avantius.* — meas *om. E* 1967 invictus *A*
 1968 pars — tua *om. E* 1969. 1970 *om. §* 1969 nato pater *codd.*
correxit Lipsius 1970 eas *§* 1974 transcendens *A* 1975 discet *E*
 1976 interna *E.* — vito *A* vinco *§* 1977 precessit *E* 1978 vultus
E (ut 1992) 1980 is numen (*sed is nu 1 m. ex ixi*) et te numen a.
 t. *E.* — aeternus *A* 1981 crede *E* 1984 vivite *A*

nec Lethaeos saeva per amnes
vos fata trahent, sed cum summas
exiget horas consumpta dies,
iter ad superos gloria pandet.
sed tu, domitor magne ferarum
orbisque simul pacator, ades;
nunc quoque nostras respice terras,
et si qua novo belua voltu
quatiet populos terrore gravi,
tu fulminibus frange trisulcis:
fortius ipso genitore tuo
fulmina mitte.

1985 sola per annos amnes (annos *induct.*) *E* 1988 gl. pagens
E 1990 om. *E* 1991 aspice *E* 1993 quatiens oculos *E* 1996
mittes *A*

MARCI · LVCH · ANNAEI · SENECAE | HERCVLES | EXPLICIT *E*
finis tragoediarum EA

O C T A V I A

Octaviae recensendae ex codicum a me excussorum numero hosce adhibui:¹⁾

Σ	{	<i>M</i>	cod. Ambros. D 276 inf. memb. fol. saec. XIV
		<i>N</i>	cod. Vatican. lat. 1769 m. f. s. XIV
Φ	{	<i>Q</i>	cod. Ambros. H. 77 inf. m. 4 ^o . an. 1380
		<i>R</i>	cod. Riccard. lat. 526 m. 4 ^o . s. XIV
		<i>L</i>	cod. Laurent. plut. 37, 6 m. a. 1368
		<i>l</i>	cod. Vatican. lat. 1647 m. f. a. 1391
Π	{	<i>T</i>	cod. Neapolit. IV. D. 47 chart. f. a. 1376
		<i>D</i>	cod. Malatest. Caesen. I, 26, 5 m. f. s. XIV
		<i>H</i>	cod. Regin. 1500 m. f. a. 1389
		<i>O</i>	cod. Mutin. G G 2 m. 4 ^o . s. XV

de singulis pauca adnotabimus.

M et *N*. de his codicibus et Σ archetypo eorum satis dictum est vol. I p. 6 sqq.

Q ut reliqui continet decem tragoedias vulgari ordine dispositas cum scholiis et varia lectione prima manu ascriptis. titulus nullus. in subscriptione libri erasa sunt quae post haec verba legebantur: *iste liber tragediarum Senece est domini*. quae scire refert suppeditat Herculis furentis subscriptio: *explicit tragedia Senece de Herculis furia per me Iohannem de Gudio Cremonensem MCCCLXXX die (XV?) novembris in Verona tunc officialem*. *Q* et *R* uno eodemque archetypo oriundi librum reprae-

1) Quos praeter istos aut totos aut maximam partem contuli hoc loco enumerabo, quamquam vix veremur ne quis acta agere animum inducturus sit: cod. Mutin. V. D. 10 s. XV; Malatest. XI, 20, 1 s. XV; Regin. 1874 a. 1395; 1952 s. XV; Vatican. lat. 1650 s. XV; Neapol. IV. E. 3; Lugdun. No. 101 s. XV; No. 45 A a. 1427; XXIV in de Betouw 2 a. 1444. inter Richter codices, ut quisquis rem examinabit intellet, nullus erat quo prae novis subsidiis non posset careri (valde enim et sine fructu interpolatus est cod. Rehdigeranus 13); quare meis oculis quam alienis credere malui.

sentant codicis Σ aequalem itemque varia lectione instructum quam subinde aut receperunt scribae codicum Q et R aut pristinae exemplaris lectioni in margine adiunxerunt.

L codice nullum interpolatae recensiois antiquiorem originis anno notatum nobis innotuisse monuimus l. s. p. 42. ex quo transcriptum²⁾ codicem l contuleram antequam archetypum invenissem; ubicumque igitur accidit ut apographi lectionem enotaverim, exemplaris neglexerim, codicis l scripturas afferam; qui quaecumque prae L propria habet ea, nisi forte ex coniectura l locum emendarit, silentio premam.

$T^3)$ $D^4)$ $H^5)$ $O^6)$ quattuor libri, quorum consensum potius quam communem archetypum littera II notavi, satis puram et incolumem vulgaris lectionis imaginem reddunt. codex O medium quendam inter Φ et II locum tenet.

Octaviae codices omnes quos tenemus uni libro satis recenti originem debere corruptelae communes docent quales v. 90. 153. 317. 850 invenimus, ut locos gravius et fortasse antiquitus corruptos praeteream. archetypi illius lectionem novem codicum quos recensuimus consensu repraesentari certum est; propius vero, ubi dissentiunt, ad illam libros reliquis vetustiores $\Sigma\Phi L$ accedere quolibet loco apparet. proxime accedit Σ , fere immunis ille noviciorum codicum et sordibus et coniecturis. qui cum non immunis sit interpolationibus non multis quidem

tibi

2) e. g. v. 83 *afflicte meliora* L *affl. tibi meliora* l v. 143 *hinc*
est
orta series facinorum L *hinc orta est series f. l* v. 191 *in venere*
turpi, ceu L *i. v. turpis ceu* l cum lineolam distinctivam solito altius
subductam librarius proclivi errore pro s littera haberet.

3) subscr.: *decem tragediarum Seneca liber explicit. scriptus per me Franciscum* (2 m. sup. scr.: *petrutii*) *de Camerino in civitate Lucana anno domini MCCCLXXVI mense decembri etc.* cum commentario Nicolai Trevethi.

4) in Muccioli indice codd. bibl. Malatestianae Caesenatis I p. 92 saeculo XII temere ascriptus.

5) incipit Hf. 219; subscr.: *Lucii Annei Seneca liber tragediarum explicit. quem scripsi ego Bartholomeus de Macincholis de Beluisino notarius* et erasis 2 versibus et dimidio: in *MCCCLXXXIX*.

6) abscissa prima fabula incipit in Thy. 173.

sed quae suspectam reddant librarii fidem (cf. v. 36. 249. 331. 376), scripturas eius, ut genuinae habeantur, fulciri oportet reliquorum unius alteriusve testimonio. hoc igitur in recensenda fabula fundamento nitentur. tum quaecumque in Σ depravata et obruta sunt, Φ vel L suppeditabit. quod si contra $\Sigma\Phi L$ in Π vel singulis libris praeter novem istos (ς) verum extabit, id utique Italorum coniecturis deberi iudicabimus.

Hac ratione si fabulam recensebimus, lectionem constituemus traditam quidem, sed per antiqui interpolatoris manus traditam. ad cuius temptamina coarguenda quoniam hic destituimur Etrusci codicis ope et auctoritate, difficillima est et periculosa huius fabulae emendatio.

In adnotatione ne quid obscurum sit, haec monenda videntur. codicis nota uncis inclusa, e. g. (M), significat ex silentio meo de scriptura iudicandum fuisse; ubi tantum prior vel secunda manus sic indicatur: $M^1 M^2$, alteram cum recepta lectione consentire intellegitur; discrepanti scripturae additum *vulg. v. l.* vulgarem pro varia lectione adiectam esse declarat. — Buecheleri emendationes pleraeque in Mus. Rhen. vol. xxvii p. 474 editae sunt.

Novem codicum lectionem ita enotabo ut $\Sigma\Phi L\Pi$ aut in adnotatione aut in poetae verbis compareant, omittantur ut par est propriae librorum non praecipuorum corruptelae.

P E R S O N A E

OCTAVIA

NVTRIX OCTAVIAE

SENECA

NERO

PRAEFECTVS

AGRIPPINA

NVTRIX POPPAEAE

POPPAEA

NVNTIVS

CHORVS

OCTAVIA

Iam vaga caelo sidera fulgens
Aurora fugat, surgit Titan
radiante coma mundoque diem
reddit clarum.

age, tot tantis onerata malis, 5
repete assuetos iam tibi questus
atque aequoreas vince Alcyonas,
vince et volucres Pandionias:

gravior namque his fortuna tua est.
semper, genetrix, deflenda mihi, 10
prima meorum causa malorum,
tristes questus natae exaudi,
si quis remanet sensus in umbris.

utinam ante manu grandaeva sua
mea rupisset stamina Clotho, 15
tua quam maerens vulnera vidi
oraeque foedo sparsa cruore!

o lux semper funesta mihi,
tempore ab illo
lux es tenebris invisae magis: 20
tulimus saevae iussa novercae,
hostilem animum vultusque truces.

illa illa meis tristis Erinys
thalamis Stygios praetulit ignes
teque extinxit, miserande pater, 25
modo cui totus paruit orbis
ultra Oceanum

*Octaviam Senecae ascribunt codd. intercedit inter Agamemnonem
et Herculem Octaeum praeterquam quod in Σ novissimo loco post H. O.
collocata est.*

4—6 duo dimetri et monometer codd. 4 redit Σ 7 alchionias
ML alcionias Q 9 est tua ΦO 10 genitrix codd. ut solent
13 manet Σ. — umbras N 19 post 20 Φ temp. — ten. | i. m. ΣLII
20 lux ΣLDHT²] nox QT¹, om. RO. — est ΣLII] om. Φ correxit Bothius
21 suae N 24 pertulit M

cuique Britanni terga dedere,
 ducibus nostris ante ignoti
 iurisque sui.
 coniugis, heu me, pater, insidiis
 oppresse iaces servitque domus
 cum prole tua capta tyranno.

30

NVTRIX

Fulgore primo captus et facie nova
 fallacis aulae quisquis attonitus stupet,
 † sub uno latentis ecce Fortunae impetu
 modo praepotentem cernat eversam domum
 stirpemque Claudī, cuius imperio fuit
 subiectus orbis, paruit liber diu
 Oceanus et recepit invitus rates.
 en qui Britannis primus imposuit iugum,
 ignota tantis classibus texit freta
 interque gentes barbaras tutus fuit
 et saeva maria, coniugis scelere occidit;
 mox illa nati: cuius extinctus iacet
 frater venenis. maeret infelix soror
 eademque coniunx nec graves luctus valet
 ira coacta tegere crudelis viri;
 quem sancta refugit semper, atque odio pari
 ardens maritus impia flagrat face.
 animum dolentis nostra solatur fides
 pietasque frustra: vincit immitis dolor
 consilia nostra nec regi mentis potest
 generosus ardor, sed malis vires capit.
 heu quam nefandum prospicit noster timor
 scelus, quod utinam numen avertat deum.

35

40

45

50

-55

oct. O mea nullis aequanda malis
 fortuna, licet
 repetam luctus, Electra tuos:

34 *inscriptum* nutrix. Octavia *M* nutrix vel chorus *R*. — facili $\Sigma Q L H$ fragili (*R*) ζ *correxit Buechelerus*. — bono *codd. correxi* 35 facilis *N*¹. — aurae. *L* (*vulg. v. l.*) 36 sub uno $\Pi \Phi$] uno Σ subito *L* *conieci subito involantis* 41 e. q. ora tanais *codd. correxit Scaliger castig. in Tibull. (IV, 1, 149) p. 182.* — iugo $\Sigma \Phi L H$ *corr. \zeta* (iuga *Scaliger*) 49 quem *HOD*] quam *QT* qui Σ *om. RL.* — secreta refugit *codd. correxi* 50 amens Φ . — mariti mutua flagrat face *codd. correxi* (maritus *Gronovius*) 52 mittit *MTHO* mitit *N* mutat *RLD* muttat *Q correxit Buechelerus* 57 *inscriptum* Octavia. nutrix *NR* nutrix. Ottavia *M*

tibi maerenti caesum licuit 60
 flere parentem,
 scelus ulcisci vindice fratre,
 tua quem pietas hosti rapuit
 textitque fides:
 me crudeli sorte parentes 65
 raptos prohibet lugere timor
 fratrisque necem deflare vetat,
 in quo fuerat spes una mihi
 totque malorum breve solamen.
 nunc in luctus servata meos 70
 magni resto nominis umbra.
 NVTR. Vox en nostras perculit aures
 tristis alumnae; cesset thalamis
 inferre gradus tarda senectus?
 OCT. Excipe nostras lacrimas, nutrix, 75
 testis nostri fida doloris.
 NVTR. Quis te tantis solvet curis,
 miseranda, dies?
 OCT. Qui me Stygias mittet ad umbras.
 NVTR. Omina quaeso sint ista procul. 80
 OCT. Non vota meos tua nunc casus,
 sed fata regunt.
 NVTR. Dabit afflictas meliora deus
 tempora mitis; tu modo blando
 vince obsequio placata virum. 85
 OCT. Vincam saevos ante leones
 tigresque truces, fera quam saevi
 corda tyranni.
 odit genitos sanguine claro,
 spernit superos hominesque simul, 90
 nec fortunam capit ipse suam
 quam dedit illi per scelus ingens
 infanda parens. licet ingratum
 dirae pudeat munere matris
 hoc imperium cepisse, licet 95
 tantum munus morte rependat,

73 Gruterus codices suos praeter unum omnes cesses praebere
 calami errore tradidisse videtur (cesset ΣΦΛΠ cessit, cesit, cessat(?),
 cessas Σ) 79 undas L (vulg. v. l.) 80 omnia L v. l. RD 81 nunc]
 non ΦΘ 82 sed vota r. N¹T sed mea vota r. D 86 v. fulvos LQ
 (vulg. v. l.) 90 superbos humilesque ΣΦΠ superbos humiles expuncta
 b L correxit Delrio (superos Q v. l.)

feret hunc titulum post fata tamen
femina longo semper in aevo.
NVTR. Animi retine verba furentis,
temere emissam comprime vocem.

oct. Toleranda quamvis patiar, haud umquam queant 100
nisi morte tristi nostra finiri mala.
genetrice caesa, per scelus rapto patre,
orbata fratre, miseriis luctu obruta,
maerore pressa, coniugi invisae ac meae
subiecta famulae luce non grata fruor, 105
trepidante semper corde non mortis metu,
sed sceleris — absit crimen a fatis meis,
mori iuvabit; poena nam gravior nece est
videre tumidos et truces miserae mihi
vultus tyranni iungere atque hosti oscula, 110
timere nutus cuius obsequium meus
haud ferre posset fata post fratris dolor
scelere interempti, cuius imperium tenet
et sorte gaudet auctor infandae necis.
quam saepe tristis umbra germani meis 115
offertur oculis, membra cum solvit quies
et fessa fletu lumina oppressit sopor:
modo facibus atris armat infirmas manus
oculosque et ora fratris infestus petit,
modo trepidus idem refugit in thalamos meos; 120
persequitur hostis atque inhaerenti mihi
violentus ensem per latus nostrum rapit.
tunc tremor et ingens excutit somnos pavor
renovatque luctus et metus miserae mihi.
adice his superbam paecilicem, nostrae domus 125
spoliis nitentem, cuius in munus suam
Stygiae parentem natus imposuit rati,
quam dira post naufragia superato mari
ferro interemit saevior pelagi fretis:
quae spes salutis post nefas tantum mihi? 130
inimica victrix imminet thalamis meis
odioque nostri flagrat et pretium stupri

97 hinc *N*¹ 100 *inscribitur* Ottavia. nutrix *M*. — aut *ΣT*¹
105 furor *ΣH*¹ 108 nam *MII*] non *N* nunc *ΦLO* 114 morte *codd.*
correxerit *Lipsius*. — nefandae *ΦO* 116 offertur *L* offeretur *M*. —
oculis *i. ras.* 1 *m.* *L* 117 flessa *H* flexa *M* 121 inertis *Σ* inherti *H*
inhorrenti *O* 123 sonos *Σ* 127 stige *RT*

iustae maritum coniugis poscit caput.
 emergere umbris et fer auxilium tuae
 natae invocanti, genitor, aut Stygios sinus 135
 tellure rupta pande, quo praeceps ferar.
 NVTR. Frustra parentis invocas manes tui,
 miseranda, frustra, nulla cui prolis suae
 manet inter umbras cura: qui nato suo
 praeferre potuit sanguine alieno satum 140
 genitamque fratris coniugem pactus sibi
 toris nefandis flebili iunxit face.
 hinc orta series facinorum: caedes, doli,
 regni cupido, sanguinis clari sitis;
 mactata soceri concidit thalamis gener 145
 victima, tuis ne fieret hymenaeis potens.
 pro facinus ingens! feminae est munus datus
 Silanus et cruore foedavit suo
 patrios penates, criminis ficti reus.
 intravit hostis, ei mihi, captam domum, 150
 dolis novercae principis factus gener
 idemque natus, iuvenis infandi ingeni,
 scelerum capacis, dira cui genetrix facem
 accendit et te iunxit invitam metu.
 tantoque victrix facta successu ferox 155
 ausa imminere est orbis imperio sacri.
 quis tot referre facinorum formas potest
 et spes nefandas feminae et blandos dolos
 regnum petentis per gradus scelerum omnium?
 tunc sancta Pietas extulit trepidos gradus 160
 vacuumque Erinys saeva funesto pede
 intravit aulam, polluit Stygia face
 sacros penates, iura naturae furens
 fasque omne rupit: miscuit coniunx viro
 venena saeva, cecidit atque eadem sui 165
 mox scelere nati; tu quoque extinctus iaces,
 deflende nobis semper infelix puer,

133 captat *codd. correxit Gronovius* 134 undis *codd. correxit*
N. Heinsius adv. p. 501. — hei fer Φ 135 invocati *M* 141 g. ter-
 ris *M.* — captus *codd.* (nactus *M v. l.*) *correxit Peiperus* 144 diri
 $\Sigma\Phi L\Pi$ (dira *D*) *correxit Buechelerus* 149 facti $\Sigma\Phi L\Pi$ *correxit Lipsius*
 150 ei] hei $\Sigma Q\Pi$ hey l heu *RH* 152 infandi *LD*] nefandi $\Sigma\Phi\Pi$ 153
 scelerumque capax Σ (capas *N*) $\Phi L\Pi$ *correxit Peiperus* (que *om. 5*)
 159 gradus *O*] gradum $\Sigma\Phi L\Pi$ 162 stiga *N* 163 natura *N* 164 f.
 o. furens r. Σ 165 atque] que *M* 166 quoque] que Σ

modo sidus orbis, columen augustae domus,
 Britannice, heu me, nunc levis tantum cinis
 et tristis umbra; saeva cui lacrimas dedit 170
 etiam noverca, cum rogis artus tuos
 dedi cremandos membraque et vultus deo
 similes volanti funebris flamma abstulit.
 OCT. Extinguat et me, ne manu nostra cadat!
 NVTR. Natura vires non dedit tantas tibi. 175
 OCT. Dolor ira maeror miseriae luctus dabunt.
 NVTR. Vince obsequendo potius immitem virum.
 OCT. Vt fratrem ademptum scelere restituat mihi?
 NVTR. Incolumis ut sis ipsa, labentem ut domum
 genitoris olim subole restituas tua. 180
 OCT. Expectat aliam principis subolem domus;
 me dira miseri fata germani trahunt.
 NVTR. Confirmet animum civium tantus favor.
 OCT. Solatur iste nostra, non relevat mala.
 NVTR. Vis magna populi est. OCT. Principis maior tamen. 185
 NVTR. Respiciet ipse coniugem. OCT. Paelex vetat.
 NVTR. Invisa cunctis nempe. OCT. Sed cara est viro.
 NVTR. Nondum uxor est. OCT. Iam fiet, et genetrix simul.
 NVTR. Iuvenilis ardor impetu primo furit,
 languescit idem facile nec durat diu 190
 in Venere turpi, ceu levis flammae vapor:
 amor perennis coniugis castae manet.
 violare prima quae toros ausa est tuos
 animumque domini famula possedit diu,
 iam metuit eadem — OCT. Nempe praelatam sibi. 195
 NVTR. Subiecta et humilis, atque monimenta extruit
 quibus timorem fassa testatur suum.

169 cinis tantum levis *RO* cinis essem (*vulg. v. l.*) levis *Q* 171
 suos *Φ* 172 dedit *codd. correxit Buechelerus* 173 fervens flamma
MΦΠ flamma fervens *LN* (flamina *N*) *correxit Buechelerus* post 173
spatium XXXI versuum vacuum relictum et adnotatum: hic deficient
 xxx versus secundum aliquos et ideo intermisi spatium *Q*; *spatio non re-*
licto ad marg. v. 173 adnot.: hic desunt xxx versus qui non erant in
 exemplo *T*; 174—199 bis in tricenorum versuum spatio (185—188 octo-
 nis lineis) scripti (*H^a* et *H^b*) et semel addito 1 m. va — cat deleti *H*.
 nullum eius rei in *ΣRLOD* vestigium. cf. I, 45 175 vires non *ML*
 non vires *NΦΠ* vires *D* 179 labentem *ΣLH^b*] labentem *ΦODH^a* lan-
 bentem *T* 181 expectat *ΦLDH^b*] expectas *ΣT²* (i. *ras.*) expectet *O*
 expectabat *H^a* 184 revelet *M* levat *R* 186 p. vetat vetat *RΠ* (vectat
 vectat *H^a* vetat semel erasum *H^b*) 191 seu *Σ* 193 q. t.] t. q. *Φ*
 195 metuit *M*] metuet *NΦLΠ*. — OCT. om. *codd.*, add. *Bothius* 196
 NVTR. om. *codd.*, add. *Ritterus* 197 falsa *N*

et hanc levis fallaxque destituet deus
volucer Cupido: sit licet forma eminens,
opibus superba, gaudium capiet breve. 200

Passa est similes ipsa dolores
regina deum,
cum se formas vertit in omnes
dominus caeli divumque pater,
et modo pennas sumpsit oloris 205
modo Sidonii cornua tauri,
aureus idem fluxit in imbri;
fulgent caelo sidera Ledaë,
patrio residet Bacchus Olympo,
deus Alcides possidet Heben 210
nec lunonis iam timet iras,
cuius gener est qui fuit hostis.
vicit sapiens tamen obsequium
coniugis altae pressusque dolor:
sola Tonantem tenet aetherio 215
secura toro maxima Iuno,
nec mortali captus forma
deserit altam Iuppiter aulam.
tu quoque, terris altera Iuno,
soror Augusti coniunxque, graves 220
vince dolores.

oct. Iungentur ante saeva sideribus freta
et ignis undae, Tartaro tristi polus,
lux alma tenebris, roscidae noctis dies,
quam cum scelesti coniugis mente impia 225
mens nostra, semper fratris extincti memor.
utinam nefandi principis dirum caput
obruere flammis caelitem rector paret,
qui saepe terras fulmine infesto quatit
mentesque nostras ignibus terret sacris 230
novisque monstris; vidimus caelo iubar
ardens cometam pandere infestam facem,
qua plaustra tardus noctis aeterna vice

198 destituet *O*] destituit $\Sigma\Phi L\Pi$ 201 nutrix *inscribitur* ΣT
205 sensit *Q* (*vulg. v. l.*) 207 fluxit $\Sigma\Pi$] fulsit ΦLO 210 heben $\Sigma\Pi$]
hebem *Ql* ebem *R* 215 aethereo *codd.* 222 sid. f. saeva *O* saeva
om. TD 224 noctis *NT* 225 coniugi *M* 228 obrueret f. c. r.
potens ΦO 233 aeternae *codd. correxit Avantius*

regit Bootes, frigore Arctoo rigens:
 en ipse diro spiritu saevi ducis 235
 polluitur aether, gentibus clades novas
 minantur astra, quas regit dux impius.
 non tam ferum Typhona neglecto Iove
 irata Tellus edidit quondam parens:
 hic gravior illo pestis, hic hostis deum 240
 hominumque templis expulit superos suis
 civesque patria, spiritum fratri abstulit,
 hausit cruorem matris — et lucem videt
 fruiturque vita noxiam atque animam trahit!
 pro summe genitor, tela cur frustra iacis 245
 invicta totiens temere regali manu?
 in tam nocentem dextra cur cessat tua?
 utinam suorum facinorum poenas luat
 Nero insitivus, Domitio genitus patre,
 orbis tyrannus, quem premit turpi iugo 250
 morumque vitiis nomen Augustum inquinat!
 NVTR. Indignus ille, fateor, est thalamis tuis;
 sed cede fatis atque fortunae tuae,
 alumna, quaeso neve violenti move
 iram mariti. forsitan vindex deus 255
 existet aliquis, laetus et veniet dies.
 OCT. Gravi deorum nostra iam pridem domus
 urgetur ira, prima quam pressit Venus
 furore miserae dura genetricis meae,
 quae nupta demens nupsit incesta face, 260
 oblita nostri, coniugis, legum immemor.
 illi soluta crine, succincta anguibus
 ultrix Erinys venit ad Stygios toros
 raptasque thalamis sanguine extinxit faces;
 incendit ira principis pectus truci 265
 caedem in nefandam: cecidit infelix parens,
 heu, nostra ferro meque perpetuo obruit

234 bootes *NII*] boetes *MΦIT*. — frigido *codd.* *correxit Is. Pontanus* 237 quas *Φ*] quae *ΣLII* 238 typhona *LII*] typhoea *ΣΦ*
 240 haec gr. *ΣΦLII* *corr. l* (*Buechelerus*) 245 sume *Σ* 249 insi-
 divo *MH¹T²* insidioso *M v. l. N* (*i. e. Σ*) nisi divo *LT¹ODH²* divo *Φ*
correxit Lipsius 252 nutrix. Octavia *inscribitur Σ*. — est] et *ΣTO*.
 — tuis *i. ras. M* meis *NT et H* (*vulg. v. l.*) 254 violenta *ΣH* vio-
 lenti *T²* (*violentam ut vid. T¹*) 259 dura *ΣLII*] duro *ΦO* dira *M²*
 260 incerta *Σ* 261 nostri coniugii *T* nostri veri coniugis *R* (*al' veri*
Q i. mg. *al' iusti al' coniugium M i. mg.*) 262 illo *codd.* *correxit*
Bothius 263 victrix *Σ*

extincta luctu; coniugem traxit suum
natumque ad umbras, prodidit lapsam domum.

NVTR. Renovare luctus parce cum fletu pios, 270
manes parentis neve sollicita tuae,
graves furoris quae sui poenas dedit.

CHORVS

Quae fama modo venit ad aures?
utinam falso credita perdat
frustra totiens iactata fidem, 275
nec nova coniunx nostri thalamos
principis intret teneatque suos
nupta penates Claudia proles;
edat partu pignora pacis
qua tranquillus gaudeat orbis 280
servetque decus Roma aeternum.
fratris thalamos sortita tenet
maxima Iuno; soror Augusti
sociata toris cur a patria
pellitur aula? sancta quid illi 285
prodest pietas divusque pater,
quid virginitas castusque pudor?
nos quoque nostri sumus immemores
post fata ducis, cuius stirpem
prodimus † aevo suadente metu. 290
vera priorum virtus quondam
Romana fuit verumque genus
Martis in illis sanguisque viris.
illi reges hac expulerunt
urbe superbos ultique tuos 295
sunt bene manes, 296
mactata tua miseranda manu, 302

virgo, dextra 297
caesa parentis, ne servitium
paterere grave et improba ferret
praemia victrix dira libido. 300
te quoque bellum triste secutum est,

270 c. f.] iam fletu *N* cum flectu *M* cum flexu *T* 273 *inscr.*
chorus Romanorum ΣQH . — *totum carmen dimetris decurrit in codd.*
— q. modo fama ΦO 276 coniunx nostri ΣII] nostri coniunx ΦLO
280 quam *N* 290 saevo OT^2 (evo *rell.*) acri *Gronovius* aevo suadente
metum *de Wilamowitz* 291 vera p. v. q. ΣII] virt. q. vera p. *L* vera
q. p. virt. Φ v. q. prior virtus *O* 293 martisque *RD* 294 expulerunt *R*] *expulerant* ΣQLI 297—301 *delevit Richter* 300 diri *N*. — cupido *M*

nata Lucreti, stuprum saevi
passa tyranni.

dedit infandi sceleris poenas
cum Tarquinio Tullia coniunx,
quae per caesi membra parentis
egit saevos impia currus
laceroque seni violenta rogos
nata negavit.

305

haec quoque nati videre nefas
saecula magnum, cum Tyrrhenum
rate ferali princeps captam

310

fraude parentem misit in aequor.
properant placidos linquere portus
iussi nautae, resonant remis
pulsata freta:

315

fertur in altum provecta ratis,
quae resoluta robore labens
pressa dehiscit sorbetque mare.
tollitur ingens clamor ad astra
cum femineo mixtus planctu.

320

mors ante oculos dira vagatur;
quaerit leti sibi quisque fugam:
alii lacerae puppis tabulis
haerent nudi fluctusque secant,
repetunt alii litora nantes;
multos mergunt fata profundo.
scindit vestes Augusta suas
laceratque comas rigat et maestis
fletibus ora.

325

330

postquam spes est nulla salutis,
ardens ira, iam victa malis:
'haec' exclamat 'mihî pro tanto
munere reddis praemia, nate?
hac sum, fateor, digna carina,
quae te genui, quae tibi lucem
atque imperium nomenque dedi
Caesaris amens. exere vultus
Acheronte tuos poenisque meis
pascere, coniunx:

335

340

305 tarquinio *HD* 307 saevos egit *L* 308 laceroque *LQT*³
lacerosque *ΣRΠ* (que *om. O*) 310 hec: ec *i. ras. T*² hoc *ΣQ* 311
scelera *m. Σ* 317 profecta *codd. correxit Avantius* 331 est] huic *Σ*
336 tu *N*

ego causa tuae, miserande, necis
natoque tuo funeris auctor
en, ut merui, ferar ad manes
inhumata tuos, obruta saevis
aequoris undis.'

345

feriunt fluctus ora loquentis,
ruit in pelagus rursumque salo
pressa resurgit, pellit palmis
cogente metu freta, set cedit
fessa labori. mansit tacitis

350

in pectoribus spreta tristi
iam morte fides: multi dominae
ferre auxilium pelago fractis
viribus audent, bracchia quamvis
lenta trahentem voce hortantur
manibusque levant. quid tibi saevi
fugisse maris profuit undas?
ferro es nati moritura tui,
cuius facinus vix posteritas,
tarde semper saecula credent.
furit ereptam pelagoque dolet
vivere matrem

355

impius ingens, geminatque nefas:
ruit in miserae fata parentis
patiturque moram sceleris nullam.

365

missus peragit iussa satelles:
reberat dominae pectora ferro.
caedis moriens illa ministrum
rogat infelix, utero dirum
condat ut ensem:

370

'hic est, hic est fodiendus' ait
'ferro, monstrum qui tale tulit.'
post hanc vocem
mixtam gemitu cum supremo
animam tandem per fera tristem
vulnera reddit.

375

SENECA

Quid me, potens Fortuna, fallaci mihi

341 miserande *LRH*] miseranda *ΣQT* 346 lucius *Σ* 348 re-
fugit *M* 349 fata et *codd. correxit Buechelerus* 354 ardent *L* (*vulg.*
v. l.) 355 trahentes *LR* 360 al' tardaque *M i. mg.* 366 missus-
que *Ψ* 376 v. fudit *Σ*

blandita vultu, sorte contentum mea
 alte extulisti, gravius ut ruerem edita
 receptus arce totque prospicerem metus? 380
 melius latebam procul ab invidiae malis
 remotus inter Corsici rupes maris,
 ubi liber animus et sui iuris mihi
 semper vacabat studia recolenti mea.
 o quam iuvabat, quo nihil maius parens 385
 Natura genuit, operis immensi artifex,
 caelum intueri, solis alternas vices 387^a 388^b
 orbemque Phoebes, astra quem cingunt vaga, 389
 lateque fulgens aetheris magni decus; 390
 qui si senescit, tantus in caecum chaos
 casurus iterum est — nunc ades mundo, dies
 supremus ille, qui premas genus impium
 caeli ruina, rursus ut stirpem novam
 generet renascens melior, ut quondam tulit 395
 iuvenis, tenente regna Saturno poli.
 tunc illa virgo, numinis magni dea,
 Iustitia, caelo missa cum sancta Fide
 terris regebat mitis humanum genus.
 non bella norant, non tubae fremitus truces, 400
 non arma gentes, cingere assuerant suas
 muris nec urbes: pervium cunctis iter,
 communis usus omnium rerum fuit;
 et ipsa Tellus laeta fecundos sinus
 pandebat ultro, tam piis felix parens 405
 et tuta alumnis. alia sed suboles, minus
 experta mitis, tertium sollers genus
 novas ad artes extitit, sanctum tamen;
 mox inquietum, quod sequi cursu feras
 auderet acres, fluctibus tectos gravi 410

solis et currus sacros | mundique motus

387^b 388^a

379 gravis ΣTH 387^b 388^a *delevit Delrio* 387 tueri M. —
 cursus Φ (*R vulg. v. l.*) 388 *post v. 390 O* 391 qui sese nescit *codd.*
correxit Scaliger 392 *est om. codd., addidi.* — non M. — adest ΣII
 adsit ΦL *correxit Grotius* 393 premat ΣΦLII (*premit O*) *correxi*
 399 terra ΣIII terram Φ *correxit Bothius* 400 nec tubae Σ 405
 tam] cum N 406 tuta] cura M 407 conspecta *codd. correxi* (*se-*
cuta Buechelerus) 409 q. s.] *prosequi N* 410 graves *codd. correxit*
Gronovius

extrahere pisces rete vel calamo levi
decipere volucres * *

tenere laqueo, premere subiectos iugo
tauros feroces, vomere immunem prius
sulcare terram, laesa quae fruges suas
interius alte condidit sacro sinu. 415

sed in parentis viscera intravit suae
deterior aetas: eruit ferrum grave
aurumque, saevas mox et armavit manus;

partita fines regna constituit, novas 420
extruxit urbes, tecta defendit sua,
aliena telis aut petit praedae imminens.

neglecta terras fugit et mores feros
hominum et cruenta caede pollutas manus

Astraea virgo, siderum magnum decus. 425

cupido belli crevit atque auri fames
totum per orbem, maximum exortum est malum
luxuria, pestis blanda, cui vires dedit
roburque longum tempus atque error gravis.

collecta vitia per tot aetates diu 430

in nos redundant: saeculo premimur gravi,
quo scelera regnant, saevit impietas furens,

turpi libido Venere dominatur potens,

luxuria victrix orbis immensas opes

iam pridem avaris manibus, ut perdat, rapit. 435

sed ecce, gressu fertur attonito Nero
trucique vultu. quid ferat mente horreo.

NERO

Perage imperata: mitte, qui Plauti mihi
Sullaeque caesi referat abscisum caput.

412 *om.* *RD*, *suppl. in imo mg. 1 m.* *L* d. v. crate vel calamo
aut levi *ΣQT* d. v. crate vel calamo levi *L* d. v. crate aut levi *H* d. v.
vel calamo aut levi *O* d. v. *omissis reliquis cod. Malat. 11, 20, 1 cf.*
I, 46. ascripta ad v. 411 varia lectione intercidisse conieci tale quid:
[turbidos forti canes] 414 t. f. et v. *ΦO*. — vulnere *codd. corr. ed.*
Basil. a. 1541 415 laesa] lege (*induct.*) laesa *M* 416 interius alto
R et Q v. l. (i. e. Φ) interior alte *ΣLQII* 421 suis *codd. correxit Bueche-*
lerus 422 al' appetit ut pute (*i. e. puto*) *M i. mg.* 423 n. terras trans-
fugit *Φ* 424 et *om.* *ΣΦLII* *add. L² sup. v.* 428 et 434. 435 *sic*
adferuntur a Vincentio Bellovacensi spec. hist. IX c. 113: 'idem (Seneca)
in Octavia: luxuria blanda pestis. victrix orbis immensas opes avaris ma-
nibus ut perdat rapit.' 433 d. opes potens *N* d. patens *M* 438 *scae-*
nae inscriptum Nero. Praefectus (pr. militum *O*) Seneca 439 Sillaeque
codd. (et v. 465 Sillam). — abscisum *ΣQDT*] abscissum *RLOH*

PRAEFECTVS

Iussa haud morabor: castra confestim petam.

SEN. Nihil in propinquos temere constitui decet. 440

NER. Iustum esse facile est cui vacat pectus metu.

SEN. Magnum timoris remedium clementia est.

NER. Extinguere hostem maxima est virtus ducis.

SEN. Servare cives maior est patriae patri.

NER. Praecipere mitem convenit pueris senem. 445

SEN. Regenda magis est fervida adolescentia.

NER. Aetate in hac sat esse consilii reor.

SEN. Vt facta superi comprobent semper tua.

NER. Stulte verebor, ipse cum faciam, deos.

SEN. Hoc plus verere quod licet tantum tibi. 450

NER. Fortuna nostra cuncta permittit mihi.

SEN. Crede obsequenti parcius: levis est dea.

NER. Inertis est nescire quid liceat sibi.

SEN. Id facere laus est quod decet, non quod licet.

NER. Calcat iacentem vulgus. SEN. Invisum opprimit. 455

NER. Ferrum tuetur principem. SEN. Melius fides. 456

NER. Metuant necesse est — SEN. Quidquid exprimitur
grave est. 458

NER. Iussisque nostris pareant. SEN. Iusta impera.

NER. Statuam ipse. SEN. Quae consensus efficiat rata. 460

NER. † Despectus ensis faciet. SEN. Hoc absit nefas.

NER. An patiar ultra sanguinem nostrum peti,
inultus et contemptus ut subito opprimar?

exilia non fregere summos procul

Plautum atque Sullam, pertinax quorum furor 465

armat ministros sceleris in caedem meam,

absentium cum maneat etiam ingens favor

in urbe nostra, qui fovet spes exulum.

tollantur hostes ense suspecti mihi,

invisa coniunx pereat et carum sibi 470

fratrem sequatur. quidquid excelsum est cadat.

NER. Decet timeri Caesarem. SEN. At plus diligi. 457

441 iusto *T(O)* 447 satis *codd. correxit Muellerus de re metr.*
p. 153 449 s. v. esse $\Sigma\Phi L\Pi$ *corr. 5* 454 libet *M* 457 *delevi*
cf. I, 58. 59 458 metuat Φ 460 efficiet Φ 461 despectus *codd.*
respectus Buechelerus despectum ut ensis feriat? *de Wilamowitz* 462
ultro 5 463 invictus *codd. correxit Raphelengius* 467 absentum
 ΣO . — al' furor *Q i. mg.* 471 patrem *D*

SEN. Pulcrum eminere est inter illustres viros,
 consulere patriae, parcere afflictis, fera
 caede abstinere tempus atque irae dare,
 orbi quietem, saeculo pacem suo. 475
 haec summa virtus, petitur hac caelum via.
 sic ille patriae primus Augustus parens
 complexus astra est colitur et templis deus.
 illum tamen Fortuna iactavit diu
 terra marique per graves belli vices, 480
 hostes parentis donec oppressit sui;
 tibi numen incruenta summisit suum
 et dedit habenas imperi facili manu
 nutuque terras maria subiecit tuo.
 invidia tristis victa consensu pio 485
 cessit; senatus, equitis accensus favor;
 plebisque votis atque iudicio patrum
 tu pacis auctor, generis humani arbiter
 electus orbem iam sacra specie regis
 patriae parens: quod nomen ut serves petit 490
 suosque cives Roma commendat tibi.

NER. Munus deorum est, ipsa quod servit mihi
 Roma et senatus quodque ab invitis preces
 humilesque voces exprimit nostri metus.
 servare cives principi et patriae graves, 495
 claro tumentes genere quae dementia est,
 cum liceat una voce suspectos sibi
 mori iubere? Brutus in caedem ducis,
 a quo salutem tulerat, armavit manus:
 invictus acie, gentium domitor, Iovi 500
 aequatus altos ipse per honorum gradus
 Caesar nefando civium scelere occidit.
 quantum cruoris Roma tum vidit sui,
 lacerata totiens! ille qui meruit pia
 virtute caelum, divus Augustus, viros 505
 quot interemit nobiles, iuvenes senes
 sparsos per orbem, cum suos mortis metu

484 nutuque Π] nutuique ΣΦΙΔ 487 votum ΦL. — iudicium
 patrum est ΣΦLΠ *correxerit Lipsius* 489 iam *om. codd.*, *addidit Bothius*
 (tu *Avantius*). — specie sacra ΣΠ sapientia sacra ΦL *correxerit Avantius*
 490 patriaeque p. ΦL 495 cives L (vires v. l.) T²] viros ΣΦΠ (servare
 principi viros patriae graves Σ) 500 g. d. ΣL] domitor gentium ΦΠ
 501 a. a. saepe *codd. correxit Buechelerus* 503 tunc ΦL (non v. l.)
 non ΣΠ *correxi* 506 quos Σ 507 sparsos ΣRD, L et Q v. l.]
 sparsosque TO H² sparsitque LH¹ ut vid. sparsit Q

fugerent penates et trium ferrum ducum,
 tabula notante deditos tristi neci!
 exposita rostris capita caesorum patres 510
 videre maesti, flere nec licuit suos,
 non gemere dira tabe polluto foro,
 stillante sanie per putres vultus gravi.
 nec finis hic cruoris aut caedis stetit:
 pavere volucres et feras saevas diu 515
 tristes Philippi, † hausit et Siculum mare
 classes virosque † saepe cedentes suos
 concussus orbis viribus magnis ducum.
 superatus acie puppibus Nilum petit
 fugae paratis, ipse periturus brevi: 520
 hausit cruorem incesta Romani ducis
 Aegyptus iterum; nunc leves umbras tegit.
 illic sepultum est impie gestum diu
 civile bellum. condidit tandem suos
 iam fessus enses victor hebetatos feris 525
 vulneribus, et continuit imperium metus.
 armis fideque militis tutus fuit,
 pietate nati factus eximia deus,
 post fata consecratus et templis datus.
 nos quoque manebunt astra, si saevo prior 530
 ense occuparo quidquid infestum est mihi
 dignaque nostram subole fundaro domum.
 SEN. Implebit aulam stirpe caelesti tuam
 generata divo Claudiae gentis decus,
 sortita fratris more Iunonis toros. 535
 NER. Incesta genetrix detrahit generi fidem,
 animusque numquam coniugis iunctus mihi.
 SEN. Teneris in annis haud satis clarus ferest,
 pudore victus cum tegit flammās, amor.
 NER. Hoc equidem et ipse credidi frustra diu, 540

516 mersit *Gronovius* pavit *Buechelerus* 517 que om. *D.* —
 sepe ce *i. ras.* 1 m. *Q* 518 c. est o. *QH* locus interpolatus ut vide-
 tur. sparsit Actiacos sinus | concussus proposuit *Buechelerus*. hoc fere
 templamus: traxit et Siculum mare | classes virosque; miscuit gentes
 suis | concussus orbis viribus. tandem aemulus | superatus (suis — viribus.
Rutgerstus V. L. p. 64 sq. conl. Luc. I, 5 certatum totis concussi viri-
 bus orbis) 527 tutum Σ 531 occuparo: ro *i. ras.* QT^2 occupavero
O occupabo LT^1 532 fundato lH^1, T^1 ut vid. 533 implebit *R*
 implevit $\Sigma Q L II$ 537 coni. numq. Φ 538 clarus] clara est *codd.* cor-
 rexit *Th. Mommsenus*. — ferest] fides *codd.* correxi

manifesta quamvis pectore insociabili
 vultuque signa proderent odium mei;
 tandem quod ardens statuit ulcisci dolor.
 dignamque thalamis coniugem inveni meis
 genere atque forma, victa cui cedat Venus. 545
 Iovisque coniunx et ferox armis dea.
 SEN. Probitas fidesque coniugis, mores pudor
 placeant marito: sola perpetuo manent
 subiecta nulli mentis atque animi bona;
 florem decoris singuli carpunt dies. 550
 NER. Omnes in unam contulit laudes deus
 talemque nasci fata voluerunt mihi.
 SEN. Recedet a te (temere ne credas) amor.
 NER. Quem summovere fulminis dominus nequit,
 caeli tyrannum, saeva qui penetrat freta 555
 Ditisque regna, detrahit superos polo?
 SEN. Volucrem esse Amorem fingit immitem deum
 mortalis error, armat et telis manus
 arcuque sacras, instruit saeva face
 genitumque credit Venere, Vulcano satum: 560
 vis magna mentis blandus atque animi calor
 Amor est; iuventa gignitur, luxu otio
 nutritur inter laeta Fortunae bona.
 quem si fovere atque alere desistas, cadit
 brevique vires perdit extinctus suas. 565
 NER. Hanc esse vitae maximam causam reor,
 per quam voluptas oritur; interitu caret,
 cum procreetur semper humanum genus
 Amore grato, qui truces mulcet feras.
 hic mihi iugales praeferat taedas deus 570
 iungatque nostris igne Poppaeam toris.
 SEN. Vix sustinere possit hos thalamos dolor
 videre populi, sancta nec pietas sinat.
 NER. Prohibebor unus facere quod cunctis licet?
 SEN. Maiora populus semper a summo exigit. 575
 NER. Libet experiri, viribus fractus meis

541 insociabili *OD*] insaciabili *ΣΦLHT*¹ insanabili *T*² 543 ur-
 gens *L* 545 cedat *ΦL*] cedet *ΣΠ* 553 recedat *codd. correxit Bo-*
thius 559 arcusque (artusque *OH*) sacros *codd. correxit Buechelerus*
 562 iuventae *MO*² 566—569 *Senecae continuant ΣΦLΠ Neroni tri-*
buit O (Delrio) 571 i. meis *Φ* 572 posset *ΣΦLΠ corr. l (Baehren-*
sius miscell. crit. p. 119). — sinet *Φ* 574 prohibeor *QLD* 575 p.
 s. *ΣΠ*] semper populus *ΦLH* 576 fractus *ΣDH*] fractis *ΦLTO*

an cedat animis temere conceptus favor.

SEN. Obsequere potius civibus placidus tuis.

NER. Male imperatur, cum regit vulgus duces.

SEN. Nihil impetrare cum valet, iuste dolet. 580

NER. Exprimere ius est, ferre quod nequeunt preces?

SEN. Negare durum est. NER. Principem cogi nefas.

SEN. Remittat ipse. NER. Fama sed victum feret.

SEN. Levis atque vana. NER. Sit licet, multos notat.

SEN. Excelsa metuit. NER. Non minus carpit tamen. 585

SEN. Facile opprimetur. merita te divi patris
aetasque frangat coniugis, probitas pudor.

NER. Desiste tandem, iam gravis nimium mihi,
instare: liceat facere quod Seneca improbat.

et ipse † populi vota iam pridem moror, 590

cum portet utero pignus et partem mei.

quin destinamus proximum thalamis diem?

AGRIPPINA

Tellure rupta Tartaro gressum extuli,

Stygiam cruenta praeferens dextra facem

thalamis scelestis: nubat his flammis meo 595

Poppaea nato iuncta, quas vindex manus

dolorque matris vertet ad tristes rogos.

manet inter umbras impiae caedis mihi

semper memoria, manibus nostris gravis

adhuc inultis: reddita est meritis meis 600

funesta merces puppis et pretium imperi

nox illa qua naufragia deflevi mea;

comitum necem natique crudelis nefas

deflere votum fuerat — haud tempus datum est

lacrimis, sed ingens scelere geminavit nefas. 605

perempta ferro, foeda vulneribus sacros

intra penates spiritum effudi gravem

577 animus *Nl* 581 e. vix *M* 582 dirum *l* 583 remittat *ΣΠ*]
permittat *ΦL*. — sed vict. fama f. *Φ* f. servitium feret *O* 584 varia *Q*
587 frangat *ΜΠ*] fragat *N* frangant *ΦLH* 590 en *T*¹. — nota *Σ*. —
iam om. *H*¹. — *Poppaeae nomen desiderari et versum sic fere refingen-*
dum esse Buechelerus vidit: iam pridem et ipse vota Poppaeae moror
(populi vota ad prolem Trevelthius refert). 591 ac *Φ* 593 *inscr.*
Agrippina mater Neronis *NQOH* mater neronis s. agrippina *M* agrippa
mater Neronis *T* Antigona. Ottavia. societas Romanorum *D* 596 pepea
L poppeia *T* 600 reddita et meritis *codd. correxit Buechelerus* 602
nox *D*] vox *ΣΦΠ* et *L i. ras. 1 m.* 603 crudele *Φ* 606 sacris *Σ*
607 inter *L*

erepta pelago, sanguine extinxi meo
 nec odia nati: saevit in nomen ferus
 matris tyrannus, obrui meritum cupit, 610
 simulacra, titulos destruit matris metu
 totum per orbem quem dedit poenam in meam
 puero regendum noster infelix amor.
 extinctus umbras agitat infestus meas
 flammisque vultus noxios coniunx petit, 615
 instat, minatur, imputat fatum mihi
 tumultumque nati, poscit auctorem necis.
 iam parce: dabitur, tempus haud longum peto.
 ultrix Erinys impio dignum parat
 letum tyranno, verbera et turpem fugam 620
 poenasque quis et Tantali vincat sitim,
 dirum laborem Sisyphi, Tityi alitem
 Ixionisque membra rapientem rotam.
 licet extruat marmoribus atque auro tegat
 superbus aulam, limen armatae ducis 625
 servant cohortes, mittat immensas opes
 exhaustus orbis, supplices dextram petant
 Parthi cruentam, regna divitias ferant:
 veniet dies tempusque quo reddat suis
 animam nocentem sceleribus, iugulum hostibus 630
 desertus ac destructus et cunctis egens.
 heu, quo labor, quo vota ceciderunt mea?
 quo te furor provexit attonitum tuus
 et fata, nate, cedat ut tantis malis
 genetricis ira quae tuo scelere occidit? 635
 utinam antequam te parvulum in lucem edidi
 aluique, saevae nostra lacerassent ferae
 viscera: sine ullo scelere, sine sensu innocens
 meus occidisses; iunctus atque haerens mihi
 semper quietam cernerēs sedem inferum, 640
 proavos patremque, nominis magni viros,
 quos nunc pudor luctusque perpetuus manet
 ex te, nefande, meque quae talem tuli.
 quid tegere cesso Tartaro vultus meos,
 noverca coniunx mater infelix meis? 645

611 mortis metu *codd. correxit Buechelerus* 615 que *om. TOD*
 617 t. nasci *OD* t. ulcisci *Q* 618 puto *LQ (vulg. v. l.)* 628 cruen-
 tem *M* cruenta *R* cruenti *O* 631 et—ac *ΣΦΛΠ corr. l* 635. 636 *in-*
verso ordine N 636 dedi *LR* 639 meus *ΣQΠ]* mecum *LΦ (Q v. l.)*
 640 sede *Σ* 641 que *om. ΣO* 644 non tegere *Φ (Q vulg. v. l.)*

OCTAVIA

Parcite lacrimis urbis festo
 laetoque die, ne tantus amor
 nostrique favor principis acres
 suscitet iras vobisque ego sim
 causa malorum. non hoc primum
 pectora vulnus mea senserunt:
 graviora tuli; dabit hic nostris
 finem curis vel morte dies:
 non ego saevi cernere cogar
 coniugis ora,
 non invisos intrare mihi
 thalamos famulae;
 soror Augusti, non uxor ero.
 absint tantum tristes poenae
 letique metus.
 scelerum diri, miseranda, viri
 potes hoc demens sperare memor?
 hos ad thalamos servata diu
 victima tandem funesta cades.
 sed quid patrios saepe penates
 respicis udis confusa genis?
 propera tectis efferre gradus,
 linque cruentam principis aulam.

650

655

660

665

CHORVS

En illuxit suspecta diu,
 fama totiens iactata dies:
 cessit thalamis Claudia diri
 pulsa Neronis, quos iam viatrix
 Poppaea tenet, cessat pietas
 dum nostra gravi compressa metu
 segnisque dolor.
 ubi Romani vis est populi,
 fregit claros quae saepe duces,
 dedit invictae leges patriae,
 fasces dignis civibus olim,

670

675

646 *inscr.* Octavia. chorus ΣQH 649 sum ND^1H^1 652 dabis
 Σ (*M. vulg. v. l.*) 653 mortem Q (*vulg. v. l.*) OD 654 saevae *codd.*
correxil Avantius. — cogar Σ] cogor $\Phi L\Pi$ 661—668 *choro tribuit O*
 661 scelerum OD , *L v. l.*] socerum $\Sigma\Phi$ soror LTH , *R v. l.* soror o *L v. l.*
 662 hoc $NRODL^2$] haec MQL^1TH 675—681 *dimetri in codd.*

iussit bellum pacemque, feras 680
gentes domuit,
captos reges carcere clausit?
gravis en oculis undique nostris
iam Poppaeae fulget imago,
iuncta Neroni! 685
affligat humo violenta manus
similes nimium vultus dominae
ipsamque toris detrahat altis,
petat infestis mox et flammis
telisque feris principis aulam.

NVTRIX POPPAEAE

Quo trepida gressum coniugis thalamis tui 690
effers, alumna, quidve secretum petis
turbata vultu? cur genae fletu madent?
certe petitus precibus et votis dies
nostris refulsit: Caesari iuncta es tuo
taeda iugali, quem tuus cepit decor, 695
contempta Senecae tradidit vinctum tibi
genetrix Amoris, maximum numen, Venus.
o qualis altos quanta pressisti toros
residens in aula! vidit attonitus tuam
formam senatus, tura cum superis dares 700
sacrasque grato spargeres aras mero,
velata summum flammeo tenui caput;
et ipse lateri iunctus atque haerens tuo
sublimis inter civium laeta omina
incessit habitu atque ore laetitiam gerens 705
princeps superbo: talis emersam freto
spumante Peleus coniugem accepit Thetin,
quorum toros celebrasse caelestes ferunt,
pelagique numen omne consensu pari.
quae subita vultus causa mutavit tuos? 710
quid pallor iste, quid ferant lacrimae doce.

686 affligat *O*] affligat $\Sigma\Phi LTDH^2$ affliga *H*¹ *cf. v. 796* 688 petat
infelix *codd. correxit Grotius* 690 *inscr. nutrix. Poppaea* 691 quodve
 $\Sigma RLII$ quove *Q correxit Q v. l.* 692 manant *QTOD* 696 et culpa
Senecae (senecte *M*) *codd. correxi* (culpata Senecae *Peiperus*). — vic-
tum ΣTH 701 que *om. II.* — spargens *NOH* 702 flamine Φ (*R*,
Q v. l.) 703 herens: he *i. ras. 2 m. T* horrens *D* 704 omina: mina
i. ras. 2 m. T omnia *L* ora *Q* 705 ore *om. Q* ope *R* 708 quorum:
o *i. ras. 2 m. T* quarum Σ 709 consessu *O*

POPPAEA

Confusa tristi proximae noctis metu
 visuque, nutrix, mente turbata feror,
 defecta sensu. laeta nam postquam dies
 sideribus atris cessit et nocti polus, 715
 inter Neronis iuncta complexus mei
 somno resolvor; nec diu placida frui
 quiete licuit. visa nam thalamos meos
 celebrare turba est maesta: resolutis comis
 matres Latinae flebiles planctus dabant; 720
 inter tubarum saepe terribilem sonum
 sparsam cruore coniugis genetrix mei
 vultu minaci saeva quatiebat facem.
 quam dum sequor coacta praesenti metu,
 diducta subito patuit ingenti mihi 725
 tellus hiatu; lata quo praeceps toros
 cerno iugales pariter et miror meos,
 in quis residi fessa. venientem intuor
 comitante turba coniugem quondam meum
 natumque; properat petere complexus meos 730
 Crispinus, intermissa libare oscula:
 irrupit intra tecta cum trepidus mea
 ensemque iugulo condidit saevum Nero.
 tandem quietem magnus excussit timor;
 quatit ossa et artus horridus nostros tremor 735
 pulsatque pectus; continet vocem timor,
 quam nunc fides pietasque produxit tua.
 heu quid minantur inferum manes mihi
 aut quem cruorem coniugis vidi mei?
 NVTR. Quaecumque mentis agitat † infestus vigor, 740
 ea per quietem sacer et arcanus refert
 veloxque sensus. coniugem thalamos toros
 vidisse te miraris amplexu novi
 haerens mariti? sed movent laeto die

714 iam *RD* 721 *om. Q.* — tubarum *LII*] turbarum *NRD* tur-
 batum *M* 723 saevam *QO* 725 diducta *ΣΠ*] subducta *ΦL* (*Q et R*
vulg. v. l.) 726 t. aitu (*induct.*) hiatu *M* t. habitu (*sic: hitu*) *N*
 728 residi (*LTO*) *Peiperus*] resedi *ΣΦDH.* — intuor *ΣDT*] intueor *ΦLOH*
 731 pristinus i. *ΣΠ* pristinis i. *R* pristinus et i. *L* pristinos et i. *Q* *cor-*
rexit Avantius 732 inter *L.* — eum *ΣΠ*] tum *ΦIO* 733 e. *vulgo*
N. — ferum (*vulg. v. l.*) *L* 735. 736 *om. D* 735 ora *codd. correxit*
Buechelerus 736 que *om. TO.* — fort. vocem diu 737 quem *Σ.*
 — perduxit *RD* 740 intentus *Gronovius* agitat intra aestus vigil *de*
Wilamowitz 742 rogos *ΣΦLII* thoros *H² v. l.*

pulsata palmis pectora et fusae comae? 745
 Octaviae discidia planxerunt sacros
 inter penates fratris et patrium larem.
 fax illa, quam secuta es, Augustae manu
 praelata clarum nomen invidia tibi
 partum ominatur. inferum sedes toros 750
 stabiles futuros spondet aeternae domus.
 iugulo quod ensem condidit princeps tuus:
 bella haud movebit, pace sed ferrum teget.
 recollige animum, recipe laetitiam, precor,
 timore pulso redde te thalamis tuis. 755
 POP. Delubra et aras petere constitui sacras,
 caesis litare victimis numen deum,
 ut expientur noctis et somni minae
 terrorque in hostes redeat attonitus meos.
 tu vota pro me suscipe et precibus piis 760
 superos adora, maneat ut praesens status.

CHORVS

Si vera loquax fama Tonantis
 furta et gratos narrat amores
 (quem modo Ledaë pressisse sinum
 tectum plumis pennisque ferunt, 765
 modo per fluctus raptam Europen
 taurum tergo portasse truce),
 quae regit et nunc deseret astra,
 petet amplexus, Poppaea, tuos,
 quos et Ledaë praefere potest 770
 et tibi, quondam cui miranti
 fulvo, Danae, fluxit in auro.
 formam Sparte iactet alumnae
 licet et Phrygius praemia pastor:
 vincet vultus haec Tyndaridos 775

745 pulsata manu Φ 746 dissidia L descidia M desidia Q 748
 augustae LII] augusta ΣQ (*vulg. v. l.*) angusta R 752 quod $MQII$]
 que L (*vulg. v. l.*) RO per N . — tuis M 760 et vota *codd. correxit*
Gronovius 761 praesens metus *codd. correxit Buechelerus* 762 lo-
 quax $ND(T)H^2$] loquar MOH^1 , Q *v. l.* loquor ΦL loquas R *v. l.* 764
 quem ΦLO] que ΣII 765 plummis Σ . — ferunt LQ] ferum ΣRII (fer-
 rum H) 766 europen Σ] europem $LRII$ europam Q 771 al' muta-
 tus Q *i. mg.* 772 dane N danne Φ damne MLH dampne TD dapne O
correxit Avantius. — fulxit Q fulsit RT 773 iactat RLT iactent D
 775 hoc Σ

qui moverunt horrida bella
 Phrygiaeque solo regna dedere.
 Sed quis gressu ruit attonito
 aut quid portat pectore anhelō?

NVNTIVS

- Quicumque tectis excubat miles ducis, 780
 defendat aulam cui furor populi imminet.
 trepidi cohortes ecce praefecti trahunt
 praesidia ad urbis, victa nec cedit metu
 concepta rabies temere, sed vires capit.
 CHOR. Quis iste mentes agitat attonitus furor? 785
 NVNT. Octaviae favore percussa agmina
 et efferata per nefas ingens ruunt.
 CHOR. Quid ausa facere quove consilio doce.
 NVNT. Reddere penates Claudiaē divi parant
 torosque fratris, debitam partem imperi. 790
 CHOR. Quos iam tenet Poppaea concordi fide?
 NVNT. Hic urit animos pertinax nimium favor
 et in furorem temere praecipites agit:
 quaecumque claro marmore effigies stetit
 aut aere fulgens, ora Poppaeae gerens, 795
 afflicta vulgi manibus et saevo iacet
 eversa ferro; membra per partes trahunt
 deducta laqueis, obruunt turpi diu
 calcata caeno. verba conveniunt seris
 immixta factis quae timor reticet meus. 800
 sepire flammis principis sedem parant,
 populi nisi irae coniugem reddat novam,
 reddat penates Claudiaē victus suos.
 ut noscat ipse civium motus, mea
 voce haud morabor iussa praefecti exequi. 805
- CHOR. Quid fera frustra bella movetis?
 invicta gerit tela Cupido:

779 qui *M.* — pectore portat *codd. correxit L. Muellerus* (pectore quid portat *B. Schmidtius d. em. tr. p. 66*) *inscr. nuntius. chorus*
 780 miles exultat *codd.* (milies *M* milles *H*) *correxit Bothius* (m. excubat *Raphelengius*) 784 temere *om. MD* 785 quid *ΦD.* — attonitas *Φ* 786 furore *codd. correxit Gronovius (Grotius)* 787 et *om. Φ*
 790 torosve *Φ* 791 conc. vice *Φ (R vulg. v. l.)* 792 furor *ΣΦLII* *correxit Grotius (cod. Laur. 37, 11)* 795 aut ara *codd. correxit Lipsius* 798 deducta *T*] diducta *ΣΦLII* 800 recipit *codd. correxit Delrio*
 801 edem *ΣOH* 803 iunctus vel uinctus *LRDH*

flammis vestros obruet ignes
 quibus extinxit fulmina saepe
 captumque Iovem caelo traxit. 810
 laeso tristes dabit poenas
 sanguine vestro. non est patiens
 fervidus irae facilisque regi:
 ille ferocem iussit Achillem
 pulsare lyram, fregit Danaos, 815
 fregit Atridem, regna evertit
 Priami, claras diruit urbes;
 et nunc animus quid ferat horret
 vis immitis violenta dei.

NERO

O lenta nimium militis nostri manus 820
 et ira patiens post nefas tantum mea,
 quod non cruor civilis accensas faces
 extinguit in nos, caede nec populi madet
 funerea Roma quae viros tales tulit.
 admissa sed iam morte puniri parum est: 825
 graviora meruit impium plebis scelus;
 at illa, cui me civium subicit furor,
 suspecta coniunx et soror semper mihi,
 tandem dolori spiritum reddat meo
 iramque nostram sanguine extinguat suo. 830
 mox tecta flammis concidant urbis meis,
 ignes ruinae noxium populum premant
 turpisque egestas, saeva cum luctu fames.
 exsultat ingens saeculi nostri bonis
 corrupta turba nec capit clementiam 835
 ingrata nostram ferre nec pacem potest,
 sed inquieta rapitur hinc audacia,
 hinc temeritate fertur in praeceps sua:
 malis domanda est et gravi semper iugo
 premenda, ne quid simile temptare audeat 840
 contraque sanctos coniugis vultus meae
 attollere oculos; fracta per poenas metu

809 quis $\Sigma\Phi LII$ corr. ζ 811 laesi *codd. correxit Bothius* 812
 s. v. *monometer*, deinde *dimetri ad v.* 817 claras, *denique monometer*
 (d. u.) et *duo dimetri codd.* 815 sonare l. Σ 820 *inscr. Nero. pre-*
fectus O Nero rell. 821 n. t. L] tantum nefas $\Sigma\Phi II$ 822 quid ΦL
 824 funerea MO] funera NII funesta ΦL 827 et illa *codd. correxit*
Bothius. — subiecit ΦLO 840 p. est ne ΣOH^2

parere discet principis nutu sui.
sed adesse cerno rara quem pietas virum
fidesque castris nota praeposuit meis.

815

PRAEFECTVS

Populi furorem caede paucorum, diu
qui restiterunt temere, compressum affero.

NER. Et hoc sat est? sic miles audisti ducem?
compescis? haec vindicta debetur mihi?

PRAEF. Cecidere motus impii ferro duces.

850

NER. Quid illa turba, petere quae flammis meos
ausa est penates, principi legem dare,
abstrahere nostris coniugem tantam toris,
violare quantum licuit incesta manu
et voce dira? debita poena vacat?

856

PRAEF. Poenam dolor constituet in cives tuos?

NER. Constituet, aetas nulla quam famae eximat.

PRAEF. Tua temperet nos ira, non noster timor.

NER. Iram expiabit prima quae meruit meam.

PRAEF. Quam poscat ede, nostra ne parcat manus.

860

NER. Caedem sororis poscit et dirum caput.

PRAEF. Horrore vinctum trepidus astrinxit rigor.

NER. Parere dubitas? PRAEF. Cur meam damnas fidem?

NER. Quod parcis hosti. PRAEF. Femina hoc nomen capit?

NER. Si scelera cepit. PRAEF. Estne qui sontem arguat?

865

NER. Populi furor. PRAEF. Quis regere dementes valet?

NER. Qui concitare potuit. PRAEF. Haud quemquam reor.

NER. Mulier, dedit natura cui pronum malo
animum, ad nocendum pectus instruxit dolis.

PRAEF. Sed vim negavit. NER. Vt ne inexpugnabilis

870

esset, sed aegras frangeret vires timor

vel poena; quae iam sera damnatam premet

843 nutu *RΠ*] nutui *MQLH*¹ mutui *N* 846 *inscr.* prefectus. Nero
NDH prefectus nero et populo (p'o) prefectus *T* Nero. perfectus *l* pre-
fectus actus quintus *R* prefectus *QO* prefettus *M* 848 sed miles *Σ*
849 compressus? *Buechelerus* 850 metus *ΣΦΠ* *corr.* *Σ* (*Avantius*). —
impio *ΣΦΠ* *corr.* *Σ* (*Delrio*) 853 tantam *MΦ* (*R, Q v. l.*)] fata *N* ca-
ram *QLΠ* 858 quam t. *Σ* qua t. *ΦΠ* *correx*it *Buechelerus* 859
explicabit *ΦOH, L v. l.* expectabit *ΣTD* expectat *L* *correx*it *Avantius*
862 victum *ΣΦΠ* *corr.* *l* (*Raphelengius*). — astringit *ΦL* 864 quod
Π] quid *ΣΦ* cur *L* 867 qui *Φ*] quis *ΣΠ* *et Q v. l.* 870 totum
*Neroni tribuunt codd. correx*it *Peiperus* 871—932 folio *abrepto*
interierunt in T (ergo *Π* usque ad v. 932 complectetur *codd. DH*)
872 tam s. d. premit *codd. correx*it *Bothius*. — damnata *NR*

diu nocentem. tolle consilium ac preces
et imperata perage: devectam rate
procul in remotum litus interim iube,
tandem ut residat pectoris nostri timor.

875

CHORVS

O funestus multis populi
dirusque favor, qui cum flatu
vela secundo ratis implevit
vexitque procul, languidus idem 880
deserit alto saevoque mari.
flevit Gracchos miseranda parens,
perdidit ingens quos plebis amor
nimiusque favor genere illustres,
pietate fide lingua claros, 885
pectore fortes, legibus acres.
te quoque, Livi, simili leto
Fortuna dedit, quem neque fasces
texere suae nec tecta domus.
plura referre prohibet praesens 890
exempla dolor: modo cui patriam
reddere cives aulam et fratris
voluere toros, nunc ad poenam
letumque trahi flentem miseram
cernere possunt. bene paupertas 895
humili tecto contenta latet:
quatiunt altas saepe procellae
aut evertit Fortuna domos.

OCTAVIA

Quo me trahitis quodve tyrannus
aut exilium regina iubet, 900
si mihi vitam fracta remittit
tot iam nostris et victa malis?
sin caede mea cumulare parat

876 resideat *LD* residiat *R*. — tumor *Q* (vulg. v. l.) *L v. l. D*
877 *inscr.* chorus Φ chorus. ottavia *M* chor. oct. *rell.* 882 ot. fl. *O*.
— gratos *D* gnatos $\Sigma\Phi LOH$ *correx*it Gruterus secundum trium Pala-
tinorum lectionem gracos et graccos 887 levis $\Sigma\Phi LII$ levi ex Palati-
nis aliquot et Coloniensi Gruterus adfert, *correx*it Delrio 888 quam
 Σ (*M v. l. N*; quod *M*) 889 sui *codd.* *correx*it de Wilamowitz 895
possit *RH*¹ ut vid. possis *H*² 896 iacet *O* 898 domos ΦL] domus $\Sigma\P$
899 quodve $\Sigma Q LOH$ ¹] quod me *H*² quove *RD*, *L v. l.* 902 evicta
odd. *correx*it Gronovius 903 si *codd.* *correx*it Gronovius

luctus nostros, invidet etiam
 cur in patria mihi saeva mori? 905
 sed iam spes est nulla salutis:
 fratris cerno miseranda ratem.
 hac en cuius vecta carina
 quondam genetrix, nunc et thalamis
 expulsa soror miseranda vehar. 910
 nullum Pietas nunc numen habet
 nec sunt superi: regnat mundo
 tristis Erinys.
 quis mea digne deflere potest
 mala? quae lacrimis nostris questus 915
 reddat aedon? cuius pennas
 utinam miserae mihi fata darent!
 fugerem luctus sublata meos
 penna volucris procul et coetus
 hominum tristes caedemque feram. 920
 sola in vacuo nemore et tenui
 ramo pendens querulo possem
 gutture maestum fundere murmur.
 CHOR. Regitur fatis mortale genus,
 nec sibi quisquam spondere potest 925
 firmum et stabile * *
 per quae casus volvit varios
 semper nobis metuenda dies;
 animum firment exempla tuum,
 iam multa domus quae vestra tulit: 930
 quid saevior est Fortuna tibi?
 tu mihi primum
 tot natorum memoranda parens,
 nata Agrippae, nurus Augusti,
 Caesaris uxor, cuius nomen 935
 clarum toto fulsit in orbe,
 utero totiens enixa gravi
 pignora pacis, mox exilium

908 haec *L* (*vulg. v. l.*). — en] est *codd. correxit Peiperus* 910
 misera *Σ* 916 reddat *N*] reddet *L* redderet *MΦΠ*. — edon *codd. cor-*
rexit Avantius 918 ablata *codd.* (oblata *D*) *correxit Buechelerus*
 920 cedereque *N* cederemque *M* 924 CHOR. om. *L* 925 quicquam
 (*vulg. v. l.*) *L* 926 lacunam agnovit *Peiperus*. quae sic fere expleri
 possit: stabilem [per cuncta deum tempora vitae] 926 sq. *dimetri in*
codd. 927 que *i. ras. 4 litt. H* (quem et quam *Σ*). — volvitur *RΠ*
 903 nostar *R* 931 tui *N* 933 rursus incipit *T* 936 fulxit *LO*¹

verbera, saevas passa catenas,
 funera, luctus, tandem letum 940
 cruciata diu. felix thalamis
 Livia Drusi natisque ferum
 ruit in facinus poenamque suam.
 Iulia matris fata secuta est;
 post longa tamen tempora ferro 945
 caesa est, quamvis crimine nullo.
 quid non potuit quondam genetrix
 tua quae rexit principis aulam
 cara marito partuque potens?
 eadem famulo subiecta suo 950
 cecidit diri militis ense.
 quid cui licuit regnum in caelum
 sperare, parens tanta Neronis?
 non funesta violata manu
 remigis ante, 955
 mox et ferro lacerata diu
 saevi iacuit victima nati?
 OCT. Me quoque tristes mittit ad umbras
 ferus et manes ecce tyrannus.
 quid iam frustra miseranda moror? 960
 rapite ad letum quis ius in nos
 Fortuna dedit. testor superos —
 quid agis, demens? parce precari
 quibus invisā es numina divum.
 Tartara testor 965
 Erebiq̄ue deas scelerum ultrices
 et te, genitor * * dignum tali
 morte et poena: non invisā est
 mors ista mihi.
 armate ratem, date vela fretis 970
 ventisque petat puppis rector
 Pandatariae litora terrae.
 CHOR. Lenes aurae zephyrique leves,
 tectam quondam nube aetheria

948 textit *THD* 950 tandem f. *O* 955—57 duo dimetri et
 monometer in codd. 958 mittit *H*] mittet *rell.* 959 f. ad m. *MO*
 961 quibus Φ ius quibus in nos *L* 964 quibus ΦL] quis *NII* quisquis
M 966 deos *M* 967 desideramus imprecationem talem: perde ty-
 rannum 972 tandem Phariae $\Sigma\Phi\Pi$ (pharee *T* farie *l*) correxit *Lipsius*
 973 CHOR. om. *M*¹. — lenes ΣL] leves $\Phi\Pi$. — z. lenes *Q* 974 ethe-
 rea $\Sigma Q\Pi$ ethera *R* corr. ζ

qui vexistis raptam saevae
 virginis aris Iphigeniam,
 hanc quoque tristi procul a poena
 portate, precor, templa ad Triviae.
 urbe est nostra mitior Aulis
 et Taurorum barbara tellus:
 hospitis illic caede litatur
 numen superum;
 civis gaudet Roma cruore.

975

980

976 ephigeniam ΣΦΠ effigeniam *L corr. ζ* 980 Maurorum *codd.*
correxerit Lipsius 982 superbum *MQ (vulg. v. l.) O* 983 cuius Σ

Marci Lutii Annei Senece Octavia explicit (*sequitur vita Senecae*) *N*
subscriptio nulla, sequitur tractatus de tragoedia (Isidor. orig. VIII,
7, 5) M sequitur Hercules Octaeus ΦΛΠ

M A N T I S A

VINDICIARVM

HERCVLES [FVRENS]

287 *huc mons et illuc cessit (cecidit codd.)*

Seneca nat. quaest. VI, 25, 2 *si velis credere, aiunt aliquando Ossan Olympo cokaesisse, deinde terrarum motu recessisse et fissam unius magnitudinem montis in duas partes.* Lucan. VI, 347 *postquam discessit Olympo Herculea gravis Ossa manu subitaeque ruinam sensit aquae Nereus.* Claud. rapt. Pros. II, 183 *dissiluit gelido vertex Ossaeus Olympo.* Philostr. imag. II, 14 *τὰ δ' ὄρη διίσταται τὸ ἀποχρῶν τῷ ποταμῷ μέτρον.* cf. Diodor. IV, 18, 6. Strab. p. 430. Athen. p. 639 E. Spanheimius ad Callim. hymn. Del. 105.

490 *Iovi dedisti coniugem, regi dabit (dabis codd.)*

dabit Hercules; cuius nomen et ex antecedentibus facile subauditur et olim subauditum esse docet quod sequitur *viro probante.*

522 *infernus imo sonuit e fundo fragor*

hoc recte dictum esset si ex inferis nunc demum Hercules emergeret; at per viam publicam ad Thebas accedit. amplificavit interpolator quod v. 521 de terra Herculis gressibus calcata et concussa recte dicitur: *cur mugit solum?* male idem ex v. 523 (*est est sonitus Herculei gradus*) iteravit sonandi verbum. denique in animo habuisse videtur Thy. 262 *imo mugit e fundo solum.*

634 *mactetur hostia, hanc ferat virtus notam*

fiatque summus hostis Alcidae Lycus

hostia pro *hostis* reponere non dubitavi, quamquam sciebam voces dactylicas et creticas in interpunctione cum sequentibus fere non coalescere nisi ut in quarto pede synaloephe fiat (cf. v. 1040 *stat ecce ad aras hostia, expectat manum*); illud tamen et sermo et sensus postulare videbatur nec nimium differunt versus qualis est Agam. 206 *captiva Pergama et diu victos Phrygas.* cf. Hf. 922.

999 *huc eat et illuc valva deiecto obice
rumpatque postes.*

altera valva huc, altera illuc acta (Petron. p. 116, 2 *foramen valvae* Prop. III, 31, 12 *et valvae*, *Libyci nobile dentis opus, altera deiectos Parnasi vertice Gallos, altera praebebat funera Tantalidos*) postes rumpat, i. e. valvarum impulsu postes rumpantur. sic Aen. VII, 621 *impulit ipsa manu portas et cardine verso Belli ferratos rumpit Saturnia postes*. vehementius Pyrrhus (II, 479) *correpta dura bipenni limina perrumpit postesque a cardine vellit aeratos* et ipse Hercules Euripidius (v. 999) *σκάπτει μοχλεύει θύρετρα, κἄκβαλὼν σταθμὰ δάμαρτα καὶ παῖδ' ἐνὶ κατέστρωσεν βέλει*. ad alterum vero Vergilii locum certe respexit v. 1001 *perlucet omnis regia* (Aen. II, 483 *apparet domus intus et atria longa patescunt, apparent Priami et veterum penetralia regum*).

1029 *vel stipitem istuc caede nostrorum inlitum
converte* (istum codd.)

iste de ipsa loquentis persona e. g. HO. 269 *omnes in isto corpore invenies feras quas timeat*.

1212 *cumque revocata vice
in se coibunt saxaque in caelum expriment
actis utrimque rupibus medium mare.*

coibit (Symplegas) scribendum duxit Bernardus Schmidt. sed idem figurae ἀπὸ κοινοῦ genus, quo scilicet nomen utramque sententiae partem regens per copulam que ad alteram trahi videtur, in his Tibulli versibus habes (I, 6, 81): *hanc animo gaudente vident iuvenumque catervae commemorant merito tot mala ferre senem*. et aliquanto etiam durius I, 1, 51 *o quantum est auri pereat potiusque zmaragdi*. figuram eandem restituemus Med. 570: *est palla nobis, munus aetherium, domus decusque regni* (non *munus aetherium domus*).

1221 *dira Furiarum loca
et inferorum carcer et sonti plaga
decreta turbae — si quod exilium latet
ulterius Erebo, Cerbero ignotum et mihi:
hoc me abde tellus.*

ad constructionem cf. Oed. 691 *cultus, opulentae dapes, donata multis gratia nostra salus: quid tam beatæ desse fortunæ rear?* et quae ad Phaed. 334 infra adferemus. scripserunt *clusa Furiarum loca*; cf. Thy. 78 *dira Furiarum agmina*, 250 *dira Furiarum cohors*.

TROADES

46 indicare viam volui qua quis feliciori fortasse opera verum inveniat. nam *Aeacidis* genetivum neutiquam probabilem habemus. cf. Neue I² p. 336.

226 ' *Scyros*, non *Syros* cum Petito et Gronovio. Seneca Ovidium sequitur (met. XIII, 175), ille Homerum (I, 668). insulam ad Thraciae litus traxisse, non cum Homeri interprete urbem aliquam Asiae in mente habuisse Senecam greges pingui pascuo nutriti indicant. de capellis Scyriis omnia nota.

729 *hoc fuit illo victore capi*
'ineptissima aut nulla sententia. Seneca scripsit *profuit illo victore capi*. infra (887) *profuit multis capi* sic Iosephus Scaliger; qui fulciendae sententiae adferre potuit lectorem Senecae Claudianum IV. cons. Hon. 116 *profuit hoc vincente capi*. at rectissime habet quod traditum est *hoc fuit*, eadem ratione usurpatum qua Ovidianum illud est *aliquid*: met. XII, 94 *est aliquid non esse satum Nereide* cf. fast. I, 484. VI, 27. trist. I, 2, 53. V, 1, 59. ex Ponto II, 7, 65; 8, 9; 10, 39. rem. 480. her. 11, 11. Burmannus ad Prop. II, 24, 42 (III, 33).

1029 *aequior casum tulit et procellas,
mille qui ponto pariter carinas
obruï vidit tabulaque vectus
naufraga, terris mare dum coactis
fluctibus Corus prohibet, revertit.*

de fati acerbitate conqueri dicit qui cum navicula sua nudus, i. e. lucro et omni commercii fructu destitutus, portum tamen salvus contigerit; contra aequiorem fortunae animum praeberet qui summo cum vitae periculo naufragus ad litus contenderit, dummodo praeter suam ipsius navem mille alienae mari submersae perierint. sententiam, quae in tradita lectione (*tabulaque litus | naufraga, terris mare cum coactis | fluctibus Corus prohibet reverti* E *naufraga spargi* A) nulla est, hoc modo restituisse nobis videmur; imagine eadem Seneca usus est HO. 115 *non puppis lacerae fragmina colligit, ut litus medio speret in aequore*. cf. Oct. 324 *alii lacerae puppis tabulis haerent nudi fluctusque secant, repetunt alii litora nantes*. Prop. IV, 7, 53 *hunc parvo ferri vidit nox improba ligno*. Ovid. Ibid. 17 *cumque ego quassa meae complectar membra carinae, naufragii tabulas pugnare habere mei*. addam sequioris aetatis scriptorum locos, quibus legendis primum sententiae Troadibus reddendae admonebar, Venanti Fortunati excid. Thur. 111 *imbribus infe-*

stis si solveret unda carinam, te peterem tabula remige vecta mari et Gregori Turonensis hist. Franc. VI, 26 (71 p. 394 B Migne) *tunc in periculo positi alii nando evaserunt, nonnulli vero arreptis ipsarum navium tabulis attigerunt bitus.*

PHOENISSAE

13

*qua peragrato celer
per saxa monte iacuit Actaeon suis
nova praeda canibus.*

ista satis dure dicta sunt. scilicet non *peragrato per saxa monte*, sed *celer per saxa* coniungi debet, non commode quoniam ipsum nomen nimis tarde sequitur. causa contorti sermonis imitatio Ovidi est qui dixit met. III, 225 de Actaeonis canibus: *ea turba cupidine praedae per rupes scopulosque adituque carentia saxa, quaque est difficilis quaque est via nulla secuntur.* cf. quae de eodem Ovidi loco a Seneca expresso monuimus vol. I p. 116. — ad v. 19 cf. Phaed. 1093 *inlissum caput.*

111

*in altos ipse me immittam regos,
haerebo ad ignes.*

hoc Oedipus dicit: rogum ipse ascendam flammisque ligna ardentia complectens adhaerescam, ut avelli nequeam. iam quod in *E* sequitur: *funebre escendam struem* (in *A* non bene interpolatum legitur: *erectam ad ignes funebrem ascendam struem*) idoneum sensum non praebet, quoniam fortius aliquid et maius fortissimam illam et iam quasi extremam sententiam excipere debet. nescio num quid cogitari possit praeter illud quod restitui, ut dicat nimirum Oedipus toto se corpore flammis semet insinuaturum: *funebri abscondar strue.*

MEDEA

205 *sceptris superbas quisquis admovit manus.*

non sine consilio verbum posuit poeta stoicus. dicit enim feroces fieri mores hominis ubi primum sceptrum attigerit; significantius igitur *admovit* quam quod commodiorem praeberet sententiam *adsuevit*. sic Tro. 152 *non adsuetas ad sceptrum manus post terga dabit* Lucan. VIII, 452 *nil pudet adsuetos sceptris.*

, 344 *spargeret arces (astris codd.) nubesque ipsas
mare deprensum*

aptius per gradum augeri imago non potuit quam ut primum scopulorum cacumina, deinde nubes ipsae expressa aqua aspergi

dicerentur. illud in eadem re Valerius Flaccus IV, 687 *sic ima fremunt fluctuque coacto angitur et clausum scopulos super effluit aequor*. alterum haud raro: HO. 817 *et nubes vago spargit cruore* Verg. Aen. III, 423 *et sidera verberat unda* Lucan. X, 320 *spuma tunc astra lacessis*. — sequens versus (*palluit audax Tiphys et omnes labente manu misit habenas*) Statii admonet in Thebaide V, 412 *ipse graves fluctus clavemque audire negantem lassat agens Tiphys palletque*.

397 *si quaeris odio, misera, quem statuas modum,
imitare amorem.*

quod Madvigius proposuit adv. II p. 123 et iam N. Heinsius adv. p. 122 'haud dubie scribendum' pronuntiavit *metire amorem*, id huic loco parum convenit, quamquam verbo isto sane uti potuit Seneca et similiter usus est epist. 24, 2 *et quodcumque est illud malum tecum ipse metire ac timorem tuum taxa*. Medea vero minime dicit adhuc se insanum in modum amare Iasonem (amorem autem praeteritum metiri nequit), sed olim amasse se et amantem immania scelera perpetrasse: hac una in re odium suum ut amorem imitetur incitat.

447 *fugimus, Iason: fugimus.*

scilicet olim fugisse se, i. e. Colchis, nunc iterum fugere dicit. quod sententiae acumen captasse poetam certum est, ut qui tribrachyn in trimetrorum initiis non admisit.

516—520 Medea sè utroque rege superiorem gloriatur discessuram esse; statim (522) Iasonem ut secum fugiat hortatur, deinde (527) iterum ad pugnam se paratam dicit. qua in re non miramur quod animi affectibus in diversum agitur, sed quod bis eadem ratione. Iason vero postquam utrimque regem imminere dixit (516 *hinc rex et illinc*), insequitur: *Acastus instat* (521), id quod minus est quam duo reges instare; pergit potissimam timoris causam adiciens (525): *et quis resistet, gemina si bella ingruant, Creο atque Acastus arma si iungant sua?* id quod non diversum est ab illo: *hinc rex et illinc*. hac de re certius est iudicium, patet nimirum versus 521 et 525 ineptos esse post v. 516. atqui sententia versu 521 expressa antecedere debet alteram et v. 516 et v. 525 prolatam. ergo vv. 516—520 cumque illis vitium in v. 517 metricum trimetrumque elumbem ac tribus pedibus cum caesura semiseptenaria trochaice cadentibus claudicantem (*fortuna semper omnis infra me stetit*) interpolatori tribuamus sensum satis conspicuum varianti et amplificanti.

PHAEDRA

46

*picta rubenti
linea pinna vano cludat
terrore feras.*

maluit N. Heinsius adv. p. 61, quod nescio an plerisque hunc locum legentibus in mentem veniat, *vano ludat* (nam *vano eludat* Senecae auribus non item placuisset, cf. B. Schmidtius de emend. Sen. trag. p. 28). cui coniecturae favere videtur Grattius (cyneg. v. 85) *ast ubi lentae interdum Libyco fucantur sandyce pinnae linteaue expositis lucent anconibus arma, rarum si qua metus eludat belua falsos. sed cludat terrore feras* exquisitius est et bene declaratur Nemesiani versibus (cyneg. 303) *linea quin etiam, magnos circumdare saltus quae possit volucresque metu concludere praedas, digerat innexas non una ex alite pinnas. namque ursos — — terrificant linique vetant transcendere saeptum.* — ad v. 41 sq. cf. Grat. 223. Nemes. 324.

86

*cuius per omne litus innumerae rates
tenuere pontum*

haec cum sensum idoneum praebeant, cum eis quae secuntur: *quidquid Assyria tenus tellure Nereus pervius rostris secat conciliari nequeunt.* nam ut Nerea secantem intellegamus Asiam ab Aegypto dirimentem sive, ut ait Gronovius, spatium ab Syria usque ad contrarias partes dividentem vel interluentem, sic *quidquid ad litus trahi deberet, quod fieri nequit postquam intercessit tenuere pontum.* apparet autem tellurem potius vi maris in insulas dissectam indicari; atque agitur de Minois thalassocratia id est de regno in insulas. hoc significato *portus* scribendum esse conieci, ut scilicet sequenti sententiae parte addatur *portus insularum esse.* sed sic quoque satis dura est verborum structura et cogitari possunt alia atque aptiora. potest enim genetivus latere a *quidquid* pendens vel terra Assyriae contraria indicata fuisse.

315

*et dies tardo remeavit ortu,
dum tremunt axes graviore curru.*

currus cuius axes graviore aurigae pondere tremunt Lunae videlicet currus est dum a Sole regitur; atqui non illum retinet Phoebus dum novum diem educit. immo donec redeat ab amasio Luna et proprium currum ascendere frater possit, iam longior nox facta est et lux sera prodit. ergo ad Solem germanae vice fungentem relegandus est v. 316.

334 *haec regna tenet puer immitis.*

corrigit *hac*: non maiore iure quam Phoen. 614 (*haec regna ferro quaere*) idem faciunt vel Thy. 1081 in A scriptum est *manuque* ubi v. 1084 *haec arma expedi* eadem ratione ad *manumque* pertinet.

post v. 403 Phaedra, quae in gynaeconiti apparuerat, rursus spectatorum oculis subducitur. nutricem gestibus tristitiam praeferentem adhortatur chorus ut precibus potius vacet quam questibus.

451 *discripsit* tenendum erat, cf. I p. 23 adn.

472 *vacuum sine ullis classibus stabit mare
alesque caelo derit et silvis fera.*

sine classibus mare stabat ante Argonautas; sic Statius silv. III, 2, 73 *ante rates pigro torpebant aequora somno*, et apte inter ἀδύνατα Ovidius navium defectu utitur ex Pont. IV, 5, 41 *nam prius umbrosa carituros arbore montes et freta velivolas non habitura rates*. Venus vero ut aethera avibus, nemora feris implet, sic aequora piscibus: Ovid. fast. IV, 105 *vis eadem lato quodcumque sub aequore vivit servat et innumeris piscibus implet aquas*. restituimus igitur cum piscibus legitimum rerum ordinem quem tenuerunt e. g. Ovidius met. I, 74 *cesserunt nitidis habitandae piscibus undae, terra feras cepit, volucres agitabilis aer*, Musa rhetor apud Senecam controv. X praef. 9 *quidquid avium volitat, quidquid piscium natat, quidquid ferarum discurrit nostris sepelitur ventribus*, Vespa in Riesii A. L. I, 199, 66 *silva feras tribuit, pisces mare et aura volucres*.

673 *emittis E* recte. item v. 820 *perspice*.

1203 *impium rapite atque mersum premite perpetuis malis*. non satis apte Tartarus amnesque Tartari et 'lacus torpentes' ut *rapiant*, aptissime vero monstra saeva undaeque vasti maris invocantur ut *in altos gurgites rapiant* patrem scelestum. quod posui *impium abdite* efficit ut verbis apte electis sententia sensim augeatur (*abdite* — *rapite*; *abdite* — *mersum premite*), praeterea ut evanescat dactylus in secundo pede; quem etiam Med. 743 non recte mihi traditum videri suo loco significavi.

OEDIPVS

171 sq. non recte tractavi I p. 193. nam Cerberum catenas rupisse nihil ad Thebas: ipsum Thebana in regione errare manifeste dictum est. duritiem sermonis illic notatam

- minuimus verbo v. 173 restituto. finiri terrorum infernalium catalogum canum Thebanorum (hoc unum *canes Amphionii* significare possunt) ululatu incredibile est: latrare consentaneum Hecatae canes. ergo amissa est loci indicatio quam antea nusquam omisit.

878 *truces* iam Peiperus proposuit in suppl. praef. p. 33.

956 *hi maritales statim | fodiantur oculi.*
pulcherrima emendatione Madvigius restituerat: *di maritales.* adiecisse mihi videor quod relictum erat scribendo *di maritales, satin? fodiantur oculi.* cf. 938 *hoc patri sat est; quid deinde matri?* 954 *et flere satis est?* 970 *plusque quam satis est fuit.* formam *satin* tuetur similis altera *viden* Phoen. 394 HO. 1207.

AGAMEMNON

240 *referemur illuc, unde non decuit prius
abire; sed nunc casta repetatur fides.*

sed sensu ad *unde non decuit abire* pertinet, constructione Graecanica. vide e. g. Xen. anab. III, 1, 4 ἣν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς οὔτε στρατηγὸς οὔτε λοχαγὸς οὔτε στρατιώτης ὦν συνηκολούθει, ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἰκοθὲν ξένος ὦν ἀρχαῖος. in Etrusco *sed,* non *vel* illud Gronovii extare monui I p. 32.

476 *adversus Euro Zephyrus et Boreae Notus.*

non in eo offendimus quod in sequenti tempestatis descriptione Notus et Eurus iterum, sed quod ita nominantur (481. 482) quasi nunc demum ventis reliquis accedant (481 *nec manet in Austro*).

506 *sed trunca toto puppis Ionio natat.*

quamvis incuriosus sit Seneca locorum situs, credi non potest hominem Italum ignorasse nomen maris litora Italiae adluentis; praesertim cum v. 565 inter Ionium et Phrixium mare doctum discrimen fiat et Phoen. 610 Ionii maris nomen sine dubio corruptum sit.

THYESTES

300 *liberos eius rudes
prece commovebunt.*

verum est *eius* hoc uno loco in Senecae tragoediis extare; sed eo non magis moveor ut spurium habeam, quam v. 1052 ut proceleusmaticum improbem: priore enim loco necessarium est

pronomen ut intellegatur quales dicantur liberi, alterius sententiae aptiora traditis verba inveniri non potuerunt. sin vero traditum esset v. 1052 *sceleri modus debetur ut facias scelus, non ubi reponas*, hoc quin corruptum esset nullus dubitarem.

336 *tandem regia nobilis,
antiqui genus Inachi,
fratrum composuit minas.*

v. 337 Argivos chorus adloquitur. indicatur hoc carminis prooemio actionis progressus: iam enim choro innotuit reditum esse Thyestem, quem arcessere vixdum decrevit Atreus quemque v. 404 iam adesse merito miramur.

388 *rex est qui metuit nihil,
rex est qui cupiet nihil.*

v. 380 et 390 nimis arte inter se cohaerent, v. 390 nimis artificiose praeparatus est versibus 381—387, quam ut intercedentem pati possimus mancā sententiam *rex est qui metuit nihil*. nam v. 389 *cupiet* nec ferri nec emendari posse olim monuimus. praeterea autem carminis contextus nullam dubitandi materiem praebet.

HERCVLES [OETAEVVS]

441 *caelestis ira quos premit miseros facit,
humana nullos.*

hunc locum dum tracto vol. I p. 219 non intellegebam humanam iram quos premit nullos facere dici, i. e. penitus pessum dare. monuit Habruckerus. item locos quos per versuum transpositionem sanare ibidem temptavi, 510 sq. et 563 sq., illum faciliore remedio, i. e. recta interpunctione sanandum, hunc recte traditum esse longa dies docuit.

520 *tabum fluente vulneris dextra excipit
traditque nobis ungulae insertum suae.*

tabum fluentem E, *tabem fluentis* A. primum moneo *tabum*, non *tabem* probare Etruscum sequenti versu praebentem, quod omisit Peterus, *insertum*, non *insertam*. cf. Neue I p. 491. ergo non est verisimilis Burmanni coniectura *tabem fluentem*. prorsus me fugit quid significare velit Muellerus (de re metr. p. 377) *tabum fluentum*; nec facile quisquam concedet harundinem *tabo fluentem* (sic Peiperus) ungulae insertam tradi posse. quod ipse posui *fluente dextra* non ita intellectum velim ut membra veneno infecta fluere sanie et tabe haud raro dicuntur

(cf. Lucan. IX, 770 *membra natant sanie, surae fluxere* 780 *manant humeri fortesque lacerti, colla caputque fluunt* Sen. contr. exc. VI, 6 *vidimus fluens corpus* et similiter de Mucio Scaevola Seneca epist. 24, 5 *nudis ossibus fluentem manum*, de Polyphemo Vergilius Aen. III, 626 *vidi atro cum membra fluentia tabo manderet*), sed ut membra suo vigore per somnum mortem morbum privata non tantum languescere (Herc. Oet. 975 *teque languenti manu non audit arcus*) labi (Aen. XI, 818 *labuntur frigida leto lumina*) deficere (Tib. I, 1, 60 *te teneam moriens deficiente manu*), sed fluere etiam et natare audimus, ut Stat. Theb. XI, 558 *ora natantia leto* Sil. XII, 19 *inlecebris somni torpentia membra fluebant*. eodem redit quod homines luxu fluere et alii dixerunt et Seneca (Phaed. 205 *fluitque luxu* epist. 78, 25 *delicatis et luxu fluentibus magisque animo quam corpore morbidis* de provid. 4, 5 *si divitiis difffluis*). fortiore significato Plato Phaed. 87 d *εἰ γὰρ θεοὶ τὸ σῶμα καὶ ἀπολλύοιτο ἐν ζῶντος τοῦ ἀνθρώπου*.

1201 *pro ferae victae ferae* (o codd.)

cf. v. 770 *pro diem infandum diem*. 1803 *pro nimis felix nimis*. 756 *o lares miseri lares*.

1561 *laudis est purum tenuisse ferrum,
cumque regnabas, minus in procellis
in tuas urbes licuisse fatis.*

laudem regi in eo quaerendam esse dicit, ut et ipse clementem populis animum praebeat et clades adversa fortuna hominibus inlatas quantum possit leniat; sic fatis minus saevire licebit, quam si nemo vulneribus quae inflixerint medeatur. inutile et interpolatoris A commentum (*minimum cruentis in tuas urbes licuisse fatis*) et Gronovii (*minimum procellis — fati*) Heinsiique (adv. p. 287 *minus inpotenti — fato*).

OCTAVIA

26 *modo cui totus paruit orbis
ultra Oceanum
cuique Britanni terga dedere.*

versum 27 post sequens metrum posuit Buechelerus l. s. et plane quidem ita in apocolocyntosi Seneca: *Britannos ultra noti litora ponti*. sed defendi videtur epexegetis in Octaviae cantico eodem rerum ordine qui extat v. 38 *cuius imperio fuit subiectus orbis, paruit liber diu Oceanus et recepit invitus rates. en qui Britannis primus imposuit iugum e. q. s.*

36 ad Fortunam non ipsam corruentem, sed impetu suo domum stirpemque Claudii evertentem non quadrat quod e Raphelengii coniectura receperunt Gronovius Bothius Richter *labantis*. quod traditum est *latentis* ut recte traditum sit, dubitandum erit de Fortuna; apte enim ultor aliquis daemon diceretur *λανθάνειν ὑπ' ὀλβῷ τῷ ὑποούλῳ*: non apte Fortuna, quae non est mala Fortuna, sed dea bonorum aequae ac malorum auctor. eo quod proposui et sensus restitui et corruptela facile explicari videtur.

100 *toleranda quamvis patiar, haud umquam queant
nisi morte tristi nostra finire mala.*

nihil hic corruptum esse sequentia docent. hoc enim dicit: quamvis quae patior ferri possint, tamen in hac rerum mearum indigna condicione ingrata mihi vita est; de meliore vero statu olim futuro prorsus post scelera illa desperandum. ergo mala mea, etiamsi mortem ipsa non afferant, finem tamen nisi mortem nullum habebunt.

853 *abstrahere nostris coniugem tantam toris*
cf. 953 *parens tanta Neronis* 698 *o qualis altos quanta pressisti toros* (Ovid.) her. 15, 267 *nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum coniuge.*

C O R R I G E N D A

- p. 17 *adn.* obuius] 485 obuius
p. 22 *adn. adde:* 670 afficti 1 *m.* afficti 3 *m.* *E*
p. 87 *adn. v. 218 dclevit] delevit*
p. 168 *v. 1192 qeior] peior. — puod] quod*
p. 245 *v. 141 vestus] vectus*
p. 368 *in marg. 856] 855*
-

INDEX NOMINUM.

- Abydo Phoen. 611
 (Absyrtus) parvus comes *Medeae*
 Med. 131 neci traditus Med. 473
 (Absyrti) cruor perfudit arva Med.
 452 umbra Med. 963
 Acastus Med. 257. 521. 526 (Aca-
 stus) Thessalicus dux Med. 415
 Acharneus (Acharnan *codd.*) Phaed.
 22
 Achelous Ho 300. 496 Acheloi Ho 586
 Acheron Hf. 715 Oed. 578 Th. 17
 Ho 1951 Acherontis Phaed. 1200
 Ag. 607 Acheronte Phaed. 98
 Th. 1016 Oct. 339
 Achilles Tr. 204. 242. 806. 943.
 955 Ag. 178. 208. 619 Achillis
 Tr. 194. 232. 292. 323. 666. 940.
 986. (990). 1001. 1121 Achilli Tr.
 244. 306. 1158 Ag. 186. 748
 Achillem Ag. 159 Oct. 814 Achil-
 len Tr. 177 Achille Tr. 343.
 344. 347. 447 (Achilles) Thes-
 salicus dux Tr. 181 Thessalus
 dux Tr. 362 trux puer Tr. 832
cf. Aeacos, Pelides
 Achivum (*gen.*) Tr. 1119 Achivis
 Tr. 853 Achivae gentis Med. 227
 Achaicum Argos Th. 122
 Actaea arva Hf. 1164 gens Phaed.
 1149 genus Phaed. 900
 Actaeon Phoen. 14 Oed. 756
 (Acte) *paelex Neronis* Oct. 193 *sq.*
 (Admetus) Pheraeus coniunx Med.
 663
 Adrasti Phoen. 374
 Aeacos Ho 1558 Aeaco Tr. 346
 (Aeacus) Thetidis socer Hf. 734
 Aeacidae (Aeacis *E*) Tr. 46
 (? *Pyrrhi*) Tr. 253 (*Achillis*)
 Aeetae Med. 179. 571 Aeeten (ae-
 tem *E* oetem *A*) Med. 527 (Aeetae
 flammeum pecus Med. 468)
 Aegaeum fretum Tr. 226 freta
 Phoen. 313 pontus Oed. 488
 Aegei coniunx (*Medea*) Phaed. 563
 Aegisthus Ag. 927 Aegisthe Ag.
 49. 233. 260. 979. 986 (Aegi-
 sthus) auctore Phoebos genitus
 Ag. 294
 Aegoceros Th. 864
 Aegyptus Oct. 522 Aegypti regis
 Hf. 498
 Aeolia virgo (*Creusa*) Med. 105
 senex (*Sisyphus*) Phaed. 1231
 Aesonio duci (*Iasoni*) Med. 83
 Aethiopas binos Hf. 38
 Aetna Med. 410 Hf. 660 (?) Aetnae
 Th. 583 Ho. 286 (Aetna) Siculus
 vertex Ho 1308 | Aetnaeum an-
 trum Phaed. 102 camini Hf. 106
 Ho 1157 fulmen Phaed. 156
 Ho 542 iuga Phaed. 190
 Aetolum genus Ho 319
 Africus Ho 113
 Agamemnon Ag. 39. 396a. 779.
 932. 962 Th. 326 Agamemno
 Ag. 514 Agamemnonis Ag. 245
 (Agamemnon) regum maximus
 rector Tr. 978 ignavus ductor
 ac fortis pater Ag. 236 | Aga-
 memnonii currus Tr. 154 laurus
 Ag. 356 *cf. Atrides*
 Agaue Phoen. 363 Oed. 616 Agauen
 Oed. 933 (Agaue) *maenas* Phoen.
 15 *sq.* Oed. 435 *sq.* Cadmea mater
 Oed. 1006
 Agenoris natus (*Cadmus*) Oed. 715
 Agrippa (*M. Vipsanius*) Oct. 934
 (Agrippina) Augusta Oct. 748 pa-
 rens Neronis Oct. 953 noverca
Octaviae Oct. 21 *Britannici*
 Oct. 171 *uxor Germanici* Oct.
 93 *sq.* (Agrippinae) munere im-
 perium cepit Nero Oct. 94 *mors*
 Oct. 310 *sq.* *tituli destructi a*
Nerone Oct. 611
 Ajax melior Ag. 210 Aiakis Tr.
 844 Aiaci Tr. 316 *minor* Ag.

533. 543 Aiaci Ag. 513 Aiadem
 Ag. 537. 538
 Alanis Th. 630
 Albin Med. 374
 (Alcestis) coniugis Pheraei uxor
 Med. 664
 Alcides Hf. 107. 505. 770. 818.
 1061 Med. 634 Phaed. 843 Ag.
 814. 859 Ho 370. 431. 499. 508.
 765. 771. 850. 910. 1178. 1291.
 1498. 1517. 1608. 1805. 1881.
 1905. 1910. 1972. 1976 Oct. 210
 Alcidae Hf. 84. 204. 357. 440. 509.
 635. 806. 888. 957. 1168 Tr.
 720 Ho 78. 222. 324. 328. 342.
 403. 449. 474. 744. 838. 856.
 913. 996. 1006. 1171. 1190.
 1314. 1337. 1427. 1848. 1717.
 1832. 1887 Alciden Phaed. 849
 Ho 257. 271. 510. 892. 1320.
 1352. 1353. 1493. 1511. 1516.
 1596. 1723. 1761. 1874. 1896
 Alcide (voc.) Hf. 186. 421. 1343.
 Phaed. 1217 Ho 1476 (abl.) Hf.
 398 Ho 924. 1571. 1793
 Alcmena Hf. 22 Ho 1409. 1689.
 1757. 1796. 1853 Alcmenae Ho
 1428 Alcmenes Ho 1825 Alc-
 menae (Alcmenen *A*) Ho 1863
 Alcmenen (Alcmenam *A*) Ho 1777
 1816 Alcmena Hf. 527. 773
 Phaed. 316 Ho 437
 Alcyonas Oct. 7
 Alpheos Th. 131 (Alpheus *A*) Med.
 81 *item* Th. 117 Alpei Phaed.
 505
 Althaea Ho 954 Althaeae Med.
 780 (Althaeae) frater (fratres *A*)
 Med. 644
 Amazon (*Penthesilea*) Tr. 242. 673.
 Ag. 218. (*Hippolyte*) Ho 1185
 (Amazones) armatae peltis Med.
 214 *Atticam invadentes* Phaed.
 399 *sq.* Tanaitis aut Maeotis
 Phaed. 401 gens armifera Phaed.
 909 *a Baccho devictae* Oed.
 479 *sq.* | Amazonium ferrum Ag.
 736 genus (*Hippolytus*) Phaed.
 232 malum (*Hippolyte*) Ho 1450
 Amor Phaed. 349. 354. 574. 634
 Ho 472. 474 Oct. 562 Amoris
 Phaed. 218 Ho 580 Oct. 697
 Amorem Oct. 557 Amore Oct.
 569 (Amoris) *potentia* Phaed.
 185 *sq.* 274 *sq.* *numen refutatur*
 Phaed. 195 *sq.* Oct. 557 *sq.* *cf.*
Cupido
 Amphion Hf. 262 Oed. 612 Am-
 phionis moles Phoen. 566 | Am-
 phionios (*intercidit nomen*) Oed.
 179
 Amphitryon Ho 1248 (Amphitryon)
 Alcidae parens Hf. 204 *all.*
 Amyclas Tr. 70
 Ancaem Med. 643.
 Andromacha Tr. 533. 907. 925.
 Andromache Tr. 968 Andro-
 macham Tr. 576 Andromachen
 Tr. 804 (Andromache) Heotoris
 coniugia Tr. 59
 Anguis *astrum* Th. 870
 Antaeus Hf. 482 Ho 24. 1788 An-
 taeo Ho 1899 (Antaeus) Libyae
 dominus Hf. 1171
 Antenor's coniunx (*Theano*) Tr. 60
 Antigona *tantum in scaenarum*
titulis Phoen.
 Antiope Phaed. 227. 927 (Antiope)
 torva mater *Hippolyti* Phaed.
 658
 (Antonii) *fuga et mors* Oct. 517 *sq.*
 Aonius latex (Ismenus) Med. 80
 Aphidnas Phaed. 24.
 (Aquarii *sideris*) urna Th. 865
 Aquilo Aq. 479 Aquilonis Ho 778
 Aquilone nati Med. 634
 Arabs Phaed. 67 Ho 793 Arabes
 Hf. 910 Med. 711 Arabum dona
 Ag. 807 Arabas Oed. 117
 Araxen (Araxem *A*) Oed. 428 Med.
 373 Phaed. 58
 Arcades *luna vetustiores* Ho 1883
 Arcadum populi Ho 1811 populi
 vetusti Ho 1536 Arcadas Phaed.
 786 Arcadiae nefas (*Herculis*
labor) Ho 980 | (Arcados ursae
 Hf. 130) Arcadii agri Ag. 832
 nemora Hf. 229 sidus Oed. 478
 urbes Ho 16 virgo (*Auge*) Ho
 366
 Arctophylax Th. 874
 Arctos Hf. 6 Oed. 508 Th. 477
 Med. 405 | Arctoum frigus Med.
 683 Oct. 234 nives Oed. 606
 Argo Med. 238. 349. 367 (Argo)
 Thessala pinus Med. 336 Thes-
 salica trabs Ag. 120
 Argos Hf. 1038 Tr. 855 Phoen.

- 283 Oed. 486 Ag. 353. 729.
808. 809 Th. 122. 298. 411.
627 Ho 500. 1800 Argi Th.
119 Argis Tr. 245 Med. 658
Ag. 304. | Argivos Tr. 444 (Ar-
givi) genus Inachi Th. 337 Ar-
giva palaestra Hf. 1124 tellus
Tr. 277 urbs Hf. 1180 | Argolicae
catervae Phoen. 58 classes Hf. 7
Tr. 813 Cleonae Ho 1891 Iuno
Ag. 806 leo Ho 1932 matres
Ho 1508 nurus Phoen. 576 Ho
400 opes Th. 404 tellus Ag.
395a Th. 185 triumphus Tr. 150
turmae Tr. 672 urbes Hf. 59
Ho 37. 418. 1680
Ariadnae Phaed. 245 (Ariadne)
Phaedrae soror Phaed. 662 sq.
760 *nuptiae* Oed. 488 sq.
Aries Th. 850
Armenia silva Th. 732 rupes Ho
241
artes magicae Med. 752 sq. Ho
454 sq.
Asiae Tr. 7. 896 Ag. 205. 785
Asiam Ag. 274
Assarari Tr. 17 Ag. 878
Assyrius odor Phaed. 393 puella
(*Europa*) Ho 553 rex (*Cadmus*)
Phoen. 124 tellus Phaed. 87
(*astra*) dei Hf. 12 turba deorum
Th. 843 numina Ho 1904 *ca-*
dentia in mundi excidio Th.
844 sq.
Astraea *Somni mater* Hf. 1068
virgo Oct. 425 cf. 397 Astraeae
Ho 69
Astyanax Ag. 640 cf. *Hector*
Athenae Phaed. 725 1191 cf. *At-*
tica, Cecropii, Mopsopia
Athos Med. 720 Ho 145. 1048.
1153. 1383 Athon Ho 1730
Atlas Ho 12. 1599 Atlans (Atlas
A) Ho 1908 Atlantides Hf. 11
Atreus Th. 180. 281. 412. 547.
683. 704. 712. 737 Atrei Tr. 341
Atreo Th. 271 Atrea Th. 486
Atreu Th. 513 | Atrides (*Aga-*
memnon) Ag. 410a Atridem Oct.
816 Atrida Ag. 292 minor Ag.
513 Atriden Ag. 275 Atridae Tr.
596 Atridas Tr. 148
(Attica) quae superos innocentes
facere solet Hf. 1344 *regiones*
Phaed. 1 sq. | Attica Eleusin
(Eleusis A) Ho 599 mystae Hf.
847 ora Tr. 842 plaustra (*sidus*)
Med. 314 puppes Ho 84 solum
Phaed. 400 | Atthis Ho 200 At-
thidium chori Phaed. 106
Attin Phrygium Ag. 690
Auge Ho 367
Augei stabuli Hf. 248
Augustus *divus* Oct. 477. 505 *con-*
secratus 529 Augusti (*divi*) Oct.
934 (*Neronis*) Oct. 658. 220
Augusti soror (*Octavia*) Oct.
283 Augusta (*Agrippina*) Oct.
328. 748 Augustum nomen Oct.
251
Aulis Med. 622 Ag. 173 Oct. 979
Aulida Ag. 567
Aurora Ag. 822 Ho 1521 Oct. 2
Auroram Hf. 883 Th. 822 (Au-
rora) genetrix primae lucis Th.
816
Ausonium mare Med. 355. 407
latus Hf. 376
Auster Med. 584 Phaed. 1011 Oed.
632 Ag. 480 Ho 840 Austro
Ag. 93. 481 Ho 103. 778
Averni pallidi fauces Phaed. 1201
Averno magis flebile Phaed. 1147
Bacchus Hf. 16. 66. 472 Phaed.
445 Th. 987 Ho 94 Oct. 209
Bacchi Hf. 697. 1286 Oed. 324
402. 445. 448 Th. 687. 915. 973
Baccho Phoen. 602 Oed. 157.
279. 503 Ag. 886 Th. 467. 701.
900. 983 Ho 701 Bacchum Oed.
471. 487. 566 Th. 65 Bacche
Oed. 113. 407 (Bacchus) Ly-
curgi domitor Hf. 903 proles
fulminis Med. 84 deo recepto
maenas Med. 383 *expeditiones*
Oed. 113 sq. | Bacchas Oed. 617
Bacchis Cadmeis Hf. 134 cf.
Bromius Lyaeus
Baetis Med. 726
Bassaridum cohors Oed. 432
Belias Ho 960
Bella Hf. 695
Bellona Ag. 82 Ho 1312
Bessan Tr. 848
Bistones Ho 1042 Bistonis ales
Ag. 673 Bistonii gregis Hf. 226
Bistoniae matres Ho 1894

(Boeoti) *de bove nominati* Oed. 722 Boeota loca Oed. 666 Boeotios agros Phoen. 129
 Bootes Med. 315 Ag. 70 Oct. 234
 Boreas Med. 316 Oed. 473 Th. 127 Ho 382. 1109 Boreae Tr. 395 Phaed. 936. 1130. Ag. 476 Borean Tr. 841 Ho 113 Borea sati Med. 231
 Briareus Ho 167
 (Briseis) Lyrnesis Ag. 186 Briseide Tr. 222
 Britanni Oct. 28 Britannis (ora Tanais *codd.*) Oct. 41
 Britannice Oct. 169 (Britannicus) *veneno extinctus* Oct. 45 *all.*
 Bromio Phaed. 760
 Bruttium pontum Th. 578 Bruttia unda Ho 650
 Brutus (*M. Iunius*) Oct. 498
 Busiris Ho 26. 1787 Busiridis Hf. 484 Tr. 1105

Cadmus Hf. 393 Phoen. 647 Cadmi Hf. 256 Phoen. 125. 648. Oed. 110. 626 (Cadmus) rex advena Hf. 917 *Thebas veniens* Oed. 712 *sq.* | Cadmeides impiae *apud inferos* Hf. 758 | Cadmeae Bacchae Hf. 134 Cadmeis cistis orgia condita Ho 594 Cadmea gens Oed. 29 mater (*Agauo*) Oed. 1006 matres Oed. 435 nemus Oed. 175 nepos (*Actaeon*) Oed. 750 prata Phoen. 546 progenies Phoen. 392 proles Hf. 268 Thebae Oed. 233 | Cadmeia Ino Oed. 446

Caesar *occisus* Oct. 502 Caesaris (*Germanici*) Oct. 935 Caesari (*Neroni*) Oct. 694 Caesaris nomen Oct. 338

Calchas Tr. 352. 533. 534. 592. 636. 749 Ag. 167 *voc.* Tr. 359 (Calcha *A*) (Calchas) solus fata qui mundi videt Ag. 179 interpres deum Tr. 938

Calchedona Ag. 566

Calliopae genus Orpheus Ho 1034

Calpe Ho 1240. 1253 Calpen Ho 1569

Calydnae (Echinae, Echidnae *A*) Tr. 839

Calydona Tr. 845 | Calydoniae (*Deianirae*) Ho 582

Camena genitus (*Orpheus*) Med. 625

Cancer *sidus* Ho 67 Cancri brachia

Th. 854 Cancro subiecta ora

Phaed. 287 subditus Libys Ho 41

Caphereus (Caphareus *A*) Ag. 560

Ho 777 Capherides petrae (Ca-

pharides *A*) Ho 804

Carystos Tr. 836

Caspiae rupes Hf. 1206 iuga Th.

374 mare Tr. 1105 | Caspias Ho

145

Cassandra Tr. 61. 968. 977 Ag.

691. 952 Cassandram Tr. 37

(Cassandra) Phrygia vates Ag.

189 effrena Phoebas Ag. 588

maenas Ag. 719 famula veridici

dei Ag. 255

Castaliae nemora Oed. 276 Casta-

lium nemus Oed. 712 Castalii

fontis Oed. 229

Castor Med. 230 Castore Med. 88 |

Castorea manu Phaed. 810

Caucasus Med. 709 Phaed. 1135

Ho 1378 Caucasi Hf. 1209 Th.

1048 Ho 1451 Caucasum Med.

43 Ho 1730

Caycus Tr. 228

Cecropii (*Athenienses*) Phaed. 2

Cecropiae nurus Med. 76 terrae

Th. 1049

Cenaei Iovis Ho 102. 783

Centauri Hf. 778 Centauris Hf. 969

Ho 1195. 1925 Centauros Ho

1049

Cephallanum dux (*Vlixes*) Tr. 518

Cerberus Hf. 1107 Tr. 404 Oed.

581 Cerbero Hf. 60. 1224 Cer-

berum Hf. 1333 Ho 23 (Cerbe-

rus) Stygius canis Hf. 783 *pu-*

gna cum Hercule Hf. 783 *sq.*

canis Oed. 171 *sq.* Tartari canis

Ag. 751 canis inferorum Ag.

859 infernus canis Ho 460 canis

Stygius Ho 1257 canis inquietus

Ho 1526 canis inferorum Ho 1601

Tartareus canis Ho 1770 custos

Stygis Ag. 13 custos Stygius

Ho 1257

Ceres Phoen. 219. 371 Med. 761

Oed. 49 Cereris Hf. 697 Phaed.

373 Cereri Phoen. 608 Cererem

Hf. 845 Phaed. 969 (Ceres) fru-

gum potens Hf. 300 spicifera

dea Ho 598

- Ceyca Ag. 681 Ho 197
 Chalcis Tr. 837 Ho 803
 Chaonis quercus Ho 1623 (Chao-
 nias arbores Oed. 728)
 Chaos Med. 741
 Charon Hf. 771 (Charon) navita
 durus senio Oed. 166 sq. *Orphea*
audit Ho 1072
 Charybdis Med. 407 Th. 581 Ho
 235
 Chimaera media Med. 828
 Chiron Hf. 971 Tr. 832 Th. 861
 Chryse Tr. 223
 (Chryses) Phoebeus senex Ag. 176
 (Chryseis) Zminthea spolia Phoe-
 bei senis Ag. 176
 Cilla Tr. 227
 Cinyphio fonte *Hercules purgatus*
 Ho 907
 Cirrhaea templa Ho 92. 1475 Cir-
 rhaeae vatis Oed. 269
 Cithaeron Hf. 234. 335. 979 Phoen.
 13. 31. 256 Oed. 484. 845. 931
 Cithaeronis iuga Hf. 1286 Oed.
 808 Th. 117 plaga Oed. 844
 Claudii Oct. 38 (Claudius) pater
Octaviae Oct. 25. 286 *divus in-*
ter umbras versatur Oct. 134 sq.
 338 sq. 614 sq. 967 *divus* Oct.
 286. 534. 789 Claudia (*Octavia*)
 Oct. 671 Claudiae Oct. 789 Clau-
 diae gentis decus (*Octavia*) Oct.
 534 Claudia proles Oct. 278
 Cleonae Ho 1891 Cleonas Ho 1811 |
 Cleonaeum caput (*leonis*) Hf. 798
 Clotho Th. 617 Ho 769 Oct. 15
 Clytaemnestra *tantum in scae-*
narum titulis (sic: Clytemestra)
 Ag. (Clytaemnestra) regina Da-
 naum et inclitum Ladae genus
 Ag. 125 Tyndaris Ag. 162. 306
 Leda sata Ag. 234 Helenae soror
 Ag. 907
 Cnosius (Gnosius *codd.*) Minos Hf.
 733 monstrum Phaed. 649 puella
 (*Ariadne*) Hf. 18 quaesitor (*Min-*
os) Ag. 24 rex Oed. 892 Cno-
 siacis ictibus Ho 161
 Cocyti Hf. 686 Ho 1963 Cocyto
 Hf. 870
 Colchus Tr. 1104 Colchi Med. 164.
 983 Colchos Med. 451. 527
 Colchis Med. 197. 703 | Colchus
 Aeetes Med. 179 Phasis Phaed.
 907 | Colchico regno Med. 225 |
 Colchis Med. 871 Colchide no-
 verca (*Medea*) Phaed. 697
 cometa Oct. 231 sq.
 coniugales dei Med. 1
 Corinthos Med. 35 (Corinthus *A*)
 Th. 629 Corinthi aera Med. 796
 Corinthius Isthmus Th. 124 po-
 pulus Oed. 784
 (Cornelia) *Gracchorum mater* Oct.
 882
 Corsici maris Oct. 382
 Corus Tr. 1033 Ag. 484 Corum
 imbriferum Med. 1131 Coro Med.
 412 Phaed. 737. 1013 Th. 578
 Ho 650 coris Ag. 599
 Corybantes Ho 1877
 Creo (*Iocastae frater*) Oed. 203.
 205 Creontis (*Megarae patris*)
 Hf. 495 Creonti Hf. 643 Creo
 (*Creusae pater*) Med. 178. 246.
 490. 514. 521. 526 Creontis Med.
 143 Creontem Med. 415
 Creta Phaed. 85 Ho 1882 Crete
 Tr. 820 Ho 1874 (Cretae) populi
 centeni Phaed. 150 populi centum
 Ho 27 | Cretes Phaed. 815 Cretas
 geminos (*Minoa et Rhadaman-*
thyn) Ho 1558 Cretes canes Phaed.
 34 | Cressa Phaed. 177 | Cre-
 sius taurus (*Minotaurus*) Phaed.
 1170 | Cretaeas cervas Phaed. 60 |
 Creticum fretum Phaed. 661
 Creusa Med. 508. 922 Creusae Med.
 495. 817 (Creusa) Aeolia virgo
 Med. 105
 Crispinus *Poppasae coniunx* (pri-
 stinus *codd.*) Oct. 731
 Cupido Oct. 199. 807 geminus
 Phaed. 275 Oed. 500 cf. *Amor*.
 Curetes Ho 1877
 Cybebae (*sic Th. Cybelae EA*) Tr.
 72 Cybeles matris Phaed. 1136
 (Cybele) turrita parens Ag. 688
 Cyclas Phaed. 1021 Ho 803 Cy-
 clada (*Delon*) Ag. 387 Cyclades
 Th. 595
 Cyclops Th. 582 Cyclopum turres
 Th. 407 | Cyclopia (Cyclopea
codd.) saxa Hf. 997
 Cycnus Hf. 486 nivea proles ae-
 quorei dei Ag. 215 (Cycnus)
 Neptunius iuvenis Tr. 183
 Cydon Ho 820

Cyllaron (Cyllarum *A*) Phaed. 811
 Cyprias Myrrha Ho 196
 Cynosura Th. 872
 Cynthia (*Luna*) Ho 641

Daedalus Phaed. 120 Oed. 900 *sq.*
 Ho 684 | Daedalea claustra (*labyrinthus*) Phaed. 1171

Dahae Th. 603 Dahas Th. 370

Danae Oct. 772

Danai Tr. 265. 662. 684. 1165.
 Ag. 511 Danaum timor Tr. 767
 regina Ag. 125 munus Ag. 628
 terror Ag. 744 Danais Tr. 62.
 164. 166. 360. 418. 594. 598.
 669 Ag. 211. 224 Danaos Tr.
 446. 529. 550. 590. 606. 687.
 1073 Ag. 526 Oct. 815 | Danaidae

(*plur.*) Tr. 607 Danaidis Tr. 757

Danais Hf. 500 Ho 948 Danaides
 Hf. 757 Med. 749

Danuvius (*sic R Danubius EA*) Med.
 724 Danuvii (*danubii codd.*) Th.
 376

Dardanus Ag. 774 Dardanidae (Dardaniae *codd.*) Ag. 863 Dardaniae
 Ag. 223 | Dardana moenia Tr.
 135 tecta Ag. 613 | Dardanius
 Pelops Hf. 1165 Priamus Ho
 363 domus Tr. 871 spolia Tr.
 27 turres Ag. 370

Daulias ales Ho 192 Daulis parens
 sororque Th. 275

(Deianira) Herculea coniunx Ho 241
 Calydonia Ho 582 Oeneis Ho 583

Deiphobe Ag. 749

Delon Ag. 384 (Delos) terra errans
 Hf. 453 | Delia (*Luna*) Ho 150

Delius pastor (Apollo) Hf. 451

Delphis Phoen. 259 | Delphico admonitu Oed. 800 deus Oed. 214
 laurus Oed. 16

(Deucalion) vir Pyrrhae Tr. 1039

Diana Phaed. 72 (Diana) Phoebi
 soror Hf. 905 virgini divae inimica
 Pleuron Tr. 827 virgo aspera Med. 87
 diva virago Phaed. 54 nimium saevi diva
 pudoris Oed. 763 *cf. Luna, Cynthia, Delia, Phoebe*

Dictaea arva Ag. 833

Dictynna Med. 795

Diomedes Tr. 1108 (Diomedes)
 Thrax cruentus Hf. 1170 Ho 1790

tyrannus Ag. 844 greges Ho 20
 Rhodopes alumnus Ho 1538 (Diomedes)
 Ithaci comes Tr. 38

Dirce Phoen. 126 Oed. 42. 714

Dircen Hf. 916 Oed. 177. 234 |

Dircae dente Oed. 588 Dircaea
 moenia Ho 140 vallis irriguae
 loca Oed. 531

discors dea Hf. 93

Ditis carcer Th. 805 domus Hf.
 664. 782 Med. 741 famulae Hf.

100 limen Tr. 723 Ho 1921

loca Ag. 1 morae Ho 1199 numen

Oed. 395 populi Oed. 573

regia Hf. 717 regnum Hf. 95 Med.

637 Ag. 752 Oct. 556 umbrae

Phoen. 234 vulgus Oed. 597 Diti

Hf. 639 Phaed. 222. 1218 Oed.

770 Ho 1962 Ditem Tr. 198

Phaed. 951 Ho 268 Dite Hf. 51

Tr. 432 Ho 1681 *cf. Pluto, inferi*

(Dodonae) quercus fatidica Ho 1473
cf. Chaonis

Dolops Ho 125

Dolor Hf. 693 Oed. 652. 1060

Domitio (*Neronis patre*) Oct. 249

Dorica classis Ag. 163 fax Ag. 421

genus Ag. 523 ignes Ag. 613

Doris tellus (Sicilia) Hf. 81

Draconi magno minor iuncta Th.
 871

Drusus Oct. 942

Dryas Ho 1053 Dryades Phaed.
 784

Echo Tr. 109

Edono Pangaeo Oed. 433 Edonas
 silvas Ho 191

Eetion Tr. 219

Electra Ag. 924 Oct. 59

Eleusin (Eleusis *A*) Hf. 302 Tr. 843

Phaed. 838 Ho 599 *mysteria*

Hf. 845

Elida Tr. 850

Elin Phoen. 129 | Eleus(?) amnis

Oed. 285 palma Ag. 918 Tonans

Hf. 840

Elysium Ho 956 Elysium campus

Tr. 944 domus Ho 1916 nemus

Hf. 744 Tr. 159

Enceladus Ho 1140. 1145. 1159.
 1735

Enispe Tr. 841

Enna (Aetna *codd.*) Hf. 660

Eos Ho 614. 1866 (Eos) Memnonis parens Tr. 239 | Eoae arbores Ho 667 campi Oed. 115 freni Th. 815 mare Hf. 25 sinus Ag. 483 terra Oed. 426 tus Oed. 305 unda Ho 662

(Epidauri dei (*Aesculapii*) Phaed. 1022)

Erasinus Ag. 318

Erebi claustra Oed. 160 Ho 1311 dei Ho 1065 Oct. 966 hiatus Tr. 179 minae Oed. 411 rector Ho 1369 victor Ho 1681 Erebo Hf. 54 Hf. 1224 Oed. 394. 521

Eridanus Ho 186

Erinyes Hf. 982 Med. 952 Oed. 590 Ag. 83 Th. 251 Ho 609. 671 Oct. 23. 161. 263. 619. 913 Erinyn (*Erynim E*) Oed. 644 *cf. Eumenides*

Error Hf. 98

Erymanthi iuga Hf. 228

Eryx Hf. 482 Med. 707 Oed. 600 Eryci Hf. 482 | Erycina Phaed. 199

Eteocles *tantum in scaenarum titulis Phoen.*

Etesiis veliferis Th. 129

Euboicum litus Ho 839 mare Ho 103 tellus Ho 775 unda (*Euripi*) Hf. 378

Euenos (*Euenus A*) Ho 501

Eumenides Hf. 87 Ho 1002 (*Eumenides*) famulae Ditis Hf. 100 turba sororum Oed. 161 *describuntur* Ag. 759 *sq. invocantur* Med. 13 *all. cf. Megaera, Tisiphone*

Euripus Hf. 378 Ho 779 Euripo Tr. 837

Europae (*Agenoris filiae*) Hf. 8 Europen Oct. 766 Europae (*terrae*) Ag. 205 Tr. 896 Europam Ag. 274 (*Eur.*) Assyria puella Ho 553

Eurotan (-am *E* -em *A*) Phoen. 127 Eurotan Ag. 281. 319

Eurus Ag. 482 Th. 360 Ho 114. 729 Euro Ag. 476 euros Phaed. 1129 euris Ho 666

Eurybates Ag. 411

Eurydices Ho 1084 Eurydicen (-em *E*) Hf. 571 Eurydicen Hf. 577. 581 Ho 1087

Eurystheus Hf. 78. 479. 531. 830 Ho 404. 1800. 1973 (*Eurystheus*) Argivae dominator urbis Hf. 1180

Euryti eversi domus Hf. 477 victi lares Ho 100 Euryto Ho 1490 (*Euryti*) *mors* Ho 207 *sq.*

Euxini unda Ag. 66

extispicium Oed. 303 *sq.*

Fames Hf. 691

Favonius Hf. 550

Fata Oed. 1059 Fati rapaces manus Phaed. 467 Fato Ho 1198. 1294. 1682

Fides Oct. 398

Fors Phoen. 632

Fortuna Hf. 326. 524 Tr. 259. 269 Phoen. 82. 308 Med. 159. 176.

287 Phaed. 979. 1124. 1143 Oed. 674. 786. 825 Ag. 28. 58. 72. 89. 101. 248. 698 Ho 697 Oct. 377. 479. 888. 898. 931. 962

Fortunae Tr. 697. 735 Phoen. 452 Oed. 11. 86. 934 Ag. 594 Oct. 36. 563 Fortunam stare Clotho prohibet Thy. 618

Funus (?) Hf. 693

Furiarum agmina Th. 78 cohors Th. 250 loca Hf. 1221 turba Med. 958

Furor Hf. 98 Oed. 590

Gaetulos leones Phaed. 60

Ganges Ho 515 Gangen (*R Gangem EA*) Oed. 427 Gangen Ho 630 | Gangeticum nemus Med. 866 silvae Th. 707 tigris Oed. 458

Garamans Phaed. 68 Ho 1106

Gargara Phoen. 608

Geloni Oed. 478

Gemini Th. 853

(Germanicus) Caesar Oct. 935

Geryon (*Geryones A*) Hf. 487 Geryon Ho 26 Geryonae (*Geryonis A*) Hf. 1170 (*Geryonei A*) Ag. 841 Geryonae Ho 1900 (*Geryones*) pastor ferus Ho 1204

Getae Phaed. 167 (*Geten A*) Ho 1041 Getas Th. 462 Getis Ho 1092 | Geticus Haemus Ho 1280 manus Ho 819 sagittae Oed. 469

Gigas Ho 1215 Giganta Ho 1302

Gigantes Hf. 976 Th. 806. 1084

Gigantas (*gigantes A*) Oed. 91

Gonoessa Tr. 840

Gorgon Ho 96 Gorgoneo furore
Ag. 530

Gortynis (Gortyne *A*) Tr. 821

Gracchos (gnatos *codd.*) Oct. 882

Gradivus Phaed. 188 Gradivum
Ho 1312

Graecia Tr. 194 Ag. 220. 942

Graeciae Tr. 319 Phoen. 325.

627 Med. 226 Ag. 182 | Graium

Hf. 619 Graiorum Tr. 526 (angor

E rogos *A*) Ho 318 Graiis Ag.

581 Graios Tr. 551 | Graiae Amy-

clae Tr. 70 cultus habitusque Tr.

866 ferrum Tr. 135 iugum Tr.

147 matres Ag. 362 os Phaed.

660 rates Tr. 445 reges Phoen.

373 tellus Phaed. 906 terga Tr.

774 urbes Phoen. 284 vir Tr.

804

Gyas (gigans *E* gigas *A*) Ho 167
(gigas *codd.*) Ho 1139

Hadriae ventosi tumor Th. 362

Haemus Med. 590 Ho 1383 Haemo

Ho 1280 | Haemonius Athos Med.

720 rogos (*Achillis*) Ag. 641

Haemonio nervo spicula Chiron

tenet Th. 860

Harpyia Phoen. 425 Med. 782

Heben Oct. 210

Hebrus(?) Phoen. 607 Hebrus Ho

627. 1896 Hebri Ag. 844 Ho

1818 Hebro Med. 631 Ho 19

Hebrum Ho 1042

Hecate Tr. 389 Med. 7. 577. 833.

841 Phaed. 412 (406 *sq.*) Ho

1519 Hecates turba Oed. 569

Hector Tr. 131. 235. 238. 322. 443.

465. 501. 535. 551. 571. 646.

655. 658. 659. 682. 714. 805.

1073 Ag. 211 Hectoris Tr. 59.

129. 326. 554. 638. 784. 985

(990) Ag. 446 Hectori Ag. 513.

709 Hectorem Tr. 189. 459. 602.

684. 907 Hectora Tr. 98. 116.

161 (Hectorem Ag. 548) | Hecto-

reus Priami nepos (*Astyanax*) Tr.

369 Hectorei ignes Ag. 647 pon-

us Tr. 415 proles Tr. 597 stirps

Tr. 605 suboles Tr. 528 tumulus

Tr. 1087

Hecubā (Hecube *A*) Tr. 859 Ag.

648 Hecuba Tr. 36. 908. 969.

Ag. 706 Hecubae Tr. 138. 935.

962. 1062 Hecubam Tr. 953.
979

Helena Tr. 863. 892. 926. 1136

Ag. 795 Helenae Tr. 249. 909.

Ag. 273. 907 (Helena) Deiphobi

coniunx Ag. 749 Lacaena nurus

Ag. 704 Tyndaris Oct. 775

Helenus Tr. 60

Helice Ho 1539

Hellen (hellem *E*) Tr. 1034 (hellem

EA) Th. 851

Heniochus Th. 1049

Herceum lovem Ag. 448. 793

Hercules Ho 55. 261. 368. 548.

815. 894. 1101. 1611. 1729.

1762. 1847 Herculis Hf. 115.

310. 439. 829. 1043. 1155. 1295.

1313 Tr. 730. 731 Ho 142. 277.

291. 332. 344. 495. 769. 1268.

1387. 1459. 1480. 1495. 1605.

1781. 1823. 1828 (Ho 1756) Her-

culi Hf. 41. 120 Med. 648 Ho

362. 426. 1264. 1325. 1638 Her-

culem Hf. 642. 960. 1218. 1277

Ag. 825 Ho 12. 35. 172. 513.

562. 758. 763. 814. 828. 911.

940. 987. 1023. 1137. 1175. 1234.

1345. 1348. 1371. 1372. 1375.

1407. 1426. 1484. 1526. 1532.

1601. 1662. 1708. 1714. 1739.

1776. 1835 Hercule Hf. 1013.

1163. 1239 Ho 345. 406. 854.

969. 1233. 1500. 1598 (Hercules)

per Libyam mare adit Hf. 319

Syrtes pedes transgressus Hf.

323 *apud Omphalen* Hf. 465

Phaed. 316 *sq.* domitor orbis et

Graium decus Hf. 619 Alcmena

natus Hf. 773 *in Troiae excidio*

Tr. 718 *sq.* labores Hf. 213 *sq.*

527 *sq.* Ag. 829 *sq.* mors Med.

637 *sq.* fonte Cinyphio purgatus

Ho 907 | Hercules amor Ho 490

ardor Ho 1845 casus Ho 1607.

1904 cinis Ho 1759 collum Hf.

72 coniunx Ho 241 corpus Ho

1418 domus Hf. 351. 631 ensis

Ho 869 flamma Ho 1487 frons

Ho 1641 furtum Phoen. 317

gradus Hf. 523 labor Ho 99. 1455

labores Hf. 1316 Ho 341. 1616.

lacerti Hf. 225 lares Ho 245 leo

Th. 856 letum Ho 1673 manus

Hf. 882. 1034 Med. 701 membra

- Ho 1231 minae Ho 166 necis
 Ho 1177. 1216 obitus Ho 1883
 palmae Hf. 1100 parens Ho 1738
 pectus Ho 556 pharetrae Tr. 136
 Ag. 615 pondus Ho 840 socer
 Ho 223 somnus Hf. 1152 sonus
 Ho 1130 tela Hf. 991 Thebae
 Hf. 274 Oed. 749 tori Phaed.
 807 Ho 751 umbrae Hf. 826
 vestis Ho 566 victor Ho 1351
 virus Med. 778 voces Ho 805
cf. Alcides
 Hermione Tr. 1134
 Hermus (Hebrus *codd.*) Phoen. 607
 (Hesione) Priami soror Ho 363
 (Hesperides) sorores deceptae Hf.
 530 *poma* Ag. 852 *sq.*
 Hesperus Phoen. 87 Med. 878
 Phaed. 751 Hespero Ho 149
 Hesperum Hf. 883 Ag. 821 (He-
 sperus) tardus amantibus Med. 72 |
 Hesperia gens Hf. 231 latus Ho
 81 mare Hf. 1140 maria Med.
 727 metae Phaed. 286 ortus Oed.
 742 pecus Ag. 840 polus Ho
 1203 rota Th. 796 Tethys Phaed.
 571 *cf. Lucifer*
 Hiberis Ho 1522 Hibera Calpe Ho
 1253 gaza Hf. 1325 turba *Gery-*
onis Ho 1204
 Hippolytē Ag. 848 (Hippolyte) quae
 viduis gentibus imperat Hf. 542
 Amazonium malum Ho 1450
 spolia Ho 21
 Hippolytus Phaed. 588. 726. 946.
 997. 1055. 1106. 1249 Hippo-
 lyti Phaed. 98 (398). 413. 757
 Hippolyte Phaed. 611. 646. 710.
 1168 (Hippolyti) animus intrac-
 tabilis Phaed. 229 *sq.* 271 *sq.*
 Hister Med. 585. 763 Th. 629 Ho
 86. 515. 1365 Histri gemmiferi
 Ho 623 Histro Phaed. 59 Hi-
 strum Ag. 679
 Horror Oed. 591
 Hyades Med. 769 Hyadas Med. 312
 Th. 853
 Hybla Oed. 601
 Hydaspes Med. 725 Ho 628
 hydra Med. 701 Ho 19. 94. 1650
 1927 hydrae virus Ho 914 hy-
 dram Ho 851. 918. 1194 (hydra)
 Lernaeus labor Hf. 781 colla
 feracia Hf. 529
 (Hylas) puer Med. 648 *sq.*
 Hylle Ho 984. 1448. 1488 (Hyllus)
 Iovis nepos 1421. 1495
 Hymen Tr. 861. 895 Hymenaeus
 (56 *sq.*) Med. 116 Hymenaeo festus
 dies Med. 300 (Hymenaeus) Lyaei
 proles Med. 110 *describitur* Med.
 67 *sq.* 110 *sq.*
 Hymetti rupes Phaed. 23
 Hyrcana tellus Th. 631 Hyrcani
 saltus Phaed. 70 | Hyrcaniis lucis
 (Hercyniis ς) Med. 713
 Iason Med. 8. 118. 137. 141. 262.
 447. 518. 816. 898. 933. 998.
 1021 (Iason) Aesonius dux Med.
 83 dux ducum Med. 233
 Iaccho Oed. 437
 Icarus Ho 687 (Icarus) Oed. 892 *sq.* |
 Icario (Ionio *codd.*) Ag. 506
 Ide Tr. 66. 73. 1049 | Idaeae aves
 Tr. 567 faces Tr. 445 iuga Tr.
 928 leo Oed. 457 Idaea manu
 (*Curetes arma quassant*) Ho 1878
 Idaeus mons Ag. 457 nemora Ag.
 730 nives Phoen. 609 rupes Hf.
 460 saxa Tr. 175
 Idmon *vates* Med. 652
 Ilium Tr. 22. 31. 235. 412. 911.
 1053 Ag. 190. 794. 921 Ilii Tr.
 428 Ilio Ag. 42 (illo *E*) 577
 Iliades Tr. 144 Ag. 587. 655 |
 Iliaca favilla Tr. 21 fumus Ag.
 459 maria Ag. 41 ostrum Ag. 877
 sceptrum Tr. 771
 Ilisos (Illissos *E*) Phaed. 13 Iliso
 (Eliso *E*) Phaed. 504
 Illyrica regna Hf. 393
 Impietas Hf. 97
 Inachus Ho 139 Inachi Th. 337 |
 Inachus murus Phoen. 444 stirps
 (*Argivi*) Ag. 315
 Inarimen Ho 1156
 India Phaed. 344. 753 Indiae po-
 puli perusti Med. 484 | Indus Med.
 373 Th. 602 Ho 41 Indorum
 seges (?) Hf. 909 Indos extremos
 Oed. 114 nudos Oed. 123 Ho 336 |
 Indici maris domum Phaed. 392
 infantes *mortuos faces praeferre*
 Hf. 855
 inferis mersus Hf. 422 (inferi) po-
 puli plures Hf. 560 tristes Hf.
 566 *iudices* Hf. 579 domum tristi

- silentem nubilo Hf. 620 tertiae
 sortis loca Hf. 609 umbrae tena-
 ces Hf. 679 mortuorum iudicium
 Hf. 727 *sq.* turba Hf. 835 *sq.*
 carcer Hf. 1222 silentum fata
 Ho 22 vulgus silentum Med. 740
describuntur Hf. 662 *sq.* invo-
 cantur Med. 9 Oed. 559
 Ino Oed. 446 (Ino) *furens* Phoen.
 23 *sq.* | Inoa rupes (minor r. *E*
 Inoque praeceps *A*) Phoen. 23
 Iocasta Oed. 1005 *tantum in scae-*
narum titulis in Phoen.
 Iolcos Tr. 819 Iolcon (colon *E*
 colchon *A*) Med. 457
 Iole Ho 238. 278. 349. 1491 Ioles
 Ho 556 Iolen Ho 206. 349. 353.
 574
 Ionio (?) toto Ag. 506 Ionii maris (?)
 Phoen. 610 Ionium mare Oed.
 603 maria Ag. 565 naves Th.
 143 pelagus Th. 478 salum Ho
 731 sinus (pontus *codd.*) Phaed.
 1012 | Ionides nurus Tr. 363
 Iphigeniam (ephipgeniam *codd.*) Oct.
 976 (Iphigeniae) *sacrificium* Ag.
 158 *sq.*
 Iris imbrifera Oed. 315 *sq.*
 Ismarius Ho 1789 Ismaria umbra
 Ho 193
 Ismenos Phoen. 116 Hf. 334 Oed.
 42 Ho 141 Ismeni loca Hf. 1163
 Ismenon Ag. 321 (Ismenum *A*)
 Ho 1801 (Ismenus) Aonius latex
 Med. 80 Ismenida Dircen Oed. 234
 Isthmos Phoen. 375 Med. 45 (Hf.
 336) Th. 112 Ho 83 Isthmi Th.
 124 Isthmon Ag. 564 Isthmo
 Med. 299 (Isthmus) gemino mari
 pulsata Pelopis regna Hf. 1165
 (quae duobus terra comprimitur
 fretis Phaed. 1024) bimares Si-
 syphe terrae Oed. 282
 Ithaca Th. 587 Ithace Tr. 857 |
 Ithacus (*Vlixes*) Tr. 38. 927.
 1089 Ithaco Tr. 316. 980
 Ityn Ag. 672
 Iulia *Drusi filia* Oct. 944
 Iuno Hf. 109. 214. 479. 615. 1296
 Ag. 350. 806 Ho 66. 75. 843.
 883. 940. 1437. 1509. 1598. 1675.
 1792 Oct. 216. 219. 283 Iunonis
 Hf. 447. 606 Ho 38. 746. 1182.
 1186 Oct. 211. 535 Ianonem Ho
 297 Iunone Ho 63 (Iuno) soror
 Tonantis Hf. 1 coniunx Tonantis
 Ho 257 Iovis coniunx Oct. 546
 regina deum Oct. 202 *laudes*
 Ag. 350 *sq.*
 Iustitia Med. 440 Oct. 398 *cf.*
Astraea
 Iuppiter Phoen. 59 Med. 531 Phaed.
 1137 Ag. 404. 815 Oed. 502
 Ho 87. 843. 1138. 1506. 1847.
 1909 Oct. 218 Iovis Cenaei Ho
 102. 783 Pisaei Ag. 938 altisoni
 telum Phaed. 1134 Iovis con-
 iunx Hf. 1036 furta Oed. 716 Pisae
 Tr. 849 progenies Phaed. 129
 regna Med. 774 vultus Hf. 724
 Iovis Hf. 79 Ag. 528 Ho 279.
 750 Ho 1384. 1495. 1505. 1863
 Oct. 546 inferni (*Plutonis*) Hf. 47
 nigri Ho 1705 Iovi Hf. 53. 489.
 490. 923 Tr. 140. 290 Ho 401.
 417. 881. 1369. 1776. 1807 Oct.
 500 Iovem Herceum Ag. 448.
 793 Iovem Hf. 2. 446. 447. 1019
 Phaed. 187 Ho 551. 558. 1246.
 1671. 1692. 1802. 1804 Oct. 810
 Iove Hf. 118. 262. 792. 927. 932
 Tr. 346 Th. 463 Ho 8. 437 Oct.
 238 (Iovis) *amores* Phaed. 299 *sq.*
 Oct. 203 *sq.* 762 *sq.* (Iuppiter)
 caelitem rector Oct. 228 cae-
 lestum arbiter Hf. 597 caelestium
 rector parensque Hf. 517 creator
 caelitem Phaed. 888 gubernator
 poli Phaed. 903 divum rector
 atque hominum Phaed. 680 di-
 vorum parens Th. 90 deorum
 ductor Hf. 299 dominus caeli
 divumque pater Oct. 204 Olympi
 rector Hf. 205 parens aetheris
 Hf. 1054 (Herculis) parens alti-
 sonus Ho 530 pater altisona
 quatiens regna Ag. 581 pater
 rerum Ho 1587 rector maris
 atque terrae Th. 607 sator deo-
 rum Ho 1 rector Olympi Phaed.
 960 penes quem iura praecipitis
 poli Oed. 249 qui mundum quatit
 Phaed. 155 *sq.* qui fulmen
 Aetnaeum quatit Ho 542 sum-
 mus caeli rector Th. 1077 ge-
 nitor Alcidae Ho 324 infans
 Hf. 460 *invocatur* Ag. 802 *sq.*
cf. Tonans

- Ixion Hf. 750 Med. 744 Ixionis
 Oct. 623 (Ixion) Thessalus dux
 Ho 492 Thessalus rex Ho 946
poena Ag. 15 Th. 8 Ho 1068
- Labdaci Hf. 495 domus Phoen. 53
 Labor Oed. 652
- Lacaena (*Clytaemnestra*) Ag. 736
 Lacaenam nurum (*Helenam*) Ag.
 704
- Lachesis Oed. 986
- Laertes Th. 587 Laerta (*nom.*) Tr.
 700
- Laius Phoen. 41 Oed. 257. 623.
 774 Laio Oed. 843 Laium Oed.
 218. 665. 765
- Lapithae (*apud inferos*) Hf. 779
- Latinae matres Oct. 720
- Leda Oct. 764. 770 genus Ag.
 125 munus Ag. 628 sidera (*Ca-*
stor et Pollux) Oct. 208 Leda
 sata (*Clytaemnestra*) Ag. 234
- Lemnos Ho 1362 Lemnon Ag. 566
- leo (*sidus*) Hf. 945 Th. 855 Ho 69
 (leo) Nemeaea pestis Ho 1193
 Nemeaeum malum Ho 1235
- Lerna Phaed. 507 Th. 115 Ho 1360.
 1534 Lernae monstra Hf. 241 |
 Lernaesa fera Ho 1256 labor Hf.
 781 necis Hf. 1195 spicula Med.
 784 tela Hf. 1233 Ho 905
- Lesbos Tr. 226 Lesbia *vina* Oed. 496
- Lethe Hf. 680 Ho 936 Lethes
 Phaed. 1202 Ho 1162 Lethen
 Hf. 777 Ho 1550 | Lethaei amnes
 Ho 1208. 1985 lacus Oed. 560
 profundum Phaed. 147
- Letoa (*loeta E lethaea A*) vates
 Oed. 230 Latonigenas deos Ag.
 324
- Letum Oed. 652
- Leucas Ho 732
- Leucaten Phaed. 1014
- Liber Phaed. 753
- Librae (*astri*) pondera Th. 858
- Libido Phaed. 207 Th. 46
- Libyae domini (*Antaeus*) Hf. 1171
 harena Med. 682 sidus Ho 68
 Libyam Ho 1105 | Libys Ho 41
 Antaeus Hf. 482 Ho 24 | Libycus
 Auster Ag. 480 axis Ho 908
 harenae Med. 653 leo Oed. 919
 messes Th. 356 syrtes Ag. 64
 Th. 292
- Lichas Ho 567. 814. 1460 Lichan
 (licam *A* lycham *E*) Ho 809. 978
 (licam *A*) 815 Licha Ho 99. 570
- Livi (*levis codd.*) *Druse* Oct. 887
eius fasces 888
- Livia Drusi *uxor* Oct. 942
- Lucae boves Phaed. 352
- Lucifer Phaed. 752 Oed. 507 Ho
 149 Luciferi Oed. 741
- Lucina Med. 2 Ag. 385 Lucinam
 Med. 61
- Lucreti nata Oct. 303 (*de Lucretia*
 295 *sq.*)
- Luctus Hf. 694 Oed. 592
- Lues Oed. 652
- Luna (Hf. 83) Oed. 506 Th. 826.
 840 Ho 468. 526 (Luna) Phoebi
 soror Hf. 136 Oed. 43 *amori*
vacans Phaed. 309 *sq.* sidus post
 veteres Arcadas editum Phaed.
 786
- Lyaei proles (Hymenaeus) Med. 110
 formosi ora Oed. 508 Lyaeum
 Ho 244
- Lyciam Phoen. 613
- Lycormas Ho 591
- Lycurgi securigeri Oed. 471 do-
 mitor (*Bacchus*) Hf. 903
- Lycus Hf. 274. 331. 629. 635. 639.
 643. 895. 1161 Lyci Hf. 988.
 1181
- Lydia Phaed. 326 Ho 624 | Lydia
 nurus (*Omphale*) Ho 371. 573
 Lydius Pactolos Oed. 467
- Lynceus Med. 232
- Lyrnesos Tr. 221 Lyrnesida (*Bri-*
seida A) Ag. 186
- Macetum Tempe (*marcent T. A*) Hf.
 980
- Macies Oed. 1060
- Maeander Hf. 684 (Phaed. 14)
 Maeandros Phoen. 606
- Maenala Ho 1886 Maenali fera Hf.
 222 Ho 17 | Maenaliium suem Hf.
 229
- Maeonia *acu distincta serica* Ho 665
- Maeotis Hf. 1327 Phaed. 716 Oed.
 475 *Amazon* Phaed. 401
- Malea Med. 149
- Manto Oed. 290 Ag. 322
- Marathon Phaed. 17
- mare arctoum Hf. 1326 rubrum
 Hf. 903 Th. 371 rubens Oed. 120

- Marmaricus leo** Ag. 739 Ho 1057
Mars Tr. 1058 Phoen. 527. 630
Martis asperi Med. 62 *catenae*
Phaed. 125 *genus sanguisque*
in Romanis Oct. 293 *incerti*
vices Phoen. 626 *pectus* Phaed.
 808 (*Martem* Ag. 548) *Marte*
(morte codd.) Tr. 783 *Marte* Tr.
 185 Phaed. 465 *aperto* Oed. 275
impio Oed. 646 *decenni* Ag. 921
(Mars) Gradivus in Attica caede
purgatus Hf. 1342 | *Mavors* Phaed.
 550 Th. 557 *Mavortis vis hor-*
rida Oed. 90 *cf. Gradivus*
Massagetes Oed. 470
Maurum litus Ho 1252
Medea Med. 166. 171. 179. 362.
 496. 517. 567. 675. 867. 892.
 910. 934 Phaed. 564 *Medeae*
 Med. 8 (*Medeae*) *artes magicae*
 Med. 752 *sq.* *Colchis noverca*
(Thesoi) Phaed. 697 *fuga* Ag.
 119 *Phasiaca coniunx* Ho 950
Medus Med. 710 Th. 602
Medusae Med. 831
Megaera Hf. 102 Med. 963 Th. 252
 Ho 1006. 1014
Megarā Hf. 203. 1009 **Megara** Hf.
 347 Ho 1452 (*Megera EA*) *Me-*
garam Hf. 1016 Ho 903 (*megere*
E megeram A)
Meleagre Med. 644
Memnon Tr. 239 Ag. 212
Menelaus Th. 327 **Menelao** Ag. 273
Menelaum Tr. 923
Merope Oed. 272. 661. 802
(Messalina) *genetrix Octaviae* Oct.
 10 *sq.* 536 (*Messalinae*) *nuptiae*
incestae et mors Oct. 260 *sq.*
(Messalina) interfecta Oct. 947 *sq.*
Metus Hf. 693 Oed. 594
Mimans (*minans codd.*) Hf. 981
(minas E) Ho 730. 1384
Minos Hf. 733 Th. 23 (*Minos*) *lato*
maria regno premit Phaed. 149
Ariadnae pater Phaed. 245 *quae-*
sitor Cnosius Ag. 24 | *Minois*
 Phaed. 127
Minyae Med. 233
Molossi canes Phaed. 33
Mopsopia tota (Attica) Phaed. 1276
Mopsopia arte potens (Daedalus)
 Phaed. 121
Mopsus vates Med. 655
Morbus Hf. 694 Oed. 593. 1059
Mors Hf. 555 Oed. 164. 652 **Mortis**
frater Somnus Hf. 1069 **Morti**
pompa ducitur Oed. 126 **Mortis**
specus Med. 742 **Morte** Ho 1553
Mothone Tr. 822
Mulciber Med. 825
Musa docta Ag. 337
Mycenae Tr. 855 *Iunonis turba*
 Ag. 351 *Mycenarum* Ag. 251
Mycenis Hf. 997 Tr. 156. 245
 Th. 188 *Mycenas* Ag. 757. 871.
 967. 998. 1007 Th. 561. 1011 |
Mycenaeae nurus Tr. 363 *domus*
 Ag. 121
Mycale maga Ho 525
Myrrha Ho 196
Myrtilus Th. 140 **Myrtol maris** Th.
 660
Mysia Tr. 216
Nabatae Ho 160 **Nabataea regna** Ag.
 483
Naides Phaed. 780
Nasamonio nemore Ho 1642
Natura Oed. 943 *parens* Oct. 386
parens deum Phaed. 959 *nimum*
potens Phaed. 1114 *sq.*
navigatio Med. 320 *sq.*
Nauplius Med. 659 (*Nauplius*) *Pa-*
lamedis genitor Ag. 568
Naxos Oed. 488
necromantia Oed. 548 *sq.*
Nemeae (?) Ho 1885 *timor (leo)*
 Hf. 224 | *Nemeaeus leo* Oed. 40
 Ag. 829 *malum* Ho 1235 Ho
 1665 *pestis* Ho 1193
Nephele (Nubes A) Ho 492
Neptunus Ag. 554 *Neptuno genitus*
(Periclymenus) Med. 635 *Nep-*
tune Oed. 266 (*Neptunus*) *regens*
maria Hf. 515 *secunda regna*
 Hf. 599 Phaed. 904 *dominator*
maris Med. 4 *freti* Phaed. 1159
dominus profundi Med. 597 *imis*
pervius undis scil. Amori Phaed.
 336 *genitor aequoreus (Thesoi)*
 Phaed. 942 *ventorum potens* Oed.
 254 *aequoreus deus* Ag. 215 |
Neptunium iuvenem (Cycnum)
 Tr. 183
Nereus Tr. 882 Oed. 450 Ho 4
pervius rostris Phaed. 88 **Nerea**
caeruleum Oed. 508 | **Nereidum**

- rex (*Neptunus*) Phaed. 336 chori
 Oed. 446
 Neritos Tr. 856
 Nero Oct. 249. 436. 733 Nero-
 nis Oct. 672. 716. 953 Neroni
 Oct. 685 (Neroni) Caesari Oct.
 694 *electio* Oct. 485 *sq. mors*
praenuntiata Oct. 619 *sq. cf.*
 733 *domus aurea* Oct. 624
 Nessus Med. 776 Ho 491. 503. 507.
 720. 1468. 1471 Nessi Ho 920.
 921 Nesse Ho 966 | Nessesia tabe
 Ho 716
 Nestoream Pylon Hf. 561
 Nilus Hf. 1323 Nilo Oed. 606 Ni-
 lum Oct. 519
 (Niobe) Tantalus Oed. 613 Ag. 392
 Ho 198 (Niobae) *liberi occisi*
 Ho 1849 *sq.*
 Notus Ag. 476. 481 Ho 729 Noto
 Hf. 550 notos Phaed. 1129 Ho
 382 transversos captare Med. 322
 Nox Th. 1071 Noctis cubile (*Oeta*)
 Ho 1440
 Nyctelius latex Oed. 492
 Nysae iuga Med. 384 Nysaeis
 thyrsis Oed. 404

 Oceanus Tr. 383 Med. 376. 755
 Phaed. 1162 Oed. 505 Ho 1366
 Oct. 40 Oceani Phaed. 931. 1029
 Ho 49 Oceano Hf. 26. 234. 238.
 1141 Phaed. 717. 958 Ag. 484
 Ho 489. 743. 781 Oceanum Ho
 1839 Oct. 27
 Octaviae Oct. 746. 786 (Octavia)
 Claudia proles Oct. 278 soror
 Augusti Oct. 283. 658 Claudia
 Oct. 671. 803 divi Oct. 789
 coniunx et soror *Neronis* Oct.
 828 soror 861
 Odrysia mensa Th. 273
 Oechalia Ho 422 Oechaliae Ho 127.
 162
 Oedipus *voc.* (Oedipum *EA* Oedipe
 ζ) Phoen. 178. Oedipus Phoen.
 313. 554 Oed. 916 | Oedipodae
 (*genet.*) Hf. 496 Phoen. 89 (*dat.*)
 Oed. 216 Oedipodam Oed. 1003
 Oedipoda (*abl.*) Oed. 943 (Oedi-
 pus) *a pedum tumore nominatus*
 Oed. 812
 Oenei (*voc.; Deianira*) Ho 583
 Oeta Med. 639 Ho 862 Oete Ho
 1445 Oeten Hf. 981 Ho 1618.
 1646 Oeta summa (Oetan sum-
 mum *A*) Hf. 133 (Oeta) Noctis
 cubile Ho 1440 | Oetaea fax Ho
 1718 nemus Ho 1484 rogos Med.
 777 silvae Tr. 823
 Ogygio Iaccho Oed. 437 Ogygii
 populi Oed. 589
 Oileus *pro Oilei filio* Med. 662
 Olenos Tr. 826 | Olenia arva (*Ae-*
tolia) Oed. 283 Oleniae caprae
 lumina Med. 313
 Olympus Hf. 972 Ag. 347 Olympi
 Hf. 205 Phaed. 960 Ho 1907
 Olympo Th. 792 Oct. 209
 (Olympiae) sacrum Hf. 841 Olym-
 pico stadio Th. 131
 (Omphale) Lydia nurus Ho 371.
 573 *cf. Hercules*
 Ophionium genus (Ophionius cinis
EA) Hf. 268 Ophionia caede
 Oed. 485
 Ophiuchus Med. 698
 Orestes Ag. 196 Oresten Tr. 555
 Ag. 931 Oresta (*voc.*) Ag. 917.
 933
 Orion *Iovis filius* Hf. 12
 Orpheus Hf. 571 Med. 228. 348.
 358 Ho 1034. 1087. 1091 *mors*
 Med. 625 *sq.*
 Ossa Ag. 346 Th. 812 Hf. 971 Ho
 1310 Ossan Ho 1735 Ossam Ho
 1152
 Othrys Ho 494. 1140. 1168

 Pactolus Phoen. 604 Pactolos
 (Pactolus *A*) Oed. 467
 Paean Ho 92
 Palaemon Oed. 448
 Palamedis genitor Ag. 568 *cf. Nau-*
plius
 Pallas Hf. 901 Phaed. 1149 Ag.
 369. 529. 536 Ho 1316 Palladis
 telae Phaed. 103 Palladem Ag.
 546 (Pallas) *navigandi magistra*
 Med. 2 ferox armis dea Oct. 546
 adiudicatae terrae (*Atticae*) dea
 Phaed. 109 *laudes* Ag. 366 *sq.* |
 Palladiae arae Ho 592 arx Phaed.
 260 chori Ho 366 colus Ho 563
 manus Med. 365
 Panes Phaed. 784
 Pandatariae terrae litora (tandem
 Phariae *codd.*) Oct. 972

- Pandionias volucres Oct. 8
 Pangaei iuga Med. 721 Pangaeo
 (Pangaei *codd.*) Edono Oed. 434
 (Pax) *describitur* Med. 64 *sq.*
 Paphia myrtus Oed. 539
 Parcae Hf. 188 Parcarum Hf. 559
 Parcas Ho 1098 (Parcae) durae
 sorores Hf. 181 *cf.* *Clotho, La-*
chesis
 Pario marmore clarius Phaed. 797
 Paris Tr. 908 Paridis Tr. 347. 867.
 956 Ag. 188. 212 Paridi (?) Tr.
 922 (Paris) Phrygius hospes Tr.
 70 fatalis arbiter Ag. 730 Phry-
 gius pastor Oct. 774
 Parnasos (Parnassos *E* parnasus *A*)
 Oed. 281 Parnasi Oed. 227 Ag.
 721 Parnason Phoen. 129 | Par-
 uasio mugitu Ho 1474
 Parnetho saxosae Phaed. 4
 Parrhasia ursa Phaed. 288 axis Ho
 1281 Parrhasis cerva Ag. 831
 Parthenii iuga Ho 1885
 Parthus Th. 384 Ho 161 Parthi
 Oed. 119 Med. 710 Oct. 628
 Parthis Th. 603 Parthos Th. 462 |
 Parthica manu Phoen. 428 Par-
 thico modo tela spargere Phaed.
 816 -
 (Pasiphaes) fatale malum Phaed.
 113 *stuprum* Phaed. 689 *sq.*
 (Patroclus) falsus Achilles Ag. 619
 Pavor Hf. 693
 Pegaseo gradu Tr. 385
 Pelasgi Tr. 753 Ag. 633 Pelasgis
 Tr. 597 Med. 528. 697 Ag. 9 |
 Pelasga arva Med. 870 classis
 Tr. 1006 gens Tr. 876 imperium
 Med. 178 matres Tr. 737 nomen
 Tr. 628 ratis Tr. 353 tellus
 Med. 240 urbes Med. 127
 Peleus Tr. 882 Oct. 707 Pelei
 natus Tr. 247 Ag. 616 (Peleus)
 exul (Med. 657) (Pelei et The-
 tidis) *nuptiae* Oct. 708
 Pelides Ag. 620 Pelidae Ag. 617
 Pelias Med. 666 Peliā (*nom.*) Med.
 201. 276 Peliae senis Med. 133
 (Pelias) *peremptus* Med. 258 *sq.* |
 (Peliades) piae sorores Med. 261
 Medae fraude deceptae Med. 475
 Pelion Hf. 971 Tr. 829 Med. 609
 Ag. 346 Th. 812 Ho 1152 | Peli-
 cus axis Tr. 415
 Pellene (Pallene *A*) Hf. 979
 (Pelopiae) *stuprum* Ag. 30 *sq.* 294
 Pelopis Hf. 1165 Tr. 855 Ag. 563
 Th. 190. 225. 663 Pelopi Th.
 625 Pelopem Th. 242 (Pelops)
a Tantalō mactatus Th. 144 *sq.* |
 Pelopia domus Ag. 7. 165 Th.
 641 sceptrā Ag. 194 Pelopea
 domus Th. 22 sedes Med. 891
 Pelorus Ho 81 Pelori Siculi Med.
 350
 (Penthesilea) Amazon Tr. 242. 673
 Ag. 218
 Pentheus Oed. 618 Pentheos laceri
 artus Oed. 442
 Peparethos Tr. 842
 Pergamum Tr. 14 Ag. 421 Pergama
 Tr. 472 Ag. 206
 (Periclymenus) Neptuno genitus
 Med. 635
 Persae Med. 374
 Perseus Ho 51. 94 aureus Hf. 13
 Persei (*voc.*) Med. 814
 Persis (Perses *A*) Phaed. 325 Per-
 sica unda Hf. 1323
 Pestis Oed. 589. 1060
 Phaedra Phaed. 434. 583. 854. 1155
 Phaedrae soror (*Ariadne*) Phaed.
 760 Phaedram Phaed. 1178
 (Phaedra) Thesea coniunx, pro-
 genies Iovis Phaed. 129
 Phaethonta Phaed. 1092 Ho 854
 Phaethonte Med. 827 (Phaethon)
 iuvenis immemor metae paternae
 Med. 599 *sq.* *Solis curru exci-*
dens Ho 677 *sq.* | Phaetontiadum
 silva sororum Ho 188
 Pharis Tr. 849
 Phasis Med. 44. 211. 762 Phaed.
 907 Phasidis (Phasidos *A*) Med.
 102 Phasin Med. 451 | Phasiaca
 coniunx (*Medea*) Ho 950 regna
 Ag. 120
 Pheraei coniugis (*Admeti*) Med. 663
 Pheraeos greges (*Admeti*) Hf.
 451
 Philippi Oct. 516
 Philomela Ho 199
 (Philoctetes) genus Poeantium Ho
 1485 quem tulit Poëans Ho 1604
 satus Poëante Ho 1648 Alcidae
 comes Ho 1717
 Phineae mensae Hf. 759 aves Th.
 154

Phlegethon Phaed. 1227 Oed. 162
Th. 73. 1018 Phlegethontis Ag.
753 Phlegethonte ab imo Phaed.
848
Phlegam Hf. 444 | Phlegraeos ho-
stes Th. 810
Phlye (filius *E* philipis *A*) Phaed. 28
Phocis Hf. 334 Phocidos solum
Oed. 279 Phocide Ag. 918 | Pho-
caea regio Oed. 772
Phoebas (*Cassandra*) Tr. 34 Ag.
588. 710
Phoebe Med. 97. 770 Phaed. 747
Oed. 254 Ag. 818 Phoebes
Phaed. 654 Oct. 389
Phoebus Hf. 25. 454. 905. 906.
940 Tr. 978 Med. 298. 728. 768
Oed. 20. 109. 122. 222. 296.
498 Ag. 577 Ho 337 Phoebi
utraeque domus Ho 2 nepotes
(*Medeae liberi*) Med. 512 inscius
umor Oed. 545 iubar Ag. 463
lustra (*anni*) Ag. 42 propioris In-
dus Th. 602 reus (*Oedipus*) Oed.
34 rota Ho 1022 soror Hf. 905
Oed. 43 Phoebi Hf. 455 Tr. 1140
Phaed. 654 Oed. 225. 719 Ho
727. 1439. 1699 Phoebus Hf. 607
Tr. 227 Phaed. 800 Oed. 235.
291 Ag. 294 Ho 41. 688. 1581
Phoebus laurus carum nemus Oed.
453 obvia pinus Oed. 540 Phoe-
bum Phaed. 192 Oed. 231 Ag.
56. 295. 310. 816 Ho 792. 1624
Phoebe Hf. 595 Med. 874 Oed.
1046 Ag. 327. 722 Th. 776. 793
(Phoebus) qui tripodas movet
Med. 86 rebus lumen infundens
suum Phaed. 154 *Lunae currus*
regens Phaed. 311 *sq.* coruscum
lucis aetheriae iubar Phaed. 889
apud Admetum Phaed. 296 *sq.*
Delphicus deus Oed. 214 maxi-
mum mundi decus Oed. 250
Cirrhacae vatis ora movens Oed.
269 veridicus deus Ag. 255 ter-
rarum superumque parens Th.
789 | Phoebeus axis Ho 1387.
1442 currus Hf. 844 euri Ho
666 fax Phaed. 379 flammae
Th. 838 Ho 680 genus Phaed.
126 lampas Phoen. 87 laurus
Oed. 228 senex (*Chryses*) Ag.
176 sors Oed. 288 tela Ag. 549

Senecae tragoediae II.

Phorbas Oed. 840
Phoronides venae Th. 115
Phosphoros Hf. 128
Phrixus Tr. 1034 | Phrixeus aries
Med. 471 mare Ho 776 maria
Ag. 565
Phryges Tr. 571. 1135. 1160 Ag.
869 Phrygum Tr. 29. 955 Ag.
705. 743. 757 Phrygibus Tr.
125. 462. 469. 474. 532. 758.
864. 888 Ag. 550. 876. 1005
Phrygas Tr. 277. 434 Ag. 206
Phrygiae Tr. 409 Oct. 777 | Phry-
gius Attis Ag. 690 greges Tr.
296 hospes Tr. 70 nemus Phaed.
1135 pastor (*Paris*) Oct. 774
rector (*Priamus*) Tr. 132 remiges
Tr. 920 Phrygius (*Stygius A*) se-
nex (*Tantalus*) Ho 1075 Sipylus
Hf. 391 tiaras Th. 662 Phrygia
vates (*Cassandra*) Ag. 189 Phry-
giae nurus Ag. 194
Phthie Tr. 817
physeter capax Phaed. 1030
Pieria cithara Med. 357 chelys
Ho 1033
Pietas Phaed. 903 Th. 249. 559
Oct. 160. 911
Pindus Med. 721 Ho 466. 493.
1382 Pindi Hf. 1285 Med. 384
Oed. 435 iuga Hf. 980 Phaed.
614 Pindo Ho 1153. 1169 Pin-
dum Ho 1730 Pindon (*Pindum*
A, *Pindo E*) Ho 1309
Pirenidas undas Med. 745
Pirithoi (*Perithoi codd.*) Phaed. 1235
(*Perithoi E*) Phaed. 244 Pirithoo
(*Per. A*) Phaed. 831 (*Pirithous*)
audax procus Phaed. 94
Pisas Tr. 849 | Pisaeas domos Th.
123 Pisaei Iovis Ag. 938
Pisces *astrum* Th. 866
Plaustrum geminum Oed. 478 Plo-
stra (*monstra codd.*) Th. 867
Plauti (*Rubelli*) Oct. 438 Plautum
Oct. 465
Pleiadum greges Med. 96
Pleuron Tr. 827
Plisthenem Th. 726
Pluton Phaed. 628 Ho 935. 1142.
1954 (*Pluton*) qui rex populis
pluribus imperat Hf. 560 *cum*
Hercule congressus Hf. 560 *sq.*
mortis arbiter Hf. 582 diro Iovi

- Hf. 608 *describitur* Hf. 721 *sq.* *tertia* sortis rex Hf. 833 rex infernus Phaed. 95 regni tenacis dominus Phaed. 625 patruus rapax (*Palladis*) Phaed. 1152 infernus tyrannus Phaed. 1153 qui manes regit Phaed. 1240 qui carentes luce disponit domos Oed. 256 rector umbrarum Oed. 869 patruus Alcidae Ho 328 furva nigri sceptrum gestans poli Ho 559 turbae maioris dux Ho 560 nigrantis regna qui torquet poli Ho 938 rector Erebi Ho 1369 Iuppiter niger Ho 1705 (Pluto et Proserpina) lacrimis difficiles Hf. 578 uterque dominus Hf. 805 *invocantur* Hf. 658 Med. 11
- Poeans Ho 1604 Poeante satus (*Philoctetes*) Ho 1648 Poeantium genus Ho 1485
- Poeni leones Phaed. 348
- Pollux Med. 89. 230
- Polybus Oed. 663. 785 Polybi Oed. 12. 272. Polybo Oed. 662
- Polynices *tantum in scaenarum titulis* Phoen.
- Polyxene Tr. 942 (Polyxena *E*) Tr. 195 (Polyxena *5*) 367 (Polyxena) Haemonio desponsa rogo Ag. 641
- Pontus Med. 44. 212. 412 Ho 465 Ponti plagae Phaed. 399 Pontum Med. 231 | Ponticum fretum Med. 454 mare Phaed. 716 (Pontica ripa Tr. 13)
- Poppaea Oct. 596. 673. 769. 791 Poppaeae Oct. 684 effigies Oct. 795 Poppaeam Oct. 571 (Poppaea) famula *Octaviae* Oct. 105. 657 superba paelex Oct. 125 *nuptiae* Oct. 698 *sq.* *laudatur a Nerone* Oct. 544 *sq.*
- Priamus Tr. 55. 145. 157. 162. 310. 312. 314. 572. 720. 875 Priami Tr. 57. 143. 247. 369. 934. 996. 1090. 1103 Ag. 191. 880 Ho 363 Oct. 817 Priamo Tr. 130. 1069. 1177 Ag. 514. 709 Priamum Tr. 908 Ag. 794 Priame Tr. 270 (Priamus) rector Phrygum Tr. 29 Phrygiae rector Tr. 132 *mors* Tr. 44 Ag. 656
- Procrustes Phaed. 1170 Th. 1050
- Proetides Oed. 486
- (Progne) Threicia coniunx Ho 953
- Prometheus Med. 824 Promethei Med. 709 | Promethei scopuli Hf. 1207
- Proserpinae Hf. 549 (Proserpina) atri regina poli Hf. 1104 *cf. Pluto*
- Proteus Phaed. 1205
- Prothoi regnum Tr. 829
- Pudor Hf. 692
- Pylade (*voc.*) Ag. 941
- Pylon Hf. 561 Tr. 848 | Pylis senis Tr. 212
- Pyrenes iuga Phaed. 69
- Pyrrha Tr. 1039
- Pyrrhus Tr. 308. 338. 364. 935. 999. 1154 Ag. 512. 637 Pyrrhi Tr. 196. 311. 864. 901. 941 Ag. 657 Pyrrho Tr. 881 Pyrrhum Tr. 252. 774. 1147 Pyrrhe Tr. 666. 1000 (Pyrrhus) Pelasgae maximum gentis decus Tr. 876
- Scyrius iuvenis Tr. 976
- Python Med. 700 Ho 94
- Quiritibus Th. 396
- Rhadamanthus Hf. 734
- Rhenus Hf. 1324
- Rheso Ag. 216
- Rhipaea (*riphae codd.*) nive Phaed. 8
- Rhodanus Med. 587
- Rhodope Ho 144 Rhodopes Ho 1032 (Rhodopae *E*) 1538 Rhodopen Ho 1050
- Rhoetea litora Tr. 108 vada Tr. 1122
- Roma Oct. 281. 491. 493. 503. 824. 983 (Romae) *incendium a Nerone nuntiatum* Oct. 831 *sq.* | Romana virtus Oct. 292 Romani ducis (*Antoni*) Oct. 521 populi Oct. 676
- Sabaeis Ho 1521 Sabaei trunci Ho 793 myrrha Ho 376
- Salamina Tr. 844
- Sarmata Phaed. 71 Ho 158 Sarmatis Hf. 539 Th. 375 | Sarmaticus Boreas Th. 127
- satelles *Agrippinae intersector (Anicetus)* Oct. 366
- Saturno Hf. 965 Oct. 396
- Scarphen Tr. 848

- Scelus** Hf. 96
schiste (*τρίδος*) Oed. 278 sq. 772
Scironia saxa Phaed. 1225 (*Scironides petrae* Phaed. 1023)
Scorpion Th. 859
Scylla Hf. 376 Med. 407 Th. 579
 Ho 235 (*Scylla*) *virgo Pelori* Med. 350
Scyros Tr. 226 *Scyrus* (*Syrus E* *Scyros A*) 339 | *Scyrius iuvenis* (*Pyrrhus*) Tr. 976
Scythia Ho 1379 *Scythiae* Hf. 533
 Ho 143. 1699 | *Scytha* Tr. 1104
Scythae Th. 631 Med. 483 *Scythes* Med. 528 (Tr. 12) Ho 337 *Scythes sparsus* Phaed. 168 *pontus* Hf. 1210 Ho 1251 *Taurus* Phaed. 906 | *Scythicus axis* Ho 1184 *corytus* Hf. 1127 *harundo* Ho 157 *Pontus* Med. 212 *rigor* Phaed. 660 *ursae* Ho 40
Semelen (*Semelem E*) Ho 1915 (*Semele*) *Bacchi parens* Hf. 16
Seneca Oct. 589 *Senecae* Oct. 696
Senectus Hf. 696 Oed. 594
Seres Phaed. 389 Th. 379 Ho 414
Sestos Phoen. 611
Siculus aestus Th. 477 *freta* Phaed. 1011 Ho 235 *latus* Hf. 376 *mare* Med. 408 Oct. 516 *mons* (*Aetna*) Phoen. 314 *Pelorus* Med. 350 Ho 80 *Proserpina* Hf. 549 *saxa* Ho 189 *vertex* (*Aetna*) Hf. 80 Ho 1308
Sicanias nubes Ho 1361
Sidoniis Med. 697 *Sidonio aenolana repetita* Ho 663 *Sidonius hospes* (*Cadmus*) Oed. 713 *taurus* (*Europae vector*) Oct. 206 *undae* (*Thebanae*) Oed. 163 *vestis* Hf. 467
Sigëon Tr. 932 *Sigëi loca* Ag. 436 | *Sigëi campi* Tr. 75 *Sigëa litora* Tr. 141
signifer (*zodiacus*) Th. 846
Silanus (*L. Iunius*) Oct. 148
Silenus Oed. 429
Simois Ag. 214
Sinis Phaed. 1169 Ho 1393
Sinon Tr. 39
Siren Ho 190 *Sirena* Med. 359 (*Sirenes*) *dirae pestes* Med. 355
Sipyli Ag. 394 *Sipylo* Hf. 391
Sipylum Ho 185
Sisyphi Th. 6 Oct. 622 *nepotes* (*Creusae liberi*) Med. 512 *terrae* (*Corinthus*) Oed. 282 *Sisyphum* (*Iasonis socerum*) Med. 747 (*Sisypho*) *seni Aeolio* Phaed. 1231 *poena* Ag. 16 *lapis* Ho 1081 | *Sisyphia cervice saxum sedet* (*ubique lapidem fert, non volvit*) Hf. 751 *Sis. cervix* Ho 942
Sol Hf. 37 Med. 29 Th. 822 *Solis stirps* Phaed. 124 *Soli falso* (*Phaethonti*) Phaed. 1091 *Solem* Hf. 61 Ho 150 *Sole* Med. 210. 572 (*Sol*) *dux astrorum* Th. 836 *versus in cena Thyestae* Th. 637. 776 sq. 789 sq. 990 sq. 1035
Somni virtutes Hf. 1065 sq.
Sopor Hf. 690
Sparte Tr. 854 Th. 627 Oct. 773
Spartam (*Sparten A*) Phoen. 128
Spartam Ag. 281 (*Sparta*) *muris carens* Med. 79 | *Spartani canes* Phaed. 35 *Spartanus Cyllaros* Phaed. 811 *puppis* Tr. 919 *Taenarum* Hf. 587 *tellus* Hf. 662
Sphinx Phoen. 120. 422 Oed. 246
Sphingis Phoen. 138 Oed. 105
Sphinga Oed. 92 *Sphinge* Oed. 641 (*Sphinx*) *lues Cadmeae genti infesta* Oed. 29 *Thebarum lues* Phoen. 131
Strophius Ag. 918
Strymonis Oed. 604 | *Strymonius Aquilo* Ag. 479 *Strymonii fluminis* Ag. 843
Stymphalis Phoen. 423 Ag. 850
 Ho 17. 1390 *Stymphalidos pinnae* Med. 783 *Stymphalides* Ho 1650 *Stymphalidas* Hf. 244 Ho 1237
Styx Ho 1919 *Stygis* Hf. 104. 558
 Tr. 430. 520 Phaed. 625 Oed. 396. 401 Ag. 13. 493 Th. 666
 Ho 560. 1066 *Styga* Hf. 54. 90. 713 Med. 632 Phaed. 477. 1180 (*Stygem A*) Phaed. 148 Oed. 163
 Ag. 608 Th. 1007 Ho 1145. 1203
Styge Phaed. 944 Ho 77. 1161. 1198. 1766. 1947 | *Stygia antra* Phaed. 928 *canis* Hf. 783 Phaed. 223 Ho 79. 1257 *custos* Ho 1245
domus Ho 1870 *fax* Oct. 162. 594 *faces* Ho 1014 *ignes* Oct. 24 *lacus* Ag. 750 Ho 1711 *litus*

- Ho 1550 palus Hf. 780 paludes
 Phaed. 1151 portus Hf. 1131
 preces Oed. 621 ratis Oct. 127
 sinus Oct. 135 tori Oct. 263
 umbrae Ho 1983 Oct. 79 unda
 Hf. 185 Med. 804
 Suebae (Suevi *A*) Med. 713
 Sullae (*Fausti Corneli*) Oct. 439 Sul-
 lam Oct. 465 (Sillae, Sillam *codd.*)
 Sunion Phaed. 27
 Symplegas Hf. 1211 Symplegade
 Ho 1273 Symplegades Ho 1380
 Symplegadas Med. 456 *descri-*
buntur Med. 342
 Syrtis Phaed. 570 Th. 292 Syrtcs
 Ag. 480 Syrtium brevia vada
 Hf. 323 syrtibus Libycis Ag. 64

 Tabes Oed. 652
 Taenarus Hf. 663 Taenari Hf. 587.
 813 Taenara Tr. 402 | Taenarii
 ferri vincula Oed. 171 Taenariae
 fores Ho 1061. 1771 specus
 Phaed. 1203
 Tagus Hf. 1325 Th. 354 Tagum
 Ho 626
 Tanais Hf. 1323 Phaed. 715 Ho 86
 Tanain Tr. 9 (Tanaim *codd.*)
 Ag. 679 | Tanaitis (*Amazon*, ta-
 nais alti *E*) Phaed. 401
 Tantalus Med. 745 Th. 152 *minor*
 Th. 718 Tantali Th. 80. 137
 Oct. 621 Tantalo Th. 3. 53. 626
 Tantalum Th. 242. 1011 Tan-
 tale Th. 147 (Tantalus) oblitus
 sitim Ag. 769 *sq.* poena Hf. 752
 Phaed. 1232 Ag. 19 *sq.* Th. 149 *sq.*
 Ho 943 Phrygius senex Ho 1075 |
 Tantalus (*Niobe*) Hf. 390 Oed.
 613 Ho 198 Tantalidos Med.
 954 Ag. 392 Tantalidae Th. 657 |
 Tantalici reges Th. 229
 Tarquinio Oct. 305 (Tarquinii)
Roma pulsi Oct. 294
 Tartarus Ho 461 Tartara Phaed.
 951 Oed. 869 Th. 1013 Ho 1064.
 1126. 1514. 1765 Oct. 965 Tar-
 tari Hf. 86. 710. 889. 1225 Med.
 742 Ag. 2. 751 Ho 1119. 1779
 Tartaro Phoen. 144 Phaed. 844
 Oct. 223. 593. 644 Tartarum
 Phoen. 145 Med. 632 (Tartarus)
 silens nocte perpetua domus
 Phaed. 221 Tartareus canis Hf.
- 649 Ho 1770 fax Oed. 161 lacus
 Phaed. 1179 nubes Th. 1071
 tenebrae Hf. 436 litus Hf. 232
 Taurus Med. 683 Phaed. 168. 906
 Th. 852 Tauri iuga Phaed. 382
 taurus (*sidus*) Hf. 9. 952
 Taurorum (Maurorum *codd.*) tellus
 Oct. 980
 Taygeti iuga Med. 77 Th. 126
 Telemachus Tr. 593
 Telephus Tr. 215
 Tellus Th. 1007 Ho 183 Oct. 239.
 404 | terrigena miles (*Colchis*)
 Med. 470
 Tempe Hf. 980 Tr. 815 Med. 457
patuere Herculis impulsu Hf. 286
 Tenedos Tr. 224
 Tethys Hf. 1328 Tr. 879 Med. 378.
 Phaed. 1161 Ho 1252 Hesperia
 Phaed. 571 utraque Ho 1902
 Tethyos ambitu Hf. 887
 Teucris (*dat.*) Tr. 918
 Thebae (*Hypoplacias*) Tr. 219
 Thebe (*Boeot.*) Oed. 112 Thebae
 Phoen. 321 Oed. 407. 512. 665.
 749 Thebarum Hf. 622 Phoen.
 131 Ho 1981 Thebis Hf. 875.
 (1162) Phoen. 285. 549 Med. 655
 Oed. 233. 629. 667. 771 Thebas
 Hf. 258. 274 Phoen. 557. 582
 Oed. 107 Ho 1801 | Thebano
 Phoen. 648 Thebana arx Phoen.
 445 Thebanus coniunx (*Amphi-*
truo Alomenae) Ho 1779 muri
 Phoen. 326 regna Hf. 386 sceptrum
 Phoen. 57 tellus Hf. 20 templa
 Hf. 1289 urbs Hf. 332 virgo
 Phoen. 576 | Thebais hospes Ag.
 316
 Thermodontiacae catervae Oed. 481
 gens Hf. 246 Thermodontia hostis
 Ho 21 ripa Med. 215
 Theseus Hf. 1173 Phaed. 92. 224.
 834. 1150 Ho 1768 Thesei Phaed.
 645. 646 Thesea Phaed. 148
 Theseu Hf. 637. 654. 914. 1177.
 1242. 1318. 1335 Phaed. 869.
 1163. 1244 (Theseus) *ab Her-*
cule solutus Hf. 806 Hippolyti
 pater Phaed. 98 Pirithoi comes
 Phaed. 244 | Thesea coniunx
 (*Phaedra*) Phaed. 129
 Thespiades Ho 369 (Thespiades)
 virginum greges Hf. 478

- Thessalus cantus** Phaed. 421 dux (Achilles) Tr. 362 (*Ixion*) Ho 492 montes Tr. 815 navales Tr. 325 nurus Tr. 362 Ho 338. 525 pecoris magister Phoebus Phaed. 296 pinus (*Argo*) Med. 336 rex (*Ixion*) Ho 946 rupes Ho 465 Siren Ho 190 solum Ho 134 Tempe Med. 457 torrens (*Peneus*) Hf. 288 ungula (*Centauroorum*) Ho 1925 | Thessalicus agger Ho 168 campi Tr. 877 carmina Phaed. 791 dux (*Achilles*) Tr. 181 (*Acastus*) Med. 415 hastile Phaed. 397 iuga Ho 1139 Thessalicis minis Trivia vexata Med. 790 Thessalicae navales Tr. 324 Ossa Ho 1152 pastor Ho 128 Pelion Th. 811 regna (*Acasti*) Med. 257 trabes (*Argo*) Ag. 120
Thetis Tr. 880 Thetidis natus Ag. 616 (maritus Med. 657) Thetin Oct. 707 Thetide Tr. 346 (Thetidis) matris doli Tr. 213. 569
Thrax cruentus (Diomedes) Hf. 1170 Ho 1790 Pindus Hf. 1285 | Thracii agri Med. 630 fluctus Ho 1383 gentes Ho 1817 greges Tr. 225 nefas Th. 56 Orpheus Med. 358 paelex (*aedon*) Hf. 149 Rhodope Ho 1538 vates Ho 1100 | Threiciae(?) nurus Hf. 577 Threicia arma Tr. 182 coniunx (*Progne*) Ho 953 grex (*Diomedis*) Ag. 842 vertex Pindi Oed. 434 | Thressa Ossa Th. 812 phalanx (*Rhesi*) Ag. 216 Rhodope Ho 1032
Thriasiis (tristis *E*, thiasis *A*) vallibus Phaed. 5
Thule Med. 379
Thyestes Ag. 4. 25 Th. 58. 300. 495 Thyestae Tr. 341 Ag. 293 Thyesten Th. 476. 937 Thyesta Th. 783 Thyeste Ag. 907 Th. 259. 271. 901 | Thyestea via (*solis*) Ag. 909
(Tigellinus) rara quem pietas fidesque castris praeposuit *Neronis* Oct. 844 *cf.* 439 *sq.*
Tigris Hf. 1324 Med. 723 Tigrin Tr. 11
Timoli hospes Ho 371 *cf.* *Tmolus*
Tiphys Med. 318. 346. 617 Tiphyn Med. 3
Tiresia Oed. 289 Tiresiae Oed. 697 Tiresia sata (*Manto*) Ag. 323
Tisiphone Hf. 984 Ho 1012
Titan Hf. 124. 133. 443. 1060. 1333 Med. 5 Tr. 170 Phaed. 678. 779 Oed. 1. 40 Ag. 460. 908 Th. 120. 785. 1095 Ho 42. 291. 423. 488. 723. 781. 891. 968. 1111. 1131. 1163. 1287. 1512. 1518. 1566. 1575. 1760 Oct. 2 Titana Med. 410 Ho 144. 891. 1212 Titanes Hf. 967 Titanas Hf. 79 Ag. 340 Ho 1309 *cf.* *Phoebus*, *Sol*
Titaressos Tr. 847
(Tithonus) senex maritus Ag. 823
Tityos Hf. 756 Th. 806 (*Tityus A*) Hf. 977 Tityi Th. 9 Ho 1070 Oct. 622 Tityo Phaed. 1233 (*Tityi*) *poena* Ag. 18
Tmolus Phoen. 602 *cf.* *Timoli*
Tonantis Hf. 1. 1010 Ag. 368. 595 Ho 257. 880. 1151. 1420 Oct. 762 Tonanti Ho 1510. 1544. 1875 Tonantem Hf. 840. 914. Ho 989. 1247 Oct. 215 Tonante Ho 1882 Tonantibus sceptiferis Med. 59
Toxeu Ho 214
Trachin Tr. 818 Ho 195. 1432 Trachina Ho 135. 1444
Tricce Tr. 821
Triptolemi dona Phaed. 838
Tritonum chorus Tr. 202
trium virorum proscriptiones Oct. 508 *sq.*
Triviae Med. 787 Oct. 978 Triviam Ag. 382 *laudes* Ag. 382 *sq.*
Troezen Tr. 828
Troia Tr. 4. 19. 30. 43. 134. 183. 205. 264. 454. 719. 741. 790. 875. 900. 1051 Ag. 249. 522. 725. 795. 866. 870 Troiae Tr. 65. 85. 112. 286. 734. 767. 824. 853. 1131 Ag. 435. 709. 743. 785. 791 Troiam Tr. 189. 550. 740. 744 Ag. 251. 514. 795. 1011 Troia Tr. 56. 103. 1068 | Troes Tr. 742. 1055. 1129 Ag. 511 Troas Tr. 791 Ag. 526 Troada turbam Tr. 95 Troades Tr. 901 Ag. 622. 660 | Troicus lusus Tr. 778 mala Ag. 1008

- pubes Ag. 638 solum Tr. 471
 tropaea Ag. 190
 Troilus Ag. 748
 Tullia (*Tarquini coniuux*) Oct.
 305 sq.
 Tyndaris (*Clytaemnestra*) Ag. 162.
 897 Tyndaridos (*Helenae*) Tr.
 1133 Oct. 775 Tyndaridae (*si-
dera*) Hf. 14. 552 (Tyndaridae)
 sidera Leda Oct. 208
 Typhoeus Med. 773 Th. 809 Ho 1155
 Typhon Ho 1733 Typhona (Typhoea
 ΣΦ) Oct. 238
 Tyrios colonos (*Cadmi comites*)
 Oed. 714
 Tyria Europa Hf. 8 lar Hf. 917
 mitra Oed. 413 murex Phaed.
 388 ostrum Th. 955 Ho 644
 stamen Phaed. 328 vestis Th.
 345
 Tyrrhenum aequor Oct. 311 Inarime
 Ho 1156 manus (*piratarum*)
 Oed. 449 piscis Ag. 451
 Venus Phaed. 124. 211. 447. 469.
 Ho 387 Oct. 258. 545. 697 Ve-
 nere Oct. 56 Veneris foedera
 Phaed. 910 iugum Phaed. 576
 iura Phaed. 417 nefas Phaed.
 913 numen Phaed. 203 Veneri
 Ag. 183 Venerem Phaed. 721
 Venere Phaed. 237. 339. 462 Ag.
 275. 927 Oct. 191. 433 (Venus)
 Erycina Phaed. 199 diva non
 miti generata ponto Phaed. 274
 (Amoris) mater saeva Ho 543
 venatio Phaed. 31 sq.
 Vesper Th. 795
 (Virginia *interfecta* Oct. 297 sq.)
 Virgo astrum Th. 857 cf. *Astraea*
 Vlixes Tr. 522. 749. 1101 Ag. 513
 Vlixis Tr. 757 Vlix Ag. 637
 Vlixen (Th. Vlixem *EA*) Tr. 149
 (Vlixem *E*) Tr. 569. 614. 682.
 1099 Vlixen Tr. 986 Vlix (voc.)
 Tr. 576. 594. 607. 692. 707.
 787. 993 (Vlixes) Cephallanum
 dux Tr. 518
 Vmber (*canis*) Th. 498
 Vrsa glacialis Hf. 1140 ursae sidus
 Ho 1584 subiecta ora Phaed. 288
 mare tetigerunt Med. 759 Scy-
 thicae Ho 40 ursas Th. 869
 (ursa) maior Pelasgis apta, Sido-
 niis minor Med. 697
 Vulcano Oct. 560 (Vulcanus) opifex
 fulminis Phaed. 189 sq.
 Xanthus Tr. 187 Phoen. 609 Ag.
 213
 Zephyrus Med. 316 Phaed. 12 Ag.
 476 Zephyri Ag. 433 Zephyro
 Hf. 700 Oed. 883 Th. 849 Ho
 624 Zephyrum Ho 114 zephyri
 leves Oed. 38 zephyris Oed. 541.
 758
 Zacyntho Tr. 856
 Zalacum (?) Oed. 472
 Zeten Med. 782
 Zethus Oed. 611 Zethi trucis antra
 Hf. 916 iuventus Phoen. 20
 Zminthea spolia Phoebei senis
 (*Chryseis*) Ag. 176

